

Théophile Gautier

CĂPITANUL FRACASSE

ROMAN

TRADUCERE: GELLU NAUM

EDITURA MINERVA
Bucureşti
1974

Théophile Gautier

Le Capitaine Fracasse

Paris Librairie des bibliophiles, 1884

PREFAŢĂ

Romanul *Căpitanul Fracasse* are atâta substanţă câtă pretinde genul. Lovituri de teatru, paranteze ironice, scene zglobii şi – culmea îndrăznelii – explicaţii cărturăreşti strecurate în gura unei subrete. Niciun resentiment personal nu-şi cioplește partea leului când prozatorul precizează ţelurile sale. Gautier nu este un constructor de edificii înălţate pe atitudini. Din capitale convingeri lucra pe atunci doar Victor Hugo, iar ceva mai încolo Flaubert. Captivul propriei bonomii, Théophile
Gautier nu se apropie întru nimic de intransigenţa marilor romantici. Cu exorcismele flaubertiene nu se va întâlni niciodată.

Scriitor de impresii fugitive, are totuşi grijă să-şi pieptene stilul pentru că îi plac ordinea, fastul, coerenţa.

O prozodie solemnă clasează imaginile după conţinutul universului. Îi repugnă însă emoţiile sculptate în piatră dură, ca şi incrustaţiile safire. S-a spus că îşi lăsa verbul îmbătat de expediţii nostime. Era mai degrabă un truditor grijuliu şi priceput, capabil să distreze, decât un colecţionar de cuvinte şi un vizionar în extaz.

S-ar înţelege de aici că nu merită să-i cercetăm activitatea? Sper că nu, dat fiind că Théophile Gautier a onorat literele franceze printr-o sumedenie de însuşiri.
Dacă nu sunt toate de primă mărime, ele nu se găsesc în niciun caz pe toate drumurile. Istoricul literar e dispus câteodată să tragă concluzii ’drastice sau să laude pe nedrept. În ce-l priveşte pe Gautier, l-am răstălmăci trecând cu vederea că a preţuit euritmia frazei, că a subit gluma, că a reabilitat gloria incomodă a scriitorului popular. *Căpitanul Fracasse e o* asemenea carte, sortită să provoace admiraţia unui cerc extrem de larg, ca revărsările de talent comic, *ca*

persiflările adresatesnobismului şi trufiei, cu reflecțiile despre teatru, istorie, glorie etc. Ar însemna să-l respectăm mai puțin pe Gautier dacă n-am aminti că el deține secretul multiplicării unei dimensiuni omeneşti: dărnicia, până la risipă, până la hiperbolă. Primatul de la care porneşte orice valoare modestă elimină riscul nesocotirii ei când artistul ştie s-o învăluie În intuiții juste, observații glumețe, născociri pline de tâlc.

Forma romanului concide cu fondul, e la fel de facilă şi răscumpără prin conturul luminos imbolduri pasionale lesne de valorificat în latura lor decorativă şi patetică, Primejdia dulcegăriei este astfel îndepărtată cu tenta de haz pe care o imprimă scriitorul paginilor sale de sensibilitate. Numai aşa se explică de ce căldura emoției emană mai mult din montare şi mai puțin din text, cenzurat de şarje amicale, Talentul lai Gautier îndulceşte tomil ori de câte ori demonul lui galic îl predispune la violență şi aciditate.

Că nu dăm de aluzii cețoase nu e un păcat. N-avem să-l absolvim nici de încântătoarea magie a unor imagini rustice. Un povestitor de clasă țese mai greu conflicte adânci, în schimb îl ispitesc, când mai este şi romantic, episoadele atârnă greu, în reuşita lor, umorul picurat printre, rânduri, altoiul de fantezie pe arborele evocării, savanta mânuire a tuşelor încrustate în concretul antitezelor.

Umbra individualității unui artist generos şi visător se prelungeşte în cărțile lui, Gautier stă mărturie. Şi nu-l vom acuza niciodată că şi-a trăit generozitatea compunând figuri care i-au absorbit cea mai de seamă însuşire de povestitor înnăscut: aceea de a se fi proiectat în personaje naive, dispuse să se războiască pentru cauza altora.

Într-un fel, calvarul feeric al existenței lui Gautier este şi cel al căpitanului Fracasse. Şi-a deghizat îngrijorarea într-o voioşie truculentă, plin de Speranțe pentru cariera sa de scriitor, întocmai cum tânărul baron de Sigognac devine

actor şi, sub un nume de împrumut, înfruntă destinul, încrezător în noua lui stea. Mai incitat în acţiuni spectaculoase, mai topit în peripeţiile ce-i susţin frenezia afirmărilor bărbăteşti, Fracasse este la fel de amuzant pe cât e creatorul lui în voinţa de a răzbi.

Profeţia lui Emile Faguet relativă la roman ne face azi să zâmbim: „„. În cincizeci de ani nu va mai fi citit în mod obişnuit, dar se va mai găsi, ici şi colo, un anticar, un colecţionar avizat şi de foarte bun gust, care să posede un Gautier cu o frumoasă legătură «de epocă», ceva între emailul rar şi un Wouwermans autentic, pe care să-l deschidă ocazional, din complezenţă. A fost un preţuitor de artă bine informat, va deveni el însuşi o curiozitate demnă de interes”[1].

Scepticismul lui Fauget a dat naştere la multe ironii,
Poate şi pentru că istoricul literar s-a lăsat prea deseori în voia aparenţelor. Volumul în discuţie depăşeşte bariera neîncrederii în viitorul său, respectuos cu legile genului, dar nepăsător faţă de prestigiul prevestirilor sumbre. Despre *Căpitanul Fracasse* Gautier obişnuia să spună: „E o poliţă din anii tinereţii mele, pe care am achitat-o la maturitate”[2]. Aceasta în ce priveşte răgazul de redactare, ieşit din comun la un artist reputat pentru hărnicia şi productivitatea lui.

Romanul a fost aşteptat 25 de ani. Editorul Renduel l-a anunţat în 1836. Peste nouă ani, *Revue des Deux Mondes* îl trece în sumarul proxim şi avansează lui Gautier 2 000 de franci în contul dreptului de autor. Redacţia aşteaptă, manuscrisul vreme de cinci ani, după care îl dă în judecată

---

[1] Emile Faguet, *Dix-neuvieme siecle.* Études *litteraires,*Paris, S. F.I.Ii., 1887, p. 324.

[2] Cf. Jean Tild, Théophile Gautier et ses amis, Paris, Albin Michel, 1951, p. 192.

pe scriitorul leneş. Între 1853-1858 *Revue de Paris* promite de câteva ori cititorilor romanul, care din păcate va fi, în tot acest timp, „pe şantier”. În sfârşit, o altă redacție, cea de la *Revue naționale et étrangère* intră în posesia lui şi din numărul din 25 decembrie 1861 începe să-l publice. Va apare până la 10 iunie 1863 şi va fi un mare succes.

Nici nu e de mirare. În linia eschivării realității banale, cu burghezi placizi şi mărunte osteneli achizitive, *Căpitanul Fracasse* ascultă de cultul altor valori decât cele ale înavuțirii. S-a produs cu această carte o cotitură Prin Eugene Sue şi Xavier de Montepin literatura de aventuri mizase mult pe dandismul sardonic şi pe capriciul frivol. Théophile Gautier reconsideră specia. Având asigurată complicitatea umorului şi a stilului colorat (poate chiar prea punctat cu poznaşe şi focoase clişee romantice), Gautier intervine convingător acolo unde stăpânesc simțurile şi la fiecare pas necalculat, eroul se lasă strivit nebuneşte. Mai mult poem decât înlănțuire de pedepse, romanul merge spre boemia spiritului. Sigognac, Isabella şi compania dispreţuiesc prejudecățile, se retrag din jocul social într-o inocență seducătoare. Societatea, şi mai presus de ea autorul, se însărcinează să-i trezească la realitate. Când obstacole neprevăzute le nesocotesc visele, arma lor nu va fi dezamăgirea, stăpâna plicticoasă a ființelor dezarmate.

Nimic nu contează acum mai mult ca lumina pe care o declanşează o disperare frumoasă şi înşelătoare. Sigognac e sărac, fuge de lume. Dar fugind de propria-i teamă spre nişte porți fievăzute, Sigognac şi Isabella se salvează, înlocuind avantajos neşansa cu fortuna, hazardul cu certitudinea.

Trebuie oare să ducem atât de departe lucrurile, încât să le dezvăluim micul lor secret? Nu vom povesti nimic.

Vom spune doar atât: de nenumărate ori am râs cu poftă şi ne-am Simțit îngrijorați de amenințările care pândesc din

umbră. Semn că din spațiul ei Interior cartea ne-a captivat, că ne-a binedispus. Trupa de actori a domnului Irod căzută peste noapte la conacul dărăpănat al baronului gascon strecoară în ființa lui Sigognac un ferment hotărâtor, Din clipa în care Isabella – actriță în trupa ambulantă – îi dă tânărului nobil motive serioase să nu se mai lase pradă pasivității, romanul vieții sale leapădă crusta disperării în demnitate şi îmbracă insistent îndărătnicia proaspătă a cutezanței. Sigognae urmează trupa în turneele ei sinuoase, privind la Isabella ca la o făptură mântuitoare.

Sigur, nu toate aventurile se încheie cu bine. Gautier intenționase chiar ca în final romanul să dea satisfacție puterilor nefaste din plasa cărora dorim mereu să ne smulgem. Judith Gautier, fiica scriitorului, povesteşte greutățile întâmpinate de părintele ei ca să încheie romanul. Prozatorul dorea un final romantic – depresiv, cu prețul decepționării multor admiratori. Editorul Charpentier, bun cunoscător al pieții literare, s-a împotrivit energic. O încheiere lugubră ar fi prejudiciat tirajul şi n-ar fi recompensat virtutea. El voia ca Isabella şi Sigognac să fie răsplătiți pentru dragostea lor triumfătoare. Doamna Gautier îl încuraja cerând celor din casă, împărțiți între, promisiunea izbândiril lui Sigognac şi tristețea respingerii din casta celor bogați şi fericiți, să favorizeze un deznodământ reconfortant. În cele din urmă Gautier cedează. Tentat de argumentul bănesc, el se înclină, mai ales că se temea să-şi contrarieze editorul extrem de binevoitor în atâtea ocazii,

Poate părea curios cum acest roman de constantă popularitate, nu numai în Franța, a fost judecat după criterii comode şi false. Zola nu s-a ferit, cu un zel partizan explicabil, dar greu de acceptat, să-i reproşeze romantismul. Ca naturalist îi imputa că nu are simțul actualității şi că se pierde în trecut. Ctitorul realismului dur notase:

„...romanticii detestau spiritul secolului.
Larga mişcare ştiinţifică şi industrială era calul lor de bătaie. Pentru ei, calea ferată, telegraful, electricitatea stricau peisajul. Acestea erau raţiunile pentru care am susţinut că romantismul este o piedică, chiar o dare înapoi în mersul fatal al literaturii noastre”[3].

N-ar fi zadarnic să adăugăm că, în căutarea unor noi obiecţii, Zola exagera vădit, decis să-i pună în seamă lui Gautier orice carenţă posibilă. „Nicio idee nouă, niciun adevăr uman de oarecare adâncime, nicio presimţire a evoluţiei”, exclama autorul lui *Germinai.* Dar tot Zola era acela care, aducându-i lui Gautier severe re-, proşuri, îi adresa prin intermediul lor un veritabil elogiu: „Era un simplu virtuoz (...) aidoma acelor instrumente alese şi bine strunite care vibrează la cel mai modest contact cu exteriorul”[4].

Cum se vede, Zola însuşi nu se prea sinchisea de aprecierile eronate ce îi aparţineau şi pe care le rostise anterior. Mai grav pare faptul că un istoric literar de meserie şi de recunoscută autoritate, l-am numit pe Faguet, socotea literatura lui Gautier refractară la civilizaţie. Prin civilizaţie (modernă) Faguet avea în vedere o ordine determinată de aderenţa la valori care nu pot acţiona decât pozitiv. Or, în *Căpitanul Fracasse,* ducele de Vallombreuse suscită justificate ostilităţi, pentru că prin comportarea sa concentrează strădanii vrăjmaşe oricăror abateri de la spiritul de castă.

Există anumite similitudini în atari susţineri cu cele, vehiculate de Oswald Spengler în *Der Vntergang*

---

[3] Emile Zola, Documents litteraires, Vuvis Churpentier, 1912, p. 158-409.

[4] Ort. cit. p. 137.

desAbendiandes. Pentru Spengler cultura e fructul deşteptării din vechi zăcăminte biologice a umanităţii copilăreşti. Cu cât degradăm această copilărie, pretindea Spengler, ne întâlnim mai repede cu civilizaţia. Am amintit ca o chestiune absolut marginală aplecarea spre tradiţia cavalerească, pentru că Faguet observase despre Gautier că nu ştie să creeze, ci doar să imagineze. Să fi crezut Faguet că invenţia este o imaginaţie degradată?În aliajul dintre ele, superba constelaţie a înclinaţiilor romantice le favorizează deopotrivă. Va fi de mirare să aflăm că romancierul se depărtase de postamentul originar tocmai fiindcă urca la o cotă patetică glumind.

Pentru că Théophile Gautier se manifesta ca un fantezist, el s-a văzut decretat inapt... să prefigureze viaţa. Paseismul lui n-ar fi exprimat decât fuga într-un spaţiu care predispune la vagabondaj, la „reconstituiri capricioase”[5]. Cu alte cuvinte dacă ar fi fost mai imitativ i-ar fi plăcut lui Zola, dacă ar fi fost mai misterios l-ar fi impresionat pe Faguet. Cum însă fantezia lui Gautier „oboseşte repede”, nu-i mai rămân acestuia decât transpoziţiile de artă. Acestea îi reuşesc. Dar Faguet nu străluceşte de prea multă consecvenţă când îl compară pe Gautier cu Chateaubriand. Declară că la amândoi îi impresionează plăcut mobilitatea, şi unul şi altul exprimându-se optim prin note de drum. La Gautier, subliniază acelaşi, „Le *Voyage en Espagne* et *Le voyage en Russie sont des cheis-daeuvre...”* Dacă acesta ar fi punctul sensibil nu văd de ce Gautier n-ar fi izbutit să realizeze cu *Căpitanul Fracasse* un roman atrăgător, căci în cuprinsul său personajele peregrinează îndelung. Totuşi, după Faguet, *Le Capitaine Fracasse* e doar „o nuvelă arheologică compusă din două castele, o cârciumă-

---

[5] É. Faguet, *op. cit.,* p. 298-299.

ambuscadă, o căruță cu saltimbanci, o vifornită, nişte funeralii pentru un pungaş – negreşit file dintr-un album îngrijit cu destule crochiuri viguroase şi expresive”[6].

Încă din succintele extrase critice pe care le-am reținut se vede că Gautier a fost, la vremea lui şi mai încolo, un scriitor controversat. Ceea ce vrea să spună un scriitor *incitant,* posedând darul să intrige, să intereseze, să captiveze şi excelând, oricum, printr-un soi de seducție a comicului armonios, împletit cu melancolia surâzătoare.

Romanul de aventuri, dincolo de simplismul oricând păgubitor al interpretărilor dispuse să-l reducă la o suită de isprăvi, are o complexitate potrivnică etichetării ca gen inferior. Cu eroi şi pseudoeroi, cu personaje pilduitoare şi altele esențialmente opuse lor el îşi descoperă principiul interior, care este unul estetic. A-l sili să intre în patul lui Procust spre a se conforma unor sentințe realmente uzate (ca să nu spun discreditate), revine la a nu lega dezvoltarea morală de conflictul cu care se contopeşte destinul celor implicați. După Faguet această relație n-ar atinge o complexitate sporită, iar câtă este stă într-un contrast izbitor cu preferințele invenției epice.

În fond, ce place mai mult în *Căpitanul Fracasse,* ca în orice roman de capă şi spadă, nu e nici debitul filosofic şi nici apelul la o problematică densă. Un roman de acest tip reține atenția” prin arta povestirii unor întâmplării pline de neprevăzut. Ca atare, vom avea un context cosmocentric, cu o diversitate de circumstanțe. Nu va fi un *Bildungsroman,* se înțelege, deşi un bun roman de aventuri nu exclude un personaj care urcă spre cititor înconjurat de nimbul faptelor exemplare. Retuşurile continue ce i le aduce creatorul său îi întrețin incandescența şi îl sustrag capcanelor pe care

[6] É. Faguet, *op. cit.,* p. 312.

adversarii i le întind.

Umorul burlesc este, ajuns la acest punct al prezentării, unul din mijloacele cu care Gautier dirijează asupra eroilor pecetea luminii, modul său de a dispune de ei. Montajul prevede o succesiune circulară, astfel ca un episod să se sprijine pe celelalte, să le confirme. Din punct de *vedere* compozițional *Căpitanul Fracasse* reface povestea tânărului brav care se eliberează de neşansă prin iubire. Subiectul e cu totul sleit de noutate. Nouă nu este nici armura pe care o îmbracă Sigognac spre a duce lupta. Ispita dragostei, teribila ei forță nu sunt nici ele noi. Un lucru este însă nou: repulsia față de josnicie ca unică exigență de dăruire şi purificare. Deprecierea (până la un punct) a lui Vallombreuse îşi are izvorul în neînțelegerea cu care el tratează obiectul dorinței sale imperative: femeia, Tânărul chipeş, obişnuit cu prăzi uşoare, nu rezistă Isabellei şi veninul în care îneacă refuzul ei de a-l iubi îl constrânge să abdice de la cavalerism. Din acest moment s-a stigmatizat singur. Pecetluit să dezamăgească, Vallombreuse îi uşurează lui Sigognac cariera de amorez victoros. Căci acesta creşte în ochii Isabellei tocmai acolo unde celălalt se prăbuşeşte. Îi desparte grija şi, respectiv, nepăsarea față de fragilitatea feminină, respectul, nealterat de pasiune, al reciprocității. Întreaga experiență Sigognac-Isabella ancorează în constanță. O constanță care nu uită să găsească propria-i cale spre viitor, fără să se contrazică şi fără să-şi nege apetitul de viață.

De bună seamă nu lipsesc în ciclul de la rău la bine nici locurile comune. Sosirea bătrânului Valiombreuse în plină ciocnire, clasica lovitură de teatru încheiată cu identificarea Isabellei drept fiica lui naturală etc. etc., sunt reverențele făcute rețetei. Se vede că Gautier nu era destul de tare să le nesocotească, justiția imanentă fiind un aliat de neocolit.

Dar, desigur, nu atât motivările de tip inedit sunt latura

forte a romanului, cât dispozitivul care nu se poticneşte al faptelor, totdeauna de partea binelui. Atunci adevărurile caustice, îndoielile fac pace; răul îşi suspendă lucrarea, iar cititorul leagă simpatia sa de tot ce este graţios şi pur.

Această dorinţă de neîntinare şi-a lăsat amprenta peste scrisul atât de variat al lui Gautier, dovedind, de mai era nevoie, că, în persoana lui, copilul încercat de singurătate s-a vindecat prin credinţele romanticului.

Ca martor, ca ostaş activ în bătălia pentru *Hernani*ân 1830, ca membru fondator al unuia din cenaclurile zgomotoase din perioada 1832-1848, Théophile Gautier se slujeşte de romantism pentru a fi el însuşi.

Ucigând tragedia clasică, *Hernani* trasa un drum, cucerea pentru artă o şansă, schimba sensul căutărilor ei. Alăturându-se lui Hugo, nu ca un egal, pentru că geniul acestuia avea nevoie doar de emuli, Gautier primea un atestat de receptivitate la întrebarea fundamentală a timpului' şi anume: „Ce limbaj va pătrunde mai profund conţinutul de sensibilitate al realităţii istorice şi sociale post-napoleoniene?"

Concluzia pe care Gautier avea s-o tragă de timpuriu îl îndeamnă să respingă scrierile descărnate, îmbălsămate, îndreptate spre măgulirea epavelor Restauraţiei. Sub ochii celor mai tineri se făurea un erou dispreţuit de clasici, însă punându-şi talentul în slujba devalorizării titlurilor, unicul titlu de merit fiind acum legitimarea subiectivităţii, potrivit opticii că literatura nu transcrie stări de refuz. Nicio experienţă sufletească, nicio trăire personală nu sunt excluse din câmpul literar. Puterea romantismului este de a le fi scăpat de interdicţii şi scutit de carantină.

În casa lui Jean-Pierre Gautier, funcţionar la cadastru, micul Théophile n-a apucat să-şi formeze gustul artistic, deşi avea la dispoziţie o bibliotecă părintească înzestrată cu dicţionare, almanahuri şi altele. Dar s-a lăsat călăuzit de

instinct şi încă din liceu s-a simțit atras de sugestia picturii, de vocile frumosului. În volumul pe care l-a consacrat lui Gautier, Maxime du Camp menționa referitor la anii adolescenței: „Nutrea repulsie față de disciplina jocurilor copilăreşti ca şi față de regularitatea plicticoasă – fiindcă era monotonă – a şcolii..”[7].

Intern la colegiul Louis-le-Grand, suferise de izolarea ce-şi impusese. Nu era dispus să se alăture colegilor. Slăbise îngrozitor şi parcă se sălbăticise. Izbucnea în plâns, când se ştia singur, îngrozit să suporte claustrarea la care tot el se osândise. Tatăl intuise situația; din1824 îl retrage de aici şi îl înscrie ca extern la colegiulCharlemagne. Dar Théophile rămâne cu sentimentul că a fost frustrat de căldura căminului. A tânjit veşnic după tandrețe, probabil sub impresia anilor de şcoală, trişti, apăsător de reci. Nu puțin a contat şi faptul că, fiind născut în sud, la Tarbes, la poalele Pirineilor, leagăn al primilor ani, cu temperatura blândă a aerului şi siluetele munților albaştri, se simțea un meridional. Parisul, cu ritmurile lui înalte şi cu aglomerația obositoare, îl avea doar ca oaspete, Gautier i s-a acomodat cu greu. Drept care, când i s-a propus să-l părăsească şi să se mute la Neuilly într-o mică vilă, cochetă, dar neîncăpătoare, a acceptat imediat. Deşi, cum relatează un biograf al său, Léo Larguier[8], nu fără a obiecta că locuința din afara Parisului îl lăsa la cheremul omnibusului, al ploilor şi lungilor aşteptări în stații. Redactorului şef de la *Le 'Moniteur* îi invidia deopotrivă trăsura şi mijloacele materiale care asigurau vizitiului o ținută marțială.

---

[7] Maxime du Camp, Théophile Gautier, 4e édition, Paris, Librairie Hachette, 1819, p. 14.

[8] Léo Larguier, Théophile Gautier, Paris, Société dea éditions Louis-Michaud, f.a., p 104-105.

Până să se mute din Paris, Gautier a avut parte numai de locuințe mansardate. După ce pleacă din casa părintească, Place Royale, numero 8, unde fusese vecin cuVictor Hugo, închiriază o cameră în fundătura Doyenné,Era o aglomerație de construcții vechi, prevăzute a fi demolate. Aici se strâng în ceasurile lor de taifas Gérard de Nerval şi Camille Rogier, Celestin Nanteuil, Arsene Houssaye şi Auguste Macquet. Împreună alcătuiesc cenaclul Boemei galante. Fac epigrame, schimbă Impresii, primesc omagiile unor vizitatoare languroase. Uneori, când şi-au Încasat onorariile de la *Figaro, Arist, Journal du monde élégant* sau *Chronique de Paris* dau de băut, ceea ce vrea să spună că prefac localul de la Passy într-un haos. Saloanele acestuia răsună de chiolhanul lor nedomolit.[9]

— Va trebui, cândva, să se consacre o disertație vieții cenaculare în romantism. Cel puțin la Paris, grupările literare, înfloritoare dinainte de Revoluție, deveniră acum nişte instituții. Caracterul de „atelier” în care se câştiga mai mult renume decât pe lângă cancelarii, lămurea îndeajuns asupra rostului lor monden şi practic.

O întreagă istorie culturală se zidise în saloanele aristocratice, Cenaclurile sunt replica burgheză a acestora, de care nu se mai pot lipsi noii cavaleri ai spiritului. Din fidelitate față de gustul pe care îl proclamă, din recunoştință față de mentorii ce îi îndrumă, din tinereşti impulsuri spre înnoire, animatorii reuniunilor literare încep prin a sfida tradițiile constituite şi prin a întemeia platforme de creație. Multe dispar peste noapte, altele se degradează, sterile înfruntări de cafenea minând inițiativele participanților. Cel întemeiat în 1833 cu concursul lui Gautier, Gérard de Nerval şi al prietenilor lor va avea aceeaşi soartă. Va fi util în

---

[9] De fapt erau doi : Paul Dalloz şi Jules Torgan.

măsura în care permite lui Arsene Houssaye şi lui Gautier să pătrundă – cu concursul lui Nerval – în lumea presei. Astfel Gautier este angajat din 1836 la cotidianul *La Presse.* Nu mai este un necunoscut. Îşi făcuse debutul în 1830 cu o plachetă intitulată modest Poesies. Editorul a rămas cu ea în raft. Gautier a socotit ultrajul ca neavenit şi a recidivat doi ani mai târziu cu un alt florilegiu de versuri,căruia i se adăuga şi un lung poem *Albertus,* de unde şi titlul *Albertus ou l'Ame et le* Péché, *legende* théologique *(Albertus sau Sufletul şi păcatul, legendă teologică).* Din teologie Gautier reţinuse ideea că e păcat să nu păcătuieşti. În rest, nenumărate glume, crime şi blesteme, iar în final, aceste hazlii reflecţii, de un prozaism căutat şi pitoresc:

„Ce poeme homerique et sans egal au monde
Offre une allegorie admirabile et profonde;
Mais – pour sucer la moelle il faut qu'on brise l'os,
Pour savourer l'odeur il faut ouvrir le vase
Ou tableau que l'on cache il faut tirer la gaze,
Lever, le bal fini, le masque aux dominos.
J'aurais pu clarement expliquer chaque chose,
Clouer a chaque mot une savante glose,
Je vous crois, cher lecteur, assez spirituel
Pour me comprendre. Ainsi, bonsoir. Fermez la porte,
Donnez-moi la pincette, et dites qu'on m'apporte
Un tome de Pantagruel[10].

---

[10] Acest poem homeric şi fără de egal în lume / Oferă o alegorie admirabilă şi adâncă ; / Dar ca să sugi măduva trebuie să sfărâmi osul, / ca să savurezi aroma trebuie să ridici capacul, / iar ca să guşti tabloul să dai deoparte pânza ; / Scoate, balul odată sfârşit, masca de pe chipul costumaţilor. / — Aş fi putut să explic limpede fiecare lucru, / Să agăţ de fiece cuvânt o prea savantă glosă, / Dar te socot, dragă cititorule, destul de spiritual / Ca să mă înţelegi. Aşa că bună seara. Încuie uşa, / Dă-mi vătraiul şi porunceşte să mi se aducă un volum de Rabelais (fr.).

Viața lui va fi de-acum încolo un lung şir de obligații istovitoare. În 1933 publica les *Jeunes Frances,*„romane glumețe”. Câteva luni despart această carte de următoarea apariție, *Mademoiselle de Maupin (Domnişoara deMaupin).* Catalogul editorului Renduel mai anunță volumul *Les grotesques.* În paginile lui va aduna foiletoanele din *La France litteraire,*pe care le va tipări în 1834 şi 1335.

Unul dintre exegeții săi, Adolphe Boschot, pune în seama foiletonismului, varietate publicistică de tip acaparator, extrema epuizare nervoasă a lui Gautier din unele momente ale existenței sale. Într-adevăr, dacă este să ne luăm după cifrele pe care tot el le comunică, rezultă că supliciul lui Gautier merge crescând: în 1836 75 de articole, în 1837 76 iar în 1838 – 102. Părea, va zice Boschot, legat de ziar „ca sclavul antic de piatra de moară”[11].

Ca să renunțe la acest mod de trai (un articol la fiecare două-trei zile şi seară de seară la spectacole)s-ar fi cerut una din două: ori Emile de Girardin, directorul ziarului *La Presse* să-l plătească mai bine, oriTheophile Gautier să-şi negocieze sentințele critice. Onest, mişcat sincer de fiecare demers creator, Gautier n-ar fi trădat niciodată strădaniile artiştilor. Cum nici Girardin nu-i modifică onorariul, decorul vieții sale nu se schimbă. În 1843, în zilele revoluției ei, îi moare mama şi, ca s-o înmormânteze, Gautier trebuie să scrie un articol, ca să dispună de banii trebuincioşi ceremoniei funerare, în chiar ziua în care aceasta are loc. Fără niciun fel de economii, asaltat de creditori,Gautier are statutul unui permanent începător. Împotriva grijilor felurite, dezamăgirilor necurmate şi presiunilor profesiunii, Gautier – admirabil în echilibru sufletesc – opune un apetit colosal şi o indefectibilă prezență gazetărească. Va fi el însuşi un

---

[11] Th. Gautier, *Etnaux et Camees. Avec une esquisse biographique et des notes par Adolphe Boschot,* Paris,liibrairie Garnjer. 1929, p. XXX.

personaj al epocii, luptând zilnic cu grijile. În numele cui ar fi putut să se plângă, de vreme ce pofta de viață şi speranța nu-l părăseau? S-ar putea zice că a fost de nenumărate ori în situații grele şi că a trecut prin încercări aspre, la fel ca majoritatea poeților, n-avea cu ce să-şi achite chiria.

Doamna Gautier îşi amaneta puținele ei bijuterii ca să aibă credit la băcan. După 1843 scrie paralel la *L'Evenement* şi *Le Journal,* menținându-şi foiletonul din *La Presse.* Iar când în 1803, e invitat să treacă la *Le Monitcur,* deşi starea materială i se îmbunătățeşte, şocurile morale nu-l ocolesc totuşi.

Astfel candidatura lui la Academie, în trei rânduri nenorocoasă, îi zdruncină încrederea în oficialități, chiar în el însuşi. Frații Goncourt fixează în *Jurnalul*[12] lor *o* confidență pe care Gautier le-o făcuse în 1869, confidență pornită de la întrebarea: „Ce mi-a lipsit să fiu unul dintre cele patru mari nume ale secolului. De ce nu l-am ajuns pe Hugo?” La care Gautier şi-ar fi răspuns, mai exact s-a iluzionat că-şi răspunde: „Ei bine, sunt zile când treaba asta mă umple de melancolie (...)Sunt iubit, simpatizat. Plac tuturor. N-am duşmani. Talentul mi-e recunoscut. Atunci de ce alții obțin ce eu nu pot obține?” întrebarea persistă şi azi, aşa cum probabil a stăruit în mintea lui Gautier până în ceasul tristei lui agonii.

Academia Franceză nu l-a primit între cei 40 de nemuritori. Imperiul nu i-a răsplătit sutele de cronici dramatice numindu-l „Inspecteur des Beaux-Arts” şi nici măcar custode, încât, după 1870, când, bolnav şi sărac, Gautier avea nevoie de o pensie, el trebuie să depună la ziar manuscrisul ca să fie retribuit. Şi aceasta în condiții în care avea grijă şi de cele două surori ale sale...

---

[12] *Journal des Goncourt,* tome TO, Paris, *S.* Pasquells editeur, 1880, p 220-221.

Consolarea lui venea din reuniunile prieteneşti, reuniuni la care, ca şi la dineurile de la Magny, întâlnea vechi prieteni: Flaubert, Saint-Victor, Banville, Emile Augier, Mademoiselle Favart, Madeleine Brohan sau tineri admiratori ca François Coppée, Jules Claretie,Garnier-Pages. Luxul conversației i-a plăcut lui Gautier să şi-l plătească până în ultima clipă. Îl tonifica schimbul de replici, ca pe vremea când se amuza să dueleze verbal cu Dumas-tatăî, cu Renan, cu Balzac chiar. Theodore de Banville, istoriseşte în *Amintiri*[13] cum, o dată, la un supeu oferit de Delphine de Girardin, Gautier soseşte în plină seducție balzaciană. Se vorbea despre ştiințele naturale când Balzac, căruia îi plăcea să-şi stupefieze auditoriul, pomeneşte de un animal care nu exista decât în imaginația lui. Spre marea lui bucurie, o mare uimire se întipărise pe toate chipurile,Gautier fiind de-a dreptul încântat că nu e singurul luat prin surprindere. În asistență era şi poetul Joseph Mery, un umorist impenitent. Ca să-l uluiască pe Balzac, începu să se dedea la o abundentă descriere a bizarului animal, spunând cât este de carnivor, cum îşi dispută cu paznicii convenabile demonstrații de forță ş.a.m.d. Gautier se afla în al noulea cer. la te uită, domnule, câte mai află omul. Improvizația lui >Mery fu atât de convingătoare că, la încheierea mesei, acesta se simți apucat de cot şi chestionat în şoaptă de către Balzac însuşi:

„— Ah! drace, prin urmare există?

— De ce nu? – zâmbi hâtru celălalt – ca Rastignac şi Marsay."

Balzac căzând pradă uriaşei lui forțe de iluzionare, iată o temă de reflecție despre elocvență. Iar pentruGautier despre farmecul improvizației, domeniu în care, ca bun romantic,

---

13 Th. De Banville, *Mes souvenirs,* Paris, Fasquelle, 1882, p. 302.

simțea veșnic tentația să se refugieze.

Atestată sau nu (pentru a gusta întreaga savoare a scenei), anecdota de mai sus încrustează în aparențele ei nostime un adevăr. Şi anume unul legat de entuziasmul cu care Gautier primea orice curiozitate. Suntem oare prea exigenți dacă cerem ca formația lui să fie mai prevenită, sau ne încurcăm în hățișul unor subtilități dacă suspectăm un scriitor de absolută bunăcredință pentru interesul arătat față de orice teritoriu necunoscut? Resimțea cu intensitate o vie sete de a şti. Încât că n-a fost pentru el niciodată o pricină de tristețe.

Fervoarea cu care credea în cunoaştere se sprijină pe efervescența vieții interioare, pe sentimentul că nimic nu trebuie ferit de întâlnirea cu condeiul şi caietul de notițe. Prea multă detaşare în chestiuni de genul acesta strică. În ce-l priveşte, Gautier făcea parte dintr-o generație ahtiată de istorie, fiziologie, arheologie, ştiințe naturale. Parcurgând lunga listă de enunțuri ale ştiinței, Balzac descoperise izvoarele câtorva romane. Gautier, mai modest, mai degrabă mângâiat de ideea unității de ansamblu a sugestiilor ştiinței cu cele ale închipuirii decât de rostul lor dinamic, le adăpostea înlăuntrul său sufletesc ca să-şi întrețină memoria, discernământul spiritual şi mai deloc asiduitățile literare.

Dar că încă de tânăr făurise într-însul planul unei largi inițieri, o ştim azi din chiar faptul că a frecventat atelierul de pictură al lui Rioult, unde, vreme de aproape zece luni, desenase după planşe anatomice, pentru ca apoi să treacă la lucrul după modele[14].

N-am putea spune că „se afla în treabă”. Ar fi vrut să fie pictor, Faguet îl şi vede născut pentru pictură, culoarea

[14] Leo Larguier, op. cit., p. 120.

exercita asupra lui o tiranică atracţie. Pentru a deprinde meşteşugul umbla prin muzee şi făcea copii. A scos-o totuşi mai bine la capăt cu încercările poetice. Atunci s-a decis pentru literatură. Şi cum din pictură venea adaptat unei discipline de muncă nemulțumite de sine, respiră satisfăcut vântul revoltei care tulbura pe discipolii tradiției.

Cu un temperament mai bătăios, desigur că ar fi cucerit degrabă un cerc de adepți şi ar fi devenit conducător. Maxime du Camp a surprins judicios alcătuirea lui sentimentală, cea care i-a interzis accesul la marile cote: „Imaginația lui neîngrădită (a lui Gautier – n. n.), se vedea neutralizată de o extremă timiditate şi de oroarea de a fi activ; era un contemplativ care se mulțumea să asiste la debordările spiritului său; poate că era pur şi simplu un înțelept încredințat că ficțiunea este superioară realității”.

Cele trei laturi mai însemnate ale personalității artistului îşi datorează identitatea libertăților sale de imaginație. O imaginație care potrivit tezei lui Henri Bergson nu reproduce datele memoriei, din contră, lucrează pentru a le preface, distila, decanta creator. Poetul, publicistul şi călătorul se îmbrățişează favorizați de fluența mişcării imaginative. Prodigalitatea celui de-al doilea datorează mult travaliului celui dintâi şi emoțiilor înalte ale celui, din urmă. Poezia cucereşte valorile mişcării tot astfel cum drumețul îşi ascute simțul de observație. Am remarca infiltrarea, în versuri, prin contaminare profesională, de exclamații traducând tensiune psihică. Uneori o adevărată panică răzbate din scrisori, provocată de termene de predare ajunse la soroc.

Nu rare sunt situațiile ’când renunță la adevăratele lui preferințe spre a îe onora pe cele aducătoare de venit.

Multe din propozițiile-cheie ale lui Gautier încep cu relații despre piedicile băneşti sau despre decepția cauzată de promisiuni materiale ale protectorilor săi, învăluite apoi în uitare.

Stors de vlagă, n-a putut cristaliza uşor opere fundamentale. Gautier deplânge imposibilitatea de a fi numai poet, A spus-o în 1841. Într-un album intim:

„O, *poetes divins! je ne suis plus des* Vôtres*,*
On N'a fait une niche ou je vieillis, tapi,
Dans le bas d'un journal, comme un dogue accroupi”[15]*.*

Corvoada foiletonului inspiră şi catrenul de mai jos, din *Émaux et camées:*

„Mes colonnes sont alignée ?
Au portique du feuilleton;
Elles supportent, resignees,
Du journal le pesant fronton”[16]*.*

Trăind veşnic prins *în* angrenajul obligaţiilor redacţionale, de la care nu s-a putut sustrage, Gautier elabora fără ciorne şi fără aparat documentar. Excelentul şi relaxantul *Căpitan Fracasse* nu este totuşi lipsit de o solidă osatură. Siluetele personajelor, înainte de a fi intrat în roman, sunt de găsit în colecţiile de stampe din epoca lui Ludovic al XIII-lea, pe care le-a consultat la Biblioteca Naţională şi după care a făcut copii. Tot cu desene s-a întors şi din vizita făcută în Spania.

Excentricul care scria pe un colţ de masă la cafenea, semănând metafore cu scrisul lui citeţ şi caligrafic, muncea tenace. Dacă a fost ceea ce se cheamă un poligraf, vina nu este a lui. Pentru scriitorii ieşiţi din familii fără avere literatura însemna sacrificiu, renunţarea la un rang social sigur, venituri incerte, obligaţia de a face de toate. Maxime du Camp relevă undeva: „Pentru el câmpul, vastul câmp al

---

[15] Vai, divini poeţi, nu ,mai sunt dintre ai voştri / Mi s-a făcut un culcuş, unde îmbătrânesc aplecat / în josul unui ziar ca un câine încovrigat (fr.).

[16] Coloanele îmi sunt aliniate / sub grinda foiletonului ; / Ele suportă resemnate / frontonul greoi, al ziarului (fr.).

literaturii nu avea parcele neştiute. Mai mult decât Pic de la Mirandola, el ar fi putut să-şi confrunte puterile cu oricine ca să discute de *omni re scibili et quibusdam allis*[17], căci în decursul existenței sale a dizertat neîntrerupt cu pana în mână"[18].

Devenită normă curentă, lucrarea fără răgaz seamănă cu o poliță scadentă. Oricând ea poate fi protestată. Aşa se şi explică puținătatea operelor în proză ale lui Gautier. Abstracție făcând de *Mademoiselle de Maupin*(1835), de *Fortunio* (1837) şi de câteva nuvele (1845), nu i se cunosc decât încă două titluri: *Oeuvres humoristiques* (1851) şi Le *Capitaine Fracasse* (1861).

Or, cum se vede lesne, avea chemare pentru proza nervoasă, cea care nu reclama mult timp de redactare. Cine i-a citit Le petit *chien de la marquise* a sesizat meşteşugul, amestec de scris alert, haz, reflecții penetrante, viziune exactă, absorbită de obiectul ei. Turnura romantică, prin haloul misterios pe care îl produce, confirmă arta unei ambițioase poetici; grație cuvântului plastic descripțiile au carnalitate, descarcă o undă de neastâmpăr, emană electricitate. Două exemple: 1. „Trăsura se opri în fața unei case cu aspect mediocru, pe o stradă mărginaşă şi neumblată.

Pesemne că ştiți aceste case din veacul trecut, care n-au fost niciodată reparate şi pe care zgârcenia proprietarilor le lasă să se ruineze. Zidurile cenuşii, spălate de ploi, arată acum, cu petele de muşchi crescute printre crăpături, ca trunchiul frasinilor bătrâni: jos verzi ca primăvara o mlaştină în smârcul căreia se dezvoltă o floră specială de

---

17 Despre toate lucrurile ştiute şi oricare altele (lat.).

18 M. du Camp, op. cit.

ierburi lunecoase”[19]. *(Fortunio,* Paris,C. Marpon et. E. Flammarion, f. A., cap. *V-I,* p. 143-144).

Şi 2. „Merindol porni aşadar în căutarea acestui spadasin care locuia în piața Marche-Neuf, aproape de Petit-Pont, loc populat mai cu seamă de duelgii, trişori, tâlhari şi alți netrebnici.

Vizuina aceasta merită o descriere deosebită, întrucât este îndoielnic faptul că prea cinstitul cititor să fi pus vreodată piciorul într-o asemenea cocioabă, şi n-ar putea să-şi facă nicidecum o idee despre o sărăcie atât de lucie.

Maghernița era mobilată mai cu seamă de patru pereți de-a lungul cărora scurgerile de apă din acoperiş desenaseră insule necunoscute şi fluvii pe care nu le întâlneşti în nicio hartă geografică. În locurile ce se aflau mai la îndemână, chiriaşii succesivi ai chițomârliei se amuzaseră să-şi graveze cu cuțitul numele lor necuviincioase, baroce sau hidoase, rezultat al acelei înclinații care îi împinge pe oamenii cei mai obscuri să lase o urmă a trecerii lor prin această lume. Adeseori la aceste nume era împerecheat şi un nume de femeie, Iris de răspântie, deasupra cărora trona o inimă străpunsă de o săgeată asemănătoare cu un os lung de peşte. Alții, mai artişti, cu un boț de cărbune scos din cenuşă, încercaseră să schițeze nişte profiluri groteşti, cu o lulea în dinți sau vreun spânzurat ce-şi scoate limba de un cot şi se bălăbăneşte la capătul unei spânzurători.

Pe marginea căminului, unde fumegau mustind ramurile dintr-o legătură de nuiele furate, se îngrămădea, în praf, o lume de obiecte bizare: o sticlă ce avea înfiptă în gât o lumânare pe jumătate arsă, cu seul revărsat în vaste cascade peste sticlă, adevărată tortă de fiu risipitor şi de bețivan; un cornet pentru zaruri, cu trei zaruri plumbuite,

---

19 Traducerea acestui citat, ca şi a celor precedente,aparține prefațatorului.

Orele lui Robert Besmeres scrise pentru jocul de cărţi, o grămadă de capete de pipe vechi, o oală de gresie pentru tabac, un pantof ce avea înăuntru un pieptene fără dinţi, un felinar orb ce-şi rotunjea lentila asemenea pupilei unei păsări de noapte, legături de chei, fără îndoială false, întrucât în încăpere nu exista nicio mobilă ce-ar fi putut fi descuiată, un fier pentru frizat mustăţile, un ciob de oblindă cu luciul vărgat parcă de ghearele unui diavol, în care cineva nu s-ar fi putut privi decât cu câte un ochi odată şi, în plus, nu trebuia ca el să semene cu ochii Junonei, pe care Homer îi numea fis[20]; precum şi o sumedenie de alte fleacuri tare plictisitoare de descris. *(Căpitanul Fracasse)*

Citatele denotă remarcabilele resurse stilistice ale scriitorului. Preţuite de cititori, imediat accesibile, ele sunt de natură să explice de ce pe de o parte editorii îl solicitau, îl presau cu stăruinţele lor, de ce pe de altă parte acceptând amintitele solicitări Gautier n-avea răgaz să conceapă destins temele sale. Charles Malo, directorul revistei *La France Litteraire,* ca să-l oblige a-i da lui articolele ce urma să le scrie, îi remite lui Gautier un avans însemnat. Iar Gautier se angaja să redacteze 12 Articole sub titlul generic *Dezgropări literare,* remunerate cu 50 franci bucata.

Adunate în volum, în 1844, sub titlul Les *Grotesques*(după caracterul de literă cu care au fost culese), propun atenţiei portrete fie tandre, fie corozive, cu judecăţi critice şi portretizări acute. Se vede că artistul avea o justă percepţie a valorilor. Îi displac Chapelain (greoi), Saint-Amant (comic în exces), dar îi admiră pe Fr. Villon, pe Malherbe, pe Bouilhet şi pe Baudelaire. Este de importanţă secundară dacă toate vederile lui Gautier sunt ingenioase. Ne apropiem de ele curioşi să-l descoperim pe scriitor, nu pe

---

[20] Bovini (grec.).

critic. În, centrul interesului nostru nu stau observațiile discutabile despre clasici. Nu le avem în vedere decât atunci când reînvie chipuri, caracterizează modele de existență literară. Merită astfel reținută paralela dintre Villon şi Byrom. Elementul, prin care cei doi poeți, unul zvârlit în josul ierarhiei sociale, celălalt propulsat în vârf, se aseamănă cel mai mult, rezidă în decepționismul amar, în privirea întunecată şi adâncă cu care învăluie deopotrivă mecanica lumii”[21].

Acest talent disociativ şi-l încearcă şi în teatru. Socotea pe drept că având replică promptă, debit verbal, simț al scenei putea să zămislească texte de spus de pe scenă. Drept care încredințează în 1855 o cărțulie cu patru piese, şi anume *Une larme du diable (O lacrimă a diavolului);Une fausse conversion (O falsă convertire); Pierrot posthume* şi *Le Tricorne enchante (Tricornul fermecat)*tipografilor de la „Librairie nouvelle”. Li se mai alăturau *Prologue de Falstaff* şi *Prologue de reouverture de l’Odeon.* Se povesteşte că la o reuniune organizată defamilia Gautier la vila lor de la Neuilly, la 31 august1868, Gautier a prezentat în fața celor 200 de invitați ai săi *Pierrot posthume* şi le *Tricorne* enchanté, el asumându-şi rolul titular, Judith pe cel al Colombinei,Estella pe al Arlechinului. Regia era asigurată de doamna Favart de la „Comedia Franceză”. În asistență: Sainte-Beuve, Gustave Flaubert, Baudelaire, pictorul Gustave Doré, frații Goncourt, Alexandre Dumas-fiul, Paul Meurice. Theodore de Banville a evocat seara într-un catren:

„Malgre le «chattun son metier»
La critique ici ne peut mordre
Puisque Théophile Gautier

[21] Les Grotesques, Paris, Lévy-frères, 1853, p. 14.

Est-un acteur de premier ordre”[22].

Nu la fel gândea Sainte-Beuve despre criticul Gautier. Deşi plăcut surprins de cursivitatea frazelor, de uneleIdei, de arderea „rece”, puțin dispusă să venereze orbeşteSainte-Beuve îi descoperă lacune de informație, citări incomplete, interpretări defectuoase. Lăsând să se înțeleagă că îl ia în serios, îl „execută” pe îndelete într-un text sever.[23] Deloc supărat, Gautier ar fi răspuns unui confrate uimit că Sainte-Beuve nu l-a menajat cât de cât: „Mă respectă, altfel nu şi-ar pierde timpul cu mine”.

Este în aceste vorbe o minunată modestie, dar şi o imensă fidelitate. Admirația care l-a legat de Victor Hugo n-a pălit cu trecerea anilor. Emile Bergerat, ginerele său, în al său *Théophile Gautier. Entretiens, souvenirs et correspondance* povesteşte o întâmplare probantă pentru statornicia sentimentelor lui Gautier. „în 1367se reia *Hernani.* Victor Hugo, duşman politic al lui Napoleon al III-lea, trăieşte în exil. La oficiosul Le«Moniteur», cronicar teatral este Gautier. Prezent în loja sa la reprezentație e primul la aplauze. Toată lumea aşteaptă curioasă foiletonul de-a doua zi. La ziar Gautier nduce un articol eminamente elogios. E rugat să-l tempereze. Drept răspuns, Gautier cere o coală albă şi îşi scrie demisia. După care se prezintă la ministrul de interne Lavalette, cu articolul într-o mână, cu demisia într-alta. «Alegeți!» Ministrul dispune tipărirea articolului fără nicio intervenție”[24].

---

[22] În ciuda zicalei «fiecare cu meseria lui» / Critica aici nu poate muşca / Fiindcă Théophile Gautier / Este un actor de prim ordin” (fr.).

[23] Sainte-Beuve, Portraits contemporains, vol. V, Paris, Caman-Lévy, 1882, p. 119-143.

[24] Paris, Fasquelle, 1911, p. 45.

Fidelitatea mai este la Gautier şi o chestiune de afecţiune, înainte de a fi una de onestitate. Nicio privire de ansamblu asupra scriitorului n-ar trebui să omită o semnificativă operaţie aritmetică rezolvată, de Gautier împreună cu Balzac, Bucurându-se de simpatia acestuia Gautier este invitat prin Jules Sandeau să colaboreze la *Cronique de Paris,* periodic fondat de ilustrul romancier. Când Henri-Leon Curmer fondează revista *Les* Français *peints par eux-memes* (1845), el face apel la Balzac, aflat în plină glorie. Condiţia acestuia este ca să apară mai întâi un studiu despre literatura sa, sub semnătura lui Théophile Gautier. Admisă condiţia, Balzac îi transmite acestuia comanda, precum şi asigurarea că onorariul va fi de 500 de franci. Gautier, ca de obicei în pană de bani, se grăbeşte să execute studiul. Dar odată apărut, onorariul întârzie să-i parvină. Într-o dimineaţă apare Balzac în persoană, venit să-i mulţumească. După care îl anunţă pe Gautier că i-a adus şi drepturile băneşti: 250 de franci. Delicat, Gautier riscă o întrebare:

— N-ar fi trebuit să fie 500?

— Desigur, replică imperturbabil celălalt, dar jumătate îmi revin, căci, de n-aş fi existat, nu văd cum ai fi câştigat cealaltă jumătate. Bergerat, care istoriseşte întâmplarea, mai adaugă căGautier îl iubea prea mult pe Balzac ca să nu-i dea dreptate. Odată trecut momentul de nedumerire, Gautier avea să exclame: „Pentru un om ca acesta, orice socoteală este deajuns de dreaptă”.

Departe de a pretinde că asemenea comprehensiune este unică, deoarece se cunosc relaţiile de sprijin mutual dintre Bouilhet şi’ Flaubert, de promovare dintre acesta şi Maupassant, etc. – reţin totuşi pentru Gautier repetatele mărturii de vibrantă amiciţie faţă de confraţi. Prieteniei lui Baudelaire îi va răspunde cu un sentiment la fel de delicat.

Ediţia, din *Les fleurs du mal (Florile răului)* pe care am

consultat-o a ieşit la Calman- Lévy în 1882. Pe foaia de titlu scrie: *„Les fleurs du mal* par Charles Baudelaire. Précédées d'une notice par Théophile Gautier". Notiţa în cauză numără 75 de pagini culese cu petit şi e un veritabil studiu. Încheiat la 20 februarie 1868, el justifică dedicaţia lui Baudelaire: *„Au poete impeccable, au parfait magicien es lettres* françaises. *A mon tres cher et tres venere maâtre et ami Théophile Gautier, avec les sentiments de la plus profonde* humilité*, je dédie ces fleurs maladives"*[25]*.*
Portretul pe care Gautier îl face marelui poet romantic reţine politeţea şi grija lui Baudelaire faţă de punctarea ideilor sale: *„Il avait dans la voix des italiques et des majuscules initiales"*[26]*.* Pentru un obsedat al artei, ritualul rostirii, cu mare grijă pentru pronunţie, n-are cum surprinde. Grija lui este să-l arate într-o lumină de la care să nu ne întoarcem ochii. Şi, în adevăr, omulBaudelaire nu apare de fel satanic. Din cuprinsul evocării vine spre noi o conştiinţă a fervorii şi mansuetudinii. Ea oglindeşte un elan inovator, înclinat să ratifice frumosul într-o natură imperfectă. În clipa când miracolul pare cu neputinţă, poetul, printr-un tur de forţă, îl replantează pe terenul urâtului. Ca să-şi păstreze intactă voinţa de plenitudine, poetul cultivă extremele. Să reţinem ideea. Reputaţia lui Baudelaire că s-ar fi complăcut în depravare este calificată de Gautier drept rezultatul ignorării facturii complicate şi paradoxale a poetului. Dezgustul de urât îl îndrumă spre flagelarea visului. Imaginaţia barocă extrage din perversiuni şi mizerie fiziologică imagini cereşti, acel ideal spectral în stare să pulverizeze demonii.

---

[25] Poetului impecabil, desăvârşitului magician în litere franceze. Foarte dragului şi foarte veneratului maestru şi prieten Théophile Gautier, cu sentimentele celei mai adânci umilinţe, dedic aceste flori maladive (fr.).

[26] Avea în voce italice şi majuscule iniţiale *(fr.).*

Analiza lui Gautier – autentic act de omagiere[27] – semnalează în versul baudelairean un sunet descătuşat şi o fosforescență căreia timpul nu i-a adus nicio atingere.

Practic, acest studiu şi alte câteva merită literalmente mai multă răbdare. Însă e -imposibil, să rezumăm aici, fie şi fugitiv, tot ce este interesant în manifestările publicistului. Poate că Emile Bergerat a exagerat când afirma că un editor complet al lui Gautier nu i-ar cuprinde opera în 300 de volume. Dar e perfect adevărat că în fiecare direcție a scrisului său există nestemate, pe lângă legiuitul depozit de steril.

Nestematele curg ca un pârâu sclipitor printre gurile lacome să-l înghită. Aparțin aceste pietre prețioase ceasurilor furate foiletoanelor, sedentarismului silit de editorii neîndurători. Citez din *Thebaide:*

„J'ai mis sur un plateau 'de toile d'arraignea
L'amour qu'en mon chemin j'ai regue et donnee.
Puis sur l'autre plateau deux grains de vermillon
Impalpable, qui teint l'aile du papillon,
Et j'ai trouve l'amour leger dans la balance”[28].

---

[27] În anul 1918 vedea lumina tiparului la Fasquelle o ediție din Les Fleurs du mal, prefațată de Théodore de Banville şi îngrijită de Jacques Madeleine, care are meritul, între altele, de a fi deshumat şi câteva proiecte de dedicații, printre care şi cea din 1857, adresată lui Gautier, în care Baudelaire, mai înflorat şi mai temător, smulge timidității sale de debutant un strigăt de iubire pentru autorul lui Albertus şi al Espanei. Dedicația se încheie astfel: „...poetului impecabil, magicianului limbii franceze, căruia mă declar cu tot atâta orgoliu câtă umilință, cel mai devotat, respectuos şi invidios dintre discipoli”.

[28] Am pus pe un taler din pânză de păianjen / Iubirea ce-am primit şi dăruit / Apoi pe celălalt taler două boabe de rumeneală / Impalpabilă, care colorează aripa fluturelui / Şi am găsit iubirea cam uşurică la cântar (fr.).

Dacă străbate din acordurile erotice un sunet mirific, ol nu-l întrece pe acela generat de plăcerea schimbărilor de peisaj. Pesemne că la mijloc e dialectica existenței lui descurajant de imobile. Gautier scăpat din, uzura redacțională[29] exulta ca un veritabil îndrăgostit de decoruri necunoscute. Într-o scrisoare exclamă fericit ca un copil: „Paturile la han n-au moliciunea de-acasă, poştalionul te zdruncină (...), însă eşti liber, mai mult decât liber şi gata să strigi împreună cu Goethe: «Ohé, ohé toată fericirea mea e în călătorii şi în împlinirile migrației»”.

Din fondul acestei slăbiciuni se trage plăcerea cu care a redat, supralicitând de fapt, viața actorilor. Lasă o impresie excelentă paginile consacrate lor în *Căpitanul Fracasse.* În materie de confesiuni Gautier a transferat teatrului considerația pentru acrobație. Nuvelele şi romanele, în schimb, comunică în scene vii condiția unor oameni deplin asimilați, acum trei veacuri, cu saltimbancii. Or, în linia existenței nomade, satisfăcută cu expediente, Gautier a închipuit plin de vervă situații de un comic imens şi de o ingenioasă poezie rabelaisiană. Şi nu pentru a tăgădui realitatea. I-a plăcut să viseze. Trupa domnului Irod din *Căpitanul Fracasse* încântă spectatorii cu uimitoarea ei încredere în limbajul artei. Théophile Gautier o împărtăşeşte, prin frumos el Recreează lumea:

„Sans prendre garde a l'ouragan
Qui fouettait mes vitres fermees
Moi j'ai fait Emaux et Camées”[30].

---

[29] Monselet l-a poreclit „martirul manuscriselor”. I se pun în seamă ceva mai mult de 2 000 de foiletoane, cifră care întrece bilanțul celor mai laborioşi cronicari moderni.

[30] În traducerea lui Leonid Dimov: „Netulburate de uraganul / Ce-mi bate-n geamul ferecat / Cu *Smalțuri* şi *Camee-smălț*at”. Cf. P. Dalx, *Şapte secole de roman,* Bucureşti, E.L.U. 1896, p. 191.

HENRI ZAUS

TABEL CRONOLOGIC

1811 Se naşte în localitatea Tarbes, din sudul Franţei, la 30 august, Théophile Gautier. Părinţii, Jean-Pierre Gautier, de profesiune funcţionar la Administraţia financiară şi mama, Adelaide-Antoinette Cocard, casnică, îl înscriu sub numele Pierre-Jules-Théophile.

1814 Părinţii împreună cu micul Théophile pleacă din Tarbes, la Paris. Întreaga familie va rămâne 'cu nostalgia sudului. După ce se instalează într-o casă din rue du Parc-Royal, Jean-Pierre exclamă: „Oare aici cerul, e totdeauna mohorât?"

1819 Micul Théophile e înscris ca elev intern la colegiul Louis-le-Grand. Încearcă un sentiment de inadaptare.

1820 Se transferă la colegiul „Charlemagne" ca elev extern.

Victor Hugo publică în 1823 romanul istoric *Han d'Islande.*

1828 Théophile Gautier începe să frecventeze atelierul de pictor al lui Armand Rioult.

Apare romanul de evocare istorică *Cinq-Mars* de Alfred de Vigny.

În *1828* Gérard de Nerval termină de tradus *Faust.*
Goethe îi mulţumeşte într-o scrisoare extrem de călduroasă, din care spicuim: „Nu m-am înţeles niciodată mai bine decât citindu-vă".

1829 După ce se instalase mai înainte în fundătura Decanatului, participă la activitatea cenaclului, „Boema galantă", din care fac parte Gérard de Nerval, Petrus Borel, Camille Rogier, Celestin Nanteuil (ilustrator al cărţilor lui Victor Hugo), arhitectul Jules Vabre şi Joseph Bouchardy. Mai vin Arsene Houssaye şi August Macquet.

1830 La 23 februarie Gérard de Nerval îi face cunoştinţă

cu Victor Hugo. E invitatul acestuia, de la care primeşte bilete şi pentru ceilalţi cenaclişti la premiera dramei *Hernani.* Ocazie pentru Gautier să apară îmbrăcat într-o jiletcă roşie şi să aplaude frenetic.

Hernani repurtează un mare succes. Va fi jucată numai în 1830 de 39 de ori.

Lui Théophile Gautier îi apare o plachetă intitulată *Poesies* a cărei desfacere e stingherită de izbucnirea revoluţiei din iulie. Debutează – publicistic – cu articolul nesemnat *Un Répas au desert d'Egypte* în Le *Gastronome.*

1831 ndhal editează *Le Rouge et le Noir (Roşu şi Negru).*

1832 Apare poemul *Albertus.*

La Paris izbucneşte o epidemie de holeră.

Vede lumina tiparului *Stello* de Alfred de Vigny şi *Feuilles d'automne (Frunze de toamnă)* de Victor Hugo.

1833 Publică o serie de povestiri sub titlul *Les Jeunes France,* comparabile cu nuvelele lui E. Th. A. Hoffmann.

1835 Semnează romanul *Mademoiselle de Maupin,* violent atac la adresa ipocriziei burgheze.

Apare *Jocelyn,* poem de Lamartine.

1836 Se împrieteneşte cu Eugenie Fort, care îi naşte un fiu. Peste ani Toto va iscăli Théophile Gautier-fils. Intră în redacţia ziarului *La Presse*.[31]

Apar *Les Confessions d'un enfant du siecle* de Alfred de Musset.

1837 Îi apare *Fortunio,* al cărui titlu iniţial fusese *L'Eldorado.*

1838 Întrerupe pentru a doua oară *Căpitanul Fracasse,* roman pe care îl începuse în 1836.

---

[31] Într-o discuţie purtată cu Emile de Girardin prin 1862 sau 1863, Maxime du Camp află de la directorul acestui ziar că Gautier nu fusese deloc „dibaci”, altminteri foiletonul pe care l-a deţinut aici mulţi ani i-ar fiadus un venit suplimentar de 30-40.000 de franci.

Publică poemul *La Comedie de la mort(Comedia morții)* însoțit de aproximativ 50 de scurte poezii lucrate în ultimii ani.

1839 După o lectură din Shakespeare, regăseşte plăcerea teatrului. Scrie o „fantezie dialogată”, *Une larme du Diable (O lacrimă a diavolului).*

Apare *La Chartreuse de Parme (Mânăstirea din Parma)*de Stendhal.

1840 Face o călătorie în Spania.

Apare *Les Rayons et les Ombres* de Victor Hugo.

Cunoaşte la Paris pe balerina Carlotta Grisi, de care se îndrăgosteşte. Dar Carlotta se căsătoreşte cu maestrul de balet Julien Perrot, care o şi lansează.

1841 Prin Carlotta face cunoştință cu sora acesteia, cântăreața Ernesta Grisi, care devine tovarăşa lui de viață.

Scrie libretul la baletul *Giselle.*

1842 Moare Stendhal.

1844 Adună foiletoanele şi studiile tipărite în revista *La France litteraire* într-un volum, *Les Grotesques*, consacrat poeților francezi din secolele al XV-lea-XVII-lea: Villon, *Saint-Amant, Cyrano, Tabemirt, d’Aubigny,* Du Bartos, Scudery, Scarron.

1845 Se naşte fiica sa, Judith, la 24 august.

Publică memorialul de drum *Espana,* şi un volum de miniaturi *Zig-zags.*

Balzac anunță planul *Comediei umane.*

1846 Tipăreşte *Regardez mais n’y touchez pas (Priviți, dar nu atingeți).*

După ce dăduse un roman, *Volupte (1834),* Sainte-Beuve publică *Portraits contemporains.*

1847 Apare *Militona* şi *Les* Roués *innocents (Încarcerații nevinovați).*

1*848* Se naşte fiica sa Estelle, la 27 noiembrie.

’1850 Însoțit de Louis de Cormenin pleacă în Italia, pe

care o vizitează de la Domo d'Ossola până la sud de Napoli.

Sainte-Beuve începe în coloanele ziarului *Le Constitutionnel* ciclul *Causeries du lundi.*

Se ceartă cu cei de la *Revue des Deux Mondes* şi depune stăruințe pentru a pune pe picioare *Revue de Paris.*

1851 Lovitura de stat a lui Napoleon Bonaparte împotriva Republicii.

1852 Face un voiaj la Constantinopol. Se întoarce prin Grecia plin de admirație pentru arta antică.

Reuneşte nuvelele şi schițele sale în volumul *Peau de tigre (Pielea de tigru).*

Dă la tipar *Emaux et Camees (Smalțuri şi camee),* selecție din versurile sale reprezentative.

1853 Cu venituri modice din tipăriturile sale, Gautier se vede silit să se întrețină pe sine şi familia din foiletoane. La cotidianul *La Presse,* unde deține o rubrică fixă, este plătit mai mult decât modest. De n-ar fi prețuirea față de doamna de Girardin, Gautier ar pleca de la ziar.

1855 Apare *Voyage aux Pyrénées* de Hippolyte Taine.

1857 Scoate de sub teascuri romanul *Avatar.*

Se mută din Paris la Neuilly, unde va locui o vilă pe malul Senei, rue de Longchamp 32.

În vecinătate, domiciliază Alexandre Dumas-fiul, Edmond About, Baudelaire şi arhitectul Andre Robelin.

Debutează strălucit Gustave Flaubert cu *Madame Bovary* şi peste puțină vreme Charles Baudelaire cu *Les fleurs du Mal (Florile răului).*

1858 Apare *Le roman de la Momie (Romanul mumiei).*

Emaux et Camees iese într-o ediție adăugită.

1862 De la Londra Gautier cere veşti lui Flaubert despre *Salammbo.* După ce cartea apare, o recenzează entuziasmat. Flaubert, citindu-i aprecierile, răspunde: „Dacă mi s-ar fi spus acum 20 de ani că acel Théophile Gautier cu care îmi hrăneam închipuirile va scrie despre mine lucruri atât de

frumoase, înebuneam de mândrie”.

1863 Apare *Le Capitain Fracasse*[32].

1865 Apar într-un elegant format *Poesies nouvelles.*

Sainte-Beuve e numit senator. La 30 aprilie Gautier îi telegrafiază:

„Quel bonheur
Quel honneur
Monsieur le Senateur!”

Au loc celebrele dinee de la Magny, la care iau parte Flaubert, frații Goncourt, Sainte-Beuve, George Sand.

Taine se afirmă şi ca prozator cu *Vie et opinions de Thomas Graindorge.*

1867 După ce în 1859 călătorise până la Petersburg, dă acum la iveală reportajul *Voyage en Russie.*

1869 Crochiuri psihologice intitulate *Menagerie intime (Menagerie intimă).*

Apare *L'Education sentimentale* de G. Flaubert.
Moare Sainte-Beuve.

1870 Izbucneşte războiul franco-prusac. Înfrângerea de la Sedan.

1871 Gautier editează *Tableaux de siege (Scene de asediu).*

1872 Constată că e grav bolnav de cord.

Publică în *Le Bien public, Amintiri romantice.*

Maladia evoluează repede.

H. Taine editează celebrele sale *Notes sur l'Angle terre.*

Îi apare *Theatre complot.*

1873 Moare la 23 octombrie.

---

[32] De o mare bogăție lexicală, romanul confirmă elogiul lui Balzac din 1844: *„Il n'y a que Gautier, Hugo et moi oui sachions la langue”* (Doar Gautier, Hugo şi cu mine ştim limba). Tot în 1863, dar incitat de a patra reeditare a *Smalțurilor şi cameelor,* Sainte-Beuve îi dedică lui Gautier trei foiletoane în ale sale *Nouveaux Lundis.*

La 25 octombrie i se fac funeralii naţionale.
E înmormântat în cimitirul Montmartre.

1874 Apare postum H*istorie du romantisme.*

1877 I se tipăresc *Portraits Littéraires, L'Orient* şi *Poesies completes.* O ediţie de *Opere* cu un total de 60 de volume va fi perfectată până la finele deceniului.

I

Castelul mizeriei

Pe povârnişul uneia dintre colinele dezgolite care se înălţa ca nişte cocoaşe peste lande, între Dax şi Mont de Marsan, în vremea domniei lui Ludovic al XIII lea se află locuinţa unui nobil de ţară, de un gen atât de obişnuit în Gasconia şi căruia sătenii îi dau numele pompos de castel.

Două turnuri rotunde, cu acoperişuri ţuguiate ca nişte stingătoare de lumânări, se ridicau de o parte şi de alta a unei clădiri, în a cărei faţadă două scobituri săpate adânc trădau existenţa străveche a unei podişti de castel medieval, devenită acum inutilă prin acoperirea cu pământ a şanţului, altădată plin cu apă; şi aceste turnuri dădeau clădirii un aspect destul de feudal, cu posturile lor de pază zidite în piatră la colţurile bastioanelor şi cu giruetele în chip de coadă de rândunică, ce se înălţau peste acoperişuri. Iedera, care se întinsese învăluind pe jumătate unul din turnuri, contrasta plăcut prin verdele său închis cu fondul cenuşiu al pietrei, deja foarte veche la acea epocă.

Călătorul ce ar fi zărit din depărtare castelul, proiectându-şi acoperişurile ascuţite pe cer, deasupra grozamelor şi bălăriilor, l-ar fi socotit drept o locuinţă cuviincioasă pentru un boiernaş de provincie; dar, apropiindu-se, s-ar fi văzut nevoit să-şi schimbe părerea. Drumul care ducea de la şosea la locuinţa se îngustase de tot, într-atât îl năpădiseră muşchiul şi tot felul de buruieni şi fusese redus la o cărăruie albă, asemănătoare unui şiret spălăcit de pe o manta jerpelită. Două urme adânci de roţi, pline cu apă de ploaie şi în care îşi făcuseră sălaşul o sumedenie de broaşte, stăteau mărturie că odinioară trecuseră pe acolo trăsuri; însă siguranţa şi calmul broscărimii lăsau să se întrevadă o îndelungată posesiune a

locurilor şi certitudinea că ea nu va fi niciodată tulburată. Pe fâşia croită printre buruieni şi desfundată de ploaia căzută de curând, nu se vedea nicio urmă de paşi omeneşti, iar rămurelele mărăcinişurilor, pline de picături strălucitoare, păreau că nu au mai fost date în lături de tare multă vreme.

Pete mari, galbene şi urâte, brăzdau ţiglele înnegrite şi fără de rânduială de pe acoperişuri, iar căpriorii putreziţi pe alocuri se rupseseră; rugina împiedica să se mai învârtească giruetele, care arătau alandala direcţia vântului; lucarnele erau astupate cu obloane din lemne strâmbe şi crăpate. Grămezi de pietriş umpleau sarbacanele din zidurile turnurilor, pe unde se trăgea altădată cu puşcoacele; din cele douăsprezece ferestre ale faţadei, opt erau acoperite cu scânduri; celelalte aveau nişte geamuri plesnite ce tremurau în reţeaua lor de plumb la orice adiere a vântului. Printre ferestre, tencuiala desprinsă ca nişte solzi, asemenea scamelor de pe o piele bolnavă, lăsa dezgolite cărămizi dislocate şi bucăţele de piatră crăpată sub influeñţa vătămătoare a lunii; poarta era încadrată într-un pervaz de piatră, ale cărui zgârieturi şi rosături regulate trădau o veche ornamentaţie, tocită de scurgerea vremii şi de lipsa de îngrijire; deasupra acestui fronton se găsea un blazon şters, pe care nici cel mai dibaci specialist în heraldică n-ar fi fost capabil să-l mai descifreze şi ale cărui ornamente, cu numeroase lipsuri, imaginau zvârcoliri fantastice. Canaturile porţii mai păstrau însă, în partea de sus, câteva urme de pictură, de culoarea sângelui de bou, încât ţi se părea că roşesc din cauza stării lor de decădere; numeroase cuie erau bătute în scândurile pline de crăpături şi alcătuiau simetrii întrerupte ici şi colo. Numai un singur canat se deschidea, ceea ce era îndeajuns pentru circulaţia oaspeţilor castelului, vădit puţin numeroşi, iar de tocul uşii stătea rezemată o roată sfărâmată, mai degrabă o grămadă de lemne, ultima

rămăşiță a unei trasuri decedată în timpul regelui precedent. Cuiburi de rândunele astupau vârfurile hornurilor şi acopereau colțurile ferestrelor şi fără un firicel de fum ce ieşea dintr-un coş zidit din cărămizi, firicel ce se răsucea ca un burghiu, întocmai ca în desenele pe care le mâzgălesc şcolarii pe marginea cărților şi abecedarelor lor când vor să înfățişeze o casă, ai fi putut crede că nimeni nu locuia acolo; de post afurisit trebuie să fi fost bucățele ce se găteau la această vatră, fiindcă până şi luleaua unui ostaş bătrân ar fi stârnit nişte nori de fum mai groşi. Acesta era de altminteri singurul semn de viață pe care îl mai dădea casă, asemenea muribunzilor a căror viață nu se mai trădează decât prin aburul răsuflării. Împingând canatul ce se putea mişca, dar care nu se lasă urnit fără să protesteze, învârtindu-se cu o vădită proastă dispoziție în țâțânile ruginite şi gălăgioase, te găseai sub un fel de boltă ogivală, mai veche decât restul locuinței şi despărțită de patru contraforturi din granit albastru. La punctul de intersecție al acestora se ivea o lespede ieşită în afară, unde puteau fi revăzute, ceva mai puțin degradate, armoriile sculptate afară, pe poarta: trei berze de aur pe un câmp azuriu, sau ceva asemănător, deoarece umbra bolții nu îngăduia să le desluşeşti bine. În zid erau fixate lăcaşuri pentru stingătoare din tablă, înnegrite de torțe şi mai erau prinse inele de fier de unde, odinioară, erau legați caii oaspeților, eveniment rar întâlnit astăzi, judecând după praful care se aşternuse peste ele.

Din acest portic, sub care se deschideau două uşi, una ce ducea la apartamentele de la parter, iar cealaltă ce dă într-o sală care odinioară putuse să slujească pentru corpul de gardă, se ajungea într-o curte tristă, goală şi rece, înconjurată de ziduri înalte, vărgate cu lungi dâre negre, urmare a ploilor de peste ierni. În ungherele curții, printre molozurile căzute din cornişele ştirbite, năpădiseră urzicile,

ovăzul sălbatic şi cucuta, iar iarba verde se răsfăţa printre dalele de piatră. În fund, o scară, mărginită de parmalâcuri din piatră, împodobite cu sfere, terminate cu vârfuri ascuţite, ducea la o grădină aflată mai jos de nivelul curţii. Treptele rupte şi desprinse se mişcau sub paşii trecătorului, nemaifiind legate între ele decât de straturile de muşchi şi de sumedenia de plante care cresc pe lângă ziduri; pe fundalul terasei crescuseră barba ţapului, ridichi sălbatice, anghinare şi câte altele. În ceea ce priveşte grădină, ea se reîntorcea încetul cu încetul la starea de hăţiş sau de pădure virgină. Cu excepţia unui loc pătrat, bălţat de nişte verze cu foi străbătute de sumedenie de vinişoare, de culoarea coclelii şi de constelaţii de floarea soarelui cu miez negru, a căror prezenţă dovedea existenţa unui fel de cultură a pământului, natura îşi reluă drepturile sale asupra acestui loc părăsit şi ştergea urmele muncii omeneşti, pe care cauta să o înlăture.

Arborii netăiaţi îşi înălţau ramurile crescute liber în toate direcţiile. Tufele de merişor, menite să indice lizierele şi aleile, deveniseră adevăraţi arbuşti, într-atât, de ani şi ani de zile, nu mai avuseseră de-a face cu foarfeca grădinarului. Seminţe purtate de vânt încolţiseră la întâmplare şi creşteau cu vigoarea rapidă caracteristică buruienilor, în locurile pe care altădată le ocupaseră florile delicate şi plantele rare. Mărăcinii cu spini ascuţiţi se încrucişau de la o margine la alta a potecilor şi se agăţau de tine dacă voiai să treci, parcă pentru a te împiedica să păşeşti mai departe şi pentru a-ţi ascunde taina aceasta plină de tristeţe şi de dezolare. Singurătăţii nu-i place să fie surprinsă şi goliciunea ei şi de aceea seamănă în jur tot felul de piedici.

Dacă totuşi, fără să te temi de zgârieturile mărăcinişurilor şi de palmele ramurilor, ai fi stăruit să urmezi până la capăt antica alee ce ajunsese mai stufoasă şi mai greu de străbătut decât cea mai neumblată potecă dintr-un codru,

ai fi ajuns la un fel de nişă construită din scoici, închipuind o peşteră rustică. Alături de plantele semănate odinioară printre bucăţile de stâncă, stânjenei, gladiole, iedera neagră, crescuseră şi altele – iarba roşie, limba cerbului, viţă sălbatică – ce atârnau ca nişte bărbi şi ascundeau pe jumătate o statuie din marmură, care înfăţişa o divinitate mitologică, Flora sau Pomona, ce fusese de bună seamă foarte delicată la vremea sa şi făcuse cinste făuritorului ei, dar care, acum, cu nasul spart, era cam ca Moartea. Sărmana zeiţă purta în coşuleţul ei, în loc de flori, ciuperci mucegăite şi după înfăţişare, veninoase; ea însăşi părea să fi fost otrăvită, deoarece pete de muşchi întunecate îi zebrau corpul atât de alb odinioară. La picioarele sale, într-o scoică mare de piatră, sub un strat verde de lintiţa, zăcea o mocirlă de apă stătută, neagră, rămăşiţă a ploilor, deoarece din botul leului, care la nevoie mai putea fi deosebit, nu se mai revărsa apă, întrucât ţevile astupate sau distruse îi opreau calea.

Acest cabinet grotesc, cum i se spunea pe atunci aşa ruinat cum era, stătea drept mărturie a unei oarecare îndestulări apuse şi a gustului pentru arte ale vechilor proprietari ai castelului.

Curăţită bine de murdărie şi frumos restaurată, statuia ar fi trădat stilul florentin al Renaşterii, în maniera sculptorilor italieni veniţi în Franţa o dată cu maestrul Roux sau cu Primatice[33], epoca probabilă de splendoare a familiei astăzi decăzută.

Grota se sprijinea pe un zid de culoare verzuie, acoperit cu silitră; pe el se mai încrucişau încă resturi de reţele din lemn, destinate fără îndoială să acopere laturile zidului, când fusese construit, cu o perdea de plante agăţătoare, cu

[33] Francesco Primatice (1504-1570), pictor şi arhitect italian.

frunze bogate. Zidul, care de abia se zărea prin frunzişul stufos şi dezordonat al arborilor crescuţi în chip nemăsurat, marginea grădina pe această latură. Dincolo se întindeau landele, cu ori-zontul lor trist şi coborât, pătat doar de bălării.

Reîntorcându te spre castel, se putea observa faţada opusă, mai devastată şi mai degradată decât aceea pe care am descris-o; ultimii stăpâni, încercând să salveze cel puţin aparenţele, îşi concentraseră slabele lor resurse asupra faţadei principale. În grajd, unde douăzeci de cai ar fi putut sta tihniţi, un căluţ slăbănog de i se vedeau toate oasele caută să apuce cu vârful dinţilor galbeni şi dezlipiţi de gingii câteva fire de paie, dintr-o iesle goală şi din vreme în vreme îşi întorcea către poartă nişte ochi vârâţi în fundul unor orbite unde şobolanii din Montfaucon[34] n-ar fi găsit nici cea mai uşoară urmă de grăsime. În pragul cuştilor pentru câinii de vânătoare, un singur câine, ce înota în pielea devenită prea largă, în care muşchii slăbiţi se conturau în linii fleşcăite, moţăia cu botul sprijinit pe perna aşa de puţin moale şi plină a labelor; părea atât de obişnuit cu singurătatea locului, încât renunţase la orice veghe şi nu mai tresărea deloc, aşa cum fac toţi câinii, chiar aţipiţi fiind, când aud cel mai mic zgomot.

Dacă voiai să pătrunzi în casă, te întâmpina o scară enormă, cu o rampă alcătuită din mici baluştri de lemn. Scara nu avea decât două paliere, corespunzând celor două etaje ale clădirii. Până la primul etaj scara era din piatră, iar de aici încolo din cărămizi şi din lemn. Pe pereţi, zugrăveli în culori cenuşii, devorate de umezeală, păreau că ar fi vrut să simuleze relieful unei arhitecturi bogat ornate, cu efectele clarobscurului şi ale perspectivei. Puteai să mai ghiceşti aici

---

[34] Montfaucon, la nord-est de Paris. Aici erau instalate spânzurătorile Parisului.

o serie de Herculi terminați în chip de suporturi, care susțineau o cornişă cu mici console, de unde pornea, rotunjindu-se, un umbrar împodobit cu frunze de viță de vie şi ciorchini de struguri, iar pe bolta umbrarului se putea zări un cer cu culori şterse şi geografiat cu insule necunoscute, datorită infiltrării apelor de ploaie. Între Herculi, în nişe pictate, se împăunau busturi de împărați romani şi alte personalități ilustre ale istoriei; dar toate acestea atât de vag, atât de vestejit, de distrus, de apus, încât era mai degrabă spectrul unei picturi decât o pictură reală şi despre care ar fi fost poate mai potrivit să se fi folosit umbre de cuvinte, vorbele obişnuite fiind prea pline de substanță pentru a descrie aşa ceva. Ecourile iscate în această cuşcă goală păreau să fie foarte mirate că repetă zgomotul unor paşi.

O uşă cu căptuşeala verde, ce se îngălbenise de-a binelea şi prinsă doar cu câteva cuie ce îşi pierduseră poleiala, dădea într-o încăpere care ar fi putut să servească drept sufragerie în timpurile fabuloase în care se mânca în această locuință pustie. O bârnă groasă împărțea tavanul în două compartimente tărcate de grinzi aparențe. Spațiile dintre ele fuseseră acoperite altădată de un strat de culoare albastră, şters de colb şi de pânzele de păianjen pe care niciun fel de mătura nu le mai deranjase la această înălțime. Deasupra căminului de forma antică, un cap de cerb de şapte ani, împăiat, îşi deschidea ramurile bogate şi de-a lungul pereților, se sclifoseau, pe pânzele întunecate, portrete afumate ce reprezentau căpitani cuirasați, cu casca alături de ei sau ținuta de vreun paj, pironindu-şi asupra ta ochii de un negru adânc singurii vii în moartele lor figuri; seniori în sutane de catifea, cu capul prins în largile gulere rotunde şi înțepenite de scrobeală, ca nişte capete de Ioan Botezătorul zăcând pe tipsii de argint; bătrâne nobile îmbrăcate după moda veche, înfricoşător de livide, din

pricina descompunerii culorilor căpătaseră aspectul de strigoaice, de monştri şi de vampiri. Toate aceste picturi, ale unor zugravi de provincie, căpătau, prin însuşi modul simplist în care fuseseră lucrate, un aspect eteroclit şi îngrozitor. Câteva erau fără cadre, altele aveau auriul ramelor pătat şi înroşit. Toate purtau într-un colţ blazonul familiei şi vârsta personajului reprezentat; dar, fie că numărul anilor personajelor era mai mare sau mai mic, nu există o diferenţă apreciabilă între aceste capete cu lumini şi nuanţe galbene, cu umbre carbonizate, afumate de-a lungul anilor şi pudrate cu colb; două sau trei din aceste pânze jilave şi acoperite de mucegai aveau tonuri şi nuanţe de cadavru în descompunere şi dovedeau, din partea ultimului descendent al acestor oameni de neam şi cu tradiţii militare, o totală indiferenţă cu privire la efigiile nobililor săi strămoşi. De bună seamă că seara, această galerie muta şi nemişcată se transforma, la răsfrângerile pâlpâinde ale lumânărilor, într-un şir de fantome înspăimântătoare şi totodată ridicole. Nu-i nimic mai trist decât aceste portrete uitate în asemenea încăperi pustii; sunt ele însele reproduceri pe jumătate şterse ale unor for-

me descompuse de multă vreme şi reduse la nefiinţă sub pământ.

Aşa cum erau, aceste fantome pictate însemnau musafiri foarte potriviţi cu singurătatea jalnică a locuinţei. Nişte locuitori reali ar fi părut prea vii pentru această casă moartă. În mijlocul sălii se afla o masă din lemn de păr, înnegrită, cu picioarele răsucite în formă de spirale asemenea coloanelor solomonice, împunse de cari cu mii de găurele, fără să-i fi tulburat cineva în munca lor. Un strat fin, cenuşiu, peste care degetul ar fi putut trasa felurite semne, acoperea suprafaţa mesei şi arăta că aici nu se aşternea prea des faţa de masă.

Două policioare sau console pentru veselă, făcute din

acelaşi lemn şi împodobite cu câteva sculpturi, cumpărate probabil în acelaşi timp cu masa, într-o epocă mai fericită, erau aşezate simetric, în două colţuri ale sălii; faianţe sparte, pahare şi sticlărie desperecheată şi două sau trei figurine rustice de Bernard Palissy[35], reprezentând ţipari şi alţi peşti, crabi şi scoici, smălţuite pe un fond de culoare verde, umpleau într-un chip tare sărăcăcios goliciunea duşumelelor.

Din cinci sau şase scaune acoperite cu catifea, care ar fi putut odinioară să fie de un carmin aprins, dar pe care anii şi întrebuinţarea îi aduseseră la o nuanţă de roşcat spălăcit, curgeau toţi câlţii prin găurile stofei şi lipsindu-le câte un picior, şchiopătau ca nişte versuri iambice cazone sau ca nişte ostaşi schilodiţi ce se întorc acasă după o bătălie crâncenă. N-ar fi fost deloc prudent pentru cineva să se aşeze pe vreun scaun, afară, bineînţeles, dacă n-ar fi fost spirit şi fără îndoială, aceste jilţuri nu slujeau decât atunci când soborul strămoşilor coborâţi din ramele lor venea să ia loc la masă ce nu mai era folosită şi când, înaintea unei cine imaginare, discutau între ei, în timpul lungilor nopţi de iarnă atât de prielnice agapelor strigoilor, despre decadenţa familiei.

Din această sală pătrundeai într-o altă sală, ceva mai puţin spaţioasă. O tapiţerie de Flandra denumită „verdură"[36] îi împodobea pereţii. Dar acest cuvânt – tapiţerie – să nu trezească în imaginea dumneavoastră nicio idee de lux inoportun. Aceasta era uzată, grozav de subţiată, iar culorile şterse de tot; rupturile formau sute de găuri şi tapiţeria nu se mai ţinea decât prin câteva fire şi prin forţa obişnuinţei.

---

35 Bernard Palissy, artist în ceramică, scriitor şi savant francez (1510-1589).

36 Verdure, tapiţerie cu peisaje verzi.

Arborii decoloraţi erau galbeni de o parte şi albaştri de cealaltă parte. Cocostârcul, ce se ţinea într-un picior în mijlocul trestiilor, suferise grozav demult de pe urma moliilor. Ferma flamandă, cu fântâna împodobită cu fire de hamei, nu se mai distingea aproape deloc şi din figura gălbejită a vânătorului ce urmăreşte un boboc de raţă sălbatică, numai gura roşie şi ochii negri, pentru care se folosiseră, după cât se părea o vopsea mai bună decât celelalte nuanţe, îşi păstraseră coloritul primitiv, făcând să semene cu un cadavru de o paloare de ceară, căruia i s-a dat cu roşu pe buze şi i s-au înnegrit sprâncenele. Aerul se juca printre pereţi şi ţesătura slăbită, căreia îi imprima ondulări suspecte. Hamlet, prinţ al Danemarcei, dacă ar fi stat de vorbă în această încăpere şi ar fi tras spada şi-l ar fi ţintuit pe Polonius aflat înapoia tapiţeriei, strigând „Un şobolan!". Mii de zgomote uşoare, de şoapte imperceptibile ale singurătăţii, care fac să simţi şi mai mult tăcerea, ar fi neliniştit urechea şi spiritul vizitatorului destul de îndrăzneţ pentru a pătrunde până aici. Şoarecii ronţăiau, leşinaţi de foame, câteva capete de lână ce ieşeau din urzeală. Carii rodeau lemnul bârnelor cu un zgomot înăbuşit de pilă, iar orologiul morţii bătea ora pe lambriurile de lemn ale pereţilor.

Din timp în timp trosnea pe neaşteptate câte o tăblie de la vreo mobilă, ca şi cum singurătatea pătrunsă de plictiseală îşi întindea încheieturile, ceea ce fără să vrei îţi provoca o tresărire nervoasă. Un pat cu baldachin şi cu coloane în formă de fus, acoperit cu perdele din imitaţie de brocart, tăiate şi deşirate mai la toate cutele, ale căror felurite desene înflorate, verzi şi albe, se confundau într-o aceeaşi nuanţă galbenă, ocupa un colţ al încăperii şi n-ai fi îndrăznit nicidecum să dai la o parte poalele pologului de groază să nu găseşti în obscuritate, ghemuită, cine ştie ce stafie, sau vreo formă ţeapănă, scoţând la iveală, sub albeaţa

cearşafului, un nas ascuțit, niscaiva pomeți osoşi, mâini împreunate şi picioare alungite ca ale statuilor culcate deasupra mormintelor; cât de repede lucrurile destinate omului şi dintre care el este absent capăta o aparentă supranaturală! Ai fi putut să-ți închipui de asemenea că vreo tânără prințesă fermecată se odihnea acolo într-un somn de veacuri, ca Frumoasă din pădurea adormită, însă cutele aveau o rigiditate prea sinistră şi prea misterioasă pentru aşa ceva şi se împotriveau oricărei idei plăcute şi senine.

O masă din lemn negru, acoperită cu încrustații de aramă ce se desprindeau mai peste tot, o oglindă tulbure şi întunecată, al cărei amalgam fugise aproape cu totul, dezgustat că nu mai reflecta chipuri omeneşti, un fotoliu a cărui tapițerie era lucrată cu acul, rod al răbdării şi al răgazului, operă terminată de cine ştie ce străbunică, dar care astăzi nu mai îngăduia să se deosebească decât câteva fire de argint printre bucățile de mătase şi lanurile decolorate, completau mobilierul acestei camere, în cazul cel mai rău locuibilă de un om

care nu s-ar fi temut nici de spirite şi nici de strigoi.

Aceste două camere răspundeau în dreptul celor două ferestre necondamnate ale fațadei. O lumină palidă şi verzuie pătrundea prin geamurile fără pic de lustru, care nu mai fuseseră spălate de un secol şi care păreau cositorite pe dinafară. Perdele mari, mototolite şi găurite, care s-ar fi sfâşiat dacă ai fi vrut să le faci să alunece pe vergelele roase de rugină, făceau încă şi mai slabă lumina crepusculară şi sporeau melancolia locului.

Deschizând uşa care se găsea în fundul acestei ultime camere, cădeai în tenebre adânci, dădeai de vid, de obscur şi de necunoscut. Încetul cu încetul, totuşi, ochii se obişnuiau cu această obscuritate străbătută de câteva raze livide ce se strecurau prin crăpăturile dintre scândurile care astupau

ferestrele şi descopereau, confuz, un şir lung de camere dărăpănate, cu pardoseala desprinsă, presărată de geamuri sparte, cu pereți goi sau pe jumătate acoperiți de câteva zdrențe de tapițerie destrămată, cu tavanele surpate de se vedeau grinzile şi lăsau să treacă apa ploilor, admirabil aranjate pentru sanhedrinele[37] de şobolani şi statele generale[38] ale liliecilor. În câteva locuri n-ai fi fost în siguranță de voiai să înaintezi, deoarece podeaua se unduia şi se încovoia sub greutatea paşilor, însă nimeni nu se aventura vreodată în această Tebaida de umbră, de colb şi de pânze de păianjen, încă din prag, un miros greu, de stătut, o duhoare de mucegai şi deloc părăsit, frigul umed şi negru caracteristic locurilor sumbre, îți izbeau violent nările, ca şi când ai fi ridicat piatră grea a unui cavou şi ai fi pătruns în bezna lui glacială. Într-adevăr, cadavrul trecutului se prefăcea încetul cu încetul în pulbere în aceste săli unde nimic din ceea ce însemna prezent nu punea piciorul, iar anii adormiți se legănau ca nişte hamacuri în pânzele cenuşii de prin unghere. Deasupra, prin poduri, îşi aveau sălaşul, peste zi, bufnițele, cucuvelele şi stăncuțele cu urechile de pene, cu capetele de pisică şi pupilele rotunde şi fosforescente. Acoperişul, surpat în douăzeci de locuri, le îngăduia acestor păsări „nostime” să intre şi să iasă în voie; erau în largul lor, ca în ruinele din Montihery sau în dărâmăturile castelului Gaillard. În fiecare seară, stolul prăfuit îşi luă zborul țipând îndelung şi scoțând vaiete jalnice – ce ar fi băgat în sperieți pe superstițioşi – spre a porni departe să-şi caute bruma de hrană pe care nu-şi o putea găsi în acest turn al foametei. În încăperile de la parter se găseau doar câteva maldăre de paie, nişte ştiuleți

---

[37] Concilii, adunări.

[38] Adunările reprezentanților poporului francez (1302-1789).

de porumb şi câteva mici unelte de grădinărie. Într-una din încăperi se afla o saltea umplută cu frunze uscate de porumb şi o pătură de lână cenu-şie, care părea să fie patul unicului argat al conacului.

De bună seamă că cititorul trebuie să fie plictisit de această plimbare prin singurătate, mizerie şi părăsire; de aceea să-l conducem în singură cameră nițel mai vie din castelul pustiu, anume la bucătărie, al cărei coş înălță către cer acel uşor norişor alburiu pomenit cu prilejul descrierii exterioare a castelului.

Un foc sărăcăcios se prelingea, cu limbile sale galbene, pe tăblia vetrei şi din vreme în vreme, atingea fundul unui ceaun de fontă atârnat de unul din cârligele cremalierei[39] şi slaba sa pâlpâire proiecta, în umbră, fluturări roşietice, pe marginile celor două sau trei cratițe atârnate de perete. Lumina zilei, care îşi făcea loc prin hogeagul larg ce se urcă până la acoperiş, fără de niciun cot, se risipea domol peste cenuşă, în nuanțe albăstrii, făcând să pară şi mai palid focul, încât, în această vatră rece, însăşi flacăra părea înghețată. De nu s-ar fi luat măsuri de prevedere, acoperind oala cu un capac, desigur că în caz de furtună ar fi plouat în ea şi ar mai fi subțiat fiertura. Încălzită încetul cu încetul, apa începuse într-un sfârşit să bombăne şi ceaunul horcăia în linişte din jur caa un astmatic; câteva foi de varză, ce dădeau în fiert cu spumă multă, arătau că bucata cultivată din grădina fusese pusă la contribuție pentru acest terci mai mult decât spartan.

Un bătrân motan negru, slab, năpârlit şi jupuit ca un manşon care nu mai e bun de nimic, cu părul căzut de i se vedea ici colo pielea albăstrie, stătea aşezat pe labele dinapoi, atât de aproape de foc, că ți era teamă să nu-i se

[39] Un fel de cuier de fier plasat deasupra vetrei, pentru atârnat vase de bucătărie.

pârlească mustăţile, iar ochii lui verzi, străbătuţi de pupilele în formă de I şi-i îndrepta neîncetat, cu un aer de supraveghere interesată, către oală de pe foc. Urechile îi fuseseră retezate la nivelul capului, iar coada de la şira spinării, ceea ce îi dădea înfăţişarea himerelor japoneze expuse în cabinetele colecţionarilor, printre alte curiozităţi, sau a animalelor fantastice, cărora vrăjitoarele, ce trebuie să meargă la adunările nocturne, le dau în grijă să ia spuma din oalele unde îşi fierb filtrele.

Acest motan singur cuc în întreaga bucătărie, părea că îşi pregăteşte fiertura pentru el însuşi şi fără îndo-

ială că tot el aşezase pe masa de stejar o farfurie împodobită cu flori verzi şi roşii, o cupă din cositor, lustruită desigur cu ghearele sale – într-atât era de zgâriatţ – şi o oală mare de gresie pe care erau zugrăvite în mod cam grosolan, în trăsături albastre, armoariile portalului de pe cheia de boltă şi de pe portrete.

Cine urma oare să se aşeze la această modestă masă pusă aici, în conacul nelocuit? Poate spiritul familial al casei, genius loci, duhul Kobold[40], credincios căminului pe care îl adoptase, iar motanul negru, cu ochii atât de pătruns de mister, îi aştepta sosirea spre a-l servi la masă cu servetul ţinut frumos pe labă.

Oala fierbea întruna, iar motanul rămânea nemişcat la postul său, ca o santinelă pe care au uitat s-o schimbe. În sfârşit, se auziră nişte paşi, apăsaţi şi greoi, ca de om în vârstă; persoana era precedată de un zgomot de tuse seacă, apoi scârţăi ivărul de la uşă şi un uncheş, jumătate ţăran, jumătate servitor, păşi în bucătărie.

La apariţia noului venit, motanul negru, care părea să fie un vechi prieten de al său, îşi părăsi culcuşul de pe cenuşa

[40] Nume dat în vechea Germanie spiritului care patrona familia.

vetrei şi porni să se frece amical de picioarele bătrânului, arcuindu-şi spinarea, scoţându-şi şi vârându-şi din nou ghearele în tecile labei, în timp ce emitea din gâtlej acel tors răguşit care reprezintă cel mai înalt semn de satisfacţie la rasa felinelor.

— Bine, bine, Belzebut, spuse bătrânul, aplecându-se pentru a-şi trece de două trei ori mâna bătătorită peste spinarea pleşuvă a motanului, spre a nu rămâne dator în materie de poliţele faţă de un motan; ştiu că mă iubeşti şi suntem destul de singuri aici, bietul meu stăpân şi cu mine, ca să nu ne bucure mângâierile unei fiinţe lipsite de minte, dar care totuşi pare să te înţeleagă.

Aceste schimburi de politeţe o dată terminate, motanul începu să meargă înaintea bătrânului, călăuzindu-l spre vatră, ca pentru a-i arăta direcţia oalei de pe foc, pe care o privea cu o poftă de fiinţă leşinată de foame, cu un aer înduioşător, cum rar ai mai fi putut întâlni, deoarece Belzebut începea să îmbătrânească; auzul îi era mai puţin ascuţit, ochii mai puţin pătrunzători, laba mai puţin sprintenă şi îndemânatică decât altădată, iar resursele pe care-i le oferea odinioară prinsul păsărelelor sau vânătoarea de şoareci scădeau în mod sensibil; din această pricină nu mai părăsea din ochi oala de pe vatră, din al cărei conţinut spera să-şi aibă partea, ceea ce îl făcea să-şi lingă botul cu anticipaţie.

Pierre, aşa se numea bătrânul servitor lua un pumn de vreascuri şi le arunca peste focul pe jumătate stins; ramurile începură să trosnească şi să se răsucească şi îndată flacără, scoţând un val de fum, se înalţă vie şi luminoasă în mijlocul unei ploi vesele de scântei. Ai fi spus că salamandrele erau în toiul petrecerii şi dansau sarabande printre flăcări. Un sărman greier ofticos, tare bucuros de atâta căldură şi lumină, încerca chiar să bată măsură cu tobiţa sa, dar nu izbuti şi reuşi să scoată doar nişte sunete

răguşite.

Pierre se opri apoi sub acoperişul vetrei, împodobit cu nişte franjuri vechi de mătase verde, decupat în formă de dinți de lup, îngălbenit de fum şi se aşeză pe un scăunel fără spetează, cu Belzebut alături.

Răsfrângerile focului îi luminau fata, pe care anii, soarele, viața în aer liber şi intemperiile de peste ani o afumaseră şi uscaseră, ca să spunem astfel şi îi dăduseră o culoare mai închisă chiar decât aceea a unui indian din Insulele Caraibe; câteva şuvițe de păr alb, ce îi scăpau de sub bereta albastră, i se lipeau de tâmple şi făceau să iasă şi mai mult în evidență nuanțele arămii ale feței; sprâncenele negre contrastau puternic cu părul alb ca zăpada. Ca toți oamenii din neamul bascilor, avea figură prelungă şi nasul ca un cioc de pasăre de pradă. Zbârcituri mari, perpendiculare şi asemănătoare cu nişte tăieturi de sabie îi brăzdau obrajii de sus în jos.

Un fel de livrea cu galoane, cărora li se dusese urma de vopsea, de o culoare pe care şi un pictor de profesie cu greu ar fi definit-o, îi acoperea pe jumătate pieptarul din piele de căprioară, devenită lucie şi înnegrită pe alocuri din pricina rosăturilor platoşei, formând pe fondul galben al pielii umbre amintind apele verzi ce apar pe pântecul potârnichilor fezandate: fiindcă Pierre fusese ostaş, iar câteva rămăşițe din uniforma sa militară mai erau folosite şi în îmbrăcămintea civilă. Purta nişte pantaloni nu tocmai largi, cărora li se vedea urzeala şi băteala unei stofe tot aşa de rară ca o canava de broderie; şi ar fi fost cu neputință de ştiut dacă fuseseră croiți din postav, din stofă de lână încrețită sau din serj. Orice urmă de păr dispăruse de tare multă vreme de pe nădragii săi pleşuvi; nicicând vreo bărbie de eunuc nu a fost mai spână. Cârpeli destul de vizibile şi făcute de o mână mai obişnuită să țină spada decât acul întăreau locurile slabe şi aduceau mărturie despre grija pe

care o avea posesorul acestui veşmânt de a-i prelungi longevitatea până la ultimele limite. Asemenea lui Nestor[41], pantalonii aceştia seculari trăiseră cât vieţuiseră trei oameni. Serioase probabilităţi ne îndeamnă să credem că nădragii fuseseră roşii, dar punctul acesta important nu este absolut dovedit.

Nişte tălpice din fire de cânepă prinse cu şireturi albastre de un fel de ciorapi de lână fără talpa îi slujeau lui moş Pierre de încălţăminte şi aminteau alpargatele spaniole. Aceşti coturni grosolani fuseseră aleşi fără îndoială ca fiind mai economici decât pantofii cu ciucuri sau decât cizmele cu carâmbi: întrucât o neînduplecată, rece şi lucie sărăcie se desprindea de la cele mai mici detalii ale îmbrăcămintei unchiaşului şi până la atitudinea sa, ce trăda o resemnare posacă.

Stătea rezemat cu spatele de peretele interior al căminului şi îşi ţinea încrucişate, deasupra genunchilor, mâinile mari, înroşite, cu nuanţe violacee, ca frunzele viţei de vie la sfârşit de toamnă, alcătuind un fel de pereche nemişcată a motanului.

Belzebut, în faţa sa, în cenuşă, aşezat pe labele dinapoi, lihnit de foame şi cu un aer ce-ţi stârnea mila, urmărea cu o adâncă atenţie clocotul astmatic din ceaun.

„Tânărul nostru stăpân zăboveşte tare mult astăzi, murmură Pierre, văzând prin geamurile afumate şi galbene ale singurei ferestre care lumina bucătăria, cum se micşora şi dispărea ultima dâra luminoasă a soarelui ce apunea la fruntariile unui cer brăzdat de nori grei şi aducători de ploaie. Ce plăcere o fi putând găsi el oare să se plimbe aşa singur prin lande? Nu-i mai puţin adevărat că este atât de trist castelul ăsta, încât nu e cu putinţă să te plictiseşti mai

---

41 Nestor, personaj mitologic, a luat parte la războiul troian, simbol al înţelepciunii.

mult în altă parte.”

Deodată răsună voios un lătrat răguşit; calul din grajd izbi din picior, făcând să zornăie de marginea ieslei lanțul cu care era legat; motanul negru îşi întrerupse bruma de toaletă pe care şi o făcea trecându-şi labă, umezită în prealabil cu salivă, peste fălcile-i mititele şi pe deasupra urechilor retezate şi făcu câțiva paşi spre uşa ca un animal afectuos şi politicos, care îşi cunoaşte îndatoririle şi le respecta.

Canatul uşii se deschise; Pierre se ridică, îşi scoase respectuos bereta, iar nou venitul îşi făcu apariția în încăpere, precedat de câinele cel bătrân, despre care am mai vorbit şi care la încercarea de-a țopăi a mare bucurie nu-l mai ținură picioarele şi căzu greoi, încărcat de anii săi mulți. Belzebut nu nutrea față de Minut antipatia pe care semenii săi o arată de obicei neamului câinesc. Belzebut îl privea, dimpotrivă, foarte amical, rotindu-şi ochii verzi în toate direcțiile şi încovoindu-şi spinarea a răsfăț. Se vedea bine că se cunoşteau de vreme îndelungată şi că îşi țineau de urât adeseori în singurătatea castelului.

Baronul de Sigognac, deoarece chiar seniorul acestui castel ruinat era cel ce intrase în bucătărie, era un tânăr de douăzeci şi cinci sau douăzeci şi şase de ani, deşi la prima vedere i s-ar fi dat poate mau mult, într-atât părea de grav şi de serios. Sentimentul neputinței, care întovărăşeşte sărăcia, izgonise veselia de pe trăsăturile sale şi ofilise acea floare primăvăratică ce catifelează chipurile tinere. Cearcăne negricioase îi încercuiau deja ochii vineți şi obosiți, iar obrajii scofâlciți scoteau destul de mult în evidență pomeții; mustățile, în loc să se înalțe semețe şi răsucite în sus, cădeau pleoştite şi păreau să jelească alături de gura sa tristă; părul, neglijent pieptănat, atârna în şuvițe negre de-a lungul feței palide, cu o absență de cochetărie rară la un tânăr care ar fi putut trece drept frumos şi trăda o

renunțare absolută la orice gând de-a place. Obişnuința unei tristeți secrete săpase cute dureroase într-o fizionomie pe care un pic de fericire ar fi făcut-o încântătoare, iar înfățişarea de om hotărât, firească la această vârstă, părea să se încline aici în fața unei soarte nenorocite, împotriva căreia socotea zadarnic să lupte.

Deşi sprinten şi de o constituție mai degrabă robustă decât slabă, tânărul baron se mişca cu o încetineală apatică, asemenea unuia care şi a dat demisia din viață. Mişcările îi erau adormite şi moarte, atitudinea incertă şi se vedea că îi era perfect egal dacă este aici sau acolo, dacă a plecat sau s-a reîntors.

Capul îi era acoperit cu o pălărie veche de pâslă cenuşie, gheboasă şi ruptă toată, mult prea largă, care îi cobora până la sprâncene, ceea ce îl silea, pentru a putea vedea, să-şi ridice mereu nasul. O pană, ce se potrivea bine cu pălăria, cu fire atât de rare încât semăna cu şira spinării unui peşte, avea intenția vădită de-a reprezenta un panaş, dar cădea fără vlagă pe spate, ca şi cum i-ar fi fost ruşine de înfățişarea ei. Gulerul, dintr-o dantelă antică, ale cărui găurele nu se datorau toate îndemânării meşteşugarului şi căruia vechimea îi adăugase şi ea numeroase tăieturi, se răsfrângea peste surtucul sau, ale cărui pliuri largi trădau că fusese croit pentru un bărbat mai mare şi mai plin decât subțirelul baron. Mânecile surtucului îi ascundeau mâinile la fel ca mânecile unei rase de călugăr şi intră până la brâu în nişte cizme largi ca un cazan, împodobite cu pinteni de fier. Aceste vechituri heteroclite aparținuseră răposatului său tată, mort cu câțiva ani în urmă şi ale cărui haine el le uza acum de tot, deşi încă de pe vremea morții primului lor posesor erau destul de ponosite pentru a fi vândute la haine vechi. Împopoțonat cu asemenea haine, poate foarte la modă la începutul celeilalte domnii, tânărul baron avea un aer în acelaşi timp ridicol şi înduioşător; ar fi putut fi luat drept

propriul său strămoş. Cu toate că nutrea pentru memoria tatălui său o veneraţie cu adevărat filială, iar deseori îl podideau lacrimile pe când se îmbracă cu aceste scumpe relicve, care păreau să păstreze în cutele lor gesturile şi atitudinile bătrânului gentilom defunct, nu se putea spune că tânărului Sigognac îi era tocmai pe plac când se înzorzona cu garderoba paternă. El nu avea alte veşminte şi fusese foarte fericit să dezgroape din fundul unui cufăr această parte din moştenirea ce-i se cuvenea. Hainele sale de adolescent îi rămăseseră prea mici şi prea strâmte. Cel puţin se simţea în largul său în hainele răposatului tată. Ţăranii, obişnuiţi să le venereze pe când le purta bătrânul baron, nu le găseau ridicole nici când erau purtate de baronul cel tânăr şi ei le salutau cu aceeaşi deferentă; nu băgau în seama rupturile surtucului la fel cum nu dădeau vreo atenţie deosebită crăpăturilor din zidurile castelului. Oricât de sărac ar fi fost Sigognac, în ochii lor reprezenta totdeauna seniorul şi pentru ei decadenţa acestei familii nu era izbitoare, aşa cum ar fi apărut unor străini; era totuşi un spectacol destul de grotesc şi melancolic să-l vezi pe tânărul baron în hainele-i vechi, călare pe bătrânul său cal, întovărăşit de bătrânul câine, asemenea cavalerului Morţii din gravură lui Albrecht Dürer[42].

Baronul se aşeză, tăcut, în faţa măsuţei, după ce răspunsese, cu un gest binevoitor, la salutul respectuos al lui Pierre.

Servitorul desprinse ceaunul din cârligul de deasupra focului şi varsă fiertura peste pâinea tăiată mai dinainte într-un blid de lut, pe care îl puse în faţa baronului; era o ciorbă foarte obişnuită de varză, cu puţină slănină, care se mai găteşte încă în Gasconia, numită „garbură”; apoi scoase

---

[42] Albrecht Dürer, pictor, gravor, sculptor şi architect german (1471-1528).

din dulap o bucată de mămăligă, zisa „miasson”, învelită într-un şervet presărat cu mălai şi o puse pe masa împreună cu tava de lemn pe care era aşezată.

Acest soi de mâncare local, împreună cu garbura căreia i se adăugase o bucăţică de slănină, şterpelită, fără îndoială, din momeală unei curse de prins şoareci, ţinând seama de proporţiile ei minuscule, alcătuiau prânzul frugal al baronului, care mânca cu gândul aiurea, între Miraut şi Belzebut, amândoi căzuţi în extaz şi cu nările adulmecând în aer, de fiecare parte a scaunului său, aşteptând să le cadă şi lor firimituri de la festin. Din timp în timp, baronul îi aruncă lui Miraut câte o îmbucătură de pâine pe care acesta o prindea din zbor, având grijă ca în prealabil s-o atingă de felia de slănină, spre a-i da cel puţin aroma de carne. Bucată de sorici reveni motanului, a cărui satisfacţie se exterioriza prin mârâituri surde şi prin întinderea rapidă a unei labe, cu toate ghearele scoase în afară, parcă gata să-şi apere prada.

Ospăţul sărăcăcios o dată terminat, baronul păru să se cufunde în nişte reflecţii dureroase, sau cel puţin într-o stare de visare al cărei subiect nu avea nimic agreabil. Miraut îşi culcase capul pe genunchiul stăpânului şi îl privea ţintă cu ochii voalaţi – din pricina vârstei – de o ceată albăstrie, dar pe care voia parcă să o străbată o scânteie de inteligenţă aproape omenească. S-ar fi zis că înţelegea gândurile baronului şi căuta să-i mărturisească simpatia sa. Belzebut torcea şi sforăia din vârtelniţa sa, tot atât de zgomotos ca şi Berta ţesătoarea[43], şi scotea din când în când scheunături tânguitoare, căutând să atragă atenţia fugară a baronului. Pierre stătea în picioare, la o oarecare distanţă,

---

[43] Burta, regină de Bourgogne, Italia şi Arles (937-966), care se îndeletnicea cu lucrul manual şi torcea lână din fuior în plimbările sale de la un castel la altul.

nemişcat ca acele lungi şi țepene statui de piatră ce străjuiesc la porticele catedralelor, respectând reveria stăpânului şi aşteptând să-i se dea vreo poruncă. Între timp noaptea se coborâse de-a binele şi umbre mari se îngrămădeau în ungherele bucătăriei ca nişte lilieci ce se agață prin colțurile încăperilor cu degetele aripilor membranoase, formând nişte ciorchini vii. O rămăşiță de foc, pe care îl mai însuflețeau rafalele de vânt prăvălite cu furie în cămin, colora cu răsfrângeri bizare grupul strâns în jurul mesei, pătruns de o timiditate tristă, care accentua şi mai mult melancolica singurătate a castelului. Dintr-o familie odinioară puternică şi bogată nu mai rămăsese decât un vlăstar răzleț, rătăcind ca o umbră prin castelul populat de strămoşii săi; dintr-o mulțime de valeți şi servitori nu mai există decât unul singur, slugă din devotament, care era de neînlocuit; dintr-o haită de treizeci de copoi nu mai supraviețuia decât unul, aproape orb şi cărunt de bătrânețe, iar un motan negru era sufletul locuinței pustii.

Baronul făcu semn lui Pierre că doreşte să se retragă. Pierre, aplecându-se către cămin, aprinse o despicătură de lemn de pin îmbibată cu răşină, un fel de mică făclie ieftină, pe care o folosesc țăranii săraci şi porni înaintea tânărului senior; Miraut şi Belzebut se alăturară cortegiului: lumina slabă şi fumegândă a făcliei făcea să tremure, pe pereții ce mărgineau scara, frescele palide şi dădea o aparență de viață portretelor afumate din sala de mâncare, iar ochii lor negri şi ficşi păreau să privească la descendentul lor cu o milă dureroasă.

Ajuns în acea cameră de culcare fantastică pe care am descris o înainte, bătrânul slujitor aprinse o mică lampă de aramă, a cărei feştilă se încolăcea în ulei ca o tenie în spirt, în vitrina unui spițer, după care se retrase urmat de Miraut. Belzebut, bucurându-se de drepturi deosebite de acces, se ghemui pe unul din fotolii. Baronul se lăsă pe celălalt,

copleşit de singurătate, de lipsa de ocupaţie şi de plictiseală.

Dacă în timpul zilei camera avea aerul unei încăperi vizitate de strigoi, la lumina pâlpâindă a lămpii era şi mai şi tapiţeria capăta tonuri livide, iar vânătorul, pe un fond de verdeaţă sumbră, devenea, luminat astfel, o fiinţă aproape reală. Semăna, cu Archebuza sa gata de tras, cu un asasin ce îşi pândeşte victima; iar buzele roşii se remarcau şi mai straniu pe faţă-i palidă. Ai fi spus că este o gură de vampir împurpurată de sânge.

Din pricina atmosferei umede, lampa pârâia şi aruncă luciri intermitente; vântul scotea suspine de orgă trecând prin coridoare, iar zgomote înfricoşătoare şi ciudate se auzeau în încăperile pustii.

Vremea se stricase, iar picături grele de ploaie, împinse de rafale de vânt, băteau în geamurile ce se zguduiau în cercevelele de plumb. Câteodată ferestrele păreau gata să cedeze şi să se deschidă, ca şi cum s-ar fi opintit în ele cineva din afară. Era genunchiul furtunii, care se sprijinea pe plăpândul obstacol. Uneori, pentru a se adăuga o notă în plus armoniei, vreuna din bufniţele cuibărite sub acoperiş scotea un sunet sinistru, asemănător strigatului unui copil gâtuit, sau, speriată de lumină, se izbea de ferestre cu un zgomot puternic de aripi.

Castelanul acestui trist lăcaş, obişnuit cu asemenea simfonii lugubre, nu le mai dădea nicio atenţie.

Doar Belzebut, cu neliniştea naturală animalelor din neamul său, îşi agita la fiecare zgomot cioturile

urechilor tăiate şi privea fix spre ungherele obscure, ca şi cum, cu pupilele sale, obişnuite să străbată întunericul, ar fi zărit acolo ceva invizibil pentru ochii omeneşti.

Acest motan vizionar, cu nume şi înfăţişare diabolice, ar fi înspăimântat pe un om mai puţin brav decât baronul: deoarece avea aerul că ştie multe lucruri aflate în timpul curselor sale nocturne prin podurile nelocuite ale castelului;

de bună seamă că nu o dată, la răscruci de coridoare, va fi avut felurite întâlniri care ar fi albit părul unui bărbat.

Sigognac lua de pe masă un mic volum, pe a cărui legătură ştearsă era imprimată stema familiei sale şi începu să-i întoarcă foile cu un aer de nepăsare. Dacă ochii parcurgeau cu precizie rândurile, gândurile îi zburau aiurea sau nu acordau decât un interes mediocru micilor ode şi sonetelor de dragoste ale lui Ronsard, în ciuda frumoaselor lor rime şi a savantelor invenţii, înnoitoare faţă de poeţii greci. Curând azvârli cartea şi începu să-şi descheie încet nasturii de la surtuc, ca un om care nu are chef să doarmă, dar se culcă, învins de plictiseală, pentru că nu ştie ce să facă altceva şi încearcă să-şi înece urâtul în somn. Atât de trist cad firele de nisip în clepsidră într-o noapte mohorâtă şi ploioasă, în fundul unui castel ruinat, înconjurat de un ocean de buruieni, fără măcar o singură fiinţă vie la zece leghe de jur-împrejur!

Tânărul baron, unicul supravieţuitor al familiei Sigognac, avea, într-adevăr, multe motive să fie melancolic. Strămoşii săi se ruinaseră în diferite chipuri, fie la joc, fie în războaie, fie prin dorinţa deşartă de-a străluci, astfel încât fiecare generaţie lăsase moştenire alteia un patrimoniu din ce în ce mai micşorat.

Feudele, domeniile arendate, fermele şi pământurile care ţineau de castel zburaseră unul câte unul; şi ultimul Sigognac, după strădanii nemaiauzite pentru a reface averea şi a da o nouă strălucire familiei, strădanii fără de rezultat, întrucât este prea târziu să astupi găurile unei corăbii când a început să se scufunde, nu îi lăsase fiului său decât acest castel dărăpănat şi plin de crăpături şi cele câteva prăjini de pământ sterp care îl înconjurau; restul trebuise să fie abandonat în mâinile creditorilor şi ale cămătarilor.

Sărăcia îl legănase aşadar pe copil, cu mâinile ei slabe, iar buzele sale cătaseră spre un sân secat. Lipsit din fragedă

copilărie de mama sa, stinsă de tristeţe în acest castel dărăpănat, gândind la sărăcia care avea să apese mai târziu asupra fiului ei şi să-i închidă drumul spre orice carieră, el nu cunoscuse dulcile mângâieri şi îngrijirile duioase care ocrotesc şi înseninează copilăria şi tinereţea, chiar şi în familiile cele mai puţin fericite. Grija tatălui său, pe care îl regreta totuşi, nu se exprimase decât prin câteva lovituri de picior în spate, sau prin porunca de-a fi biciuit. În aceste clipe el se plictisea atât de tare, încât ar fi fost fericit să primească una din aceste admonestări paterne, a căror amintire îi înlăcrima ochii: întrucât o lovitură de picior în dos, de la tată la fiu, însemna totuşi o legătură omenească, iar de patru ani încoace, de când baronul îşi dormea somnul de veci sub lespedea grea din cavoul familiei Sigognac, el trăia în mijlocul unei profunde singurătăţi. Tinerei sale mândrii îi repugnă să apară la sărbători şi la vânători fără echipajul potrivit titlului şi calităţii sale. Într-adevăr, ce s-ar fi putut spune văzându-l pe baronul Sigognac înţolit ca un cerşetor sau ca un biet nevolnic ce-i tocmit cu ziua să culeagă mere? Aceste motive îl împiedicaseră să se ducă la vreun prinţ, spre a-şi oferi serviciile în suita acestuia. De aceea mulţi credeau că se stinsese neamul Sigognacilor, iar uitarea, care creşte peste morţi mai repede chiar decât iarba, arunca în negura trecutului şi ştergea din amintiri această familie, însemnată şi bogată altădată şi puţini erau aceia care ştiau că mai exista încă un vlăstar al acestui neam pe cale de dispariţie.

De câteva clipe, Belzebut părea agitat, îşi ridică mirat capul ca şi cum ar fi adulmecat semnele unei primejdii; se duse la fereastră, se ridică sprijinindu-se cu labele de ochiurile acesteia, căuta să străpungă întunericul adânc al nopţii, brăzdată de liniile repezi ale ploii; nările i se dilatau şi se agitau tot mai mult. Un urlet prelung al lui Miraut, dezlănţuit în mijlocul tăcerii, veni să confirme numaidecât

pantomima cotoiului; hotărât lucru, ceva cu totul neobişnuit se petrecea în împrejurimile castelului, de obicei atât de liniştit. Miraut continua să latre cu toată energia pe care i-o îngăduia răguşeala sa cronică. Baronul, pentru a fi pregătit pentru orice eveniment, îşi reîncheie nasturii de la surtuc, pe care tocmai voia să şi-l scoată şi se ridică în picioare.

„Ce l-o fi găsit pe Miraut de face o asemenea gălăgie? El, care sforăie ca dulăul din povestea cu cei

şapte adormiţi, de cum se tolăneşte pe paiele din culcuş, la apusul soarelui. Să fie oare vreun lup care dă târcoale în jurul zidurilor?” rosti Sigognac încingându-şi spada cu garda grea din fier, pe care o desprinse din perete. Tânărul îşi încătărămă centironul la ultima gaură, întrucât cureaua de piele, croită pentru talia bătrânului baron, ar fu putut s-o înfăşoare de două ori pe cea a fiului.

Trei lovituri destul de puternice răsunară în poarta castelului, la intervale egale, stârnind un vaiet de ecouri prin încăperile pustii.

Cine putea să vină oare la acest ceas târziu să tulbure singurătatea castelului şi liniştea nopţii? Ce călător nechibzuit bătea la această poartă care nu se mai deschisese de atâta amar de vreme pentru un oaspete, nu din lipsă de curtenie din partea stăpânului, ci din lipsă musafirilor? Cine cerea oare să fie primit în acest han al foamei, în această înaltă curte a postului mare, într-un lăcaş al sărăciei lucii şi al caliciei?

II
Carul lui Thespis

Sigognac coborî scara, protejând cu mâna flacăra lămpii împotriva curentului de aer ce ameninţa s-o stingă. Reflexele

flacării îl străbăteau falangele subţiri ale mâinii şi le colorau cu o nuanţă roşiatică diafană, astfel încât, deşi era plină noapte şi mergea urmat de o pisică neagră, în loc să preceadă soarele, i se potrivea epitetul acordat de către bunul Homer degetelor Aurorei.

Tânărul baron dete jos drugul porţii, întredeschise canatul mobil şi se trezi faţă în faţă cu un personaj în nasul căruia pironi lumina lămpii. Luminată de razele de lumină, pe fondul de umbră se desenă o figură destul de grotescă: în lumină şi sub picăturile de ploaie, strălucea un craniu de culoarea untului rânced. Părul cărunt lipit de tâmple, un nas stacojiu de prea multă băutură, garnisit în întregime de o sumedenie de bubuliţe, lăfăindu-se ca o ceapă între doi ochi mici şi ceacâri, umbriţi de sprâncene foarte stufoase şi ciudat de negre, obraji fleşcăiţi, pătaţi de tonuri roşietice, brăzdate de firişoare sângerii, o gură şi nişte buze groase de beţiv şi de satir, o bărbie pe care înflorea un neg de toată frumuseţea, pe care creşteau câteva fire de păr sălbatice şi ţepene de parcă ar fi fost smulse dintr-o perie, alcătuiau în totul o fizionomie demnă să fie cioplită în piatră, pentru a întruchipa acele figuri groteşti de carnaval, sculptate sub cornişa de pe Pont Neuf. O anumită bonomie spirituală îndulcea efectul puţin atrăgător pe care l-ar fi putut isca aceste trăsături la prima vedere. Coada ochilor era plină de încreţituri, iar colţurile buzelor ridicate înspre urechi trădau de altminteri intenţia unui surâs graţios. Aceasta căpăţână de paiaţă, aşezată peste un guler plisat, de un alb echivoc, se înalţa deasupra unui trup spânzurat într-o manta păcătoasă de pânză neagră, iar trupul porni să se arcuiască, spre a saluta, afectând o politeţe exagerată.

Plecăciunile o dată îndeplinite, burlescul personaj, citind pe buzele baronului întrebarea ce avea să pornească, lua cuvântul cu un ton uşor emfatic şi declamatoriu:

— Să binevoiţi a mă scuza, nobile castelan, dacă vin să

bat eu însumi la poterna[44] cetății domniei voastre, fără să fiu precedat de vreun paj sau de vreun pitic care să sune din corn şi aceasta la o oră înaintată din noapte. Nevoia nu ține seama de legi şi sileşte pe oamenii de lume cei mai politicoşi să se abată de la bunele purtări.

— Ce voiți? îl întrerupse scurt baronul, plictisit de vorbăria bătrânului caraghios.

— Ospitalitate pentru mine şi pentru camarazii mei, prinți şi prințese, Leandri şi Isabelle, doctori şi căpitani, care se plimba prin târguri şi oraşe, cu carul lui Thespis, iar carul acesta, tras de boi după obiceiul antic, este acum împotmolit în noroi la câțiva paşi de castelul Domniei voastre.

— Dacă înțeleg bine ceea ce spuneți, dumneavoastră sunteți comedianți de provincie în turneu şi v-ați abătut de la drumul bun?

— Nici că s-ar putea tălmăci mai bine cuvintele mele, răspunse actorul şi vorbiți atât de minunat. Aş

putea spera ca senioria voastră să accepte rugămintea mea?

— Cu toate că locuința mea este destul de dărăpănată şi nu pot să vă ofer mare lucru, vă veți simți totuşi ceva mai bine aici decât afară, pe o aşa ploaie straşnică.

Pedantul, deoarece acest rol părea să îndeplinească în trupă, se înclină în semn de aprobare.

În timpul acestei conferințe, Pierre, trezit de lătratul lui Mirut, se sculase şi venise după stăpânul său, sub portic. Aducându-i se la cunoştință cele ce se petreceau, bătrânul aprinse un felinar şi apoi toți trei se îndreptară spre carul împotmolit. Leandru şi Matamore împingeau la roata, iar Regele împingea şi îmboldea boii cu pumnalul sau tragic.

---

[44] Poartă ascunsă care dădea spre şanțul castelului.

Femeile, înfăşurate în mantii, erau disperate, gemeau şi suspinau întruna. Graţie ajutorului neaşteptat şi mai cu seamă priceperii lui Pierre, actorii scoaseră din impas căruţa greoaie, care, îndreptată pe un pământ mai bătătorit, ajunse la castel, trecu pe sub bolta ogivală şi pătrunse în curte.

Boii dejugaţi fură duşi în grajd alături de căluţul sur; comediantele săriră jos din car şi după ce îşi mai aranjară oleacă fustele mototolite, călăuzite de către Sigognac, se urcară în sufragerie, încăperea cea mai locuibilă a casei. Pierre găsi în fundul magaziei de lemne o legătură de surcele şi câteva braţe de uscături, pe care le aruncă în cămin, stârnind o flacără mare, voioasă. Deşi nu ne aflăm încă decât la începutul toamnei, un pic de foc era trebuincios pentru a usca veşmintele ude ale doamnelor; de altminteri noaptea era răcoroasă şi vântul şuiera prin lemnăriile crăpate şi desprinse din încăperea nelocuită.

Comedianţii, cu toate că erau obişnuiţi prin însăşi viaţa lor rătăcitoare cu cele mai felurite adăposturi şi culcuşuri, priveau cu mirare aceasta stranie locuinţă, despre care ai fi zis că oamenii o abandonaseră de tare multă vreme spiritelor şi care, fără să vrei, îţi ducea gândurile la istorii tragice; totuşi actorii, ca nişte persoane bine crescute, nu lăsară să li se citească pe faţă nici groaza şi nici surpriză.

— Nu vă pot oferi decât tacâmurile, spuse tânărul baron, cât despre dulapurile şi cămara mea, în ele nu găseşti nici cât să ospătezi un şoricel. Trăiesc singur aici, în acest conac nu primesc niciodată pe cineva şi

după cum vedeţi, nu mai este nevoie să v-o spun, norocul nu-şi a stabilit aici lăcaşul.

— Lucrul acesta nu are nicio importanţă, replică Pedantul; dacă pe scenă ni se servesc pui fripţi din carton şi sticle de vin din lemn strunjit, în schimb, în viaţa noastră de toate zilele, ne luăm precauţiile necesare şi ne procurăm bucate mai substanţiale. Fripturile goale pe dinăuntru şi

băuturile imaginare ar cădea greu la stomacurile noastre; de aceea, în calitatea pe care o am de-a asigura aprovizionarea trupei, am totdeauna în rezervă câte o şuncă de Bayonne, câteva plăcinte din carne de vânat, vreo pulpă de viţel de Rivière, la care să adăugăm şi o duzină de sticle de vin de Cahors şi de Bordeaux.

— Ai vorbit pe cinste, Pedantule, exclamă Leandru; dute de adă proviziile şi dacă seniorul de faţă va îngădui şi va binevoi să cineze cu noi, vom organiza chiar aici festinul. Există desigur suficientă veselă prin bufete, iar doamnele vor aşeza masa.

După ce baronul făcu un semn de aprobare din cap, cu totul zăpăcit de întorsăturile aventurii, Isabella şi donna Sérafina, care stăteau lângă foc şi se odihneau, se ridicară şi aşezară tacâmurile şi farfuriile pe masă, pe care Pierre o ştersese cu multă grijă mai înainte şi aşternuse o faţă de masă veche şi uzată, dar albă.

Pedantul reapăru numaidecât cu câte un coş în fiecare mână şi aşeză triumfal în mijlocul mesei o plăcintă mare, în chip de fortăreaţă, cu zidurile blonde şi aurite, care conţinea în pântecele său o garnizoană de smochinari şi de potârnichi. Strategul înconjură acest fort gastronomic cu şase sticle, în chip de lucrări de apărare avansate, ce trebuiau cucerite mai înainte de-a fi luată cu asalt cetatea. O limbă de bou afumată şi o bucată de şuncă completau simetria.

Belzebut, care se cocoţase pe un bufet şi urmărea curios aceste preparative extraordinare, încerca să-şi apropie, cel puţin pe calea mirosului, toate aceste lucruri alese, etalate din abundenţă, pe masă. Nările motanului, de culoarea trufelor, aspirau profund emanaţiile parfumate; pupilele verzi jubilau şi scânteiau, iar un râuşor de bale argintii izvorâte din poftă şi lăcomie i se scurgea pe bărbie. Tare ar mai fi vrut să se apropie de masă şi să-şi ia partea din acest

chiolhan ce amintea de ospețele lui Gargantua, atât de deosebite de mesele cumpătate, de adevărați pustnici, ale casei; dar tabloul tuturor acestor figuri noi îl înspăimântă, iar poltroneria sa lupta împotriva lăcomiei.

Găsind că lumina lămpii nu este destul de strălucitoare, Matamore se sculă să aducă din car două can-

delabre de teatru, făcute din lemn, peste care se lipise de jur-împrejur hârtie poleită şi prevăzute fiecare cu mai multe lumânări, adaos care produse o iluminație, am putea spune, magnifică. Aceste candelabre, a căror formă amintea de candelabrul cu şapte brațe din Sfânta Scriptură, erau aşezate de obicei pe altarul la care se celebrau căsătoriile, la deznodământul pieselor, cu decoruri mecanice, sau pe masa festinului, în Mariana lui Mairet[45] şi Herodiada lui Tristan[46].

La lumina lor şi la văpaia uscaturilor ce ardeau cu flăcări vioaie, camera moartă recăpătase puțină viață. Uşoare nuanțe roşietice colorau obrajii palizi ai portretelor şi dacă bătrânele şi virtuoasele nobile, cu gâturile uscate vârâte în gulere de dantele şi țepene sub turnelă, luau un aer ințepat la priveliştea tinerelor comediante ce zburdau în această gravă reşedința, în schimb războinicii şi cavalerii de Malta[47] păreau să le surâdă din adâncul ramelor şi să fie fericiți că asistă la o asemenea sărbătoare, cu excepția a doi sau trei mustăcioşi bătrâni care, încăpățânați, se țineau îmbufnați, sub lacul galben şi îşi păstrau, orice s-ar fi întâmplat, mutrele respingătoare, cu care îi hărăzise pictorul.

Un aer mai călduț şi mai viu circula prin vasta sală, unde

---

[45] Jean Mairet (1604-1686), autor dramatic francez.

[46] Francis Tristan L’Hermite (1601-1655), scriitor francez.

[47] Cavalerii de Malta – ordin religios-militar, creat în 1530. Originea ordinului datează din 1048.

nu se respira de obicei decât o umezeală mucegăită de mormânt. Grozava deteriorare a mobilelor şi a tapiţeriilor era mai puţin vizibilă, iar spectrul palid al mizeriei părea să fi abandonat pentru câteva clipe castelul.

La început, pentru Sigognac aceasta surpriză fusese dezagreabilă, dar acum se lăsă în voia unei senzaţii de tihnă şi de satisfacţie necunoscută până atunci. Isabella, donna Sérafina şi chiar Subreta îi tulburau în mod plăcut imaginaţia şi îi lăsau mai degrabă impresia unor divinităţi coborâte pe pământ decât a unor simple muritoare. Erau, într-adevăr, femei foarte frumoase, care ar fi stârnit interesul chiar şi unora mai puţin novici decât tânărul nostru baron. Tot ce vedea şi i se întâmpla îi dădea impresia unui vis şi tânărul se temea, în fiece clipă, să nu se trezească.

Baronul dădu braţul donnei Sérafina, pe care o aşeză la dreapta sa, Isabella luă loc în stânga, Subreta se aşeză în faţă, dueña[48] se plasă alături de Pedant, iar Leandru şi Matamore acolo unde mai găsiră loc. Tânărul stăpân al castelului putu atunci să studieze pe îndelete şi după plac fizionomiile oaspeţilor săi, viu luminate şi admirabil reliefate. Examinarea se îndreptă mai întâi asupra femeilor, cărora socotim că nu ar fi deplasat să le facem aici un portret fugar, în timp ce Pedantul executa o breşă în fortificaţiile pateului.

Sérafina era o femeie tânără, cam de douăzeci şi patru – douăzeci şi cinci de ani, iar datorită obişnuinţei de-a juca roluri de mari cochete căpătase manierele înaltei societăţi şi tot atâta şiretenie cât întâlneşti la o doamnă de la Curte. Figura sa, de un oval puţin alungit, nasul uşor acvilin, ochii mari cenuşii, gura roşie, cu buza de jos brăzdată de o mică

---

[48] Actriţă care joacă în comediile vechi rolul de femeie bătrână, doamnă, stăpână, femeie posacă, ursuză, doamnă de companie.

dungă, ca aceea a Anei de Austria şi semănând cu o cireaşă coaptă, alcătuiau o fizionomie drăgălaşă şi nobilă, la care mai contribuiau şi două cascade de plete castanii ce cădeau în valuri de-a lungul obrajilor, unde însufleţirea şi căldura iscaseră admirabile nuanţe trandafirii. Două şuviţe lungi, numite mustăţi şi înnodate fiecare cu câte trei funduliţe din panglică neagră, se desprindeau capricioase din unduirile părului, scoţându-i şi mai bine în valoare graţia vaporoasă, ca acele ultime trăsături viguroase de penel pe care le aşterne un pictor când isprăveşte un tablou. O pălărie de pâslă cu boruri rotunde, împodobită cu pene, dintre care ultima era arcuită în chip de panaş pe umerii doamnei, iar celelalte erau adunate într-un frumos mănunchi, îi dădeau Sérafinei un aer semeţ; un guler bărbătesc răsfrânt, împodobit cu dantelă de Alencon şi încheiat cu un ciucure negru, la fel ca şi „mustăţile”, se etala pe o rochie de catifea verde cu mâneci desprinse, împodobită cu găitane şi brandenburguri, iar prin tăieturile mânecilor răzbătea înspumata cămaşa; o eşarfă de mătase albă, aşezată în bandulieră, dădea întregii sale ţinute un aer galant şi hotărât.

Astfel gătită, Sérafina avea aerul unei Pentesilee[49] sau al unei Marfize[50], foarte adecvat pentru aventurile şi comediile de capă şi spadă. Fără îndoială, toaleta şi celelalte podoabe nu se mai găseau la prima lor prospeţime; catifeaua fustei devenise pe alocuri cam lucioasă, din pricina purtatului; pânza de Frise[51] era cam mototolită, la lumina zilei dantelele

---

[49] Pentesilea, regina amazoanelor.

[50] Marfiza, una din frumoasele războinice din poemul Orlando furioso al lui Ariosto.

[51] Frise, regiune la Marea Nordului, împărţită între Olanda şi Germania.

ar fi părut roşcate; broderiile de pe eşarfă, dacă le priveai mai de aproape, apăreau roşcate şi trădau imitaţia; mai multe găitane îşi pierduseră bumbii de metal, iar ceaprazurile destrămate ale brandenburgurilor pe alocuri erau deşirate de-a binelea; penele istovite loveau molatec peste marginile pălăriei, părul bogat era cam ciufulit şi câteva fire de paie, adunate din căruţă, se amestecau destul de jalnic în opulenţa pletelor.

Aceste mici defecte de detaliu nu o împiedicau pe donna Sérafina să aibă o ţinută de regină fără de regat. Dacă îmbrăcămintea îi era ofilită, figura îi era fragedă şi de altminteri, aceasta toaletă i se părea cea mai strălucitoare găteala din lume tânărului baron de Sigognac, puţin obişnuit cu asemenea măreţii, el care nu văzuse niciodată decât ţărănci îmbrăcate cu fuste de dimie şi cu pelerine cu glugă din lână aspră. Baronul era, de altminteri, prea ocupat să privească la ochii frumoasei pentru a mai da vreo atenţie la cusururile costumului său.

Isabella era mai tânără decât donna Sérafina, aşa cum cereau şi rolurile sale de ingenuă; nici nu mergea atât deoparte ca să poarte un costum mai îndrăzneţ şi se mărginea la o simplitate elegantă şi burgheză, aşa cum îi şade bine fiicei lui Casandru[52]. Avea chipul micuţ, aproape de copil încă, un păr frumos, de o nuanţă castanie mătăsoasă, ochii umbriţi de gene lungi; o gură mică în chip de inimă şi un aer de modestie feciorelnică mai degrabă natural decât prefăcut. Un corsaj de tafta cenuşie, împodobit cu catifea neagră şi mărgele de sticlă neagră, se prelungea în formă de săgeată peste o fustă de aceeaşi culoare; un guler de dantelă plisată, uşor scrobit, se ridică înapoia unei cefe drăguţe, unde se răsfăţau mici zulufi de

[52] Personaj din comedia italiană, tipul credulului.

puf auriu, mătăsos, iar la gât purta un şirag de perle false; deşi în primul moment atrăgea mai puţin privirile decât Sérafina, ea le reţinea mai îndelung. Dacă nu strălucea, în schimb te vrăjea, ceea ce înseamnă, nici vorbă, un succes.

Subreta îşi merită pe deplin numele de morena, pe care spaniolii îl dau brunetelor. Pieliţa ei fină bătea în nuanţe aurii şi roşcate, ca ale unei gitane. Părul bogat şi ondulat era negru, un negru ca de iad, iar din ochii căprui, cu ape galbene, scăpăra o răutate diabolică. Din gură mare, cu buze de un roşu viu, străluceau din fulgere albe nişte dinţi care ar fi făcut cinste şi unui pui de lup. Altfel era slabă şi parcă mistuită de pasiune şi de neastâmpăr, dar avea o slăbiciune de om tânăr şi sănătos, plăcută la vedere.

Fără nicio îndoială, era tot atât de expertă să primească şi să înmâneze un bileţel de dragoste în viaţa de toate zilele ca şi la teatru; însă trebuia să se bizuie serios pe farmecele sale personale acea doamnă care se slujea de o asemenea Dariolettă[53]! Câte declaraţii de iubire, trecând prin mâinile sale, nu mai ajunseseră la destinaţie, iar amorezul uituc zăbovise peste măsură în anticameră. Era una din acele femei pe care semenele lor le găsesc urâte, dar care sunt irezistibile pentru bărbaţi şi par să fie plămădite din sare, ardei iuţi şi cantaridă, ceea ce nu le împiedică să fie reci ca nişte cămătari atunci când este vorba de interesele lor. Purta un costum fantezist, albastru-şi galben, iar pe cap un fel de şal din imitaţie de dantelă îi completa toaleta.

Doamna Leonarda, mama nobilă a trupei, era îmbrăcată din cap până în picioare ca o dueña spaniolă. O bonetă din etamină îi încadra faţa grasă, cu mai multe rânduri de guşi,

---

[53] Dariolette, confidenta infantei Eleseria, din poemul Amadis de Gaule (roman cavaleresc spaniol de Montalvo, apărut în 1508), care introducea biletele de dragoste destinate stăpânei sale în prăjiturile pe care i le servea.

gălbejită şi parcă uzată de cei patruzeci de ani de dresuri şi sulimanuri. Nuanțe de ivoriu îngălbenit şi de ceară veche dădeau o anumită paloare grăsimii nesănătoase, consecință mai degrabă a vârstei decât a sănătății. Ochii, peste care coborau nişte pleoape moi, aveau o expresie de viclenie şi păreau ca două pete negre peste fața lividă. Câteva fire de păr începuseră să-i adumbrească colțurile buzelor, deşi doamna Leonarda le smulgea cu multă grijă cu ajutorul pensetelor. Aproape că i dispăruse caracterul feminin de pe figura în ridurile căreia ai fi putut descoperi multe poveşti şi întâmplări, dacă ți-ai fi dat osteneala să le cercetezi. Comediantă încă din copilărie, doamna Leonarda era foarte pricepută într-o carieră în care îndeplinise rând pe rând toate rolurile, până la acela de dueña, acceptat cu atâta dificultate de cochetăria sa, nefiind niciodată îndeajuns de convinsă de ravagiile timpului. Leonarda avea talent şi aşa bătrână cum era, ştia să atragă aplauze, chiar alături de femei tinere şi frumoase, foarte surprinse să vadă cum aplauzele şi bis-urile se îndreaptă către această vrăjitoare.

Cam acestea ar fi de spus despre personalul feminin. Principalele roluri de comedie erau reprezentate în trupă şi dacă lipsea cumva un personaj, îl recrutau pe drum dintre comedianții ambulanți sau dintre amatorii de teatru, fericiți să primească un rolişor şi să se afle astfel în intimitatea Angelicelor şi a Isabelle lor. Personalul masculin se compunea din Pedant, pe care l-am descris mai înainte şi asupra căruia nu este necesar să mai revenim, din Leandru, Scapin, Tânărul tragic şi Fanfaron.

Obligat prin rolul pe care îl interpreta să facă blânde ca oițele tigroaicele cele mai feroce, să înşele Truffaldinii, să îndepărteze Ergastii şi să calce totdeauna superb şi triumfător de-a lungul acțiunii pieselor, Leandru era un tânăr de treizeci de ani, dar pe care îngrijirile excesive cu privire la persoană sa îl făceau să pară mult mai tânăr. Nu

este lucru uşor să întruchipezi, în ochii spectatoarelor, amantul, această ființă misterioasă şi perfectă, pe care fiecare şi o modelează în chipul ei, după eroii romanelor Amadis sau Astree[54]. De aceea, messer Leandru îşi ungea botul cu spermanțet şi se înfăina în fiecare seară cu pudră de talc; sprâncenele, din care smulgea cu penseta firele rebele, semănau cu o linie trasă cu tuş chinezesc şi se terminau în coadă de şobolan. Dinții, periați cu înverşunare şi frecați cu opiat, străluceau ca nişte perle din Orient în gingiile roşii pe care le descoperea la tot pasul, necunoscând de bună seamă proverbul grecesc care spune că nimic nu este mai prostesc decât un râs prostesc. Camarazii săi susțineau că îşi punea un vârf de roşu chiar şi în oraş, când nu juca, spre a da mai multă strălucire ochilor. Un păr negru, frizat cu mare grijă, cobora de-a lungul obrajilor în bucle strălucitoare, puțin cam fleşcăite din pricina ploii, ceea ce îi dădea prilejul să-şi le îndrepte şi să le rotunjească cu degetele şi să-şi urâțească astfel o mână foarte albă, la care strălucea un solitar mult prea mare pentru a fi veritabil. Gulerul răsfrânt lăsa să-i se vadă gâtul rotund şi alb, ras aşa de grijuliu încât nu-i se vedea un fir de barbă. Un val de lenjerie, destul de curată, se revarsa între vestă şi pantalonii plisați şi vărgați cu o sumedenie de panglici, buna lor stare părând să-l preocupe în cea mai mare măsură. Chiar şi când privea spre pereți avea aerul că moare de îndrăgostit ce este, iar când cerea de băut ziceai că leşina de dor. Îşi accentua fiecare frază cu câte un suspin şi chiar când vorbea despre lucrurile cele mai puțin importante, îşi întorcea ochii peste cap, îşi luă o mână suferindă şi îşi dădea nişte ifose să plesneşti de râs, nu altceva; însă femeile găseau că toate acestea sunt pur şi simplu încântătoare.

---

[54] Astree, roman pastoral de Honore d'Urfe (1567-1625).

Scapin avea un cap de vulpe, ascuţit şiret, în care citeai şmecheria; sprâncenele i se ridicau pe frunte în chip de accent circumflex, umbrind nişte ochi vii, ce cătau mereu încoace şi încolo, iar lumina ochilor galbenă, tremura ca o monedă de aur pe argint viu; zbârcituri de răutate, ca nişte labe de gâscă, se cutau la fiecare colţ al pleoapelor ce trădau minciuni, viclenii şi pungaşii; buzele subţiri şi flexibile se agitau neîncetat şi descopereau, printre surâsurile echivoce, nişte canini ascuţiţi şi feroci la înfăţişare; iar când îşi scotea bereta tărcată cu dungi albe şi roşii, datorită părului tuns în chip de perie i se putea vedea şi mai bine conturul capului, neobişnuit de cucuiat şi de vălurit. Părul, ai fi zis nişte câlţi roşcaţi, semăna cu perii de lup, desăvârşind caracterul de fiară răufăcătoare, zugrăvit pe fizionomia sa. Ai fi fost ispitit să-i priveşti mâinile acestui păcătos ca să vezi de nu are teribilele bătături provocate de mânuirea vâslelor pe galere, deoarece tare mult avea aerul de a-şi fi petrecut câţiva anişori pentru a-şi scrie memoriile pe ocean cu o pană lungă de Cincisprece picioare. Vocea îi era falsă şi vorbea când tare, când încet, folosind schimbări bruşte de ton şi lătraturi bizare, care te surprindeau-şi te făceau să râzi fără ca să ai poftă de aşa ceva; mişcările şi gesturile sale, neaşteptate şi parcă determinate de declanşarea bruscă a unui resort ascuns, aveau ceva ilogic şi neliniştitor şi păreau mai degrabă să slujească la reţinerea atenţiei interlocutorului, decât la exprimarea vreunui gând sau a unui sentiment. Îţi amintea de pantomimă vulpii ce se agită şi da sumedenie de târcoale, făcând sute de scamatorii şi de coţcarii sub arborele din vârful căruia o priveşte fascinat curcanul înainte de-a se prăvăli.

Scapin purta o mantă păcătoasă din pânză groasă cenuşie, peste costumul său obişnuit de teatru cu văr-

gături ce se zăreau prin mantaua rău încheiată; şi aceasta fie din pricină că nu avusese vreme să-l dezbrace

după ultima reprezentație, fie deoarece garderoba sa foarte redusă nu-i îngăduia să aibă un rând complet de haine pentru oraş şi un costum pentru teatru. În ceea ce-l priveşte pe Tiran, era un om tare cumsecade, pe care natura îl înzestrase, fără îndoială din glumă, cu toate semnele exterioare ale ferocității. Nicicând un suflet atât blajin nu luase o înfățişare exterioară mai rebarbativă. Nişte sprâncene groase, parcă trase cu cărbunele, largi de două degete şi negre de pare ar fi fost din piele de cârtiță, se întâlneau la rădăcina nasului, un păr creț şi o barbă deasă şi bogată ce-i creştea până la ochi şi pe care nu-şi o tăia niciodată spre a nu fi cazul să-şi lipească una falsă când trebuia să joace rolul lui Irod sau al lui Polyfont, o față pârlită de soare, ce aducea cu o piele de Cordoba, îi compuneau o fizionomie violentă şi înfricoşătoare, aşa cum le place pictorilor să-i înfățişeze în pânzele lor pe călăii şi pe ajutoarele lor care l-au jupuit de viu pe sfântul Bartolomeu sau l-au decapitat pe Sfântul Ioan Botezătorul. O voce, mai mult un muget de taur, care făcea să zornăie geamurile şi să se mişte paharele pe masă, contribuia nu în mică măsură la întreținerea teroarei pe care o inspiră aceasta sperietoare, căreia îi mărea şi mai mult efectul o tunică de catifea neagră, croită după moda veche; este explicabil, aşadar, de ce obținea un succes teribil, urlând versurile lui Garnier[55] şi Scudery[56]. Altminteri se înfățişa umplut ca un cârnat şi în măsură să ocupe din plin un tron.

Cât despre Fanfaron, era slab, jigărit, negru şi uscat ca un spânzurat pe care l-au bătut vânturile şi zăduful. Pielea îi semăna cu un pergament lipit de oase; un nas mare,

---

[55] Robert Garnier (1534-1590), poet dramatic francez.

[56] Georges de Scudery (1601-1667), poet, autor dramatic şi romancier francez.

încovoiat ca un cioc de pasăre de pradă şi a cărui muchie subţire lucea ca osul, se înalţa în chip de perete între cele două părţi ale figurii ascuţite ca o suveică, alungită şi mai mult de un barbişon subţire. Aceste două profiluri lipite unul de altul puteau constitui cu multă greutate o figură, iar ochii, spre a-şi găsi şi ei un locşor pe aici, se ridicau înspre tâmple ca la chinezi. Sprâncenele pe jumătate rase se curbau ca nişte virgule negre deasupra unor ochi neliniştiţi, iar mustăţile, neobişnuit de lungi, unse cu un soi de clei şi susţinute în fiecare capăt de cosmetice, se înălţau în arc de cerc şi străpungeau cerul; urechile, depărtate de cap, aduceau destul de bine cu toartele unei oale şi dădeau un straşnic prilej pişcăturilor şi bobârnacelor. Toate aceste trăsături bizare, care ţineau mai degrabă de caricatura decât de natural, păreau a fi sculptate de o fantezie cam nebună într-o coardă de viola veche sau copiate după acele vietăţi închipuite şi himere pantagruelice care, pictate, se învârtesc seara într-o sarabandă nebună pe felinarele plăcintarilor, strâmbăturile sale de Matamore deveniseră, cu timpul, fizionomia sa obişnuită şi o dată ieşit din culisele teatrului, păşea despicat ca un compas, cu capul dat pe spate, cu pumnul la şold şi cu mâna dreaptă înţepenită pe mânerul spadei. Un surtuc de culoare galbenă şi bombat în chip de cuirasă, împodobit cu garnituri verzi şi crestat cu tăieturi în lungul coastelor, după moda spaniolă, un guler scrobit, susţinut de sârme şi de cartoane, larg cât masa rotundă în jurul căreia cei doisprezece pairi ar fi putut să prânzească, nişte pantaloni bufanţi până la genunchi, prinşi cu şnururi, cizme din piele albă de Rusia, în care picioarele sale de cocoş se bălăbăneau ca nişte fluiere în cutia lor, când o poartă lăutarii, o spadă neobişnuit de lungă, pe care n-o lasă din mâna niciodată şi al cărei mâner de fier lucrat frumos în găurele cântărea mai bine de cincizeci de livre, alcătuiau bizară îmbrăcăminte a caraghiosului personaj, iar

pentru mai multă bravadă, peste această înzorzonare se drapase cu o pătură săltată la margine de vârful spadei. Să mai spunem pentru a nu uita nimic, că două pene de cocoş, bifurcate ca nişte coarne de soţ încornorat, îi împodobeau în mod grotesc pălăria cenuşie, alungită în chip de pâlnie de strecurat.

Meşteşugul scriitorului se afla în inferioritate faţă de acela al pictorului, deoarece nu poate înfăţişa lucrurile decât în mod succesiv. O singură aruncătură de ochi ar fi fost suficientă pentru a cuprinde totul într-un tablou, unde pictorul ar fi grupat în jurui mesei diferitele figuri, a căror descriere am făcut o mai sus; ar fi putut fi văzute astfel umbrele, luminile, atitudinile contrastante, coloritul propriu al fiecărui lucru, precum şi o infinitate de detalii de fineţe, care lipsesc din această descriere şi aşa prea lungă, deşi am încercat să o redăm cât mai pe scurt cu putinţă; dar trebuia să vă fac cunoştinţă cu această trupă comică picată atât de neaşteptat în singurătatea castelului lui Sigognac. Începutul mesei s-a desfăşurat în tăcere; marile pofte sunt la fel de mute ca şi marile pasiuni; dar primele furii o dată potolite, limbile porniră să se dezlege. Tânărul baron, care poate că nu se simţise sătul din ziua când fusese înţărcat, deşi i-ar fi plăcut teribil să pară îndrăgostit şi visător în faţa Sérafinei şi a Isabellei, mânca sau mai degrabă înfuleca cu o ardoare care nu te-ar fi lăsat să bănuieşti că mai cinase o dată. Pedantul, pe care aceasta năprasnică foame tinerească îl amuza nespus, îngrămădea în farfuria domnului de Sigognac sumedenie de aripi de potârnichi şi felii de şuncă, care dispăreau tot atât de iute ca şi fulgii de zăpadă căzuţi pe o lopată încinsă. Belzebut, împins de lăcomie, se hotărâse, cu toate spaimele ce-l stăpâneau, să-şi părăsească postul inatacabil pe care îl ocupa pe un ciubuc al dulapului cu vase şi după multă chibzuinţă, ajunsese la raţionamentul triumfal că ar fi fost tare greu să fie tras de urechi, pentru

că nu mai poseda aşa ceva şi că nu putea constitui obiectul glumei vulgare de a-i se atârnă vreo cratiță la spate, întrucât absența cozii interzicea acest gen de poznă, mai demnă desigur de ştrengari şi de haimanale decât de persoane din societatea aleasă, aşa cum păreau să fie musafirii adunați în jurul acestei mese încărcate de bunătăți de o suculență şi de un parfum rar întâlnite.

Profitând de întuneric, motanul se apropie pe brânci şi atât de turtit şi de una cu pământul era, încât încheieturile labelor formau nişte coate ce se ridicau deasupra trupului, asemenea unei pantere negre ce pândeşte o gazelă, fără ca cineva să-l bage în seamă. Ajuns până la scaunul baronului de Sigognac, Belzebut se ridică şi pentru a-i atrage atenția stăpânului, începu să-i cânte, pe genunchi, o arie de chitară, cu cele zece gheare. Sigognac, indulgent față de umilul său prieten care ținuse atât de lungi posturi în slujba sa, îl făcu părtaş la norocul său strecurându-i pe sub masă oase şi alte felurite resturi, ce erau primite cu o recunoştință frenetică. Miraut, care găsise mijlocul de-a pătrunde în sala festinului pe urmele lui Pierre, îşi avu şi el partea sa de bunătăți.

Părea că viața se înapoiase în această locuință moartă; acum era lumina, căldura şi zgomot. Comediantele, după ce băură două degete de vin, piuiau ca nişte papagali aşezați pe bețele lor şi se complimentau reciproc asupra succeselor repurtate. Pedantul şi Tiranul discutau cu aprindere asupra superiorității poemului comic ori a celui tragic; unul susținea că este mai greu să-i faci să râdă pe oamenii de treabă decât să-i înspăimânți cu poveşti de groază, care nu aveau alt merit decât antichitatea lor; celălalt pretindea că vulgaritatea şi bufoneria de care se foloseau autorii de comedii le înjoseau mult demnitatea de scriitor.

Leandru îşi scoase o oglinjoară din buzunar şi se privea cu tot atâta satisfacție ca şi răposatul Narcis când îşi admira

nasul în unda izvorului. Contrar obiceiului unui Leandru, el nu era îndrăgostit de Isabella; el țintea mai sus. Spera, prin gratiile şi manierele sale de gentilom, să amăgească şi să cucerească vreo văduvă nobilă, bogată şi focoasă, a cărei caleaşcă trasă de patru telegari să vină să-l ia la ieşirea din teatru şi apoi să-l conducă la un castel unde să-l aştepte sentimentală şi sensibilă frumusețe, în negligé-ul cel mai ispititor, în fața unei mese încărcate cu cele mai delicate bunătăți. Aceasta viziune se realizase ea vreodată? Leandru susținea că da... Scapin nega cu hotărâre, controversă ce constituia subiectul unor interminabile dispute. Blestematul valet, răutăcios ca un maimuțoi, pretindea că în zadar bietul om îşi dădea ochii peste cap, degeaba arunca priviri asasine prin loji, sau râdea cu toată gura ca să-şi arate toți treizeci şi doi de dinți, inutil îşi etală gambele şi îşi cambra talia, zadarnic îşi prindea cochet un pieptănuş în buclele perucii şi îşi schimba cămaşa la fiecare reprezentație, chiar de ar fi fost să se lipsească de masă pentru a plăti spălătoreasa, că tot nu reuşise vreodată să trezească cea mai neînsemnată dorință pentru persoana sa nici măcar în inima celei mai neînsemnate baroane, fie ea în vârstă de peste patruzeci şi cinci de ani, cu bube pe față şi cu semne de mustață.

Scapin, văzându-l pe Leandru absorbit în contemplarea sa, adusese cu dibăcie vorba despre vechea lor dispută, iar închipuitul furios declară că e gata să se ducă să caute printre bagajele sale un cufăraş plin cu scrisori de dragoste mirosind a mosc şi a smirnă, scrisori adresate lui de o mulțime de doamne de vază, contese, marchize şi baroane, toate nebune de iubire; dar, ca să fim drepți, nu era numai laudă goală în vorbele înfumuratului, această toană pentru comedianți şi măscărici întâlnindu-se destul de des în purtările dezmățate ale vremii. Sérafina spunea că, de ar fi ea una dintre acele doamne, ar pune să-l biciuiască pe Leandru pentru obrăznicia şi indiscreția sa; iar Isabella se

jura în glumă că, dacă nu va fi mai modest, n-o să-l mai ia de bărbat la sfârşitul piesei. Sigognac, deşi sugrumat de o ruşine rar întâlnită, care nu-i îngăduia să scoată decât nişte cuvinte fără noimă, o admira foarte mult pe Isabella, iar ochii săi vorbeau în locul gurii. Fata observase ce efecte produsese asupra tânărului baron şi îi răspundea prin priviri languroase, spre marea neplăcere a Fanfaronului, îndrăgostit în secret de această frumuseţe, deşi fără de speranţă, dat fiind rolul său grotesc.

Un altul mai îndemânatic şi mai îndrăzneţ decât Sigognac ar fi trecut la un atac susţinut; dar sărmanul nostru baron nu învăţase nicidecum, în castelul său dărăpănat, manierele alese de la Curte şi cu toate că nu era lipsit nici de cultură şi nici de spirit, în acest moment părea destul de stupid.

Cele zece sticle fuseseră golite cu religiozitate, iar Pedantul întoarse ultima sticlă cu gâtul în jos şi o ţinu aşa până se scurse ultima picătură, atât de mică, încât rămase pe unghie; Matamore înţelese gestul şi porni spre căruţă să mai caute alte sticle. Baronul, deşi era puţin cam ameţit, nu se putu opri să închine şi el un pahar cu vin roşu în sănătatea prinţeselor, ceea ce îl dădu complet gata.

Pedantul şi Tiranul trăgeau la măsea ca nişte beţivi emeriţi, care, dacă nu sunt niciodată complet treji, nu sunt în schimb niciodată beţi morţi; Fanfaronul era sobru după moda spaniolă şi ar fi putut să trăiască asemenea acelor hidalgos care prânzesc cu trei măsline terciuite şi se mulţumesc drept cină cu o arie la mandolină. Această extremă cumpătare îşi avea explicaţia ei: personajul nostru se temea că de va mânca şi va bea prea mult, are să-şi piardă slăbiciunea fenomenală, care reprezenta calitatea sa principală de comic. Dacă s-ar fi îngrăşat, talentul său s-ar fi micşorat şi el nu continua să vieţuiască decât cu condiţia să moară de foame: de aceea trăia într-o emoţie continuă şi adeseori privea la catarama curelei spre a verifica dacă nu

cumva, din întâmplare, nu se îngrăşase peste noapte. Tantal de bună voie, comediant şi duşman înverşunat al vinului, martir al slăbiciunii, anatomie disecată de la sine, el nu se atingea de bucate decât cu vârful buzelor şi dacă ar fi ținut atâtea posturi cu gânduri pioase, l-ar fi aşteptat paradisul ca pe sfinții Antonie şi Macarie. Dueña nu contenise o clipă şi dădea pe gât atât solide cât şi lichide într-un ritm nemaipomenit; obrajii fleşcăiți şi gura zbârcită tremurau de zor la mişcările energice ale unor fălci încă în bună stare. În ceea ce le priveşte pe Sérafina şi Isabella, neavând evantaie la îndemână, căscau de zor, care mai de care, înapoia meterezului diafan al degetelor frumoase. Sigognac, deşi un pic ameţit de damful vinului, băgă de seamă că erau pe jumătate adormite şi le spuse:

— Domnişoarelor, cu toate că politețea vă face să luptați împotriva somnului, văd bine că picați de oboseală şi vreți să vă culcați. Aş fi ținut mult să vă pot oferi fiecăreia o cameră tapetată, spațioasă şi cu anticameră, însă bietul meu castel se năruie, ca şi neamul meu, al cărui ultim urmaş sunt... Vă cedez camera mea singură aproape unde nu plouă; o să vă aranjați acolo cât mai bine dumneavoastră doua, împreună cu doamna; patul este larg şi o noapte trece repede. Domnii de față vor rămânea aici şi se vor mulțumi cu fotoliile şi cu lavițele... Mai cu seamă, să nu vă fie teamă nici de unduirile tapițeriei, nici de gemetele vântului ce răbufneşte prin cămin şi nici de sarabandele şoarecilor; vă garantez că, deşi este destul de lugubră, came-
ra nu este vizitată câtuşi de puțin de fantome.

— Eu joc pe scenă şi rolul Bradamantei[57] şi nu sunt fricoasă: am s-o liniştesc pe timida mea Isabella, spuse Sérafina râzând; în ceea ce o priveşte pe dueña noastră, ea

[57] Bradamanta, eroină războinică din poemul Orlando furioso de Ariosto.

este puțintel vrăjitoare, iar dacă diavolul ar avea chef să vină, o să aibă cu cine schimba o vorbă.

Sigognac lua o torță şi conduse doamnele în camera de dormit, care li se păru, într-adevăr, că are un aspect cu totul fantastic, întrucât lumina tremurătoare a lămpii, din pricina aerului ce răbufnea în încăpere, făcea să joace pe grinzile tavanului umbre bizare, iar forme monstruoase păreau să se ghemuiască prin ungherele neluminate.

— Ce decor excelent ar mai fi încăperea asta pentru actul al cincilea al unei tragedii, exclamă Sérafina plimbându-şi privirile în jurul ei, în timp ce Isabella nu putea să-şi stăpânească fiorii, pe jumătate din cauza frigului, iar pe de altă parte din pricina groazei simțindu-se învăluită de acea atmosferă de întuneric şi pătrunsă de aerul jilav.

Cele trei femei, fără să se mai dezbrace, se strecurară sub cuvertură. Isabella se ghemui între Sérafina şi dueña: dacă avea să iasă de sub pat vreo labă păroasă de fantomă sau de demon mascul, să dea mai întâi peste una din tovarăşele ei. Cele două viteze adormiră de îndată, dar tânăra fată, sperioasă, rămase încă mult timp cu ochii deschişi şi ațintiți asupra uşii închise, ca şi cum ar fi bănuit dincolo existența unor lumi cu fantome şi grozave spaime nocturne. Totuşi uşa nu se deschise şi niciun spectru nu-şi făcu apariția, învăluit în giulgiu şi scuturându-şi lanțurile, cu toate că uneori răzbăteau din apartamentele goale zgomote ciudate; dar într-un sfârşit somnul îşi presără pulberea de aur peste pleoapele sperioasei Isabella, iar răsuflarea ei liniştită se auzi în curând alături de respirația mai pronunțată a tovarăşelor sale.

Pedantul dormea tun, cu nasul pe masă, în fața Tiranului, care sforăia ca un tub de orgă şi mormăia, prin vis, nişte hemistihuri alexandrine. Matamorul, cu capul sprijinit de marginea unui fotoliu şi cu picioarele întinse pe grătarul căminului, se înfăşurase în capa sa cenuşie şi

semăna cu o scrumbie învelită în hârtie. Pentru a nu-şi strica frizura, Leandru îşi ţinea capul drept şi dormea ţeapăn. Sigognac se cuibărise într-un fotoliu rămas liber, dar întâmplările petrecute peste seară îl tulburaseră prea mult pentru ca să poată aţipi.

Două tinere femei nu năvălesc, aşa, pe neaşteptate, în viaţa unui tânăr, fără s-o tulbure, mai ales când acest tânăr a trăit până atunci trist, neprihănit singuratic, oprit de la toate plăcerile vârstei sale de către acea aspră mamă vitregă ce se numeşte sărăcia.

Se va spune că nu este de crezut că un băiat de douăzeci şi cinci de ani să fi trăit fără vreo mică pasiune; dar Sigognac era mândru-şi neputând să se înfăţişeze cu echipajul potrivit rangului şi numelui său, prefera să rămână în castelul lui. Părinţii, la care ar fi putut să apeleze fără să se ruşineze, plecaseră din această lume. El se cufundă zi de zi tot mai mult în singurătate şi în uitare. Nu-i mai puţin adevărat că, nu o singură dată, în timpul plimbărilor sale solitare, o întâlnise pe Yolanda de Foix, la o vânătoare de cerbi, în tovărăşia tatălui ei şi a unor tineri seniori, călărind o splendidă iapă albă. Viziunea aceasta strălucitoare îi apărea deseori în vis; dar ce legătură s-ar fi putut crea între frumoasaşi bogata castelană şi el, biet boiernaş ruinat şi năpăstuit de soartă? Departe de-a căuta să se facă remarcat de ea, Sigognac, ori de câte ori o întâlnea, dispărea cât mai iute, nevoind să stârnească râsul cu pălăria-i pleoştită şi vrednică de milă, cu penele roase de şobolani, cu hainele tocite şi prea largi, cu căluţu-i bătrân şi paşnic, mult mai potrivit să-l încalece un preot de ţară decât un gentilom: fiindcă nimic nu este mai trist, pentru o inimă sensibilă, decât să apară ridicol în faţa fiinţei iubite; iar el, spre a-şi înăbuşi pasiunea care începea să se înfiripe, îşi făcuse în repetate rânduri toate raţionamentele reci pe care le inspiră sărăcia. Reuşise el oare?… Nu putem spune prea

multe despre asta. El, cel puțin, o credea şi respinsese acest gând ca pe o himeră; era destul de nenorocit şi aşa, cu necazurile sale, dar să se mai lupte şi cu chinurile unei iubiri imposibile!

Noaptea trecu fără alt incident decât o spaimă a Isabellei, provocată de Belzebut, care se ghemuise la sânul ei, în chip de Smarra şi nu voia să se urnească deloc, găsind pernița foarte dulce.

Cât despre Sigognac, nu putu să închidă ochii toată noaptea, fie din pricină că nu era obişnuit să doarmă decât în patul său, fie că vecinătatea unor femei frumoase îi înflăcărase imaginația. Credem mai degrabă că un proiect vag începuse să mijească în mintea sa, gonindu-i somnul şi stârnindu-i serioase nedumeriri. Sosirea acestor comedianți îi apărea ca o întâmplare fericită şi ca o ambasadoare a Fortunei pentru a-l invita să părăsească această dărăpănătură feudală unde anii săi tineri mucegăiau în umbră şi se ofileau zadarnic. Începuse să mijească de ziuă, iar lucirile albastrii ce se strecurau prin geamurile prinse în rețele de plumb dădeau lumânărilor murinde o nuanță de galben livid şi bolnav. Figurile celor ce dormeau erau bizar luminate de acest dublu reflex şi parcă erau tăiate în două felii, de culori diferite, asemenea mantalelor scurte din evul mediu. Leandru căpătase nuanțe de făclie de ceară galbenă şi semăna cu statuile de ceară din biserici, întruchipând pe Sfântul Ioan cu perucă pe cap şi de pe fața cărora s-au desprins vopselele, deşi erau aşezate în dulapuri de sticlă. Fanfaronul, cu ochii strâns închişi, cu pomeții obrajilor ieşiți mult în afară, cu muşchii fălcilor încordați, cu nasul tare subțire, ca şi cum l-ar fi ciupit degetele slabe ale morții, avea aerul propriului său cadavru. O roşeață puternică şi pete apoplectice brăzdau-şi colorau obrazul buhăit de mâncare al Pedantului: rubinele de pe nas se prefăcuseră în ametiste, iar pe buzele groase îmbobocea floarea vânată a

vinului. Câteva broboane de sudoare, rostogolindu-se peste râpele şi şanţurile frunţii, se opriseră în mărăcinişurile sprâncenelor cărunte; obrajii moi atârnau fleşcăiţi. Buimăceala provocată de somnul greu făcea hidoasă această figură care, atunci când era trează şi însufleţită de spirit, părea jovială; stând rezemat astfel de marginea mesei, Pedantul îţi dădea impresia unui bătrân satir doborât de desfrâu, la marginea unui şanţ, după o bacanală. Tiranul se ţinea destul de bine, cu figura palidă şi barba ca o coamă, neagră şi zbârlită; capul său de Hercule naiv şi de călău patern nu putea să ia altă înfăţişare. Subreta suporta şi ea binişor vizita discretă a luminii zilei; nu avea figura prea descompusă. Numai cearcănele ceva mai negre din jurul ochilor şi obrajii brăzdaţi de vinişoare viorii trădau oboseala unei nopţi dormite chinuit. O rază de soare lubrică, strecurându-se printre sticlele golite, printre paharele pe jumătate pline şi printre resturile de provizii, se duse să mângâie bărbia şi gura tinerei fete, asemenea unui faun care necăjeşte o nimfă adormită. Castele şi nobilele văduve de pe tapiserie, cu figuri vinete ca fierea, se sileau să roşească sub lustrul culorilor, văzând cum singurătatea lor este pângărită de această tabără de boemi, care dăduseră sălii festinului un aspect în acelaşi timp sinistru şi grotesc.

Prima trezită de sărutul acesta matinal a fost Subreta, care se înalţă pe picioruşe, îşi aranjă fustele asemenea unei păsărele ce şi scutură penele, îşi trecu mâinile peste cosite ca să le dea o oarecare strălucire şi văzând că baronul de Sigognac sta într-un fotoliu cu ochii limpezi şi scânteietori ca ai unui bazilic[58], se duse spre el şi îl salută cu o drăguţă reverenţă de comedie.

— Regret tare mult, spuse Sigognac răspunzând la salutul

[58] Şopârlă mare.

Subretei, că starea de dărăpănare a locuinței mele, mai potrivită să găzduiască fantome decât ființe vii, nu mi-a permis să vă primesc aşa cum s-ar fi cuvenit; aş fi vrut să vă puteți odihni între cearşafuri de olandă, sub un baldachin de damasc de India, în loc să vă chinuiți pe acest scaun viermănos.

— Să nu regretați nimic, domnule, răspunse Subreta; fără dumneavoastră am fi petrecut noaptea într-o căruță împotmolită în noroi, am fi tremurat sub o ploaie cu băşici, iar dimineața ne-ar fi găsit pe toți mai mult morți decât vii. De altminteri, acest culcuş pe care dumneavoastră îl disprețuiți, este magnific dacă îl compari cu şurele prin care răzbat netulburate toate vânturile, în care suntem adeseori nevoiți să dormim pe maldăre de paie, tirani şi victime, prinți şi prințese, leandri şi subrete, în cursul vieții noastre rătăcitoare de comedianți, colindând târguri şi oraşe.

În timp ce baronul şi Subreta făceau acest schimb de politețuri, Pedantul se rostogoli la pământ cu un vacarm teribil de lemnărie sfărâmată. Scaunul pe care sta, plictisit să-l mai suporte, se rupsese şi mătăhălosul nostru, întins cu picioarele în sus, se zvârcolea ca o broască țestoasă răsturnată pe spate, scoțând nişte cotcodăceli nearticulate. În cădere, se agățase involuntar de fața de masă şi provocase o cascadă de tacâmuri şi de farfurii, ale cărei valuri se rostogoleau peste el. Vacarmul trezi brusc întreaga companie, care sări în sus nu altceva. Tiranul, după ce se întinse de-i trosniră brațele şi-şi frecă ochii, dădu o mână de ajutor bătrânului comic şi îl reaşeză pe picioare.

— Un asemenea accident n-ar putea să-i se întâmple niciodată lui Matamore, spuse Irod cu un fel de mormăit nervos, care îi slujea drept râs; ar fi în stare să cadă peste o pânză de păianjen fără să o rupă.

— Este adevărat, replică actorul astfel interpelat, desfăşurându-şi membrele lungi, articulate ca nişte labe

imense de păianjen, nu toată lumea poate să aibă avantajul de-a fi un Polifem[59], un Cacus[60], un munte de carne şi oase ca tine şi nici de-a fi un burduf cu vin, un butoi pe două picioare ca Blazius.

Din pricina zgomotului asurzitor îşi făcură apariția în pragul uşii Isabella, Sérafina şi dueña. Cele două tinere, deşi puțin obosite şi palide, arătau încântător chiar şi la lumina zilei. Ele îi apăreau lui Sigognac drept cele mai strălucitoare făpturi din lume, cu toate că un observator meticulos ar fi putut să cârtească împotriva elegantei lor un pic cam sifonate şi învechite; dar ce însemnătate puteau să aibă acolo câteva panglici spă-lăcite, nişte peticuțe de stofă destrămate şi tocite, câteva cusururi şi neglijente ale toaletei, când cele care le poartă sunt tinere şi frumoase? De altminteri, ochii baronului, obişnuiți cu spectacolul atâtor lucruri învechite, prăfuite, decolorate şi prăpădite, nu mai erau în stare să observe asemenea nimicuri. Sérafina şi Isabella îi apăreau gătite în chipul cel mai minunat, în mijlocul acestui castel sinistru, unde totul se prăbuşea sub povara anilor. Aceste grațioase figuri îi dădeau senzația de vis. În ceea ce o privea pe dueña, ea se bucura, grație vârstei, de privilegiul unei urâțenii imuabile; nimic nu putea să altereze aceasta fizionomie de lemn sculptat în care străluceau doi ochi de cucuvea. Lumina soarelui sau a lumânărilor pentru ea era totuna. În acest moment intră şi Pierre în încăpere, ca să facă ordine, să arunce lemne în cămin, unde o mantie de cenuşă albă ca pluşul acoperea nişte tăciuni mistuiți şi să înlăture rămăşițele festinului, atât de respingătoare, o dată foamea şi setea potolite.

Flacăra strălucitoare din cămin atingea uşor o placă de

---

59 Cel mai cunoscut dintre Ciclopi, fiul lui Poseidon.

60 Brigant mitologic.

fontă cu armele nobililor Sigognac, puțin obişnuită cu asemenea mângâieri. Şi în jurul acestei flăcări prietenoase toată banda comică se reuni luminată de lucirile-i vii. Cât este de plăcut un foc luminos, cu pâlpâiri vioaie, după o noapte, dacă nu albă, cel puțin cenuşie; starea de proastă dispoziție care se trăda pe toate fețele prin grimase şi cearcăne mai mult sau mai puțin vizibile, se risipi ca prin farmec, grație acestei influeñțe binefăcătoare. Isabella îşi întindea spre vatră palmele micuțe, luminate de reflexe trandafirii şi rumenită de acest fard uşor, nu-i se mai observa paloarea. Donna Sérafina, mai înaltă şi mai robustă, rămăsese în picioare înapoia ei, ca o soră mai mare, care, mai puțin obosită, o lasă să stea jos pe surioara sa. În ceea ce-l priveşte pe Fanfaron, cocoțat pe unul din picioarele sale de cocostârc, visa pe jumătate treaz, ca o pasăre de apă la malul bălții, cu ciocul sub aripă şi un picior îndoit sub pântec. Pedantul, lingându-şi într-una buzele, tot sucea şi întorcea sticlele, una după alta, să vadă de n-a mai rămas într-însele vreun strop de băutură.

Tânărul baron îl luă deoparte pe Pierre şi îl întreba dacă nu se putea face rost, în sat, de câteva zeci de ouă pentru dejunul comedianților, sau de câțiva pui de găină, să-i pună la frigare. Bătrânul slujnic dispăru numaidecât spre a împlini cât mai repede însărcinarea primită, trupa exprimându-şi intenția de-a pleca cât mai devreme, spre a străbate o bună distanță şi pentru a nu ajunge prea târziu la popasul de peste noapte.

— Mi-e tare teamă că o să serviți un dejun cam prost, spuse Sigognac oaspeților săi şi că va trebui să vă mulțumiți cu o masă pitagoreică; dar tot mai bine este să dejunezi prost decât să nu dejunezi deloc şi nu există, de altminteri, la o distanță de şase leghe de jur-împrejur, nici cel mai mic han sau cea mai neînsemnată cârciumă. Starea acestui castel vă spune că nu sunt bogat, dar, cum sărăcia mea nu

are altă cauză decât cheltuielile făcute de strămoşii mei în războaie duse pentru apărarea regilor noştri, eu nu am deloc de ce să roşesc.

— Nu, cu siguranță că nu, domnule, răspunse Irod cu vocea sa de bas şi acel ce se făleşte cu averile sale, s-ar găsi foarte încurcat de ar fi să le arate izvorul. Când perceptorul se îmbracă în țesături de aur, nobilimea are mantiile găurite, dar prin aceste găuri se poate vedea onoarea.

— Ceea ce mă miră, adaugă Blazius, este faptul că un gentilom desăvârşit, cum se arată a fi domnul baron, lasă să-i se prăpădească astfel tinerețea în văgăuna unei singurătăți unde Fortuna nu poate veni să-l caute, oricât de mult ar avea poftă; dacă ea a fi să treacă acum prin fața acestui castel, a cărui arhitectură putea să facă o impresie foarte bună acum două sute de ani, ea şi ar vedea de drum mai departe, crezându-l nelocuit. Ar trebui ca domnul baron să meargă la Paris, ochii şi buricul lumii, locul de întâlnire al spiritelor alese şi al vitejilor, Eldorado „spaniolilor” francezi şi Canaanul „evreilor” creştini, pământul binecuvântat luminat de razele soarelui de la Curte. Acolo, el nu va întârzia să fie apreciat după meritele sale şi să se ridice fie intrând în serviciul vreunei mărimi, fie făcându-se remarcat printr-o faptă strălucită, al cărei prilej se va ivi negreşit.

Cuvintele rostite de bătrânul actor, cu toate întortocherile neinteligibile şi frazele burleşti, reminiscente involuntare ale rolurilor sale de pedant, nu erau lipsite de sens. Sigognac simțea adevărul vorbelor, iar el, în timpul lungilor sale plimbări prin lande, îşi spusese adeseori, cu glas încet, ceea ce Blazius îi spunea cu voce tare.

Dar îi lipseau banii pentru o călătorie atât de lungă, iar el nu ştia cum ar putea să şi-i procure. Deşi brav, Sigognac era mândru-şi îi era teamă mai mult de un surâs decât de o lovitură de spadă. Fără să fie prea bine la curent cu moda,

tânărul baron se simțea ridicol în straiele sale prăpădite, vechi chiar şi în timpul domniei trecute. După obişnuința oamenilor pe care sărăcia şi lipsurile îi fac timizi, el nu ținea deloc seama de calitățile proprii şi nu vedea decât părțile rele ale situației sale. Poate că i-ar fi venit în ajutor unii dintre vechii prieteni ai tatălui său, dacă i-ar fi cultivat un pic, dar aceasta ar fi însemnat un efort peste firea sa şi mai degrabă s-ar fi lăsat să moară, aşezat pe cufărul său, mestecând o scobitoare ca un hidalgo spaniol, alături de blazonul lui, decât să ceară un bun avans sau împrumut. Făcea parte dintre aceia care, deşi cu burta goală, aflați în fața unei mese straşnice la care sunt invitați, se prefac că au cinat, de teamă să nu fie bănuiți că le este foame.

— M-am gândit uneori la toate acestea, dar nu am niciun prieten la Paris, iar descendenții acelora care au putut să-mi cunoască familia pe vremea când era bogată şi deținea funcții la Curte, nu se vor sinchisi prea mult de un Sigognac slab şi uscat, venind din înaltul turnului său ruinat, cu pliscul şi ghearele deschise, să-şi ia partea din prada comună. Şi apoi, nu văd de ce mi-ar fi ruşine să mărturisesc, eu nu am echipaj şi n-aş putea să apar într-un chip demn de numele meu; nici nu ştiu chiar de ar fi să adun laolaltă toți banii mei şi pe cei ai lui Pierre, de-aş putea să ajung până la Paris.

— Dar nu vă obligă nimeni, replică Blazius, să intrați triumfal în marea capitală, ca un Cezar roman urcat într-un car tras de patru armăsari albi. Dacă umilul nostru car cu boi nu revoltă orgoliul senioriei voastre, veniți cu noi la Paris, deoarece într-acolo se îndreaptă trupa noastră. Cutare străluceşte acolo astăzi, cu toate că-şi a făcut intrarea în Paris pedestru, cu legăturica în vârful spadei şi ținându-şi ghetele în mână de teamă să nu le tocească pingelele.

O uşoară roşeață se ivi în obrajii lui Sigognac, pe

jumătate de ruşine, pe jumătate de plăcere. Dacă, pe de o parte, orgoliul neamului său se revolta în el la gândul de-a rămâne îndatorat unui biet saltimbanc, pe de altă parte, bunătatea sa sufletească înnăscută se simțea mişcată de propunerea sinceră şi care răspundea atât de bine dorințelor sale secrete. Apoi, de avea să-l refuze pe Blazius, îi mai era teamă să nu rănească amorul propriu al comediantului şi poate, să nu piardă un prilej care nu se va mai ivi niciodată. Fără îndoială, imaginea descendentului neamului Sigognac, claie peste grămadă cu nişte histrioni nomazi în carul lui Thespis, avea ceva neplăcut şi necuviincios în sine, de ar fi făcut să necheze licornii şi să ragă leii cu limbile smăltuite de pe armoariile familiei; dar, la urma urmei, tânărul baron se ciorovăise destul cu pântecele lui, înapoia zidurilor feudale.

Baronul şovăia, indecis între da şi nu-şi cântarea aceste două monosilabe hotărâtoare în cumpăna chib-zuinței, când Isabella, înaintând cu un aer grațios, veni în fața baronului şi a lui Blazius şi rosti această frază care puse capăt nehotărârii tânărului nobil:

— Poetul nostru, căpătând o moştenire, ne-a părăsit şi domnul baron ar putea să-l înlocuiască: deoarece, când am deschis un volum de Ronsard, aflat pe masa de lângă pat, am găsit, fără să vreau, un sonet plin de ştersături, care de bună seamă că este opera sa; ar putea să revadă textele, să facă tăieturile şi adăogirile necesare şi la nevoie, să ne scrie o piesă după ideile pe care-i le vom da. Tocmai mi-a căzut în mână o schiță italiană, de unde s-ar putea scoate un rol drăguț pentru mine, dacă cineva ar voi să-şi dea osteneala s-o prelucreze puțin.

Spunând acestea, Isabella îşi îndreptă spre baron o privire atât de dulce, de pătrunzătoare, încât Sigognac nu-i putu rezista. Sosirea lui Pierre, care aducea o serioasă omletă cu slănină şi o bucată destul de respectabilă de

şuncă, întrerupse discuţia, întreaga trupă luă loc în jurul mesei şi începu să mănânce cu multă poftă. Cât despre Sigognac, de abia se atinse, doar din politeţe, de mâncărurile puse dinainte; sobrietatea sa obişnuită nu putea suporta mese atât de dese şi de altminteri, gândurile îi zburau în multe alte direcţii.

Masa o dată terminată, în timp ce văcarul adusese vitele şi le punea jugul, Isabella şi Sérafina avură fan

tezia să coboare în grădina ce se zărea din curte.

— Mi-e teamă, spuse Sigognac, oferindu-le braţul pentru a coborî treptele desprinse şi acoperite cu muşchi, să nu lăsaţi câteva fâşii din rochiile dumneavoastră în ghearele mărăcinilor: deoarece, dacă se spune că nu există trandafiri fără spini, exista, în schimb, spini fără trandafiri.

Tânărul baron rostea aceste cuvinte cu tonul de ironie melancolică ce îi era obişnuit când făcea aluzie la sărăcia sa; dar, ca şi cum grădina dispreţuită ar fi fost pusă la ambiţie, doi mici trandafiri sălbatici, ce îşi deschiseseră de abia pe jumătate cele cinci petale în jurul pistilelor galbene, străluciră deodată pe o ramură piezişă ce tăia calea tinerelor. Sigognac culese cele două flori, mai degrabă boboci şi le oferi galant Isabellei şi Sérafinei, rostind:

— Nu mi închipuiam grădina mea atât de înflorită; nu cresc pe aici decât buruieni şi n-ai putea aduna decât buchete de urzici şi de cucută; dar dumneavoastră aţi săvârşit minunea să înflorească aceste două floricele, ca un surâs în lumea dezolării, ca o poezie printre ruine.

Isabella îşi puse cu osebita grijă floricica de trandafir în sân, aruncând tânărului o lungă privire de mulţumire, care dovedea preţuirea pe care o acorda sărăcăciosului dar.

Sérafina îşi duse floarea la gură şi începu să-i frământe codiţa. Trandafiriul palid al petalelor parcă se lupta cu roşul aprins al buzelor sale.

Merseră astfel până la statuia mitologică a cărei fantomă

se desena la capătul aleii, Sigognac având grijă să dea la o parte ramurile ce ar fi putut biciui obrajii celor două musafire. Tânăra ingenuă privea cu un fel de interes înduioşat această grădină aflată în paragină, ce se armoniza atât de bine cu castelul ruinat. Ea se gândea la tristele ceasuri pe care tânărul le va fi numărat, de bună seamă, în acest lăcaş al plictiselii, al mizeriei şi al singurătăţii, cu fruntea rezemată de geam, cu ochii aţintiţi spre drumul pustiu, ţinându-i de urât doar un câine alb şi o pisică neagră. Trăsăturile mai aspre ale Sérafinei nu exprimau decât un dispreţ rece, mascat de politeţe; hotărât lucru, ea îl consideră prea prăpădit pe tânărul gentilom, cu toate că avea un anumit respect faţă de persoanele cu titluri de nobleţe.

— Aici se sfârşesc domeniile mele, rosti baronul, o dată ajuns în faţa nişei zidită din scoici şi pietriş, unde mucezea Pomona[61]. Odinioară, atât de departe cât puteai cuprinde cu vederea din înaltul acestor foişoare crăpate şi dărăpănate, muntele şi şesul, câmpurile mănoase şi pârloagele, toate aparţineau strămoşilor mei; dar mi-a mai rămas exact atâta cât am nevoie spre a aştepta ceasul în care ultimul din neamul Sigognac se va duce să-şi întâlnească strămoşii în cavoul familiei, de aici înainte singura lor posesiune.

— Dar ştiţi că sunteţi lugubru, aşa dis-de-dimineaţă? rosti Isabella, mişcată de aceste gânduri care-i trecuseră prin minte şi ei, luând un aer vesel pentru a risipi norul de tristeţe aşternut pe fruntea tânărului Sigognac. Fortuna este femeie şi deşi se spune că este oarbă, din înaltul sorţii sale ea alege câteodată din mulţime un cavaler de neam mare şi de merit deosebit; totul este să te găseşti în calea ei. Haideţi, decideţi-vă, veniţi cu noi şi poate că, în câţiva ani, turnurile

---

[61] Divinitate romană a fructelor şi grădinilor.

castelului Sigognac, acoperite şi împodobite cu olane noi, refăcute şi albite, vor avea o înfăţişare pe atât de mândră, pe cât de jalnică este starea lor astăzi; şi apoi, ca să spun drept, m-ar mâhni tare mult să vă las în acest lăcaş plin cu bufniţe, adăugă ea cu jumătate de glas, destul de încet pentru a nu fi auzită de Sérafina.

Dulcea lucire din ochii Isabellei învinse împotrivirea baronului. Farmecul unei aventuri amoroase îi ascundea, în propriii săi ochi, tot ceea ce putea să aibă umilitor o asemenea călătorie. Nu însemna să-ţi calci demnitatea şi să te înjoseşti dacă urmai, din dragoste, o comediantă şi dacă te înhămai ca adorator la carul comedianţilor, nici cei mai fini cavaleri nu-şi ar fi făcut vreo mustrare de cuget din această pricină. Zeul înarmat cu tolba îi sileşte cu săgeţi cu plăcere pe ceilalţi zei şi pe eroi la nenumărate fapte şi deghizări bi-zare: Jupiter ia înfăţişarea unui taur pentru a o seduce pe Europa; Hercule şi a tors fuiorul la picioarele Omfalei; Aristotel, prea învăţatul, mergea în patru labe, ducându-şi în spate iubita care voia să călărească neapărat un filosof (hazliu soi de echitaţie!), toate lucruri potrivnice demnităţii divine şi omeneşti. Era însă Sigognac îndrăgostit de Isabella? Tânărul nu căută să aprofundeze lucrurile, dar simţea bine că ar încerca, de aici înainte, o groaznică tristeţe de ar mai rămâne în acest castel, însufleţit o clipă de prezenţa unei fiinţe tinere şi graţioase.

De aceea se hotărî repede; îi rugă pe comedianţi să-l aştepte câteva clipe şi luându-l deoparte pe Pierre, îi împărtăşi planurile sale. Oricât ar fi suferit din pricina despărţirii de stăpânul său, credinciosul servitor nu-şi ascundea neajunsurile unei şederi mai îndelungate a tânărului baron în castelul ruinat. Bătrânul vedea cu durere cum i se stinge tinereţea într-o odihnă posomorâtă şi într-o tristeţe trândavă şi cu toate că o trupă de saltimbanci îi apărea drept un ciudat cortegiu pentru un senior de

Sigognac, prefera totuşi mijlocul acesta de încercare a norocului, profundei lipse de vlagă care pusese stăpânire pe tânărul baron, mai cu seamă de doi–trei ani încoace. Bătrânul strânse la repezeală într-un cufăr puţinele haine şi schimburi ale tânărului său stăpân, adună într-o pungă de piele cei câţiva pistoli risipiţi prin sertarele unui vechi scrin, la care avu grijă să adauge, fără să spună nimic şi umilele sale economii, act de devotament modest, trecut poate neobservat de baron, deoarece Pierre, în afară de diversele funcţii pe care le cumula la castel, o îndeplinea şi pe aceea de vistiernic, de altminteri o adevărată sinecură.

Căluţul balan fu înşeuat, deoarece Sigognac nu voia să se suie în carul comedianţilor decât la două–trei leghe depărtare de castel, pentru a-şi ascunde plecarea; lăsă, astfel, impresia că îşi conduce oaspeţii; Pierre trebuia să-l urmeze pe jos şi să aducă înapoi calul la grajd.

Boii fuseseră înjugaţi şi încercau, cu tot jugul greu ce le apasă pe grumaz, să-şi ridice boturile umede şi negre, din care se scurgeau firicele de bale argintii; soiul de tiară roşie şi galbenă împletită din rogoz, cu care le erau acoperite capetele şi cioltarele din pânză albă care-i acopereau ca nişte cămăşi, pentru a-i apăra de înţepăturile muştelor, le dădeau un aer grozav de maiestuos, de animale de cult. În picioare, în faţa lor, văcarul, un om zdravăn, pârlit de soare şi sălbatic ca un pastor din străvechea câmpie romană, se rezemă de ciomagul cu care şi îmboldea vitele, într-o imagine ce reamintea, desigur fără să ştie acest lucru, de imaginea eroilor greci de pe basoreliefurile antice. Isabella şi Sérafina se aşezaseră în partea din faţă a carului, pentru a se putea bucura de priveliştea câmpiei; Dueña, Pedantul şi Leandru ocupau partea dinapoi, mai preocupaţi să-şi continue somnul decât să admire perspectiva landelor. Toată lumea era gata; văcarul îşi îmboldi vitele, care îşi aplecară capetele, se proptiră pe picioarele strâmbe şi se

repeziră înainte; carul se zgudui, scândurile începură să geamă, osiile roţilor, neunse, scârţâiau violent, iar bolta portalului răsună sub copitele grele ale animalelor. Plecaseră. În timpul acestor pregătiri, Belzebut şi Miraut, pricepând că se întâmplă ceva neobişnuit, nu stăteau o clipă locului, arătând tare înspăimântaţi şi îngrijoraţi şi încercând, cu minţile lor obscure de animale, să-şi explice prezenţa atâtor oameni într-un loc de obicei aşa de pustiu. Câinele alerga, nehotărât, de la Pierre la stăpânul său, de parcă voia să-i întrebe cu ochii lui albaştri, mârâind după necunoscuţi. Motanul, mai înţelept, mirosea cu nările-i precaute rotile, examina ceva mai de departe boii, a căror mărime îi insufla respect; datorită unei mişcări neaşteptate a coarnelor, ei îl făcură să execute prudent o straşnică săritură înapoi; după care se duse şi se aşeză pe labele dindărăt, în faţa calului bătrân; era legat de el prin vechi înţelegeri tainice şi parcă încerca să-i pună nişte întrebări; blajinul animal îşi aplecă încetişor capul spre motan, care, la rândul său şi-l înălţă pe al său şi tot mişcând pielea cenuşie a botului cu peri lungi, ca să strivească desigur nişte fire de iarbă rămase între dinţii bătrâni şi lungi, părea cu adevărat că stă de vorbă cu prietenul său felin. Ce i spune oare? Numai Democrit, care pretindea că poate tălmăci limbajul animalelor, l-ar fi putut înţelege; fapt este ca Belzebut, după această conversaţie tacită, pe care i-o comunica lui Miraut prin câteva semne din ochi şi prin două sau trei mici ţipete tânguitoare, păru că este complet lămurit asupra motivelor acestei mari harababuri. Când baronul se aruncă în şa şi apucă frâiele, Miraut se aşeză de-a dreapta calului şi Belzebut de-a stânga, iar seniorul de Sigognac ieşi din castelul părinţilor şi strămoşilor săi între câinele şi pisica lui. Pentru ca prudentul cotoi să se fi decis la acest act de îndrăzneală aşa de puţin obişnuit neamului său, de bună seamă că va fi ghicit că era vorba de o

hotărâre supremă. În clipa când părăsi acest trist lăcaş, Sigognac simţi cum i se strânge inima de durere. Îmbrăţişă încă o dată cu privirea zidurile, negre de atâta amar de vreme ce trecuse peste ele şi verzi din pricina muşchiului şi pe care le cunoştea piatră cu piatră; turnurile cu giruetele ruginite pe care le contemplase de-a lungul atâtor ceasuri de plictiseală, cu acei ochi aţintiţi şi distraţi care nu văd nimic; ferestrele camerelor devastate, pe care le străbătuse ca fantoma unui castel blestemat, fiindu-i aproape teamă de zgomotul propriilor săi paşi; grădina neîngrijită şi năpădită de buruieni, unde săltau, pe pământul jilav, broaştele râioase, iar năpârcile se strecurau printre rugii de mure; capela cu acoperişul prăbuşit, cu arcele de boltă năruite, peste dalele înverzite, sub care îşi dormeau somnul de veci, unul lângă altul, bătrânul său tată şi mama sa, icoană graţioasă, nedesluşită şi vagă ca amintirea unui vis, de abia întrevăzută în primele zile ale copilăriei. Gândurile îl duseră şi la portretele din galerie, care îi ţinuseră de urât în singurătatea lui şi îi zâmbiseră timp de douăzeci de ani cu surâsul lor imobil; la vânătorul de raţe sălbatice de pe tapiţerie, la patul său cu stâlpi subţiri ca fusul, cu perna de atâtea ori muiată în lacrimi; toate aceste lucruri vechi, sărăcăcioase, plicticoase, posace, prăfuite, somnolente, care îi inspiraseră atâta dezgust şi mahmureală, îi apăreau acum pline de un farmec pe care nu ştiuse să-l preţuiască. Se socotea acum nerecunoscător faţă de acest sărman şi vechi castel dărăpănat ce-l adăpostise totuşi cât putuse şi el mai bine şi care, cu toată subrezenia sa, se încăpăţânase să rămână drept, spre a nu-l strivi prin prăbuşirea sa, ca un servitor octogenar care se mai ţine pe picioarele slabe şi tremurânde, atâta vreme cât stăpânul său se află acolo; mii de amare clipe dulci, mii de triste plăceri, mii de voioase melancolii îi reveneau în minte; obişnuinţa, aceasta domoală şi palidă tovarăşă de viaţă, stând în pragul cunoscut, îl

privea cu ochii scăldați de o tandrețe mohorâtă, murmurând cu o voce nespus de domoală un cântec vechi din copilărie, un cântec cu care-l adormea doica; şi-i se păru deodată, străbătând portalul, că o mână invizibilă îl trăgea de manta, spre a se întoarce înapoi. Când trecu dincolo de poartă, cum se afla în fața carului, o adiere de vânt îi aduse în nări o boare proaspătă de buruieni spălate de apele ploii, dulce şi pătrunzătoare aromă a pământurilor natale; în depărtări se auzea un dangăt de clopot, iar sunetele argintii călătoreau spre el pe aripile aceleiaşi brize ce îi aduceau miresmele landelor. Era prea mult şi Sigognac, cuprins de o profundă nostalgie, deşi se găsea de abia la câțiva paşi de casă, făcu iute o mişcare din frâie spre a întoarce calul; bătrânul căluț îşi şi îndreptase gâtul în direcția arătată, cu mult mai multă sprinteneala decât ar fi părut să-i o îngăduie vârsta; Miraut şi Belzebut îşi ridicară capul în acelaşi timp ca şi cum ar fi fost conştienți de sentimentele stăpânului lor şi oprindu-se din mers, îşi ațintiră asupra lui ochii întrebători. Dar această mişcare de răzgândire avu un rezultat cu totul diferit de acela la care ne-am fi putut aştepta, deoarece privirea lui Sigognac se încrucişă cu aceea a Isabellei, iar tânăra fată picură în privirea ei o sfârşeală atât de mângâietoare şi o rugăciune mută atât de lesne de înțeles, încât baronul simți cum păleşte şi se înroşeşte; tânărul uită cu totul de zidurile crăpate ale castelului şi de miresmele buruienilor şi de dangătul clopotelor, care, cu toate acestea, îşi repetau mereu apelurile melancolice; smuci violent hăturile calului, care, după o apăsare viguroasă a cizmelor, o porni iarăşi drept înainte. Lupta era terminată; Isabella învinsese.

Carul o apucă pe drumeagul despre care am mai vorbit în cea dintâi filă a cărții, punând pe goană brotăceii de prin făgaşurile pline cu apă. Când ajunseră la şosea, boii dădură de un pământ mai uscat şi putură să tragă ceva mai repede

greoiul vehicul la care erau înhămaţi, iar Sigognac se schimbă de la avangardă la ariergardă, nevoind să arate o asiduitate prea vizibilă faţă de Isabella, poate şi pentru a se lăsa mai liber în voia gândurilor care îi frământau sufletul.

Turnurile ţuguiate ale castelului Sigognac erau deja ascunse pe jumătate de buchetele de arbori; baronul se înalţa în şa pentru a le mai putea vedea încă şi îndreptându-şi ochii spre pământ, îi zări pe Miraut şi pe Belzebut, ale căror fizionomii jalnice exprimau întreaga durere pe care o pot resimţi fiinţele necuvântătoare. Miraut, profitând de clipele de oprire trebuincioase pentru contemplarea turnurilor castelului, îşi încordă muşchii bătrâni şi slăbiţi şi încearcă să sară până la faţa stăpânului, spre a-l linge pe obraz pentru ultima dată. Ghicind gândul bietei fiinţe, Sigognac se plecă din şa până la dreptul cizmei şi-l apucă de pielea lăbărţată a gâtului, îl trase pe oblâncul şeii şi-l sărută pe Miraut pe botul negru şi zbârcit ca un burete, fără a încerca să se sustragă de la mângâierea umedă cu care animalul recunoscător îi lustrui mustăţile. În tot timpul acestei scene Belzebut, mai sprinten şi ajutându-se cu ghearele încă ascuţite, acţionase de cealaltă parte şi escaladase cizma şi coapsa lui Sigognac prezentându-şi, cam în nivelul oblâncului, capul negru şi fără urechi. Torcea formidabil şi îşi rostogolea întruna ochii mari şi galbeni: implora şi el un semn de adio. Tânărul baron îşi trecu de două trei ori mâna peste căpăţâna rotundă a motanului, care se tot înălţa şi se tot împingea spre a se bucura cât mai mult de prietenescul scărpinat. Nădăjduim că nimeni nu va râde de eroul nostru dacă vom spune că umilele dovezi de afecţiune ale acestor creaturi lipsite de grai, dar nu-şi de sentimente, îl făcuseră să resimtă o emoţie ciudată, iar două lacrimi, pornite din inimă şi însoţire de un hohot de plâns, picurară pe capul lui Miraut şi al lui Belzebut, botezându-i prieteni ai stăpânului lor, în sensul omenesc al cuvântului.

Cele două creaturi îşi mai urmăriră câtva timp din ochi stăpânul, care îşi porni calul la trap spre a ajunge din urmă carul şi apoi, pierzându-l din privire la o cotitură a drumului, porniră înapoi, frăţeşte, spre castel.

Furtuna de peste noapte nu lăsase pe pământul nisipos al landelor urmele care însoţesc ploile abundente din câmpiile mai puţin aride; peisajul, răcorit numai, oferea un fel de frumuseţe câmpenească. Apele cerului curăţaseră stratul de praf de pe feluritele bălării, ai căror muguraşi violenţi se înălţau strălucitori, la marginea povârnişurilor. Măceşii reînviaţi îşi clătinau florile de aur, plantele de apă se lăfăiau în bălţile reîmprospătate; chiar şi pinii îşi scuturau mai puţin funebru frunzişul lor sumbru şi răspândeau parfum de răşină; dâre mici de fum albastru se înălţau voios din sânul unui mănunchi de castani, trădând lăcaşul vreunui plugar şi de-a lungul uşoarelor ondulaţii ale câmpiei ce se desfăşura până unde cuprindeai cu ochii, se zăreau, ca nişte pete, berbeci şi mioare risipite ici şi colo, sub paza ciobanului ce visa cocoţat pe picioroange. La capătul orizontului, asemenea unor arhipelaguri de nori albi umbriţi de azur, se iveau vârfurile îndepărtate ale Pirineilor, pe jumătate estompaţi de ceţurile uşoare ale unei dimineţi de toamnă.

Uneori drumul era săpat printre două povârnişuri, ale căror coaste surpate dezgropau doar un nisip alb ca pulberea de gresie.

Pe crestele râpelor creşteau smocuri de mărăcinişuri, ierburi încâlcite ce biciuiau şi zgâriau coviltirul de pânză al carului care îşi făcea cu greu drum. În unele locuri terenul era atât de nesigur, încât fură nevoiţi să-l întărească aşezând trunchiuri de brazi de-a curmezişul drumului, prilej de hurducăieli zdravene, de ţipete înspăimântate din partea comediantelor. Alteori trebuiau să treacă pe podete ce tremurau aruncate peste băltoace cu apă stătută şi peste

râulețele ce tăiau drumul. Acolo unde era vreun loc mai primejdios, Sigognac o ajuta să coboare din car pe Isabella, mai sperioasă sau mai puțin leneşă decât Sérafina şi Dueña.

Cât despre Tiran şi Blazius, dormeau nepăsători, aruncați de colo colo, printre cufere şi lăzi, ca nişte oameni care trecuseră prin multe în viață. Matamore păşea alături de car, pentru a-şi menține, prin exerciții fizice, slăbiciunea fenomenală, față de care nutrea cea mai mare grijă şi văzându-l de departe, ridicându-şi picioarele teribil de lungi, l-ai fi luat drept un păianjen de câmp ce păşeşte peste ogoare. Atât de mare îi era pasul, încât era nevoit adeseori să se oprească, spre a aştepta restul trupei; obişnuindu-se de pe scenă să tot calce cu şoldul înainte şi să meargă răschirat ca un compas, Matamore nu se mai putea dezbăra de acest mers nici în oraş, nici la țară şi acum nu făcea decât paşi geometrici.

Carele cu boi nu merg repede, mai cu seamă în ținutul landelor, unde roțile se afunda uneori în nisip până la butuc şi unde drumurile nu se deosebesc de pământurile virane decât prin făgaşele roților adânci de unul sau două picioare; şi, cu toate că bravele animale, încordându-şi grumazurile nervoase, se opinteau şi păşeau curajoase la îmboldirile văcarului, nu făcuseră decât două leghe, deşi soarele se şi înălțase multişor la orizont, leghe de drum de țară, este adevărat, tot aşa de lungi ca o zi de post, asemenea leghelor care, după o călătorie de cincisprezece zile, aveau să însemne popasurile amoroase ale perechilor cărora Pangruel le poruncise să aşeze borne kilometrice în frumosul sau regat din Mirebalais. Țăranii ce păşeau pe drum, purtând vreun braț de fin sau vreo legătură de surcele, deveneau tot mai rari şi câmpia landelor se întindea în goliciunea sa pustie la fel de sălbatică şi dezolantă ca şi un despoblado din Spania sau pampas din America. Sigognac socoti că este zadarnic să-şi mai obosească bietul său cal bătrân, sări jos

din şa şi aruncă frâiele slujnicului, ale cărui trăsături arse de soare, chiar pe sub douăzeci de pojghițe de piele pârlită, lăsau să răzbată paloarea unei profunde emoții. Sosise clipa despărțirii dintre stăpân şi slujitor, clipa dureroasă, deoarece Sigognac se născuse şi crescuse sub ochii bătrânului Pieire, care îndeplinea, în viața baronului, mai degrabă rolul unui umil prieten, decât slujba unui valet.

— Dumnezeu să aibă în paza Lui pe senioria voastră, spuse Pierre, închinându-se în fața mâinii pe care i-o întinse baronul şi să vă ajute să adunați la loc averea neamului Sigognac; îmi pare rău că senioria voastră nu mi-a îngăduit s-o întovărăşesc.

— Ce aş fi făcut cu tine, bietul meu Pierre, în această viață necunoscută în care am să păşesc? Cu aşa de slabe mijloace nu pot într-adevăr să las la voia întâmplării grijă a doua existențe. La castel o să ai cât de cât cu ce trăi; vechii noştri arendaşi nu-l vor lăsa să moară de foame pe credinciosul servitor al stăpânului lor. De altminteri nu trebuie să dispărem pe furiş din castelul seniorilor de Sigognac şi să-l lăsăm pradă şoimilor şi năpârcilor ca pe o cocioabă vizitată de moarte şi bântuită de stafii; sufletul acestui vechi lăcaş îl mai simt încă în mine şi atâta timp cât vei fi în viață, va dăinui lângă portalul său un paznic spre a-i împiedica pe ştrengari să țintească blazonul şi să tragă cu praştia în el.

Slujitorul dădu din cap a încuviințare, deoarece, ca toți bătrânii servitori ataşați şi devotați familiilor nobile, avea cultul castelului seniorial; şi cel al familiei Sigognac, cu toate crăpăturile, stricăciunile şi lipsurile sale, i se părea încă unul dintre cele mai frumoase castele de pe lume.

— Şi apoi, adaugă surâzând baronul, cine ar mai avea grijă de Bayard, de Miraut şi de Belzebut?

— Este adevărat, stăpâne, răspunse Pierre; şi apucă haturile lui Bayard, în timp ce Sigognac bătea uşurel cu

mâna peste gâtul calului, în semn de mângâiere şi de rămas bun.

Despărţindu-se de stăpânul său, blajinul căluţ necheza de mai multe ori şi mult timp încă Sigognac mai auzi, din ce în ce mai slab, din depărtare, chemarea afectuoasă a fiinţei recunoscătoare.

Rămas singur, Sigognac încerca sentimentul oamenilor care se îmbarca pe o corabie şi pe care prietenii îi părăsesc pe cheiul portului; poate că este clipa cea mai amară a plecării; lumea în care trăiai se îndepărtează şi te grăbeşti să-ţi regăseşti tovarăşii de călătorie, într-atât ţi-e de tristă inima şi simţi un gol în suflet, într-atâta ochii simt nevoia să întâlnească o faţă omenească: de aceea tânărul grăbi pasul spre a ajunge din urmă carul care înainta anevoios, făcând să scârţâie nisipul, în care roţile lăsau urme la fel ca brăzdarul plugului pe un ogor.

Zărindu-l pe Sigognac mergând alături de car, Isabella se plânse că stă rău şi că vrea să coboare spre a-şi mai dezmorţi puţin picioarele; aşa spunea ea, dar, în realitate, dintr-un sentiment de bunătate şi de milă faţă de tânărul senior, spre a nu-l lasă pradă melancoliei şi pentru a-l distra cu câteva glume şi vorbe drăguţe.

Valul de tristeţe care acoperea faţa lui Sigognac se sfâşie ca un nor străbătut de o rază de soare, în clipa în care fata veni să-i ceară sprijinul braţului său pentru a face câţiva paşi împreună pe drumul neted prin care treceau acum.

Păşeau astfel unul lângă altul, Isabella recitindu-i lui Sigognac câteva versuri dintr-unul din rolurile ei, versuri de care nu era mulţumită şi pe care ar fi dorit să-i le mai îndrepte tânărul, când deodată, în dreapta drumului, în hăţişuri, răsună puternic şi strident un corn, iar crengile se dădură în lături împinse de piepturi-le cailor ce călcau în picioare ramurile fragede ale lăstărişurilor; şi tânăra Yolanda de Foix apăru în mijlocul drumului în toată

splendoarea sa de Diană vânătoriță. Însuflețirea goanei îi adusese în obraji o rumeneală şi mai bogată, nările i trandafirii palpitau-şi pieptul bătea mai grăbit sub catifelele şi aurăriile corsajului. Fusta lungă ce i se agățase în câteva locuri şi zgârieturile sângerânde de pe coapsele calului dovedeau că îndrăzneața amazoană nu se temea nici de desişuri şi nici de mărăcinişuri; deşi avântul superb al nobilului animal n-ar mai fi fost nevoie să fie ațâțat, iar noduri de vine, încordate şi pline de un sânge aprig, se suceau şi se răsuceau pe gâtul albit de spume, amazoana îi mai gâdila crupa cu sfichiul unei cravaşe, al cărei capăt era format dintr-un ametist unde era gravat blazonul ei, din care pricină animalul începu să cabreze şi să execute o serie întreagă de salturi, spre marea admirație a trei sau patru tineri gentilomi, bogat înveşmântați şi încălecați pe nişte cai splendizi. Tinerii nu mai conteneau să aplaude grația îndrăzneață a acestei noi Bradamante.

Apoi Yolanda, lăsând frâu liber calului, încetă toate aceste demonstrații şi trecu repede prin fața lui Sigognac, căruia îi aruncă o privire plină de dispreț şi de aristocratică insolență.

— Ia uitați-vă, spuse ea celor trei filfizoni care galopau în urma ei, baronul de Sigognac a devenit cavalerul unei nomade!

Şi grupul dispăru, hohotind de râs, învăluit într-un nor de praf. Sigognac făcu un gest de mânie şi de ruşine şi duse iute mâna la gardă spadei; dar el era pe jos şi ar fi însemnat o nebunie să alergi după nişte călăreți; şi, de altminteri, nici nu putea să o provoace la duel pe Yolanda. O privire languroasă şi supusă a comediantei îl făcu pe tânăr să uite privirea trufaşă a castelanei.

Ziua se scurse fără alte întâmplări şi către orele patru ajunseră la locul de popas, unde aveau să cineze şi să rămână peste noapte.

Seara a fost tare tristă la castelul Sigognac; portretele aveau un aer mai posac şi mai aspru decât de obicei, lucru pe care nu l-ai fi crezut cu putinţă; scara răsună mai sonoră şi mai pustie, sălile păreau mai mari şi mai goale. Vântul scâncea şi se tânguia ciudat prin coridoare, păianjenii coborau din tavan la capătul unui fir, neliniştiţi şi curioşi. Crăpăturile zidurilor căscau straşnic, ca nişte fălci larg deschise din pricina plictiselii; bătrâna casă ruinată părea că ştie de plecarea stăpânului şi de aceea era atât de mâhnită.

Sub acoperământul vetrei, Pierre îşi lua cina săraca, împărţind o cu Miraut şi Belzebut, la lucirea fumegândă a unui opaiţ de răşină, iar în grajd se auzea cum Bayard îşi smucea lanţul, lovind întruna în iesle.

III
Hanul „La Soarele Albastru”

O biată adunătură de colibe păcătoase, pe care în orice alte ţinuturi mai puţin sălbatice nu te ai fi gândit s-o botezi cu numele de cătun, acesta era locul unde boii obosiţi se opriră singuri, scuturându-şi cu un aer de satisfacţie firele lungi de bale ce atârnau din boturile umede.

Cătunul era alcătuit din cinci sau şase colibe risipite pe sub nişte arbori destul de impunători, cărora le ajutase să crească viguroşi un pic de pământ vegetal, unde se aruncau bălegarul şi tot felul de resturi. Colibele – făcute din lut amestecat cu paie tocate, din pieriş, trunchiuri pe jumătate curăţate, bucăţi de scânduri, cu învelişuri mari din stuf, acoperit de un muşchi gros şi întunecat, ajungând până aproape de pământ, cu nişte şoproane deschise unde zăceau câteva unelte de arăt strâmbe şi murdare de noroi – păreau

mai nimerite să adăpostească animale murdare, decât creaturi plămădite după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu; de aceea câţiva porci negri îşi împărţeau aceste lăcaşuri cu stăpânii lor fără a arăta nici cel mai mic dezgust, ceea ce dovedea nu prea multă delicateţe din partea acestor mistreţi familiari.

În faţa uşilor stăteau câţiva plozi cu burta umflată, cu mâinile şi picioarele firave, cu fete încinse de friguri, îmbrăcaţi cu nişte cămăşi zdrenţuite, prea scurte în spate sau în faţă, sau purtând chiar numai un simplu pieptar, strâns cu o sfoară; goliciunea lor nu părea să le tulbure inocentă într-un grad mai mare decât dacă ar fi sălăşluit în paradisul pământesc. Prin hăţişurile părului, care nu cunoscuse vreodată pieptenele, pupilele copiilor fosforescente din cauza curiozităţii străluceau asemenea ochilor păsărilor de noapte printre ramurile copacilor. În mintea lor, teama şi dorinţa îşi disputau întâietatea; ar fi vrut din toată inima s-o ia la sănătoasă şi să se ascundă înapoia vreunui gard, însă carul cu încărcătura lui îi ţintuiau pe loc printr-un fel de fascinaţie.

Ceva mai înapoi, în pragul unei colibe, o femeie slabă, cu faţa palidă şi ochii negri, legăna în braţe un copil de ţâţă lihnit de foame. Copilul frământa cu mânuţa-i deja înnegrită un sân secat, ceva mai alb decât restul pieptului, care mai amintea de o femeie încă tânără în această fiinţă devastată de mizerie şi de sărăcie lucie. Femeia privea la comedianţi cu fixitatea întunecată a abrutizării, fără să pară că-şi dă bine seama despre ceea ce vede. Ghemuită alături de fiica ei, bunica, mai încovoiată şi mai zbârcită decât Hecuba, soţia lui Priam, regele Ilionului, era adâncită în visare, cu bărbia rezemată de genunchi şi cu mâinile încrucişate pe oasele picioarelor, asemenea unui idol antic egiptean. Nişte falange tocmai bune de jucat arşice cu ele, reţele de vine ieşite mult în afară, nervi încordaţi ca nişte corzi de chitară, toate

făceau ca aceste biete mâini bătrâne şi tăbăcite să semene cu nişte preparate anatomice uitate de multă vreme în dulap de vreun chirurg neglijent. Brațele nu mai erau decât nişte bețe peste care se întindea o piele ca pergamentul, cutată la încheieturi cu nişte zbârcituri transversale, asemănătoare unor tăieturi cu satârul. Lungi smocuri de peri îi acopereau bărbia; un muşchi încărunțit îi astupa urechile; sprâncenele, ca nişte ierburi ce au crescut la intrarea unei grote, atârnau deasupra cavernelor orbitelor unde dormitau ochii pe jumătate acoperiți de pielita fleşcăită a pleoapei. Cât despre gură, o înghițiseră gingiile, iar locul ei nu mai era de recunoscut decât printr-o stea de zbârcituri concentrice.

La vederea acestei sperietori centenare, Pedantul, care mergea pe jos, strigă uluit:

— Oh! Îngrozitoare, nenorocită şi afurisită bătrână! În comparație cu ea, Parcele sunt nişte păpuşici; e atât de zaharisită şi de îmbâcsită de bătrânețe, atât de putregăită şi de mucegăită, încât niciun izvor al tinereții n-ar mai putea s-o întinerească. Este însăşi mama Eternității, iar când s-a născut, dacă a venit vreodată pe lume, căci de bună seamă că naşterea ei a precedat facerea lumii, timpul avea desigur barba albită. De ce oare maestrul Alcofribas Nasier[62] nu a văzut o mai înainte de-a o zugrăvi pe sibila sa din Panzoust sau pe bătrâna pe care un leu o apăra de muşte cu o coadă de vulpe? Ar fi ştiut atunci câte riduri, crăpături, brazde, şanțuri şi contraşanțuri poate cuprinde o ruină omenească şi ar fi putut realiza, pe această temă, o magistrală descriere. Fără îndoială că vrăjitoarea asta a fost frumoasă în primăvara vieții sale, fiindcă cele mai drăguțe fete devin cele mai oribile babe. Să luați aminte, domnişoarelor, continua Blazius adresându-se Isabellei şi Sérafinei care se

[62] Rabelais a publicat opera sa Pantagruel sub acest pseudonim, anagrama numelui său.

apropiaseră spre a-l asculta; când mă gândesc că ar fi îndeajuns vreo şaizeci de ierni aruncate peste primăverile voastre spre a face şi din voi nişte babe la fel de spurcate, de abominabile şi de halucinante ca această mumie scăpată din sarcofagul ei, gândul acesta mă mâhneşte adânc, într-adevăr şi mă face să țin tare mult la păcătoasa mea mutra de bețivan, care nu ar putea fi preschimbată nicidecum în strigoi tragic, ci, dimpotrivă, trecerea anilor îi perfecționează în chip comic urâțenia.

Femeilor tinere nu le place să le fie înfățişată, nici chiar în viitorul cel mai învăluit în neguri, perspectiva că vor ajunge şi ele bătrâne şi urâte; pentru că faptul rămâne acelaşi. De aceea, cele două comediante întoarseră spatele Pedantului cu o uşoară ridicare din umeri, plină de dispreț, ca şi cum ar fi fost obişnuite să asculte asemenea prostii şi venind lângă car, de unde se dădeau jos cuferele, părură foarte preocupate de grija de-a nu li se mototoli lucrurile; nu se putea da vreun răspuns vorbelor Pedantului: Blazius, jertfindu-şi dinainte urâțenia, suprimase orice posibilitate de replică. Uza adeseori de acest subterfugiu pentru a putea întepa, fără să-i se poată răspunde în acelaşi chip.

Casa în fața căreia se opriseră boii, mânați de acel instinct al animalelor care nu uită niciodată locul unde au găsit altădată grăunte şi aşternut de paie, era una din cele mai arătoase din sat. Se înălța cu oarecare siguranță la marginea drumului, de unde celelalte colibe se retrăseseră, ruşinate de starea de dărăpănare în care se aflau şi acoperindu-şi goliciunea cu câteva brațe de frunziş, ca nişte biete fete urâte surprinse pe când se îmbăiază. Convins că sălăşluieşte în cea mai frumoasă casă din partea locului, hanul parcă voia să provoace privirile, iar firma lui îşi întindea brațele peste drum, ca pentru a opri trecătorii „pe jos şi călare”.

Această firmă, proiectată în afară fațadei printr-un sistem

de stâlpi şi bârne ce aducea cu o spânzurătoare şi de care la nevoie s-ar fi putut atârna un om, era alcătuită dintr-o bucată de tablă ruginită ce scârţâia pe vergeaua de fier, la bătaia vântului.

Vreun mâzgălici vagabond zugrăvise pe tablă astrul zilei nu cu faţa şi cu peruca sa de aur, ci printr-un disc şi raze albastre după modelul acelor „umbre de soare” cu care arta heraldică îşi presară uneori câmpul blazoanelor sale. Care fusese oare motivul ce determinase alegerea „soarelui albastru” drept emblemă a acestui han? Există atâţia şi atâţia sori de aur pe drumurile bătute, încât nu-i mai deosebeşti pe unii de alţii şi un dram de ciudăţenie nu şade rău când este vorba de o firmă. Acest motiv nu era cel adevărat, deşi ar fi putut să pară plauzibil.

Pictorul care zugrăvise această imagine nu mai avea pe săraca sa paletă decât albastru-şi numai albastru, iar pentru a se reaproviziona în materie de culori ar fi trebuit să bată calea lungă până la vreun oraş mai măricel. De aceea propovăduia el superioritatea azurului asupra celorlalte culori şi picta dumnealui, în această nuanţă celestă, lei albaştri, cai albaştri şi cocori albaştri pe firmele diverselor hanuri, fapt pentru care tare l-ar mai fi lăudat chinezii, ei preţuind cu atât mai mult artistul cu cât se îndepărtează de natură.

Acoperişul hanului „La soarele albastru” era din ţigle, unele înnegrite de vreme, altele de o nuanţă încă roşiatică, ceea ce însemna că se făcuseră reparaţii de curând şi cel puţin nu ploua în încăperi.

Zidul dinspre drum era lipit şi dat cu var, ceea ce ascundea crăpăturile şi stricăciunile, casa luând astfel un anumit aer de curăţenie. Grinzile care susţineau peretele în paiantă, dispuse în formă de X-uri şi de romburi, ieşeau şi mai bine în relief, datorită faptului că erau vopsite în roşu, după moda bască. Cât despre celelalte laturi ale casei, se

renunțase la acest lux, iar tonurile pământii ale vălătucilor te izbeau neplăcut. Mai puțin sălbăticit sau mai puțin sărac decât ceilalți locuitori ai cătunului, stăpânul casei făcuse câteva concesii finețurilor vieții civilizate. Fereastra încăperii principale avea geamuri, lucru rar întâlnit în acea vreme şi în acele locuri; celelalte ochiuri de fereastră aveau rame îmbrăcate în canava sau în hârtie îmbibată în ulei, ori se închideau cu obloane vopsite în aceeaşi culoare roşie sângerie, ca şi lemnăria fațadei.

Un şopron deschis, învecinat cu casa, putea adăposti mulțumitor porcii şi vitele. Smocuri abundente de fân treceau printre zăbrelele ieslelor ca printre dinții unui pieptene enorm şi jgheaburile lungi, scobite în trunchiuri bătrâne de brazi proptiți pe țăruşi, erau pline cu apa cea mai puțin fetidă care putea fi scoasă din bălțile din apropiere.

Aşadar, pe bună dreptate pretindea jupanul Chirriguirri că nu se afla, oricât ai fi căutat de jur-împrejur, cale de zece leghe, niciun han cu case şi atenanse atât de atrăgătoare, aşa de bine aprovizionat cu de-ale gurii, atât de bine încălzit, cu un foc plăcut, să tot stai în jurul lui, cu culcuşuri moi ca puful, cu atât de multe cearşafuri, tacâmuri, farfurii, ca hanul „La soarele albastru”; şi când spunea astea nu se înşela nici pe sine, nici nu amăgea pe cineva, întrucât cel mai apropiat han se afla la o depărtare de cel puțin două zile de mers.

Totuşi, fără voia lui, baronul de Sigognac resimți o oarecare ruşine văzându-se amestecat în această trupă de comedianți ambulanți şi ezită să păşească pragul hanului, întrucât, pentru a-i arăta prețuirea ce o nutreau față de el, Blazius, Tiranul, Matamore şi Leandru îl lăsară să treacă înainte. Atunci Isabella, ghicind timiditatea plină de onestitate a baronului, înaintă spre el şi aruncându-i o privire hotărâtă şi uşor îmbufnată, exclamă:

— Vai, domnule baron, arătaţi faţă de femei o rezervă mai glacială chiar decât Iosif şi Hipolit. Nu-mi oferiţi oare braţul ca să intru în han?

Sigognac, după ce făcu o plecăciune, se grăbi să prezinte braţul Isabellei, care îşi sprijini vârful degetelor delicate de mâneca jerpelită a baronului spre a da acestei uşoare atingeri preţul unei încurajări. Sprijinit astfel, curajul îi reveni şi tânărul pătrunse în han cu un aer glorios şi triumfător; acum puţin i-ar mai fi păsat, chiar de l-ar fi văzut întreg pământul. În acest plăcut regat al Franţei, cel ce acompaniază o femeie frumoasă nu va fi niciodată ridicol şi nu va stârni decât gelozie.

Chirriguirri ieşi în întâmpinarea oaspeţilor şi îşi puse casa la dispoziţia călătorilor cu o emfază care făcea să se simtă vecinătatea Spaniei. O vestă de piele, după portul Maregaţilor, încinsă peste şolduri cu o cingătoare cu cataramă de aramă, scotea în relief bustul viguros al hangiului; dar un capăt al sortului sumes la un colţ, un cuţit lat, vârât într-o teacă de lemn, temperau înfăţişarea sa puţin cam sălbatică şi amestecau, în portretul vechiului contrabandist o porţie liniştitoare de bucătar; după cum surâsul său blajin cumpănea impresia neliniştitoare a unei cicatrici profunde, care, pornind din mijlocul frunţii, mergea de se pierdea sub părul tuns ca peria. Chirriguirri, când se aplecă să salute, cu bereta în mână, îşi arăta, vrând nevrând, cicatricea, ce se deosebea de restul pielii prin culoarea vineţie şi printr-o denivelare a cărnii, care nu mai putuse să umple complet oribilul şanţ. Trebuia să fi fost un voinic şi jumătate ca să nu-ţi se înmoaie picioarele văzând o asemenea crăpătură; într-adevăr Chirriguirri era un vlăjgan zdravăn, iar sufletul său fără îndoială că nu se grăbea deloc să se ducă să vadă ce-i rezerva lumea de dincolo. Nişte călători meticuloşi şi fricoşi ar fi găsit poate că meseria de proprietar de han era prea paşnică pentru un hangiu cu o

asemenea înfăţişare; dar, după cum am mai spus, „La soarele albastru” era singurul han la care puteai să tragi prin aceste pustietăţi. Încăperea în care pătrunseseră Sigognac şi comedianţii nu era chiar aşa de magnifică cum îi încredinţase Chirriguirri: podeaua era din pământ bătătorit, iar în mijlocul încăperii, un fel de estradă, ridicată din nişte pietroaie, alcătuia căminul. O deschizătură făcută în tavan şi barată cu o vergea de fier, de care atârna un lanţ unde era prins cârligul pentru pus căldările la foc, ţinea loc de coş şi de burlan al căminului, astfel încât întreaga parte de sus a încăperii dispărea pe jumătate într-o pâclă de fum, ale cărui rotocoale luau agale drumul deschizăturii, dacă din întâmplare vântul nu le abătea din drum. Fumul învăluise bârnele acoperişului cu un strat subţire de funingine, asemenea pojghiţei ce se poate vedea pe tablourile vechi, contrastând cu văruiala recentă a zidurilor.

Pentru a îngădui bucătarului să se apropie nestingherit de oale, vatra era înconjurată numai din trei părţi de bănci de lemn, care de abia se ţineau în echilibru, pe glodurile podelei zbârcită asemenea cojii unei portocale uriaşe şi asta cu ajutorul unor cioburi de oale sau bucăţi de cărămidă. Ici şi colo erau răspândite câteva scaunele, alcătuite din trei ţăruşi înfipţi într-o bucată de scândură, prin care ieşea afară unul dintre ţăruşi, de el fiind bătută, de-a curmezişul, o bucată de lemn ce putea servi la nevoie drept spătar unor persoane cărora puţin le pasă de comoditate, dar pe care un sibarit cu siguranţă că-l ar fi privit ca pe un instrument de tortură. Un fel de capistere, aşezate într-un ungher, completau acest mobilier, iar stângăcia cu care fuseseră lucrate nu era egalată decât de grosolănia materialului. Despicături de lemn de brad, ce ardeau înfipte în nişte cârlige de fier, aruncau o lumină roşie şi fumegândă peste lucruri şi oameni, iar vârtejurile de fum iscate se întâlneau şi se amestecau, la o oarecare înălţime, cu norii ce se

ridicau din vatră. Două sau trei tingiri agăţate de-a lungul peretelui ca nişte scuturi prinse de flancurile unei trireme, dacă aceasta comparaţie nu va fi prea nobilă şi prea eroică pentru un asemenea subiect, erau slab luminate de licăririle tremurânde şi aruncau prin umbră reflexe de culoarea sângelui. Jos, pe o scândură, un burduf de apă pe jumătate golit se turtise de tot, fleşcăit şi mort ca un trunchi de om decapitat. Din tavan atârna sinistru, la capătul unui cârlig de fier, o bucată lungă de slănină, care, printre norişorii de fum ce se ridicau din vatră, luase înfăţişarea neliniştitoare a unui spânzurat.

Desigur, cocioabă, cu toate pretenţiile gazdei, era lugubră la vedere, iar imaginaţia vreunui trecător singuratic, dar nu neapărat fricos, ar fi putut să dea frâu liber unor fantasmagorii teribile şi să se teamă că va găsi printre bucăţele meniului obişnuit al casei niscaiva plăcinte preparate din carnea şi măruntaiele călătorilor solitari; dar trupa comedianţilor era prea numeroasă pentru ca asemenea spaime şi gânduri groaznice să încolţească în mintea bravilor histrioni, obişnuiţi, de altminteri, datorită vieţii lor rătăcitoare, cu cele mai stranii locuri de popas.

Când comedianţii îşi făcură apariţia în han, la un capăt de bancă moţăia o fetiţă cam de opt–nouă ani, sau care, cel puţin, nu părea să aibă, mai mulţi, într-atât era de slabă şi de plăpândă. Sprijinită cu umerii de spătarul băncii îşi lăsase capul pe piept, iar şuviţele lungi de păr se revărsau asemenea unei ploi peste chipul ei, de nu-i puteai distinge trăsăturile. Vinele gâtului subţire ca al unei păsări jumulite erau tare încordate şi păreau că fac sforţări spre a nu împiedica părul bogat să se reverse până la pământ! Braţele lăsate în voie atârnau de o parte şi de alta a trupului, cu palmele deschise, iar picioarele, prea scurte pentru a ajunge până la pământ şi le aşezase unul peste altul. Pulpele fine şi subţiri ca nişte fuse căpătaseră o nuanţă roşie cărămizie din

pricina frigului, a soarelui şi a asprimilor vremii. Numeroasele zgârieturi, unele cicatrizate, altele proaspete, trădau mersul şi alergările obişnuite prin crânguri şi desişuri. Picioarele micuțe şi de o formă delicată erau încălțate cu ciubotele de colb cenuşiu, fără îndoială singură încălțăminte pe care o purtaseră vreodată. În ceea ce priveşte îmbrăcămintea, era din cele mai simple şi era alcătuită din două părți: o cămaşă dintr-o țesătură atât de grosolană, încât chiar corăbiile foloseau una mai fină pentru pânzele lor şi o fustă din barchet galben, după portul aragonez, croită odinioară din partea cea mai puțin uzată a vreunei fuste materne. Pasărea brodată în diverse culori, care împodobeşte de obicei acest soi de fuste, se nimerise în petecul folosit pentru fetiță, fără îndoială pentru că firele de lână mai apăraseră un pic stofa destrămată. Această pasăre era astfel aşezată, încât producea o impresie ciudată: ciocul se găsea aşezat la cingătoare, iar ghearele la marginea tivului, în timp ce trupul mototolit şi stâlcit de cute capăta anatomii bizare şi se asemăna acelor zburătoare himerice din cărțile medievale cu viețuitoare fantastice sau din vechile mozaicuri bizantine.

Isabella, Sérafina şi Subreta se aşezară şi ele pe această bancă, iar greutatea lor, unită cu aceea, neînsemnată, a fetiței, de abia ajungea pentru a contrabalansa volumul Dueñei, aşezată la celălalt capăt. Bărbații se

împrăştiară pe celelalte bănci, lăsând din deferență un spațiu neocupat între ei şi baronul de Sigognac.

Câteva brațe de uscături şi surcele înviorară din nou flacără, iar pârâiturile uscaturilor care se răsuceau şi se zvârcoleau pe jăratic mai strecurară puțină bucurie în sufletele călătorilor, cam înțepeniți din pricina oboselii de peste zi, resimțindu-se, în plus, fără să-şi dea seama şi de pe urma miasmelor ce umpleau ținutul, înconjurat de ape statute şi stricate, pe care pământul impermeabil nu putea

să le absoarbă.

Chirriguirri se apropie de ei curtenitor şi cu toată graţia şi amabilitatea pe care-i le îngăduia înfăţişarea sa firească atât de aspră, rosti:

— Cu ce aş putea să servesc pe senioriile voastre? Casa mea este plină cu tot ceea ce poate plăcea unor gentilomi. Ce păcat însă că n-aţi sosit, de pildă, ieri! Pregătisem o căpăţână straşnică de mistreţ cu fistic, cu o aromă aşa de delicioasă, cu nişte mirodenii pe cinste şi atât de fină şi de gustoasă, încât din nefericire n-a mai rămas nici cât să astupi un dinte găunos.

— Ce aud este într-adevăr tare dureros, spuse Pedantul, lingându-şi buzele de poftă la gândul acestor desfătări imaginare; căpăţâna cu fistic este mâncarea mea favorită şi o prefer tuturor celorlalte specialităţi; tare bucuros mi-aş mai fi provocat o indigestie.

— Şi ce aţi mai fi spus de un pateu grozav cu carne de vânat pe care seniorii ce i-am ospătat azi de dimineaţă l-au devorat până la ultima fărâmă de coajă, după ce înfulecaseră conţinutul cetăţii asediate, fără să cruţe nimic?

— Aş fi spus că era excelent, jupân Chirriguirri şi aş fi lăudat aşa cum se cuvine meritul fără de egal al bucătarului; dar la ce mai serveşte să ne aţâţi pofta cu atâta cruzime, cu bucate amăgitoare, digerate în clipa de faţă, fiindcă n-ai cruţat nici piperul, nici ardeiul roşu, nici nucşoarele şi nici alţi pinteni ce îndeamnă la băut. În locul acestor bucate de frunte al căror gust delicios nu poate fi pus la îndoială, dar care în niciun caz nu mai pot să ne hrănească, recită-ne felurile ce le ai astăzi, deoarece aoristul[63] este deosebit de supărător în probleme de bucătărie şi foamei îi place la masa indicativul prezent. La

[63] Trecut nedeterminat (în limba greacă).

naiba cu trecutul! Înseamnă deznădejde şi post; viitorul, cel puţin, îngăduie stomacului reverii agreabile. Fie-ţi milă şi nu mai pomeni de aceste vechi gastronomii unor bieţi oameni înfometaţi şi rupţi de oboseală ca nişte câini de vânătoare.

— Aveţi dreptate, maestre, amintirile nu-ţi potolesc câtuşi de puţin pofta, spuse Chirriguirri, însoţindu-şi vorbele cu un gest de aprobare; însă nu mă pot opri să nu regret nespus că am putut rămâne fără provizii, într-un chip atât de imprudent. Ieri cămara şi dulapurile îmi erau ticsite şi nici n-au trecut două ore de când am fost atât de nesocotit să trimit la castel ultimele şase castroane cu ficaţi de raţă; nişte ficaţi grozavi, fenomenali! Nişte delicatese demne şi de un rege.

— Oh! Ce ospăţ ca la nunta din Cana Galileii şi ca la a lui Gamahe[64] s-ar mai putea face din toate felurile şi bucăţele pe care nu le mai ai şi pe care le au devorat nişte oaspeţi mai fericiţi! Dar prea ne faci să suferim; mărturiseşte ne fără multă retorică ceea ce ai, după ce ne-ai spus atât de bine ceea ce nu ai.

— Este foarte adevărat. Am ciorbă de varză, şuncă şi peşte, merluşcă, răspunse hangiul apărându-i pe faţă o pudică roşeaţă, ca unei gospodine cumsecade luată pe nepregătite, căreia soţul îi aduce la masa trei–patru prieteni.

— Atunci dă-ne merluşcă, şuncă şi ciorba de varză, strigă în cor trupa leşinată de foame.

— Dar o să vedeţi ce mai ciorbă de varză! continuă hangiul, reluându-şi îndrăzneala şi dându-şi drumul la voce de răsuna ca o trâmbiţă; cu bucăţile de pâine prăjite bine în cea mai fină untură de gâscă şi nişte verze creţe cu gust ambrozian, aşa cum nici Milanul n-a produs ceva mai de soi şi gătite cu o slănină mai albă decât zăpada ce acoperă

---

64 Personaj din Don Quijote la a cărui nuntă a fost un mare ospăţ.

piscul Maladetta; o ciorbă s-o serveşti chiar şi la masa zeilor!

— Îmi lasă gura apă. Da ad-o repede, că turbez nu altceva şi crăp de foame, rosti Tiranul cu aerul unui căpcăun ce a adulmecat carne fragedă.

— Zagarriga, dute de pune repede masa în salon, strigă Chirriguirri unui băiat poate imaginar, deoarece

chematul nu dădu niciun semn de viață, deşi tonul folosit de patron era dintre cele mai grăbite şi poruncitoare.

— În ceea ce priveşte şunca, sper că senioriile voastre vor fi satisfăcute; ea poate să țină piept celor mai alese şunci de Mancha şi de Bayonne; să ştiți că a fost preparată într-o saramură extra, cu sare fină de salină, iar carnea, împănată cu slănină albă şi trandafirie, este cea mai gustoasă de pe lume.

— Credem tot ce ne spui, asemenea învățămintelor Scripturii, exclamă Pedantul exasperat; dar adă-ne odată această minune de şuncă, sau altminteri au să se petreacă nişte acte de canibalism ca pe galioanele şi caravelele naufragiate. Niciunul dintre noi nu a făptuit fărădelegi ca domnul Tantal, ca să fim chinuiți cu închipuirea unor bucate fugare.

— Aveți perfectă dreptate, replică Chirruguirri cu tonul cel mai liniştit. Hei, voi de acolo, toată bucătăria, rândaşi, bucătari, mişcați-vă, puneți mâna, alergați! Aceşti nobili călători sunt înfometați şi nu pot să aştepte!

Bucătarii şi rândaşii nu se urniră din loc mai mult decât suspomenitul Zagarriga, pentru motivul, mai mult adevărat decât aparent, că nu existau şi nu existaseră vreodată. Întregul personal al hanului consta dintr-o fată deşirată, gălbejită şi cu părul vâlvoi, cu numele de Mionetta; dar această servitorime ideală pe care o interpelă neîncetat jupanul Chirriguirri dădea, după el, o aparență de casă mare hanului, îl însuflețea, îl popula şi justifica prețul

pipărat al notelor de plată. Tot strigându-i mereu pe nume pe aceşti chelneri şi rândaşi himerici, hangiul de la, „La soarele albastru” ajunsese să creadă în existenţa lor reală şi aproape că se miră că nu-şi cer leafa, discreţie pentru care, de altminteri, le era foarte recunoscător.

Ghicind după zgomotele înăbuşite de farfurii şi de tacâmuri ce răzbăteau din camera alăturată că masa nu era încă aşezată, hangiul, pentru a mai câştiga timp, începu să facă elogiul merluştei, temă destul de sterilă şi care cerea oarecare eforturi de elocinţă. Din fericire, Chirriguirri era obişnuit să pună în lumină favorabilă bucăţele fără de gust cu ajutorul mirodeniilor cuvintelor sale.

— Graţiile voastre sunt de părere, fără îndoială, că merluşca înseamnă o mâncare vulgară şi n-aş putea spune că se înşală când susţin acest lucru; dar există merluşcă şi merluşcă. Merluşca noastră a fost prinsă din bancuri ce înotau chiar prin meleagurile Terrei Nova, de cel mai îndrăzneţ marinar din golful Gasconiei. Este o merluşca aleasă, albă, de cel mai delicat gust, cu carnea foarte fragedă; prăjită în untdelemn de Aix este grozavă, să n-o dai nici pe somon, nici pe ton, nici pe espadon. Preasfântul nostru Papa, iartă ne păcatele prezente şi viitoare, nu pune în gură altceva în postul paştilor; ba se găseşte pe masa Sanctităţii Sale chiar şi vinerea şi sâmbăta şi în celelalte zile de post, când este plictisit de lişiţe şi de raţe negre. Pierre Lestorbat, cel care mă aprovizionează pe mine, este şi furnizorul Sanctităţii Sale. Merluşca Preasfântului nostru Papa! bucăţica asta, pe Sfântul Dumnezeu! nu este deloc de dispreţuit, iar senioriile voastre nu sunteţi persoane capabile de un atare dispreţ! Altminteri ar însemna că senioriile voastre nu sunt buni catolici.

— Niciunul dintre noi nu se abate de la dogmele bisericii noastre catolice, răspunse Pedantul şi am fi măguliţi să ne înfruptăm cu această merluşcă papală; dar, la naiba,

mirificul peşte de care ne tot vorbeşti să binevoiască o dată să sară din tigaie în farfurie, sau altminteri o să ne destrămăm şi o să ne prefacem în fum, aşa cum se întâmplă cu stafiile şi cu strigoii când cântă cocoşul şi răsare soarele.

— Nu ar fi deloc cuviincios să mâncaţi peştele prăjit înaintea ciorbei, ar însemna, din punct de vedere culinar, să pui plugul înaintea boilor, exclamă jupân Chirriguirri cu un aer de suprem dispreţ, iar senioriile voastre sunt de o spiţă prea aleasă pentru a-şi îngădui o asemenea abatere. Un dram de răbdare, ciorba mai trebuie să dea o dată sau de două ori în clocot.

— Pe coarnele lui Scaraoţchi şi pe buricul Papei! mugi Tiranul, m-aş mulţumi şi cu un terci lacedemonian, numai să fie servit chiar acum!

Baronul de Sigognac nu scotea un cuvânt şi nu trăda niciun fel de nerăbdare: mâncase doar în ajun! În timpul îndelungatei sărăcii lucii ce domnise în castelul foamei, el se deprinsese de-a binelea cu posturile de pustnic şi mulţimea de mese îi uimea stomacul atât de sobru.

Isabella şi Sérafina nu se plângeau, întrucât lăcomia nu şade bine deloc unor tinere doamne, despre care

credem că se hrănesc cu rouă şi cu nectar de flori ca albinele. Matamore, grijuliu cu slăbiciunea sa, părea chiar încântat, deoarece mai strânsese cureaua cu un deget, iar limba cataramei se juca în voie în borta curelei. Leandru căsca întruna şi îşi arăta dantură. Dueña aţipise, iar sub bărbia ei prăvălită se revărsau ca nişte caltaboşi trei cute mari de carne fleşcăită.

Fetiţa, care dormea la celălalt capăt al băncii, se trezise şi se sculase în picioare. Acum i se putea vedea şi faţa, după ce îşi dăduse în lături părul ce parcă transmisese culoarea sa frunţii, într-atât era de roşcată. De sub culoarea brună căpătată la arşiţa soarelui şi la bătaia vântului, răzbea pe figura ei o paloare de ceară, o paloare mată şi adâncă. Nicio

culoare pe chipul ei, iar umerii obrajilor erau ieşiţi mult în afară. Un surâs bolnav descoperea nişte dinţi de o albeaţă de sidef. Pe buzele vinete pielea i se crăpase în foiţe subţiri. Întreaga ei viaţa părea că se refugiase în ochi.

Din pricina slăbiciunii figurii, ochii îi păreau enormi, iar cearcănele mari, negricioase, care îi înconjurau ca nişte aureole, le dădeau o strălucire febrilă şi ciudată. Albul ochilor părea aproape albastru, într-atât luminile ochilor se distingeau prin negrul mohorât şi atât de deasă şi de bogată era linia genelor. În aceste clipe, ochii ciudaţi ai fetiţei exprimau o admiraţie copilărească, amestecată cu o lăcomie feroce şi erau aţintiţi cu o teribilă fixitate spre bijuteriile Isabellei şi ale Sérafinei, fără ca mica sălbatică să bănuiască, desigur, neînsemnată valoare a gătelilor. Scânteierea ceaprazurilor din imitaţie de aur, apele frumoase, cu luciu minunat dar amăgitor, ale unui şirag de perle de Veneţia, o orbeau şi o ţintuiau într-un fel de extaz. Fără îndoială că micuţa nu mai văzuse în viaţa ei ceva atât de frumos; nările i se dilataseră, o uşoară roşeaţă îi apăruse în obraji, un râs sardonic îi flutura pe buzele palide, întrerupt din vreme în vreme de un clănţănit de dinţi, repede şi sec, ca de friguri.

Din fericire, nimeni din trupa de comedianţi nu se uita la biata grămăjoară de zdrenţe scuturată de un tremurat nervos, altminteri ar fi fost înspăimântat de expresia sălbatică şi sinistră întipărită pe trăsăturile acestei măşti livide.

Neputându-şi stăpâni curiozitatea, fetiţa îşi întinse mâna negricioasă, delicată şi rece ca o labă de maimuţă înspre rochia Isabellei, iar degetele micuţe mângâiară stofa cu un vădit sentiment de plăcere, încercând un fel de gâdilare voluptoasă. Această catifea învechită, tocită şi lucioasă pe la toate cutele, îi părea cea mai nouă, cea mai bogată şi cea mai moale din lume.

Deşi atingerea fusese foarte uşoară, Isabella îşi întoarse capul şi văzu mişcările fetiței, căreia îi surâse cu un aer matern. Simțindu-se privită, fetița îşi reluă brusc o neroadă fizionomie puerilă, pe care nu se citea decât o stupoare prostească, cu o ştiință instinctivă a mimicii, care ar fi făcut cinste unei comediante foarte pricepute în artă sa şi cu o voce jalnică rosti în graiul ei:

— Parc-ar fi veşmântul Maicii Domnului din altar!

Apoi, plecându-şi genele, care, ca nişte ciucuri negri, coborau până la pomeții obrajilor, fetița îşi sprijini umerii de spătarul băncii, îşi împreună mâinile, cu degetele încrucişate şi se prefăcu că a ațipit, ca frântă de oboseală.

Mionetta, slujnica voinică şi speriată, îşi făcu în sfârşit apariția şi anunță că masa era gata. Toată trupa se ridică şi trecu în camera învecinată.

Comedianții căutară să se ospăteze cât mai bine cu bucățele jupanului Chirriguirri şi fără să găsească printre ele bunătățile şi delicatesele făgăduite, îşi potoliră foamea şi mai cu seamă setea, prin lungi îmbrăți-şări ale burdufului aproape dezumflat, ce arăta ca un cimpoi din care s-a scurs aerul.

Tocmai erau gata să se ridice de la masă, când în apropiere de han se auzi lătrat de câini şi tropot de cai. Trei lovituri puternice în uşă răsunară autoritar şi nerăbdător, vestind un călător care nu era obişnuit să aştepte locului. Mionetta se repezi spre uşă, trase zăvorul şi un cavaler, aproape trântindu-i canatul în față, păşi înăuntru, în mijlocul unei vijelii de câini care erau cât pe aci s-o răstoarne pe jupâneasă. Haita de câini se răspândi în sală, sărind, țopăind, căutând resturi de mâncare prin farfuriile murdare, îndeplinind în mai puțin de un minut, cu limbile lor, munca pe care ar fi trebuit s-o facă trei slujnice cu spălatul farfuriilor.

Câteva lovituri de bici aplicate viguros peste spinările

câinilor, fără vreo alegere între inocenți şi vinova-
ți, potoliră ca prin farmec zarva; câinii se refugiară pe sub bănci, care gâfâind şi scoțând limba de un cot, care punându-şi boturile pe labe, care adunându-se ghem, iar cavalerul, făcând să răsune zgomotos pintenii cizmelor, păşi, în camera unde luau masa comedianții, cu siguranță unei persoane ce se află totdeauna la ea acasă, oriunde s-ar găsi. Chirriguirri călca în urma lui, cu bereta în mâini, cu un aer respectuos şi aproape temător, el care, totuşi, nu era deloc timid.

Cavalerul, drept, în pragul camerei, îşi atinse uşor marginea pălăriei sale largi şi parcurse cu o privire liniştită cercul comedianților, care îi răspunseră la salut.

Putea să aibă între treizeci şi treizeci şi cinci de ani; un păr blond, ondulat în bucle, îi încadra capul sanguin şi jovial, ale cărui nuanțe trandafirii băteau înspre roşu din pricina vieții petrecute în aer liber şi a exercițiilor violente. Ochii strălucitori, de un albastru aspru, erau uşor bulbucați; nasul puțin ridicat în sus se termina printr-o mică suprafață tăiată net. Două mustăcioare roşcate, cu vârfurile pomădate şi întoarse în chip de cârlige se răsuceau pe sub nas ca nişte virgule, dispuse simetric cu musca de sub buză, ce semăna cu o frunzuliță de anghinare. Între mustața şi muşca se afla gura, a cărei buza de sus, cam subțire, corecta notă prea senzuală a buzei de jos, lată, roşie şi vărgată de linii perpendiculare. Bărbia îi ieşea brusc înainte, iar curba ei scotea mult în afară smocul de peri ai ciocului. Fruntea, rămasă descoperită când îşi aruncă pălăria pe un scaun, dădu la iveală nuanțe albe şi catifelate, fiind apărată de obicei, împotriva arşițelor soarelui, de umbra borurilor largi ale pălăriei şi trăda faptul că acest gentilom, mai înainte de-a fi părăsit Curtea pentru a se retrage la țară, trebuie să fi avut tenul foarte delicat. În totul, fizionomia îi era agreabilă, iar veselia omului de viață

tempera foarte nimerit mândria nobilului.

Costumul noul venitului demonstra, prin eleganta sa, că din fundul de provincie în care se afla, marchizul – acesta era titlul său – nu rupsese legăturile cu croitorii şi croitoresele de mâna întâi. Un guler brodat îi lăsa destul de liber gâtul, răsfrângându-se peste o vestă de postav de culoarea lămâii, împodobită cu fire de argint, foarte scurtă, care lăsa să se reverse între ea şi pantalonii bufanţi un val de lenjerie fină. Mânecile vestei, sau mai degrabă ale acestui pieptar, lăsau descoperită cămaşa până la cot; pantalonii albaştri, împodobiţi cu un fel de şorţuleţ din dantele şi panglici de un galben deschis, coborau ceva mai jos de genunchi, unde se întâlneau cu cizmele moi cu pinteni lucitori, din argint. O mantie albastră cu galoane de argint, aruncată pe un umăr şi prinsă cu un şiret, completa acest costum, cam prea cochet poate pentru asemenea locuri şi asemenea anotimp, dar pe care suntem datori să-l justificăm în câteva cuvinte: marchizul tocmai se întorcea de la vânătoare, unde o întovărăşise pe frumoasa Yolanda şi se gătise cât putuse mai bine, vrând să-şi apere vechea reputaţie de cuceritor, întrucât de multe ori fusese admirat printre nobilii rafinaţi şi distinşi care îşi făceau apariţia pe promenada Cours la Reine[65].

— Supă câinilor, un mertic de ovăz calului, pentru mine o bucată de pâine şi nişte şuncă, nişte resturi argatului, exclamă jovial marchizul, aşezându-se în capul mesei, alături de Subreta, care, văzând un senior chipeş şi atât de bine gătit, îi aruncă o ochiadă incendiară şi un surâs triumfător.

Jupan Chirriguirri aşeză înaintea marchizului o farfurie

---

[65] Promenadă din Paris, între Piaţa Concordiei şi Piaţa Canada, creată în 1616 de Maria de Medicis.

de cositor şi o cupă; Subreta, cu graţia unei Hebe[66], îi umplu cupa până sus, iar marchizul o dădu pe gât dintr-o dată. Primele minute fură consacrate să reducă la tăcere o foame de vânător, cea mai feroce foame, egală în grozăvie cu aceea pe care grecii o numesc bulimie; apoi marchizul îşi plimbă privirea în jurul mesei şi remarcă printre comedianţi, aşezat lângă Isabella, pe baronul de Sigognac, pe care îl cunoştea din vedere şi cu care se întâlnise chiar în acea zi, când trecuse cu grupul de vânători prin faţa carului cu boi.

Isabella surâdea baronului, care îi vorbea încetişor, cu acel surâs galeş şi vag, mângâiere a sufletului, mărturie a simpatiei mai degrabă decât expresie a veseliei şi asupra căreia nu s-ar putea înşela cei care se pricep cât de cât la femei; şi această experienţă nu-i lipsea marchizului. Prezenţa lui Sigognac în această trupă de boemi nu-l mai surprinse, iar dispreţul inspirat de hainele prăpădite ale bietului baron se micşora simţitor. Faptul că îşi urma iubita în carul lui Thespis, înfruntând hazardul aventurilor comice sau tragice, îi apăru ca rodul unei imaginaţii curtenitoare şi al unui spirit hotărât. Îi făcu lui Sigognac un uşor semn cu ochiul pentru a-i arăta că l-a recunoscut şi că i-a priceput planurile; dar, ca un adevărat om de Curte, îi respecta anonimatul şi păru să nu se mai ocupe decât de Subreta, căreia îi debita galanterii superlative, pe jumătate adevărate, pe jumătate în zeflemea, pe care ea le accepta la fel, cu hohote de râs foarte potrivite spre a-şi arăta până în fundul gâtlejului magnifică dantură.

Marchizul, dornic să ducă cât mai departe o aventură care se prezenta în condiţii atât de favorabile, găsi nimerit să se declare dintr-o dată foarte îndrăgostit de teatru şi mare specialist şi critic în materie de comedie. Se plânse că

---

66 Zeiţa tinereţii, fiica lui Zeus şi a Herei.

în provincie lipseşte această plăcere atât de potrivită să exerseze intelectul, să purifice limbajul, să sporească respectul față de regulile politeții şi să desăvârşească moravurile şi adresându-se Țiranului, care părea şeful trupei, îl întrebă dacă trupa nu avea cumva alte angajamente care să-i împiedice să dea câteva reprezentații, cu cele mai bune piese din repertoriul trupei, la castelul de Bruyeres, unde ar fi fost uşor de instalat o scenă, fie în sala mare a castelului, fie în oranjerie.

Tiranul, surâzând în barba-i stufoasă, cu un aer de bunătate naivă, răspunse că nimic nu era mai uşor şi că trupă sa, una din cele mai excelente trupe care cutreieră provincia, se afla la dispoziția senioriei sale, de la Rege până la Subreta, adăugă el cu o prefăcută naivitate amabilă.

— Atunci cade cum nu se poate mai bine, răspunse marchizul, iar în ceea ce priveşte condițiile, nu va exista nicio dificultate: suma aveți s-o fixați dumneavoastră înşivă; nu trebuie să se tocmească nimeni cu Thalia, care este o muză foarte apreciată de Apollo şi la fel de bine văzută atât la Curte, cât şi în oraşe şi în provincie, unde lumea nu este chiar aşa țopârlană cum, în mod exagerat, se crede la Paris.

Acestea fiind spuse, marchizul, după ce dădu o lovitură de genunchi semnificativă Subretei, care nu se înspăimântă deloc, se sculă de la masă, îşi înfunda pe cap pălăria de fetru, până în dreptul sprâncenelor, salută cu mână întreaga adunare şi porni din nou la drum în mijlocul lătratului şi chelălăitului haitei sale de câini; marchizul o luă înainte pentru a pregăti la castel primirea comedianților.

Se făcuse târziu, iar a doua zi trebuiau să pornească iarăşi la drum, dis-de-dimineață, deoarece castelul de Bruyères se afla destul de departe, iar dacă un cal arab ar putea străbate cu uşurință, pe drumeaguri mai scurte, o distanță de trei sau patru leghe, un car împovărat din greu şi tras de boi deja obosiți, pe un drum nisipos, avea nevoie

de un timp mult mai îndelungat. Femeile se retraseră într-o chiţimie de sub o scară, unde se aşternuseră câteva maldăre de paie; bărbaţii rămaseră în sală, aranjându-se cât putură mai bine pe bănci şi pe scaune.

IV
Briganzi buni de speriat păsările

Să ne reîntoarcem acum la fetiţa pe care am lăsat o dormind pe banca din han, căzută într-un somn prea adânc pentru a nu fi simulat. Atitudinea ei ni se pare, pe bună dreptate, suspectă, iar ferocea lăcomie cu care îşi aţintea ochii sălbatici asupra colierului de perle al Isabellei ne sileşte să-i supraveghem mişcările. Într-adevăr, de îndată ce uşa se închise în urma comedianţilor, îşi ridică încetişor pleoapele lungi şi negricioase, îşi plimbă privirea inchizitorială prin toate ungherele încăperii şi când fu pe deplin convinsă că nu se mai află nimeni acolo, se lasă să alunece de pe marginea banchetei, până ajunse cu picioarele pe podea, se ridică, îşi aruncă părul pe spate, cu un gest ce îi era familiar şi se îndreptă spre uşă, pe care o deschise fără niciun zgomot, ca o umbră. O închise la loc cu multă precauţie, fiind atentă ca zăvorul să nu cadă prea brusc, apoi se furişă cu paşi înceţi până la colţul unui gard, căruia îi dădu ocol.

Sigură atunci că nu mai putea fi văzută dinspre han, o apucă la fugă, sărind peste şanţurile cu apă stătută, trecând peste brazii doborâţi şi luând pieptiş, în goană, bălăriile şi buruienile, ca o ciută urmărită de o haită. Şuviţele lungi de păr îi biciuiau obrajii ca nişte şerpi negri şi uneori, căzându-i pe frunte şi pe ochi, îi împiedicau vederea; atunci, fără să-şi încetinească goană, îşi ducea mâna la păr şi îl dădea

după urechi, cu un gest de nerăbdare îndărătnică; dar picioarele ei sprintene păreau că nici nu au nevoie să fie călăuzite de ochi,

într-atât cunoşteau de bine drumul.

Peisajul, atât cât putea fi desluşit la lucirea lividă a lunii, ascunsă pe jumătate şi purtând drept mască un nor de catifea neagră, era cu totul dezolant şi lugubru. Câțiva brazi crestați adânc spre a li se scurge răşina şi semănând cu nişte spectre de arbori asasinați îşi etalau plăgile roşietice la o margine de drum nisipos, a cărui linie alburie nu putuse fi întunecată de negurile nopții. Dincolo, de fiecare parte a drumului, se întindeau bălăriile de un violet mohorât, unde pluteau paturi de vapori cenuşii, cărora razele astrului nocturn le dădeau înfățişarea unei procesiuni de fantome, foarte nimerită pentru a vârî groază în sufletele superstițioase sau puțin obişnuite cu fenomenele naturii de prin aceste singurătăți.

Copila, obişnuită fără îndoială cu aceste fantasmagorii ale deşertului, nu le dădea nicio atenție şi îşi continuă cursa. Ajunse în sfârşit la un colnic încununat de douăzeci sau treizeci de brazi, care alcătuiau un soi de pădurice. Cu o sprinteneală deosebită şi care nu trăda nicio oboseală, ea străbătu povârnişul destul de abrupt şi ajunse în vârful colnicului. În picioare, pe movilă, îşi plimbă câtva timp, de jur-împrejur, ochii, pentru care întunecimea părea să nu însemne nicio piedică şi nezărind decât imensitatea solitară, îşi duse la gura două degete şi scoase, de trei ori, una din acele şuieraturi pe care călătorul ce străbate pădurile la vreme de noapte nu le aude niciodată fără să-l treacă fiorii şi fără să-l cuprindă o spaimă ascunsă, cu toate că le crede scoase de cucuvăi sperioase sau de alte viețuitoare inofensive.

Şuierăturile erau despărțite de câte o pauză, altminteri ar fi putut fi confundate cu țipetele vulturilor, ale uliilor şi

buhelor, într-atât de perfect erau imitate. Îndată un maldăr de frunze păru că se agită, se încovoaie, apoi se scutură ca un animal adormit, trezit din somn şi o formă omenească se ridică încet în faţa micuţei.

— Tu eşti, Chiquita? spuse bărbatul. Ce noutăţi îmi aduci? Nu te mai aşteptăm şi am tras un pui de somn.

Personajul trezit de chemările Chiquitei era un bărbat de douăzeci şi cinci treizeci de ani, de talie mijlocie, suplu, nervos şi lăsa impresia că se pricepe bine la cele mai urâte îndeletniciri; putea fi braconier, contrabandist, traficant de sare, hoţ şi tâlhar, ocupaţii cinstite pe care le practica pe rând sau toate deodată, după împrejurări.

O rază de lună strecurată printre nori, ce se abătea asupra lui ca dâra de lumină a unui felinar orb, îl desprindea clar de fundalul întunecos al brazilor şi ar fi îngăduit unui spectator ce s-ar fi găsit pe acolo să-i cerceteze fizionomia şi costumul ciudat, la care te izbeau culorile ţipătoare. Faţa, arsă de soare şi arămie ca a unui caraib sălbatic, făcea să-i strălucească şi mai mult, prin contrast, ochii de pasăre răpitoare şi dinţii de o extremă albeaţă, cu caninii foarte ascuţiţi, ca nişte colţi de lup tânăr.

O batistă îi încingea fruntea, ca o legătură peste o rană, strângându-i smocurile unei clăi de păr, ondulat şi rebel şi zbârlit ca un moă în creştetul capului; o vestă de catifea albastră, decolorată de o îndelungată întrebuinţare şi împodobită cu bumbii făcuţi din bănuţi lipiţi pe o tijă de metal, îi acoperea pieptul; nişte pantaloni largi de pânză îi cam jucau peste coapse, iar şireturile alpargatelor[67] se încrucişau peste pulpele tot atât de sigure şi de suple ca şi picioarele unui cerb. Costumul îi era completat de un brâu lat de lână roşie, care îi încingea de mai multe ori trupul, de

---

[67] Cuţit spaniol cu lama lungă şi ascuţită.

la şolduri până la subţiori. Cam pe la mijlocul pântecului, un fel de gheb arăta locul cămării şi al vistieriei tâlharului; şi de s-ar fi întors, i s-ar fi putut vedea la spate, depăşind cele două margini ale brâului, un imens navaja de Valencia, unul din acele navaja alungite ca un peşte şi a cărui lamă se fixează prin rotirea unui inel de aramă, iar pe oţelul lamei sunt crestate atâtea dungi roşii, câte omoruri a făptuit posesorul armei. Noi nu suntem în măsură să ştim câte crestături stacojii puteai număra pe cuţitoiul lui Agostin, dar, după chipul pezevenghiului, îţi era îngăduit să crezi, fără teamă de exagerare, că nu erau deloc puţine.

Astfel arăta personajul cu care Chiquita avea înţelegeri misterioase.

— Ei bine, Chiquita, rosti Agostin, trecându-şi cu un gest prietenesc mână aspră peste căpşorul fetiţei, ce ai observat mai deosebit la hanul jupanului Chirriguirri?

— A sosit un car plin cu călători, răspunse micuţa; au transportat sub şopron cinci cufere mari, care păreau destul de grele, pentru că au trebuit să pună mâna câte doi oameni la fiecare.

— Hm! făcu Agostin, câteodată călătorii îşi umplu bagajele cu pietre că să facă impresie bună în faţa hangiilor; s-a mai văzut aşa ceva.

— Dar cele trei doamne care sunt cu ei au rochii cu fireturi şi ceaprazuri de aur, răspunse Chiquita. Ba una dintre ele, cea mai frumoasă, are la gât un şirag de boabe mari albe, ce bat în argintiu şi care strălucesc nespus la lumină; oh! Cât de frumos! Ce minunat sclipesc!

— Vasăzică perle! Asta-i bine, rosti banditul printre dinţi, numai să nu fie false! La Murano au reuşit să facă nişte imitaţii aşa de minunate, iar craii din ziua de azi au o morală aşa de dubioasă!

— Dragul meu Agostin, continua Chiquita pe un ton dulce ca o dezmierdare, dacă ai să-i tai gâtul doamnei aceleia

frumoase, să-mi dai mie şiragul.

— Chiar că are să-ți stea bine, într-adevăr şi o să se potrivească de minune cu claia ta de păr nețesălată, cu cămaşa de pânză bună de făcut cârpe şi cu fusta galbenă ca penele canarului.

— Nu uita de câte ori am stat la pândă pentru tine, de câte ori am alergat într-un suflet ca să-ți dau de ştire, când ceața se lasă grea şi când roua dimineții îmi scălda bietele picioare goale. Te-am lăsat eu vreodată să aştepți, să nu-ți aduc de mâncare în ascunzătorile tale, chiar şi atunci când din pricina frigului îmi clănțăneau dinții din plisc de parcă eram o barză la marginea bălții şi când de abia puteam să-mi târăsc picioarele prin hățişuri şi mărăcinişuri?

— Da, aşa este, răspunse brigandul, eşti o fată vitează şi credincioasă; dar, vezi bine, nu avem încă în mâna şiragul ăsta. Şi câți bărbați ai numărat?

— Oh! Mulți. Unul gras şi puternic, cu o barbă mare de îi acoperă tot mijlocul feței, unul bătrân, doi slăbănogi, unul care aduce la înfățişare cu o vulpe şi altul care pare să fie un gentilom, deşi hainele de pe el sunt răpănoase.

— Şase oameni, rosti Agostin, tot mai visător, pe măsură ce socotea pe degete. Vai! Altădată nu m-ar fi înspăimântat câtuşi de puțin acest număr; dar am rămas singurul din banda pe care o conduceam. Au cumva arme, Chiquita?

— Gentilomul are o spadă, iar slăbănogul cel mare poartă o sabie lungă şi ascuțită.

— Ceva pistoale, archebuze?

— Nu am văzut aşa ceva, răspunse Chiquita, afară numai dacă nu le-or fi lăsat în căruță; însă mi-ar fi făcut vreun semn despre asta, fie Chirriguirri, fie Mionetta.

— Haidem, să dăm lovitura şi să aranjăm capcana, rosti Agostin în urma hotărârii luate. Cinci cufere, broderii de aur, un colier de perle: am lucrat şi pentru mai puțin.

Brigandul şi micuța pătrunseră în păduricea de brazi; şi,

o dată ajunşi în locul cel mai tainic, se porniră zoriţi să înlăture nişte pietre şi grămezi de crengi şi mărăcinişuri până ce dădură de cinci sau şase scânduri, acoperite cu un strat subţire de pământ. Agostin ridică scândurile, le aruncă deoparte şi coborî până la brâu în groapa neagră ce se căscase adânc. Să fi fost oare intrarea unei subterane sau a unei caverne, locul obişnuit de refugiu al brigandului? Tainiţa unde ascundea lucrurile furate? Groapa unde îngrămădea cadavrele victimelor sale?

Această ultimă presupunere ar fi părut cea mai verosimilă spectatorului, dacă scena ar fi avut alţi martori decât ciorile şi stăncuţele cocoţate prin brădet.

Agostin se aplecă, păru să scormonească în fundul gropii, se îndreptă apoi, ţinând în braţe o formă omenească de o rigiditate cadaverică, pe care o aruncă fără multă ceremonie pe marginea gropii. Chiquita nu păru să încerce nicio spaimă la spectacolul acestei ciudate exhumări şi apucându-l de picioare, trase corpul ceva mai încolo de groapă, cu mai multă forţa decât te-ar fi lăsat să bănuieşti plăpânda sa înfăţişare. Agostin, continuându-şi lugubră activitate, mai scoase din această Haceldama[68] încă cinci cadavre pe care fetiţa le rândui alături de primul, surâzând ca o tânără vampiră gata să se ospăteze în lege într-un cimitir. Mormântul deschis, banditul ce smulge din somnul lor de veci ceea ce a mai rămas din victimele sale, fetiţa care dă o mână de ajutor la această treabă funebră, toate acestea, în umbra neagră a brazilor, alcătuiau un tablou menit să stârnească spaima chiar şi în sufletul celor mai curajoşi oameni.

Banditul lua unul dintre cadavre, îl duse pe creasta povârnişului, îl salta în sus şi înfipse în pământ ţăruşul de

---

[68] Câmp situat lângă Ierusalim, cumpărat cu preţul trădării lui Iuda şi destinat îngropării străinilor.

care era legat trupul. Aşa sprijinit, cadavrul aducea destul de bine, prin valurile întunericului, cu un om viu.

— Vai! În ce stare am ajuns din pricina vitregiei timpurilor! se văicări Agostin icnind greu din rărunchi ca Sfântul Iosif. În locul unei bande de haidamaci zdraveni, care mânuiau cuțitul şi archebuza ca nişte ostaşi de elită, nu mi-au mai rămas decât nişte manechine acoperite de zdrențe, sperietori să bage în groază călătorii, simpli figuranți la isprăvile mele solitare! Acesta era Matasierpes, viteazul spaniol, fratele meu de cruce, un băiat fermecător, care când punea mâna pe navaja picta pe fața gavachilor[69] nişte cruci tot atât de izbutite ca şi când le-ar fi făcut cu o pensulă muiată în vopsea roşie; băiat nobil de altminteri, semeț de parcă ar fi ieşit chiar din coapsele lui Jupiter, oferea brațul doamnelor spre a coborî din trăsură sau din diligența şi îi jefuia pe burghezi uzând de nişte maniere de-a dreptul grandioase şi regale! Uite-i mantia, gulerul şi frumosul sombrero cu pană purpurie pe care le-am şterpelit cu evlavie din ghearele călăului, ca pe nişte relicve şi cu care mi-am înțolit omul de paie care l-a înlocuit pe acest tânăr, demn de o soartă mai bună. Sărmanul Matasierpes! Cât s-a mai supărat când a fost vorba să fie spânzurat, nu că i-ar fi păsat prea mult de moarte, dar, ca nobil, pretindea că are dreptul să fie decapitat. Din nefericire, nu-şi purta genealogia în buzunar şi a fost nevoit să-şi dea duhul în poziție perpendiculară.

Reîntorcându-se lângă groapă, Agostin ridică de jos un alt manechin, cu o beretă albastră pe cap:

— Ăstălalt este Isquibaival, un tip faimos, un viteaz, plin de râvna la treabă, dar uneori avea prea mult zel şi se pornea să ucidă pe oricine îi ieşea în cale. La dracu'! Nu

---

[69] În limba spaniolă, străini sau locuitori de la munte.

trebuie să compromiți meseria! Altminteri nu se arăta lacom la împărțirea prăzii, totdeauna era mulțumit cu partea sa. Disprețuia aurul şi nu îndrăgea decât sângele; vitează fire! Şi ce frumoasă purtare a avut sub loviturile călaului, când a fost zdrobit pe roată în piața Orthez! Nici Regulus[70] sau sfântul Bartolomeu n-au avut o ținută mai demnă în timpul torturilor. Să ştii că era tatăl tău, Chiquita; cinsteşte i memoria şi spune o rugăciune pentru odihna sufletului său.

Micuța făcu semnul crucii şi buzele i se mişcară ca pentru a murmura cuvintele sfinte.

Cea de-a treia sperietoare avea un fel de oală de fier pe cap, în chip de cască şi când Agostin o lua în brațe, stârni un zgomot de fiare vechi. O platoşă de fier lucea vag peste un pieptar zdrențuit, din piele de bivol, iar nişte benzi mici de piele se bălăbăneau peste coapsele sperietorii. Banditul se apucă să frece armura cu mâneca spre a-i da un pic de lustru.

— O lucire metalică ce sclipeşte în umbră inspiră câteodată groază tare binevenită. Călătorii cred că au de-a face cu ostaşi în vacanță. Mai rar aşa specialişti în jafuri ca fostul nostru ostaşi. Lucra la drumul mare la fel ca pe câmpul de bătălie, cu sângele rece, metodă şi disciplină. Mi l-au răpit cu o descărcătura de pistol trasă drept în față. Ce pierdere ireparabilă! Dar am să-i răzbun moartea cu vârf şi îndesat!

Cea de-a patra fantomă, înveşmântată cu o mantie ce se termina în dinți de ferăstrău, fu onorată şi ea, la fel ca şi celelalte, cu un discurs funebru. Îşi dăduse sufletul pe când era supus la cazne, nevrând să recunoască, din modestie, marile sale isprăvi şi refuzând, cu o eroică îndărătnicie, să dea în vileag, justiției prea curioase, numele celorlalți

---

[70] Regulus, general roman ucis de cartaginezi în cele mai grozave chinuri.

părtaşi.

Cea de-a cincea fantomă, întruchipându-l pe Florizel din Bordeaux, nu se bucura de elogiul funebru al lui Agostin, ci de un simplu regret amestecat cu o brumă de speranţă. Florizel, mâna cea mai uşoară de prin partea locului pentru a şterpeli la iuţeală tot soiul de veşminte, fie de mătase, fie de lână, mai ales pe poduri, nu se bălăbănea la fel cu ceilalţi, mai puţin norocoşi, de funia spânzurătorii, spălat de ploi şi sfârtecat de corbi. El călătorea pe cheltuiala statului, pe galerele regelui, pe întinsul nemărginit al oceanului şi al Mării Mediterane. Nu fusese decât un borfaş printre briganzi, o vulpe rătăcită într-o haită de lupi; dar avea predispoziţii şi perfecţionat la scoala ocnaşilor, ar fi putut deveni un element de mâna întâi: nimeni nu este desăvârşit de la prima lovitură. Agostin aştepta cu multă nerăbdare ca simpaticul personaj să scape cât mai repede de la ocna şi să vină înapoi la el.

Gros şi scurt, îmbrăcat cu o mantă din pânză ordinară, strâns la mijloc cu o curea lată de piele, iar pe cap având o pălărie cu boruri largi, cel de al şaselea manechin fu înfipt ceva mai înaintea celorlalţi, ca un şef de căprărie.

— Meriţi cu prisosinţă acest loc de onoare, exclamă Agostin, adresându-se sperietorii, tu, patriarh al isprăvilor la drumul mare.

Meşter al şterpelitului din buzunare, Ulise al răngii şi al altor unelte tâlhăreşti, o, mare Zavidalotte, călăuza mea, maestrul meu, tu, care m-ai primit printre cavalerii cerului liber şi care, din şcolarul prost de altădată, ai făcut banditul emerit de astăzi. Tu ne-ai învăţat să vorbesc păsăreşte, să mă deghizez în douăzeci de chipuri diferite, ca răposatul Proteus când era la strâmtoare şi îl hărţuiau duşmanii; să înfig cuţitul în nodul unei scânduri de la treizeci de paşi depărtare; să retez mucul unei lumânări cu un lor de pistol; să trec ca o adiere de vânt prin lacate şi încuietori; să mă

plimb invizibil prin case, ca şi cum aş fi fost în stăpânirea unor haine fermecate ce mă făceau nevăzut; să găsesc ascunzişurile cele mai tainice şi asta fără vergeaua magică de alun! Cu câte sfaturi prețioase nu m-am ales eu oare de la tine, preaînțeleptule! Şi cum m-ai lămurit prin raționamente, dovedite în chip elocvent, că munca este făcută numai pentru proşti! De ce a trebuit oare ca soarta vitregă să te facă să pieri de foame în acea cavernă, ale cărei ieşiri erau păzite cu străşnicie şi unde jandarmii nu îndrăzneau să pătrundă; fiindcă nimeni, oricât de vitez ar fi, nu are curajul să înfrunte leul chiar în bârlogul lui; chiar când îşi dă sufletul, poate să mai doboare cinci sau şase vrăjmaşi, cu ghearele sau cu dinții! Haide acum, maestre, căruia ți-am urmat eu, nedemnul, comandă cu înțelepciune această mică trupă himerică şi caraghioasă, aceste manechine, fantome ale vitejilor pe care i-am pierdut şi care, deşi morți de-a binelea, îşi vor împlini mai departe, întocmai ca şi Cidul[71] răpus, datoria de viteji. Umbrele voastre, glorioşi tâlhari, vor fi de ajuns ca să-i prădăm pe neghiobii ce or să pice acum.

O dată munca terminată, banditul se duse în mijlocul drumului spre a-şi da mai bine seama de impresia produsă de mascaradă. Briganzii de paie aveau un aer destul de îngrozitor şi de feroce şi ochii unor fricoşi puteau să se înşele asupra lor, în umbra nopții sau în crepusculul dimineții, în acele ceasuri tulburi când salciile bătrâne de pe marginea drumului, pline de cioturi pe craci, i-au înfățişarea unor oameni ce ridică amenințător pumnul sau agita în aer săbii şi cuțite.

— Agostin, exclamă Chiquita, ai uitat să-ți înarmezi manechinele!

---

[71] Cid Campeador, cavaler spaniol care s-a luptat vitejeşte cu maurii (secolul al XI-lea).

— Ai dreptate! răspunse brigandul. La ce naiba mă gândeam oare? Chiar şi cele mai geniale minți îşi au momentele lor de distracție, dar lucrul se poate îndrepta uşor.

Şi Agostin începu să pună în mâinile inerte nişte paturi vechi de archebuze, săbii ruginite, sau chiar simple ciomege, toate parcă gata de atac; dotată cu acest arsenal, trupa instalată la marginea povârnişului căpătase o înfățişare îndeajuns de înfricoşătoare.

— Cum din sat şi până la popasul pentru masa înseamnă o cale tare lungă, de bună seamă c-or să plece cam pe la trei dimineața; şi, când vor trece prin fața ambuscadei, au să mijească zorile, moment foarte favorabil, deoarece vitejilor noştri nu le prieşte nici prea multă lumină, dar nici prea mult întuneric. Lumina zilei i-ar trăda, noaptea i-ar ascunde. Să-i aşteptam să vină şi până atunci să tragem un pui de somn. Scârțiitul roților, neunse ale carului, care face o zarvă de pune pe fugă lupii înspăimântați, se aude hăt, din depărtări, astfel încât o să ne trezească. Noi, ăştia care nu dormim decât cu un ochi, ca pisicile, o să fim în picioare într-o clipită.

Acestea fiind zise, Agostin se lungi pe nişte grămezi de buruieni. Chiquita se întinse lângă el spre a se

acoperi şi ea cu un colț din capă muestra de Valencia, pe care Agostin şi o aşternuse peste el în chip de pătură şi spre a-şi mai încălzi puțin micuțele şi sărmanele mădulare cuprinse de friguri. Curând o năpădi o căldură uşoară, dinții se opriră din clănțănit şi micuța porni să călătorească în țara visurilor. Trebuie să mărturisim însă că în visele sale copilăreşti nu pluteau drăgălaşi heruvimi trandafirii, cu aripi albe ca neaua, nu behăiau mieluşeii învăluiți parcă în spumă de săpun şi împodobiți cu panglicuțe, nu se înălțau palate şi castele din acadele şi din zahăr ars cu stâlpi de anghelica. Nu; Chiquita vedea în vis capul tăiat al Isabellei,

care ținea între dinți șiragul de perle și sărind într-una, în salturi dezordonate și brușțe, căuta să-l ferească și să-l ascundă de mâinile întinse ale copilei. Din pricina visului, Chiquita începu să se frământe și Agostin, pe jumătate trezit de mișcările și agitația fetiței, mormăi printre sforăituri:

— Dacă nu stai liniștită, îți dau un picior de te trimit de-a dura până jos, să țopăi cu broaștele.

Chiquita, care-l cunoștea pe Agostin ca pe un om ce se ține de cuvânt, îi ascultă vorbele, fără să mai fie nevoie să-i le repete și nu se mai clinti din loc. Curând respirațiile nu li se mai deosebiră una de alta și doar zgomotul lor mai putea trăda prezența unor ființe vii în singurătatea cufundată în întuneric.

Brigandul și micuța sa complice sorbeau cu înghițituri lacome din cupa neagră a somnului, în mijlocul landei, în timp ce la hanul „La soarele albastru” văcarul se porni să izbească în pământ cu bățul cu care îmboldea vitele, dând de știre comedianților că era timpul să pornească la drum.

Se aranjară cum putură mai bine în car, peste cuferele și lăzile care formau niște unghiuri dezordonate, iar Tiranul se compară cu jupân Polifem, culcat peste o creastă de munte, ceea ce nu-l împiedica să se pornească numaidecât pe niște sforăituri demne de un dascăl de biserică; femeile se înghemuiseră în fundul carului, sub coviltir, unde pânzele strânse ale decorurilor alcătuiau un fel de saltea, despre care doar cu destulă bunăvoința s-ar fi putut spune că era moale. Cu tot scârțiitul îngrozit al roților care hohoteau de plâns, mior-lăiau, gemeau ca tigrii sau horcăiau, toată lumea căzu într-un somn chinuit, presărat cu vise incoerente și bizare, în care zgomotele căruței se transformau în urlete de fiare sălbatice sau în țipete de copii gâtuiți.

Cu mintea agitată de noutatea aventurii și de tumultul vieții de nomad, atât de diferită de liniștea mânăstirească a

castelului său, Sigognac păşea alături de car. Îi era gândul la farmecele adorabile ale Isabellei, a cărei frumuseţe şi modestie păreau mai degrabă ale unei domnişoare înnăscute decât ale unei comediante rătăcitoare; şi Sigognac se frământa să afle calea spre a-i câştiga dragostea, nebănuind că lucrul se şi înfăptuise şi că dulcea făptură, tulburată în tainiţele cele mai duioase ale sufletului, nu aştepta altceva, spre a-i dărui inima, decât ca el s-o ceară. În mintea sa timidul baron ţesea o mulţime de întâmplări teribile sau romanţioase, de devotament fără de margini, aşa cum se întâlnesc în cărţile cavalereşti, pentru a-i uşura grozava mărturisire, dar numai la gândul acestei mărturisiri inima îi stătea în loc. Şi totuşi văpaia ochilor, tremurul vocii, suspinele nu îndeajuns de bine înăbuşite, graba şi zelul, puţin cam stângace, cu care o înconjura pe Isabella, răspunsurile distrate pe care le dădea celorlalţi comedianţi, rostiseră în chipul cel mai limpede această mărturisire care îi pricinuia atâtea frământări. Deşi baronul nu-i şoptise încă vreo vorbă de iubire, tânăra fată nu se înşelase asupra sentimentelor tânărului.

Dimineaţa începuse să devină cenuşie. O dungă subţire de lumină palidă se întindea la marginile câmpiei, zugrăvind în negru, în chip clar, cu toată depărtarea, buruienile tremurătoare şi chiar vârfurile ierburilor mărunte. Câteva băltoace cu apă puţină, tulburate de razele încă palide, luceau ici şi colo ca nişte cioburi de oglindă spartă. Zgomote uşoare prindeau să se desluşească, iar din hornuri se ridicau în văzduhul liniştit dâre de fum, dând de ştire, în depărtări, că puţinii oameni din mijlocul acestui pustiu şi-au reînceput truda de zi cu zi. În regiunea luminoasă, care se colora într-o nuanţă trandafirie, se profila o formă bizară, care, de departe, semăna cu un compas deschis, ţinut de un geometru invizibil ce măsură landa. Forma ciudată era un păstor cocoţat pe picioroange, ce păşea ca un păianjen uriaş

peste mlaştini şi nisipuri.

Priveliştea ce-i se desfăşura în faţă nu prezenta nimic nou pentru Sigognac şi ca atare nu-i dădu nicio atenţie deosebită; dar oricât ar fi fost de cufundat în reveria sa, tânărul începu să fie preocupat de un mic punct strălucitor ce lucea în umbra încă foarte neagră a mănunchiului de brazi la poalele căruia i-am lăsat pe Agostin şi Chiquita. Nu putea fi vorba de un licurici; anotimpul în care dragostea se serveşte de fosfor, spre a ilumina micuţele gaze, trecuse de mai multe luni. Să fi fost oare ochiul vreunei păsări de noapte chioare? Deoarece, nu se zărea decât un punct luminos. Dar presupunerea aceasta nu-l mulţumea pe Sigognac; s-ar fi zis mai degrabă că este pâlpâirea unei feştile aprinse de archebuză. În acest răstimp carul continua drumul lent şi pe măsură ce se apropia de brădet, lui Sigognac i se păru că desluşeşte la poalele povârnişului un şir de fiinţe bizare, postate ca pentru o ambuscadă, iar primele raze ale răsăritului de soare schiţau vag ciudatele forme; dar dându-şi seama de imobilitatea lor absolută, le lua drept nişte buşteni uscaţi sau nişte cioturi de arbori şi începu să râdă, în sinea lui, de neliniştea ce-l cuprinse o clipă şi nu-i mai trezi pe comedianţi, aşa cum avusese de gând la început.

Roţile carului se rostogoleau înainte. Punctul strălucitor, pe care ochii tânărului îl fixau cu mare atenţie, începu să se mişte. O ţâşnitură lungă de foc brazdă un val de fum albicios, iar o detunătură puternică răsună până în depărtări şi un glonte se turti de jugul boilor, care se zvârliră brusc în lături, trăgând după ei căruţa, pe care, din fericire, o grămadă de nisip o opri chiar la marginea şanţului.

Din pricina detunăturii şi a zguduiturii întreaga trupă se trezi brusc, iar femeile, cele mai tinere, se porniră pe nişte ţipete asurzitoare. Numai bătrâna, harşită în tot felul de

întâmplări, nu scoase o vorbă şi cu multă prudenţă lua vreo doi trei dubloni[72], pe care îi ţinea bine într-o pungă de la brâu şi îi strecură între ciorapi şi talpa pantofului.

Drept, proţăpit în faţa carului din care comedianţii se înghesuiau să coboare, Agostin, cu capa de Valencia înfăşurată pe braţ şi cu navaja în mână, începu să strige cu glas tunător:

— Banii sau viaţa! Orice rezistenţă este de prisos; la cel mai mic semn de nesupunere trupa mea o să vă ciuruie cu plumbii archebuzelor! În timp ce banditul îşi făcea cunoscut ultimatumul de drumul mare, baronului, a cărui inimă generoasă şi curajoasă nu putea să îngăduie obrăznicia unui asemenea bădăran, după ce-şi trase liniştit spada din teacă, ţâşni, cu arma întinsă, spre bandit. Agostin pară loviturile baronului cu capa şi pândi cu atenţie prilejul să-i zvârle navaja; sprijinind mânerul cuţitului de încheietura mâinii şi balansând braţul cu o mişcare bruscă trimise lama cuţitului înspre pântecele lui Sigognac, căruia îi prinse foarte bine faptul că nu era obez. O uşoară săritură în lături îl făcu să se ferească de vârful ucigător; cuţitul căzu câţiva paşi mai departe. Agostin păli, deoarece era dezarmat şi ştia prea bine că trupa sa de sperietori de ciori nu putea să-i fie de niciun ajutor. Totuşi, bazându-se pe un efect de groază, urlă:

— Foc! Voi, cei de acolo!

Comedianţii, temându-se de salva archebuzelor, se dădură îndărăt şi se refugiară înapoia carului, unde femeile piuiau ca nişte gaiţe jumulite de vii. Însuşi Sigognac, cu tot curajul sau, nu se putu stăpâni să nu-şi plece un pic capul.

Chiquita urmărise întreaga scenă ascunsă îndărătul unui tufiş, după ce dăduse cu prudenţă ramurile în lături.

---

72 Monedă spaniolă de aur.

Văzând situația periculoasă în care se află prietenul ei, se târî ca o năpârcă prin pulberea drumului, puse mâna pe cuțit fără ca cineva s-o bage în seamă şi sărind dintr-o dată în picioare, îl înapoie banditului. Ar fi fost cu neputință de găsit o expresie mai mândră şi mai sălbatică decât aceea care strălucea pe figura palidă a copilei; fulgere țâşneau din ochii ei întunecați, nările îi palpitau ca nişte aripi de uliu, buzele întredeschise lăsau să se vadă două şiruri de dinți feroci, asemeni celor care lucesc în rânjetul unei fiare încolțite din toate părțile. Întreaga sa făptură firavă respira, de neîmblânzit, ură şi revoltă.

Agostin îşi balansă pentru a doua oară cuțitul şi poate că baronul de Sigognac şi ar fi încheiat cariera încă la începutul aventurilor sale, dacă o mână de fier n-ar fi apucat tocmai la timp pumnalul banditului. Iar mâna aceasta, strângând ca o menghină căreia i se răsuceşte şurubul, zdrobea muşchii, strivea oasele, făcea să se umfle vinele şi să aducă sângele în unghii. Agostin încercă să scape din cumplita strânsoare cu zvârcoliri disperate; banditul nu îndrăznea să se întoarcă, deoarece baronul l-ar fi străpuns în spate; Agostin mai para încă loviturile cu brațul stâng şi totuşi simțea că mâna-i, strânsă tot mai cumplit, avea să-i fie smulsă din braț, cu nervi, cu vine cu tot, dacă mai stăruia să o elibereze. Durerea deveni atât de violentă, încât degetele-i amor

țite se descleştară şi dădură drumul armei.

Mâna de fier era a Tiranului, care, trecând în spatele lui Agostin, reuşise să-i vină la timp în ajutor lui Sigognac. Deodată actorul scoase un strigăt.

— La dracu'! Mă muşcă cumva vreo viperă? Am simțit cum mi s-au înfipt doi colți ascuțiți în picior! Într-adevăr, Chiquita, întocmai ca un câine, îl muşca de pulpă, spre a-l face să se întoarcă; Tiranul, fără a slăbi din strânsoare mâna banditului, se descotorosi de fetiță şi îi dădu un

brânci de o rostogoli la zece paşi, în drum.

Matamore, îndoindu-şi membrele lungi, articulate de parcă ar fi fost picioarele unei lăcuste, se aplecă, lua de jos cuţitul, îl închise în teacă şi-l puse în buzunar.

Cât a durat scena de mai sus, soarele răsărise şi se ridicase încetul cu încetul la orizont; o bucată din discul de aur trandafiriu se ivea deasupra liniei landelor, iar manechinele, în bătaia acestor raze adevărate, îşi pierdeau din ce în ce mai mult aparenţa lor omenească.

— Aha! rosti Pedantul, s-ar părea că archebuzele acestor domni se descarcă tare greu din pricina ume-zelii de peste noapte. Oricum, nu sunt deloc bravi dumnealor, de vreme ce şi lasă şeful în impas şi nu se clintesc din loc, ca şi zeii Termi[73] mitologici!

— Au motive foarte serioase că să procedeze astfel, replică Matamore, escaladând taluzul; nu sunt decât nişte oameni de paie, îmbrăcaţi în zdrenţe, înarmaţi cu fiare vechi, foarte potriviţi ca să pună pe goană păsările cerului, ce vor să ciugulească cireşe şi struguri.

Din şase lovituri de picior făcu să se rostogolească în mijlocul drumului cele şase fantome groteşti care rămaseră late în pulbere, cu acele gesturi, de un comic irezistibil, ale marionetelor care nu mai sunt ţinute de sfori. Dezmembrate şi turtite, manechinele parodiau într-un chip, pe cât de bufon pe atât de sinistru, cadavrele întinse pe câmpurile de bătaie.

— Puteţi să coborâţi, doamnele mele, se adresă baronul comediantelor, nu mai exista niciun motiv să vă fie teamă; pericolul era doar în aparenţă.

Dezolat din pricina gravului insucces al unui şiretlic care îi reuşea de obicei – într-atât de mare este laşitatea

[73] Zei latini, protectori ai limitelor dintre proprietăţi.

oamenilor şi într-atât demult frica dă proporții mari tuturor lucrurilor – Agostin își ținea capul plecat, cu o mutră jalnică. Lângă el se ținea Chiquita, înspăimântată, cu ochii rătăciți că ai unei păsări de noapte surprinsă de lumina zilei. Banditului îi era teamă că nu cumva comedianții, destul de numeroşi, să-i tragă o bătaie zdravănă sau să-l dea pe mâna justiției; dar farsa manechinelor îi dispusese straşnic şi se tăvăleau de râs, nu altceva. Râsul nu este crud prin firea sa; el deosebeşte pe om de animal şi după spusele lui Homer, este harul zeilor nemuritori şi atotfericiți care, în chip olimpian, râd pe săturate în clipele de răgaz ale eternității.

De aceea Tiranul, care era bun din fire, își slăbi strânsoarea degetelor, dar, ținându-i mai departe pe bandit în puterea sa, rosti cu vocea sa groasă şi tragică, ale cărei intonații le mai păstra uneori în vorbirea familiară:

— Mă caraghiosule, ai băgat doamnele în sperieți; şi pentru asta ai merita să fii spânzurat îndată, fără discuție; însă dacă, aşa cum bănuiesc, dumnealor te iartă, fiindcă au suflet bun, eu n-am să te iau de guler ca să te dau pe mâna jandarmeriei. Meseria de agent al poliției nu mă ispiteşte deloc şi nu țin câtuşi de puțin să aprovizionez spânzurătorile cu vânat. De altminteri, stratagema la e destul de picarescă şi de comică. Straşnic renghi ca să storci pistoli şi ludovici de la burghezii poltroni. Eu, ca un actor priceput în şiretlicuri şi în subterfugii, pot să apreciez festa, iar imaginația ta mă îndeamnă la indulgentă. Nu eşti un hoț de tip josnic şi bestial şi ar fi păcat să-ți întrerupem o carieră atât de frumoasă.

— Vai! răspunse Agostin, nu-mi stă în putință să-mi aleg alta şi sunt mai de plâns decât credeți; numai eu am mai rămas din trupa mea, odinioară la fel de bine alcătuită ca şi a dumneavoastră; călăul mi-a răpit atât primul, cât şi pe cel de al doilea şi de al treilea rol; sunt nevoit să joc eu singur

întreaga mea piesă pe teatrul de la drumul mare, imitând voci felurite, îmbrăcând în zdrențe nişte manechine, ca să las impresia că sunt susținut de o bandă numeroasă. Ah! Ce tristă soarta mi-a fost scris să am! Şi, pe deasupra, pe drumul ăsta nu trece mai nimeni; are o faimă atât de proastă, e aşa de brăzdat de surpături, încât e la fel de greu pentru drumeți ca şi pentru cai şi trăsuri; şi apoi drumul ăsta nu vine de nicăieri şi nici nu duce undeva; dar n-am posibilitatea să-mi cumpăr unul mai bun. Fiecare drum ceva mai umblat îşi are banda sa. Leneşii care muncesc îşi închipuie că totul este trandafiriu în viața unui hoț; oho, există şi atâția spini! Aş vrea tare mult să fiu şi eu un om cinstit; dar cum să mă înfățişez la porțile târgurilor cu o mutră atât de bătătoare la ochi şi cu nişte haine înfiorător de zdrențuite! Dulăii m-ar apuca de picioare şi oamenii de strajă m-ar înhăța de guler, dacă aş avea aşa ceva. Şi uite aşa, lovitura mea a dat greş, o lovitură bine ticluită, pusă la punct cu mare grijă, care trebuia să-mi aducă cu ce să trăiesc două luni şi cu ce să-i cumpăr sărmanei Chiquita o măntăluță. N-am noroc şi pace; sunt născut într-o zodie afurisită. Ieri am prânzit strângându-mi cureaua cu încă o gaură. Curajul dumneavoastră, atât de nepotrivit, îmi ia pâinea de la gură şi deoarece n-am putut să vă prad, dați-mi cel puțin de pomană.

— Asta-i adevărat, răspunse Tiranul, noi te-am împiedicat să-ți faci meseria şi de aceea îți suntem datori o despăgubire. Uite, ține doi pistoli ca să bei în sănătatea noastră.

Isabella lua din car o bucată mare de stofa pe care i-o dărui Chiquitei.

— Oh! Şiragul de boabe albe, pe acela l-aş vrea, spuse copila cu o privire în care se citea o lăcomie aprinsă.

Comedianta îşi desfăcu şiragul şi-l prinse de gâtul micuței, nebună de fericire. Chiquita învârtea într-una, în

linişte, boabele albe, între degetele negricioase, aplecându-şi capul şi încercând să privească cum îi vine colierul pe pieptul micuț şi slab. Apoi ridică brusc capul, îşi scutură părul pe spate şi fixându-şi ochii scânteietori spre Isabella, îi spuse, cu o intonație adâncă şi ciudată în glas:

— Sunteți bună; n-am să vă ucid niciodată!

Trecând dintr-o săritură peste şanț, alergă repede până la o movilă de pământ. Aici, după ce se aşeză jos, se apucă iarăşi să-şi contemple comoara.

Cât despre Agostin, după ce se înclină în chip de salut, îşi adună de pe jos manechinele schilodite, le cară în brădet şi le înhumă din nou în aşteptarea unei ocazii mai bune. Văcarul, care o ştersese vitejeşte la detunătura archebuzei, lăsându-i pe călători să se descurce cum credea fiecare de cuviință, se reîntoarse la post, iar carul se urni greoi din loc, pornind din nou la drum.

Dueña îşi scoase dublonii din pantofi şi în chip misterios îi strecură din nou în fundul buzunarului tainic.

— V-ați purtat ca un erou dintr-un roman, se adresă Isabella lui Sigognac şi sub ocrotirea dumneavoastră se poate călători în deplină siguranță; cât de vitejeşte l-ați înfruntat pe bandit, deşi socoteați, de bună seamă, că era sprijinit de o întreagă bandă bine înarmată!

— Pericolul de care vorbiți n-a însemnat mare lucru, abia o încăierare, răspunse cu modestie baronul; ca să vă apăr, aş despica uriaşi din creştet până la brâu, aş pune pe goană o oaste întreagă de sarazini, m-aş lupta printre vârtejuri de flăcări şi de fum, cu delfini, balauri şi alte jivine, aş străbate codri fermecați, cu vrăji grozave, aş coborî în Infern ca Enea, chiar fără ramura de aur. Sub privirile frumoşilor dumneavoastră ochi totul mi s-ar părea lesne de împlinit, deoarece prezența dumneavoastră sau chiar numai gândul ființei dumneavoastră revarsă în mine ceva supraomenesc.

Poate că aceasta retorică era puțin cam exagerată şi cum

ar fi spus Longin[74], hiperbolică într-un chip asiatic, dar era sinceră. Isabella nu se îndoi câtuşi de puţin că Sigognac ar fi stat pe gânduri şi n-ar fi îndeplinit, în cinstea ei, toate acele fapte de vitejie fabuloase, demne de Amadis de Gaule, de Esplandian şi de Florimart d'Hyrcanie[75]. Şi avea dreptate; toate aceste fraze emfatice îi erau dictate baronului de sentimentele cele mai sincere, iar tânărul era din ceas în ceas tot mai îndrăgostit. Iubirea nu găseşte niciodată, pentru a se exprima, vorbe îndeajuns de mari şi de convingătoare. Sérafina, care auzise şi ea cuvintele lui Sigognac, nu se putu stăpâni să nu surâdă, pentru că orice femeie tânără socoteşte cu mare plăcere, drept ridicole, toate declaraţiile şi jurămintele de amor adresate altei femei; dar dacă li s-ar schimba cumva destinaţia, le-ar aprecia ca pe cele mai fireşti de pe lume. O clipă îi trecu prin minte gândul să-şi încerce puterea farmecelor şi să-l răpească pe Sigognac prietenei sale; dar această dorinţă o părăsi repede. Fără să fie cu totul interesată, Sérafina îşi spunea că frumuseţea este un diamant care trebuie montat în aur. Ea avea diamantul, dar lipsea aurul şi baronul era aşa de îngrozitor de jerpelit, încât nu era în stare să-i pună la dispoziţie nici montura pietrei, ba nici măcar cutiuţa de catifea. Marea cochetă se răzgândi şi nu mai lansa ocheada pregătită, spunându-şi că o asemenea joacă de-a iubirea era bună doar pentru ingenue şi nu pentru titularele rolurilor principale; drept care îşi reluă înfăţişarea indiferentş şi senină.

Liniştea se aşternuse pe deplin în car, iar somnul închidea tot mai mult pleoapele călătorilor, când, deodată,

---

[74] Longin, filozof şi retor grec din Antichitate, care a lăsat un Tratat de retorică şi un Tratat despre sublim.

[75] Eroi din romane picareşti.

văcarul exclamă:

— Priviți, se vede castelul de Bruyères!

V
La domnul marchiz

În razele unei splendide dimineți, castelul de Bruyères se înfățișa în chipul cel mai atrăgător din lume. Domeniile marchizului se aflau la marginea landei, în plin pământ vegetal, fertil, iar nisipul neroditor își împingea ultimele valuri albe până sub zidurile parcului. Un aer de prosperitate, ce contrasta în totul cu mizeria din împrejurimi, te bucura și îți încânta privirea de îndată ce pășeai hotarul castelului; era asemenea unei insule Macaree în mijlocul unui ocean de dezolare și de întristare.

Un șanț de apărare larg și adânc, dublat de un zid scund din piatră frumos lucrată, delimita incinta castelului, fără a-l masca privirilor. În șanț se oglindea, în unduiri verzi, o apă limpede și curgătoare, a cărei puritate nu era întinată de nicio plantă acvatică, totul trădând o foarte îngrijită întreținere. Pentru a traversa apa era construit un pod din cărămidă și din piatră și mărginit de parmalâcuri alcătuite din baluștri și destul de larg pentru că două trăsuri să poată trece în același timp. Podul ducea la o poartă magnifică, cu grilaj în fier forjat, un adevărat monument de lăcătușerie, pe care l-ai fi crezut făurit de însuși ciocanul zeului Vulcan. Porțile erau prinse în doi stâlpi de metal în patru muchii, lucrați și scobiți ca o dantelărie, care păreau să aibă un anume stil și se terminau cu o arhitravă deasupra căreia se răsfăța, sculptat, un tufiș cu multe ramuri răsucite, de unde se desfăceau de o parte și de alta a crengii frunze și flori ce se încovoiau și se curbau simetric. În centrul acestui

amestec ornamental strălucea blazonul marchizului, alcătuit astfel: fondul scutului era auriu, iar banda orizontală care împărțea scutul în două era crenelată şi contracrenelată de dungi roşii, având ca suport trupurile a doi oameni sălbatici. De fiecare parte a grilajului, pe volute de fier arcuite în acolade, asemănătoare acelor trăsături de până pe care caligrafii le aştern pe pergamentele cele mai fine, se zbârleau nişte anghinare din metal cu frunze ascuțite, menite să împiedice puşlamalele sprintene să sară de pe pod, înăuntrul domeniului, pe la colțurile grilajului. Câteva flori şi câteva ornamente aurite, amestecate, în mod discret, cu severitatea metalului, îndepărtau aspectul de mijloc de apărare al masivelor garnituri forjate, spre a le lăsa doar aparența unei bogății elegante. Era o intrare aproape regească, iar când valetul, purtând livreaua cu însemnele marchizului, deschise porțile, boii, care trăgeau din greu căruța, şovăiră să păşească pragul, parcă înmărmuriți de atâta măreție şi ruşinați de rusticitatea lor. A fost nevoie de imboldul energic al bățului văcarului spre a-i hotărî să se urnească iarăşi din loc. Domoalele şi atât de modestele ființe nu ştiau că cei care ară şi muncesc câmpul hrănesc nobilimea.

Desigur, printr-o asemenea poarta n-ar fi trebuit să-şi faci intrarea decât caleşti cu roți aurite, cu interiorul îmbrăcat numai în catifele, cu portiere încrustate cu oglinzi de Veneția, sau cu burdufuri din piele de Cordoba; dar comedia îşi are privilegiile sale, iar carul lui Thespis pătrunde pretutindeni.

O alee aşternută cu nisip, largă cât podul, ducea la castel, străbătând o grădină plantată după ultima modă. Garduri vii din merişor, tuns cu multă rigurozitate, conturau diferite cadre, unde se etalau, ca pe o stofă de Damasc, sumedenie de desene vii, croite din verdeață, de o perfectă simetrie. Foarfecele grădinarului nu îngăduiau nici măcar unei frunze

să depăşească vreo alta, iar natura, cu toate răzvrătirile ei, era silită să devină sluga smerită a artei. În mijlocul fiecărui compartiment se înaltă, într-o atitudine mitologică şi galantă, câte o statuie a vreunei zeițe sau nimfe, sculptată în stil flămând italienizat. Straturi de nisip de diferite culori serveau drept fundal acestor desene vegetale, care n-ar fi putut fi trasate cu mai multă precizie nici chiar pe hârtie.

La jumătatea grădinii, o alee tot atât de lată se încrucişă cu cea dintâi, fără să se întretaie în unghiuri drepte, ci formând un fel de suprafață rotundă, al cărei centru era ocupat de o fântână, împodobită cu o stâncă, ce servea drept piedestal unui pui de triton, care revarsa dintr-o scoică țâşnituri de cristal lichid.

Laturile grădinii erau dominate de carpeni tineri, plantați şi aranjați în chip de garduri, tunşi foarte scurt şi pe care toamna începuse să-i acopere cu nuanțe aurii. O savantă dexteritate transformase aceşti arbori, pe care ar fi fost foarte greu să-i recunoşti că atare, într-un portic cu multe arcade, ce îngăduiau să se zărească, prin spațiile lăsate libere, perspective şi convergente de linii îndepărtate, aranjate după dorință, spre desfătarea ochilor, care puteau privi spre câmpiile învecinate.

De a lungul aleii principale, arbori de tisă, tăiați în formă de piramide, de sfere, de oale de bucătărie alternau din distanță în distanță, desluşindu-se clar prin frunzişul întunecat, veşnic verde şi stând rânduiți ca un şir de servitori când trec oaspeții.

Toate aceste măreții şi splendori îi minunau în cel mai înalt grad pe bieții comedianți, rareori admişi să intre în asemenea reşedințe. Sérafina, care privea la toate aceste splendori doar cu coada ochiului, se jura să-i ia apa de la moară Subretei; să nu îngăduie amorului marchizului nicio derogare; deținătoarea rolului de mare cochetă socotea că

acest Alcandru[76] îi revenea de drept. De când s-a mai văzut oare o fată în casa să aibă întâietate faţă de stăpână? Subreta sigură de farmecele sale, negate de femei dar recunoscute fără nicio tăgadă de către bărbaţi, se şi vedea aproape ca la ea acasă şi nu fără temei; îşi spunea că marchizul o remarcase în mod deosebit şi că privirea aceea asasină, ţintita drept în inima marchizului, era pricina dorinţei lui subite pentru comedie. Isabella, pe care n-o preocupa niciun gând ambiţios, îşi întorsese privirile spre Sigognac, ce luase loc în spatele ei în car, unde se refugiase din pricina unui sentiment înrudit cu pudoarea. Cu surâsul ei duios şi fermecător tânăra încerca să risipească involuntara melancolie a baronului. Ea simţea cum contrastul dintre bogatul castel de Bruyeres şi jalnica locuinţă a lui Sigognac provoca de bună seamă un sentiment dureros în sufletul bietului gentilom silit de soarta vitregă să se alăture aventurilor unei căruţe cu comedianţi rătăcitori şi cu gingaşul ei instinct de femeie, Isabella înconjură cu o nesfârşită duioşie sufletul rănit, demn în toate privinţele de o soartă mai bună.

Tiranul amesteca întruna în minte, asemenea unor bile într-un sac, cifra pistolilor pe care avea să-i ceară marchizului drept plată pentru spectacolul dat de trupă, adăugând câte un zero la fiecare învârtitură de roată. Blazius pedantul, trecându-şi limba de Silen[77] peste buzele arse de o sete de nepotolit, se gândea în chip desfrânat la vedrele, butoaiele şi poloboacele de vin, din cele mai alese recolte, pe care de bună seamă că le adăposteau pivniţele castelului. Pe când încerca să-şi dreagă cu un pieptănuş de baga estetica puţin cam compromisă a perucii, Leandru-se

---

[76] Personaj din comediile lui Moliere, tipul duelgiului.

[77] Silen, tatăl satirilor, bătrân grotesc din cortegiul lui Bachus.

întrebă, cu serioase bătăi de inimă, dacă aceasta feerică reşedinţă nu adăpostea cumva şi o castelană. Chestiune capitală! Dar înfăţişarea trufaşă şi fanfaroana, deşi jovială, a marchizului, îi mai modera un pic îndrăzneala pe care şi o îngăduise deja în imaginaţie.

Reclădit din temelii în timpul domniei precedente, castelul de Bruyeres se desfăşura în toată masivitatea sa, în plină perspectivă, la capătul grădinii, ocupând aproape toată lărgimea acesteia. Stilul arhitecturii castelului amintea de forma palatelor din Palace Royale din Paris. Corpul principal al clădirii şi două aripi orientate în echer, spre a forma o curte de onoare, alcătuiau o ordine foarte bine concepută şi maiestuoasă, fără a fi totuşi plictisitoare. Zidurile din cărămizi roşii unite şi întărite la colţuri prin lanţuri din piatră scoteau în relief cadrele ferestrelor, tăiate de asemenea într-o frumoasă piatră albă. Grinzi late din acelaşi material marcau împărţirea etajelor, în număr de trei. Deasupra arcelor ferestrelor, un cap de femeie sculptat în piatră, cu obrajii bucălaţi, cu pieptănătura cochet aranjată, surâdea bine dispus, urându-ţi parcă bun venit. Stâlpi pântecoşi susţineau planşeele balcoanelor. Geamurile curate, strălucitoare, lăsau să se întrevadă, printre razele reflectate ale soarelui ce răsărea, vag, perdele lungi şi grele, croite din stofe bogate.

Pentru a întrerupe linia corpului central al clădirii, arhitectul, elev abil al lui Androuet Du Cerceau[78], proiectase, ca un ieşind, un fel de pavilion mai împodobit decât restul clădirii, incluzând şi poarta principală de intrare, la care se ajungea după ce străbăteai un peron. Patru coloane, grupate două câte două, după ordinul denumit rustic, cu rânduri de piatră rotunde şi pătrate

[78] Androuet Du Cerceau (1510-1585), renumit arhitect şi gravor francez.

dispuse alternativ, aşa cum se pot vedea în picturile maestrului Peter Paul Rubens, stil atât de frecvent folosit de către regina Maria de Medicis, susţineau o cornişă blazonată, ca şi poarta zăbrelită, cu armele marchizului şi alcătuiau platforma unui balcon spaţios, cu balustrada din piatră, deasupra căruia se deschidea fereastra principală a salonului cel mare. Nişte ieşinduri, cu găuri asemeni celor făcute de carii şi cu crestături despărţitoare, împodobeau laturile şi arcada porţii, închisă de două canaturi din stejar lăcuit, sculptate în chip curios şi cu ferecături ce luceau ca oţelul sau argintul.

Acoperişurile înalte, din plăci de ardezie, uşor încălecate şi meşteşugit îmbinate, trasau pe cerul senin linii plăcute şi corecte, pe care le întrerupeau simetric corpuri mari de coşuri, împodobite pe toate feţele cu sculpturi reprezentând trofee şi alte ornamente. Buchete mari de flori turnate în plumb, stufoase şi bogate, se înălţau la fiecare colţ al acoperişurilor ce băteau într-un albastru vioriu, şi care, pe alocuri, răsfrângeau voios razele soarelui. Deşi era încă dis-de-dimineaţă, iar anotimpul în care ne aflăm nu cere încă în chip riguros să se aprindă focul în cămine, din hornurile înalte se ridicau mici rotocoale de fum uşor, mărturii ale unei vieţi fericite, abundente, active. În această mănăstire din Théème[79], bucătăriile se şi treziseră.

Călări, pe nişte cai voinici, paznicii de vânătoare aduceau vânat pentru mesele de peste zi; arendaşii şi cei ce lucrau pământurile feudalului cărau provizii pe care le luau în primire slujbaşii de la aprovizionare. Lacheii străbăteau încoace şi încolo curtea, ducând sau îndeplinind porunci.

Nimic nu putea fi mai plăcut pentru desfătarea ochilor decât înfăţişarea acestui castel, cu zidurile ridicate din

---

[79] Loc al fericirii în Gargantua şi Pantagruel de Rabelais.

cărămizi şi pietre noi, ce păreau să aibă culorile cu care sănătatea împodobeşte chipul omului sănătos. Ea dădea imaginea unei prosperităţi ascendente, în plină înflorire, dar nu subită, aşa cum îi place capricioasei zeiţe Fortuna – în echilibru pe roata sa de aur ce se învârteşte mereu – să împartă favoriţilor ei de o zi. Dedesubtul acestui lux nou se ghicea o bogăţie veche.

Ceva mai înapoia castelului, de fiecare latură a aripilor, se înălţau coroanele unor falnici copaci seculari, cu creşte ce se colorau în nuanţe de şofran, dar ale căror ramuri de pe poale păstrau încă un frunziş verde, viguros şi bogat. Era parcul ce se întindea departe, vast, umbros, profund, seniorial, stând mărturie pentru prevederea şi bogăţia strămoşilor. Pentru că aurul poate face să se înalţe repede edificii, dar nu va putea niciodată grăbi creşterea copacilor, ale căror ramuri se adună şi se îngrămădesc, încetul cu încetul, ca şi acelea ale arborelui genealogic al caselor, pe care le acoperă şi le proteguiesc cu umbra lor.

Fără îndoială că prea bunul tânăr Sigognac nu simţise niciodată dinţii veninoşi ai invidiei muşcând din inima sa cinstită şi infiltrându-i acea otravă verde, care se strecoară numaidecât prin vine şi care, purtată o dată cu sângele până la capătul celor mai fine vinişoare, sfârşeşte prin a strica şi cele mai bune caractere din lume. Totuşi, tânărul nu putu să-şi înăbuşe cu totul un suspin gândindu-se că odinioară cei din familia Sigognac aveau întâietate faţă de cei din familia Bruyères, ca unii ce erau de o obârşie nobilă mai veche şi bine cunoscută încă de pe vremea primei cruciade. Castelul acesta proaspăt, nou, spilcuit, alb şi rumen ca obrăjorii unei fete tinere, dotat cu toate atracţiile şi plin de măreţie, întruchipa, fără să vrei, o satiră crudă la adresa sărmanului conac dărăpănat, surpat, căzut în ruină în mijlocul liniştii şi al uitării, ascunzătoare de şobolani, bârne şi cuib pentru buhe, azil de păianjeni, gata să se

prăbuşească peste nenorocitul său stăpân, care îl părăsise în ultima clipă, spre a nu fi strivit sub prăvălirea lui. Toţi anii de plictiseală şi de sărăcie pe care Sigognac îi petrecuse aici îi defilară prin faţa ochilor, cu părul murdar de cenuşă, acoperiţi cu veşminte cenuşii, cu braţele atârnând, într-o atitudine de disperare adâncă şi cu gura strâmbă de rictusul căscatului. Fără să-l invidieze, Sigognac nu se putea opri să nu-l găsească foarte fericit pe marchiz.

Ajuns în faţa peronului, carul se opri, scoţându-l pe Sigognac din reveria sa, care nu avea nicio notă optimistă. Izgoni, pe cât putu mai bine, aceste melancolii ce nu îşi aveau locul acum, îşi înghiţi, printr-un efort de curaj bărbătesc, două lacrimi care mijeau pe furiş la coada ochilor şi sări jos, cu hotărâre, spre a întinde mâna Isabellei şi comediantelor încurcate în fustele pe care le umfla vântul dimineţii.

Marchizul de Bruyères, care văzuse de departe sosind cortegiul comic, aştepta în picioare pe peronul castelului într-o vestă de catifea de un cafeniu închis, la fel cu pantalonii, cu ciorapi cenuşii de mătase şi botine albe cu vârful pătrat, totul împodobit cu eleganţă, cu ceaprazuri şi panglici asortate. Marchizul coborî câteva trepte ale scării în formă de potcoavă, ca o gazdă politicoasă care nu priveşte prea de aproape la calitatea invitaţilor săi; de altminteri prezenţa baronului de Sigognac în trupă putea să justifice la nevoie aceasta condescendenţă. Se opri la cea de-a treia treaptă, apreciind că n-ar fi demn să coboare mai departe; de acolo făcu comedianţilor un semn cu mâna, amical şi protector. În această clipă Subreta îşi scoase prin deschizătura coviltirului capul răutăcios şi şiret, care se detaşă, pe fondul obscur, scânteilor de lumină, de spirit şi de înfocare. Ochii şi gura aruncau fulgere. Se aplecă, pe jumătate ieşită din car, sprijinindu-se cu mâinile de traversa de lemn şi lăsând să-i se vadă un pic sânii, prin cuta

întredeschisă a plastronului de dantelă, parcă aşteptând să i se vină în ajutor. Sigognac, ocupat cu Isabella, nu dădea nicio atenție prefăcutei încurcături a şiretei pehlivane, care îşi înălță spre marchiz o privire mieroasă şi rugătoare.

Castelanul de Bruyères pricepu apelul. Străbătu repede ultimele trepte ale scării şi se apropie de car pentru a-şi îndeplini îndatoririle de cavaler servant, cu brațul întins şi piciorul aşezat înainte, ca un dansator. Cu o mişcare sprintenă şi cocheta ca a unei pisicuțe, Subreta se repezi până la marginea carului, ezită o clipă, se prefăcu că-şi pierde echilibrul, îşi aruncă brațele pe după gâtul marchizului şi coborî uşoară ca fulgul, abia lăsând pe nisipul greblat urma picioarelor sale micuțe, de păsărică.

— Scuzați-mă, spuse ea marchizului simulând o încurcătură, pe care însă era departe de-a o încerca cu adevărat, mi-a fost teamă că am să cad şi m-am prins de o bucată a gulerului dumneavoastră; când te îneci sau când cazi, te agăți de ce poți. De altminteri o cădere înseamnă un lucru grav şi de rău augur pentru o comediantă.

— Îngăduiți-mi să consider acest mic accident drept o favoare, răspunse seniorul de Bruyères, foarte emoționat după ce simțise lipiți de el sânii palpitând cu multă artă ai tinerei actrițe. Cu capul pe jumătate întors spre umăr şi privind cu coada ochiului, Sérafina urmărise această scenă aproape cu spatele, cu acea perspicacitate geloasă a rivalelor cărora nu le scăpa nimic şi care face cât cei o sută de ochi ai lui Argus. Nu-se putu stăpâni să nu-şi muşte buzele. Printr-o acțiune îndrăzneață, întreprinsă în mod familiar, Zerbina (acesta era numele Subretei) se vârâse în intimitatea marchizului şi făcea acum, pentru a spune astfel, să-i se dea onorurile castelului în detrimentul celor care jucau rolurile principale şi ale primilor actori; grozăvie condamnabilă şi subversivă față de întreaga ierarhie teatrală! „S-o arzi pe arăpoaica asta, nu altceva; îi trebuie

marchizi ca s-o ajute să coboare din căruța”, rosti în sinea ei Sérafina, într-un stil prea puțin demn de tonul manierat şi prețios pe care îl afectă când vorbea; dar ciuda şi invidia dintre femei utilizează cu multă plăcere metaforele halelor şi ale piețelor, chiar de ar fi vorba de ducese sau de actrițe ce interpretează roluri de mari cochete.

— Jean, se adresă marchizul unui valet, care se apropiase la un gest al stăpânului, ai grijă să fie dus carul în curtea dependințelor, iar decorurile şi toate accesoriile dinăuntru să fie bine adăpostite sub vreun şopron; dă dispoziții ca bagajele şi cuferele acestor domni şi doamne să fie transportate în camerele indicate de intendentul meu şi să le fie puse la dispoziție toate cele necesare. Vreau ca toți să fie tratați cu respect şi curtenie. Poți să pleci.

Toate aceste ordine fiind date, seniorul de Bruyères urcă din nou în mod grav treptele peronului, dar, mai înainte de-a dispărea după uşă, trimise o ochiadă spre libertina Zerbinei, care îi surâdea într-un chip prea ispititor, după părerea donnei Sérafina, indignată de neruşinarea Subretei.

Carul cu boi, însoțit de Tiran, de Pedant şi de Scapin, o porni spre o curte mai dosnică şi cu ajutorul rândaşilor castelului, fură scoase, într-o clipă, din lada căruței, o piață publică, un palat şi o pădure, toate sub forma a trei suluri lungi de pânză veche; mai fură scoase de asemenea nişte sfeşnice, turnate după modelul antic, pe care le foloseau la celebrarea căsătoriilor, o cupă din lemn aurit, un pumnal din tinichea a cărui lamă intra înapoi în plasele, jurubițe de ață roşie destinate să simuleze sângele scurs din răni, o sticluță cu otravă, o urnă pentru depunerea cenuşii şi alte accesorii indispensabile pentru deznodămintele tragice.

Un car comic cuprinde o întreagă lume. Într-adevăr, teatrul nu înseamnă oare viața în mic, adevăratul microcosmos pe care îl caută filosofii în nesfârşitele lor visări hermetice? Nu închide el oare în cercul sau un ansamblu de

lucruri şi felurite destine omeneşti reprezentate impresionant prin ficțiuni bine închegate? Grămezile de haine vechi, uzate, prăfuite, pline de pete de ulei şi de seu, garnisite cu ceaprazuri din fire de aur fals, devenit roşu, ordinele şi decorațiile cavalereşti confecționate din foițe de aramă şi din pietricele de Rin, spadele lucrate după moda antică, în teacă de aramă, cu fierul lamei tocit şi ştirb, căştile şi diademele lucrate după tipare greceşti sau romane, nu semănau oare toate acestea cu o hală de vechituri a omenirii unde ai spune că vin, spre a se îmbrăca în costume de odinioară, pentru a retrăi o clipă, la lumina licărindă a lumânărilor, eroii vremurilor care au apus demult? Unui spirit bicisnic şi prozaic nu-i ar fi făcut decât o impresie foarte mediocră aceste biete bogății, aceste mizere comori cu care se mulțumeşte poetul spre a-şi înveşmânta fantezia şi care îi sunt de ajuns, împreună cu iluzia luminilor şi cu prestigiul limbii zeilor, spre a-i fermeca pe cei mai dificili spectatori.

Valeții marchizului de Bruyères, ca nişte lachei de casă mare, la fel de insolenți ca şi stăpânii, de abia atingeau cu vârful degetelor zdrențele dramatice şi ajutau cu un aer de dispreț să fie cărate sub un şopron, rânduindu-le după ordinele Tiranului, administratorul trupei; se simțeau cam înjosiți să slujească nişte histrioni; însă marchizul poruncise, deci trebuia să-i se dea ascultare: fiindcă marchizul nu era deloc delicat în privința nesupunerilor şi se arată de o generozitate asiatică în materie de lovituri de bici.

Cu un aer tot atât de respectuos ca şi cum ar fi avut de-a face cu regi şi prințese adevărate, îşi făcu apariția intendentul castelului, cu pălăria în mână, spre a-i lua pe comedianți şi a-i conduce în încăperile respective. Apartamentele şi camerele destinate oaspeților castelanului de Bruyères se găseau în aripa stângă a castelului. Pentru a

ajunge acolo, urcai scări frumoase, cu trepte din piatră albă lustruită, cu paliere şi locuri pentru odihnă, bine orânduite; trebuia să străbați apoi lungi coridoare, cu lespezi pătrate de piatră, albe şi negre, luminate de câte o fereastră ce se găsea la fiecare capăt; în aceste coridoare dădeau uşile camerelor, care îşi căpătaseră numele după culoarea tapetelor, culoare la fel cu cea a draperiilor uşii exterioare, pentru ca fiecare oaspete să-şi poată recunoaşte cu uşurință camera ce îi era destinată. Exista camera galbenă, camera roşie, camera verde, camera albastră, camera cenuşie, camera cafenie, camera cu tapiserii, cameră îmbrăcată în piele de Boemia, camera căptuşită cu lemn, camera cu fresce şi încă alte denumiri asemănătoare, pe care vi le puteți imagina după plac, întrucât o înşirare mai lungă ar fi prea plictisitoare şi ar fi mai degrabă opera unui tapițer decât a unui scriitor.

Toate camerele, aranjate cu foarte mult gust, erau mobilate nu numai cu cele necesare, dar şi cu multe alte lucruri agreabile. Subretei Zerbina îi fu destinată camera cu tapiserii, datorită amorurilor şi poveştilor mitologice voluptoase care se răsfățau pe urzeala tapiseriilor; Isabella căpăta camera albastră, culoare care stă atât de bine blondelor; cea roşie fu hotărâtă pentru Sérafina, iar camera cafenie o găzdui pe Dueña, ca fiind potrivită cu vârsta însoțitoarei prin severitatea posomorâtă a nuanței. Sigognac a fost instalat în camera îmbrăcată în piele de Boemia, nu departe de uşa Isabellei, o atenție delicată a marchizului; salonul, destul de impunător, nu era acordat decât oaspeților de marcă, iar castelanul de Bruyères ținea să trateze în mod deosebit, prin aceşti măscărici, pe un om de neam mare şi să-i dovedească prețuirea sa, respectându-i totodată taina incognito-ului. Restul trupei, Tiranul, Pedantul, Scapin, Matamore şi Leandru fură plasați în celelalte încăperi.

După ce a fost condus în apartamentul său, unde fusese adus şi plăpândul sau bagaj, tot reflectând la ciudăţenia situaţiei, Sigognac, cu ochii plini de uimire, pentru că niciodată nu se mai aflase într-o asemenea atmosferă de sărbătoare, privea la încăperea în care avea să locuiască pe tot timpul şederii sale la castel. Pereţii, aşa cum arată şi denumirea camerei, erau tapisaţi cu piele de Boemia, în care erau gravate flori himerice şi tot felul de crengi şi frunze extravagante, care îşi scoteau şi mai bine în relief, pe un fond de lac auriu, corolele, lujerele şi petalele pictate, în culori cu reflexe metalice, ce străluceau ca nişte fluturi de aur. Toate acestea alcătuiau o tapiţerie pe cât de bogată pe atât de potrivită, ce cobora de la cornişe până la un lambriu din stejar negru, foarte bine împărţit în panouri, romburi şi alte figuri geometrice.

Perdelele de la ferestre erau dintr-o imitaţie de brocart galben şi roşu, ce reamintea de fondul tapiseriei şi de culoarea dominantă a florilor. Din aceeaşi imitaţie de brocart era croită şi garnitura patului, al cărui căpătâi se sprijinea de perete, iar picioarele se prelungeau în cameră, lăsând un spaţiu liber de o parte şi de alta a patului. Perdelele de la uşi, ca şi mobilele, erau croite dintr-o stofă asemănătoare şi în nuanţe ce se potriveau între ele.

Scaune cu spătar pătrat, cu picioarele răsucite în formă de spirală, înstelate cu ţinte de aur şi împodobite cu ciucuri ţesuţi, jilţuri ce şi deschideau larg braţele căptuşite cu lână, se înşirau de-a lungul lambriurilor în aşteptarea oaspeţilor şi arătau, lângă cămin, locul convorbirilor intime. Căminul, zidit din marmură serancolină[80] albă, cu pete roşii sângerii, era înalt, amplu şi adânc. Focul vioi din cămin nu putea decât să te bucure într-o dimineaţă răcoroasă, iar flăcările

---

80 Varietate de marmură din Pirinei.

strălucitoare, atât de bine venite, luminau cu reflexele lor vesele o placă masivă, cu armele marchizului de Bruyères. Pe pervazul căminului, un mic orologiu, ce înfăţişa un pavilion cu partea superioară imitând un dom, arăta oră pe un cadran de argint incrustat cu email, gol la mijloc, ceea ce îngăduia să observi complicaţiile interioare ale rotitelor. În mijlocul salonului se afla o masă, cu picioarele răsucite ca nişte coloane solomonice, acoperită cu un covor turcesc. În faţa ferestrei, o măsuţă de toaletă îşi apleca oglinda de Veneţia, cu marginile fin şlefuite, peste o faţă de masă din dantelă, pe care se răsfăţa întregul arsenal cochet al gătelilor.

Privindu-se în oglindă nespus de clară, încadrată în chip cam curios în rame de baga şi de cositor, sărmanul nostru baron nu se putu opri să nu se simtă foarte prost dispus şi groaznic de zdrenţăros. Eleganţa camerei, lucrurile noi şi pline de prospeţime care îl înconjurau, îl făceau să simtă şi mai mult ridicolul şi starea jalnică a costumului demodat încă înainte de asasinarea răposatului rege. O uşoară roşeaţă, deşi se afla singur în cameră, trecu peste obrajii slabi ai baronului. Până atunci găsise că mizeria sa era doar de plâns, dar acum i se părea grotescă şi pentru prima oară îi fu ruşine din pricina ei. Sentiment puţin filosofic, clar scuzabil la un tânăr.

Voind să se aranjeze cât de cât, Sigognac desfăcu pachetul în care Pierre adunase bietele catrafuse ale stăpânului său. Despături puţinele veşminte dinăuntru, dar nu găsi nimic pe placul său. Când surtucul era prea lung, când pantalonii prea scurţi. Ieşiturile coatelor şi ale genunchilor, mai expuse la frecături, ieşeau la iveală prin nişte rotocoale roase până la urzeala. Printre părţile desfăcute, cusăturile râdeau cu hohot şi îşi arătau dinţii de aţă. Cârpeli făcute şi refăcute de multă vreme astupau găurile cu tot felul de zăbrele complicate, ce aminteau pe

cele ale ferestruicilor de închisoare sau ale porților spaniole. Pălite de soare, de vânt şi de ploi, culorile acestor zdrențe deveniseră atât de neprecise, încât chiar şi unui pictor i-ar fi venit greu să le denumească prin numele lor adevărat. Nici rufăria nu făcea mai multe parale. Deoarece fusese de prea multe ori spălată, ajunsese la cea mai subțirică expresie. Puteai să vorbeşti mai degrabă de umbre de cămăşi, decât de cămăşi reale. Ai fi spus că sunt croite din pânzele de păianjen de la conacul baronului. Ca o culme a nenorocirii, şobolanii, nemaigăsind nimic prin cămară, se apucaseră să roadă câteva din cămăşile mai puțin păcătoase, operând cu dinții lor incisivi tot atâtea găuri cât are un guler cu dantelă, podoabă foarte nepotrivită, de care garderoba sarmanului baron s-ar fi putut lipsi atât de bine.

Această inspecție melancolică îl absorbea în aşa măsură pe Sigognac, încât nici nu auzi o discretă bătaie în uşă, care se întredeschise, lăsând să treacă mai întâi capul stacojiu, apoi corpul obez al lui jupân Blazius, care îşi făcu apariția în camera cu o sumedenie de plecăciuni exagerate şi servil de comice sau comic de servile, trădând un respect pe jumătate real, pe jumătate prefăcut.

Când Pedantul ajunse lângă Sigognac, acesta tocmai ținea de cele două mâneci, în dreptul luminii, o cămaşă semănată cu găuri cu o roză de catedrală şi scutură din cap cu un aer deznădăjduit, nespus de jalnic.

— Pe Bachus! exclamă Pedantul, la al cărui glas baronul tresări foarte surprins, aceasta cămaşă are o înfățişare bravă şi triumfală. S-ar spune că a luat parte la asaltul nu ştiu cărei cetăți, pe chiar pieptul Zeului Marte în persoană, într-atât este de ciuruită, de perforată, de găurită glorios de salve de muschete, de arbalete, lănci, săgeți şi alte arme de soiul acesta. Nu trebuie să roşiți, baroane; găurile acestea sunt găuri prin care se proclamă onoarea şi cutare pânză fină sau cutare pânză de Olanda, fie ea cât de nouă şi de

scrobită şi aranjată după ultima modă de la Curte, ascunde adeseori infamia vreunei secături parvenite, care fură averea ţării şi pune la mezat cele sfinte; mulţi eroi vestiţi, ale căror fapte vitejeşti istoria le consemnează pe larg, nu stăteau prea bine în ceea ce priveşte albiturile; mărturie ne este Ulise, personaj cu greutate, prudent şi subtil, care s-a înfăţişat atât de frumoasei prinţese Nausica îmbrăcat numai cu o mână de ierburi de mare, aşa cum aflăm din Odiseea maestrului Homer.

— Din nenorocire, scumpul meu Blazius, răspunse Sigognac, eu nu mă asemăn acestui viteaz grec, regele Itacii, decât prin lipsa de cămăşi. Isprăvile mele de până acum nu compensează câtuşi de puţin mizeria mea prezentă. Niciodată nu mi s-a ivit prilejul să-mi arăt vitejia şi tare mă îndoiesc că am să fiu cântat vreodată de poeţi în versuri hexametrice. Deşi n-ai de ce să te ruşinezi de o sărăcie care nu te dezonorează, mărturisesc că mă mâhneşte amarnic să apar în nişte haine atât de ridicole în societatea şi atmosfera castelului. Fără nicio îndoială că marchizul de Bruyères m-a recunoscut, deşi n-a arătat o, dar s-ar putea să-mi dezvăluie secretul.

— Lucrul acesta, într-adevăr, este cum nu se poate mai supărător, replică Pedantul, dar există leac pentru toate, numai pentru moarte nu, după cum spune proverbul. Vedeţi, noi, bieţii comedianţi, umbre ale vieţii omeneşti şi fantome ale personajelor de orice condiţie, în lipsa existenţei, avem cel puţin la îndemână aparenţa, care îi seamănă aşa cum un lucru seamănă cu palida sa răsfrângere. Dar când ne place, datorită garderobei noastre, în care se află toate regatele, averile şi domeniile noastre, luăm aparenţa de prinţi, de înalţi baroni, de gentilomi cu călcătura semeaţă şi înfăţişare ademenitoare. Pentru câteva ceasuri suntem, în ceea ce priveşte luxul costumelor, deopotrivă cu cei ce se ocupă în mod deosebit de ele: tineri

spilcuiți şi juni pretențioşi imită eleganța noastră de împrumut şi o preschimbă din falsă în reală, înlocuind postavul fin cu serjul, aurul cu tinicheaua, diamantul cu marcasita, pentru că teatrul este şcoala moravurilor şi academia modei. În calitatea mea de costumier al trupei, eu mă pricep să fac dintr-un netrebnic un Alexandru cel Mare, dintr-un biet om de care a fugit toată viața norocul un senior putred de bogat, dintr-o stricată o doamnă din lumea mare şi dacă n-o să-mi luați în nume de rău propunerea, aş vrea să mă folosesc de talentul şi dibăcia mea şi în privința persoanei dumneavoastră. Pentru că ați binevoit să împărtăşiți soarta noastră rătăcitoare, folosiți-vă cel puțin şi de resursele noastre. Părăsiți aceste costume de slugi, peceți ale melancoliei şi ale mizeriei, ce vă umbresc darurile cu care v-a hărăzit natura şi care vă fac să fiți în chip nedrept neîncrezător în dumneavoastră înşivă. Tocmai am într-un cufăr, pus de o parte, un costum foarte bun şi foarte curat, din catifea neagră cu panglici ca focul, care nu miroase deloc a teatru şi pe care l-ar putea îmbrăca şi un nobil de la Curte, întrucât adeseori întâlneşti astăzi, la autori şi la poeți, fantezia de-a reprezenta pe scenă aventuri ce se petrec chiar în zilele noastre, sub nume false; pentru ele este nevoie de costume de oameni cumsecade şi nu de veşminte de măscărici deghizați, în chip extravagant, după moda antică sau romanțioasă. Am de toate: cămaşa cu piept fin, ciorapi de mătase, pantofi cu ciucuri, capa; într-un cuvânt toate accesoriile costumului care pare croit chiar după măsura dumneavoastră, de ai putea spune că ne-am fi aşteptat la această întâmplare. Nimic nu lipseşte, nici chiar spada.

— Oh, cât despre aceasta, nu este nevoie, rosti Sigognac cu un gest semeț, în care apărea din nou întreaga mândrie a nobilului pe care nicio vitregie a soartei n-o poate doborî. O am pe cea a tatălui meu.

— Păstrați-o cu mare grijă, răspunse Blazius, o spadă este o prietena credincioasă, apărătoare a vieții şi a onoarei stăpânului ei. Ea nu-l părăseşte la nenorocire, la primejdie şi în împrejurări grele, cum fac linguşitorii, şleahta mârşavă, parazită a prosperității. Săbiile noastre de teatru nu au nici tăiş ascuțit, nici vârf, deoarece ele au menirea să provoace doar răni închipuite, de care te vindeci pe dată, la sfârşitul piesei şi asta fără alifii, oblojeli sau doctorii. Sabia dumneavoastră vă va putea apăra la nevoie, cum a-şi făcut o atunci când banditul, cu momâile sale, a pus la cale acel atac nesocotit la drumul mare, înfricoşător şi caraghios. Dar îngăduiți-mi să mă duc să caut țoalele în fundul cufărului, unde le-am ascuns şi să vi le aduc; ard de nerăbdare să văd cum se transformă crisalida în fluture.

O dată debitate toate aceste cuvinte, cu emfază grotescă ce-i era obişnuită şi pe care o strămută, din rolurile pe care le juca, în viața de toate zilele, Pedantul ieşi din cameră şi se reîntoarse foarte repede, ținând în brațe un pachet destul de voluminos, învelit într-un ştergar mare şi pe care îl aşeză, în mod respectuos, pe masă.

— Dacă binevoiți să acceptați drept valet pe un vechi pedant de comedie, rosti Blazius, frecându-şi mâinile cu un aer de mulțumire, am să vă ferchezuiesc ca pe un Adonis şi am să vă frizez pe cinste. Toate doamnele au să se topească după dumneavoastră şi asta pe dată: deoarece, fie zis între noi, fără să facem de ocară bucătăria castelului de Sigognac, dumneavoastră ați postit în Turnul Foamei tocmai bine ca să căpătați fizionomia cea mai potrivită a celui care se stinge de dragoste. Femeile nu cred decât în pasiunile jigărite; burtoşii nu le conving deloc, chiar de ar avea în gura lanțurile aurite simbolurile elocinței, care țineau atârnați nobili, burghezi, țărani de buzele lui Ogmios, Herculele galic. Acesta este motivul şi nu altul, pentru care am reuşit atât de mediocru pe lângă sexul frumos şi de aceea m-am

avântat foarte de timpuriu către divina sticla, care nu face deloc pe mofturoasa şi îi întâmpină cu bunăvoință pe cei pântecoşi, ca pe nişte poloboace de capacitate mai serioasă.

Astfel, bunul şi cumsecadele nostru Blazius, în timp ce-l îmbraca de zor, cauta să-l şi înveselească pe baronul de Sigognac, deoarece volubilitatea limbii sale nu păgubea cu nimic activitatea mâinilor. Chiar cu riscul de-a fi socotit drept flecar sau supărător, Blazius prefera să-l zăpăcească pe tânărul gentilom cu o avalanşă de vorbe, decât să-l lase sub povara gândurilor dureroase.

Toaleta baronului fu terminată numaidecât: întrucât teatrul cere schimbări rapide de costume, comedian-

ții capăta o deosebită dexteritate în aceste soiuri de metamorfoze. Blazius, mulțumit de opera sa, îl conduse pe baronul de Sigognac doar cu vârful degetului cel mic, la fel cum este dusă o tânără mireasă la altar, în fața oglinzii de Veneția ce trona pe masă şi îi spuse:

— Acum vă rog să binevoiți a arunca o privire asupra senioriei voastre.

Sigognac zări în cadru o imagine pe care, la început, o lua drept a unei alte persoane, într-atât demult se deosebea de-a sa. În mod involuntar, tânărul îşi întoarse capul şi privi peste umăr ca să vadă dacă nu cumva se afla din întâmplare cineva în spatele său. Imaginea din oglindă îi repetă mişcarea. Fără nicio îndoială, era el însuşi: dar nu mai era acelaşi Sigognac slab, trist, lamentabil, aproape ridicol de atâta mizerie, ci un Sigognac tânăr, elegant, superb, ale cărui veşminte vechi, aruncate pe podea, semănau cu pieile tulburi şi cenuşii pe care le leapădă omizile când îşi iau zborul către soare, fluturi cu aripi de aur, de chinovar şi de nestemate, albastre ca azurul. Ființa necunoscută, prizonieră în acest înveliş prăpădit, se eliberase pe neaşteptate şi strălucea sub lumină pură ce pătrundea dinspre fereastră, ca o statuie căreia tocmai i s-a

ridicat valul la o inaugurare fastuoasă. Sigognac se vedea aşa cum îşi apăruse uneori în vis, actor şi spectator al unei acţiuni imaginare, ce se petrecea în castelul său reclădit şi împodobit de arhitecţii îndemânatici din vis pentru a întâmpina o prinţesă adorată, de sânge regal, ce sosea călare pe o minunată iapă bălană. Un surâs de glorie şi de triumf flutură câteva clipe, ca o lucire purpurie, pe buzele sale palide, iar tinereţea sa, îngropată de atâta amar de vreme sub povara nenorocirii, ieşi din nou la iveală, cu trăsăturile înfrumuseţate.

Blazius, în picioare, lângă masa de toaletă, îşi contempla opera, dându-se câţiva paşi înapoi spre a o putea

privi dintr-un unghi cât mai prielnic, întocmai ca un pictor ce a aşternut ultima trăsătura de penel pe un tablou de care este pe deplin mulţumit.

— Dacă, aşa cum sper, vă veţi croi drum până la Curte şi vă veţi recâştiga averile, să-mi acordaţi, în loc de pensie, conducerea garderobei dumneavoastră, spuse el, maimuţărind, în faţa baronului transformat, plecăciunea adâncă a unui solicitator.

— Iau notă de cerere, răspunse Sigognac cu un surâs melancolic, dumneavoastră sunteţi, maestre Bla-zius, prima fiinţă omenească ce mi-a cerut ceva.

— După cină ce ne va fi servită în mod deosebit, va trebui să facem o vizită domnului marchiz de Bruyères pentru a-i arata lista pieselor pe care putem să le jucăm şi să aflăm de la el în ce parte a castelului vom aranja sala de teatru. Dumneavoastră veţi trece drept poetul trupei; deoarece nu arareori întâlneşti prin provincie oameni luminaţi care se alătura alaiului Thaliei, în speranţa de-a mişca inima vreunei comediante; ceea ce este foarte curtenitor şi de o bună inspiraţie. Isabella este un pretext drăguţ, cu atât mai mult cu cât este inteligentă, frumoasă şi virtuoasă. Îngenuele joacă adeseori mult mai natural decât bănuieşte

un public frivol şi înfumurat.

Acestea fiind zise, Pedantul se retrase, deşi nu era prea cochet din fire, pentru a se putea ocupa şi de propria sa toaleta.

Frumosul Leandru, cu gândul mereu la castelană, se ferchezuia de mama focului, în speranța acelei aventuri imposibile pe care o urmărea fără încetare şi care, după spusele lui Scapin, nu-i adusese până acum decât decepţii şi sumedenie de lovituri de bici. În ceea ce le privea pe comediante, cărora domnul de Bru-yères le trimisese, în mod foarte curtenitor, bucăţi de stofă şi de mătase din belşug pentru a-şi croi din ele, dacă era nevoie, costumele pentru rolurile în care aveau să joace, este lesne de înţeles că apelară la toate resursele de care se serveşte artă pentru a împodobi natura şi arborară toaletele cele mai cuceritoare, desigur atât cât le permitea sărmana lor garderoba, de actrițe ambulante. O dată terminate toate aceste pregătiri, porniră spre sala unde cina era gata să fie servită.

Nerăbdător din fire, marchizul îşi făcu apariţia înainte de sfârşitul cinei, pentru a-i întâlni pe comedianţi la masă; nu le îngădui să se ridice în picioare, iar când li se turna spre a se spăla pe mâini, marchizul îl întrebă pe Tiran ce piese aveau în repertoriu.

— Toate piesele răposatului Hardy, răspunse Tiranul cu vocea sa cavernoasă, Pyrame de Théophile, Silvie, Chryseide şi Sylvanire, Nebunia lui Cardenio, Confidenta infidelă, Philis de Scyre, Lygdamon, înşelătorul pedepsit, Văduva, Inelul uitării şi tot ceea ce au creat mai deosebit cei mai de seamă literaţi ai timpului.

— De câţiva ani încoace trăiesc departe de Curte şi nu sunt la curent cu noutăţile, rosti marchizul cu un aer modest; mi-ar fi tare greu să mă pronunț asupra atâtor piese excelente, dintre care cea mai mare parte îmi sunt necunoscute; părerea mea este că ar fi foarte nimerit să mă

încred în alegerea dumneavoastră, care, fiind bazată pe teorie şi pe practică, este exclus să nu fie înțeleaptă.

— Am prezentat adeseori o piesă, răspunse Tiranul, care s-ar putea să nu valoreze mult de va fi tipărită, dar care, datorită jocului de scenă, replicilor comice, bobârnacelor şi bufoneriilor, s-a bucurat totdeauna din plin de privilegiul de a-i face să râdă chiar şi pe cei mai serioşi oameni.

— Nu mai căutați altele, exclamă marchizul de Bruyères; şi cum se numeşte această prea fericită capodopera?

— Palavrele căpitanului Matamore.

— Straşnic titlu, pe legea mea! Dar Subreta are un rol ca lumea? întrebă marchizul aruncând o privire mai aparte înspre Zerbina.

— Cel mai cochet şi mai ştrengăresc rol de pe lume, iar Zerbina îl joacă de minune. Este de altminteri triumful ei. Totdeauna a fost grozav de aplaudată şi asta fără aranjamente şi fără să tocmim pe cineva să bată din palme.

La aceste complimente directoriale, Zerbina crezu că era de datoria să să roşească puțin, însă nu-i era

deloc lesne să aducă un norişor de rumeneală pe obrajii oacheşi. Modestia, acest far interior, îi lipsea cu totul. Printre borcănaşele de pe masa ei de toaletă, această nuanță de roşu nu era prezentă. Zerbina îşi plecă ochii, ceea ce îngădui să-i se observe şi mai bine lungimea genelor negre şi ridică mâna parcă pentru a opri din zbor cuvintele prea măgulitoare ce-i erau adresate, iar această mişcare scoase în lumina o mână bine făcută, deşi puțintel cam negricioasă, cu degetul mic răzlețit de celelalte într-un chip tare cochet şi cu unghii trandafirii care luceau ca nişte agate, într-atât fuseseră de lustruite cu praf de mărgean şi cu piele de căprioară.

Zerbina era astfel încântătoare. Toate aceste pudicități prefăcute dau mult gust şi farmec depravării autentice; ele plac desfrânaților, cu toate că nu se lasă duşi de nas,

deoarece le oferă un contrast picant. Marchizul o privea pe Subreta cu nişte ochi înfocaţi, de cunoscător priceput, iar celorlalte femei nu le acorda decât acea vagă politeţe a omului bine crescut, care s-a fixat asupra alegerii.

„Nici nu s-a interesat măcar de rolul marii cochete, se gândea Sérafina sufocată de ciudă; lucrul mi se pare necuviincios, iar acest senior, atât de avut şi plin de bogăţii, mi se pare teribil de puţin înzestrat în privinţa spiritului, a politeţii şi a bunului gust. Hotărât lucru, are nişte înclinaţii grosolane. Şederea în provincie l-a stricat de tot, iar obiceiul de-a face curte rândăşoaicelor şi păstoritelor l-a făcut să-i piară orice delicateţe!”

Reflecţiile ce-i se perindau prin minte nu-i dădeau Sérafinei o înfăţişare plăcută. Trăsăturile sale regulate, dar un pic cam aspre, care, pentru a plăcea, aveau nevoie să fie îndulcite de drăgălăşenia studiată a surâsurilor şi de întregul manej al privirilor şi al clipitului din ochi, căpătau, astfel contractate, o uscăciune ursuză. Fără nicio îndoială, ea era mai frumoasă decât Zerbina, însă frumuseţea sa avea ceva trufaş, agresiv şi răutăcios. Poate că dragostea ar fi riscat atacul. Capriciul speriat se întorcea însă iute din drum.

De aceea marchizul se retrase fără a încerca cât de cât să-i facă curte donnei Sérafina sau Isabellei, pe care o consideră de altminteri ca prietena baronului de Sigognac. Mai înainte de-a trece pragul uşii, marchizul îi spuse Tiranului:

— Am dat ordine să fie golită oranjeria, care este încăperea cea mai vastă din castel, pentru ca să se amenajeze acolo sala de teatru; trebuie că au şi fost duse scânduri, căpriori pentru estradă, tapiserii, banchete şi tot ceea ce este necesar pentru o reprezentaţie improvizată. Supravegheaţi dumneavoastră lucrătorii, care nu sunt prea pricepuţi în asemenea treburi; dispuneţi de ei tot aşa cum

dispune un staroste de galera de condamnații săi. Au să asculte de dumneavoastră întocmai cum ascultă de mine.

Tiranul, Blazius şi Scapin fură conduşi la oranjerie de un valet. Ei erau aceia cărora le revenea de obicei grija tuturor acestor pregătiri materiale. Sala se potrivea cum nu se putea mai bine pentru o reprezentație teatrală prin forma sa alungită, care îngăduia să se plaseze scena la unul din capete şi să se aşeze în restul spațiului rânduri de fotolii, scaune, taburete şi banchete, ținându-se seama de rangul spectatorilor şi de onoarea ce urma să li se acorde. Pictura pereților înfățişa rețele de verdeață pe un fond de culoarea cerului, imitând o arhitectură rustică cu stâlpi, arcade, firide, domuri, bolți, totul foarte bine zugrăvit în perspectivă şi uşor împodobit cu ghirlande de frunze şi de flori pentru a înlătura monotonia romburilor şi a liniilor drepte. Tavanul, pe jumătate boltit, înfățişa un văzduh fără de margini, tărcat de câțiva nori albi şi presărat cu păsărele pictate în culori vii, ceea ce alcătuia un decor cum nu se putea mai potrivit pentru noua destinație a locului.

O podea uşor inclinată fu instalată pe un şir de căpriori, la unul din capetele sălii. De fiecare latură a scenei se aşezară stâlpi de lemn, destinați să susțină culisele. Perdelele mari, lucrate în tapiserie, alunecau pe frânghii întinse şi se puteau deplasa în voie, urmând să servească drept cortină. Când erau trase, ele se strângeau la dreapta şi la stânga, ca faldurile unei mantii de arlechin. O bandă lată de stofă, crestată ca dinții unui ferăstrău, asemenea garniturii unui polog de pat, alcătuia friza şi completa cadrul scenei. În timp ce se ridica scenă şi se aranjează sala, să ne ocupăm şi de locuitorii castelului, despre care ar fi nimerit să dăm câteva detalii. Am uitat să vă spunem că marchizul de Bruyères era căsătorit; de lucrul acesta îşi amintea atât de puțin el însuşi, încât este cazul să ne fie iertată omisiunea. Cum este lesne de închipuit, nu

dragostea călăuzise această unire. Aceleaşi grade de descendență nobilă, ca şi moşiile, care se potriviseră admirabil, deciseseră căsătoria. După o foarte scurtă luna de miere, resimțind prea puțină simpatie unul față de altul, marchizul şi marchiza, ca nişte oameni de lume, nu se încăpățînaseră, după obiceiul burghezilor, să alerge după o fericire imposibilă. Printr-un acord tacit, ei renunțaseră la aşa ceva şi trăiau în aceeaşi casă, despărțiți prin bună înțelegere, în modul cel mai politicos din lume şi cu toate libertățile pe care le îngăduie bună cuviință. Să nu cumva să vă închipuiți după cele spuse mai sus ca marchiza de Bruyères era o femeie urâtă sau dezagreabilă. Ceea ce respinge soțul poate foarte bine să facă desfătarea amantului. Dragostea este legată la ochi, în timp ce căsătoria nu. De altminteri vom merge să vă prezentăm marchizei, spre a vă putea pronunța chiar dumneavoastră.

Marchiza locuia într-un apartament separat, unde marchizul nu pătrundea fără să se fi anunțat în prealabil. Noi vom comite aceasta necuviință de la care nu s-a abținut niciun scriitor, din nicio epocă şi fără să spunem vreo vorbă micului lacheu, care s-ar fi dus apoi s-o anunțe pe cameristă, vom pătrunde în camera de culcare, convinşi că nu vom deranja pe nimeni. Scriitorul ce brodează un roman poartă în chip firesc în deget inelul lui Gygès[81], care are darul să te facă invizibil.

Era o încăpere vastă, înaltă şi mobilată în chip somptuos. Tapiserii de Flandra, reprezentând aventurile lui Apollo, acopereau pereții cu nuanțe calde, bogate şi catifelate. Perdelele din damasc de India, de un roşu aprins, cădeau în falduri bogate de-a lungul ferestrelor şi străbătute de raze voioase de lumină, căpătau o transparență purpurie, de

---

81 Personaj legendary din Lydia.

rubin. Garnitura patului era din aceeaşi stofă, cu reliefuri din şnururi ce formau despărţituri regulate, oglindind felurite reflexe. Decoraţii din stofă, asemănătoare cu acelea ale unui baldachin, înconjurau pologul, împodobit la cele patru colţuri cu panaşuri bogate de pene stacojii. Corpul căminului forma un ieşind mare în cameră şi se înălţa până în tavanul acoperit cu tapiserii. O oglindă mare de Veneţia, prinsă într-un frumos cadru de cristal cu faţete şi colţuri şlefuite ce străluceau în scânteieri multicolore, se apleca, din ciubucăria peretelui înspre cameră, pentru a ieşi în întâmpinarea chipurilor. Pe barele grătarului căminului, formate parcă dintr-un şir de umflaturi gâtuite, deasupra cărora se afla o sferă enormă de metal lustruit, ardeau trosnind şi aruncând scântei trei buturugi, asemenea celor ce se aprind în ajunul Crăciunului. Căldura pe care o răspândeau buştenii nu era de prisos, în această epocă a anului şi într-o încăpere de asemenea dimensiuni.

Două dulapuri mari, lucrate după o arhitectură curioasă, cu coloane subţiri, din lapis lazuli, cu încrustaţii, din piatră dură şi cu sertare cu încuietori secrete, prin care marchizului nu-i ar fi trecut prin cap să-şi vâre nasul, chiar de ar fi ştiut cum să le deschidă, erau aşezate simetric de fiecare parte a unei mese de toaletă, în faţa căreia doamna de Bruyères stătea într-unul din acele fotolii caracteristice domniei lui Ludovic al XIII lea şi al cărui spătar era prevăzut, la înălţimea umerilor, cu un fel de rezemătoare căptuşită cu lână şi garnisită cu franjuri. Înapoia marchizei stăteau două cameriste care o ajutau să se gătească, una întinzându-i o perniţă cu ace şi alta o cutiuţă cu benghiuri din tafta neagră.

Marchiza, deşi mărturisea că nu are decât douăzeci şi opt de ani, nu era exclus să fi trecut de răscrucea celor treizeci de ani, pe care femeile o depăşesc cu o silă atât de naivă, considerând o cu mult mai periculoasă decât Capul

Furtunilor de care se îngrozesc mateloții şi cârmacii. Cu cât? Nimeni n-ar fi fost în stare s-o spună, nici chiar marchiza, într-atât de ingenios stârnise confuzia în această cronologie. Cei mai experți istorici în arta de-a verifica datele ar fi încărunțit fără să afle ceva precis.

Doamna de Bruyères era o brunetă căreia plinătatea trupului, care urmează primei tinereți, îi luminase tenul; la ea, tonurile măslinii ale slăbiciunii, combătute odinioară cu albeața perlelor şi cu pudră de talc, lăsaseră locul unei culori de un alb mat, puțin cam bolnăvicioasă la lumina zilei dar strălucitoare sub reflexul lumânărilor. Ovalul figurii marchizei se cam îngroşase din pricina plinătății obrajilor, fără a-şi pierde totuşi din noblețe. Bărbia se unea cu gâtul printr-o linie grăsuță, destul de grațioasă încă. Prea coroiat poate pentru o frumusețe feminină, nasul nu era lipsit de un aer de semeție şi separa doi ochi uşor bulbucați, de culoarea tutunului de Spania, cărora nişte sprâncene arcuite, destul de îndepărtate de pleoape, le dădeau un aer de mi-

rare.

Părul bogat şi negru tocmai ieşise din ultimele retuşuri ale mâinilor coafezei, a cărei sarcină fusese, de bună seamă, destul de complicată, dacă ar fi fost să judecăm după mulțimea de moațe de hârtie, răspândite pe covor, în jurul toaletei. O linie de bucle subțiri, răsucite ca nişte semne de întrebare, îi invadau fruntea şi ondulau un păr bogat, pieptănat peste cap, spre coc, în timp ce două tufe enorme, diafane, încrețite şi uşor răvăşite de o mână ce trecuse nervos, repede, cu pieptenele peste ele, se învolburau de-a lungul obrajilor, cărora le țineau cu grație companie. O cocardă de panglici, împodobită cu pietre negre lucioase, îngroşa bucla grea înnodată pe ceafă. Părul însemna una din podoabele marchizei şi era îndeajuns pentru toate felurile de coafură, fără să aibă nevoie să recurgă la bucle

false şi la artificii de perucă; şi pentru acest motiv îngăduia bucuroasă să fie vizitată de doamne şi de cavaleri în timp ce o găteau cameristele.

Ceafa de care am pomenit călăuzea privirile, trecând peste un contur plin şi curb, către nişte umeri foarte albi şi durdulii, pe care îi lasă dezgoliți tăietura corsajului şi unde se adânceau, în rotunjimea plină a trupului, doua gropite ispititoare. Pieptul, sub presiunea unui corset cu balene, urmărea să apropie acele jumătăți de globuri pe care poeții linguşitori, meşteri în ticluirea madrigalelor şi a sonetelor, se încăpățânează să le numească frații inamici, deşi s-au împăcat prea adeseori, mai puțin înverşunați în această privință decât frații din Tebaida.

Un şnur mic de mătase neagră ce trecea printr-o inimă de rubin şi care susținea o cruciuliță din pietre prețioase, înconjura gâtul marchizei, ca pentru a combate senzualitățile păgâne deşteptate de vederea acestor farmece dezgolite şi pentru a apăra de dorințele profane pătrunderea spre aceşti sâni slab fortificați de un plăpând meterez de dantelă.

Peste o fustă de satin alb, doamna de Bruyères purta o rochie de mătase roşie ca granatul, împodobită cu panglici mari şi cu garnituri din pietre negre, cu mâneci răsfrânte şi cu benzi scrobite, ce semănau cu mănuşile de oțel ale cavalerilor medievali.

Jeanne, una din cameristele marchizei, îi prezenta cutiuță cu rondele din tafta neagră, „muştele”, ultimul retuş al toaletei, indispensabil la acea epocă pentru o persoană care face caz grozav de elegantă. Doamna de Bruyères plasa una către colțul gurii şi caută multă vreme locul celeilalte, aceea care este numită „asasina”, pentru că şi celor mai semeți şi mai curajoşi le dă nişte lovituri de care nu sunt în stare să se ferească. Cameristele, parcă înțelegând cât de gravă era situația, rămăseseră nemişcate şi îşi opriseră răsuflarea

pentru a nu tulbura reflecțiile cochete ale stăpânei lor. În sfârşit, degetul şovăitor se fixă şi un petecuț de tafta, astru negru pe un cer alb, puncta ca o aluniță obârşia sânului stâng. Aceasta însemna, în hieroglife galante, că nu se putea ajunge la gură decât trecând prin inimă.

Mulțumită de sine, după ce aruncă o ultimă privire spre oglinda de Veneția, aplecată pe masa de toaletă, marchiza se ridică şi făcu câțiva paşi prin cameră; dar se răzgândi numaidecât, întrucât observase că-i lipseşte ceva; se reîntoarse şi luă dintr-un cufăraş un ceasornic mare, un ou de Nürnberg, cum se spunea pe atunci, smăltuit curios în diverse culori, constelat cu o agățătoare pe care o prinse la centură de oglinjoara de mână încadrată cu argint aurit.

— Doamna este astăzi mai frumoasă ca oricând, spuse Jeanne cu un glas ca o dezmierdare; coafura o aranjează de minune, iar rochia îi şedea cum nu se poate mai bine.

— Găseşti? răspunse marchiza, tărăgănind cuvintele cu o nepăsare distrată; mi se pare, dimpotrivă, că sunt urâtă de-i sperii pe cei care mă privesc. Am cearcăne la ochi, iar culoarea asta mă îngroaşă. Ce ar fi dacă mi-aş pune o rochie neagră? Ce zici, Jeanne, negrul subțiază?

— Dacă doamna doreşte, am s-o îmbrac cu rochia de tafta, cea de culoarea cozii de mierlă, sau cu rochia de culoarea florilor de prun şi totul ar fi o chestiune de câteva clipe; dar mă tem că doamna renunță la o toaletă foarte reuşită.

— Are să fie vina ta, Jeanne, dacă am să pun pe fugă pe Cupidon cu ceata sa şi dacă nu fac o recoltă straşnică de inimi. Ia spune-mi, marchizul a invitat multă lume la spectacol?

— Mai mulți vestitori călări au fost trimişi în diferite direcții. Fără discuție ca societatea va fi numeroa-

să; va veni lume de prin toate castelele din împrejurimi. Prilejurile de distracție sunt atât de rare prin ținutul acesta!

— Este foarte adevărat, spuse marchiza suspinând; trăim aici într-o grozavă cumpătare în ceea ce priveşte plăcerile. Dar pe comedianţi i-ai văzut cumva, Jeanne? Se afla oare printre ei şi tineri cu înfăţişare plăcută şi aerul curtenitor?

— N-aş putea să spun prea multe lucruri doamnei; oamenii ăştia au mai degrabă măşti decât figuri: ceruza, fardurile, perucile le dau o strălucire aparte la lumina lumânărilor şi îi fac să pară cu totul altfel decât sunt în realitate. Cu toate acestea mi s-a părut că unul dintre ei nu este tocmai de lepădat şi îşi dă aere de cavaler; are dinţi frumoşi şi piciorul destul de bine făcut.

— De bună seamă că acesta este amorezul, Jeanne, rosti marchiza; pentru rolul acesta este ales tânărul cel mai drăguţ din trupă, deoarece ar fi necuviincios să debitezi vorbe dulci cu un nas ca o trompetă şi să te arunci în genunchi, spre a-i face iubitei o declaraţie de dragoste, când ai picioarele strâmbe.

— Ar fi într-adevăr de foarte prost gust, spuse râzând camerista. Soţii sunt aşa cum pot, dar amanţii trebuie să fie fără cusur.

— Din această pricină îmi plac aceşti amorezi de teatru, totdeauna gata să spună cuvinte înflorite, iscusiţi în a aţâţa sentimentele gingaşe, care leşină la picioarele unei femei crude, iau cerul drept martor, blestemându-şi soarta, trag spada din teacă spre a-şi străpunge pieptul, aruncă foc şi flăcări ca nişte vulcani şi rostesc cuvinte din acelea care fac să cadă în extaz până şi virtuţile cele mai reci; vorbele lor îmi gâdilă plăcut inima şi uneori mi se pare că-mi sunt adresate mie. Adeseori, chiar severitatea şi neînduplecarea doamnei mă scot din răbdări şi în sinea mea o dojenesc aspru fiindcă îl face să tânjească şi să se topească pe picioare pe un amant atât de desăvârşit.

— Aceasta pentru că doamna are un suflet bun, replică Jeanne şi nu-i place câtuşi de puţin să vadă pe cineva cum

suferă. În ceea ce mă priveşte, eu sunt mai crudă din fire şi m-ar distra să văd pe vreunul murind de-a binelea din dragoste. Frazele frumoase nu mă îndupleca deloc.

— Ţie îţi trebuie numai lucruri sigure, Jeanne şi ai spiritul cam prea mult copleşit de materie. Tu nu citeşti, ca mine, romane şi piese de teatru. Nu-mi spuneai oare mai adineauri că amorezul trupei este un băiat drăguţ?

— Doamna marchiză poate să aprecieze singură, spuse camerista, ce stătea în picioare, lângă fereastră: priviţi-l, tocmai traversează curtea, fără îndoială că se duce la oranjerie, unde se aranjează sala de teatru.

Marchiza se apropie de fereastră şi îl văzu pe Leandru călcând cu paşi măsuraţi, cu un aer visător, ca o fiinţă absorbită de o pasiune profundă. Cu totul la întâmplare, el îşi compusese acea înfăţişare melancolică, ce le preocupa nespus demult pe femei, bănuind niscaiva chinuri ale dragostei ce ar fi de consolat. Ajuns sub balcon, Leandru înălţă capul cu o mişcare aparte, care dădu ochilor săi o strălucire deosebită, aţinti înspre fereastră o privire lungă, tristă şi împovărată de disperarea dragostei imposibile, deşi exprima în acelaşi timp admiraţia cea mai vie şi cea mai respectuoasă. Zărind-o pe marchiză, care-şi rezemase fruntea de geam, îşi scoase pălăria, înclinând-o până mătură pământul cu pana şi făcu un salut adânc, cum se face doar reginelor şi zeităţilor pecetluind distanţa dintre Empireu şi neant. Apoi se acoperi cu un gest plin de graţie, reluându-şi cu un aer superb aroganţa de cavaler, abjurată o clipă la picioarele frumuseţii. Totul a fost fără dibuieli, precis şi bine executat. Un senior autentic, deprins cu manierele alese ale înaltei societăţi, versat în obiceiurile Curţii, n-ar fi prins mai bine nuanţa.

Măgulită de acest salut, în acelaşi timp discret şi profund respectuos, prin care se aducea atât de frumos rangului său omagiul ce i se cuvenea, doamna de Bruyeres nu se putu

stăpâni să nu-i răspundă printr-o uşoară înclinare a capului, însoțită de un imperceptibil surâs.

Aceste semne favorabile nu trecură câtuşi de puțin neobservate de Leandru, iar înfumurarea sa neroadă care-l caracteriza din fire nu întârzie să le exagereze importanța. Nu se îndoi măcar o clipă că marchiza n-ar fi îndrăgostită de el, iar imaginația sa extravagantă se porni apoi să clădească pe această temă un lung ro-man himeric. Avea în sfârşit să-şi împlinească visul întregii sale vieți, acela de-a avea o aventură galantă cu o adevărată doamna din lumea mare, într-un castel aproape princiar, el, un biet comediant de provincie, plin de talent, fără îndoială, dar care nu apucase să joace încă în fața Curții. Năpădit de asemenea gogomănii, nu-şi mai încăpea în piele de atâta bucurie, inima i se umflase de fericire, pieptul i se dilatase şi repetiția o dată terminată, se întoarse în camera pentru a aşterne o scrisoare în stilul cel mai hiperbolic, pe care era hotărât s-o trimită marchizei.

Deoarece toate rolurile piesei erau ştiute de actori, de îndată ce sosiră şi ultimii invitați ai marchizului, reprezentația Palavrelor căpitanului Matamore putu să înceapă.

Oranjeria, transformată în sală de teatru, oferea cea mai încântătoare privelişte. Fixate de pereți, numeroase candelabre şi brațe de metal purtau buchete de lumânări care răspândeau în sala o lumină dulce, favorabilă podoabelor doamnelor, fără a dăuna bunei desfăşurări a spectacolului de pe scenă. Îndărătul spectatorilor erau aranjate o serie de trepte din scânduri, pe care fuseseră rânduiți portocalii. Frunzele şi fructele lor, încălzite de atmosfera călduță a sălii, răspândeau o mireasmă din cele mai suave, care se amesteca cu parfumurile de mosc, de smirnă, de ambră şi de iris. În primul rând, foarte aproape de scenă, instalate în fotolii masive, străluceau Yolanda de

Foix, ducesa de Montalban, baroana de Hagemeau, marchiza de Bruyères şi alte persoane de vază, înveşmântate în toalete de o bogăție şi de o elegantă desăvârşită, hotărâte să nu se lase nicidecum întrecute. Numai catifele grele, atlazuri, țesături din fire de argint sau de aur, dantele, chipiuri, fire şi broderii de aur, diademe de briliante şiraguri de perle, cercei scumpi, broşe de pietre prețioase, care sclipeau în lumină şi aruncau mii de scânteieri; nu vom vorbi de scânteile mult mai vii pe care le aruncau diamantele ochilor. Nici la curtea regală nu s-ar fi putut vedea o adunare mai strălucitoare.

Dacă Yolanda de Foix nu s-ar fi aflat acolo, mai multe zeițe muritoare l-ar fi făcut să ezite pe un Paris chemat să dăruiască mărul de aur, însă prezența sa făcea orice luptă de prisos. Dar ea nu semăna totuşi cu indulgenta Venus, ci mai degrabă cu sălbatica Diana. Tânăra castelană era de o frumusețe crudă, de o grație implacabilă, de o perfecțiune ce te arunca în deznădejde. Chipul său prelung şi fin nu părea modelat din carne, ci tăiat în agat sau onix, într-atât îi erau de pure, de imateriale şi de nobile trăsăturile. Gâtul ei subțiratic, mlădios ca acela al unei lebede, se unea, printr-o linie virginală, cu nişte umeri încă puțin cam slabi şi cu un piept tineresc de o albeață de nea, pe care nu-l săltau bătăile inimii. Gura sa, ondulată ca arcul vânătoriței mitice, te săgeta cu o ironie batjocoritoare, chiar când rămânea mută, iar ochii săi albaştri aruncau fulgere reci, ce descumpăneau siguranța oricărei îndrăzneli. Cu toate acestea, farmecul său era irezistibil. Întreaga sa persoană, obraznic de strălucitoare, arunca dorințelor provocarea imposibilului. Niciun bărbat, de îndată ce ar fi zărit o, n-ar fi putut să nu se îndrăgostească de Yolanda. Dar să fi fost iubit de ea însemna un vis himeric, pe care tare puțini şi ar fi îngăduit să-l nutrească.

Cum era îmbrăcată ea oare? Ar fi nevoie de mai mult

sânge rece decât avem pentru a o spune. Veşmintele sale pluteau în jurul trupului ei ca un nor luminos, în care nu puteai deosebi decât făptura sa. Credem totuşi ca un ciorchine de perle se amestecă în buclele părului ei blond, strălucitor ca razele unei aureole. Înapoia doamnelor luaseră loc pe taburete şi pe banchete seniorii şi gentilomii, părinţi, soţi sau fraţi ai acestor frumuseţi. Unii se aplecau în chip graţios pe spătarul fotoliilor, murmurând vreun madrigal unor urechi indulgente, alţii îşi făceau vânt cu panaşul pălăriilor său stăteau în picioare, cu o mână în şold, într-o poziţie care le punea în valoare înfăţişarea impunătoare, plimbând priviri satisfăcute peste întreaga adunare. Un zgomot uşor de frânturi de conversaţii plutea ca o ceaţă lină peste capete, iar spectatorii începuseră să-şi cam piardă răbdarea, când răsunară trei lovituri marcate în mod solemn, care făcură să se aştearnă numaidecât liniştea în sală.

Cortinele se dădură în lături încetişor, lăsând să apară un decor ce înfăţişa o piaţă publică, un loc nedeterminat, prielnic intrigilor şi întâlnirilor din comedia primitivă. Era o răspântie, cu case cu creste ţuguiate, cu etaje ieşite în afară, cu ferestre mici, cu ochiurile în rame de plumb, cu hornuri de unde se înalţa, în mod naiv, un tirbuşon de fum ce pornea să se întâlnească cu norii de pe un cer, căruia mânuirea maturii nu îi putuse reda întreaga sa limpezime dintru început. Una dintre aceste case, ce formă colţul a două străzi care încercau să se vâre în pânza printr-un disperat efort de perspectivă, avea o uşă şi o fereastră ce se puteau deschide în mod real. Cele două culise, care se întâlneau la vârf cu o fâşie de cer pătată ici şi colo cu ulei, se bucurau de acelaşi avantaj şi în plus, una dintre ele avea un balcon în care te puteai urca cu ajutorul unei scări invizibile pentru spectatori, aranjament propice conversaţiilor, escaladărilor şi răpirilor după moda spaniolă.

După cum vedeţi, teatrul micii noastre trupe era destul de bine dotat pentru epoca respectivă. Nu-i mai puţin adevărat că pictura decorurilor ar fi apărut cunoscătorilor cam copilăroasă şi primitivă. Olanele de pe acoperişuri băteau la ochi prin vivacitatea tonurilor roşii, frunzişul arborilor plantaţi în faţa caselor avea culoarea celei mai autentice cocleli, iar porţiunile albastre ale cerului etalau un azur neverosimil; dar ansamblul lor crea destul de mulţumitor, unor spectatori binevoitori, impresia unei pieţe publice.

Un şir de douăzeci şi patru de lumânări de seu, cu mucurile tăiate cu grijă, aruncau o lumină puternică asupra acestor decoruri modeste, puţin obişnuite cu o asemenea sărbătoare. Aspectul magnific stârni un murmur de satisfacţie printre spectatori.

Piesa începea printr-o ceartă a lui Pandolphe, un burghez naiv, cu fiica sa Isabella, care, sub motiv că este îndrăgostită de un tânăr blond, se opunea în chipul cel mai îndărătnic cu putinţă să se mărite cu căpitanul Matamore, la care tatăl său ţinea morţiş – rezistenţă pe care Zerbina, camerista Isabellei, bine plătită de Leandru, o susţinea din răsputeri, cum se pricepea mai bine. La insultele pe care-i le adresa Pandolphe, afurisita de Subreta, gata totdeauna la ripostă, răspundea cu o sumedenie de sminteli şi-l sfătuia să se căsătorească el însuşi cu Matamore dacă îl îndrăgea atâta. În ceea ce o privea, ea niciodată nu avea să îngăduie ca stăpâna ei să devină nevasta acestui hodorog, a unei mutre gata să primească bobârnace, a acestei sperietori de ciori, bună de pus în vii. Furios, bietul om, vrând să vorbească cu Isabella între patru ochi, o tot împingea pe Zerbina să intre în casă; dar ea îşi ferea umerii de ghiontii bătrânului, rămânând locului, cu o mişcare atât de elastică a corsajului, cu o întorsătură din şold aşa de ştrengărească şi cu un foşnet de fuste atât de cochet, încât nicio balerină de profesie nu ar fi izbutit mai bine; iar la fiecare încercare

zadarnică a lui Pandolphe, fără să-i pese de lumea care ar fi putut spune că are gura mare, ea râdea cu toate cele treizeci şi două de perle de Orient şi mai strălucitoare încă în bătaia luminilor, iar râsul ei ar fi fost în stare să însenineze până şi melancoliile lui Heraclit[82]. O strălucire diamantină îi ţâşnea din ochii aprinşi de un strat de fard aşternut cu grijă sub pleoape. Carminul îi înteţea rumeneala buzelor, iar fusta nou nouţă, croită din taftaua dăruită de marchiz, lucea în ape ce tremurau înfiorate, părând că aruncă scântei. Întreaga sală aplaudă jocul Zerbinei, iar seniorul de Bruyeres îşi şopti în sinea sa că dăduse dovadă de tare mult bun gust când o alesese pe această perlă a subretelor.

După aceasta, un nou personaj îşi făcu intrarea în scenă, privind lă dreapta, la stânga, ca şi cum s-ar fi temut să nu fie surprins de cineva. Era Leandru, cel urât de taţi, de soţi, de tutori, fiind însă dragostea fiicelor, a soţiilor şi a copilelor de sub tutelă; amantul, într-un cuvânt, acela care este visat, care este aşteptat şi căutat, care trebuie să îndeplinească promisiunile idealului, să înfăptuiască himera poemelor, a comediilor şi a romanelor, să întruchipeze tinereţea, pasiunea, fericirea, să nu fie părtaşul niciunei dureri a omenirii, căruia să nu-i fie vreodată nici foame, nici sete, nici cald, nici rece, nici frică, să nu fie niciodată obosit ori bolnav; ci să fie totdeauna gata, fie noaptea, fie ziua, să scoată suspine, să gângurească declaraţii de iubire, să corupă dueñele, să mituiască cameristele, să se caţere pe scări de frânghie, să scoată iute sabia din teacă în faţa rivalilor, dacă a fost surprins; şi toate acestea, totdeauna, proaspăt ras, bine frizat, cu lenjeria albă ca zăpada şi veşmintele foarte bine puse la punct, cu ochii mereu galeşi, cu gura numai zâmbet, ca un erou de ceară! Teribilă

[82] Filozof antic grec (secolul al VI-lea în. Chr.).

meserie, pe care n-o răsplăteşte îndeajuns nici iubirea tuturor femeilor.

Zărindu-l pe Pandolphe acolo unde socotea că n-o va întâlni decât pe Isabella, Leandru se opri într-o atitudine studiată îndelung în faţa oglinzii şi pe care o ştia foarte nimerită pentru a-i scoate în relief avantajele persoanei sale: corpul sprijinit pe piciorul stâng, dreptul uşor îndoit, o mână pe garda spadei, iar cu cealaltă mângâindu-şi bărbia spre a face să strălucească mai bine faimosul solitar, cu ochii languroşi plini de dor, dar şi de flăcări şi cu gura întredeschisă într-un surâs uşor, lăsând să-i lucească smaltul dinţilor. Era într-adevăr foarte bine: costumul, împrospătat cu panglici noi, rufele strălucind de atâta albeaţa, revărsându-se în mici valuri între tunică şi pantaloni, pantofii strâmţi, cu tocurile înalte, împodobiţi cu cocarda lată, toate contribuiau să-i dea aparenţa unui perfect cavaler. De aceea şi reuşi pe deplin în faţa doamnelor; chiar şi batjocoritoarea Yolanda nu-l găsi prea ridicol. Profitând de acest joc mut, Leandru îşi purta privirea seducătoare peste rampă şi o opri asupra marchizei, cu o expresie pasionată şi rugătoare, care o făcu să roşească fără să vrea; apoi îşi îndreptă privirea din nou spre Isabella, o privire stinsă şi distantă, ca pentru a marca aşa cum se cuvine diferenţa dintre dragostea reală şi cea simulată.

La vederea lui Leandru, mânia lui Pandolphe se transformă în exasperare. Le bagă în casă, pe fiica sa şi pe Subreta, dar nu atât de repede încât Zerbina să nu fi avut timpul să strecoare în buzunar un bilet adresat Isabellei, bilet prin care-i se cerea o întâlnire nocturnă. Tânărul, rămas numai cu tatăl Isabellei, îl asigură în chipul cel mai politicos din lume că intenţiile sale erau cinstite şi nu urmăreau decât să întărească cea mai sfântă dintre uniuni, că era un tânăr de familie bună, că se bucura de stimă celor mari şi de oarecare trecere la Curte şi că nimic, nici chiar

moartea, nu-l ar mai fi putut despărţi de Isabella, la care ţinea mai mult chiar decât la viaţa sa; cuvinte încântătoare, pe care tinăra le ascultă transportată de fericire, stând aplecată în balconul ei şi făcându-i lui Leandru tot felul de semne drăguţe de înţelegere şi de aprobare. Cu toată această elocinţă, dulce ca mierea, Pandolphe, cu o înfăţişare încăpăţânată şi senilă, se jura pe toţi sfinţii din Cer că numai seniorul Matamore va fi ginerele său, iar de nu, îşi va trimite fata la mănăstire. Şi chiar în acest moment se va duce să-l caute pe notar spre a definitiva lucrurile.

De cum se îndepărta Pandolphe, Leandru se apropie de frumoasa lui, care stătea tot la fereastră, întrucât bătrânul răsucise de două ori cheia în uşă şi o rugă fierbinte, pentru a îndepărta orice tentative disperate, să consimtă la o răpire şi să se lase dusă la un sihastru, o cunoştinţă de-a lui, care nu se opune să căsătorească tinerele perechi, ale căror sentimente de iubire sunt neînţelese şi împiedicate de voinţa tiranică a părinţilor. La aceste cuvinte domnişoara răspundea cu modestie – mărturisind totuşi că nu este insensibilă la pasiunea lui Leandru – că se cuvine respect faţă de cei cărora le datorăm lumina zilei şi s-ar putea ca sihastrul să nu aibă toate încuviinţările pentru a cununa nişte tineri după rânduielile legii; însă ea făgăduia că se va împotrivi cât va putea mai bine şi că mai degrabă se va călugări decât să-şi pună mâna sa în laba lui Matamore. Îndrăgostitul se retrăgea pentru a-şi organiza planul de bătălie cu ajutorul unui oarecare valet, o secătură fără pereche, personaj cu o imaginaţie la fel de fertilă în materie de pungaşii, viclenii şi tertipuri ca şi jupân Polyen. El urma să se reîntoarcă, pe scară, sub balcon şi s-o informeze pe stăpâna viselor sale despre reuşita acţiunilor întreprinse.

Isabella închidea fereastra, iar Matamore, cu felul său de-a sosi tocmai la ţanc, care îl caracteriza, îşi făcea intrarea în scenă. Aşteptata sa apariţie produse un efect cu totul

deosebit. Tipul acesta favorit avea darul să-i facă să râdă până şi pe cei mai posaci.

Deşi nimic nu impunea o acţiune atât de furibundă, Matamore, desfăcându-şi picioarele ca un compas întins peste măsură şi făcând nişte paşi de câte şase picioare, ca acele cuvinte pomenite de Horaţiu, ajunse în faţa lumânărilor şi se postă acolo cu pieptul înainte într-o atitudine insultătoare şi provocatoare, ca şi cum ar fi voit să arunce o sfidare întregii săli. Îşi răsucea mustaţa, îşi rotea ochii holbaţi, pufnea din nări şi sufla îngrozitor, ca şi cum ar fi plesnit de mânie din pricina unei ocărî ce ar fi meritat nimicirea întregului neam omenesc.

Pentru această ocazie solemnă Matamore îşi scosese din fundul cufărului un costum aproape nou, pe care nu-l îmbraca decât la zile mari şi căruia slăbiciunea sa de şopârlă îi punea şi mai mult în relief bizareria comică şi emfază grotescă de gen spaniol. Acest costum consta dintr-o tunică bombată ca o cuirasă uşoară şi zebrată cu benzi diagonale, alternativ galbene şi roşii, care convergeau spre un şir de bumbi, ca nişte galoane răsturnate, formând un unghi ascuţit. Poalele tunicii coborau foarte jos pe pântec. Marginile tunicii şi răscroielile mânecii la subţiori aveau garnituri rotunde, umplute cu lână, colorate la fel; vărgături asemănătoare cu acelea ale tunicii descriau spirale bizare în jurul mânecilor şi pantalonilor, braţele şi coapsele căpătând astfel un aspect ridicol de fluieraş din trestie. Dacă i-ar fi trecut cuiva prin gând să pună unui cocos ciorapi roşii, ar fi avut imaginea tibiilor lui Matamore. Enormi ciucuri galbeni se lăfăiau ca nişte verze peste pantofii cu garnituri roşii; jartiere cu capetele atârnând libere îi încingeau deasupra genunchiului picioarele, tot atât de fără de pulpe ca picioarele unui cocostârc. Un guler cu nenumărate creţuri, montat pe carton, ale cărui cute scrobite desenau o serie de 8-uri, îi încercuia gâtul şi-l forţa să-şi ţină ridicată bărbia,

atitudine favorabilă impertinentelor rolului. Pe cap purta un fel de pălărie de pâslă, după moda din vremea lui Henric al IV-lea, ridicată la o margine şi cu un soi de creastă alcătuită din pene roşii şi albastre. O capă despicată ca mustăţile racului, în aceleaşi culori ca şi restul costumului, îi flutura înapoia umerilor, săltată în sus, în chip burlesc şi o imensă spada cu o gardă foarte grea, ce făcea ca vârful să-i fie îndreptat spre cer. La capătul acestei interminabile spade, care ar fi putut sluji de frigare pentru zece sarazini, atârna un fel de rozetă, lucrată delicat în fire foarte subţiri de alamă, reprezentând o pânză de păianjen, dovada convingătoare ca Matamore folosea tare puţin această teribilă armă de război. Acei dintre spectatori care aveau ochii mai ageri ar fi putut chiar să recunoască mica jivina cu luciu metalic, atârnată de capătul firului ei, într-o desăvâr-şită linişte şi parcă absolut convinsă că nu va fi tulburată în munca sa.

Matamore, urmat de valetul său Scapin, ameninţat mereu să fie chiorât de vârful spadei, măsură de două trei ori scena, făcând să-i răsune tocurile şi pintenii, cu pălăria înfundată pe cap până la sprâncene şi maimuţărindu-se în fel şi chip de pantomime, încât spectatorii mai să leşine de atâta râs; în sfârşit, se opri şi în faţa rampei, începu o cuvântare plină de lăudăroşenie, de exagerare şi de palavre, al căror cuprins îl redau mai jos, aproape întocmai şi care ar fi putut demonstra erudiţilor că autorul piesei citise pe Miles gloriosus[83] al lui Plaut, strămoş al neamului Matamorilor.

— Pentru ziua de astăzi, Scapin, aş dori tare mult să las câteva clipe în teacă ucigaşa mea şi să le transmit medicilor grija de-a popula cimitirele, al căror furnizor principal sunt eu. Când l-ai detronat ca mine pe şahul Persiei, când l-ai

---

[83] Tipul militarului fanfaron (lat.).

apucat cu o mână de barba pe Armorabaquin şi l-ai smuls din tabără sa, iar cu cealaltă mână ai ucis zece mii de turci necredincioşi, când numai dintr-o lovitură de picior ai făcut să se prăbuşească întăriturile a o sută de cetăţi, când ai sfidat soarta, ai biciuit pericolele, ai ars pe jăratic nenorocirile, când ai jumulit ca pe un boboc de gâscă pe vulturul de Jupân, ce refuza să vină pe câmpul de luptă la provocarea mea, temându-se de mine mai tare decât de Titani, când ai scăpărat cremenea cu săgeţile fulgerelor, când ai spintecat cerul cu vârful mustăţilor, îţi este îngăduit, cu siguranţă, să-ţi acorzi câteva clipe de distracţie şi unele glume. De altminteri, universul supus nu mai opune nicio rezistenţă în faţa curajului meu, iar ursitoarea Atropos mi-a trimis vorbă că foarfecele sale ştirbindu-se, tăind întruna firul destinelor pe care le secera paloşul meu, a fost nevoită să le trimită la tocilar ca să le ascută. Aşadar, Scapin, trebuie să-mi stăpânesc cu amândouă mâinile vitejia, să mă abţin de la dueluri, războaie, masacre, devastări, jefuirile oraşelor, trânte cu giganţi, căsăpiri de monştri, după pilda lui Teseu şi a lui Hercule, isprăvi cu care îmi potolesc de obicei cruzimile neînduplecatei mele vitejii. Acum mă odihnesc. Să mai respire şi moartea! Dar, senior Marte, care pe lângă mine nu este decât o biată calfă, în ce desfătări îşi petrece oare vacanţele şi permisiile? Între braţele albe şi drăguţe ale doamnei Venus, care, ca o zeiţă cu scaun la cap, îi preferă pe ostaşi tuturor celorlalţi oameni, dispreţuindu-l foarte pe şchiopul şi încornoratul ei de bărbat[84].

Pentru aceste motive am binevoit să catadicsesc să mă umanizez şi văzând că zeul Cupidon nu îndrăznea să se avânte şi să-şi arunce săgeata cu vârful de aur spre un

---

[84] Hefaistos, zeul focului.

viteaz de calibrul meu, i-am făcut eu un uşor semn de încurajare. Ba mai mult, pentru ca săgeata sa micuță să poată pătrunde în generoasa mea inimă de leu, mi-am lepădat cămaşa de zale, făurită din inelele dăruite de către zeițe, împărătesc, regine, infante, prințese şi mari aristocrate de prin toate țările, ilustrele mele amante, cămaşa vrăjită, care mă apară în cele mai nebuneşti şi îndrăznețe acțiuni.

— După câte mi se pare, rosti valetul, care lăsa impresia că ascultase fulgerătoarea tirada cu prețul unei grozave opintiri a minții, asta înseamnă, atât cât poate bietul meu creier să înțeleagă, o elocință de o minunată retorică, atât de înfrumusețată cu vorbe potrivite şi cu metafore după stilul asiatic, că imaginația prea vitezei voastre seniorii s-a aprins după vreo tinerică din oraş; alias[85] sunteți amorezat ca un simplu muritor.

— Bine ai grăit, replică Matamore cu o sinceritate nepăsătoare şi trufaşă, ai nimerit chiar în miezul lucrurilor şi nu eşti prea lipsit de minte pentru un valet. Da, am acest beteşug: sunt amorezat; dar să nu-ți fie teamă că-mi va moleşi curajul. I s-a putut întâmpla lui Samson să fie tuns, iar lui Alcide[86] să toarcă întruna la caiere. Dalila nici n-ar fi îndrăznit să se atingă de chica mea. Omphala mi-ar fi tras cizmele. La cel mai mic semn de nesupunere i-aş fi trântit pe masă pielea leului din Nemeea ca pe o mantie spaniolă. O asemenea reflecție, umilitoare pentru un suflet nobil, mi-a trecut prin minte în aceste clipe de răgaz. Este adevărat că am învins neamul omenesc, dar n-am decimat decât din jumătatea bărbătească. Femeile, prin slăbiciunea lor, scapă de sub puterea mea. N-ar fi cuviincios să le retez capul, să le tai brațele şi picioarele, să le despic în două până la brâu, aşa cum am obiceiul să procedez cu inamicii mei masculini.

---

[85] Cu alte cuvinte (lat.).

[86] Alcide, numele dinspre tată al lui Hercule.

Astea sunt brutalităţi marţiale, pe care politeţea le respinge. Să le frâng inimile, să-mi predea fără de condiţii sufletul, să viu de hac virtuţilor, îmi este de ajuns. Este foarte adevărat că am supus mai multe inimi de femei decât nisipul mării şi decât stelele de pe cer, că târăsc după mine, pe unde călătoresc, patru cufere pline cu scrisori de dragoste, bilete dulci şi misive urgente şi că dorm pe o saltea umplută cu bucle negre, castanii, blonde, roşcate, pe care mi le-au sacrificat cele mai pudice făpturi feminine. Însăşi Junona mi-a făcut avansuri serioase, pe care le-am respins, deoarece imoralitatea ei era ceva cam prea coaptă, deşi dumneaei devine iarăşi fecioară, în fiecare an, când se scaldă în fântâna din Canathos; dar toate aceste triumfuri eu le socotesc drept înfrângeri şi nu doresc o coroană de lauri căreia îi lipseşte chiar şi o singură frunză; fruntea mea s-ar simţi dezonorată. Fermecătoarea Isabella încearcă să-mi reziste şi cu toate că nu dispreţuiesc cutezanţele, nu voi putea suferi aceasta necuviinţă; şi ţin ca ea însăşi să-mi aducă, pe un talger de argint, cheile de aur ale inimii sale, în genunchi, despletită, cerându-mi iertare şi îndurare. Scapin, somează aceasta fortăreaţă să se predea fără întârziere! Îi acord trei minute de gândire: în timpul acestei aşteptări, are să tremure clepsidra în mâna Timpului înspăimântat.

După aceasta peroraţie, Matamore se proţăpea într-o atitudine extravagantă, căreia unghiurile şi colţurile membrelor sale neînchipuit de slabe îi sporeau ridicolul.

Fereastra rămase închisă la somaţiile batjocoritoare ale valetului. Sigură de calitatea straşnică a zidurilor fortăreţei şi nefiindu-i teamă că se va crea vreo breşă, garnizoana – alcătuită din Isabella şi din Zerbina – nu dădu niciun semn de viaţă. Matamore, pe care nimic nu-l uimeşte, se miră totuşi de această tăcere.

— Sangre y fuego[87]! Cer şi pământ! Fulgere şi bubuituri! făcut el, de i se zbârli podoaba capilară de sub nas, de parcă ar fi fost mustăţile unui cotoi supărat. Stricatele astea nu dau un semn de viaţă, de parcă ar fi nişte capre moarte. Să se înalţe stindardul de pace, să se sune semnalul de predare, ca de nu, dintr-un bobârnac fărâm casa! Nesimţitoarea ar merita să fie zdrobită sub ruine. Scapin, prietene, cum îţi explici tu oare aceasta apărare hyrcaniană, sălbatică, împotriva farmecelor mele, care, după cum este bine ştiut, nu au rival nici pe globul pământesc şi nici chiar în Olimpul cel locuit de zei?

— Mi-o explic foarte firesc. Un anumit Leandru, mai puţin frumos decât dumneavoastră, fără îndoială, dar nu toată lumea are bun gust, este înţeles, pe ascuns, cu cea din cetate; bărbăţia şi meritele dumneavoastră atacă o fortăreaţă cucerită. Dumneavoastră aţi sedus tatăl, Leandru a sedus fata. Asta e totul.

— Leandru ai spus? Oh, nu mai repeta acest nume execrabil şi plin de scârbă, sau altminteri, de turbare, mut soarele din loc, chiorăsc luna şi săltând pământul de capetele osiei sale am să-l scutur de o să iasă prăpădenie de potop, ca al lui Noé sau al lui Ogyges[88]. Să-şi permită, sub nasul meu, să facă curte Isabellei, doamna gândurilor mele! Filfizon afurisit, destrăbălat vrednic de spânzurătoare, crai ticălos, unde eşti, ca să-ţi crăp botul, să-ţi crestez cruci pe mutră, să te vâr în frigare, să te străpung, să te ciuruiesc, să te fac fărâme, să-ţi scot măruntaiele, să te calc în picioare, să te zvârl pe rug şi să-ţi arunc cenuşa în cele patru vânturi?

---

[87] Sânge şi foc (sp.).

[88] Ogyges, rege al Beoţiei, considerat în Beoţia şi Attica drept părintele omenirii. După legenda beoţiană, potopul ar fi avut loc pe vremea sa.

Dacă ai fi apărut când mă aflam în culmea furiei, ar fi fost de ajuns trăsnetul nărilor mele, ca să te expediez dincolo de lumi, în dogoarea focurilor elementare; te-aşi fi azvârlit în înaltul norilor, de n-ai mai fi căzut înapoi niciodată. Să mi te aşezi în cale! Mă cutremur eu însumi la ideea nenorocirilor şi a dezastrelor pe care le poate aduce bietei omeniri o asemenea îndrăzneală. N-aş putea să pedepsesc în mod demn o atare crimă fără a sfărâma în aceeaşi clipă planeta. Leandru, rivalul lui Matamore! Pe Mahom[89] şi Tervagant[90]! Vorbele înspăimântate se trag înapoi şi refuză să exprime o asemenea enormitate. Nu se poate să le reuneşti; urlă când le iei de guler ca să le apropii, deoarece ştiu că ar avea de-a face cu mine dacă şi ar permite această libertate. De aici înainte, Leandru – o, limba mea, îți cer iertare că te am făcut să pronunți acest nume infam – poate să se considere defunct şi poate să se ducă el însuşi să-şi comande monumentul funerar la pietrar, dacă voi avea totuşi mărinimia să-i acord cinstea de-a fi înmormântat.

— Pe sângele Dianei! exclamă valetul, iată-l că a picat cum nu se poate mai la țanc; seniorul Leandru tocmai traversează piață, cu paşi gravi. O să-i cereți pe şleau socoteala despre fapta sa, iar întâlnirea dintre două firi atât de curajoase şi de mândre va constitui un spectacol magnific: fiindcă n-am să vă ascund că acest gentilom, printre maeştrii de arme şi profesorii de scrimă din oraş, se bucura de faima de-a fi un destul de bun gladiator. Trageți-vă sabia din teacă; cât despre mine, am să stau la pândă, ca să nu fiți deranjați de ofițerii de poliție; sau de oamenii lor, când veți ajunge la încăierare.

---

[89] Nume dat în Almanah de geste unui idol adorat de musulmani.

[90] Tergavant, divinitate adorată de sarazini – după opinia celor din Evul mediu.

— Scânteile spadelor noastre au să-i facă s-o ia la sănătoasă şi n-au să îndrăznească, secăturile, să păşească în acest cerc de flăcări şi de sânge. Rămâi cât mai aproape de mine, dragul meu Scapin; dacă, din întâmplare, am să capăt vreo lovitură de sabie şi am să fiu rănit serios, să poţi să mă prinzi în braţe, răspunse Matamore căruia îi plăcea tare mult să fie întrerupt în duelurile sale.

— Proţăpiţi-vă cu curaj în faţa lui, spuse valetul împingându-şi stăpânul şi împiedicaţi-i trecerea.

Văzând că nu mai exista niciun mijloc de-a bate în retragere, Matamore îşi înfundă pălăria pe ochi, îşi răsuci mustaţa, apucă de mânerul imensei sale spade şi înaintă spre Leandru, pe care îl măsură din tălpi şi până în creştet, în chipul cel mai insolent cu putinţă; dar era bravadă curată, deoarece se auzea cum îi clănţăne dinţii în gură şi se vedea cum îi bătaie şi îi tremura picioarele subţiri, ca nişte trestii în bătaia viscolului. Nu-i mai rămânea decât o speranţă: să-l intimideze pe Leandru prin urlete şi ţipete, prin ameninţări şi palavre, adeseori sub piei de leu ascunzându-se nişte bieţi iepuri.

— Domnule, ştiţi dumneavoastră ca eu sunt căpitanul Matamoros, care aparţine celebrei case Cuerno de Cornazan şi sunt aliat cu nu mai puţin ilustra familie Escobombardon de la Papirontonda? Eu cobor din Arneu după mama.

— Eh! Coborâţi şi din lună dacă asta vă distrează, răspunse Leandru, ridicând dispreţuitor din umeri; ce mă privesc toate gugumăniile astea?

— Căpăţâna şi maţe! Domnule, au să vă privească numaidecât; este încă timp, tuliţi-o şi vă cruţ. Tinereţea dumneavoastră mă înduioşează. Priviţi mă bine. Eu sunt teroarea universului, prietenul Cârnei, providenţa groparilor; pe unde calc eu, cresc cruci. Abia dacă îndrăzneşte să mă urmeze chiar şi umbra mea, într-atât o port prin locuri periculoase. De intru, pătrund printr-o

breşă; de ies păşesc pe sub un arc de triumf; când înaintez, atac; dacă mă dau înapoi, este pentru a distruge; dacă mă culc, îmi aştern pe jos duşmanul ucis pe câmpul de bătălie; dacă trec peste un râu, acesta-i sângele vrăjmaşilor, iar arcadele podului sunt făcute din coastele duşmanilor. Îmi place nespus demult să mă vâr în vălmăşaguri şi să omor, să ciopârtesc, să masacrez, să lovesc vârtos cu tăişul sabiei, să împung cu vârful. Azvârl caii în aer cu călăreți cu tot şi sfărâm oase-le elefanților ca pe nişte fire de paie. La asalturi escaladez zidurile slujindu-mă de două piroane şi-mi vâr brațul pe țeava tunurilor ca să subtilizez ghiulelele. Vântul iscat de sabia mea răstoarnă batalioanele cum doboară furtuna snopii de pe arie. Când Marte mă întâlneşte pe vreun câmp de bătălie, o ia iute din loc, de frică să nu-l ucid, cât este el coscogeamite zeu al războiului; în sfârşit, vitejia mea este atât de mare şi spaima pe care o inspir atât de grozavă, încât, până în prezent, eu, spițer al cumetrei Morți, nu am putut să-i văd pe viteji decât din spate.

— Ei bine, ai să ai ocazia să vezi pe unul din față, spuse Leandru, lipindu-i lui Matamore pe unul din obraji o formidabilă palmă, al cărei ecou burlesc răsună până în fundul sălii. Nenorocitul de el se roti în loc, gata să cadă; o a doua palmă, nu mai puțin energic cârpită decât prima, dar pe celălalt profil, îl readuse la echilibrul vertical. În timpul acestei scene, Isabella şi Zerbina apăruseră din nou în balcon. Răutăcioasă, Subreta se ținea cu mâinile de pântece de atâta râs, iar stăpâna sa îi făcea semn din cap, prieteneşte, lui Leandru. Din fundul pieței, întovărăşit de notar, îşi făcea apariția Pandolphe, cu degetele răşchirate şi cu ochii holbați de surpriză, privind la Leandru cum îl bătea pe Matamore.

— Solzi de crocodili şi coame de rinoceri! vociferă fanfaronul. Groapa îți este deschisă, tâlharule, pungaşule, banditule şi am să-ți fac vânt în ea. Ar fi fost mai bine

pentru tine să tragi tigrii de mustăţi şi şerpii de coadă în pădurile Indiei. Să-l întărâţi pe Matamore! Nici Pluton, cu furcă lui, nu s-ar încumeta la aşa ceva. L-aş deposeda de infern şi i-aş răpi o pe Proserpina. Haidem, ucigaşa mea spadă, ieşi la aer, aratăte, străluceşte la soare, iar fulgerul tău să aibă drept teacă pântecele acestui nechibzuit. Mi-e sete de sângele, de măduvă, de măruntaiele lui şi am să-i smulg sufletul printre dinţi.

Pe când rostea toate acestea, Matamore, într-o stare cumplită de nervi, rotindu-şi încoace şi încolo ochii, plescăind zgomotos din limbă, părea să facă cele mai uimitoare eforturi pentru a-şi scoate sabia rebelă din teacă. Năduşeala îi curgea şiroaie tot trăgând de sabie, dar prudenta ucigaşă voia pesemne să rămână acasă în acea zi, fără îndoială că să nu-şi păteze oţelul lustruit, în aerul umed.

Obosit de toate aceste contorsiuni burleşti, tânărul amorez, cu o lovitură de picior bine plasată, îl dete de-a rostogolul pe fanfaron până în celălalt capăt al scenei şi apoi se retrase după ce mai întâi o salută pe Isabella cu o graţie aleasă.

Matamore, căzut pe spate, mişca din membrele subţiri ca o lăcustă răsturnată. Când, în fine, cu ajutorul valetului său şi al lui Pandolphe ajunse iar în picioare şi după ce se asigură că Leandru plecase, Matamore se porni să strige cu o voce gâfâindă şi parcă sugrumată de furie:

— Te rog, Scapin, încinge-mă cu platoşa de fier, pleznesc de furie, am să explodez ca o bombă! Şi tu, spada perfidă, care-ţi trădezi stăpânul în clipa supremă, aşa mă răsplăteşti tu pe mine, care te-am adăpat întotdeauna cu sângele celor mai mândri căpitani şi al celor mai viteji duelişti? Nu ştiu ce mă reţine să nu te sfărâm de genunchi în mii de bucăţi, că laşă, sperjură şi trădătoare; dar tu ai vrut să mă faci pesemne să înţeleg că adevăratul războinic trebuie să lupte

necontenit şi să nu-şi uite îndatoririle sălăşluind într-o Capua[91] a amorului. Într-adevăr, săptămâna aceasta nu am înfrânt nicio oaste, nu am luptat cu nicio jivină năpraznică sau cu vreun dragon, nu i-am furnizat morţii raţia sa de cadavre, iar rugina s-a aşternut pe paloşul meu; rugină de ruşine, pecete a trândăviei! Chiar sub ochii alesei mele, un găgăuţă tinerel ca ăsta îşi bate joc de mine, mă insultă şi mă provoacă. Lecţie profundă! Învăţăminte filosofice! Fabulă morală! De acum înainte am să omor totdeauna doi sau trei oameni înainte de-a prânzi, ca să fiu sigur că spada mea iese uşor din teacă. Să-mi aminteşti asta.

— S-ar putea foarte bine ca Leandru să se reîntoarcă, spuse Scapin; dacă am încerca cu toţii să scoatem formidabila dumneavoastră sabie din teacă?

Matamore se propti zdravăn de un pietroi mare, Scapin apuca vârtos de mâner, Pandolphe de valet şi notarul de Pandolphe; după câteva smucituri lama nu mai rezistă eforturilor celor trei caraghioşi, care se rostogoliră într-o parte, cu picioarele în sus, în timp ce fanfaronul se prăvălea de cealaltă parte, cu picioarele desfăcute, ţinând încă încleştat în mâini teaca spadei.

Matamore se sălta repede în picioare, îşi reluă spada şi exclamă cu emfază:

— Acum se poate spune că Leandru a trăit; ca să scape de moarte nu-i mai rămâne altceva de făcut decât să emigreze pe vreo planetă îndepărtată. Chiar de s-ar vârî în măruntaiele pământului, l-aş scoate la suprafaţă, ca să-l străpung cu sabia asta, afară numai dacă nu-l voi fi prefăcut în stană de piatră, când îl voi privi cu ochii mei de Meduză, ce îngrozesc de moarte.

---

[91] Capua, oraş cucerit de Hanibal în anul 215 în. Chr. După bătălia de la Cannae, Hanibal rămâne peste iarnă la Capua, fiind acuzat dea se fi lăsat ademenit de desfătările oraşului în detrimentul luptei cu romanii.

Cu toată înfrângerea suferită, bătrânul şi încăpăţinatul Pandolphe nu se îndoi măcar o clipă în ceea ce privea eroismul lui Matamore şi stăruia de zor în ideea caraghioasă de a-i da fiicei sale drept soţ pe magnificul cavaler. Isabella se porni pe plâns şi spuse că mai degrabă se duce la mănăstire decât să accepte o asemenea căsătorie; Zerbina îl apară cât putu mai bine pe frumosul Leandru şi jură pe virtutea să – o, ce grozav jurământ – că această căsătorie nu se va încheia. Matamore atribui această primire glacială unui exces de pudoare, întrucât persoanelor bine crescute nu le place să-şi dezvăluie pasiunea. De altminteri el nici n-o curtase încă pe Isabella şi nu avusese prilejul să se arate în toată gloria sa, imitând în această privinţă discreţia lui Jupiter faţă de Semele, care pentru că a vrut să-şi cunoască divinul amant în strălucirea puterii sale, s-a prăvălit cuprinsă de flăcări şi a fost prefăcută într-o grămăjoară de cenuşă.

Fără să-l asculte mai departe, cele două femei intrară din nou în casă. Matamore, care se credea curtenitor, porunci valetului să-i caute o chitară şi sprijinindu-şi piciorul de o bornă din faţa zidului, începu să gâdile pântecul instrumentului, spre a-l face să râdă. Apoi se porni să miorlăie un cuplet de seguidilla[92] în limba andaluză, cu nişte stridente în glas atât de bizare, cu sunete din gâtlej teribil de ciudate şi cu nişte note aşa de imposibile, încât ai fi spus că este serenada lui Raminagrobis[93] sub streaşina pisicii albe.

O oală cu apă vărsată de Zerbina sub pretextul răutăcios că vrea să ude florile, nu-i stinse furia muzicală.

---

[92] Cântec popular spaniol însoţit de dans (sp.).

[93] Raminagrobis, nume dat de Rabelais poetului Guillaume Cretin şi de către La Fontaine unei pisici bătrâne.

— Astea sunt lacrimi de înduioşare căzute din ochii frumoşi ai Isabellei, spuse Matamore; în mine eroul este dublat de virtuos şi mânuiesc lira la fel de bine ca şi spada.

Din nefericire, neliniştit de zgomotul ce aducea a serenadă, Leandru, care dădea târcoale pe aproape, îşi făcu din nou apariția şi nesuportând ca acest păcătos să cânte sub balconul iubitei sale, smulse chitara din mâinile lui Matamore, năuc de spaimă. Apoi îl pocni cu ea atât de puternic în scăfârlie, de se sparse pântecele instrumentului, iar fanfaronul, trecând cu capul prin chitară, rămase cu gâtut prins ca într-un butuc chinezesc de osândă. Leandru, neslăbind din mână coada chitarei, se apucă să-l tragă încoace şi încolo pe sărmanul Matamore, smucindu-l şi zgâlțâindu-l brusc, izbindu-l de culise, apropiindu-l de lumânări, gata-gata să-l pârlească, ceea ce constituia efecte teatrale pe cât de ridicole, pe atât de amuzante. Săturându-se de atâta distracție, Leandru îi dete brusc drumul lui Matamore, care se întinse, la pământ, pe burtă. Imaginați-vă ce înfățişare avea în această poziție nefericitul Matamore, care părea că poartă pe cap o tigaie.

Dar nenorocirile sale nu se sfârşeau aici. Valetul lui Leandru, renumit prin bogată sa imaginație, născocise o serie de stratageme pentru a împiedica cu orice preț căsătoria Isabellei cu Matamore. Învățată de el, o anumită Doralisa, foarte cochetă şi galantă, apărea însoțită de un frate, spadasin, reprezentat de către Tiran, înarmat cu înfățişarea sa cea mai feroce şi purtând sub braț două spade lungi, care întruchipau o cruce a Sfântului Andrei, cu o înfățişare ce stârnea groaza. Domnişoara se plângea că a fost compromisă de domnul Matamore şi apoi părăsită pentru Isabella, fata lui Pandolphe, insultă care cerea o satisfacție sângeroasă.

— Ispràviți repede cu tâlharul ăsta, îi spuse Pandolphe viitorului său ginere, n-are să fie decât un fleac pentru

incomparabila dumneavoastră valoare, care nu s-ar speria de o întreagă oaste de sarazini.

Deşi în contra voinței sale, Matamore, după nenumărate mofturi amuzante se aşeză în gardă, dar tremura ca un plop, iar spadasinul, fratele Doralisei, făcu să-i sară spada din mână cât colo, încă de la prima ciocnire a lamelor şi îl lovi cu latul sabiei până ce Matamore începu să ceară îndurare.

Pentru că ridicolul să fie complet, doamna Leonarda, îmbrăcată în chip de dueña spaniolă, îşi făcu apa-

riția ştergându-şi ochii de cucuvea cu o batistă enormă, scoțând nişte suspine în stare să înmoaie şi pietrele şi agitând pe sub nasul lui Pandolphe o promisiune de căsătorie parafată cu semnătura contrafăcută a lui Matamore. O nouă grindină de lovituri se abătu peste mizerabilul vinovat de perfidii atât de complicate şi printr-o hotărâre unanimă fu condamnat s-o ia de nevastă pe Leonarda, drept pedeapsă pentru lăudăroşeniile sfruntate, pentru palavrele şi laşitățile sale. Pandolphe, scârbit de Matamore, nu mai făcu nicio greutate şi acordă mâna fiicei sale lui Leandru, gentilom desăvârşit.

Bufonada, însuflețită de jocul actorilor, fu viu aplaudată. Bărbații găsiră că Subreta este fermecătoare, femeile remarcară grația decentă a Isabellei, iar Matamore obținu cel mai mare succes; era tare greu să găseşti un fizic mai adecvat pentru un asemenea rol, o emfază mai grotescă, gesturi mai fantaste şi mai neprevăzute. Leandru fu admirat de doamnele frumoase, deşi cavalerii îl socotiră puțin cam înfumurat. Acesta era, într-adevăr, efectul pe care-l producea de obicei şi la drept vorbind, nici nu urmărea altceva, fiind mai grijuliu cu persoana, decât cu talentul său. Frumusețea Sérafinei nu duse lipsă de admiratori şi nu puțini gentilomi, cu riscul de a-şi supăra frumoasele vecine, se jurau pe mustățile lor că Sérafina este o fată adorabilă.

Sigognac, ascuns îndărătul unei culise, se desfătase nespus privind la jocul Isabellei, cu toate că uneori se simțea gelos în sinea lui din pricina glasului tandru cu care îi răspundea lui Leandru, nefiind încă obişnuit cu acele amoruri prefăcute din teatru, care ascund adeseori aversiuni profunde şi duşmanii reale. De aceea, la sfârşitul piesei, Sigognac o felicită pe tânăra comediantă cu un aer forțat, pe care ea îl simți şi nu-i veni deloc greu să bănuiască motivul.

— Dumneata, Isabella, joci admirabil rolul de îndrăgostită şi cineva ar putea chiar să se înşele.

— Dar nu-i oare asta meseria mea? răspunse fata surâzând şi nu m-a angajat pentru aceasta directorul trupei?

— Fără îndoială, spuse Sigognac; dar ce sincer îndrăgostită păreai de acest înfumurat care nu ştie altceva decât să-şi arate dinții; ca un câine pe care-l întărâți, să-şi etaleze genunchii şi să se fălească cu picioare-le-i frumoase!

— Rolul îmi cerea aşa; trebuia cumva să stau ca un buştean, cu un aer dizgrațios şi posac? De altminteri nu mi-am păstrat oare modestia unei tinere de familie bună? Dacă n-am făcut o, spuneți-mi, am să mă corijez.

— Oh! Nu. Păreai o domnişoară pudică, crescută cu multă grijă, în respectul celor mai alese purtări şi nu s-ar fi putut reproşa absolut nimic jocului dumitale atât de just, de adevărat, de decent, încât imită la perfecție realitatea însăşi.

— Scumpul meu baron, uite că se sting luminile. Lumea a plecat şi o să ne trezim în întuneric. Aşază-mi mantia pe umeri şi fii atât de amabil să mă conduci până la camera mea.

Cu toate că mâinile îi tremurau puțin, Sigognac se achita fără prea multă stângăcie de această funcție, nouă pentru

el, de cortejo[94] al unei actrițe şi ieşiră împreună din sală, unde nu mai rămăsese nimeni.

Oranjeria era situată la o oarecare distanță de castel, ceva mai la stânga, în mijlocul unui desiş de arbori. Fațada ce putea fi văzută din această parte era la fel de splendidă ca şi cealaltă. Cum nivelul parcului era mai coborât decât acela al parterului cu flori, fațada câştiga în amploare şi perspectiva printr-o terasă împodobită cu o rampă cu baluştri pântecoşi, întretăiată din loc în loc de socluri ce susțineau vase mari de faianță albă şi albastră, în care creşteau arbuşti şi ultimele flori ale anotimpului.

O scară cu rampa dublă cobora în parc, formând un ieşind al zidului ce susținea terasa, zid alcătuit din mări panouri de cărămizi, încadrate de piatră. Toată această rânduire arhitecturală producea o impresie deosebit de maiestuoasă.

Să fi fost cam orele nouă seara. Luna răsărise. O boare uşoară, asemenea unui văl subțire de argint, îndulcea conturul lucrurilor, fără să te împiedice totuşi să le deosebeşti. Se vedea foarte bine fațada castelu-

lui; câteva ferestre erau luminate cu luciri roşietice, în timp ce unele geamuri, izbite de razele astrului nocturn, sclipeau pe neaşteptate, ca nişte solzi de peşte. Sub palida lumină selenară, tonurile trandafirii ale cărămizilor căpătau o nuanță liliachie de o nespusă dulceață, iar temeliile de piatră băteau în culoarea cenuşie a mărgăritarelor. Peste plăcile de ardezie noi ale acoperişurilor alunecau reflexe aibe, ca pe oțelul lustruit, iar dantela neagră a crestei se desprindea pe un cer de o transparentă lăptoasă. Picături de lumină cădeau peste frunzele arbuştilor, ce izvorau din emailul vaselor şi se împrăştiau ca nişte diamante pe

---

94 Companion (sp.).

pajiştea ce se întindea în faţa terasei. Dacă priveai în zare, descopereai un spectacol tot atât de încântător; aleile parcului, care, ca peisajele lui Breughel, cel poreclit din Paradis, se pierdeau în depărtări şi în ceţuri de azur, iar la capătul aleilor luceau uneori lumini argintii, reflexe ale statuilor de marmură sau ale fântânilor ţâşnitoare.

Isabella şi Sigognac urcară scara şi fermecaţi de splendoarea nopţii, mai făcură câţiva paşi pe terasă, înainte de-a se îndrepta spre camerele lor. Întrucât se aflau în loc descoperit, sub privirile celor din castel, pudoarea tinerei comediante nu se alarmă deloc din pricina acestei plimbări nocturne. De altminteri, timiditatea baronului o liniştea pe deplin şi cu toate că rolul ei era de ingenuă, ea ştia destule despre problemele dragostei ca să nu ignore faptul că, în primul rând, ceea ce caracterizează adevărata pasiune este respectul. Sigognac nu-i făcuse nicio mărturisire în chip formal, dar se simţea iubită de tânăr şi nu se temea că el ar fi putut face vreo faptă necugetată în privinţa virtuţii ei.

Stăpâniţi de fermecătoarea stânjeneala a dragostei ce se înfiripă, tânăra pereche, plimbându-se sub clarul de lună alături, braţ la braţ, într-un parc pustiu, nu-şi spunea decât lucrurile cele mai fără de însemnătate din lume. Cine i-ar fi spionat ar fi fost surprins neauzind decât vorbe oarecare, reflecţii fără de importantă, întrebări şi răspunsuri banale. Dar, dacă cuvintele nu trădau niciun mister, tremurul vocilor, accentul emoţionat, tăcerile, suspinele, tonul şoptit şi confidenţial al convorbirii mărturiseau preocupările sufletului.

Apartamentul Yolandei era vecin cu acela al marchizei şi dădea spre parc. După ce cameristele o ajutaseră să se dezbrace, frumoasa tânără, privind distrată pe fereastră, la luna ce strălucea peste creştetele arborilor falnici, îi zări pe Isabella şi pe Sigognac, plimbându-se pe terasă fără altă companie decât aceea a umbrei lor.

Cu siguranță, neîndurătoarea Yolanda, mândră ca o zeiță ce era, nutrea numai dispreț față de sărmanul baron de Sigognac, prin fața căruia uneori, la vânătoare, trecea ca o apariție orbitoare, într-un vârtej de lumină şi de zgomot şi pe care, de curând, aproape că-l insultase; însă nu-i plăcu să-l vadă sub fereastra sa, alături de o femeie tânără, căreia, fără îndoială, îi şoptea cuvinte de amor. Ea nu admitea că era posibil să se scuture astfel cineva de sub jugul ei. Trebuia ca muritorii să se stingă în tăcere pentru dansa.

Yolanda se culca destul de prost dispusă şi nu închise ochii decât cu trudă: cei doi îndrăgostiți zăboveau în imaginația sa.

Sigognac o conduse pe Isabella până în pragul camerei ei şi pe când se pregătea să intre în camera lui, tânărul zări în fundul coridorului un personaj misterios, drapat într-o mantie de culoarea peretelui, iar o pulpană a mantiei, aruncată peste umăr, îi ascundea fața până la ochi; o pălărie cu borul răsfrânt îi acoperea fruntea şi nu îngăduia să-i distingi trăsăturile, la fel ca şi cum ar fi fost mascat. Zărindu-i pe Isabella şi pe baron, încercă să se facă cât mai nevăzut, lipindu-se de zid; personajul nu era niciunul dintre comedianți, deoarece aceştia se retrăseseră în camerele lor. Tiranul era mai mare, Pedantul mai gros, Leandru mai zvelt; nu avea nici turnură lui Scapin, nici cea a lui Matamore, de altminteri uşor de recunoscut după slăbiciunea sa excesivă pe care nicio mantie, oricât de bogată şi de largă, n-ar fi fost în stare s-o ascundă.

Nevoind să pară curios şi nici să-l stingherească pe necunoscut, Sigognac se grăbi să treacă pragul camerei sale, dar nu fără a fi remarcat totuşi mai înainte că uşa camerei cu tapiserii, unde era găzduită Zerbina, stătea discret întredeschisă, ca şi cum ar fi aşteptat un oaspete care nu voia să fie auzit.

Când se află în cameră, un imperceptibil scârțâit de

pantofi şi zgomotul uşor al unui zăvor închis cu precauție îl înştiințǎ că personajul ce dădea târcoale, acoperit cu atâta grijă de mantia sa, ajunsese unde era aşteptat.

Cam o oră mai târziu, Leandru deschise încetişor uşa, privi cu atenție dacă coridorul era pustiu şi călcând uşor, de abia punând piciorul pe pământ, ca o dansatoare gitană ce executa dansul ouălor, ajunse până la scară, pe care o coborî cu un mers mai uşor şi mai mut chiar decât al fantomelor rătăcitoare din castelele cu stafii, o ținu mereu pe lângă zid, profitând de umbra lui şi se îndrepta către parc, spre o grădină în care se zăreau câteva pâlcuri de arbori şi în centrul căruia trona o statuie a lui Amor discretul, ce ținea degetul lipit de buze. Ajungând în acest loc, desemnat fără îndoială mai dinainte, Leandru se opri şi păru că aşteaptă pe cineva.

Am amintit mai înainte ca Leandru, interpretând în avantajul său surâsul cu care marchiza recunoscuse şi întâmpinase salutul ce-i fusese adresat, îşi luase îndrăzneala să scrie castelanei de Bruyères o scrisoare, pe care Jeanne, sedusă cu câteva monede, urma s-o pună în taină pe masa de toaletă a stăpânei sale.

Scrisoarea era concepută aşa cum o dăm mai jos recopiată, pentru a vă face o idee despre stilul pe care-l întrebuința Leandru în seducerea doamnelor nobile, activitate în care excela, după cum afirma el.

„Doamnă, sau mai degrabă zeiță a frumuseții, numai farmecele dumneavoastră incomparabile sunt răspunzătoare de neplăcerile pe care vi le atrag. Farmecele dumneavoastră mă silesc, prin strălucirea lor, să ies din umbră în care ar fi trebuit să rămân învăluit şi să mă apropii de lumina lor, asemenea delfinilor ce se ridică din adâncurile oceanului către luminile pe care le arunca felinarele pescarilor, cu toate că ei îşi vor găsi acolo moartea şi vor pieri, fără cruțare, sub vârful ascuțit al harpoanelor. Ştiu prea bine că

voi înroşi cu sângele meu valurile, dar cum nu pot să mai trăiesc aşa, îmi este tot una dacă voi muri. De bună seamă, este o îndrăzneală neobişnuită să am o atare pretenţie, rezervată semizeilor, de-a primi din mâna dumneavoastră lovitura fatală. Îmi voi încerca norocul: deoarece simţindu-mă dinainte zdrobit de deznădejde, nimic mai rău nu poate să mi se întâmple şi prefer să întâmpin mânia dumneavoastră, decât nepăsarea sau dispreţul. Pentru a-i da lovitura de graţie, trebuie să priveşti victima şi eu, găsindu-mi pierzarea din pricina cruzimilor dumneavoastră, voi gusta din suprema fericire de-a fi fost zărit. Da, vă iubesc, doamnă şi dacă aceasta înseamnă crimă, nu mă căiesc. Dumnezeu îngăduie să fie adorat; stelele rabdă admiraţia celui mai umil dintre păstori; este soarta marilor perfecţiuni, ca a dumneavoastră, de-a nu putea fi iubite decât de cei care sunt mai prejos, deoarece ele nu au egal pe pământ: de abia dacă găsesc în Ceruri! Eu nu sunt, vai! decât un biet comediant de provincie, dar, chiar de-aş fi duce sau prinţ, copleşit de toate darurile soartei, capul nu mi-ar ajunge la picioarele dumneavoastră şi între splendoarea dumneavoastră şi neantul meu ar exista totuşi depărtarea dintre pisc şi abis. Pentru a culege o inimă, va trebui, oricât, să vă aplecaţi. Inima mea, doamnă, îndrăznesc să o spun, este pe cât de mândră pe atât de duioasă şi cea care nu o va izgoni va găsi în ea iubirea cea mai înflăcărată, delicateţea cea mai desăvârşită, respectul cel mai deplin şi un devotament fără de margini. De altminteri, dacă o asemenea fericire s-ar pogorî asupra mea, indulgenţa dumneavoastră n-ar coborî poate atât de jos pe cât îşi închipuie. Deşi soarta potrivnică şi pizma geloasă a unui nobil puternic m-au silit să recurg la hotărârea disperată de-a mă ascunde în teatru sub deghizarea rolurilor, eu nu sunt dintr-o spiţă care să mă facă să roşesc. Dacă aş îndrăzni să divulg secretul pe care mi-l impun

rațiuni de stat, s-ar vedea că un sânge destul de ilustru curge prin vinele mele. Cine m-ar iubi, nu şi-ar călca câtuşi de puțin demnitatea. Dar şi aşa am spus prea multe. Totdeauna, nu voi fi decât cel mai umil şi cel mai prosternat dintre servitorii dumneavoastră, chiar şi atunci când, printr-una din acele recunoaşteri cu care se termină tragediile, toată lumea m-ar saluta ca pe un fiu de rege. Doar un semn, cel mai neînsemnat, de m-ar face să înțeleg că îndrăzneala mea nu a stârnit în inima dumneavoastră o prea dispreţuitoare mânie şi mi-aş aştepta sfârşitul fără regrete, mistuit de lumina ochilor dumneavoastră, pe rugul iubirii mele."

Ce ar fi răspuns marchiza la această epistolă arzătoare, care poate că mai slujise şi alteori? Ar fi trebuit să cunoşti până în adâncuri sufletul feminin pentru a şti acest lucru. Din nenorocire, scrisoarea nu ajunse la destinație. Cu gândul numai la doamnele din lumea mare, Leandru nici nu se uită la subrete şi nu era deloc curtenitor cu ele. Ceea ce însemna o greşeală din partea sa, deoarece ele au o mare înrâurire asupra stăpânelor. Dacă pistolii ar fi fost sprijiniți de câteva sărutări şi tachinări, Jeanne, satisfăcută în amorul său propriu de cameristă, care nu e mai prejos decât acela al unei regine, ar fi pus mai mult zel şi devotament în îndeplinirea misiunii încredințate.

Pe când ținea în mână în chip cam neglijent scrisoarea lui Leandru, camerista se întâlni cu marchizul, care o întrebă, într-o doară, nefiind din firea sa un soț curios, ce era cu hârtia aceea.

— Oh! Nu e cine ştie ce, răspunse ea; o scrisorică a domnului Leandru adresată doamnei marchize.

— De la Leandru, amorezul trupei, cel care joacă rolul de seducător în Palavrele căpitanului Matamore? Ce ar putea să-i scrie el oare soției mele? Fără îndoială că îi cere nişte bani în plus.

— Nu cred deloc că i vorba de aşa ceva, răspunse duşmănoasă camerista; pe când îmi înmâna acest bilețel, scotea nişte suspine şi dădea ochii peste cap, ca un îndrăgostit până peste urechi.

— Dă-mi încoace scrisoarea, zise marchizul, am să-i răspund eu. Să nu spui nimic marchizei. Măscăricii ăştia sunt uneori obraznici şi răzgâiați din pricina îngăduinței ce li se acorda, nu ştiu să rămână acolo unde li e locul. Într-adevăr, marchizul, căruia îi plăcea destul de mult să se distreze, puse numaidecât să i se răspundă lui Leandru, în acelaşi stil, cu o scriere mare, seniorială, pe o hârtie ce mirosea a mosc, iar scrisoarea, bine împăturită, fu cernită cu ceară de Spania, parfumată, aplicându-se peste ea un blazon imaginar, pentru a nutri cât mai bine închipuirile amoroase ale bietului om.

Când Leandru se înapoie în camera sa, după reprezentație, găsi pe masă, într-un loc foarte vizibil, un plic aşezat de o mână misterioasă şi purtând adresa următoare: Domnului Leandru. Comediantul îl deschise, tremurând de fericire şi citi rândurile de mai jos:

„Cum atât de bine o spuneți, pentru linişte mea, zeițele nu pot iubi decât muritori. La orele unsprezece, când totul va fi cufundat în somn pe pământ, nemai temându-se de indiscreția privirilor omeneşti, Diana va părăsi Cerul şi va coborî spre pastorul Endymion. Nu se va pogorî pe muntele Latmos, ci în parc, la picioarele statuii lui Amor discretul, unde frumosul păstor va avea grijă să dormiteze pentru a cruța pudoarea nemuritoarei, care va sosi, fără cortegiul ei de nimfe, învăluită într-un nor şi despuiată de razele sale de argint.”

Vă lăsăm să vă imaginați ce bucurie nebună năvăli în inima lui Leandru la lectura acestui răvaş, care întrecea cele mai vanitoase speranțe ale sale. Turnă în păr şi pe mâini o sticluță întreagă cu apă parfumată, mestecă puțină

nucşoară aromatică spre a avea răsuflarea proaspătă, îşi frecă din nou dintii, îşi răsuci vârfurile buclelor spre a le ondula mai bine şi coborî în parc, îndreptându-se spre locul indicat, unde, pentru a vă povesti cele de mai sus, l-am lăsat să aştepte mult şi bine.

Febra aşteptării ca şi răcoarea nopții îi provocau tremurături nervoase. Tresărea la căderea unei frunze şi la cel mai mic zgomot îşi ciulea urechile, obişnuite să prindă în zbor până şi murmurul sufleurului. Nisipul ce scârțâia sub picioare i se părea că face o gălăgie enormă, care, de bună seamă, se auzea tocmai de la castel. Fără să vrea, apăsarea blestemată a pădurii îl năpădea tot mai mult, iar falnicii copaci negri îi neliniişteau imaginația.

Nu-i era tocmai frică, dar gândurile sale apucaseră pe o pantă cam lugubră. Marchiza întârzia destul de multişor şi Diana îl lasă prea mult pe Endymion cu picioarele în roua şi umezeala nopții. La un moment dat i se păru că aude trosnind o cracă uscată sub o călcătură destul de greoaie. De bună seamă că nu puteau fi paşii zeiței sale. Zeițele alunecă pe o rază şi de abia ating pământul, fără să plece nici măcar vârful unui fir de iarbă.

„Dacă marchiza nu se grăbeşte să sosească, în locul unui îndrăgostit, curtenitor şi înflăcărat, are să găsească doar un biet amorez înghețat de frig, reflecta Leandru; aşteptările astea care te rebegesc şi te amorțesc nu sunt deloc prielnice bravurilor Cytherei”[95]. Acestea îi erau gândurile ce-i se depănau prin minte, când patru umbre masive, desprinzându-se dintre arbori şi de după piedestalul statuii, se îndreptară spre el, toate deodată, după un plan bine chibzuit. Două dintre umbre, care nu erau decât trupurile

---

[95] Cythera, insulă în Marea Mediterană, la nord-vest de insula Creta. În antichitate, consacrată zeiței Venus. În limbajul poetic, Cythera a devenit o insulă vrăjită, patria alegorică a iubirilor.

unor puşlamale zdrave-

ne şi în acelaşi timp lachei în serviciul marchizului de Bruyères, prinseră ca într-o menghine braţele comediantului, de parcă ar fi fost vorba de un prizonier pe care vrei să-l legi, pe când ceilalţi doi lachei se porniră să-i care la ciomege în cadenţă. Loviturile îi răsunau pe spate ca ciocanele pe nicovală. Nevoind nicidecum să atragă lumea cu strigătele sale şi să se ducă vestea despre urâta lui păţanie, bietul burduşit îndura chinurile într-un chip eroic. Nici chiar Mucius Scaevola[96] nu şi-a păstrat mai bine cumpătul, cu pumnul în jăratec, decât Leandru sub ploaia de ciomege.

Corecţia fiind aplicată, cei patru călăi dădură drumul victimei, îi făcură un salut adânc şi se retraseră fără să fi scos un cuvinţel.

Ce cădere ruşinoasă! Nici însuşi Icar, când s-a prăbuşit din înaltul cerului, n-a avut parte de o cădere mai teribilă. Zdrobit, rupt, plin de vânătăi, Leandru se întoarse târâş-grăpiş la castel, cu spinarea încovoiată, frecându-şi întruna coastele; însă atât de mult îl stăpânea vanitatea, încât nici nu-i trecu prin cap gândul unei mistificări. Amorul său propriu găsea mai nimerit să dea întâmplării o întorsătură tragică. Îşi spunea că, fără îndoială marchiza, spionată de soţul gelos, fusese urmărită, răpită înainte de-a ajunge la locul întâlnirii şi forţată, cu pumnalul pe grumaz, să mărturisească totul. El şi o închipuia în genunchi, despletită, implorând iertare marchizului turbat de mânie, vărsând lacrimi din belşug şi jurând că în viitor va rezista mai bine surprizelor stârnite de inimă sa. Chiar în starea în care se afla, frânt şi numai vânătăi din pricina ciomăgelii,

---

[96] Mucius Scaevola, patrician roman care îşi arde mâna dreaptă pe jăratec, ca pedeapsă pentru că nu l-a omorît pe regele etrusc Porsenna (507 în. Chr.).

Leandru o compătimea că a trecut prin atare primejdii din pricina sa, fără să bănuiască nicio clipă că marchiza habar n-avea de întreaga pățanie şi că la această oră ea se odihnea foarte liniştită între cearşafurile fine din pânză de Olanda, stropite şi aromate cu lemn de santal şi scorţişoară.

Pe când străbătea coridorul, Leandru avu ghinionul să-l vadă pe Scapin, care îşi scosese capul prin crăpătura uşii întredeschise şi rânjea cu răutate. Leandru îşi îndreptă cât putu mai bine spinarea, dar afurisitul de viclean nu se lasă tras pe sfoară.

A doua zi dimineață trupa purcese la pregătirile de plecare. Părăsiră carul cu boi, considerat ca prea lent, iar Tiranul, plătit cu generozitate de către marchiz, închirie o căruţă mare, trasă de patru cai, pentru transportul trupei şi al bagajelor. Leandru şi Zerbina se sculară târziu, pentru motive pe care nu este nevoie să le mai expunem; numai că unul avea o mutră jalnică, ce-ți stârnea de-a binelea milă, deşi încerca vârtos să-şi ascundă necazul; pe figura celuilalt personaj radia ambiția satisfăcută. Mai mult, Zerbina se arăta ca o prințesă amabilă față de colegii ei, iar Dueña, simptom grav, se apropie de Subreta cu nişte gesturi de slugărnicie vicleană, pe care nu le mai arătase niciodată față de ea. Scapin, căruia nu-i scăpa nimic, observă că lada Zerbinei îşi dublase greutatea prin nu ştiu ce farmece vrăjitoreşti.

Sérafina îşi muşcă buzele cu necaz, murmurând cuvântul „creatura!" pe care Subreta prefera să nu-l audă, mulțumită pentru moment că o umilise pe deținătoarea rolului de mare cochetă. În sfârşit, căruța se urni din loc, părăsind ospitalierul castel de Bruyères, pe care îl regretau toți, cu excepția lui Leandru. Tiranul se gândea la pistolii primiți; Pedantul, la straşnicele vinuri din care se adăpase din belşug; Matamore, la aplauzele ce îi fuseseră acordate cu atâta dărnicie; Zerbina, la bucățile de tafta, la colierele de

aur şi la celelalte desfătări; Sigognac şi Isabella nu se gândeau decât la iubirea lor şi mulţumiţi că sunt împreună, nici nu întoarseră măcar capul spre a mai vedea o dată la orizont acoperişurile albastre şi zidurile aurii ale castelului.

VI
Impresii pe zăpadă

Cum este lesne de închipuit, comedianţii erau mulţumiţi de popasul făcut la castelul de Bruyères. Asemenea chilipiruri nu le picaseră de multe ori în viaţa lor nomadă; Tiranul împărţise actorilor banii ce li se cuveneau şi fiecare vântură, cu o drăgăstoasă gâdilare a degetelor, câţiva pistoli, în fundul unor buzunare obişnuite cel mai adeseori să nu găzduiască nici măcar o para chioară. Zerbina, radiind de o bucurie misterioasă şi stăpânită, accepta, bine dispusă, zeflemelele şi ironiile colegilor ei la adresa puterii farmecelor sale. Subreta triumfa, motiv pentru care Sérafina era gata-gata să turbeze. Numai Leandru, încă frânt din pricina ciomăgelii nocturne pe care o încasase, nu părea să împărtăşească veselia generală, cu toate că se prefăcea că surâde; dar nu era vorba decât de un rânjet de câine, din vârful dinţilor, ca să spunem astfel. Mişcările îi erau forţate, iar hurducăturile căruţei îi smulgeau uneori nişte strâmbături semnificative. Când socotea că nu se uită nimeni la el, îşi freca cu podul palmei umerii şi braţele; manevre disimulate, care puteau să înşele pe ceilalţi comedianţi, dar care nu scăpau şiretei inchiziţii a lui Scapin, veşnic la pândă să iscodească aventurile buclucaşe ale lui Leandru, a cărui înfumurare neroadă îi era peste măsură de nesuferită.

O izbitură mai violentă a roţii de un pietroi de pe drum,

pe care vizitiul nu-l observase, îl făcu pe amorezul trupei să scoată un „Aoleo!” plin de groază şi de durere, prilej pentru Scapin să işte discuţia, prefăcându-se că-l compătimeşte.

— Bietul meu Leandru, ce ai oare de gemi şi de te văicăreşti aşa? Pari a fi la fel de zdrobit şi de burdu-şit ca şi cavalerul Tristei Figuri când a sărit despuiat în Sierra Morena din ispăşirea amoroasă, imitându-i pe Amadis, acolo, la Stânca pleşuvă. S-ar spune că patul ţi-a fost făcut din bâte încrucişate şi nu din saltele moi ca puful, cu cuverturi fine şi perne multe, într-un cuvânt culcuşul a fost mai prielnic să-ţi rupă mădularele, decât să le odihnească, atât de chinuită ţi-e faţa, de suferinzi obrajii şi de învineţiţi ochii. Este vădit, după toată înfăţişarea ta, că zeul Morfeu nu te-a vizitat astă noapte.

— Se poate ca Morfeu să fi rămas în văgăuna sa, dar lui Cupidon, zeul cel mititel, nu-i place să stea locului şi nu are nevoie de niciun felinar pentru a găsi o anumită uşa pe un coridor; răspunse Leandru, sperând că va abate bănuielile micului Scapin.

— Eu nu sunt decât un valet de comedie şi nu am experienţa aventurilor galante. Niciodată nu m-am iubit cu doamne frumoase; dar mă pricep totuşi îndeajuns ca să nu ignor faptul că zeul Cupidon, după spusele poeţilor şi ale făuritorilor de romane, se foloseşte de săgeţile sale faţă de cei pe care vrea să-i rănească şi nu de lemnul vârtos al arcului.

— Ce vrei să spui? se grăbi să-l întrerupă Leandru, neliniştit de întorsătura pe care o lua discuţia prin aceste subtilităţi şi deducţii mitologice.

— Nimic altceva decât că ai, acolo, pe gât, ceva mai sus de claviculă, deşi te străduieşti să o ascunzi cu batista, o dungă neagră, care mâine va fi albastră, poimâine verde şi apoi galbenă, până ce se va pierde în nuanţa naturală, dungă ce seamănă al naibii de bine cu parafa autentică a

unei lovituri de ciomag semnată pe piele de vițel, sau pe un pergament, dacă îți place mai mult acest cuvânt.

— Fără îndoială, răspunse Leandru, devenit din palid roşu până în vârful urechilor, o fi fost vreo frumusețe răposata, îndrăgostită de mine pe când trăia, care m-o fi sărutat în vis, pe când dormeam. După cum ştie oricine, sărutările morților se întipăresc în carne şi produc vânătăi de care te miri grozav la deşteptare.

— Această frumusețe defunctă şi bizară pică tocmai la țanc, răspunse Scapin, dar aş fi jurat că această sărutare zdravăna a fost aplicată de nişte buze din lemn verde.

— Coțcar păcătos şi ființă batjocoritoare ce eşti, spuse Leandru, îmi scoți din sărite modestia. În chip pudic, am pus pe seama admiratoarelor răposate ceea ce ar putea fi revendicat, cu mai mult temei, de către iubitele vii. Oricât de nepriceput şi de grosolan ai pretinde că eşti, fără îndoială că ai auzit vorbindu-se de acele semne drăguțe, pete, vânătăi, urme de dinți, amintiri ale zbenguirilor şi zburdălniciilor nebunatice pe care amanții sunt obişnuiți să-şi le facă?

— Memorem dente notam[97], îl întrerupse Pedantul, bucuros că-l poate cita pe Horațiu.

— Această explicație mi se pare judicioasă şi bazată pe opinii cu destulă greutate, răspunse Scapin. Totuşi urma este atât de lungă, încât această frumusețe nocturnă, fie ea răposată sau în carne şi oase, de bună

seamă că avea în gură acel dinte unic pe care Phorkyadelel[98] şi-l împrumutau rând pe rând.

Leandru, înnebunit de mânie, vru să se arunce asupra lui

---

[97] Notează că memoria are dinți (lat.).

[98] Nume patronimic al Gorgonelor (Meduza, Euryle şi Stheno), fiicele lui Phorkys şi ale lui Ceto. Monştrii fabuloşi, având în loc de păr şerpi încolăciți. Privirea Meduzei împietrea pe cel ce se uita la ea.

Scapin şi să-i care câţiva pumni peste faţă, dar urmările ciomăgelii le resimţea atât de viu în coastele îndurerate şi pe spatele vărgat ca al unei zebre, încât se aşeză din nou jos, amânându-şi răzbunarea pentru vremuri mai prielnice. Tiranul şi Pedantul, obişnuiţi cu asemenea gâlcevi, care-i amuzau straşnic, interveniră şi-i împăcară. Scapin promise să nu mai facă niciodată aluzie la astfel de lucruri. „Am să scot lemnul sub toate formele din vocabularul meu, fie lemnul tăiat, necojit, fie lemnul copacilor falnici, fie lemnul de pat şi chiar crengile din capul cerbului.”

În timpul acestei altercaţii neobişnuite, căruţa înainta mereu şi curând ajunse la o răspântie. O cruce simplă de lemn, crăpată de soare şi de ploaie – pe care era sprijinită o statuie a lui Iisus, cu un braţ despărţit de trup, prins doar într-un cui ruginit şi atârnând într-un chip înfiorător – se înalţa pe o mică movilă acoperită cu iarbă şi marca răspântia a patru drumuri.

Un grup alcătuit din doi bărbaţi şi din trei catârce se oprise la încrucişarea drumurilor şi părea că aşteaptă pe cineva care urma să treacă pe acolo. Una dintre catârce, parcă neliniştită de atâta nemişcare, îşi tot scutură capul, împodobit cu pompoane, moţuri şi ciucuri de toate culorile, cu un tremur argintiu de clopoţei. Deşi peste ochi îi atârnau nişte apărători de piele lucrate în broderii, care o împiedicau să-şi îndrepte privirile la dreapta sau la stânga, catârca simţise apropierea căruţei; legănatul urechilor ei lungi trăda o curiozitate însoţită de nelinişte, iar pielea botului, răsfrântă în sus, lasă să-i se vadă dinţii mari.

— Şefa catârcelor îşi mişcă panaşul şi îşi arată gingiile, exclamă unul dintre oameni, cu siguranţă că trăsura nu mai e departe.

Într-adevăr, căruţa comedianţilor se ivea la răscruce. Zerbina, aşezată în partea din faţă a căruţei, aruncă o privire rapidă spre dobitoace şi oameni, a căror prezenţă

prin acele locuri nu părea s-o surprindă.
— La dracu'! Iată ce echipaj elegant, exclamă Tiranul şi ce catârce frumoase de Spania, bune să facă cincisprezece sau douăzeci de leghe pe zi. Dacă am avea şi noi aşa ceva, n-am mai zăbovi atâta pe drum şi ne-am şi afla la porțile Parisului. Dar pe cine naiba aşteaptă acolo? Fără îndoială că e vorba de nişte animale odihnite, care să fie schimbate la caleaşca vreunui senior.
— Nu, interveni în discuție dueña, catârca are în loc de şa perne şi cuverturi, ca pentru o femeie.
— Atunci se pune la cale o răpire, exclamă Tiranul, de altminteri şi cei doi scutieri în livrea cenuşie au un aer foarte misterios.
— Se prea poate, răspunse Zerbina cu un surâs ce exprima echivocul.
— Doamna se găseşte oare printre noi? exclamă Scapin; văd că unul dintre scutieri se îndreaptă către căruța noastră, ca şi cum ar voi să parlamenteze mai înainte de-a folosi violența.
— Oh! Nu va fi deloc nevoie de aşa ceva, adaugă Sérafina, aruncând spre Subreta o privire dispreţuitoare, pe care aceasta o înfruntă cu o obrăznicie liniştită; există şi ființe binevoitoare care se aruncă singure în brațele răpitorilor.
— Nu este răpită cine vrea, replică Subreta; dorința nu este suficientă în această problemă, mai trebuie să şi placi.
Conversația ajunsese aici, când scutierul, după ce făcu semn vizitiului să oprească, întrebă, cu bereta în mână, dacă domnişoara Zerbina se afla în căruță.
Zerbina, vioaie şi sprintenă ca o şopârlă, îşi scoase căpşorul oacheş de sub un soi de coviltir şi răspunse ea însăşi la întrebare; apoi sări jos.
— Domnişoară, sunt la ordinele dumneavoastră, rosti scutierul pe un ton curtenitor şi respectuos.
Subreta îşi potrivi fustele înfoiate, îşi trecu degetele în

jurul corsajului, ca pentru a-şi lasă mai în voie

sânii şi întorcându-se către comedianţi, le ţinu această mică cuvântare pe care o avea gata pregătită.

— Scumpii mei tovarăşi, iertaţi-mă dacă vă părăsesc în acest chip! Ocazia te sileşte uneori s-o prinzi

când îşi flutură pe dinaintea ta cositele şi asta într-un chip atât de avantajos, încât ar însemna o prostie curată să nu te agăţi de ea cu amândouă mâinile; fiindcă, o dată scăpată, nu se mai întoarce niciodată. Chipul Fortunei, care până acum mi se arătase morocănos şi posomorât, iată că astăzi îmi surâde graţios. Profit de bunăvoinţă ei, întrucât de bună seamă că-i trecătoare. În umila mea situaţie de Subreta, nu puteam aspira decât la de alde Mascarille sau Scapin. Mă curtau doar valeţii, în timp ce stăpânii se iubeau cu Lucinde, Leonore şi Isabelle; seniorii abia dacă binevoiau, în treacăt, să mă prindă de bărbie şi să însoţească cu o sărutare pe obraz jumătate de ludovic de argint pe care mi-o strecurau în buzunarul şorţului. S-a găsit un muritor cu un gust mai ales, care s-a gândit că, în afară teatrului, Subreta valorează cel puţin tot atât cât şi stăpâna; şi cum rolul Zerbinei nu cere o virtute foarte aprigă, m-am gândit că nu trebuia să-l aduc la disperare pe bărbatul curtenitor, pe care plecarea mea îl supărase atât de mult. Aşadar, lăsaţi-mă să-mi iau bagajele din fundul căruţei şi îngăduiţi-mi să vă spun bun rămas. Am să vă regăsesc la Paris, nai curând sau mai târziu, deoarece în sufletul mei mă simt comediant şi niciodată n-am fost necredincioasă teatrului prea multă vreme.

Bărbaţii ridicară cuferele Zerbinei şi le aşezară, în cumpănă, pe catârca de povară; Subreta, ajutată de scutierul care îi ţinu piciorul, se săltă pe catârca cea frumos împodobită, cu tot atâta uşurinţă ca şi cum ar fi studiat echitaţia într-o academie ecvestră, apoi, dând cu călcâiul în coastele animalului, acesta porni la drum. Pe când se

îndepărta, Subreta schiță cu mâna un gest le rămas bun tovarăşilor ei.

— Noroc bun, Zerbina! strigară comedianții, în afară de Serafina, care-i mai păstra pică.

— Plecarea asta nu-mi place, exclamă Tiranul şi tare mult aş fi vrut s-o păstrăm cu noi pe Subreta asta admirabilă; dar nu cunoaşte altă lege decât fantezia ei. Va trebui să transformăm, în piesele pe care le jucăm, rolurile de fete în casă şi de domnişoare le onoare în roluri de dueña sau de însoțitoare mai vârstnice, lucru mai puțin plăcut ochiului decât o mutrişoară ştrengărească; chiar coana Leonarda are mult haz şi îşi cunoaşte la perfecție meseria de comediantă. O să ne descurcăm noi totuşi până la urmă.

Căruța se aşternu din nou la drum, într-un ritm ceva mai viu decât acela al carului cu boi. Traversau un ținut care se înfățişa cu totul altfel decât întinderile landelor. Nisipurilor albe le luaseră locul pământuri roşcate, ce dădeau vegetației mai multă sevă hrănitoare. Case din piatră, care vesteau o oarecare bunăstare, apăreau ici şi colo, înconjurate de grădini împrejmuite cu garduri vii, garduri ce păreau smălțuite cu bumbii roşii ai măceşilor şi cu boabele vinete ale porumbelor. La marginea drumului se înălțau trunchiurile viguroase ale unor arbori falnici, ce-şi întindeau bogat crăcile puternice, iar frunzele galbene scuturate pătau iarba din jur sau zburau, după capriciile vântului, pe dinaintea Isabellei şi a lui Sigognac, care, obosiți de şederea incomodă în căruță, se mai dezmorțeau mergând un pic pe jos. Matamore o luase bine înainte şi în umbra viorie a serii putea fi zărit pe creasta unui urcuş, proiectându-şi în linii întunecoase scheletul subțire, care, de departe, părea străpuns de spadă-i nemăsurat de lungă.

— Cum se face oare, se adresă Sigognac Isabellei, că dumneata, care ai întreg felul de-a fi al unei domnişoare de neam mare, prin modestia purtării, înțelepciunea vorbelor şi

alegerea admirabilă a cuvintelor, cum se face că te-ai alăturat acestei trupe rătăcitoare de comedianți, oameni cumsecade, fără îndoială, dar nu de același neam și rang ca dumneata?

— Să nu crezi cumva, datorită câtorva calități pe care le am, că sunt o prințesă nefericită sau o regină izgonită din regatul ei, ajunsă în situația nenorocită de a-și câștigă viața, jucând pe scenă unui teatru. Povestea mea este foarte simplă și întrucât viața mea îți stârnește oarecare curiozitate, am să ți-o istorisesc. Departe de-a fi fost constrânsa la meseria cu care mă îndeletnicesc astăzi de catastrofe ale soartei, de ruini nemai-auzite sau de aventuri romanești, eu am văzut lumina zilei într-o trupă de teatru, fiind, după cum se spune, copil al scenei ce a învățat și a moștenit meseria părinților. Carul lui Thespis mi-a fost locul de naștere și patria călătoare. Mama mea, care juca roluri de prințese tragice, era o femeie foarte frumoasă. Ea își luă rolurile în serios și chiar în afară scenei nu voia să audă vorbindu-se decât de regi, prinți, duci și alte mărimi, luând drept veritabile coroanele ei de tinichea lustruită și sceptrele de lemn aurit. Când se întorcea în culise, își purta într-un chip atât de maiestuos catifeaua falsă a rochiilor, încât ai fi putut spune că era un val de purpură sau însăși trena unei mantii regale. Dominată de această măreție trufașă își astupă cu îndărătnicie urechea la mărturisirile, rugămințile și promisiunile acelor filfizoni galanți care zboară întotdeauna în jurul comediantelor ca fluturii în jurul luminării. Într-o seară, chiar în loja ei din culise, cum un tânăr ferchezuit și încrezut o cam luase razna, ea se ridică în picioare și strigă ca o adevărată Thomyris, regină a Sciției: „Gărzi! Puneți mâna pe el!”, pe un ton atât de suveran, de disprețuitor și de solemn, încât curtezanul, năucit cu totul, o șterse de frică, neîndrăznind să mai întreprindă ceva.

Or, aceste acte de mândrie şi izbucnirile tăioase, ciudate pentru o comediantă bănuită totdeauna de purtări uşuratice, ajungând la urechile unui foarte înalt şi puternic prinț, acesta le găsi de bun gust, spunându-şi că adâncul dispreț față de lumea de rând, netrebnică, nu putea purcede decât dintr-un suflet generos. Cum rangul său în lume echivala cu acela de regină în teatru, prințul fu primit cu mai multă blândețe şi cu o frunte mai puțin încruntată. Era tânăr, era frumos, vorbea minunat, era stăruitor şi posedă acel mare avantaj de-a fi nobil. Ce pot să spun mai mult! De data această regină nu şi-a mai chemat gărzile şi poți să vezi în mine fructul acestei iubiri aprinse.

— Toate astea, spuse curtenitor Sigognac, explică de minune grațiile fără de seamă cu care eşti dotată. Un sânge princiar curge prin vinele dumitale. Aproape că ghicisem acest lucru!

— Această legătură, continuă Isabella, a ținut mai multă vreme decât obişnuiesc să dureze intrigile în teatru. Prințul găsi la mama mea o fidelitate care izvora atât din orgoliu, cât şi din iubire şi de la care nu se abătu niciodată. Din nefericire, rațiuni de stat se aşezară de-a curmezişul iubirii lor; el a trebuit să plece să lupte în războaie ori i s-au încredințat ambasade în țări îndepărtate. O căsătorie ilustră, pe care a amânat o pe cât i-a stat în putință, a fost mijlocită, în numele său, de către familia prințului. Până la urmă a fost nevoit să cedeze, întrucât nu avea dreptul să întrerupă, din cauza unui capriciu amoros, un lung şir de strămoşi ce urca până la Carol cel Mare şi să se stingă cu el acest neam glorios. Sume de bani destul de mari îi fură oferite mamei mele spre a îndulci aceasta ruptură devenită necesară, spre a o pune la adăpost de nevoie şi pentru a mă putea creşte şi educa. Însă ea nici nu a vrut să audă, spunând că nu înțelegea să primească banii fără inima prințului şi că prefera să-i rămână el dator, decât să-i

datoreze ea ceva: întrucât ea îi dăruise, în generozitatea sa nemărginită, ceea ce el niciodată nu va putea să-i înapoieze. Nimic înainte, nimic după, aceasta era deviza mamei. Ea juca, aşadar, mai departe, aceleaşi roluri de prinţesa tragică, dar cu moartea în suflet; şi, de atunci încolo, se topi încetul cu încetul, până ce-şi dete sfârşitul, nu după multă vreme.

Eu eram pe vremea aceea o fetiţă de şapte opt ani; jucam şi eu, în roluri de copii, de amoraşi, sau în alte rolişoare pe măsura staturii şi inteligenţei mele de copil. Moartea mamei îmi pricinui o durere cu mult peste puterile vârstei şi mi aduc aminte că a fost nevoie să mă bată cu biciul, în ziua aceea, ca să joc rolul unuia dintre copiii Medeii. Mai târziu, marea mea durere a început să se potolească datorită mângâietor comedianţilor şi a comediantelor care mă răsfăţau pe cât se pricepeau mai bine şi mă alintau care mai de care, strecurându-mi totdeauna în coşuleţ dulciuri şi alte bunătăţi. Pedantul, care făcea parte din trupa noastră şi mi se părea încă de pe atunci tot atât de bătrân şi de zbârcit ca şi astăzi, s-a ocupat de mine, m-a învăţat recitarea, armonia şi măsura versurilor, cum să vorbesc şi cum să ascult, atitudinile, gesturile, fizionomiile potrivite dicţiunii, precum şi toate secretele unei arte în care el excelează – deşi nu este decât un comediant de provincie – întrucât are studii serioase. Ca fost profesor de colegiu, de unde a fost îndepărtat din pricina beţiei sale incorigibile. În mijlocul dezordinii aparente a unei vagabonde, am crescut şi am trăit inocentă şi curată; deoarece, pentru colegii mei, care mă ştiau încă din leagăn, eu însemnam o soră sau o fiică, iar cât despre filfizonii care îmi dădeau târcoale, m-am priceput, luând o înfăţişare rece, rezervată şi discretă, să-i ţin la distanţă aşa cum se cuvine, continuând şi în afară de scenă, să-mi joc rolul de ingenuă, fără ipocrizie şi fără falsă pudoare.

Şi astfel, pe când mergeau alături, pe drumul de ţară, Isabella îşi depăna povestea vieţii şi a întâmplărilor sale, iar Sigognac o ascultă vrăjit.

— Şi numele acestui prinţ îl mai ştii sau l-ai uitat? întrebă Sigognac.

— Poate că ar fi primejdios, pentru liniştea mea, să-l rostesc, răspunse Isabella, însă el a rămas întipărit în memoria mea.

— Dar există oare vreo dovadă a legăturii sale cu mama dumitale?

— Am o pecete pe care este gravat blazonul sau, rosti Isabella; este singura bijuterie pe care mama a păstrat-o de la el şi asta datorită valorii nobiliare şi a semnificaţiei sale heraldice, care lăsau cu totul în umbră valoarea sa materială; şi, dacă îţi face plăcere, am să-ţi arăt cândva pecetea.

Ar fi desigur prea plictisitor să urmărim etapă cu etapă carul comic, cu atât mai mult cu cât înaintau încet, cu popasuri mici, fără întâmplări care să merite a fi consemnate pe răbojul nostru. Prin urmare, vom sări câteva zile şi iată-ne sosiţi în împrejurimile oraşului Poitiers. Încasările nu fuseseră rodnice şi vremuri grele se abătură asupra trupei. Banii marchizului de Bruyères se sfârşiseră de-a binelea, ca şi pistolii lui Sigognac, a cărui delicateţe sufletească ar fi suferit de nu-şi ar fi ajutat tovarăşii aflaţi la strâmtoare, desigur în măsura slabelor sale mijloace. Căruţa, trasă la plecare de patru animale zdravene, nu mai avea acum la ham decât un cal şi ce cal! O mârţoagă nenorocită, care părea să se fi hrănit, în loc de fân şi de ovăz, cu cercuri de butoaie, într-atât îi ieşeau demult coastele în afară. Oasele şoldurilor îi străpungeau pielea, iar muşchii slăbiţi ai coapselor se iveau ca nişte mari zbârcituri fleşcăite; picioarele, acoperite cu peri lungi şi zbârliţi, păreau nişte buturi din pricina umflaturilor. Pe greabăn, din pricina

rosăturilor hamului, a cărui căptuşeala dispăruse demult, se vedeau multe jupuituri sângerânde, iar loviturile de bici cabraseră cu tot felul de dungi flancurile strivite ale bietului animal. Capul său însemna un întreg poem de melancolie şi de suferinţă, înapoia ochilor i se vedeau nişte adâncituri profunde de ai fi crezut că au fost scobite cu bisturiul. Luminile ochilor, vinete, aveau privirea întunecată, resemnată şi gânditoare a omului obosit peste măsură. Nepăsarea faţă de lovituri, născută din zădărnicia strădaniei, i se citea trist în ochi, iar pocnetul biciului nu-i mai stârnea nicio scânteie de înviorare. Urechile pleoştite, dintre care una avea vârful despicat, îi atârnau jalnic de fiecare parte a frunţii şi scandau, prin clătinatul lor, ritmul inegal al mersului chinuit. O şuviţă a coamei, ajunsă galbenă din albă, îşi încurca firele de curelele frâului, a cărui piele aspră rosese ieşiturile osoase ale fălcilor, scoase şi mai mult în relief de slăbiciunea animalului. Din zgârciurile nărilor se prelingeau picături de apă, într-o răsuflare grea, iar pielea obosită ce-i acoperea dinţii galbeni părea crispată de nemulţumire, aidoma unor buze omeneşti posace.

Pe părul bălan, cu mici pete roşcate, sudoarea îi aşternuse nişte firişoare asemenea vărgăturilor pe care le lasă ploaia peste tencuiala zidurilor, îi lipise sub pântec mici smocuri de păr, îi muiase picioarele dinapoi şi împreună cu noroiul, plămădise un fel de ciment îngrozitor. Nimic nu putea fi mai jalnic de privit, iar calul pe care apare Moartea în Apocalips ar fi putut fi luat drept un patruped sprinten şi arătos, bun de paradă şi de întreceri între cavaleri, alături de acest animal vrednic de milă şi prăpădit, cu picioarele ce păreau gata să se rupă sau să se desfacă la fiecare pas şi care, cu o privire dureroasă, parcă implora ca o graţie lovitura ucigătoare şi izbăvitoare a hingherului. Cum începuse să se lase frigul, animalul păşea în mijlocul

aburilor care îi ieşeau din flancuri şi din nări. În car nu se aflau decât cele trei femei. Bărbații mergeau pe jos ca să nu împovăreze şi mai mult amărâtul animal, pe care nu numai că puteau să-l urmeze lesne, dar puteau chiar să-l şi întreacă. Numai gânduri triste îi stăpâneau pe toți şi de aceea, fără să scoată o vorbă, mergeau izolați, înfăşurându-se pe cât puteau mai bine în capele lor destul de subțiri.

Sigognac, aproape descurajat, se întrebă dacă n-ar fi făcut mai bine să rămână în castelul dărăpănat al părinților săi, chiar de ar fi fost să moară de foame alături de blazonul său tocit, în linişte şi singurătate, decât să înfrunte întâmplările unei călătorii pe drumuri necunoscute, alături de nişte saltimbanci.

Şi gândul îl duse la bravul Pierre, la Bayard, la Miraut şi la Belzebut, credincioşii tovarăşi ai îndelungii sale plictiseli. Oricât voi să se stăpânească, inima i se strânse, iar din piept i se urcă înspre gâtlej acel tremur nervos care de obicei se preface în lacrimi; dar o privire aruncată spre Isabella, care stătea ghemuită în mantila sa în partea din față a căruței, îi întări din nou curajul. Tânăra îi surâdea; nu părea să fie mâhnită din pricina necazurilor; sufletul îi era mulțumit: ce însemnătate puteau să aibă suferințele şi oboselile trupului?

Peisajul pe care-l străbăteau nu era deloc potrivit pentru a împrăştia melancolia. În prim plan se răsuceau

scheletele convulsive ale câtorva ulmi bătrâni, chinuiți, strâmbi, ciuntiți. Crăcile lor negre, cu firicele capricioase, se desenau pe un cer cenuşiu gălbui, foarte jos, încărcat cu nori ce prevesteau zăpada şi prin care nu străbătea decât o lumină lividă; în al doilea plan se întindeau câmpuri nelucrate, pe care le mărgineau, aproape de orizont, coline pleşuve sau şiruri de copaci roşietici. Din depărtare în depărtare, ca o pată de cretă, câte o colibă, înălțând spre cer o uşoară spirală de fum, se zărea printre stinghiile

subțiratice ale împrejmuirilor. Adânciturile unui şanț brăzdau pământul cu o lungă cicatrice. Primăvara, câmpia ce se întindea în față, îmbrăcată în verdeață, ar fi putut să aibă un aspect plăcut; însă, învăluită în veşmintele cenuşii ale iernii, ea nu oferea ochilor decât monotonie, sărăcie şi tristețe. Din vreme în vreme, câte un țăran livid şi zdrențăros sau câte o bătrână încovoiată sub o legătură de vreascuri, păşeau încet pe drum, departe de-a însufleți acest pustiu, parcă dimpotrivă, accentuau şi mai mult singurătatea. Coțofenele, țopăind pe pământul negru, cu coada înfiptă în târtiță ca un evantai închis, păreau că sunt adevărații locuitori ai ținutului. Cârâiau de zor la vederea carului, ca şi cum şi ar fi comunicat reflecțiile şi gândurile despre comedianți şi dansau pe dinaintea lor a batjocură, ca nişte păsări rele şi fără inimă ce erau, nesimțitoare la necazurile bietei lumi.

Vântul puternic şi rece ce se porni să bată lipea mantalele subțiri de trupurile comedianților şi le pălmuia fața cu degetele sale roşii. Nu după mult timp, în vârtejurile vântului începură să apară şi fulgi de zăpadă, ce se urcau, coborau, se încrucişau fără să poată atinge pământul sau să se aştearnă undeva, într-atât de puternică era vijelia. Fulgii ajunseră atât de deşi, încât alcătuiau un fel de obscuritate albă, la câțiva paşi de drumeții orbiți. Văzute prin acest furnicar argintiu, lucrurile cele mai apropiate îşi pierdeau aparența reală şi nu mai era chip să le deosebeşti.

— S-ar părea, spuse Pedantul, care păşea înapoia carului spre a se mai adăposti un pic, că gospodină cerească jumuleşte acolo sus nişte gâşte şi îşi scutură peste noi puful din şort. Ca să fiu sincer, carnea mi-ar plăcea mai mult şi m-aş simți în stare s-o mănânc, aşa, fără lămâie şi fără mirodenii.

— Chiar şi fără sare, răspunse Titanul, deoarece stomacul meu nu-şi mai aminteşte de acea omletă, gătită din ouăle ce

piuiau când au fost sparte de marginea tigăiței şi pe care am dat o peste gât, botezând-o cu titlul amăgitor şi sarcastic de dejun, deşi era garnisită numai cu ciocuri.

Sigognac veni şi el să se mai adăpostească înapoia carului. Pedantul începu vorba:

— Priviți ce vreme îngrozitoare, domnule baron; îmi pare tare rău pentru dumneavoastră că trebuie să împărtăşiți restriştile noastre, dar acestea sunt necazuri trecătoare şi cu toate că nu mergem prea repede, totuşi ne apropiem de Paris.

— Cât despre mine, n-am fost deloc crescut pe brațele moliciunii, răspunse Sigognac şi nu sunt omul care să mă sperii de câțiva fulgi de zăpadă. Pe cine plâng, sunt aceste sărmane femei, care, plăpânde prin natura lor, sunt silite să îndure oboseli şi lipsuri întocmai ca nişte ostaşi la vreme de război.

— De tare multă vreme sunt ele obişnuite cu aşa ceva şi ceea ce ar însemna aspru şi greu pentru femei de neam sau pentru burgheze, lor nu li se pare deloc anevoios.

Furtuna creştea. Gonită de vânt, zăpada alerga în nori albi, ce de abia atingeau pământul şi se oprea doar când era stăvilită de vreun obstacol: dâmburi, movile, grămezi de pietre, garduri, povârnişuri de şanțuri. Şi se îngrămădea acolo cu o uimitoare iuțeală, revărsându-se în cascadă peste cealaltă parte a stavilei vremelnice. Alteori se prăvălea ca într-o prăpastie în vâltoarea unei trombe şi se urcă din nou spre cer, în vârtejuri nebune, pentru a cădea iarăşi în mormane, pe care furtuna le spulberă într-o clipită. Câteva minute fuseseră de ajuns pentru a aşterne pe chipurile Sérafinei, Isabellei şi Leonardei un strat de pudră albă, deşi se refugiaseră în fundul carului şi se adăpostiseră sub un parapet de bagaje, sub coviltirul tremurând de pânză.

Zăpăcit de biciuirile zăpezii şi ale vântului, calul nu mai înainta decât cu mare greutate. Sufla din greu, trupul îi

tremura, iar copitele îi alunecau la fiecare pas. Tiranul îl apucă de căpăstru şi mergând alături de el, îl susținu un pic cu brațul sau viguros. Pedantul, Sigognac şi Scapin puseseră umărul la roată, Lendru plesnea din bici pentru a mai îmboldi bietul animal. Să-l fi lovit ar fi însemnat curată cruzime. Cât despre Matamore, el rămăsese ceva mai în urmă, deoarece era atât de uşor, dată fiind slăbiciunea sa fenomenală, încât vântul îl împiedica să înainteze, cu toate că luase câte o piatră în fiecare mână şi îşi umpluse buzunarele cu pietricele

spre a se mai îngreuna.

Vijelia de zăpadă, departe de-a se potoli, se dezlănțuise cu mai mare turbare şi se rostogolea cu furie

printre grămezile de fulgi albi, pe care îi stârnea în mii de vârtejuri şi de luciri, asemenea spumei valurilor. Furtuna deveni atât de năprasnică, încât comedianții, cu toate că țineau să ajungă cât mai neîntârziat în sat, fură siliți să se oprească locului şi punând mâna, întoarseră carul împotriva vântului. Nenorocita gloabă, care-l trăgea, era la capătul puterilor; picioarele i se înțepeniseră; fiori şi tremurături îi alergau peste pielea fumegândă şi scăldată în sudori. O sforțare încă şi ar fi căzut moartă; picături de sânge se şi prelingeau din nările puternic dilatate de grozavă apăsare a pieptului şi reflexe sticloase treceau prin luminile ochilor.

Grozăvia în întuneric nu este greu de închipuit. Tenebrele găzduiesc cu uşurință spaimele, dar teroarea albă poate fi mai greu înțeleasă. Totuşi, nimic nu putea fi mai sinistru decât situația sărmanilor noştri comedianți, palizi de foame, vineți de ger, orbiți de zăpadă şi pierduți la marginea unei şosele în mijlocul unor vârtejuri amețitoare de ace de gheață, care îi învăluiau de pretutindeni. Se ghemuiseră, cu toții, sub pânza coviltirului, aşteptând să treacă urgia, înghesuiți unul într-altul spre a se folosi de căldura

trupurilor lor. Într- un sfârşit, uraganul stătu, iar zăpada, suspendată în văzduh, putu să coboare mai puţin furtunos pe pământ. Cât de departe putea să răzbată privirea, câmpia dispărea sub un linţoliu argintiu.

— Dar unde-i oare Matamore? întrebă Blazius; să-l fi dus vântul din întâmplare până la lună?

— Într-adevăr, rosti şi Tiranul, nu-l văd. Poate că s-a ghemuit pe sub vreun decor în fundul carului. Hei! Matamore! Destupă-ţi urechile dacă dormi şi răspunde când te chemăm.

Matamore nici gând să răspundă. Nicio formă nu se mişca de sub grămadă decorurilor vechi.

— Hei! Matamore! mugi din nou Tiranul cu cea mai groasă voce tragică de care era capabil şi cu o forţă în stare să trezească în peştera lor şi pe cei şapte adormiţi din poveste, cu dulăul lor cu tot.

— Nu l-am văzut, spuseră şi comediantele, vârtejurile de zăpadă ne orbeau şi nu ne-am îngrijorat, de altminteri, de absenţa sa, socotind că se afla la câţiva paşi în urma carului.

— Drace! exclamă Blazius, lucrurile sunt destul de ciudate: numai să nu-i se fi întâmplat vreo nenorocire!

— Fără îndoială, spuse Sigognac, că se va fi adăpostit, în toiul viscolului, după vreun trunchi de arbore şi nu va întârzia mult şi ne va ajunge.

Luară hotărârea să aştepte câteva minute, după care, dacă nu se ivea, urmau să pornească în căutarea sa. Dar nimic nu apărea pe drum şi pe fundalul alb, deşi amurgul se lăsase, o formă omenească s-ar fi desprins cu uşurinţă, chiar de la o distanţă destul de mare. Noaptea ce coboara atât de repede peste zilele scurte de decembrie îşi întinsese valurile, dar fără să aducă cu ea o obscuritate deplină. Răsfrângerile zăpezii se luptau cu tenebrele cerului şi printr-o bizară răsturnare, părea că lumina izvorăşte din pământ.

Orizontul se preciza în linii albe şi nu se pierdea în depărtările zării. Arborii, parcă presaraţi cu făină, semănau cu crengile şi trunchiurile cu care promoroaca împodobeşte geamurile îngheţate şi din vreme în vreme, fulgi de zăpadă scuturaţi de ramuri cădeau asemenea lăcrămioarelor de argint de pe giulgiurile mortuare, peste draperiile negre ale umbrei. Priveliştea era încărcată de o tristeţe adâncă; un câine se porni să urle a pustiu, parcă pentru a da glas dezolării locurilor şi pentru a exprima melancolii sfâşietoare. Uneori, parcă natura, plictisită de mutismul ei, îşi încredinţează suferinţele tainice vaietelor vântului sau tânguirilor vreunui biet animal.

Se ştie cât este de lugubru în liniştea nopţii lătratul deznădăjduit care se sfârşeşte în horcăieli, pe care parcă îl pricinuieşte trecerea fantomelor nevăzute pentru ochiul omenesc. Înstinctul animalelor, ce se află în comunicare cu sufletul lucrurilor, presimte nenorocirea şi o jeleşte mai înainte de-a fi cunoscută. În acest urlet amestecat cu hohote de plâns se desluşesc groaza faţă de viitor, spaimele teribile ale morţii şi teama de supranatural. Nici omul cel mai curajos nu-l aude fără să fie adânc mişcat şi urletul îţi încreţeşte pielea şi-ţi zbârleşte părul, ca acel suflu despre care vorbeşte Iov.

Urletul, mai întâi îndepărtat, se apropiase şi acum putea fi desluşit, în mijlocul câmpiei, aşezat pe labele dinapoi, în zăpadă, un zăvod mare, negru, cu botul ridicat către cer, care părea că se gargariseşte cu gemetele astea jalnice.

— Cred că i s-a întâmplat ceva sărmanului nostru tovarăş, strigă Tiranul, animalul ăsta blestemat urlă ca pentru mort.

Femeile, cu inima strânsă de o presimţire sinistră, îşi făcură cucernic semnul crucii. Buna şi generoasă Isabella murmură un început de rugăciune.

— Trebuie să mergem să-l căutăm fără de întârziere, rosti

Blazius, să luăm şi felinarul, a cărui lumină îi va sluji de călăuză şi de stea polară dacă a pierdut drumul bun şi a luat o razna peste câmpuri, fiindcă pe o aşa vifornită, care a acoperit drumurile cu giulgiuri aibe, este foarte uşor să te rătăceşti.

Scăpărară iute cremenele şi aprinseră un muc de lumânare pe care îl vârâră în pântecele felinarului. Numaidecât felinarul răspândi prin gemuleţele subţiri de con o lumină destul de vie pentru a fi zărită de departe.

Tiranul, Blazius şi Sigognac porniră în cercetare. Scapin şi Leandru rămaseră de pază lângă car şi spre a linişti pe cele trei femei, pe care întreaga întâmplare începuse să le îngrijoreze.

Pentru a spori şi mai mult caracterul lugubru al scenei, dulăul negru nu mai contenea să urle cu dispelrare, iar vântul rostogolea peste câmpii carele sale aeriene, cu murmure surde, ca şi cum ar fi dus în noapte duhuri călătoare.

Vijelia spulberase în aşa chip zăpadă, încât ştersese orice fel de urme sau în orice caz le făcuse nesigure.

De altminteri, din pricina nopţii, căutarea era foarte anevoioasă, iar când Blazius îşi apropia felinarul de pământ, găsea imprimate uneori, în pulberea albă, urmele picioarelor enorme ale Tiranului, dar nu paşii lui Matamore, care, chiar de ar fi ajuns până acolo, nu s-ar fi întipărit mai mult decât urmele unei păsări.

Străbătură astfel aproape un sfert de leghe, cu felinarul ridicat, spre a atrage atenţia comediantului rătăcit şi strigând întruna, din toate puterile plămânilor:

— Matamore! Matamore! Matamore!

La această chemare, asemănătoare aceleia pe care anticii o rosteau către morţi mai înainte de-a se despărţi de locul mormântului proaspăt, numai liniştea le răspundea sau ţipătul vreunei păsări fricoase ce îşi luă zborul cu o fâlfâire

bruscă din aripi, pentru a se duce să se piardă departe în noapte. Uneori, câte o bufniță, zăpăcită de lumină, tipa îngrozitor de jalnic. În sfârşit, Sigognac, care avea o privire pătrunzătoare, crezu că desluşeşte prin umbră, la piciorul unui arbore, o figură cu aspect fantastic, ciudat de înțepenită şi într-o sinistră nemişcare. Sigognac dădu imediat de ştire tovarăşilor săi şi cu toții, porniră în cea mai mare grabă într-acolo.

Era, într-adevăr, sărmanul Matamore. Spatele îi era sprijinit de un copac, iar picioarele sale lungi, întinse pe pământ, dispăreau pe jumătate sub nămetii de zăpadă. Imensa sa spadă, pe care n-o părăsea niciodată, forma cu bustul sau un unghi bizar, care ar fi stârnit râsul în orice altă împrejurare. Matamore rămase nemişcat mai departe, ca o stâncă de piatră, la apropierea tovarăşilor săi. Neliniştit de înțepeneala ciudată, Blazius îndreptă lumina felinarului spre fața lui Matamore, dar aproape să-l scape din mână, într-atât demult se sperie de ceea ce văzu.

Masca, astfel luminată, nu mai avea niciun pic din culorile vieții. Era albă ca ceara. Nasul, cu nările strânse de degetele noduroase ale Morții, lucea ca un os de sepie, pielea i se întinsese pe tâmple. Fulgi de zăpadă i se adunaseră pe sprâncene şi pe gene, iar ochii holbați priveau ca nişte ochi de sticlă. La fiecare capăt al mustăților scânteia câte un mic sloi de gheață care le aplecă sub greutatea sa. Sigiliul liniştei eterne pecetluise buzele de pe care îşi luaseră zborul atâtea palavre vesele, iar capul de mort, sculptat de slăbiciune, apăruse pe această figură palidă, în care obişnuința grimaselor şi a schimonoselilor săpase cute oribil de comice, ce rămăseseră întipărite chiar pe chipul neînsuflețit, deoarece aceasta este una din nimicniciile meseriei de comediant: când e vorba de el, moartea nu e în stare să-şi păstreze gravitatea.

Mai nutrind încă unele speranțe, Tiranul încerca să-i

scuture mâna lui Matamore, dar braţul ţeapăn căzu brusc, dintr-o bucată, cu un zgomot sec, ca braţul de lemn al unei marionete căreia îi dai drumul la sfoară. Bietul om părăsise teatrul vieţii pentru acela al lumii de dincolo. Cu toate acestea, neputând concepe că Matamore murise cu adevărat, Tiranul îl întrebă pe Blazius dacă nu are cumva la el clondirul. Pedantul nu se despărţea niciodată de acest preţios obiect. Mai rămăseseră în el câteva picături de vin şi vârî gâtul clondirului între buzele violete ale lui Matamore; dar dinţii rămaseră încleştaţi cu îndărătnicie şi lichidul întăritor ţâşni înapoi în picături roşii, prin colţurile gurii. Suflul vital părăsise pentru totdeauna acest lut plăpând, întru-

cât cea mai neînsemnată răsuflare ar fi dat naştere unui abur vizibil în aerul rece.

— Nu-i mai chinuiţi bietul trup neînsufleţit, spuse Sigognac, nu vedeţi că e mort?

— Vai! Aşa este, răspunse Blazius; tot atât de mort ca şi Keops sub piramida cea mare. Fără îndoială că, buimăcit de viscol şi nemaiputând lupta împotriva furiei furtunii, s-a oprit lângă acest copac şi cum nu avea un dram de carne pe oase, l-a pătruns numaidecât gerul până în măduva lor. Ca să producă o impresie cât mai grozavă la Paris, îşi micşora în fiecare zi porţia de mâncare şi ajunsese, din pricina postului, la fel de costeliv ca şi un ogar la capătul sezonului de vânătoare. Sărmane Matamore! Iată te de acum înainte la adăpost de bobârnace, de tifle, de lovituri de picior şi de ciomege peste spinare, pe care rolurile tale te sileau să le rabzi! Nimeni n-o să-ţi mai râdă în nas.

— Ce ne facem cu trupul lui? îl întrerupse Tiranul, nu putem să-l lăsăm aici, pe povârnişul ăsta, să-l sfâşie lupii şi câinii sau să-l ciugulească păsările, deşi carnea lui înseamnă un prânz tare jalnic, cu care nu s-ar satura nici măcar viermii.

— Bineînțeles că nu, rosti Blazius; a fost un camarad bun şi loial şi cum nu este greu, ai să-l apuci de cap, iar eu de picioare şi-l vom duce amândoi până la căruță. Mâine, când se va face ziua, îl vom înmormânta în vreun locşor retras, în chipul cel mai cuviincios cu putință: fiindcă nouă, histrionilor, Biserica vitregă ne închide porțile cimitirului şi nu ne îngăduie ultima bucurie, de-a dormi somnul de veci în pământ sfințit. Ne este scris să putrezim în gemonii[99] ca nişte câini cu mațele scoase sau ca nişte cai morți, după ce, toată viața noastră, am înveselit atâția oameni cumsecade. Dumneavoastră, domnule baron, o veți lua înainte şi veți ține felinarul.

Sigognac dete din cap în semn de aprobare pentru această rânduială. Cei doi comedianți se aplecară, deteră la o parte zăpada ce îl şi acoperise pe Matamore ca un lințoliu prea timpuriu, ridicară cadavrul ce cântarea mai puțin chiar decât trupul unui copil şi porniră la drum. Înaintea lor păşea baronul, care le lumina calea cu razele felinarului.

Din fericire, la acest ceas din noapte, nimeni nu trecea pe drum, deoarece, pentru orice călător, ar fi însemnat un spectacol înfricoşător şi misterios acest grup funebru, luminat bizar de reflexele roşietice ale felinarului, ce aşternea în urma sa lungi umbre, diforme, peste albeața zăpezii. Gândul unei crime sau al unei vrăjitorii i-ar fi trecut numaidecât prin minte, fără nicio îndoială.

Zăvodul negru contenise cu urletele, ca şi cum îşi încheiase misiunea de-a da de ştire. O linişte sepulcrală domnea departe, departe peste câmpie, deoarece zăpada are darul de-a înăbuşi zgomotele.

Cu puțin timp mai înainte, Scapin, Leandru şi comediantele zăriseră luminița roşie ce se legăna în mâna

---

[99] Gemona, scara colinei Capitolium unde erau expuse, la romani, trupurile celor ucişi prin suplicii.

lui Sigognac şi care arunca asupra lucrurilor reflexe neaşteptate, scoţându-le din umbră, sub înfăţişări bizare sau îngrozitoare, până ce se topeau din nou în întuneric. Se ivea şi se ascundea, rând pe rând, la licăreala nesigură, grupul alcătuit din Tiran şi din Blazius, reuniţi prin cadavrul culcat al lui Matamore, ca două cuvinte printr-o trăsătură de unire, învăluiţi într-o aparentă enigmatică şi lugubră. Scapin şi Leandru, mânaţi de o curiozitate dominată de nelinişte, purceseră înaintea cortegiului.

— Ei bine! Ce s-a întâmplat? întrebă valetul de comedie, când îşi ajunse camarazii; e cumva bolnav Matamore, de-l purtaţi aşa întins de parcă şi ar fi înghiţit o spadă?

— Nu-i bolnav, răspunse Blazius, ba chiar se bucură de o sănătate de neclintit. Guta, friguri, guturai, pietre la rinichi nu mai au nicio putere asupra sa. S-a vindecat pentru totdeauna de o boală pentru care niciun doctor, fie el Hippocrate[100], Galien[101] sau Avicenna[102], nu a găsit leac, vreau să spun de viaţă şi de care totdeauna ne scapă doar moartea.

— Aşadar e mort! exclamă Scapin cu o intonaţie de surpriză dureroasă, aplecându-se peste chipul lui Matamore.

— Foarte mort, cum nu se poate mai mort, dacă există grade în această situaţie, fiindcă la frigul firesc al morţii se adaugă răceala gerului, răspunse Blazius cu o voce tulburată, care trăda mai multă emoţie decât îngăduiau

---

[100] Hipocrate, cel mai mare medic al antichităţii, născut în insula Cos la 460 în. Chr..

[101] Galien (131-210 d. Chr.), medic grec.

[102] Avicena (Abu Ali al-Hosein ibn-Sena) (980-1037 d. Chr.), celebru filozof şi medic arab.

cuvintele.

— A trăit! După cum se exprima confidentul prințului în scena finală a tragediilor, adauga Tiranul. Dar vă rog să ne mai schimbăm puțin. Este rândul vostru acum. Îi purtam de atâta vreme pe scumpul nostru tovarăş, fără să tragem nădejdea vreunui fel de răsplată.

Scapin îl înlocui pe Tiran, Leandru pe Blazius, cu toate că îndeletnicirea aceasta de cioclu nu-i era câtuşi de puțin pe plac, după care cortegiul porni iarăşi. În câteva minute ajunseră la căruța oprită în mijlocul drumului. Cu tot gerul, Isabella şi Sérafina coborâseră din căruță, unde, ghemuită, rămăsese doar Dueña, care-şi căsca mari ei ochii de cucuvea. La vederea lui Matamore, palid, înțepenit, înghețat, purtând pe față acea mască imobilă prin care sufletul nu mai priveşte, comediantele scoaseră un țipăt de spaimă şi de durere. Două lacrimi țâşniră chiar din ochii puri ai Isabellei, înghețate degrabă de vântul rece şi aspru al nopții. Frumoasele-i mâini, înroşite de ger, se împreunară cu pioşenie, iar o rugăciune fierbinte pentru cel pe care îl înghițise atât de năprasnic abisul veşniciei se înalță pe aripile credinței în profunzimile cerului întunecat.

Ce era de făcut? Situația era îngrijorătoare. Satul unde urmau să rămâie peste noapte se afla încă la o depărtare de una sau două leghe, iar când vor ajunge acolo toate casele aveau să fie zăvorite demult, iar țăranii culcați; pe de altă parte, nu puteau să rămână în drum, în mijlocul zăpezii, fără o bucată de lemn ca să aprindă focul, fără merinde spre a mai prinde puteri, în tovărăşia atât de sinistră şi de neplăcută a unui cadavru, aşteptând să se crape de ziuă, în acest anotimp în care se face lumină aşa de târziu.

Se hotărâră să pornească. Ceasurile de odihnă şi nişte ovăz pe care i-l întinse Scapin mai aduseră un pic de vlagă în trupul bietei gloabe bătrâne şi spetite. Ba chiar părea înviorată şi în stare să pornească iarăşi la drum. Matamore

fu culcat în fundul căruței, sub o pânză. Comediantele, nu fără un fior de teamă, se aşezară în partea din față a căruței, deoarece moartea preface într-un spectru prietenul cu care vorbeai cu câteva clipe mai înainte, iar acela care te înveselea te îngrozeşte acum ca o stafie sau un strigoi.

Bărbații mergeau pe jos, Scapin lumina drumul cu felinarul în care puseseră o lumânare nouă, iar Tiranul apucase calul de căpăstru spre a-l ajuta să nu se poticnească. Nu înaintau prea repede, deoarece drumul era greu şi totuşi, la capătul a două ore de mers începură să zărească, în josul unui povârniş destul de repede, primele case ale satului. Zăpada aşternuse cămăşi albe peste acoperişuri, care le făceau să se desprindă, cu tot întunericul nopții, pe fondul închis al cerului. Auzind încă din depărtare zdrăngănind şi scrâşnetul roților căruței, câinii neliniştiți se porniră pe o larmă grozavă, iar lătratul lor trezi şi pe alți, de prin gospodăriile singuratice de peste câmpuri. Era un adevărat concert de urlete, unele surde, altele ascuțite, cu solo-uri, răspunsuri şi coruri, la care participa cu sârg întregul neam câinesc de prin partea locului. De aceea, când căruța intră de-a binelea în sat, toți paşnicii săi locuitori erau treji. În cadrul lucarnelor sau prin canaturile unor porți întredeschise îşi făcură apariția multe capete împopoțonate cu scufii de noapte, ceea ce înlesni mult negocierile duse de Pedant spre a găsi un culcuş pentru trupă. Îl îndrumară către han, sau cel puțin către casa care slujea la aşa ceva, locurile nefiind prea vizitate de călători, care de obicei mergeau mai departe, fără să poposească aici. Aşa zisul han se afla la celălalt capăt al satului şi sărmana gloaba a fost nevoită să se mai opintească puțin; dar biata ființă simțea apropierea grajdului şi într-o sforțare supremă, potcoavele sale izbiră pietrele de pe drum de scăpărară scântei chiar aşa, prin zăpadă. Nu puteau să se înşele; o creangă de ilice, ce

semăna cu ramurile cufundate în apele sfinţite ale anticilor, atârna deasupra porţii, iar Scapin, ridicându-şi felinarul, constată prezenţa acestui simbol al ospitalităţii. Tiranul bătu toba cu pumnii săi mari pe tăblia porţii şi numaidecât răsună înăuntrul casei un tropăit de ghete ce coborau nişte trepte. O rază de lumină roşiatică răzbea printre crăpăturile lemnului. Se deschise un canat şi o bătrână, ferind cu o mână uscată, de părea că acum o să ia foc, flăcăruia tremurândă a unei lumânări de seu, îşi făcu apariţia în toată oroarea unei cămăşi de noapte foarte puţin graţioasă. Mâinile fiindu-i ocupate, bătrâna ţinea între dinţi sau mai degrabă între gingii marginile cămăşii croită din pânză groasă, cu intenţia pudică de-a ascunde privirilor libertine nişte farmece care i-ar fi făcut s-o ia la goană de spaimă chiar şi pe ţapii nelipsiţi din adunările nocturne ale vrăjitoarelor. Îi pofti pe comedianţi în bucătărie, aşeză sfeşnicul cu lumânarea pe o masă, răscoli cenuşa din vatră pentru a înteţi nişte tăciuni pe jumătate stinşi, care numaidecât făcură să trosnească şi să scânteieze un braţ de uscături; apoi bătrâna se urcă din nou în camera ei, spre a mai pune pe ea o fustă şi un soi de bluză. Un băieţoi, frecându-şi ochii cu mâinile-i murdare, se duse să deschidă poarta dinspre curte, băgă înăuntru căruţa, deshamă calul şi-l duse în grajd.

— Nu putem totuşi să-l lăsăm pe sărmanul Matamore în căruţă, ca pe un căprior ucis cu care ne întoarcem de la vânătoare, spuse Blazius, câinii din ograda ar putea să-l rupă în bucăţi. A fost botezat şi trebuie să-i facem veghea de mort, ca unui bun creştin ce a fost.

Ridicară trupul comedianului răposat, îl întinseră pe masă şi-l acoperiră în chip smerit cu o mantie. Sub stofă se sculpta în mari cute rigiditatea cadaverică şi se detaşa profilul ascuţit al feţei, poate şi mai înfrico-şătoare astfel decât dezvelită. De aceea, când se reîntoarse, n-a lipsit mult

ca hangița să cadă pe spate de groază la vederea mortului, pe care îl luă drept un om ucis, iar pe comedianți, făptașii omorului. Începuse chiar să se jelească şi întinzându-şi mâinile bătrâne şi tremurânde, îl imploră pe Tiran, pe care-l socotea căpetenia bandei, să n-o ucidă şi pe ea, făgăduind că va păstra cu sfințenie taina, chiar de ar fi fost pusă la caznele cele mai cumplite. Isabella o linişti, spunându-i în câteva cuvinte ce se întâmplase. Bătrâna se duse atunci să mai caute încă două lumânări şi le aşeză de o parte şi de alta a mortului, oferindu-se să vegheze şi ea alături de doamna Leonarda, întrucât, adeseori, în sat, se ocupase de îngroparea morților şi ştia ce este de făcut în aceste triste împrejurări.

După aceste rânduieli, comedianții se retraseră într-o altă încăpere. Din pricina atâtor scene lugubre şi mişcați de pierderea bunului Matamore, le trecuse pofta de mâncare şi de abia se atinseră de bucate. Poate că pentru prima oară în viața sa, deşi vinul nu era rău, Blazius îşi lasă pe masă paharul pe jumătate plin, uitând să-l dea pe gât. De bună seamă că era adânc mişcat sufleteşte, deoarece făcea parte din tagma acelor teribili sugători care ar dori să fie îngropați sub butoi, ca să le curgă întruna în gură de sub canea şi care ar fi în stare să se salte din coşciug şi să strige „ia mai toarnă-mi”, când e vorba de sorbit un pahar de vin straşnic.

Pentru Isabella şi Sérafina se găsi un pat păcătos într-o cameră învecinată. Bărbații se întinseră pe nişte maldăre de paie, aduse de un argat. Dormiră cu toții rău, iar somnul le fu tulburat de vise urâte. Nu se făcuse bine ziua şi toți erau în picioare, pentru că trebuiau se să ocupe de înmormântarea lui Matamore. În lipsa de giulgiuri, Leonarda şi gazda îl înfăşuraseră într-o bucată de decor vechi ce reprezenta o pădure, lințoliu tot atât de demn pentru un comediant, ca şi mantia de război a unui căpitan de oşti. Câteva resturi de pictură colorate în verde imitau, pe

urzeala uzată, ghirlande şi frunzişuri şi dădeau impresia unui strat de iarbă şi de flori aşternut pentru a cinsti trupul, cusut şi împachetat în chip de mumie egipteană.

Dintr-o scândură aşezată pe două beţe mai groase înjghebară o năsălie, de care apucară Tiranul, Blazius, Scapin şi Leandru. O togă lungă din catifea neagră constelată cu stele şi semilune din foiţe aurii şi argintii, de care se foloseau în rolurile de pontifi sau de necromanţi, sluji drept veşmânt mortuar cu destulă decenţă.

Astfel rânduit, cortegiul ieşi printr-o poartă dosnică ce dădea spre câmp, ca să evite privirile şi bârfelile curioşilor, pentru a ajunge la un loc viran, pe care hangiţa îl arătase nimerit ca loc de înmormântare pentru Matamore, fără ca cineva să se poată împotrivi, întrucât obiceiul era că acolo să fie azvârlite animalele moarte de vreo boală, loc desigur nevrednic şi murdar pentru a primi nişte rămăşiţe omeneşti, lut turnat după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu; dar canoanele bisericii sunt precise, iar histrionul excomunicat nu se poate odihni în pământ sfinţit, afară numai dacă nu s-a lepădat de teatru, de treburile şi de deşertăciunile sale, ceea ce nu se întâmplase cu Matamore.

Dimineaţa, cu ochii ei cenuşii, începea să se trezească şi cu picioarele în omăt, cobora povârnişurile colinelor. O lumină slabă şi rece se întindea peste câmpie, a cărei albeaţă făcea să pară lividă nuanţa palidă a cerului. Uimiţi de înfăţişarea bizară a cortegiului, înaintea căruia nu se afla nici crucea şi nu păşea nici preotul şi care nu se îndrepta spre biserică, câţiva ţărani ce porniseră să adune uscaturi se opriră şi priveau chiondorâş la comedianţi, bănuindu-i că sunt eretici, vrăjitori sau nelegiuiţi de hughenoţi, dar fără să îndrăznească totuşi să spună ceva. În sfârşit, ajunseră într-un loc mai deschis, iar băiatul de grajd, care ducea cu el o cazma ca să sape groapa, spuse că ar fi bine să se oprească acolo. De jur-împrejur, hârci şi ciolane de animale pe

jumătate acoperite de zăpadă formau numeroase movilite. Schelete de cai, anatomizate de vulturi şi de corbi, îşi întindeau, la capătul unui şirag de vertebre, lungile căpățâni descărnate, cu orbitele goale şi îşi desfăşurau coastele despuiate de carne ca spițele unui evantai căruia i-a fost destrămată hârtia. Grămăjoare de zăpadă aşternute într-un chip fantastic sporeau şi mai mult oroarea acestei privelişti bântuite de hoituri, scoțând în relief ieşiturile şi articulațiile oaselor. Ai fi putut spune că este vorba de acele animale himerice pe care călăreau Aspiolele sau Gulele în cavalcadele sabatului.

Comedianții aşezară trupul pe pământ, iar rândaşul începu să sape vârtos, aruncând bulgarii negri peste zăpadă, impresie nespus de lugubră, deoarece li se pare celor vii că sărmanilor răposați, deşi nu mai simt nimic, de bună seamă că le este mai frig învăluiți în zăpadă şi promoroacă, în prima lor noapte de mormânt.

Tiranul îl schimbă pe băiat la săpat, iar groapa se adâncea cu repeziciune. Îşi şi căscase fălcile destul de larg pentru a înghiți dintr-o îmbucătură cadavrul subțiratic, când gloata de țărani începu să urle împotriva hughenoților, iar pe fețele lor puteai citi că sunt gata să-i atace pe comedianți. Fură azvârlite câteva pietre, dar care, din fericire, nu atinseră pe nimeni.

Cuprins de mânie împotriva acestor derbedei, Sigognac îşi scoase iute sabia din teacă şi se aruncă asupra canaliilor, lovindu-i cu latul sabiei şi amenințându-i cu vârful ascuțit. La zgomotul făcut de încăierare, Tiranul sări afară din groapă, apuca una din batele ce slujise la năsălie şi începu să-i croiască peste spate pe țopârlanii răsturnați de atacul impetuos al baronului. Ceata se risipise urlând cât o ținea gura şi blestemând de zor şi numai astfel putură sfârşi înmormântarea lui Matamore!

Culcat în fundul gropii, trupul cusut în petecul sau de

pădure avea mai degrabă înfăţişarea unei archebuze învelite în saia verde, pe care o îngropi spre a o ascunde, decât a unui cadavru omenesc pe care îl înmormântezi. Când primele lopeţi de pământ se rostogoliră peste sarmanele rămăşiţe pământeşti ale comediantului, Pedantul, mişcat, nu mai fu în stare să-şi stăpânească o lacrimă, ce-i căzu, din vârful nasului roşu, în groapă, ca o perlă a sufletului şi suspină, cu o voce tânguitoare, în chip de cuvântare funebră, aceasta exclamare care reprezenta totodată bocirea şi elogiul funebru al defunctului:

— Vai! Sărmane Matamore!

Preacinstita persoană care era Pedantul, rostind aceste cuvinte, nu bănuia că repetă lapidarele cuvinte ale lui Hamlet, prinţul Danemarcei, pe când învârtea în mâna ţeasta lui Yorick, fostul bufon al Curţii, aşa cum reiese din tragedia domnului Shakespeare, poet foarte cunoscut în Englitera şi protejat al reginei Elisabeta. În câteva minute groapa fu acoperită. Tiranul risipi zăpada deasupra mormântului pentru a ascunde locul, de teamă să nu se făptuiască vreun sacrilegiu asupra cadavrului şi după ce termină şi această treabă, rosti:

— Ei bine, hai să părăsim degrabă locul, întrucât nu mai avem nimic de făcut pe aici; să ne reîntoarcem la han. Să înhămăm calul la căruţă şi să ne luăm valea, fiindcă mocofanii ăştia, de s-or întoarce şi cu alţii, ar putea foarte bine să ne înfrunte. Spada dumneavoastră şi pumnii mei n-ar mai fi de ajuns. O droaie de pigmei poate să vină de hac unui uriaş. Însăşi victoria ar fi lipsită de glorie şi fără de niciun folos. Chiar dacă veţi străpunge burţile a cinci sau şase secături, renumele dumneavoastră n-ar spori, iar morţii ăştia ne-ar băga în multe încurcături. Ne-ar fi dat să auzim văduve bocindu-se, orfanii ţipând şi văicărindu-se, lucruri plicticoase, ce stârnesc milă şi de care avocaţii se vor folosi pentru a influenţa judecătorii.

Sfatul era bun şi fu urmat. O oră mai târziu, socoteală de la han era plătită şi căruța o pornea din nou la drum.

VII
În care romanul îşi justifică titlul

La început merseră cu iuțeala pe care o îngăduiau forțele gloabei, înviorată de o noapte mai bună, petrecută în grajd şi pe cât permitea starea drumului acoperit de zăpadă ce căzuse în ajun. Țăranii înghiontiți şi luați la goană de către Sigognac şi Tiran puteau să se întoarcă şi să atace din nou, în număr mai mare; ca atare era bine să existe între car şi sat o distanță suficientă spre a face inutilă orice urmărire. Străbătură două leghe şi mai bine în tăcere, întrucât tristul sfârşit al lui Matamore sporea cu tot felul de gânduri funebre melancolia situației în care se aflau. Fiecare se gândea că într-o bună zi putea să fie şi el îngropat astfel, la marginea drumului, printre hoituri şi mortăciuni şi lăsat în voia profanărilor fanatice. Căruța ce-şi urma drumul simboliza viața, care merge înainte mereu, fără să-i pese de cei ce nu puteau să se țină după ea şi cădeau în şanțuri, în agonie, sau secerați de moarte. Dar simbolul acesta vădea şi mai mult sensul său ascuns, iar Blazius, care avea mâncărime de limbă, se porni la reflecții morale pe această temă, ajutându-se de nenumărate citate, apoftegme, sentințe şi maxime, pe care rolurile sale de Pedant i le întipăriseră adânc în memorie.

Tiranul îl ascultă cu un aer posomorât fără să scoată o vorbă. Preocupările sale călătoreau pe alte meleaguri, încât Blazius, observând aerul distrat al camaradului sau, îl întrebă ce gânduri îl frământau.

— Mă gândesc, răspunse Tiranul, la Milo Crotonianul,

care a doborât un bou dintr-o singură lovitură de pumn şi l-a mâncat într-o singură zi. Isprava asta îmi place grozav şi mă simt în stare s-o făptuiesc şi eu.

— Din nenorocire lipseşte boul, spuse Scapin, amestecându-se şi el în discuție.

— Da, replică Tiranul, nu am decât pumnul... şi burta. Oh! Cât de fericit sunt struții care se hrănesc cu pietricele, cioburi de oale, nasturi de jambiere, mânere de cuțite, catarame de cingătoare şi alte merinde de acest gen, indigeste pentru oameni. În clipele astea aş înghiți toată recuzita teatrului. Mi se pare că, săpând groapa sarmanului Matamore, am săpat şi în mine una aşa de largă, de lungă şi de adâncă, încât nimic n-ar putea s-o umple. Anticii se dovedeau tare înțelepți când, după funeralii, întindeau praznice bogate în tot felul de fripturi şi stropite din belşug cu vinaturi, întru deplina glorie a răposaților şi întru cea mai straşnică sănătate a celor vii. Aş ține tare mult, în aceste clipe, să aduc la îndeplinire ritul filosofic de care pomeneam, foarte potrivit pentru a zvânta lacrimile celor rămaşi.

— Cu alte cuvinte, exclamă Blazius, tu vrei morțiş să mănânci. Polifem[103], căpcăun, Gargantua, Guliaf ce eşti, mă dezguşti adânc.

— Şi tu, tu ai o poftă nebună să bei, replică Tiranul. Sugătoare, burete, burduf, pâlnie, damigeană, țeavă, bute fără fund ce eşti, îmi stârneşti o milă grozavă.

— Cât de dulce şi de binevenită ar fi o contopire, la masă, a celor două elemente fundamentale! rosti Scapin cu un aer împăciuitor. Dar ia uitați-vă colo, la marginea drumului, ce pădurice frumoasă. Ar fi un loc tare potrivit pentru un popas. Am putea să întoarcem carul şi dacă ne-au mai

---

[103] Polifem, ciclop din mitologia greacă, fiul lui Poseidon. Ulise a scăpat de el prin viclenie.

rămas ceva de-ale gurii, vom dejuna, de bine de rău, la adăpostul vântului, înapoia acestui paravan natural. Popasul va mai da răgaz şi calului să se odihnească, iar nouă ne va îngădui, pe când vom ronţăi firimiturile, să mai discutăm despre hotărârile ce trebuie luate cu privire la viitorul trupei, care mi se pare al dracului de încărcat de nori.

— Să ştii că ai gura aurită, prietene Scapin, rosti Pedantul şi o să dezgropăm din măruntaiele traistei cu merinde, vai! mai plată şi mai dezumflată decât punga unui risipitor, niscaiva rămăşiţe, resturi ale splendorilor de altădată: firimituri de plăcinte, ciolane fără şuncă, pieliţe de cârnat şi coji de pâine. Mai există în cufăr două sau trei sticle de vin, ultimele dintr-o trupă vitează. Cu alde astea nici vorbă să ne putem potoli foamea şi setea, ci doar să le amăgim. Ce păcat că pământul din acest ţinut neospitalier nu este ca huma cu care unii sălbatici din America îşi umplu burta când se înapoiază cu mâna goală de la vânătoare sau pescuit! Întoarseră carul şi îl vârâră în desiş, iar calul, deshămat, începu să caute sub zăpadă fire de iarbă, aşa de puţine la acea vreme, pe care le smulgea cu dinţii lungi şi galbeni. Aduseră din car un covor, pe care îl aşternură într-o poieniţă. Comedianţii se aşezară turceşte în jurul acestei feţe de masă improvizate, pe care Blazius aranjă, în chip simetric, firimiturile scoase din căruţă, ca şi cum ar fi fost vorba de un festin în toată regula.

— O, ce frumoasă rânduială! exclamă Tiranul înveselit de acest spectacol! Nici chiar un majordom de

casă princiară n-ar fi aranjat mai bine lucrurile. Blazius, cu toate că joci minunat în rolurile de Pedant, să

ştii că vocaţia ta adevărată era aceea de mare ofiţer al chiolhanurilor.

— Am ţinut nespus demult la asta, dar soarta vitregă s-a împotrivit, răspunse Pedantul cu un aer modest. Mai cu

seamă, puişorii mei nesătui, să nu vă aruncaţi cu lăcomie asupra bucatelor. Mestecaţi încet şi plini de reculegere. De altminteri, am să vă tai eu porţiile ce vi se cuvin, aşa cum se obişnuieşte pe plutele cu naufragiaţi. Ţie, Tiranule, acest os jambonic de care mai atârnă încă o fâşie de carne. Ai să-l sfărâmi cu dinţii tăi zdraveni şi ai să-i scoţi măduva, în chip filosofic. Dumneavoastră, doamnelor, vă ofer acest fundament de plăcintă, umplută cu tocătură pe la colţuri şi înconjurată în interior cu nişte bastioane dintr-un strat de slănină foarte substanţial. Este o mâncare tare delicată, gustoasă şi atât de hrănitoare, că n-ai mai jindui după alta. Dumneavoastră, baroane de Sigognac, acest capăt de cârnăcior; să fiţi atent numai să nu înghiţiţi şi sfoară care îi leagă pielita ca baierile unei pungi. Trebuie s-o puneţi deoparte pentru supeu, întrucât cina este o masă indigestă, excesivă şi de prisos, astfel încât o vom suprima. Leandru, Scapin şi cu mine ne vom mulţumi cu această venerabilă bucată de brânză, sprâncenată şi bărboasă ca un sihastru dintr-o peşteră. În ceea ce priveşte pâinea, acei care o vor găsi prea tare, liberi sunt să o înmoaie în apă şi să-i scoată aşchiile spre a-şi tăia din ele scobitori. Cât despre vin, fiecare are dreptul la un păhărel şi în calitate de chelar şef vă rog să-l deşertaţi cu grijă până la ultima picătură, ca să nu se piardă un strop din această licoare.

Sigognac era deprins de tare multă vreme cu această cumpătare mai mult decât spaniolă şi în al său castel al Mizeriei, nu o singură dată îi fusese hărăzită o masă ale cărei firimituri i-ar fi pus în încurcătură pe şoareci, de ar fi trebuit să le ronţăie, întrucât şoarecele era el însuşi. Cu toate acestea, Sigognac nu se putea stăpâni să nu admire buna dispoziţie şi verva comică a Pedantului, care găsea prilej de râs într-o situaţie în care alţii ar fi gemut ca viţeii şi ar fi plâns ca vacile. Era însă neliniştit din pricina Isabellei. O paloare marmoreană îi acoperea obrajii şi în răstimpul în

care înghițea îmbucăturile, dinții îi clănțăneau ca nişte castaniete, într-o mişcare febrilă, pe care se străduia zadarnic s-o oprească. Veşmintele-i subțiri n-o apărau mai deloc împotriva frigului aspru, iar Sigognac, care stătea lângă ea, îi munca peste umeri, cu toată împotrivirea fetei, jumătate din capă sa, atrăgând-o lângă trupul său ca s-o dezmorțească şi să-i transmită un pic de căldură întăritoare. Lângă această vatră de iubire Isabella se mai încălzi şi o uşoară roşeață apăru din nou pe fața-i ruşinată. În timp ce comedianții stăteau la masă, se auzi un zgomot destul de ciudat, căruia, la început, nu-i acordară nicio atenție, luându-l drept şuieratul vântului ce bătea printre ramurile dezgolite ale crângului. Curând zgomotul deveni mai desluşit. Ai fi zis că-i un fel de horcăit răguşit şi strident, în acelaşi timp prostesc şi mânios, a cărui natură ar fi fost greu de explicat.

Femeile se arătară cam speriate.

— Dacă o fi un şarpe! strigă Sérafina; aş muri, nu altceva, într-atât îmi inspiră repulsie aceste jivine îngrozitoare.

— Pe un aşa frig, spuse Leandru, şerpii sunt amorțiți şi dorm mai țepeni decât nişte bețe, în fundul vi-zuinii lor.

— Leandru are dreptate, exclamă Pedantul, de bună seamă că este vorba de altceva; vreo vietate de prin crâng pe care o înspăimântă sau o deranjează prezența noastră. Eu zic să ne vedem de treabă şi să terminăm cu ciugulitul.

Cât despre Scapin, la auzul acestui şuierat îşi ciulise urechile de vulpe, care chiar dacă erau roşii de ger nu însemna că erau mai puțin sensibile şi privea cu nişte ochi iscoditori spre direcția de unde veneau zgomotele. Se auzea fâşâitul firelor de iarbă ce erau date în lături ca la trecerea unui animal. Scapin făcu semn cu mâna comedianților să rămână nemişcați şi numaidecât din desiş îşi făcu apariția un gâscan magnific, cu gâtul întins, cu capul sus, legănându-se cu o stupiditate maiestuoasă pe labele-i largi

şi palmate. Două gâşte, nevestele lui, îl urmau încrezătoare şi naive.

— Uite o friptură care se vâră singură în frigare, spuse Scapin cu jumătate de voce şi pe care Cerul, înduioşat de torturile stomacurilor noastre flămânde, ne-o trimite cum nu se poate mai la timp.

Vicleanul şi poznaşul nostru personaj se ridică şi se depărtă de restul trupei, descriind atât de uşor un semicerc, încât zăpada nu scârţâi câtuşi de puţin sub paşii săi. Atenţia gâscanului era atrasă de grupul comedianţilor, pe care îi privea cu o neîncredere amestecată cu o oarecare curiozitate, neexplicându-şi, în creierul sau obscur de boboc, prezenţa lor prin aceste meleaguri de obicei atât de pustii. Văzându-l atât de absorbit în această contemplaţie, histrionul, care părea obişnuit cu asemenea furtişaguri, se apropie de gâscan pe la spate şi îl acoperi cu capa cu o mişcare atât de precisă, de dibace şi de rapidă, încât toată acţiunea dură mai puţin timp decât a fost nevoie pentru a o descrie.

Orătania o dată îmbrobodită, Scapin se aruncă asupra ei şi o apucă de gât pe sub capă, pe care bătăile de aripi ale bietului animal ce se înăbuşea ar fi aruncat-o, repede, cât colo. Comediantul, în această atitudine, semăna cu acel grup antic atât de admirat, numit Copilul cu gâsca. Curând, gâscanul sugrumat încetă să se mai zbată. Capul îi căzu moale peste pumnul crispat al lui Scapin. Aripile nu se mai smuciră. Labele, încălţate în marochin portocaliu, se alungiră într-o trepidaţie supremă. Murise. Gâştele, văduvele sale, temându-se de o soartă asemănătoare, scoaseră în chip de discurs funebru un gâgâit jalnic şi dispărură iarăşi în pădure.

— Bravo, Scapin, uite o festă bine jucată, exclamă Tiranul, valorând cât toate renghiurile cu care te îndeletniceşti la teatru. Gâştele sunt mai greu de luat prin

surprindere decât alde Gerante şi Truffaldin, fiind prin natura lor foarte vigilente şi prevăzătoare, aşa cum reiese din paginile de istorie unde stă scris că gâştele Capitoliului au simţit apropierea, la ceas de noapte, a galilor şi au salvat astfel Roma. Jupanul gânsac, aici de faţă, ne salvează în alt chip, este adevărat, dar care nu este mai puţin providenţial.

Gânsacul fu tăiat şi jumulit de bătrâna Leonarda. În timp ce ea smulgea puful, pe cât se pricepea mai bine, Blazius, Tiranul şi Leandru, răspândiţi prin crâng, adunau vreascuri şi uscături, scuturând zăpada de pe ele şi aşezându-le grămadă pe un petec de pământ uscat, Scapin se apucă să taie cu cuţitul un băţ, pe care îl curăţă de coajă spre a-i sluji de frigare. Două crăci, ca nişte furci tăiate deasupra nodului, fură înfipte în pământ, în chip de rezemători şi de grătar. Cu ajutorul unui braţ de paie luate din căruţă, peste care scăpărară amnarul, focul se aprinse repede şi cât ai clipi din ochi începu să strălucească voios, colorând cu limbile de flăcări gânsacul pus în frigare şi reînsufleţind prin căldura sa dătătoare de viaţă trupa aşezată roată în jurul focului.

Scapin, cu un aer modest, aşa cum îi şade bine eroului situaţiei, stătea cuminte la locul său, cu ochii plecaţi şi cu înfăţişarea spăsită, întorcând din vreme în vreme gâscanul, care, la dogoarea jăraticului, capătă o frumoasă culoare rumenie, foarte apetisantă la privit şi răspândea o aromă de o suculenţă bună să-l aducă în extaz pe acel Cataligirone, care, din întreg Parisul, vestita cetate, nu admira nimic atât de mult ca ospătăriile înşirate pe strada Oües.

Tiranul se ridicase şi se plimba cu paşi mari spre a se sustrage, spunea el, de la tentaţia de-a se arunca asupra fripturii pe jumătate coaptă şi de-a o înghiţi cu frigare cu tot. Blazius se dusese până la car să scoată dintr-o ladă o tavă mare de cositor ce slujea la marile ospeţe de pe scenă. Din gâscanul aşezat pe tavă cu toată solemnitatea se

scurgea, sub acțiunea cuțitului, o zeamă sângerie ce răspândea cea mai delicioasă aromă.

Orătania fu tăiată în părți egale, iar dejunul începu iarăşi de la capăt. De data aceasta nu mai era vorba de o hrană himerică şi amăgitoare. Foamea amuțind conştiințele, nimeni nu avu vreo mustrare de cuget în privința modului în care acționase Scapin. Pedantul, care era un om foarte meticulos în materie de bucătărie, se scuză că nu are la dispoziție portocale amare, să le aşeze, felii, sub friptură, condiment obligatoriu după toate regulile artei; dar i se ierta din toată inima acest solecism culinar.

— Acum, că ne-am văzut şi sătui, spuse Tiranul, ştergându-şi barba cu mâna, ar fi nimerit să judecăm oleacă asupra a ceea ce avem de făcut. Mi-au mai rămas de abia trei sau patru pistoli în fundul chimirului, iar slujba mea de vistiernic este gata-gata să devină o sinecură. Trupa noastră a pierdut doi membri prețioşi, pe Zerbina şi pe Matamore şi de altminteri nu puteam să reprezentăm vreo comedie în plin câmp pentru desfătarea corbilor a ciorilor şi a coțofenelor. Dumnealor nu şi-ar plăti locul, neavând bani, cu excepția, poate, a coțofenelor, despre care se spune că fură monede, bijuterii, linguri şi pocale. Dar n-ar fi deloc înțelept să ne bazăm pe asemenea încasări. Cu calul Apocalipsului, care mai că îşi dă sfârşitul între hulubele căruței noastre, este cu neputință de ajuns la Poitiers mai înainte de două zile. Şi asta este foarte jalnic, întrucât până acolo suntem expuşi să crăpăm de foame sau de frig la cine ştie ce margine de şant. Gâştele nu ies din tufişuri în fiecare zi gata fripte.

— Expui cum nu se poate mai bine răul, zise Pedantul, dar nu ne spui nimic despre leac.

— Părerea mea, răspunse Tiranul, este să ne oprim în cel dintâi sat care ne va ieşi în cale; muncile câmpului s-au isprăvit. A sosit vremea lungilor priveghiuri de noapte. Se

vor învoi să ne pună la dispoziție vreun hambar sau vreun coşar. Scapin va bate de zor toba în fața porții, promițând mârlanilor uluiți un spectacol extraordinar şi mirific, cu înlesnirea de a-şi plăti locul în natură. Un pui de găină, o ciozvârtă de şuncă sau de carne, un urcior cu vin vor da dreptul la un loc în primele bănci. Vom primi, pentru un loc în băncile mai din fund, o pereche de porumbei, o duzină de ouă, o mână de legume, o pâine de casă sau orice alte merinde asemănătoare. Țăranii, tare calici în privința banilor, nu sunt la fel când este vorba de provizii, pe care le au în capistere şi care nu-i costă nimic, fiind dăruite de buna maică natura. Asta nu ne va umple punga, dar în schimb ne va îndestula vârtos burta, lucru important, deoarece de gaste[104] depinde întreaga armonie şi sănătate a trupului, cum remarcă atât de înțelepțeşte Menenius[105]. Apoi, nu ne va fi greu să ajungem la Poitiers, unde cunosc un hangiu care ne va da casă şi masă pe datorie.

— Dar ce piesă o să jucăm, interveni Scapin, în cazul în care ne va ieşi în cale satul nimerit? Repertoriul nostru s-a dat peste cap. Să joci tragedii şi tragicomedii în fața lor ar fi ca şi cum le ai vorbi pe chinezeşte acestor țărănoi ignoranți în ale istoriei şi ale mitologiei, care nu înțeleg nici măcar frumoasă limbă franceză. Ar trebui o farsă zdravănă şi hazlie, asezonată nu cu glume delicate şi fine, ci cu râsete grosolane, cu sumedenie de ciomăgeli, de lovituri de picior în dos, căzături ridicole şi situații bufone, după moda italienească. Palavrele căpitanului Matamore s-ar fi potrivit de minune. Din nenorocire, Matamore şi-a trăit traiul şi doar viermilor dacă le va mai putea debita tiradele.

---

104 Stomac (lat.).

105 Menenius Agrippa, consul roman (în. Chr.). A împăcat poporul şi Senatul grație apologului său Membrele şi Stomacul.

Când Scapin termina ce avea de spus, Sigognac făcu semn cu mâna că vrea să vorbească. O uşoară roşeaţă, ultima adiere trimisă de inimă către obraji de către orgoliul nobiliar, îi colora faţa, de obicei palidă chiar sub muşcătura aspră a vântului rece... Comedianţii rămaseră în aşteptare, tăcuţi.

— Dacă nu am talentul sarmanului Matamore, sunt însă aproape la fel de slab ca şi el. Îi voi lua rolul şi am să-l înlocuiesc pe cât mă voi pricepe mai bine. Sunt tovarăşul vostru şi vreau să fiu pe deplin. În afară de aceasta, mi-e ruşine că am profitat de prosperitatea voastră şi că vă sunt nefolositor în vremuri de restrişte. De altminteri, cui îi pasă, în lume, de neamul Sigognac? Castelul meu se prăbuşeşte în ruine peste mormintele strămoşilor mei. Uitarea acoperă numele meu, odinioară glorios, iar iedera îmi şterge blazonul de pe porticul pustiu. Poate că într-o zi cele trei berze vor scutura voioase aripile argintii iar viaţa se va reîntoarce, plină de fericire, în această tristă dărăpănătura unde mi se prăpădea tinereţea fără de speranţe. Până una alta, voi, care mi-aţi întins mâna ca să ies din această criptă, primiţi-mă fără şovăială ca pe unul de ai voştri. Eu nu mă mai numesc Sigognac.

Isabella îşi puse mâna pe braţul baronului ca pentru a-l întrerupe; dar Sigognac nu dădu atenţie privirii rugătoare a feţei şi continuă:

— Am să-mi împăturesc titlul de baron şi am să-l pun în fundul geamantanului, ca pe o haină care nu se mai poartă. Să nu-mi mai daţi acest titlu. Vom vedea dacă, astfel deghizat, voi fi recunoscut de către soarta potrivnică. Aşadar îi iau locul lui Matamore şi mi-am ales porecla de căpitanul Fracasse!

— Să trăiască noul nostru coleg, căpitanul Fracasse! strigă întreaga trupă în semn de acceptare; iar aplauzele să-l urmărească pretutindeni!

Această hotărâre, care mai întâi îi miră pe comedianți, nu era atât de neaşteptată pe cât lăsa impresia. Si-

gognac reflectase la ea multă vreme. Tânărul roşea la gândul că trăieşte pe spinarea acestor saltimbanci de treabă, care îşi împărțeau cu el atât de generos puținele lor mijloace de trai, fără ca vreodată să-l facă să simtă că i-ar deranja şi socotea că este mai puțin nedemn pentru un gentilom să se urce pe scenă să joace, spre a-şi câştigă aşa cum se cuvine partea, decât s-o accepte ca un trândav, în chip de pomană sau de daruri. De multe ori îl bătuse şi gândul să se reîntoarcă la castelul Sigognac, însă respinsese această idee ca ruşinoasă şi laşă. Ostaşul nu trebuie să dea niciodată înapoi în clipele grele. De altminteri, chiar de ar fi putut să plece, dragostea sa pentru Isabella l-ar fi ținut locului; şi apoi, cu toate că mintea sa nu se lăsa uşor pradă himerelor şi viselor, Sigognac întrevedea, în perspective nedesluşite bine, tot felul de aventuri surprinzătoare, de întorsături ale soartei şi de întâmplări fericite, la care ar fi trebuit să renunțe de s-ar fi surghiunit iarăşi în vechiul şi dărăpănatul său castel.

O dată lucrurile astfel hotărâte, înhămară calul la car şi porniră iarăşi la drum. Masa bună reînviorase trupa şi toți, cu excepția Dueñei şi a Sérafinei, care nu mergeau bucuroase pe jos, coborâseră din car, spre a uşura cât mai mult opintirile bietei gloabe. Isabella se sprijinea de brațul lui Sigognac, către care îşi întorcea din când în când, pe furiş, ochii înduioşați, neîndoindu-se nicio clipă că tânărul baron numai din dragoste pentru ea luase hotărârea de-a se face comediant, lucru atât de contrar orgoliului unei persoane de familie nobilă. Isabella ar fi vrut să-i facă reproşuri din pricina hotărârii luate, dar nu se simțea în stare să-l dojenească pentru această dovadă de devotament; ea l-ar fi împiedicat s-o dea, dacă ar fi putut prevedea acest fapt, deoarece făcea parte dintre acele femei care uită de ele

când iubesc şi care nu au în vedere decât interesele celui drag. După câtva timp simțindu-se cam obosită, Isabella se urcă din nou în car şi se ghemui sub o cuvertură lângă Dueña.

De fiecare parte a drumului, câmpia albita de zăpada se întindea pustie până unde cuprindeai cu ochii; nicio urmă de târg, de sat sau de cătun.

— Ia uitați-vă, reprezentația noastră este foarte amenințată, exclamă Pedantul după ce şi plimbă privirile roată în jurul orizontului; spectatorii nu au aerul să se înghesuie prea mult şi încasările noastre în carne sărată, în orătanii şi în legături de ceapă, cu care Tiranul ne atâta poftă, îmi par foarte compromise. Nu văd fumegând, niciun horn. Pe cât de departe mă poartă ochii, nu văd nici măcar o clopotniță care să-şi arate cocoşul de tablă.

— Un pic de răbdare, Blazius, răspunse Tiranul, locuințele îngrămădite viciază aerul şi este sănătos să fie mărite distanțele dintre sate.

— Judecând astfel, oamenii de prin partea locului nu au de ce să se teamă de molime, de ciumă neagră, de holeră, friguri şi vărsat negru, care, după spusele doctorilor, îşi au obârşia în înghesuiala populației pe acelaşi petec de pământ. Mi-e tare teamă că dacă lucrurile vor continua astfel, debutul căpitanului Fracasse nu va avea loc prea curând. În timp ce palavrageau astfel, se lasă repede înserarea şi îndărătul unei perdele dese de nori plumburii abia se mai desluşea o slabă lumină roşiatică, ce trăda locul unde apunea soarele, plictisit să lumineze acest peisaj livid şi posomorât, punctat de corbi.

Un vânt glacial întărise zăpada şi-i dăduse un luciu de oglindă. Sărmanul cal gârbovit nu mai înainta decât cu nespusă greutate; la cea mai uşoară pantă copitele îi alunecau şi în van îşi înțepenea ca nişte țăruşi picioarele zdrelite, în zadar se lăsă pe crupa-i slabă, greutatea căruței

îl împingea înainte, cu toate că Scapin, care mergea alături de el, îl ținea de hățuri. Cu tot frigul aspru, sudoarea îi şiroia pe picioarele şubrede şi pe coastele descărnate, prefăcută într-o spumă albă din pricina frecării hamurilor. Plămânii îi gâfâiau ca nişte foale de făurar. Spaime misterioase îi dilatau ochii vineți, care păreau că văd fantome, iar uneori încerca să se abată din drum, parcă oprit de un obstacol invizibil. Trupu-i bătrân, şovăitor şi parcă cuprins de beție, se lovea când de o hulubă, când de cealaltă. Îşi înălța capul din când în când, lăsând dezgolite gingiile, apoi şi-l apleca, de parcă ar fi vrut să muşte zăpada. Îi sosise ceasul din urmă şi se zbătea înainte de a-şi da ultima suflare, ca un cal viteaz ce fusese. În sfârşit se prăvăli şi îndreptând o slabă şi ultima lovitură de apărare împotriva morții, se lungi pe o parte, pentru a nu se mai ridică. Înspăimântate de această zguduitură bruscă ce era cât pe aci să le arunce la pământ, femeile se porniră pe țipete disperate. Comedianții alergară să le ajute şi le scoaseră numaidecât afară din căruță. Leonarda şi Sérafina nu aveau nicio rană, dar din pricina violenței izbiturii şi a spaimei, Isabella leşinase. Sigognac o ridică în brațe inertă şi fără simțiți. În acest timp

Scapin, aplecându-se, pipăi urechile calului întins la pământ de parcă ar fi fost un desen decupat din hârtie.

— E mort de-a binelea, zise Scapin, ridicându-se cu un aer descurajat, urechile îi sunt reci şi pulsul venei auriculare nu mai bate.

— Aşadar o să fim nevoiți, strigă pe un ton jalnic Leandru, să ne înhămăm acum ca nişte vite de povară sau ca nişte luntraşi ce trag la edec şi să ne opintim noi înşine la căruță. Oh! Blestemată idee am avut să mă fac comediant!

— Ai şi găsit momentul nimerit să te văicăreşti şi să te lamentezi! mugi Tiranul, plictisit de aceste ieremiade nepotrivite; să chibzuim mai bărbăteşte asupra celor ce

avem de făcut, ca nişte oameni pe care soarta nu-i poate face să dispere şi mai întâi de toate să vedem dacă blânda noastră Isabella nu este serios rănită; dar bine că nu-i aşa, iată că deschide ochii şi îşi vine în fire, grație îngrijirilor lui Sigognac şi ale coanei Leonarda. Aşadar va trebui ca trupă să se despartă în două grupuri. Un grup va rămâne lângă car împreună cu femeile, celălalt se va răspândi peste câmpuri în căutare de ajutoare. Noi nu suntem din neamul celor obişnuiți cu gerurile scitice, ca să rămânem aici până mâine dimineață, cu fundul în zăpadă. Pentru aşa ceva ne lipsesc blănurile, iar aurora ne-ar găsi pe toți înțepeniți, înghețați şi albi de chiciură, ca nişte fructe zaharisite. Haideți, căpitane Fracasse, Leandru şi tu Scapin, care sunteți cei mai uşori şi aveți picioare iuți ca Ahile Peleianul, luați o la picior! Alergați ca nişte cotoi ce au postit şi întoarceți-vă degrabă cu ajutoare. Blazius şi cu mine vom sta de pază lângă bagaje.

Cei trei bărbați hotărâți de Tiran se pregătiră să pornească, deşi nu aveau motive să prevestească expediției prea mare succes, deoarece noaptea era neagră ca fundul cuptorului şi numai răsfrângerile zăpezii le îngăduiau să se călăuzească; dar dacă umbra întunecă lucrurile, face să apară mai bine luminile şi o steluță roşiatică se porni să clipească la picioarele unui colnic, la o depărtare destul de mare de drum.

— Priviți, spuse Pedantul, astrul salvator, steaua terestră, tot atât de agreabilă călătorilor rătăciți pe cât este steaua polară corăbierilor în periclita maris[106]. Steaua aceasta cu raze blânde înseamnă o lumânare sau o lampă aşezată dinapoia unui geam; ceea ce presupune o încăpere bine adăpostită şi călduroasă, făcând parte dintr-o casa locuită

---

[106] Pe marea agitată.

de ființe omenești și civilizate, mai degrabă decât de lestrygoni[107] sălbatici. Fără îndoială că în vatră pâlpâie un foc vioi și că deasupra acestui foc se afla un ceaun în care fierbe o ciorbiță cu carne; oh, închipuire plăcută cu care fantezia mea se linge pe buze și pe care o stropesc, în gând, cu două sau trei sticle din vinul cel mai strașnic al gazdei, drapate, după moda antică, cu pânze de păianjen!

— Prietene Blazius, tu aiurezi, exclamă Tiranul; frigul, care ți-a congelat materia cenușie a creierului de sub chelia ta lucie, îți flutură pe dinaintea ochilor tot felul de vedenii. Totuși, există ceva adevărat în delirul tău, anume că această lumină presupune o casa locuită. Ca atare ne vom schimba planul de luptă. Ne vom îndrepta cu toții către acest far al izbăvirii. Pe de altă parte, nu este câtuși de puțin probabil să treacă niscaiva hoți, peste noapte, pe drumul ăsta pustiu ca să ne fure pădurea, piața publică și salonul. Să ne luăm fiecare catrafusele. Pachetele nu sunt prea grele. Ne vom reîntoarce mâine după car. În plus, vă anunț că am început să îngheț și că nu-mi mai simt vârful nasului.

Comedianții porniră la drum, Isabella rezemată de brațul lui Sigognac, Leandru susținând o pe Sérafina, Scapin trăgând o după el pe Dueña, iar Blazius și Tiranul alcătuiau avangarda. Tăiară drept peste câmpuri, direct către lumină, împiedicați uneori de tufișuri sau de gropi și afundându-se în zăpada până la genunchi. În sfârșit, după multe poticneli și căzături, trupa ajunse la un fel de clădire mare, înconjurată cu ziduri lungi, cu o poartă pentru căruțe. Totul îți da impresia unei ferme, atât pe cât puteai să-ți dai seama prin întunecimea nopții.

În zidul negru lampa deslușea un pătrat luminos și puteai să vezi geamurile unei ferestruici, ale cărei

---

[107] Lestrygoni, popor legendar de care se vorbește în Odiseea; antropofagii au mâncat pe unii dintre tovarășii lui Ulisse.

obloane nu fuseseră încă închise.

Simţind apropierea unor străini, câinii de pază porniră să se agite şi să latre de zor. Îi auzeai, în mijlocul liniştii nopţii, cum aleargă, sar şi se zbat înapoia zidurilor. Paşi şi voci de oameni se amestecau cu lătratul şi chelălăitul câinilor. Curând, întreaga fermă fu trezită.

— Voi să rămâneţi mai încolo, la o oarecare distanţă, spuse Pedantul, n-ar fi exclus ca numărul nostru să-i înfricoşeze pe aceşti oameni de treabă, care ar putea să ne ia drept o bandă de răufăcători ce vor să năvălească peste penaţii lor rustici. Cum eu sunt bătrân şi am o înfăţişare paternă şi blajină, am să mă duc singur să bat la poartă şi să încep tratativele. Nu-i va fi frică nimănui de mine.

Sfatul era înţelept şi fu urmat. Blazius îşi îndoi degetul arătător şi ciocăni în poarta, care mai întâi se întredeschise încet, ca apoi să se deschidă de-a binelea. Şi atunci, din locul unde stăteau, cu picioarele în zăpadă mare, comedianţilor le fu dat să asiste la un spectacol destul de inexplicabil şi de surprinzător. Pedantul şi fermierul, care îşi ridică felinarul spre a lumina faţa omului care îl tulburase astfel, la vreme de noapte, după câteva vorbe schimbate şi pe care actorii nu puteau să le audă, începură să gesticuleze într-un chip bizar şi să se pornească pe îmbrăţişări repetate, aşa cum se obişnuieşte în teatru în caz de recunoaştere. Încurajaţi de această primire din care nu înţelegeau nimic, dar pe care, după pantomima călduroasă, o socoteau favorabilă şi cordială, comedianţii se apropiaseră cu timiditate, luând o înfăţişare vrednică de milă şi modestă, aşa cum se cade unor călători ce imploră ospitalitate în caz de nenorocire.

— Hei, voi de acolo! strigă Pedantul cu o voce veselă, veniţi fără teamă; ne aflăm la cineva din breasla noastră, o simpatie a lui Thespis, un favorit al Thaliei, muza comică, ce să mai lungim vorba, ne găsim la celebrul Bellombre, atât de

aplaudat odinioară la Curte ca şi la Paris, ca să nu mai vorbim şi de scenele din provincie. Îi cunoaşteţi doar cu toţii prea vestita sa glorie. Binecuvântaţi întâmplarea fericită care ne-a îndreptat paşii chiar către lăcaşul filosofic unde acest erou al teatrului se odihneşte pe laurii ce-i au încununat fruntea.

— Intraţi, doamnelor şi domnilor, rosti Bellombre, păşind în întâmpinarea comedianţilor cu o curtoazie plină de graţie, ce trăda pe omul care n-a uitat manierele elegante chiar îmbrăcat fiind cu straie ţărăneşti. Din pricina vântului rece al nopţii ar putea să sufere preţioasele dumneavoastră gâtlejuri şi să vă alegeţi cu o răguşeală; şi, oricât de modestă ar fi locuinţa mea, vă veţi simţi desigur mai bine în ea decât în aer liber.

Cum este lesne de închipuit, tovarăşii lui Blazius nu se lăsară rugaţi şi pătrunseră în fermă tare încântaţi de întâmplare, care, de altminteri, nu avea nimic deosebit în sine, în afară de minunata potrivire a reîntâlnirii. Blazius făcuse parte dintr-o trupă în care juca şi Bellombre şi cum rolurile lor nu-i au dus la nicio rivalitate, se apreciau reciproc şi deveniseră foarte buni prieteni, datorită unui deosebit gust comun pentru sfânta litruţă de vin. Bellombre, pe care o viaţă foarte agitată îl aruncase pe scenă, se retrăsese din lumea teatrului când, la moartea tatălui său, se văzu moştenitorul acestei ferme, al dependinţelor şi acareturilor sale. Rolurile în care juca cereau tinereţe şi de aceea, cu inima grea, s-a decis să dispară mai înainte ca ridurile şi zbârciturile să vină să-i scrie pe frunte cererea de ieşire la pensie. Cu toţii îl credeau răposat de multă vreme, iar bătrânii pasionaţi ai teatrului îi descurajau pe tinerii comedianţi cu amintirea sa. Încăperea în care pătrunseră actorii era destul de vastă şi cum se întâmplă în majoritatea fermelor, slujea în acelaşi timp de cameră de culcare şi de bucătărie. Unul dintre pereţi era ocupat de un cămin cu

coşul larg, iar partea superioară a căminului era împodobită cu o bandă lată din saia verde îngălbenită. Un arc din cărămizi, ce se rotunjea în zidul negricios şi lucios, trăda gura unui cuptor, acoperită în acel moment cu o placă de tablă. Pe nişte suporturi enorme de fier, întretăiate de adâncituri în care puteau fi aşezate blide, ardeau, trosnind voios, patru sau cinci butuci grozavi, ori mai degrabă trunchiuri de arbori. Văpăile focului strălucitor luminau încăperea cu răsfrângeri atât de vii, încât lumina lămpii ar fi fost inutilă; reflexele jăraticului descopereau în umbră un pat de formă gotică, ce dormea liniştit înapoia perdelelor sale, lunecau în firicele strălucitoare peste grinzile înnegrite ale tavanului, proiectau dincolo de picioarele mesei din mijlocul camerei nişte umbre lungi, cu un aspect bizar şi aprindeau jocuri efemere de fluturaşi aurii pe reliefurile vaselor şi ale uneltelor rânduite pe rafturi sau agăţate de ziduri. Într un colţ, lângă fereastră, două sau trei cărţi aruncate pe o măsuţă de lemn sculptat arătau ca stăpânul casei nu devenise ţăran sadea şi că îşi petrecea răgazurile lungilor seri de iarnă cu lectura cărţilor, amintiri ale fostei sale îndeletniciri. Înviorată de această atmosferă caldă şi de primirea ospita

lieră, întreaga trupă încerca un adânc sentiment de mulţumire şi de tihnă. Culorile trandafirii ale vieţii apăreau iarăşi pe feţele palide şi pe buzele crăpate de ger. Voioşia lumina ochii nu demult fără pic de viaţă, iar speranţa îşi înălţă din nou capul. Zeul acesta nesincer, şchiop şi sâcâitor, cu numele de Ghinion, se săturase în sfârşit să persecute ceata de actori rătăcitori şi potolit fără îndoială de moartea lui Matamore, voia să se mulţumească doar cu această unică pradă.

Bellombre îşi chema slugile, care puseră iute peste faţă de masă sumedenie de farfurii şi de oale pântecoase, spre marea satisfacţie a lui Blazius, însetat din naştere şi a cărui

sete era veşnic trează, chiar şi în ore-le de noapte.

— Ai văzut cât de logic erau deduse previziunile mele în legătură cu lumina roşie, se adresă el Tiranului. N-a fost vorba nici de miraje şi nici de fantome. Aburii deşi se ridică în mici vârtejuri dintr-o ciorbă în care înoată din belşug carnea, alături de varză, napi şi alte legume. Vinul roşu şi limpede, tras proaspăt din butoi, scânteiază în bărdace, încununat de o spumă trandafirie. Focul arde cu atât mai vârtos cu cât afară gerul este mai aspru. Şi, mai presus de toate, avem drept gazdă pe marele, ilustrul, niciodată îndeajuns de lăudatul Bellombre, floarea şi caimacul comedianţilor trecuţi, prezenţi şi viitori, fără să vreau, prin aceste vorbe, să defăimez talentul cuiva.

— Fericirea noastră ar fi desăvârşită dacă sărmanul Matamore ar fi şi el aici, suspină Isabella.

— I s-a întâmplat oare vreo nenorocire? întrebă Bellombre, care îl ştia pe Matamore după renumele ce şi-l căpătase.

Tiranul îi povesti tragica întâmplare a căpitanului îngheţat prin zăpezi.

— Fără întâlnirea atât de fericită a unui vechi şi brav camarad, am fi păţit şi noi la fel în noaptea asta, spuse Blazius. Ne-ar fi găsit îngheţaţi sloi, ca pe nişte corăbieri în beznele şi chiciurile cimeriene[108].

— Ar fi fost tare păcat, interveni galant Bellombre, aruncând o ochiadă înspre Isabella şi Sérafina; însă fără îndoială că aceste tinere zeiţe ar fi făcut să se topească zăpada şi ar fi dezgheţat natura cu văpăile din ochii lor.

— Acordaţi o prea mare putere ochilor noştri, răspunse Sérafina; ei n-ar fi fost în stare să încălzească nici măcar o inimă în acel întuneric lugubru şi glacial. Lacrimile frigului

---

108 Cimeria, denumirea din antichitate a Mării Negre.

ar fi stins flăcările iubirii.

În timp ce mâncau, Blazius îl informă pe Bellombre despre starea în care se găsea trupa. Acesta nu păru câtuşi de puţin surprins.

— Reuşita în lumea teatrului este şi mai mult femeie şi mai capricioasă decât reuşita în viaţa tuturor muritorilor, răspunse el; roata sa se învârteşte atât de repede, încât de abia dacă poate să se ţină dreaptă câteva clipe. Însă, dacă se prăvăleşte adeseori, se şi înaltă din nou sprintenă şi îşi regăseşte îndată echilibrul. Mâine am să trimit oameni cu cai de povară ca să vă caute carul şi vom instala apoi teatrul într-un hambar. Nu departe de fermă exista un târg destul de mărişor, care ne va asigura îndeajuns de mulţi spectatori. Dacă încasările de pe urma reprezentaţiei nu vor fi grozave, în fundul vechii mele pungi de piele dorm câţiva pistoli de o calitate mai bună decât jetoanele de teatru şi jur pe Apollo, n-am să-l las pe scumpul meu Blazius şi pe prietenii săi la strâmtoare.

— Cred că ai rămas acelaşi generos Bellombre, spuse Pedantul şi că nu te ai ruginit în aceste îndeletniciri rurale şi bucolice.

— Nicidecum, răspunse Bellombre, în timp ce-mi cultiv pământurile nu-mi las nici mintea în paragină; recitesc vechii autori, aici în faţa căminului, cu picioarele rezemate de suportul din vatră şi răsfoiesc piesele literaţilor de seamă ai zilei, pe care reuşesc să-mi le procur în bârlogul acesta unde m-am exilat. Ca să-mi treacă timpul, studiez rolurile care-mi erau pe plac şi îmi dau seama că nu eram decât un închipuit teribil pe vremea când mă aplaudau pe scenă pentru că aveam vocea sonoră, maniere plăcute şi curtenitoare şi picioare frumoase. Pe vremea aceea nu mă îndoiam câtuşi de puţin de arta mea şi o luasem razna de tot, fără să mai chibzuiesc la ceva, ca o cioară căreia îi vine poftă de nuci. Succesul meu s-a datorat prostiei publicului.

— Numai marele Bellombre poate să vorbească astfel despre sine, rosti Tiranul curtenitor.

— Arta este lungă, viața este scurtă, continuă fostul actor, mai cu seamă pentru comediantul obligat să-şi exprime concepțiile cu ajutorul persoanei sale. Talentul meu era în creştere, dar începusem să capăt burtă, lucru ridicol pentru rolurile mele de demoniac frumos şi de îndrăgostit tragic. N-am vrut să aştept momentul ca doi valeți de teatru să vină să mă ridice de subsuori atunci când situația mi-ar fi cerut să mă arunc în genunchi în fața prințesei, spre a-i declara pasiunea mea mistuitoare, cu sughițuri astmatice şi dând peste cap nişte ochi plângăreți. M-am folosit de ocazia acestei moşteniri şi m-am retras în plină glorie, nevoind să imit pe îndărătnicii care ajung să fie goniți de pe scenă cu adevărate ploi de cotoare de mere, de coji de portocale şi de ouă răscoapte.

— Ai procedat înțelept, Bellombre, spuse Blazius, deşi retragerea ta a fost prematură şi ai mai fi putut să rămâi încă zece ani în teatru. Într-adevăr, Bellombre, deşi cu fața pârlită de soarele şi de aerul de la țară, îşi păstrase o înfățişare foarte impunătoare; ochii săi, obişnuiți să exprime pasiunile, se însuflețeau şi se umpleau de o lumină intensă în focul discuției. Nările îi palpitau, largi şi frumos tăiate. Buzele, când se întredeschideau, lăsau să se vadă nişte dinți care ar fi făcut cinste chiar şi unei femei foarte pretențioase în ale frumuseții. Bărbia, în care se desluşea o gropiță, se ridică semeață; un păr bogat, în care străluceau câteva fire argintii, cobora în cârlionți deşi până la umeri. Era încă un bărbat foarte frumos.

Blazius şi Tiranul continuară să bea în tovărăşia lui Bellombre. Comediantele se retraseră într-o încăpere unde argații aprinseseră un foc straşnic. Sigognac, Leandru şi Scapin se culcară într-un colț al staulului pe câteva brațe bune de paie proaspete, răsuflarea animalelor şi păturile

mițoase pentru cal ferindu-i cu căldură lor de înțepăturile gerului. În răstimpul în care unii ciocnesc pahar după pahar iar alții dorm, să ne reîntoarcem la căruța abandonată şi să vedem puțin ce se mai întâmplă pe aici.

Calul zăcea mai departe între hulube. Picioarele i se înțepeniseră ca nişte țăruşi, iar căpățâna i se întinsese pe pământ, printre şuvițele răsfirate ale coamei, năclăite de sudoare, care, în bătaia vântului rece de peste noapte, se sleise în cristale de gheață. Scobiturile în care erau vârâți ochii sticloşi se adânceau din ce în ce mai mult, iar fălcile slabe păreau disecate.

Începea să mijească de ziuă; soarele de iarnă îşi arata, între două lungi fâşii de nori, jumătatea de disc colorat într-un alb plumburiu şi îşi revarsa lumina palidă peste lividitatea peisajului, pe care se schițau în linii de un negru funebru scheletele arborilor. Prin albeața zăpezii țopăiau câțiva corbi care, călăuziți de miros, se apropiau cu prudență de animalul mort, temându-se de niscaiva primejdii, curse sau capcane, deoarece masa nemişcată şi mohorâtă a căruței îi alarma şi îşi spuneau în limba lor croncănitoare că această maşinărie putea să ascundă foarte bine un vânător la pândă, unui corb nestându-i prea rău într-o oală cu ciorbă. Corbii înaintau, sărind întruna, înfrigurați de dorință; dar dădeau iute înapoi fugăriți de teamă, executând un soi de pavană bizară. Unul dintre corbi, mai îndrăzneț, se desprinse de stol, îşi scutură de vreo două ori aripile grele, se ridică de la pământ şi se prăvăli peste capul calului. Îşi şi aplecase ciocul ca să străpungă şi să deşerte ochii hoitului, când se opri deodată, îşi zbârli penele şi păru să asculte.

Un pas greoi făcea să scârțâie zăpadă, departe, pe drum, iar acest zgomot, pe care o ureche omenească poate că nu-l ar fi prins, răsună desluşit în auzul fin al corbului. Primejdia nu era urgență şi pasărea tuciurie nu-şi părăsi

poziția, dar rămase atentă la pândă. Paşii se apropiau tot mai mult şi curând, în ceața dimineții, se schiță forma vagă a unui bărbat ce purta ceva. Corbul socoti mai prudent să se retragă şi îşi luă zborul cu un croncanit prelung, pentru a-şi înştiința camarazii despre pericol.

Întreaga bandă zbura către arborii din vecinătate, scoțând nişte țipete răguşite şi stridente. Bărbatul ajun-se lângă căruță şi surprins s-o întâlnească în mijlocul drumului fără stăpân, lângă un animal care, ca şi iapa lui Roland, avea drept principal cusur că era mort, se opri locului, aruncând de jur-împrejur o privire furişă şi circumspectă.

Pentru a examina mai bine lucrurile, îşi lăsă jos povara pe care o ducea. Povara se ținu singură în picioare şi începu să meargă, întrucât era o fetiță de vreo doisprezece ani, iar mantaua lungă ce o învăluia din creştet şi până în tălpi, când era aplecată peste umărul tovarăşului ei, te putea face să o iei drept o boccea sau o traistă mare de drum. Nişte ochi negri şi înfrigurați străluceau plini de un foc întunecat de sub îndoitura unui petic de stofă ce-l purta pe cap, doi ochi asemănători întru totul cu aceia ai Chiquitei. Un şirag de perle aşternea câteva puncte luminoase peste umbra arămie a gâtului, iar nişte cârpe răsucite ca nişte sfori, ce formau un contrast izbitor cu această veleitate de lux, se încolăceau în jurul picioruşelor ei goale.

Era într-adevăr Chiquita şi camaradul ei nu era altul decât Agostin, banditul cu sperietorile; sătul să-şi exercite nobila sa profesiune pe drumuri pustii, se îndrepta către Paris, unde toate talentele îşi găsesc întrebuințare, mergând numai noaptea şi ascunzându-se peste zi, aşa cum fac toate fiarele ucigaşe şi puse pe pradă. Micuța, zdrobită de oboseală şi pătrunsă de frig, cu tot curajul de care dădea dovadă, nu putuse să meargă mai departe, iar Agostin, în căutarea unui adăpost, o ducea aşa cum Homer sau

Belizarie[109] îşi cărau călăuza, cu singura deosebire, în ceea ce priveşte comparaţia, că Agostin nu era deloc orb, ba, dimpotrivă, se bucura de o vedere ageră, de linx, care, după cum susţine Pliniu cel Bătrân, poate vedea lucrurile chiar şi prin ziduri.

— Ce să mai însemne oare şi asta? se adresă Agostin Chiquitei, de obicei noi suntem acei care oprim căruţele şi iată acum o căruţă care ne opreşte din drum; să fim cu luare aminte, să nu fie plină de călători care să ne ceară banii sau viaţa.

— Nu-i nimeni în ea, răspunse Chiquita, care îşi strecurase capul pe sub coviltirul căruţei.

— Poate că există totuşi ceva înăuntru, continua banditul; o să purcedem la o inspecţie.

Şi, scotocind prin ascunzişurile brâului, scoase un amnar, cremene şi nişte iască; după ce scăpără, cu focul de la iască aprinse un felinar orb pe care îl purta întotdeauna cu el în expediţiile sale nocturne, întrucât la lumina zorilor nu puteau să desluşească nimic înăuntrul întunecos al căruţei. Chiquita, pe care speranţa prăzii o făcuse să uite de oboseală, se vârî în căruţă îndreptând dâra de lumină spre pachetele cu care era încărcată dar Chiquita nu văzu nimic altceva decât nişte pânze vechi pictate, accesorii de carton şi câteva zdrenţe fără nicio valoare.

— Cercetează bine, drăguţa mea Chiquita, spuse brigandul care stătea la pândă, răscoleşte buzunarele şi săculetele atârnate de loitrele căruţei.

— Nu există nimic, absolut nimic, care să merite osteneala de-a fi luat. Ah! Ba da: uite un sac care zornăie cu zgomot de metal

— Dă-l iute încoace, spuse Agostin şi apropie felinarul ca

[109] Belizarie (494-565), general bizantin, primul general al Imperiului pe timpul lui Iustinian.

să cercetez ce ai găsit. Pe coamele şi pe coada lui Lucifer! Nu avem parte decât de necazuri! Nădăjduiam ca o să avem de-a face cu monede adevărate şi aici nu sunt decât bucăți rotunde de aramă şi de plumb aurite. Cel puțin să ne alegem cu oleacă de odihnă de pe urmă întâlnirii noastre şi să ne adăpostim sub coviltirul căruței de şfichiuirile vântului de iarnă. Bietele tale picioruşe sângerânde nu te mai pot duce, iar drumul e anevoios şi călătoria lungă. Ai să te culci, acoperită cu pânzele de colo şi ai să dormi un ceas doua. În acest timp eu am să stau de veghe şi dacă se iveşte vreo primejdie, o să fim numaidecât gata.

Chiquita se ghemui cât putu mai bine în fundul căruței, trăgând peste ea vechile decoruri, ca să aibă un pic de căldură şi în curând ațipi. Agostin se aşeză în partea din față a căruței, cu navaja deschisă, alături, la îndemână, scrutând împrejurimile cu acea lungă privire a banditului căruia nu-i scapă niciun lucru suspect. Liniştea cea mai adâncă domnea peste câmpia solitară pe coastele colnicelor îndepărtate, în razele palide ale zorilor, se desprindeau-şi străluceau pete de zăpadă, asemenea unor fantome albe sau unor statui de marmură dintr-un cimitir. Însă totul în jur zăcea în imobilitatea cea mai liniştitoare. Agostin, cu toată voința şi constituția sa de fier simțea cum îl învăluie somnul.

De mai multe ori chiar i se închiseseră pleoapele şi nu le deschisese decât cu o hotărâre bruscă; imaginile obiectelor începeau să se încâlcească printre gene şi pierdea tot mai mult noțiunea lucrurilor, când, printr-o frântură incoerenta de vis, i se păru că o răsuflare umedă şi călduță îi bate în obraz. Agostin se trezi; ochii săi, întredeschişi, întâlniră două pupile fosforescente.

— Lupii nu se mănâncă între ei, micuțule, murmură banditul şi fălcile tale nu au măsele prea grozave

ca să fii în stare să mă muşti.

Şi cu o mişcare mai iute decât gândul, cu mâna stângă înşfăcă strâns grumazul animalului, iar cu dreapta, apucând navaja, i-o implantă fulgerător, în inimă, până în prăsele.

Totuşi, Agostin, în ciuda victoriei sale, nu mai socoti nimerit să rămână locului şi o trezi pe Chiquita, care nu se arată deloc înspăimântată la vederea lupului ucis, întins pe drum.

— Ar fi mai bine, spuse brigandul, s-o luăm la picior. Hoitul ăsta va atrage lupii, care sunt atât de turbaţi de foame iarna, când pământul este acoperit cu zăpadă şi nu găsesc nimic de mâncare. Am să omor desigur câţiva dintre ei, aşa cum am făcut şi cu asta; dar pot să vină cu duzinile şi de-aş adormi, mi-ar fi tare neplăcut să mă trezesc în burta unei fiare însetate de sânge. O dată eu ronţăit, tu n-ai însemna pentru fiarele astea decât o îmbucătură, cum eşti plăpândă ca o păsărică şi cu oscioarele tale fragede. Sus, aşadar, să spălăm putina cât mai repede. Hoitul ăsta are să le dea de lucru. Acum poţi să mergi, nu-i aşa?

— Da, răspunse Chiquita, care nu era un copil răsfăţat crescut în puf, puiul ăsta de somn mi-a dat forţe noi. Sărmane Agostin, n-ai să mai fii nevoit să mă duci ca pe o povară copleşitoare. De altminteri, când picioarele nu vor voi să mă mai asculte, adăugă ea cu o energie sălbatică, taie-mi gâtul cu cuţitul tău cel mare şi aruncă-mă în şanţ; îţi voi spune mulţumesc.

Banditul cu manechinele şi fetiţa se îndepărtară cu paşi repezi şi după câteva minute, se pierdură cu totul în umbră. Liniştiţi pe deplin din pricina plecării lor, corbii coborâră de prin arborii vecini, se năpustiră asupra leşului bietei gloabe şi îşi începură festinul. Doi sau trei lupi sosiră şi ei îndată, să-şi ia partea din acest praznic picat din senin, fără să se mire prea mult de bătăile de aripi, de croncăniturile şi de loviturile de cioc ale comesenilor tuciurii. În câteva ore, cu

atâta sârg lucrară, patrupede şi zburătoare, încât calul, curăţat până la oase, apăru în zorii dimineţii în starea de schelet preparat parcă de chirurgii veterinari. Nu mai rămăseseră din el decât coada şi copitele.

Când se lumină de-a binelea, îşi făcu apariţia şi Tiranul, însoţit de un băiat de la fermă, spre a căuta căruţă. El se izbi cu piciorul de hoitul lupului, pe jumătate mâncat şi între hulube, printre hamuri, pe care nici colţii animalelor şi nici ciocurile păsărilor nu le rupseseră, văzu scheletul bietului animal. Sacul cu bucăţi de metal ordinar îşi răspândise peste tot monedele false, iar în zăpadă erau întipărite cu multă claritate nişte urme, unele mari, altele mici, care duceau la căruţă, ca apoi să se îndepărteze.

— Mi se pare, rosti Tiranul, că iubita noastră căruţa a lui Thespis a primit, în noaptea asta, câteva vizite de soiuri diferite. O, preafericită întâmplare care ne-ai silit să ne întrerupem odiseea noastră comică, nici nu ştiu cum să te binecuvântez! Graţie ţie am fost scutiţi să ne întâlnim cu lupii cu două picioare şi cu cei cu patru labe, nu mai puţin primejdioşi, dacă nu chiar mui mult. Ce ospăţ de zile mari ar fi fost pentru dumnealor carnea fragedă a celor două puicuţe, Isabella şi Sérafina, fără să socotim şi pielea noastră bătrână şi tăbăcită! În vreme ce Tiranul făcea silogisme cu sine însuşi, rândaşul lui Bellombre elibera căruţa şi înhamă la ea calul pe care îl adusese, cu toate că animalul necheza şi sforăia de frică la privelişte îngrozitoare, pentru el, a scheletului şi din pricina duhorii de fiară sălbatică a lupului ucis, al cărui sânge păta zăpada.

Căruţa fu adăpostită în curtea fermei sub un şopron deschis. Nu lipsea absolut nimic, ba chiar se găsea ceva în plus: un cuţitaş din acelea care sunt fabricate la Albaceite, căzut din buzunarul Chiquitei în timp ce trăsese acel pui de somn şi care purta întipărită pe lama ascuţită o ameninţătoare deviza spaniolă:

„Cuando esta vivora pică,

No hay remedio en la botica"[110]

Misterioasă descoperire îl intriga nespus pe Tiran, iar pe Isabella o cufundă într-o stare de visare. Tânăra era cam superstițioasă şi îşi croia cu multă uşurință prevestiri, favorabile sau funeste, după tot felul de semne mărunte, neobservate de ceilalți sau socotite fără de nicio valoare în ochii lor. Isabella se descurcă destul de bine în castiliană, ca de altminteri toate persoanele cu oarecare învățătură din acea epocă, iar sensul

nelinişttitor al inscripției nu-i scăpase.

Scapin pornise către târg îmbrăcat în costumul sau cel frumos, acela zebrat cu dungi trandafirii şi albe, cu gulerul mare şi rotat, plisat şi scrobit cu mare grijă, pălăria aplecată într-o parte, mantia prinsă la vârful umărului, arborând un aer mândru şi triumfător. Comediantul călca împingând toba cu genunchiul, cu o mişcare automată şi ritmată, care trăda din plin oşteanul; într-adevăr, Scapin fusese aşa ceva mai înainte de-a deveni comediant. Când ajunse în piața Bisericii, escortat fiind de o droaie de haimanale şi de ştrengari, pe care îi minuna costumul său bizar, îşi aşeză bine toca pe cap, se propti straşnic pe picioare şi izbind teribil pielea de măgar cu bețele, produse un bubuit atât de scurt, atât de magistral, atât de imperativ, încât ar fi fost în stare să trezească morții la fel de bine ca şi trâmbița Judecății de Apoi. Închipuiți-vă şi dumneavoastră efectul pe care îl produse asupra celor vii. Toate ferestrele, porțile şi uşile se deschiseră ca mişcate de acelaşi resort. Sumedenie de capete împodobite cu tot soiul de scufe şi de bonete îşi făcură apariția, aruncând nişte priviri curioase, dar şi înspăimântate, către piață. Un al doilea răpăit de tobă,

---

[110] Astă viperă de te-a înțepat,
Adio de la viață ți-ai luat (sp.).

pârăind ca o salvă de muschete şi grav ca un trăsnet, goli iute casele, în care nu mai rămaseră decât suferinzii, cei care boleau în pat şi lehuzele. După câteva minute, întreg târgul adunat alcătuia un cerc larg în jurul lui Scapin. Pentru a-şi fascina cât mai mult publicul, năstruşnicul şi şmecherul nostru personaj executa pe toba-i impunătoare câteva răpăieli şi contra răpăieli într-un chip atât de viu, de precis şi de îndemânatic, încât beţele dispăreau cu totul, nu altceva, în iuţeala mişcărilor, deşi încheieturile mâinilor păreau că nici nu se clintesc. În momentul în care toboşarul văzu gurile larg căscate ale naivilor târgoveţi luând acea formă de O, care, după maeştrii în ale picturii, în caietele lor de caractere, înseamnă suprema expresie a mirării, îşi opri deodată vacarmul; apoi, după câteva clipe de linişte, cu o voce chelălăitoare şi cu nişte intonaţii pe care le varia într-un mod fantastic, îşi începu următoarea cuvântare, emfatică şi burlescă:

— Astă seară ocazie unică! Mare spectacol! Reprezentaţie extraordinară! Iluştrii comedianţi ai trupei peripateticiene[111], condusă de maestrul Irod, care au avut onoarea să joace în faţa capetelor încoronate şi a principilor de sânge, aflându-se în trecere prin acest ţinut, vor reprezenta numai o singură dată, deoarece sunt aşteptaţi la Paris, unde Curtea îi doreşte, o piesă minunat de amuzantă şi de comică, intitulată Palavrele căpitanului Fracasse, în costume noi, cu jocuri de scena nemaiîntâlnite şi ciomăgeli grozave, cele mai amu-zante de pe glob. La sfârşitul spectacolului, domnişoara Sérafina va dănţui moresca, în afară de care va mai executa un îndrăcit dans breton, piruete şi nişte cabriole după cel mai proaspăt gust al zilei, acompaniindu-se cu o tamburină bască, cu clopoţei, pe care o mânuieşte

[111] Peripatetician – adept al doctrinei filozofice a lui Aristotel.

mai bine decât orice gitană din Spania. Va fi un spectacol nemaipomenit. Reprezentaţia va avea loc în şura jupanului Bellombre, aranjată cu grijă în acest scop şi vor fi din abundenţă bănci şi facle, Lucrând mai degrabă pentru glorie decât pentru câştig, suntem gata să primim nu numai bani, dar şi merinde şi provizii de-ale gurii spre a-i ajuta pe cei care nu au gologani.

Spuneţi şi altora!

Imediat ce îşi termină discursul, Scapin bătu toba cu atâta furie, în chip de peroraţie, încât geamurile bisericii se porniră să tremure şi să zornăie, în reţelele lor de plumb, iar mai mulţi câini o luară la goană urlând, mai înspăimântaţi chiar decât dacă ar fi avut legate de coada niscaiva tinichele. În acest timp, la fermă, comedianţii, ajutaţi de Bellombre şi de rândaşii lui, lucraseră de zor şi isprăviseră treaba. În fundul hambarului se aranjase scena, din scânduri aşezate peste butoaie. Trei sau patru bănci lungi împrumutate de la cârciumă îndeplineau funcţia de staluri; dar, pentru preţul stabilit, nu se putea pretinde că ele să fie căptuşite şi acoperite cu catifea.

Păianjenii ţesători îşi luaseră misiunea să decoreze tavanul, iar rozetele largi alcătuite din pânzele lor

atârnau de la o grindă la alta. Ce tapiţer, să fi fost chiar şi de la Curte, ar fi putut ţese un tapet mai fin, mai delicat şi mai aerian, chiar de ar fi fost din atlaz de China? Aceste pânze suspendate semănau cu steagurile blazonate ce se pot vedea cu prilejul marilor adunări cavalereşti şi ale ordinelor regale. Spectacol foarte nobil pentru cei care ar fi putut să se desfete, în închipuire, cu această apropiere.

Boii şi vacile, al căror aşternut de paie fusese curăţat cu multă grijă, se mirau nespus de această harababură neobişnuită şi-şi întorceau capul deseori, din staule, aruncând îndelungi priviri către scenă, unde comedianţii se agitau de zor; repetând piesă pentru a-i indica lui Sigognac

intrările şi ieşirile.

— Cei dintâi paşi ai mei în teatru, spuse râzând baronul, au drept spectatori vitei şi cornute; ar avea de ce să se simtă umilit amorul meu propriu, dacă aş avea aşa ceva.

— Şi n-are să fie ultima oară când veţi avea un asemenea public, răspunse Bellombre; există totdeauna, în orice sală, imbecili şi soţi.

Pentru un novice, Sigognac nu juca prea rău şi se simţea că se va deprinde repede cu noua sa meserie. Avea vocea clară, memoria sigură şi imaginaţia destul de instruită în ale literaturii pentru a mai adăuga la textul rolului acele replici care iau naştere din inspiraţia momentului şi care dau vioiciune jocului. Ceea ce-l supăra mai mult era pantomima, grozav de amestecată cu sumedenie de lovituri de ciomag, care îi revolta curajul, cu toate că loviturile nu proveneau decât de la nişte cârnaţi din pânză zugrăvită umpluţi cu câlţi; camarazii săi, cunoscându-i titlul nobiliar, îl menajau cât puteau mai mult şi totuşi Sigognac se mânia grozav, fără voia să, făcând nişte grimase teribile, cu îngrozitoare încruntări din sprâncene şi nemaipomenite priviri chiorâse ori ameninţătoare.

Apoi, reamintindu-şi deodată spiritul rolului pe care îl interpreta, lua din nou o fizionomie laşă, îngrozită şi subit mişelnică.

Bellombre, care îl privea cu atenţia pătrunzătoare a unui bătrân comediant, expert şi abil maestru în arta sa, îl strigă din locul unde şedea:

— Feriţi-vă să corectaţi în jocul dumneavoastră aceste gesturi care vă sunt naturale; sunt foarte bine venite şi vor da naştere la o nouă varietate de „Matamore”. Când nu vă vor mai încerca aceste clocote de mânie şi indignări furioase, prefaceţi-vă că le simţiţi prin artă, prin artificiu: Fracasse este personajul pe care îl aveţi de creat – întrucât acela care ar păşi îndărătul altora n-ar fi niciodată decât al doilea – şi

el ține mult să fie brav; iubeşte curajul, vitejii îi plac şi se indignează el însuşi că este atât de poltron. Departe de pericol, el nu visează decât isprăvi eroice, acțiuni supraomeneşti şi gigantice; dar, când îşi face apariția pericolul, imaginația sa prea vie îi înfățişează durerea pricinuită de lovituri şi figura cârnă a Morții şi atunci i se topeşte tot eroismul; se revoltă mai întâi grozav la gândul de-a se lăsa bătut şi turbarea îi umple de venin tot trupul, dar prima lovitură primită îi dă peste cap toate hotărârile luate. Procedeul acesta este mai bun decât toate acele împleticiri şi tremurături de picioare, holbări de ochi şi alte grimase, ce țin mai mult de neamul maimuțelor decât de spița omenească şi prin care comedianții prosti cerşesc râsul publicului şi nenorocesc arta.

Sigognac urmă sfaturile lui Bellombre şi îşi dirija jocul după această idee atât de bine, încât actorii îl aplaudară şi îi preziseră un straşnic succes.

Reprezentația urma să aibă loc la orele patru după amiază. Cu o oră mai devreme, Sigognac se îmbracă în costumul lui Matamore, pe care Leonarda îl lărgi, desfăcând cusăturile impuse de slăbirile succesive ale defunctului.

Pe când se vâră în această vechitură de costum, baronul îşi spunea că ar fi fost fără îndoială mai glorios să se învesmânteze cu pieptare grele de piele sau cu armuri de oțel ca strămoşii săi, decât să se travestească în straie de histrion pentru a înfățişa un fals brav, tocmai el, care era un adevărat viteaz, capabil de fapte îndrăznețe şi de acțiuni eroice; dar soarta potrivnică îl adusese la grea strâmtoare şi nu avea alt mijloc de existență.

Poporenii se şi adunaseră şi se înghesuiau de zor în hambar. Mai multe felinare atârnate de grinzile ce sprijineau acoperişul aruncau o lumină roşiatică peste toate acele capete oacheşe, bălaie, cărunte, printre care se desprindeau-şi câteva scufițe aibe.

Alte felinare fuseseră aşezate în loc de lumânări la marginea scenei, deoarece trebuia mare grijă să nu ia foc paiele şi fânul.

Piesa începu şi spectatorii o ascultară cu atenţie. Întrucât fundalul scenei nu era luminat, înapoia actorilor se proiectau umbre mari, bizare, care păreau să parodieze piesa şi să imite toate mişcările cu gesturi de-zordonate, fantastice; dar acest detaliu grotesc rămase neobservat de către naivii spectatori preocupaţi cu totul de iţele piesei şi de jocul personajelor, pe care le luau drept adevărate.

Câteva vaci, pe care hărmălaia le împiedica să doarmă, priveau către scenă cu acei ochi mari care-i au inspirat lui Homer, poetul grec, un epitet de mare laudă pentru frumuseţea Junonei; un viţel chiar, într-un moment de puternică tensiune, scoase un geamăt jalnic, care nu spulberă neclintita iluzie a bravilor ţărani, dar care era cât pe aici să-i facă să izbucnească în râs pe comedianţii de pe scenă.

Căpitanul Fracasse fu aplaudat în mai multe rânduri, deoarece îşi juca foarte bine rolul, neresimţind în faţa acestui public de rând emoţia pe care ar fi încercat o dacă ar fi avut de-a face cu spectatori mai dificili şi mai instruiţi în ale artei şi ale literaturii. De altminteri Sigognac era convins că niciunul dintre ţopârlani nu-l cunoştea. Ceilalţi comedianţi, în scenele de efect, fură aplaudaţi vârtos de către mâinile bătătorite, care nu-şi precupeţeau deloc osteneala şi asta cu multă pricepere, după spusele lui Bellombre.

Sérafina îşi execută dansul maur cu o mândrie voluptuoasă, cu atitudini cambrate şi provocatoare, combinate cu salturi pline de supleţe şi schimbări rapide de picior, ca să nu mai vorbim de drăgălăşeniile şi de atracţiile de tot felul care ar fi făcut să cadă în extaz chiar şi un public alcătuit din nobili şi din curteni. Era de-a dreptul

încântătoare, mai cu seamă când îşi agita şi îşi zornăia pe deasupra capului tamburina bască, făcând să răsune plăcuţele de aramă, sau când, frecând pielea negricioasă a tamburinei cu degetul cel mare, obţinea un fel de uruit surd, cu tot atâta dexteritate ca şi o pandereră de profesie. În acest timp, în castelul dărăpănat al neamului Sigognac, vechile portrete ale strămoşilor, înşirate de-a lungul zidurilor, luau nişte aere mai aspre şi mai posomorite decât de obicei. Războinicii scoteau suspine adânci, care le saltau platoşele de fier şi clătinau cu melancolie din cap; preanobilele văduve nemulţumite se strâmbau dispreţuitoare în coleretele lor scrobite şi plisate şi se înţepeneau parcă mai vârtos în sumedenia de balene a corsetelor şi în turnelele bufante. O voce joasă, lină, fără de timbru, un glas de umbră, se desprindea de pe buzele lor pictate şi murmură:

— Vai! Ultimul din neamul Sigognac a apucat pe un drum greşit!

În bucătărie, Pierre stătea trist şi gânditor între Belzebut şi Miraut, care îşi aţinteau lungi priviri întrebătoare către bătrân. Pierre îşi spunea: „Unde o fi oare acum sărmanul meu stăpân?...” şi pe obrazul ars de soare al bătrânului slujitor se prelingea o lacrimă, pe care o ştergea cu limba credinciosul câine.

VIII
Lucrurile se complică

A doua zi după spectacol, Bellombre îl luă deoparte pe Blazius şi desfăcând baierile unei pungi de piele mari şi lungi, îi revarsă în mână, ca dintr-un minunat corn al abundenţei, o sută de pistoli frumoşi, pe care îi aranjă în

fisic, spre marea admirație a Pedantului, rămas contemplativ în fața acestei comori etalate, rotind şi holbând nişte ochi plini de o adevărată lubricitate metalică.

Cu un gest superb, Bellombre prinse toți pistolii dintr-o singură mişcare şi îi puse în palma bătrânului său prieten.

— Îți închipui, desigur, spuse Bellombre, că nu-ți vântur pe dinaintea ochilor banii ăştia ca să întărât şi să-ți gâdil poftele lacome, ca ale lui Tantal. Ia aurul ăsta fără şovăire sau mustrări. Ți-l dăruiesc, sau ți-l împrumut, dacă mândria ta se zbârleşte la gândul de-a primi un dar de la un vechi camarad. Banii înseamnă nervul războiului, al dragostei şi al teatrului. De altminteri monedele acestea fiind fabricate pentru a se rostogoli, întrucât sunt rotunde, se plictisesc să rămână culcate întruna pe burtă, în întunericul acestui chimir, unde, până în cele din urmă, se vor acoperi de mucegai, de rugină şi de ciupercării. Aici eu nu cheltuiesc nimic, trăind după obiceiurile țărăneşti şi sugând de la sânul gliei, maica cea hrănitoare a oamenilor. Aşadar

vezi că n-am să duc lipsă de aceşti bani.

Negăsind nimic de răspuns la această retorică, Blazius băgă pistolii în buzunar şi îl îmbrățişă din inima pe Bellombre. Ochii ceacâri ai Pedantului străluceau mai tare decât de obicei între pleoapele ce clipeau mereu. Lumina ochilor se scaldă într-o lacrimă, iar eforturile pe care bătrânul histrion le făcea ca să rețină aceasta perlă a recunoştinței imprimau sprâncenelor sale groase şi zbârlite mişcările cele mai comice. Când se urcau până în mijlocul frunții, printre sumedenia de zbârcituri şi încrețituri comprimate, când se coborau de erau cât pe aci să-i împiedice privirea. Aceste manevre nu putură totuşi, până la urmă, să împiedice lacrima să se desprindă şi să se rostogolească de-a lungul unui nas înfierbântat, ce luase culoarea cireşelor roşii din pricina libațiunilor din ajun,

pentru a se evapora pe pereții săi.

Hotărât lucru, vântul nenorocirilor care suflase peste trupa comedianților se schimbase. Încasările de pe urma spectacolului, împreună cu pistolii lui Bellombre, formau un total destul de rotunjor, deoarece printre merinde se rătăcise şi o oarecare cantitate de monede sunătoare, iar carul lui Thespis, atât de golaş nu de-mult, era acum aprovizionat din belşug. Pentru ca să nu facă lucrurile pe jumătate, generosul Bellombre împrumută comedianților doi cai voinici de povară, cu hamuri curate şi frumoase, care purtau la gât curele zugrăvite în culori vii şi de care erau prinşi sumedenie de zurgalăi ce zornăiau în chipul cel mai plăcut de pe lume, când bravele animale călcau apăsat şi cadențat.

Comedianții noştri, cu puteri noi şi bine dispuşi, îşi făcură, prin urmare, la Poitiers, o intrare nu atât de magnifică şi de impunătoare ca aceea a lui Alexandru cel Mare în Babilon, dar destul de maiestuoasă totuşi. Băiatul care trebuia să ducă înapoi caii îi ținea de hățuri şi le mai modera mersul, deoarece iuțeau pasul, mirosind de departe mireasma caldă a grajdului. De a lungul străzilor întortocheate ale oraşului, pe caldarâmul tare şi aspru, roțile bubuiau, nu altceva, iar potcoavele răsunau cu un zgomot vesel, care atrase lumea la ferestre şi în fața porții hanului; pentru a li se deschide, vizitiul executa o muschetadă voioasă din lovituri de bici, la care patrupedele răspunseră prin tresăriri bruşte, ce puseră în mişcare muzica clopoțeilor de la gât.

Toate acestea nu semănau cu chipul jalnic, mizerabil şi furişat în care comedianții se apropiau altădată de hanurile cele mai posace. De aceea, patronul hanului „Stema Franței” înțelese, după acest vacarm triumfător, că nou veniții nu duceau lipsă de bani şi alergă el însuşi să deschidă larg poarta destinată căruțelor.

Hanul „Stema Franței” era cel mai frumos din Poitiers şi locul unde poposeau cu plăcere călătorii bogați şi de familie aleasă. Curtea în care pătrunse căruța avea o înfățişare atrăgătoare şi era înconjurată de clădiri foarte curate, cele patru fațade fiind ornate fiecare cu câte un balcon acoperit sau cu un coridor „în aplică”, susținut de stâlpi de fier, aranjament comod, ce îngăduia să ajungi la camerele cu ferestre exterioare şi uşura munca rândaşilor. În fundul curții se deschidea o arcadă pe unde puteai să ajungi la dependințe, bucătării, grajduri şi şoproane.

Un aer de prosperitate domnea pretutindeni. Zidurile, proaspăt vopsite, îți înveseleau ochii; pe lemnul parmalâcurilor, pe baluştrii galeriilor nu găseai un fir de praf. Olanele noi, care mai păstrau în şănțulețe câteva dâre subțiri de zăpadă, străluceau voioase în razele soarelui de iarnă, cu nuanța lor de un roşu aprins. Din hornuri se înălță către cer, în spirală, un fum des, de bun augur. La capătul de jos al peronului, cu boneta în mână, se înfățişase hangiul, un om bine dispus şi tare corpolent, făcând elogiul propriei bucătarii prin cele trei rânduri de bărbii, precum şi al pivniței cu băuturi prin minunata nuanță purpurie a feței, care părea frecată cu mure roşii, aşijderea măştii lui Silen, straşnicul bețiv, preceptorul lui Bachus. Un surâs de la o ureche până la cealaltă îi umfla ca nişte baloane obrajii graşi peste măsură şi îi micşora ochii şireti, iar coada ochilor îi dispărea într-o labă de gâscă alcătuită dintr-o sumedenie de încrețituri poznaşe. Era atât de proaspăt, de gras, de rumen, de gustos, de potrivit, încât îți venea poftă să-l pui în frigare şi să-l înfuleci stropit cu zeama sa proprie!

Când îl văzu pe Tiran, pe care-l cunoştea de multă vreme şi-l ştia om bun de plată, bună sa dispoziție se dublă, nu altceva, deoarece comedianții atrag lumea, iar tinerii din oraş se aştern pe cheltuieli, în tot felul de libațiuni, festine, supeuri şi alte zaiafeturi, spre a trata actrițele şi a câştiga

bunăvoinţă şi favorurile acestor cochete prin mâncăruri alese, vinuri fine, bomboane, prăjituri şi alte delicatese.

— Ce vânt bun vă aduce pe la noi, seniore Irod? întrebă hangiul; e tare multă vreme de când nu v-am mai văzut pe la „Stema Franţei”.

— Este foarte adevărat, răspunse Tiranul, dar nu trebuie niciodată să-ţi arăţi giumbuşlucurile în acelaşi loc. Spectatorii ajung până la urmă să-ţi cunoască toate festele şi ar fi în stare să le execute ei înşişi. Un pic de absenţă este necesară. Lucrul uitat preţuieşte cât cel nou. Se afla multă nobilime în Poitiers în acest moment?

— Multă, seniore Irod, vânătorile s-au terminat şi lumea nu ştie ce să mai facă. Nu poţi să mănânci şi să bei toată ziua. O să aveţi spectatori.

— Atunci, spuse Tiranul, să ni se aducă cheile de la şapte opt camere, să se scoată de pe frigare trei patru claponi, să sosească o duzină de sticle din vinişorul ăla straşnic pe care îl ştii şi dă iute sfoară prin oraş că ilustra trupă a seniorului Irod a debarcat la „Stema Franţei” cu un repertoriu nou şi are de gând să dea mai multe reprezentaţii.

În timp ce Tiranul şi hangiul dialogau în modul de mai sus, comedianţii coborâseră din car. Câţiva rândaşi puseră mâna pe bagaje şi le transportară în camerele indicate. Camera Isabellei se nimeri a fi ceva mai depărtată de celelalte, cele mai apropiate de-a sa fiind ocupate. Această separare nu displăcu deloc gingaşei tinere, uneori deranjată de această promiscuitate de ţigani nomazi, la care te constrânge viaţa rătăcitoare a comedianţilor.

Datorită marii limbuţii a jupanului Bilot, întreg oraşul afla de îndată că sosiseră nişte comedianţi, care urmau să joace piesele celor mai renumiţi autori dramatici ai timpului, la fel de bine ca şi la Paris, dacă nu chiar mai bine.

Domnişorii şi rafinaţii se informară despre frumuseţea actriţelor, răsucindu-şi vârfurile mustăţilor cu un aer de

glorie şi de înfumurare prostească absolut ridicole. Bilot le dădea răspunsuri discrete şi misterioase, acompaniate de gesturi şi grimase semnificative, bune să-i scoată din minți şi să aprindă curiozitatea tinerilor.

Isabella îşi rândui lucrurile pe rafturile dulapului, care alcătuia, împreună cu un pat cu polog, o masă cu picioare răsucite, două fotolii şi o ladă cu lemne, întreg mobilierul camerei, apoi se ocupă cu atenție de toaleta sa, lucru foarte firesc pentru o tânără delicată şi îngrijită, după o lungă călătorie făcută în tovărăşia unor bărbați. Isabella îşi despleti cosițele lungi, mai fine decât mătasea, le descurca, le pieptăna, turna câteva picături de esență de bergamot şi le lega apoi cu fundițe albastre, culoare ce se potrivea bine cu tenul ei trandafiriu mat. Apoi se primeni. Cine ar fi văzut o atunci, ar fi crezut că zăreşte o nimfă a Dianei care, după ce şi a părăsit veşmintele şi le-a aşezat pe mal, se pregăteşte să păşească în undele raului, într-o vâlcea ascunsă din Grecia antică. Dar parcă a fost doar un fulger. Peste goliciunea sa albă se coborî numaidecât un nor gelos de voal, întrucât Isabella era castă şi ruşinoasă chiar şi când era singură. Apoi îmbracă o rochie cenuşie, înfrumusețată cu podoabe albastre. Privindu-se în oglindă, Isabella îşi zâmbi cu acel surâs pe care şi-l dăruieşte femeia cea mai puțin cochetă, când se găseşte frumoasă.

Sub influența unei temperaturi mai blânde, zăpada se topise mai toată şi nu mai rămăseseră urme decât în locurile aflate către miazănoapte. Ba chiar strălucea şi o rază de soare. Isabella nu putu rezista ispitei de-a deschide fereastra şi de a-şi scoate puțin afară năsucu-i frumos, spre a examina priveliştea ce se deschidea dinspre camera sa, fantezie cu atât mai nevinovată cu cât fereastra da spre o ulicioară pustie, de o parte fiind hanul, iar de cealaltă parte un zid lung ce împrejmuia o grădină, zid pe care îl întreceau cu mult vârfurile dezgolite ale arborilor. Privirea se cufundă

în întinderea grădinii şi putea să urmărească desenul unor bogate straturi cu flori marcate de chenare vii din merişor; la capătul grădinii se înalța un palat ale cărui ziduri înnegrite îi trădau vechimea. În grădină, de-a lungul unei alei de carpeni, se plimbau doi cavaleri, amândoi tineri şi plăcuți la înfățişare, dar nu egali în ceea ce priveşte condiția, apreciind după deferența pe care o arăta unul dintre ei față de celălalt, păşind ceva mai în urmă şi acordând întâietatea ori de câte ori, o dată ajunşi la capătul aleii, se reîntorceau spre a-şi continuă plimbarea. În acest cuplu prietenesc primul era Oreste, iar al doilea Pilade. Oreste, să-i dăm deocamdată acest nume întrucât nu-l cunoaştem încă pe cel adevărat, putea să aibă cam douăzeci douăzeci şi doi de ani. Avea figura palidă, iar ochii şi pletele îi erau foarte negre. O tunică elegantă, din catifea de un cafeniu închis, îi scotea şi mai bine în evidență talia suplă şi zveltă; o mantie scurtă, de aceeaşi culoare şi tot din aceeaşi catifea ca şi tunica, tivită cu un triplu firet de aur, îi atârna de umăr, prinsă cu un şiret ai cărui ciucuri îi cădeau pe piept; purta cizme din piele albă de Rusia, iar picioarele sale ar fi stârnit gelozia multor femei din pricina micimii lor şi a formei cambrate, pe care le scotea şi mai bine în evidență tocul înalt al cizmei. Judecând după uşurință îndrăzneață a mişcărilor, după siguranța trufaşă a ținutei, ghiceai că era un mare senior sigur că va fi pretutindeni bine primit şi în fața căruia viața se deschidea fără obstacole. Pilade, cu părul şi barba roşcate, îmbrăcat în veşminte negre din cap până-n picioare, nu avea nici pe departe aceeaşi siguranță triumfătoare, cu toate că era un tânăr destul de chipeş.

— Îți spun, dragul meu, că aceasta Corisandă mă plictiseşte la culme, exclamă Oreste, întorcându-se o dată ajuns la capătul aleii şi continuând o conversație începută mai înainte ca Isabella să fi deschis fereastra; am dat poruncă slugilor să spună că nu sunt acasă când întreabă

de mine şi am să-i înapoiez portretul, tot atât de antipatic ca şi persoana sa, împreună cu scrisorile ei şi mai plicticoase încă decât conversaţia.

— Cu toate acestea Corisanda vă iubeşte, obiectă cu timiditate Pilade.

— Şi ce mi pasă mie de asta, dacă eu n-o iubesc? replică Oreste cuprins de un fel de furie. Parcă de asta îmi arde mie acum! Trebuie să fiu oare milostiv cu dragostea mea faţă de toate neroadele şi femeiuştile care au fantezia să se amorezeze de mine? Sunt eu prea bun. Mă las prea uşor înduioşat când îmi fac ochi dulci, în extaz, de scâncetele, de suspinele şi de ieremiadele lor continue şi sfârşesc prin a-mi se aprinde călcâiele, blestemându-mi în acelaşi timp bunătatea, slăbiciunea şi laşitatea. De aici înainte voi fi de o cruzime hyrcaniană, am să fiu rece ca Hippolit şi voi fugi de femei întocmai ca şi Iosif. Tare îndemânatica va fi acea doamnă Putifar care îşi va agăţa ghearele de pulpana mantiei mele! Mă declar, de acum înainte, misogin, adică duşman înverşunat al fustei, fie ea din lână ordinară, sau din tafta. La naiba cu ducesele şi curtezanele, cu burghezele şi cu păstoritele! Cine spune femeie spune necazuri, decepţii sau aventuri neplăcute. Le urăsc din creştet până-n tălpi, de la pălărie până la botine şi am să mă zaharisesc în castitate la fel ca un călugăraş în gluga sa. Corisanda asta blestemată m-a dezgustat pentru totdeauna de semenele ei. Am să renunţ la...

Oreste ajunsese aici cu discursul său, când, ridicându-şi capul parcă pentru a lua Cerul drept martor al hotărârii sale, o zări din întâmplare pe Isabella la fereastră. Tânărul îl lovi cu cotul pe tovarăşul său şi îi spuse:

— Priveşte colo, la fereastra de sus, acea adorabilă şi delicioasă făptură care pare mai degrabă o zeitate decât o femeie, strălucitoare ca Aurora în pragul Răsăritului, cu cositele castanii cenuşii, cu faţa luminoasă şi ochii atât de

dulci. Ce farmec, câtă grație, cum stă aşa rezemată în coate şi puțin aplecată înainte, de-i poți vedea, sub vălul cămăşuței, rotunjimile sânului ei de fildeş! Pun rămăşag că are cel mai bun caracter şi nu seamănă deloc cu celelalte femeiuşti. De bună seamă că are o fire modestă, amabilă şi politicoasă, iar conversația este agreabilă şi fermecătoare!

— La dracu'! răspunse Pilade râzând, ce ochi straşnici puteți să aveți că să descoperiți toate acestea de aici! Despre mine, eu nu văd nimic altceva decât o femeie stând la fereastră, destul de drăguță, ca să spun adevărul, dar care, fără nicio îndoială, nu posedă incomparabilele perfecțiuni cu care o înzestrați cu atâta dărnicie.

— Oh! O şi iubesc teribil. M-am aprins nebuneşte după ea, îmi trebuie şi o voi avea, chiar de va fi nevoie, spre a-mi ajunge țelul, să mă folosesc de cele mai subtile tertipuri şi înşelătorii, să-mi cheltuiesc averile şi să spintec o sută de rivali.

— Mai domol, mai domol, nu va mai înfierbântați atâta rărunchii, ați putea să căpătați o pleurezie, rosti Pilade. Dar ce s-a întâmplat cu straşnica ură față de neamul femeiesc, pe care o arborați mai adineauri cu atâta îngâmfare? A fost de ajuns prima mutrişoară drăguță ca s-o pună pe fugă.

— Adineauri, când vorbeam şi ocăram cum m-ai auzit, eu nu ştiam că există pe lume acest înger al splendorii şi tot ceea ce am rostit nu sunt decât blesteme vrednice de afurisenie, curată erezie, monstruozități, pentru care o implor pe Venus, zeița iubirilor, să se îndure de iertare.

— Ea are să vă ierte, să nu vă îndoiți de asta, întrucât este indulgentă cu îndrăgostiții smintiți, al căror drapel sunteți demn să-l purtați.

— Am să încep operațiile, rosti Oreste şi voi declara în chip curtenitor război frumoasei mele inamice.

Spunând acestea, tânărul se opri, îşi aținti privirea spre Isabella, îşi scoase pălăria într-un chip pe cât de

galant pe atât de respectuos, încât pana-i nesfârşit de lungă mătură pământul şi din vârful degetelor trimise o sărutare în direcția ferestrei.

Tânăra comediantă, care observase desfăşurarea lucrurilor, luă un aer rece şi grav, ca pentru a-l face să înțeleagă pe acest insolent că se înşela, închise fereastra şi trase perdeaua.

— Iat-o pe Aurora ascunsă de un nor, rosti Pilade şi lucrul acesta nu este de bun augur pentru restul zilei.

— Dimpotrivă, eu consider că un semn favorabil faptul că frumoasă s-a retras. Când ostaşul se ascunde înapoia crenelurilor turnului înseamnă ca săgeata asediatorului a avut efect. Aripioara i-a fost atinsă, ți-o spun eu, iar acest sărut o va sili să se gândească la mine toată noaptea, chiar de o fi numai ca să mă ocărască şi să mă învinovățească de neruşinare, defect care nu displace femeilor. Acum între mine şi aceasta necunoscută există ceva. Este adevărat, un fir foarte subțire, dar pe care îl voi întări în aşa fel, încât să fac din el o frânghie spre a ajunge la balconul prințesei.

— Cunoaşteți de minune teoriile şi stratagemele dragostei, rosti Pilade pe un ton respectuos.

— Am şi eu câteodată această impresie, răspunse Oreste; acum să intrăm în casă, frumoasa înspăimântată nu-şi va mai face curând apariția. Chiar astă-seară oamenii mei de încredere vor intra în acțiune.

Cei doi prieteni urcară încet treptele vechiului palat şi dispărură îndărătul uşii grele. Să ne întoarcem acum la actorii noştri.

Nu departe de han se afla o sală de jocuri cu mingea, cum nu se putea mai nimerită pentru a se da acolo spectacole. Comedianții o închiriaseră, iar un meşter tâmplar din oraş, sub directivele Tiranului, o amenajă în vederea noii sale destinații. Un pictor geamgiu, care se îndeletnicea cu mâzgălirea firmelor şi cu zugrăvirea blazoanelor ori a

armoriilor pe caleşti, drese decorurile obosite şi şterse, ba chiar pictă, cu destul succes, unul nou. Încăperea unde se dezbrăcau şi se îmbrăcau jucătorii fu aranjată ca foaier pentru comedianți, cu paravane ce înconjurau toaletele actrițelor, formând un fel de loji. Toate locurile numerotate fuseseră reținute din timp, iar încasările promiteau să fie bune.

— Ce păcat, îi spuse Tiranul lui Blazius pe când socoteau piesele pe care puteau să le joace, ce păcat că Zerbina ne lipseşte!

O Subretă este la drept vorbind grăuntele de sare, mica salis[112], elementul picant al comediilor. Veselia sa scânteietoare luminează scena; ea reînsuflețeşte pasajele ce lâncezesc şi stimulează râsul care nu vrea să se hotărască, arătându-şi cele treizeci şi două de perle mărginite de carminul aprins. Datorită flecărelii, obrăzniciei şi lascivității sale pune mai bine în valoare prefăcătoriile pudice, dulceața vorbirii şi gânguritului amorezei. Culorile țipătoare ale fustei îndrăznețe distrează ochii şi Subreta poate să-şi descopere până la jartiere, sau pe aproape, un picioruş fin, bine reliefat într-un ciorap roşu cu margini aurii, perspectiva agreabilă atât pentru tineri, cât şi pentru bătrâni, pentru bătrâni mai cu seamă, cărora le redeşteaptă adormitele înclinări spre desfrâu.

— Cu siguranță, răspunse Blazius, Subreta înseamnă un condiment prețios, şipul cu mirodenii pe care le presari la momentul potrivit peste lipsa de gust a comediilor timpului. Însă trebuie să ne lipsim de aşa ceva. Nici Isabella şi nici Sérafina nu pot juca acest rol. De altminteri noi avem nevoie de o amoreză şi de o mare cochetă. Să fie al dracului marchizul de Bruyères, asta care ne-a răpit perla, minunea

---

112 Fărâma de sare (lat.).

şi modelul subretelor, în persoana incomparabilei noastre Zerbina!

Pe când cei doi comedianţi ajunseseră aici cu conversaţia, în faţa hanului se auziră sunete argintii de zurgalăi; numaidecât un tropot viu şi cadenţat răsună pe caldarâmul curţii, iar cei doi actori, rezemându-şi coatele de balustrada galeriei prin care se plimbau, văzură trei catârce împopoţonate după moda spaniolă, cu penaje pe cap, broderii, ciucuri de lână, ciorchini de clopoţel şi pături vărgate.

Totul era foarte curat şi măreţ, netrădând câtuşi de puţin nişte animale închiriate.

Prima catârcă era încălecată de un hoţoman de lacheu, în livrea cenuşie, înarmat cu un cuţit de vânătoare la brâu şi cu o archebuză la oblâncul şeii; aerul îi era obraznic ca al unui mare senior şi altfel îmbrăcat, ar fi putut trece foarte bine drept stăpân. Lacheul trăgea după el, cu ajutorul unei curele încolăcite în jurul braţului, cea de-a doua catârcăa, împovărată cu două pachete enorme ce stau în cumpănă de fiecare parte a samarului, acoperite cu o capă de muestra de Valencia.

Cea de-a treia catârcă, cu o înfăţişare mai arătoasă şi cu o călcătură şi mai mândră decât a celorlalte două, ducea o femeie tânără, înfofolită călduros într-o haină îmblănită; pe cap purta o pălărie de fetru cenuşie împodobită cu o pană roşie, cu borurile lăsate peste ochi.

— Ia stai! exclamă Blazius întorcându-se către Tiran, cortegiul ăsta nu-ţi reaminteşte oare ceva? Mi se pare că nu aud pentru prima oară răsunând zurgalăii ăştia.

— Pe sfântul Alipantin! răspunse Tiranul, astea sunt chiar catârcele care au venit să ne-o răpească pe Zerbina, la răspântia Crucii. Când vorbeşti de lup...

— I se vede pana, îl întrerupse Blazius; oh, zi de trei ori şi de patru ori preafericita, ce merită să fie însemnată cu cretă

albă! Este într-adevăr señora Zerbina în persoană; sare jos din şa, cu acea mişcare ştrengărească a şoldurilor care este specialitatea ei şi îşi aruncă haina în braţele lacheului. Uite cum îşi scoate pălăria şi cum îşi scutură părul, întocmai ca o păsărică penele. Haidem să-i ieşim iute în întâmpinare; să coborâm câte patru trepte deodată.

Blazius şi Tiranul Coborâră în curte şi se întâlniră cu Zerbina la începutul peronului. Sprinţara fată sări de gâtul Pedantului şi îi prinse capul între mâini:

— Trebuie să te îmbrăţişez, strigă ea unind acţiunea cu cuvântul şi să-ţi sărut din toată inima masca bătrână, cu aceeaşi pornire ca şi cum ai fi un tânăr chipeş, într-atât sunt de bucuroasă că te revăd. Să nu fii gelos, Irod şi nu mai încrunta din sprâncenele tale negre şi groase, de parcă ai porunci uciderea pruncilor nevinovat. Am să te îmbrăţişez şi pe tine. Am început cu Blazius pentru că el este cel mai urât.

Zerbina îşi îndeplini în chip loial promisiunea, întrucât era fată de cuvânt şi care îşi avea, în felul ei, cinstea sa. Oferind fiecăruia dintre cei doi actori câte un braţ, Zerbina se urcă la catul unde jupân Bilot poruncise să i se pregătească o cameră. Cum trecu pragul încăperii, Zerbina se aruncă într-un fotoliu şi începu să respire zgomotos, ca o persoană căreia i s-a luat de pe umeri o povară grea.

— Nici nu puteţi să vă închipuiţi câtă plăcere simt că mă regăsesc printre voi, se adresă ea celor doi comedianţi, după un moment de linişte; dar să nu credeţi acum că sunt îndrăgostită de mutrele voastre bătrâne, tocite de ceruză şi de tot felul de boieli. Nu iubesc pe nimeni, slavă Domnului! Marea mea bucurie se datoreşte faptului că mă întorc iarăşi în elementul meu şi întotdeauna te simţi rău în afară elementului tău. Apa nu convine păsărilor, după cum nici aerul peştilor. Primele se îneacă în apă, iar peştii se înăbuşă în aer. Eu sunt comediantă din fire, iar teatrul este

atmosfera mea. Numai acolo pot respira în largul meu; mirosul luminărilor fumegânde îmi place mai mult decât parfumurile de civetă, smirnă, ambră cenuşie, mosc şi piele de Spania. Mirosul de statut al culiselor îmi alintă nările ca un balsam. Soarele mă plictiseşte şi viaţa reală mi se pare searbădă. Simt nevoia să slujesc iubiri imaginare şi îmi trebuie, ca să-mi desfăşor activitatea, lumea de aventuri romanţioase care se agită în comedii. De când poeţii nu-mi mai împrumută glasurile lor, am impresia că sunt mută. Prin urmare, vin să-mi reiau rolul. Nădăjduiesc că n-aţi angajat pe nimeni ca să mă înlocuiască. Este greu de altminteri să fiu înlocuită. Dacă totuşi s-ar fi întâmplat acest lucru, numaidecât mi-aş fi înfipt ghearele în mutra paţachinei şi-i aş fi spart cel puţin patru dinţi din faţă, când aş fi dat cu ea de rampa scenei. Când îmi încalcă cineva drepturile, sunt rea ca un diavol împieliţat.

— N-are să fie nevoie să te dedai la niciun masacru, rosti Tiranul. Nu avem Subreta. Leonarda este cea care îţi juca rolurile, îmbătrânite şi schimbate ca pentru o dueña, metamorfoză destul de tristă şi plicticoasă, la care ne împingea nevoia. Dacă, folosindute de una din acele alifii magice de care vorbea Apuleius[113], te ai fi preschimbat adineauri într-o păsărică şi aşezată pe streaşină, ai fi ascultat conversaţia dintre mine şi Blazius, ţi s-ar fi întâmplat un lucru rar pentru absenţi, anume de a-ţi auzi elogiul în stil liric, pindaric şi ditirambic.

— Minunat, răspunse Zerbina, văd că sunteţi tot aceiaşi buni camarazi de altădată şi că i-aţi dus lipsa micuţei voastre Zerbinetta.

Nişte rândaşi de la han intrară în cameră purtând o sumedenie de pachete, cutii, valize, pe care comedianta le

---

[113] Apuleius (125-sfîrşitul secolului al II-lea d. Chr.), scriitor latin. Autorul romanului Măgarul de aur.

trecu în revistă, pentru ca apoi să le desfacă sau să le descuie, în prezența celor doi colegi, cu mai multe cheițe, trecute printr-un inel de argint.

Puteai să vezi o sumedenie de lucruri frumoase de găteala, lenjerie fină, ghipiuri, dantele, bijuterii, bucăți de catifea, mătăsuri de China: un întreg trusou pe cât de elegant şi de atrăgător, pe atât de bogat.

Se mai afla acolo, printre altele şi un săculeț de piele lung, larg, greu, burduşit de bănet până la gură. Zerbina desfăcu baierele săculețului şi revărsa pe masa grămadă de monede. Ai fi spus că ai de-a face cu apă Pactolului[114] prefăcută în monede de aur. Subreta îşi cufundă mâinile mici şi oacheşe în mormanul de aur, asemenea unei vânturătoare într-o grămadă de grâu şi ridică atât cât puteau cuprinde palmele sale adunate în formă de cupă, pentru că apoi să le deschidă şi să lase să cadă iarăşi ludovicii de aur într-o ploaie strălucitoare, mai deasă chiar decât aceea cu care a fost sedusă Danae, fiica lui Acrise, în turnul ei de aramă. Ochii Zerbinei scânteiau cu o strălucire la fel de vie ca şi a pieselor de aur, nările i se dilataseră şi un râs nervos îi descoperea dinții albi.

— Sérafina ar crăpa de furie, nu altceva, dacă m-ar vedea cu atâta bănet, spuse Subreta întorcându-se către Irod şi Blazius; eu vi-l arăt pentru a vă dovedi că nu lipsurile mă aduc înapoi în sânul familiei, ci numai dragostea curată față de artă. Cât despre voi, dragi prieteni, dacă sunteți lefteri, băgați-vă labele în grămada de bani şi luați cât veți putea apuca cu toate cele cinci degete, luați vârtos, după moda nemțească.

Comedianții îi mulțumiră pentru generozitatea ei, asigurând o că nu duceau lipsa de nimic.

---

[114] Pactol, mic râu din Lydia, celebru prin nisipurile aurifere.

— Ei bine! spuse Zerbina, atunci poate vă vor fi de folos cu altă ocazie. Am să vă păstrez porția în caseta mea, ca o vistiernică de încredere.

— Aşadar i-ai dat paşaportul bietului marchiz, rosti Blazius cu un aer plin de gravitate; deoarece tu nu faci parte dintre femeile care sunt părăsite. Rolul Ariadnei[115] nu-ți se potriveşte. Pe tine te prinde rolul lui Circe[116]. Şi totuşi era un senior magnific, chipeş şi falnic, cu maniere ca la Curtea regală, spiritual şi care merită, în toate privințele, să fie iubit vreme mai îndelungată.

— Planul meu, răspunse Zerbina, este să-l păstrez cu grijă, ca pe un inel la deget, ca pe bunul cel mai prețios din caseta mea. Nu-l abandonez câtuşi de puțin şi dacă l-am părăsit, e ca să-l fac să vină după mine.

Fugax sequax, sequax Jugax[117], reluă Pedantul; aceste patru cuvinte latineşti cu rezonanță cabalistică, ce par un orăcăit de batraciene împrumutat din comedia Broaştele a domnului Aristofan, poetul atenian, conțin miezul teoriilor despre iubire şi pot sluji drept regulă de purtare atât pentru neamul bărbaților, cât şi pentru toate femeile de pe lume.

— Şi ce cânta latineasca ta, bătrâne Pedant? întrebă Zerbina; ai uitat să o tălmăceşti în franțuzeşte, scăpând din vedere că nu toată lumea a fost diriginte de colegiu ca tine, care mânuiai nuiaua printre elevi.

— Am putea s-o tălmăcim, răspunse Blazius, prin două stihuri sau versulețe în formă următoare:

---

[115] Ariadna, personaj mitologic; fiica lui Minos, regele Cretei. Se îndrăgosteşte de Teseu, care o răpeşte din Labirint.

[116] Circe, vrăjitoare mitologică, temută pentru frumusețea şi vrăjile ei. A transformat în purcei pe însoțitorii lui Ulise.

[117] Fugarul (e) urmăritor, urmăritorul (e) fugar (lat.).

De fugi, după tine se aţine,
De calea i-o aţii, fuge precis de tine.

— Ia te uită ce mai poezie, spuse Zerbina râzând. Nişte versuri straşnice pentru răvaşele de plăcintă sau

pentru gogoşile cu zahăr. Cred că merg pe melodia Rabin et Robine.

Şi unde începu zvăpăiata creatură să cânte cât o ţinea gura versurile Pedantului, dar cu o voce atât de limpede, de argintie şi de minunată, încât era o plăcere să o asculţi.

Şi îşi acompania cântecul cu o mimică atât de expresivă, cu nişte mutre vesele, când bosumflate, de ai fi putut crede că eşti de faţă la urmărirea şi la fuga celor doi amanţi, unul înflăcărat, celălalt dispreţuitor.

După ce şi a dat frâu liber nebuniilor, cât o lăsase inima, Zerbina se domoli şi deveni serioasă.

— Ascultaţi acum întâmplările prin care am trecut. Marchizul poruncise valetului şi conducătorului de catâri care mi-au ieşit înainte la răspântia Crucii, să mă ducă la un mic castel sau pavilion de vânătoare situat într-una din pădurile sale, foarte retras şi greu de descoperit, afară numai dacă nu ştii de existenţa lui, întrucât este ascuns bine de nişte şiruri întunecate de brazi. Aici vine să se distreze şi să chefuiască veselul nostru senior împreună cu alţi câţiva prieteni, la fel de pricepuţi la de-alde astea. Poţi să strigi cât vrei tope şi masse[118] fără ca să te audă nimeni altcineva decât un servitor bătrân, care aduce mereu sticle pline în locul celor goale. Tot aici îşi adăposteşte dumnealui amorurile şi fanteziile galante. În pavilion se afla un apartament foarte drăguţ, tapisat cu tapete de Flandra, reprezentând tot felul de păduri şi de crânguri; să vă spun cum era şi mobilat: un pat după moda veche, dar larg,

---

[118] “Pontez” şi “merg mai departe” (la jocurile de noroc) (lat.).

moale, cu perdele fine şi multe perne; o masă de toaletă bine aranjată, de pe care nu lipseşte nimic din ceea ce îi e trebuincios unei femei, fie ea chiar şi ducesă, piepteni, bureți, flacoane cu parfumuri, opiate, cutii cu alunițe, pomezi şi farduri pentru buze, cremă de migdale, fotolii, scaune şi taburete căptuşite după pofta inimii şi un covor turcesc atât de gros, încât puteai să cazi oricum pe el fără să pățeşti ceva. Acest lăcaş retras este adăpostit în chip tainic la etajul al doilea al pavilionnului. Spun în chip tainic, întrucât de afară este cu neputință să-i bănuieşti măreția şi luxul. Scurgerea vremii a înnegrit zidurile, care ar părea că sunt gata gata să se năruie, de n-ar fi o iederă care le îmbrățişează şi le susține. Trecând pe dinaintea micului castel, l-ai crede nelocuit; jaluzelele şi draperiile de la ferestre împiedică, seara şi noaptea, ca lumina lumânărilor şi a focului din cămin să se răspândească peste câmpuri.

— Pavilionul acesta ar putea constitui un straşnic decor pentru desfăşurarea actului al cincilea al unei tragicomedii, o întrerupse Tiranul. Într-o asemenea casa s-ar putea măcelări între ei în voie.

— Obişnuința rolurilor tragice îți întunecă imaginația, exclamă Zerbina. Dimpotrivă, este o locuință foarte veselă, întrucât marchizul nu este câtuşi de puțin feroce.

— Continuă-ți povestea, Zerbina, rosti Blazius cu un gest de nerăbdare.

— Când am ajuns aproape de acest castel sălbatic, urma Zerbina, nu mi-am putut stăpâni o oarecare teamă. N-avea de ce să-mi fie frică pentru virtutea mea, dar prin minte mea trecut o clipă gândul că marchizul voia să mă zăvorască aici, în vreun soi de ascunziş, de unde să mă scoată din când în când, după bunul plac al capriciilor sale. N-am nicio înclinație pentru donjoanele cu răsuflări zăbrelite şi n-aş suporta captivitatea, nici chiar de-aş fi sultana favorită a preamăritului sultan; dar mi-am spus: „Eu sunt de meserie

Subreta şi de-a lungul vieţii mele, am ajutat să evadeze atâtea Isabelle, Leonore şi Doralise încât voi putea, fără discuţie, să găsesc un şiretlic pentru a mă salva şi pe mine, dacă, totuşi, vă voi cineva să mă reţină aici cu forţa. Ar fi tare nostim ca vreun gelos s-o facă prizonieră pe Zerbina!" Am intrat deci cu un aer brav şi am fost surprinsă în chipul cel mai agreabil de pe lume, văzând că această locuinţă posomorâtă, care se strâmbă la trecători, surâdea oaspeţilor. Ruină pe dinafară, lux pe dinăuntru. Un foc straşnic ardea în cămin. Lumânări trandafirii îşi reflectau luminile în oglinzile candelabrelor din perete, iar pe masa încărcată cu sumedenie de vase de cristal, de argintarii şi sticle, aştepta să fie servit un supeu pe cât de abundent, pe atât de delicat. Aruncate neglijent pe marginea patului, bucăţi mari de stofă adunau în cutele lor felurite răsfrângeri de lumină. Pe măsuţa de toaletă se aflau bijuterii, brăţări, coliere, cercei care aruncau flăcărui albastre şi licăriri jucăuşe de aur. Mă simţeam acum cu totul liniştită. O ţărăncuţă, dând la o parte portiera, veni să-şi ofere serviciile şi mă ajută să-mi scot costumul de călătorie pentru a îmbrăca o rochie mai potrivită, care se afla gata pregătită în garderob; în curând îşi făcu apariţia şi marchizul.

Mă găsi fermecătoare în rochia de casă din tafta strălucitoare, cu ape albe şi cireşii şi se jura că mă iubeşte într-adevăr la nebunie. Apoi am cinat şi oricât ar dăuna modestiei mele, trebuie să mărturisesc că am fost strălucitoare. Mă simţeam îndrăcit de spirituală; vorbele de duh şuvoiau nu altceva şi printre scânteietoare explozii de râsete, dădeam replici scăpărătoare la tot pasul; a fost o voioşie, o vervă, o furie de veselie care nici nu pot fi închipuite. Zău de n-ar fi fost cu putinţă să-i fac să joace şi pe morţi şi să incendiez chiar şi cenuşa bătrânului rege Priam. Marchizul orbit, fascinat, îmbătat mă numea când înger, când demon; îmi propuse să-şi omoare soţia şi să se

căsătorească cu mine. Scumpul de el! Ar fi fost în stare să-şi respecte cuvântul, dar n-am vrut eu, spunându-i că asemenea vărsări de sânge erau lucruri searbede, burgheze şi comune. Nu cred că Laïs, frumoasă Imperia şi doamna Vannoza, care a fost iubita unui papă, să fi înveselit vreodată un festin nocturn într-un chip mai galant. Şi aşa a fost timp de mai multe zile. Totuşi, încetul cu încetul, marchizul deveni visător, părea să caute ceva de care nu-şi dădea seama şi care îi lipsea. Făcu câteva curse călare şi invita chiar doi sau trei prieteni ca pentru a se distra. Ştiindu-l vanitos, m-am gătit pe cât am putut mai frumos şi am dublat porția în ceea ce privea amabilitățile, grațiile şi sclifoselile în fața acestor boiernaşi care niciodată în viața lor nu mai luaseră parte la o asemenea sărbătoare; la desert, dintr-o farfurie spartă de porțelan de China mi-am făcut nişte castaniete şi am dansat o sarabandă atât de nebună, de lascivă, de turbată, încât ar fi dus la afurisenie veşnică până şi pe un sfânt.

A fost unic: brațele extaziate, deasupra capului, picioarele strălucitoare ca fulgerele în vârtejul fustelor, şoldurile mai neastâmpărate decât argintul viu, trupul cambrat de atingeam parchetul cu umerii, nişte sâni care zburdau în voie, totul incendiat de priviri şi de surâsuri capabile să aprindă o sală, dacă aş fi putut executa vreodată un asemenea dans pe scenă unui teatru.

Marchizul strălucea în gloria sa, mândru ca un rege de-a avea o asemenea amantă; dar a doua zi se arăta posomorât, fără vlagă, cu gândurile aiurea. Mi-am încercat filtrele cele mai irezistibile; dar vai! Ele nu mai aveau nicio putere asupra lui. Această stare părea să-l mire chiar şi pe el.

Uneori mă privea cu foarte mare atenție, parcă pentru a studia sub trăsăturile mele asemănarea cu o altă persoană. Să mă fi luat el oare, gândeam eu, pentru a sluji drept întrupare unei amintiri şi să-i fi redeşteptat o iubire

pierdută? Nu, îmi răspundeam eu, fantezii melancolice de acest soi nu intră în firea sa. Asemenea visări şi himere se potrivesc ipohondriilor bilioşi şi nu oamenilor veseli, cu obrajii rumeni şi urechile roşii.

— Nu se săturase oare? spuse Blazius, deoarece chiar şi ambrozia te poate dezgusta, iar zeii vin uneori să ronţăie pe pământ pâinea neagră a oamenilor.

— Află, domnule neghiob, răspunse Zerbina, dând o mică palmă peste degetele Pedantului, ca niciodată nu se plictiseşte cineva de mine, mi-ai spus o chiar dumneata adineauri.

— Iartă-mă, Zerbina şi spune-ne ce se petrecea în mintea plină de imaginaţie a domnului marchiz; ard de nerăbdare să aflu.

— În sfârşit, reluă Subreta, tot gândindu-mă la problema aceasta, am înţeles ce-l mâhnea pe marchiz în fericirea sa şi am descoperit dorinţa vie după care suspină acest Sybarit pe culcuşul voluptăţii sale. El avea femeia, dar tânjea după comediantă. Acea înfăţişare strălucitoare cu care te îmbrăca luminile, fardurile, costumele, diversitatea şi acţiunea rolurilor se risipise tot aşa cum se stinge splendoarea factice a scenei când, după terminarea piesei, vine uşierul de stinge lumânările. Reîntorcându-mă în culise, pierdusem pentru el o parte din farmecele mele. Nu-i mai rămânea decât Zerbina; însă pe cine iubea el în mine era Lisette, era Marton, era Marinette, fulgerul surâsului şi văpaia ochilor, replica alertă, mutrişoara neruşinată, costumele năstruşnice, dorinţa şi admiraţia publicului. El căuta, dincolo de înfăţişarea mea de toate zilele, înfăţişarea mea de teatru: deoarece noi, actriţele, când nu suntem urâte, posedăm două frumuseţi, una compusă şi cealaltă naturală; o mască şi o figură. Adeseori masca este cea preferată, chiar dacă figura era frumoasă. Ceea ce dorea marchizul era Subreta pe care o văzuse în Palavrele căpitanului Matamore şi eu nu

i-o înfăţişam decât pe jumătate. Capriciul care îi leagă pe anumiţi seniori de comediante este mult mai puţin senzual decât se crede. Este mai degrabă o pasiune a spiritului, decât a trupului. Ei cred că ating idealul strângând în braţe realul, dar imaginea urmărită le scapă; o actriţă este ca un tablou pe care trebuie să îl contempli de la distanţă şi sub o lumină prielnică. Dacă te apropii, vraja se risipeşte. Eu însămi începusem să mă plictisesc. Dorisem de tare multe ori să fiu iubită de un nobil cu vază, să am toalete bogate, să trăiesc fără grijă în rafinamentele şi plăcerile luxului şi adeseori mi s-a întâmplat să blestem soarta aspră care mă silea să rătăcesc prin târguri şi oraşe, înghemuită într-o căruţă, asudând vara şi degerând iarna, ca să-mi îndeplinesc meseria de saltimbancii. De abia aşteptăm un prilej ca să termin cu această viaţă mizerabilă, fără să bănuiesc că ea însemna chiar viaţa mea, raţiunea mea de-a fi, talentul meu, poezia mea, farmecul meu şi strălucirea mea personală. Fără această rază de artă, care mă transfigurează, mă înnobilează puţin, eu n-aş fi decât o neru-şinată de rând ca atâtea altele. Thalia, zeiţa fecioară, mă ocroteşte cu mantia ei, iar versurile poeţilor, adevăraţi tăciuni aprinşi, atingându-mi buzele, le purifica de atâtea săruturi lascive şi prefăcute. Zilele cât am stat în pavilionul marchizului mi-au deschis ochii. Am priceput că acest brav gentilom nu era îndrăgostit numai de ochii mei, de dinţii mei, de trupul meu, ci tare mult şi de acea mică scânteie care străluceşte în mine şi datorită căreia mă aplauda spectatorii. Într-o bună zi i-am făcut cunoscut fără de niciun ocol că voiam să-mi iau zborul şi că nu-mi convenea să fiu amanta pe viaţă a unui senior; că prima venită putea foarte bine să facă acest lucru şi să-mi îngăduie, fără supărare, să plec, asigurându-l, de altminteri, că ţineam mult la el şi că îi eram cu totul recunoscătoare pentru dărnicia sa. Marchizul păru mai întâi surprins, dar nu

supărat şi după ce a reflectat câteva clipe, îmi spuse: „Şi ce ai de gând să faci, drăguțo?” I-am răspuns: „Să ajung din urmă, pe drum, trupa lui Irod, sau s-o întâlnesc la Paris, dacă a-şi ajuns cumva acolo. Vreau să-mi reiau rolul de Subreta; a trecut multă vreme de când nu i-am mai păcălit pe alde Geronte.” Vorbele astea stârniră râsul marchizului. „Ei bine! exclamă el, porneşte înainte cu echipajul de catâri pe care ți-l pun la dispoziție. Am să te urmez cât de curând. Am de rezolvat câteva chestiuni pe care le-am neglijat şi care impun prezența mea la Curte şi în afară de asta a trecut atâta vreme de când ruginesc în provincie. Ai să-mi permiți desigur să te aplaud şi de-o fi să ciocănesc la uşa cabinei tale, sper că ai să-mi deschizi”. Am luat un aer tare pudic, dar care nu avea nimic descurajator. „Ah! Domnule marchiz, ce-mi cereți dumneavoastră!” Ca să nu mai lungesc vorba, după ce ne-am luat cel mai drăgăstos rămas bun, am sărit pe catârcă şi iată-mă la „Stema Franței”.

— Însă, rosti Irod pe un ton de îndoială, dacă marchizul n-are să vină, ai să fii teribil de păcălită.

Această idee i se păru atât de caraghioasă Zerbinei, încât se răsturnă în fotoliu şi se porni să râdă în hohote, ținându-se de burtă de atâta râs, nu altceva.

— Să nu vină marchizul! strigă ea când se potoli. Poți să dai dispoziție de pe acum să-i rețină apartamentul. Îmi era tare teamă că în pasiunea lui înfocată să nu mi-o fi luat înainte. Aha, aşa! Te îndoieşti de farmecele mele, Tiranule, pe cât de neghiob, pe atât de crud? Hotărât lucru, tot jucând în tragedii, te-ai prostit de tot. Aveai mai multă minte altădată.

Leandru şi Scapin, care aflaseră de la rândaş despre sosirea Zerbinei, intrară în cameră şi îi urară bun venit. Curând apăru şi doamna Leonarda, ai cărei ochi de buhă se aprinseră la vederea aurului şi a bijuteriilor întinse pe masă. Leonarda arăta față de Zerbina slugărnicia cea mai josnică.

Isabella veni şi ea, iar Subreta îi făcu cadou, din toată inima, o bucată mare de tafta. Numai Sérafina rămase închisă în cameră. Amorul ei propriu nu-i putuse ierta rivalei sale inexplicabila preferinţă manifestată de marchiz.

Îi povestiră Zerbinei că Matamore îngheţase şi murise pe drum, dar că îl înlocuiseră cu baronul de Sigognac, care luase drept porecla pentru teatru numele, tare potrivit rolului, de căpitanul Fracasse.

— Are să fie o mare onoare pentru mine să joc alături de un gentilom ai cărui strămoşi au luat parte la cruciade, rosti Zerbina şi am să mă silesc ca respectul să nu înăbuşe în mine verva. Din fericire acum m-am obişnuit cu persoanele de marcă.

Chiar în această clipă Sigognac intră în încăpere.

Zerbina, îndoindu-şi genunchiul, astfel încât să-şi înfoiască larg fusta, îi făcu o frumoasă reverenţă, ca la Curte, foarte reuşită şi ceremonioasă.

— Asta, rosti ea, este pentru domnul baron de Sigognac şi acum iată şi pentru căpitanul Fracasse, colegul meu, adăugă ea, sărutându-l cu înfocare pe amândoi obrajii, ceea ce îl făcu pe Sigognac să-şi piardă aproape cumpătul, nefiind încă obişnuit cu aceste libertăţi din teatru, pe tânăr tulburându-l de altminteri şi prezenţa Isabellei. Întoarcerea Zerbinei permitea schimbarea repertoriului într-un chip agreabil şi întreaga trupă, cu excepţia Sérafinei, era cum nu se poate mai mulţumită de revedere.

Acum, că am văzut o instalată cu tot dichisul în camera ei, în mijlocul veselilor ei camarazi, să ne inte-

resăm de Oreste şi de Pilade, pe care i-am părăsit pe când intrau în casă, după plimbarea prin parc.

Oreste, adică tânărul duce de Vallombreuse, deoarece acesta era titlul său, abia gustă din mâncăruri şi nu o dată îşi uită pe masă paharul umplut de lacheu, într-atât avea imaginaţia preocupată de frumoasă femeie pe care o zărise

la fereastră. Zadarnic încerca să-l distreze cavalerul de Vidalinc, confidentul sau; Vallombreuse nu răspundea decât prin monosilabe la glumele amicale debitate de al său Pilade.

De îndată ce fu luat de pe masă şi deşertul, cavalerul îi spuse ducelui:

— Cele mai scurte nebunii sunt cele mai plăcute; pentru ca să nu va mai gândiţi la această frumuseţe, nu trebuie decât să intraţi în stăpânirea ei. Are să se afle numaidecât în situaţia Corisandei. Dumneavoastră aveţi firea acelor visători cărora nu le plac din toată vânătoarea decât goană şi vânatul, o dată ucis, nici nu se mai apleacă măcar să-l ridice. Am să aranjez o hăituială ca să vă pice păsărica în plasă.

— Nu, nicidecum, reluă Vallombreuse, am să merg eu însumi; aşa după cum ai spus, numai urmărirea mă amuză şi aş fi în stare să gonesc până la capătul pământului cea mai firavă vietate, fie ea cu păr sau cu pene, din hăţiş în hăţiş, până ce aş cădea mort de oboseală. Nu-mi răpi această plăcere. Oh! Dacă aş avea fericirea să găsesc o fiinţă crudă, cred că aş adora-o, dar nu există aşa ceva pe globul pământesc.

— Dacă n-ar fi cunoscute triumfurile dumneavoastră, spuse Vidalinc, aţi putea fi învinuiţi, din această pricină, de înfumurare, însă scrinurile dumneavoastră, pline de bilete dulci, de portrete, de fundiţe, panglici, flori uscate, şuviţe de păr negru, blond său roşcat şi de atâtea alte dovezi de iubire, stau drept temeinică mărturie că sunteţi modest când vorbiţi astfel. Poate că o să fiţi servit după pofta inimii, deoarece tânăra de la fereastră mi se pare a fi cuminte, pudică şi rece, de minune.

— O să vedem noi. Jupan Bilot îşi dezleagă bucuros limba; se pricepe de asemenea să tragă cu urechea şi cunoaşte istoria persoanelor care au tras la hanul sau.

Haidem să bem la el o sticlă de vin din Insulele Canare. Am să-l fac să ciripească şi o să ne dea lămuriri despre această infantă pornită la drum.

Câteva minute mai târziu, cei doi tineri intrau în hanul „Stema Franței” şi întrebau de jupanul Bilot. Demnul hangiu, cunoscând rangul oaspeților săi, îi conduse el însuşi într-o încăpere scundă, frumos tapetată, unde strălucea, într-un cămin spațios, un foc pâlpâitor şi luminos. Hangiul lua din mâna pivnicerului sticla, cenuşie din pricina pulberii şi tapisată cu pânze de păianjen, îi dădu la o parte casca de ceară cu nişte precauții infinite, scoase din gâtul sticlei, fără de smucituri, dopul îndărătnic şi cu o mână tot atât de fermă ca şi cum ar fi fost turnată în bronz, vărsă un fir de licoare blondă ca topazul în pocalele de Veneția, cu picior în spirală, pe care i le întinseseră ducele şi cavalerul. Pe când îşi îndeplinea această funcție de paharnic, Bilot luase un aer de gravitate religioasă; ai fi spus că e un preot al lui Bachus care oficiază şi celebrează misterele zeiței sticle; nu-i mai lipsea decât să fie încoronat cu iederă sau cu frunze de viță de vie. Ceremoniile acestea sporeau valoarea vinului pe care-l servea, într-adevăr foarte bun şi mai demn pentru un ospăț regal decât pentru un han.

Hangiul era pe punctul să se retragă, când Vallombreuse, făcându-i un semn misterios din ochi, îl opri în pragul uşii.

— Jupan Bilot, îi spuse el, ia un pahar de pe raft şi bea în sănătatea mea o duşcă din vinul acesta.

Tonul nu admitea nicio replică şi de altminteri Bilot nu se lăsă rugat pentru a ajuta un oaspe să-i consume comorile pivniței. Hangiul îşi ridică paharul în chip de salut şi îi dădu pe gât conținutul până la ultima picătură.

— Straşnic vin, exclamă el cu un plescăit lacom şi sonor, lovindu-şi limbă de cerul gurii; apoi rămase în picioare, cu mâna rezemată de marginea mesei şi cu ochii ațintiți asupra

ducelui, aşteptând să afle ce voiau de la el.

— Ai lume multă în han? întrebă Vallombreuse. Şi de ce soi?... Bilot se pregătea să răspundă, dar tânărul duce preîntâmpină cuvintele hangiului şi continuă: La ce foloseşte oare să umblu cu şiretlicuri cu un bătrân nelegiuit ca tine? Cine este femeia care ocupa camera a cărei fereastra dă în străduța din fața palatului Vallombreuse, a treia pornind dinspre colțul zidului? Răspunde repede şi ai să capeți câte o piesă de aur de fiecare silabă.

— La acest preț, spuse Bilot râzând din toată gura, ar trebui să fii tare virtuos pentru a întrebuința stilul laconic, atât de apreciat de antici. Cu toate acestea, cum eu sunt cu totul devotat senioriei voastre, n-am să mă folosesc decât de un singur cuvânt: Isabella!

— Isabella! Nume fermecător şi românesc, exclamă Vallombreuse; dar nu te mai folosi de această sobrietate lacedemoniană. Fii mai vorbăreț şi povesteşte-mi cu de amănuntul tot ceea ce ştii despre această infantă.

— Am să mă supun ordinelor senioriei sale, răspunse jupân Bilot, închinându-se. Pivnița mea, bucătăria mea, secretele mele sunt cu totul la dispoziția sa. Isabella este o comediantă care face parte din trupa domnului Irod, actualmente găzduită la hanul „Stema Franței”.

— O comediantă! exclamă tânărul duce cu un aer de dezamăgire, aş fi luat o mai degrabă, după înfățişarea sa discretă şi rezervată, drept o doamnă nobilă sau o burgheză bogată, decât drept o saltimbancă rătăcitoare.

— Oricine se poate înşela, continua Bilot, domnişoară are purtări foarte decente. Ea joacă pe scenă rolul de ingenuă, rol pe care nu-l părăseşte nici în afară teatrului. Virtutea sa, deşi foarte expusă, întrucât fata este frumoasă, n-a suferit nicio ştirbire şi ar avea dreptul să poarte pe cap coroana de lămâiță virginală. Nimeni nu se pricepe să dea mai bine paşaportul curtezanilor insistenți, printr-o politețe precisă şi

glacială, care nu lasă niciun pic de speranță.

— Toate astea îmi plac, rosti Vallombreuse şi nu urăsc nimic mai mult decât facilitățile prea fățişe şi cetățile care sună predarea, cerând să capituleze, mai înainte chiar de-a se fi dat asaltul.

— Ar trebui mai multe forțe ca să fie cucerită această citadelă, exclamă Bilot, cu toate că dumneavoastră sunteți un căpitan îndrăzneț şi strălucitor, puțin obişnuit să întâmpinați rezistența şi asta cu atât mai mult cu cât fata este păzită de sentinela foarte atentă a unei iubiri curate.

— Aşadar are un iubit această cuminte Isabella? strigă tânărul duce pe un ton triumfător, dar în acelaşi timp şi înciudat, întrucât, pe de o parte, el nu credea deloc în virtutea femeilor, iar pe de altă parte era supărat că află de existența unui rival.

— Eu am spus iubire şi nu iubit, continua hangiul cu o insistentă respectuoasă, ceea ce nu este acelaşi lucru. Senioria voastră este prea expertă în materie de chestiuni galante pentru a nu aprecia această diferență, cu toate că are o aparentă subtilă. O femeie care are un iubit poate să aibă şi doi, după cum spune cântecul; dar o femeie care are o iubire este cu neputință sau cel puțin foarte anevoios de înfrânt. Ea poseda ceea ce îi oferiți dumneavoastră.

— Discuți despre problemele astea, spuse Vallombreuse, ca şi cum ai fi studiat tratatele despre dragoste şi sonetele lui Petrarca. Nu te credeam savant decât în materie de sosuri şi de vinuri. Şi care este obiectul acestei platonice tandreți?

— Un comediant din trupă, răspunse Bilot, despre care îmi închipui, mai mult ca sigur, că s-a angajat din pricina unei pasiuni, întrucât nu mi se pare că are purtările unui histrion de rând.

— Ei bine! se adresă cavalerul Vidalinc prietenului său, trebuie să fiți mulțumit. Iată nişte obstacole neprevăzute ce

vi se ivesc în cale. O comediantă virtuoasă este un lucru pe care nu-l întâlneşti în fiecare zi, ceea ce vi se potriveşte de minune. În plus, aşa o să vă mai liniştiţi dinspre partea aristocratelor şi a curte-zanelor.

— Eşti oare sigur, continua tânărul duce urmându-şi gândurile, ca aceasta castă Isabella nu-i acordă nicio intimitate nerodului, pe care îl şi detest, de pe acum, din tot sufletul?

— Se vede bine că n-o cunoaşteţi, reluă jupân Bilot; este ca o hermină care ar prefera să moară, decât să aibă o pată pe blana ei albă. Când acţiunea comediei cere îmbrăţişări, poţi să o vezi cum roşeşte pe sub fard şi cum îşi şterge uneori obrazul cu dosul mâinii.

— Trăiască frumuseţile trufase, sălbatice şi îndărătnice la strunit! strigă ducele; am s-o cravaşez aşa de bine, încât am s-o fac să meargă la pas, în buiestru, la trap, la galop şi să execute toate cabrările după bunul meu plac.

— Nu veţi obţine nimic în chipul acesta, domnule duce, îngăduiţi-mi să v-o spun, rosti jupân Bilot făcând o plecăciune ce trăda cea mai profundă umilinţă, aşa cum se cuvine unui inferior care contrazice un superior, despărţit de el prin atâtea trepte ale scării sociale.

— Dar dacă i-aş trimite oare într-o cutie frumoasă de piele nişte cercei cu perle mari, un colier de aur cu mai multe şiraguri şi cu prinzător! Din nestemate, o brăţară în formă de şarpe cu două rubine mari, roşii ca focul, în loc de ochi?

— V-ar înapoia toate aceste bogăţii, răspunzându-vă ca o luaţi, fără îndoială, drept alta. Nu este deloc interesată, aşa cum sunt cele mai multe dintre colegele ei de breaslă, iar ochii ei, lucru rar pentru o femeie, nu se aprind la focurile giuvaericalelor. Se uită la diamantele montate în cel mai minunat chip ca la nişte nimicuri.

— Ce ciudat şi fantastic exemplar din neamul femeiesc!

exclamă ducele de Vallombreuse puțin cam mirat; fără îndoială ca dânsa voieşte, prin aceste aparențe de cumințenie, să fie cerută de soție de imbecilul ăsta, care trebuie că-i putred de bogat. Creaturilor acestora li se năzare câteodată să întemeieze o familie, să aibă urmaşi de treabă şi să se aşeze, când merg în societate, printre mironosițe, cu ochii plecați în semn de modestie, cu aere de sfântă, nu altceva.

— Ei bine, însurați-vă cu ea, exclamă Vidalinc râzând, dacă nu există un alt mijloc. Titlul acesta de ducesă îmblânzeşte până şi pe cele mai îndărătnice femei.

— Ia-o mai încetişor! Ia-o mai încetişor! continuă Vallombreuse, să nu fim atât de expeditivi; trebuie mai întâi să stăm de vorbă. Să căutăm vreun şiretlic ca să ne apropiem de frumoasa noastră, dar să n-o înspăimântăm prea mult.

— Lucrul acesta este mai uşor decât să-i cucereşti iubirea, rosti jupân Bilot; astă seară, în sala unde se joacă de obicei cu mingea, are loc repetiția piesei care va fi reprezentată mâine; câtorva amatori din oraş le va fi îngăduit să asiste, iar dumneavoastră n-aveți decât să vă spuneți numele pentru ca uşile să vă fie larg deschise. De altminteri, am să-i suflu două vorbe jupanului Irod, care îmi este bun prieten şi nu mi poate refuza nimic; însă, după umila mea părere, ați face mai bine dacă v-ați îndrepta dorințele către domnişoara Sérafina, care nu este mai puțin frumoasă decât Isabella şi a cărei vanitate s-ar extazia de plăcere, din pricina acestei preferințe.

— De Isabela sunt scos din minți, exclamă ducele pe un ton brusc şi aspru, pe care se pricepea să-l folosească în chip admirabil şi care curma orice altă discuție, de Isabella şi nu de alta, jupân Bilot; şi, după ce-şi vârî mâna în buzunar, revărsă pe masă, în chip neglijent, o dâră destul de lungă de piese de aur. Opreşte pentru sticla de vin, iar

restul monedelor ține-l pentru dumneata.

Hangiul adună ludovicii cu multă gravitate şi îi făcu să lunece unul după altul în fundul chimirului. Cei doi gentilomi se ridicară, îşi traseră pălăriile până pe sprâncene, îşi aruncară mantiile pe umăr şi părăsiră încăperea. Vallombreuse se învârti de mai multe ori, în sus şi în jos, pe ulicioară, ridicându-şi ochii de fiecare dată când trecea prin dreptul preafericitei ferestre, dar osteneala se dovedi zadarnică. Isabella se ferea acum şi nu se mai arăta. Perdeaua era lăsată şi s-ar fi putut crede că nu era nimeni în cameră. Obosit să tot aştepte în ulița pustie, bătută de un vânt foarte rece şi tăios, într-o postură în care nu era obişnuit, ducele de Vallombreuse se sătură curând să-şi mai piardă timpul în zadar şi porni spre locuința sa, blestemând impertinenta prefăcătorie a acestei proaste înfumurate, destul de îndrăzneață pentru a-l face să tânjească astfel pe un duce tânăr şi chipeş. Ba se gândi chiar, cu o oarecare bunăvoință, la buna şi blânda Corisanda, nu demult atât de disprețuită, dar amorul propriu îi şopti la ureche imediat că era suficient doar să apară pentru a triumfa aidoma lui Cezar. În ceea ce-l privea pe rival, dacă va fi să-l deranjeze prea mult, avea să-l suprime, dând dispo-ziție câtorva slugi înarmate sau cu ajutorul unor tâlhari plătiți, demnitatea sa neîngăduindu-i să se compromită cu un asemenea netrebnic.

Este adevărat, Vallombreuse n-o zărise pe Isabella, care se retrăsese în cameră, departe de fereastră; dar în timpul cât aşteptase zadarnic în stradă, nişte ochi geloşi îl spionau prin geamul unei alte ferestre, ochii lui Sigognac, căruia purtările şi manevrele personajului îl displăceau la culme. De zece ori baronul fu ispitit să

coboare şi să-l atace, cu sabia scoasă, pe tânărul galant, dar se stăpâni.

Nu se putea spune că există un anumit element nepermis

în faptul de-a te plimba de-a lungul unui zid spre a justifica o asemenea agresiune, care ar fi fost socotită drept smintită şi ridicolă. Scandalul provocat ar fi putut păgubi bunului renume al Isabellei, cu totul nevinovată de acele priviri înălțate mereu către acelaşi loc. Sigognac lua totuşi hotărârea să-l supravegheze îndeaproape pe filfizonul galant şi îşi întipări trăsăturile lui în memorie, pentru a-l recunoaşte când va fi nevoie.

Irod alesese pentru reprezentația de-a doua zi, anunțată cu surle şi tobe în tot oraşul, piesa Lygdamon şi Lydias sau asemănarea, tragicomedie a unui oarecare Georges de Scudery, un gentilom care, după ce slujise în oastea franceză, părăsea spada pentru pană şi nu se folosea mai puțin bine de una decât de cealaltă şi Palavrele căpitanului Fracasse, în care Sigognac urma să-şi facă debutul în fața unui public veritabil, până atunci nejucând decât pentru vitei, cornute şi țărani, în hambarul lui Bellombre. Toți comedianții erau foarte preocupați cu învățarea rolurilor: piesa domnului de Scudery, fiind scrisă nu cu mult timp înainte, n-o cunoşteau deloc. Visători şi mestecând din fălci ca maimuțele ce scot sunete înțelese doar de ele, actorii se plimbau prin galerie, când mormăind încetişor, când izbucnind în țipete asurzitoare. Cine i-ar fi văzut, i-ar fi luat drept nişte turbați şi smintiți. Se opreau brusc, apoi porneau din nou cu paşi mari, agitând brațele ca nişte mori stricate. Leandru mai cu seamă, care urma să joace rolul lui Lygdamon, căuta diverse atitudini, încerca efecte şi se zbătea ca un drac într-o cristelniță. Se bizuia mult pe acest rol pentru a-şi realiză visul: să inspire iubirea unei doamne din lumea mare şi să-şi ia revanşa pentru loviturile de ciomag primite la castelul de Bruyères, lovituri de ciomag care îi rămăseseră întipărite în suflet, mai multă vreme încă decât pe spinare. Acest rol de amant languros şi sfios, care îşi depunea frumoasele sentimente la picioarele unei ființe

crude, în versuri destul de bine aduse din condei, prilejuia sumedenie de ocheade, suspine, palori şi tot felul de gesturi afectate, ce căutau să înduioşeze, în care excela mai cu osebire domnul Leandru, unul dintre cei mai buni prim amorezi de pe scenele din provincie, cu toate pretențiile şi aerele sale ridicole.

Blazius se decretase profesorul lui Sigognac şi în această postură baronul studia, în camera sa, împreună cu bătrânul comediant, perfecționându-se în dificila artă a teatrului. Tipul pe care îl întruchipa, prin caracterul său extravagant, se îndepărta de firesc şi totuşi trebuia ca sub exagerare să se simtă adevărul şi să se desprindă omul din gesturile paiaței. Blazius îi dădea sfaturi în acest sens şi îl învața să pornească de la un ton simplu şi adevărat pentru a ajunge la intonații bizare, sau să se reîntoarcă la dicțiunea obişnuită după ce a țipat ca un păun jumulit de viu, deoarece nu există niciun personaj, oricât de afectat ar fi, care s-o țină întruna numai aşa. De altminteri aceasta inegalitate îi caracterizează pe lunatici şi pe cei ieşiți din minți; ea există de asemenea şi în gesturile lor smintite, care nu concordă perfect cu sensul vorbelor, dezacord din care artistul îndemânatic poate scoate efecte comice. Blazius era de părere că Sigognac să poarte doar jumătate de mască, adică să-şi ascundă fruntea şi nasul, pentru a respecta tradiția figurii şi pentru a combina, pe fața sa, fantasticul cu realul, avantaj deosebit de însemnat în acest soi de roluri, jumătate false, jumătate adevărate, caricaturi generale ale umanității, care nu sunt pentru ea un prilej de supărare, aşa cum ar fi un portret. În mâinile unui comediant vulgar, un asemenea rol poate să însemne doar o bufonadă ordinară, bună să distreze mitocănimea şi să-i facă pe oamenii de treabă să ridice din umeri, dar un actor merituos poate să vină cu trăsături naturale, care să reprezinte mai bine viața decât dacă acestea ar fi îndelung studiate.

Ideea jumătăţii de mască îi surâdea destul de mult lui Sigognac. Masca îi asigura incognito-ul şi îi insufla curajul să înfrunte mulţimea. Această bucată de carton subţire îi dădea impresia unei căşti cu viziera lăsată, prin care avea să vorbească cu o voce de fantomă. Fiindcă figura înseamnă însăşi persoana, trupul nu are nume, iar faţa ascunsă nu poate fi cunoscută: acest aranjament împăca respectul faţă de strămoşii săi cu obligaţiile situaţiei sale. Nu se mai expunea în faţa luminărilor într-un chip material şi direct. Nu era astfel decât sufletul necunoscut care dădea viaţa unei marionete mari, nervis alienis mobile lignum[119]; numai că el se găsea în interiorul acestei marionete, în loc să tragă sforile din afară. Demnitatea sa nu avea nimic de suferit

din acest joc.

Blazius, care îl îndrăgise foarte mult pe Sigognac, îi modela el însuşi masca, astfel încât să-i compună o fizionomie de teatru cu totul diferită de fizionomia de toate zilele. Un nas îndreptat în sus, constelat de negi şi roşu la vârf ca o cireaşă coaptă, sprâncenele circumflexe cu perii răsuciţi în chip de virgule, mustăţile cu vârfurile subţiri şi curbate asemenea secerii lunii făceau de nerecunoscut trăsăturile regulate ale tânărului baron; acest soi de plasture, aşezat ca un surguci pe capul unui cal, nu-i acoperea decât fruntea şi nasul, dar tot restul feţei era schimbat.

Porniră cu toţii către repetiţie, care trebuia să aibă loc în costume, pentru a-şi putea da cât mai bine seama de aspectul general. Ca să nu străbată oraşul îmbrăcaţi ca nişte paiaţe de carnaval, comedianţii îşi trimiseseră costumele la sala de spectacol, iar actriţele urmau să se aranjeze pentru reprezentaţie în camera pe care am descris-

[119] Lemn nobil pentru nervi străini (lat.).

o mai înainte. Persoanele de vază, filfizonii galanţi, oamenii cultivaţi din oraş se agitaseră ca nişte turbaţi ca să pătrundă în acest templu sau mai degrabă sacristie a Thaliei, unde preotesele Muzei îşi îmbrăcau podoabele pentru a celebra misterele. Toţi se arătau foarte prevenitori faţă de comediante. Unii le ţineau oglinda, alţii aduceau lumânările mai aproape, pentru a se vedea cât mai bine. Unul îşi dădea cu părerea asupra locului unei funde, altul întindea cutia cu pudră; un altul, mai timid, rămânea cocoţat pe câte un cufăr, bălăbănindu-şi picioarele fără să scoată o vorbă şi răsucindu-şi mustăţile, ca să se poată spune că face şi el ceva.

Fiecare actriţă îşi avea cercul ei de curtezani, ai căror ochi lacomi îşi căutau norocul în gesturile trădătoare şi în schimbările întâmplătoare ale toaletelor. Câteodată o rochie de casă, ce luneca la timp pentru aşa ceva, descoperea un spate ca marmura; altădată apărea pe jumătate un glob de nea sau de fildeş, enervat din pricina rigorilor corsetului şi care trebuia culcat mai bine în pătucul sau de dantele, sau un braţ frumos care, înălţându-se spre a potrivi ceva la coafură, se arata gol până la umăr. Vă lăsăm pe dumneavoastră să apreciaţi câte madrigale, complimente şi nerozii mitologice le-a smuls acestor provinciali priveliştea unor asemenea comori: Zerbina râdea ca o nebună auzind atâtea prostii; Sérafina, mai mult vanitoasa decât spirituală, se delecta cu aşa ceva; Isabella nu le ascultă deloc şi sub privirile atâtor bărbaţi, se gătea, modestă, refuzând pe un ton politicos, dar rece, toate serviciile oferite de aceşti domni.

Vallombreuse, urmat de prietenul său Vidalinc, nu avea de gând să piardă această ocazie pentru a o vedea pe Isabella.

El o găsi şi mai frumoasă de aproape decât de departe, iar pasiunea îi spori în aceeaşi măsură. Tânărul duce se

ferchezuise pentru aceasta împrejurare şi de fapt, era cum nu se poate mai frumos. Purta un magnific costum din atlaz alb cu bufanturi, împodobit cu zorzoane şi funde de culoarea cireşii, prinse cu agrafe de diamante. Valuri de rufărie fină şi de dantele se revărsau din mânecile hainei; o bogată eşarfa din pânză de argint îi susținea spada; o pălărie largă, de fetru alb, cu pană sângerie se legăna în mâna acoperită de o mănuşă parfumată cu aromă de frangipan.

Părul negru şi lung, ondulat în bucle subțiri, se revărsa de-a lungul obrajilor ce formau un oval perfect şi îi punea în valoare paloarea caldă. Sub mustața fină, buzele îi străluceau roşii ca nişte rodii, iar ochii îi scânteiau între două rânduri dese de gene. Gâtul, alb şi rotund ca o coloană de marmură, îi susținea, mândru, capul şi se desprindea dintr-un guler bogat de dantelă venețiană de cel mai mare preț.

Şi totuşi exista ceva neplăcut în toată această perfecție. Trăsăturile atât de fine, atât de pure, atât de nobile erau urâțite de o expresie antiomenească dacă poate fi întrebuințat acest termen. Fără îndoială că durerile şi plăcerile oamenilor nu emoționau decât în foarte mică măsură pe posesorul acestei figuri nemilos de frumoasă. De bună seamă că trebuia să se creadă şi se credea într-adevăr, de o spiță cu totul deosebită.

Vallombreuse se postase, în tăcere, lângă măsuța de toaletă a Isabellei, cu brațul sprijinit de rama ogling-zii, astfel încât ochii comediantei, obligată să consulte oglinda în fiecare moment, să fie nevoiți să-l întâlnească adeseori. Era o manevră savantă şi de o bună tactică amoroasă, care ar fi izbutit, fără îndoială, cu oricare alta în afară de ingenua noastră. El voia, înainte de-a rosti vreun cuvânt, s-o uluiască prin frumusete, prin înfățişarea trufaşă şi prin măreție.

Isabella, care îl recunoscuse pe tânărul îndrăzneţ din ulicioara şi a cărui privire de o înfocare trufaşă o stingherea, păstra cea mai desăvârşită rezervă şi nu-şi întorcea privirea din oglindă. Nici nu părea să fi observat că avea în faţa ei pe unul dintre cei mai frumoşi seniori ai Franţei; dar Isabella era o fată cu totul deosebită.

Plictisit de această poziţie, Vallombreuse se hotărî brusc şi îi spuse comediantei:

— Dumneavoastră, domnişoară, jucaţi rolul Silviei în piesa Lygdamon şi Lydias a domnului de Scudery?

— Da, domnule, răspunse Isabella, care nu putea să se sustragă de la această întrebare abil banală.

— Niciodată un rol nu va fi fost mai bine jucat, continua Vallombreuse. Dacă este prost, îl veţi face bun; dacă este bun, aveţi să-l faceţi excelent. Fericiţi poeţii care îşi încredinţează versurile acestor frumoase buze!

Aceste complimente vagi nu depăşeau limitele vorbelor galante pe care oamenii politicoşi le adresează de obicei comediantelor, iar Isabella fu nevoită să le accepte, mulţumindu-i ducelui cu o uşoară înclinare din cap.

După ce se costuma, cu ajutorul lui Blazius, în cabina ce le era rezervată comedianţilor, Sigognac intră în camera actriţelor pentru a aştepta începerea repetiţiei. Avea masca pe faţă şi îşi încinsese centironul sabiei celei lungi, cu garda grea, cu pânză de păianjen la vârf, moştenire de la bietul Matamore. Capa stacojie, spintecată ca mustăţile unui rac, îi flutura bizar pe umeri, cu marginile săltate de vârful spadei. Pentru a se conforma cât mai bine spiritului rolului, Sigognac păşea cu şoldul înainte şi despicat ca un compas, cu un aer insultător şi provocator, aşa cum îi şade bine unui căpitan Fracasse.

— Sunteţi cu adevărat bine şi niciodată vreun căpitan spaniol n-a avut o înfăţişare mai arogantă, îi spuse Isabella, când Sigognac veni s-o salute.

Ducele de Vallombreuse măsură cu cea mai dispreţuitoare trufie pe nou venitul, căruia tânăra comediantă îi vorbea pe un ton atât de dulce. „După cât se pare, acesta este neisprăvitul acela obraznic de care se zice că ar fi îndrăgostită tânăra noastră”, îşi spuse ducele în sinea lui, numai fiere şi venin de ciudă, deoarece nu concepea câtuşi de puţin ca o femeie să poată ezita o clipă între tânărul şi splendidul duce de Vallombreuse şi acest ridicol histrion.

Ducele se prefăcu, de altminteri, că nici nu băga de seamă prezenţa lui Sigognac acolo. Nu se sinchisea de el mai mult decât de o mobilă. Pentru el acesta nu era un om, ci un lucru şi se purta de faţă cu baronul cu aceeaşi libertate ca şi cum ar fi fost singur, sorbind-o pe Isabella cu privirile sale înflăcărate ce se opreau la ivirea unor sâni lăsaţi cam dezgoliţi de croiala cămăşuţei.

Isabella, încurcată, se simţea roşind fără să vrea, sub această privire insolent de fixă, fierbinte ca o ţâşnitură de plumb topit şi se grăbi să-şi termine toaleta pentru a scăpa de ea, cu atât mai mult cu cât vedea cum mâna lui Sigognac, nespus de furios, se crispă convulsiv pe mânerul sabiei sale.

Ea îşi puse o aluniţă în colţul gurii şi făcu gestul de-a se ridica spre a merge pe scenă, deoarece Tiranul, cu vocea sa de taur, strigase de mai multe ori: „Domnişoarelor, sunteţi gata?”

— Permiteţi-mi, domnişoară, spuse ducele, aţi uitat să puneţi o asasină.

Şi Vallombreuse, vărând un deget în cutiuţă cu aluniţe aşezată pe măsuţa de toaletă, scoase o steluţă din tafta neagră.

— Îngăduiţi-mi, continuă el, să v-o aşez eu; aici, foarte aproape de sân; ea are să vă sporească albeaţa pielii şi va părea că o aluniţă naturală.

Acțiunea întovărăşi vorbele atât de repede, încât Isabella, înspăimântată de această obrăznicie, de abia

avu răgazul să se lase pe spatele scaunului pentru a evita insolenta atingere; dar ducele nu era dintre aceia care se intimidau uşor, iar degetul cu peticul de tafta era cât pe aci să atingă sânul tinerei comediante, când o mână de fier se abătu asupra brațului său şi îl prinse ca într-o menghină.

Ducele de Vallombreuse, scos din minți de furie, îşi întoarse capul şi îl văzu pe căpitanul Fracasse bine proptit într-o poziție care nu avea nimic comun cu poltronul din comedie.

— Domnule duce, exclamă Fracasse, ținând strâns mai departe încheietura mâinii lui Vallombreuse, domnişoara îşi pune singura alunițele. Nu are nevoie de serviciile nimănui.

Rostind acestea, dădu drumul brațului tânărului senior, a cărui primă mişcare fu să apuce mânerul săbiei. În acest moment, cu toată frumusețea sa, Vallombreuse avea un cap mai oribil şi mai înfricoşător decât acela al Meduzei. O paloare îngrozitoare îi acoperea fața, sprâncenele sale negre se coborau peste ochii injectați de sânge. Purpura buzelor sale căpătase o culoare violetă şi se albise de spumă; nările îi palpitau de parcă adulmecau măcelul. Ducele se azvârli asupra lui Sigognac, care nu se clinti câtuşi de puțin din loc, aşteptând asaltul; dar, deodată, se opri. O reflecție bruscă îi stinse, ca un duş rece ca gheața, clocotul turbării. Trăsăturile normale îşi reluară locul, culorile naturale îi reveniră şi se putea spune că îşi recăpătase complet stăpânirea de sine, iar fața sa exprima dispreţul cel mai glacial, desconsiderarea supremă pe care o creatură omenească o poate nutri față de altă ființă omenească. Îi fulgerase gândul că adversarul său nu este de neam nobil şi că fusese cât pe aci să se compromită având de-a face cu un histrion. Întregul său orgoliu nobiliar se revoltă la această idee. Insulta pornită de atât de jos nu putea să-l atingă; te

bați oare cu noroiul care te împroașcă? Totuși nu-i stătea în fire să lase o ofensă nepedepsită, ori de unde ar fi venit ea și apropiindu-se din nou de Sigognac, îi spuse:

— Secătură, am să pun lacheii să-ți rupă oasele!

— Luați seama, monseniore, răspunse Sigognac pe tonul cel mai liniștit și cu aerul cel mai nepăsător din lume, luați seama, am oasele zdravene și ciomegele se vor sparge de ele de parcă ar fi de sticlă. Eu nu mănânc bătăi decât în comedii.

— Oricât de insolent ai fi, pușlama, nu am să-ți fac onoarea să te bat eu însumi. Este o ambiție care îți întrece meritele, spuse Vallombreuse.

— Lucrul rămâne de văzut, domnule duce, replică Sigognac. S-ar putea foarte bine ca eu, având mai puțină mândrie, să vă bat chiar cu mâinile mele.

— Nu răspund unei măști, spuse ducele luându-l de braț pe Vidalinc, care se apropiase între timp.

— Am să vă arăt fața mea, duce, la locul și la timpul potrivit, continua Sigognac și cred că are să vă fie și mai dezagreabilă decât nasul meu fals. Dar să curmăm discuția. Aud clopoțelul sunând și dacă întârzii mai mult risc să pierd intrarea în scenă.

Comedianții îi admirau curajul, dar, cunoscând titlul de noblețe al baronului, nu se mirau ca ceilalți spectatori ai scenei, năuciți de o asemenea îndrăzneală. Emoția Isabellei fusese atât de vie, încât îi căzuse tot fardul, iar Zerbina, văzând paloarea de moarte care-i se așternuse pe față, fusese nevoită să-i pună o groază de roșu pe obraji. Abia dacă mai putea să se țină pe picioare și dacă Subreta n-ar fi ținut o de braț, s-ar fi împiedicat și ar fi dat cu nasul de podea la intrarea în scenă. A fi pricina unei certe îi era profund dezagreabil dulcei, bunei și modestei Isabella, care nu se temea de nimic mai mult decât de zarvă și de scandalul care se creează în jurul unei femei, reputația

ieşind întotdeauna ştirbită; de altminteri, deşi hotărâtă să nu-i cedeze lui Sigognac, ea îl iubea din toată inima, iar gândul unei curse sau cel puţin al unui duel, la care era expus, o tulbura mai mult decât s-ar fi putut spune. În ciuda acestui incident, repetiţia mergea înainte, emoţiile reale ale vieţii neputându-i distrage pe comedianţi de la pasiunile lor fictive. Isabella juca chiar foarte bine, deşi sufletul îi era năpădit de griji. În ceea ce-l privea pe Fracasse, aţâţat de ceartă, se arată de o vervă strălucitoare. Zerbina se întrecu pe sine. Fiecare din vorbele ei stârnea hohote de râs şi aplauze ce nu mai conteneau. Dintr-un colţ al primelor fotolii porneau mai înaintea tuturor celorlalte nişte bătăi de palme care încetau ultimele, iar persistenta lor entuziastă atrase în cele din urmă atenţia Zerbinei.

Subreta simulând un joc de scenă, înaintă până lângă şirul luminilor, îşi lungi gâtul cu mişcarea unei păsă-

ri curioase ce-şi vâră capul printre două frunze, îşi aţinti privirea în sală şi îl descoperi pe marchizul de Bruyères, roşu foc de satisfacţie, cu ochii scânteietori de dorinţi, arzând ca nişte rubine aprinse. Marchizul o regăsise pe Lisetta, pe Marton, pe Smeraldina din visele sale! Era în al şaptelea cer de fericire.

— Domnul marchiz a sosit, îi spuse pe şoptite Zerbina lui Blazius, care juca rolul lui Pandolphe, la intervalul dintre o întrebare şi o replică, cu acel glas rostit cu gura închisă, pe care actorii ştiu să-l folosească atunci când vorbesc între ei pe scenă şi nu vor să fie auziţi de către public; uită te la el cum jubilează, cum radiază, cât este de pătimaş! Nu mai poate sta locului de plăcere şi de nu-i ar fi ruşine, ar sări peste rampă să vină să mă îmbrăţişeze de faţă cu toată lumea! Ah! Domnule de Bruyeres, aşa, vi se aprind călcâiele după subrete. Ei bine! O să-ţi pregătim ceva pipărat şi ardeiat, de-ai să te lingi pe buze.

Şi, din acest moment al acţiunii piesei, Zerbina scăpară

nu altceva şi juca cu o vervă turbată. Părea că împrăştie lumină de atâta veselie, spirit şi pasiune. Marchizul înțelese că nu se va mai putea lipsi de aici înainte de această senzație tulburătoare. Toate celelalte femei care îi acordaseră favorurile şi pe care le compara, în amintire, cu Zerbina, îi apăreau şterse, plictisitoare şi fade.

Repetară apoi piesa domnului de Scudery, care plăcu şi ea, deşi era mai puțin amuzantă, iar Leandru, în rolul lui Lygdamon, fu încântător; dar, pentru că am pomenit de talentul comedianților noştri, să-i lăsăm la treburile lor şi să-i urmărim pe ducele de Vallombreuse şi pe prietenul său Vidalinc.

Peste măsură de furios după scena în care nu ieşise biruitor, tânărul duce se întoarse la palatul Vallombreuse împreună cu confidentul sau, meditând la o mie de proiecte de răzbunare; cele mai blânde nu vizau la nimic mai puțin decât la a da dispoziție ca insolentul căpitan să fie ciomăgit până ce va fi ucis de-a binelea.

În van încerca Vidalinc să-l potolească; ducele îşi frângea mâinile de furie şi alerga prin cameră ca un nebun, lovind cu pumnul în fotolii, care se rostogoleau caraghios, cu picioarele în sus, răsturnând mesele şi provocând tot felul de stricăciuni pentru a-şi domoli turbarea; apoi apucă un vas mare de Japonia pe care îl trânti de parchet, unde se sparse în mii de țăndări.

— Oh! strigă el, aş vrea să-l pot zdrobi pe ticălosul ăla ca pe vasul acesta, să-l calc în picioare, să-i adun cu făraşul rămăşițele şi să le arunc în ladă de gunoi! Un ticălos care îndrăzneşte să se aşeze între mine şi obiectul dorinței mele! Dacă cel puțin ar fi gentilom, l-aş înfrunta cu spada, cu pumnalul, cu pistolul, pe jos, călare, până ce i-aş pune călcâiul pe grumaz şi aş scuipa pe mutra cadavrului sau!

— Poate că este nobil, rosti Vidalinc; aş fi destul de îndreptățit s-o cred, după siguranța sa; jupân Bilot ne-a

vorbit despre un comediant care se angajase în trupă din dragoste faţă de cineva şi pe care Isabella îl priveşte cu ochi binevoitori. Acesta trebuie să fie, judecând după gelozia lui şi după tulburarea infantei.

— Cum te poţi gândi oare, reluă Vallombreuse, că o persoană de neam nobil ar avea de-a face cu nişte saltimbanci, să se urce pe scenă, să se mânjească cu sulimanuri, să primească bobârnace şi lovituri de picioare în fund! Nu! Asta este absolut cu neputinţă.

— Jupiter s-a preschimbat în dobitoc şi chiar în soţ ca să se poată bucura de farmecele muritoarelor, răspunse Vidalinc, derogare mai gravă de la maiestatea unui zeu olimpian, decât este pentru demnitatea unui nobil aceea de-a juca în comedii.

— N-are a face, spuse ducele, apăsând cu degetul cel gros pe un clopoţel, am să-l pedepsesc, mai întâi pe histrion, cu rezerva de-a pedepsi mai târziu omul, dacă există vreunul înapoia acestei măşti ridicole.

— Dacă există vreunul! Să nu vă îndoiţi de lucrul acesta, răspunse prietenul lui Vallombreuse; ochii îi străluceau ca nişte flăcări; sub claia de păr a sprâncenelor sale false şi cu tot nasul său de carton mâzgălit cu chinovar avea un aer maiestuos şi teribil, lucru tare greu în asemenea costum ridicol.

— Cu atât mai bine, spuse Vallombreuse, în acest fel răzbunarea mea nu va da lovituri de spadă în vânt şi va întâlni un piept în faţa loviturilor ei.

Un valet îşi făcu apariţia, se înclină profund şi într-o imobilitate perfectă, aşteptă ordinele stăpânului.

— Pune de-i scoală, dacă sunt culcaţi, pe Basque, Azolan, Mérindol şi Labriche; spune le să se înarme-ze cu nişte ciomege straşnice şi să se ducă să-l aştepte la ieşirea din sală, unde se afla comedianţii lui Irod, pe un anumit căpitan Fracasse. Să-l atace, să-l ciomăgească fără milă şi să-l lase

lat, fără să-l omoare totuşi; s-ar putea crede că mi-e frică! De rest mă ocup eu. Pe când îl ciomăgesc să-i se strige: „Astea sunt din partea ducelui de Vallombreuse”, ca să ştie.

Această însărcinare, de un soi destul de sălbatic şi de grosolan, nu păru să-l surprindă prea mult pe lacheu, care se retrase, dând toate asigurările domnului duce că ordinele sale aveau să fie executate de îndată.

— Mă supără faptul, spuse Vidalinc, după ce valetul ieşi din încăpere, că vă purtați astfel cu acest bufon,

care, la urma urmei, a dat dovadă de un curaj cu mult peste poziția în care se afla. Nu vreți oare, ca sub un pretext sau altul, să mă duc să-i caut ceartă şi să-l ucid? Când este să verşi sânge, toți oamenii au sângele roşu, cu toate că se spune că acela al nobililor este albastru. Eu sunt de aleasă şi veche spiță, dar nu de un rang atât de înalt ca al dumneavoastră şi susceptibilitatea mea nu se teme de compromitere. Spuneți doar o vorbă şi pornesc. Acest căpitan mi se pare mai demn de spadă decât de ciomag.

— Îți mulțumesc, răspunse ducele, pentru această propunere care-mi dovedeşte deplina fidelitate față de interesele mele, dar nu pot s-o accept totuşi. Aceasta secătură neobrăzată a îndrăznit să mă atingă. Se cuvine aşadar să-şi ispăşească crima într-un chip infamant. Dacă este gentilom, are să ştie cui să se adreseze. Sunt gata, oricând sunt întrebat, să răspund cu spada.

— Cum veți crede de cuviință, domnule duce, rosti Vidalinc întinzându-şi picioarele pe un taburet, ca un om care nu mai are altceva de făcut decât să asiste la desfăşurarea evenimentelor. Fiindcă veni vorba, vreau să vă spun că Sérafina aceea este încântătoare! I- am spus câteva cuvinte drăguțe şi am şi obținut o întâlnire. Avea dreptate jupân Bilot.

Ducele şi prietenul său se cufundară apoi în tăcere, aşteptând reîntoarcerea bătăuşilor.

IX
Lovituri de spadă, lovituri de ciomag şi alte aventuri

Repetiţia se terminase. Retraşi în cabinele lor, comedianţii îşi scoteau costumele de teatru, îmbrăcându-şi hainele de oraş. Sigognac făcu acelaşi lucru, dar, în aşteptarea unui eventual atac, îşi păstră spada lui Matamore. Era o spadă spaniolă, veche, dar de calitate bună, lungă cât o zi de post, cu o gardă din fier în lucrături fine, care îi apăra bine încheietura mâinii şi care, mânuită de un bărbat curajos, putea să ferească de lovituri şi să dea altele zdravene, chiar dacă nu ucigătoare, întrucât era fără vârf şi tocită, după obiceiul ce domnea în teatru, dar prea de ajuns pentru slugile cărora ducele le dăduse misiunea să-l răzbune.

Irod, un bărbat zdravăn, cu umeri laţi, îşi luase cu el ciomagul ce-i slujea să anunţe, prin lovituri, ridicările de cortină şi cu acest soi de măciucă, pe care o mânuia ca şi cum ar fi fost un pai, îşi puse în gând să facă prăpăd printre ticăloşii care l-ar ataca pe Sigognac, nestându-i în caracter să-şi părăsească prietenii la primejdie.

— Căpitane, se adresă el baronului când ajunseră în stradă, să lăsăm femeile să plece înainte, fiindcă ne-ar asurzi cu ţipetele lor; au să le conducă Leandru şi Blazius: primul nu este decât un înfumurat şi-i fricos ca un iepure; al doilea este prea bătrân, iar puterile i-ar trăda curajul; Scapin o să rămână cu noi, se pricepe să pună piedici mai bine decât oricine şi în mai puţin de un minut dă peste cap, de-i lasă laţi ca pe nişte porci, pe vreo doi dintre ticăloşii ăştia, dacă într-adevăr va fi să ne atace; oricum, ciomagul meu stă la dispoziţia sabiei dumneavoastră.

— Mulțumesc, brave Irod, răspunse Sigognac, propunerea nu este de refuzat; dar să ne luăm măsurile de prevedere, să nu riscăm să fim atacați prin surprindere. Să mergem unul în spatele celuilalt, la o oarecare distanță, prin mijlocul străzii; va trebui ca tâlharii ăştia, care ne urmăresc şi care stau lipiți de vreun zid, să iasă din umbră ca să ne ajungă şi astfel, vom avea timpul să-i vedem venind. Şi acum, să scoatem spada din teacă; dumneata să învârteşti măciuca, iar Scapin să-şi îndoiască puțin genunchii ca să aibă picioarele suple.

Sigognac trecu în fruntea micii coloane şi înaintă cu prudență în străduța care ducea de la sala de spectacol la hanul „Stema Franței”. Ulicioara era cufundată în întuneric, întortocheată, prost pietruită, grozav de potrivită pentru atacuri prin surprindere. Streşinile ce se plecau peste străduța sporeau beznă, servind de adăpost şi favorizând atacurile mişeleşti. Nicio lumină nu răzbătea din casele adormite şi nici luna nu se

arăta pe cer.

Basque, Azolan, Labriche şi Mérindol, bătăuşii tânărului duce, aşteptau de mai bine de o jumătate de oră să-şi facă apariția căpitanul Fracasse, care nu putea să se înapoieze la han pe un alt drum. Azolan şi Basque se ascunseseră în pervazul unei uşi, de o parte a străzii. Mérindol şi Labriche, lipiți de un zid, se aşezară exact în fața lor, astfel încât ciomegele lor să se abată toate peste Sigognac, asemenea ciocanelor ciclopilor asupra nicovalei. Grupul femeilor, condus de Blazius şi de Leandru, le dăduse de ştire că Fracasse nu putea să mai întârzie şi erau în aşteptare, cu degetele încleştate pe bâte, gata să-şi ducă la îndeplinire misiunea, fără să bănuiască nicidecum că aveau să întâmpine un adversar puternic, deoarece, de obicei, poeții, histrionii şi burghezii, pe care cei mari binevoiesc a pune valeții să-i ciomăgească, nu iau lucrurile în tragic şi se

mulțumesc să încovoaie spinarea.

Sigognac, care avea o vedere ageră, cu toate că noaptea era foarte întunecoasă, îi şi descoperise, de câteva clipe, pe cei patru haidăi ce stăteau la pândă. Sigognac se opri simulând că ar vrea să se întoarcă brusc din drum. Aceasta prefăcătorie îi determină pe ticăloşi, care vedeau cum le scapă prada, să-şi părăsească ascunzătorile pentru a se arunca asupra căpitanului. Azolan se repezi primul şi începură să strige cu toţii: „Omoară-l! Omoară-l! Căpitanului Fracasse din partea monseniorului duce!” Sigognac îşi înfăşurase de mai multe ori braţul stâng cu capă, care alcătuia, răsucită astfel, un fel de manşon de nepătruns; cu acest manşon pară Sigognac lovitura de bâtă pe care i-o trase Azolan şi îi dădu apoi cu spada o lovitură atât de violenţă în plin piept, încât mizerabilul căzu lat chiar în şanţul drumului, cu coşul pieptului frânt, cu picioarele în aer şi cu pălăria în noroi. Dacă vârful spadei n-ar fi fost prevăzut cu un inel, lama i-ar fi străbătut corpul şi i-ar fi ieşit printre umeri. Basque, cu toată lipsa de succes a camaradului sau, se avântă vitejeşte, dar o furioasă lovitura de spadă, dată cu latul, peste cap, îi nenoroci scăfârlia şi îl făcu să vadă treizeci şi şase de stele verzi în această noapte mai neagră decât smoala. Măciuca lui Irod făcu să zboare în ţăndări ciomagul lui Mérindol, care, văzându-se dezarmat, o luă la goană, nu fără a avea însă spatele strivit şi învineţit de formidabilul retevei, oricât de iute ar fi fost de picior. Isprava lui Scapin a fost următoarea: îl apucă pe Labriche de brâu cu o mişcare atât de rapidă şi de energică, încât acesta, pe jumătate sufocat, nu se putu folosi câtuşi de puţin de bâtă, apoi, apăsându-l cu tărie de braţul stâng şi împingându-l cu braţul drept de era gata să-i trosnească vertebrele, îl salta de la pământ cu o piedică scurtă, fulgerătoare, irezistibilă ca slobozirea unui resort de arbaletă şi îl trimise de-a rostogolul pe caldarâm, la zece paşi

depărtare. Ceafa lui Labriche se întâlni cu un pericol, iar izbitura fu atât de violentă, încât cel ce trebuia să aducă la îndeplinire răzbunarea lui Vallombreuse rămase leşinat pe câmpul de bătălie, cu toate aparenţele unui cadavru.

De aici înainte strada era liberă, iar victoria era de partea comedianţilor. Azolan şi Basque, târându-se pe mâini, încercau să ajungă la vreun loc mai adăpostit pentru a-şi mai veni în fire. Labriche zăcea ca un beţiv de-a latul şanţului. Mérindol, mai puţin buşit, spălase binişor putina, fără îndoială pentru ca cineva să supravieţuiască dezastrului şi să-l poată povesti. Cu toate acestea, apropiindu-se de palatul Vallombreuse, el încetini pasul, deoarece avea să dea faţă cu mânia tânărului duce, nu mai puţin îngrozitoare decât măciuca lui Irod. La acest gând, sudoarea îi curgea pe frunte şi pe faţă şi nu mai simţea durerea din umărul scrântit, pe lângă care atârna un braţ inert şi fără vlagă, ca o mânecă goală.

Abia intrase în palat, că ducele, nerăbdător să afle succesul ciomăgelii, îl şi chemă. Mérindol apăru cu un aer tare încurcat şi stângaci, căci suferea teribil din pricina braţului. Faţa îi era pârlită de soare, dar palori verzui se strecurau pe sub nuanţa arămie, iar broboane de sudoare îi acopereau fruntea. Imobil şi fără să scoată un cuvânt, înţepenise în pragul camerei, aşteptând o vorbă de încurajare sau o întrebare din partea ducelui, care păstra o tăcere deplină.

— Ei bine, exclamă cavalerul de Vidalinc, văzând că Vallombreuse se uită la Mérindol cu o căutătură sălbatică, ce veşti ne aduci? Proaste, fără îndoială, deoarece nu ai un aer prea triumfător.

— Domnul duce, răspunse Mérindol, nu se poate îndoi de zelul nostru în executarea ordinelor domniei sale; dar de data aceasta soartă a fost cu totul potrivnică valorii noastre.

— Cum asta? exclamă ducele cu un gest de mânie; patru

câți erați nu ați reuşit să-l ciomăgiți pe histrio-
nul acela?

— Histrionul acela, răspunse Mérindol, întrece în putere şi în curaj pe Herculii din poveşti. S-a năpustit atât de furios împotriva noastră încât din atacat a devenit agresor şi i-a doborât la pământ, cât ai clipi din ochi, pe Azolan şi pe Basque. Au căzut sub loviturile sale ca nişte figuri de pe cărțile de joc şi totuşi sunt oameni încercați. Labriche a fost trântit la pământ de alt măscărici, printr-o figură subtilă de gimnastică, iar grumazul său ştie acum cât este de tare caldarâmul din Poitiers. Eu însumi m-am ales cu ciomagul sfărâmat din pricina măciucii jupanului Irod şi cu umărul strivit, de n-am să mă mai pot sluji de braț cel puțin cincisprezece zile de aici înainte.

— Nu sunteți decât nişte vitei, nişte netoți şi nişte destrăbălați nepricepuți, fără devotament şi fără curaj! strigă ducele de Vallombreuse ieşit din minți de furie. Şi o babă, doar cu furcă ei, ar fi fost în stare să vă pună pe fugă. Mare greşeală am săvârşit că v-am salvat de la spânzurătoare şi de la galere! E la fel dacă ai în slujba oameni cinstiți: nu s-ar dovedi nici mai stângaci, nici mai laşi! Dacă ciomegele nu mai erau de ajuns, trebuia să puneți mâna pe spade!

— Monseniorul poruncise o ciomăgeală şi nu un asasinat, replică Mérindol. Nu am fi îndrăznit nicidecum să depăşim, cu de la noi putere, ordinele sale.

— Ia te uită, spuse râzând Vidalinc, un ticălos formalist, precis şi conştiincios. Îmi place această candoare în lucruri ticăloase; ce spuneți? Mica aventură ia o întorsătură destul de romanțioasă şi care de bună seamă că vă place, Vallombreuse, întrucât ceea ce obțineți cu uşurință vă dezgustă, iar obstacolele vă încântă. Pentru o comediantă, îmi pare greu de ajuns la Isabella; locuieşte într-un turn fără de punți şi podişti şi este păzită, ca în poveştile

cavalereşti, de balauri ce suflă foc şi flăcări pe nări. Dar iată că se reîntoarce armata noastră, care a fost pusă pe fugă.

Într-adevăr, Azolan, Basque şi Labriche, care îşi revenise din leşin, îşi făcură apariţia în uşa salonului, întinzând către duce mâini rugătoare. Livizi, cu ochii rătăciţi, mânjiţi de noroi şi de sânge, deşi nu aveau alte vătămări decât nişte vânătăi – doar violenţa loviturilor făcuse să le curgă straşnic sânge din nas – şi pete roşietice le băltau în mod hidos pielea galbenă a pieptarelor.

— Înapoiaţi-vă în coteţele voastre, ticăloşilor! răcni ducele, care era departe de-a fi delicat, la vederea acestei trupe schiloade. Nu ştiu ce mă reţine ca să nu pun să vă biciuiască pentru imbecilitatea şi laşitatea voastră; chirurgul meu are să vă vadă şi are să-mi spună dacă au vreo gravitate ghiontii care pretindeţi că v-au fărâmat oasele; dacă nu, am să pun să vă jupoaie de vii ca pe nişte ţipari de Melun. Ştergeţi-o!

Banda, înfrântă şi buimăcită, nu aştepta să-i se spună a doua oară şi dispăru cu o sprinteneală uimitoare, într-atât tânărul duce îi băgase în sperieţi pe cei patru spadasini, ticăloşi vrednici de spânzurătoare, care nu erau totuşi foarte timizi din fire.

Când bieţii păcătoşi dispărură pe uşă, Vallombreuse se trânti pe o grămadă de perne şi rămase cufundat într-o tăcere adâncă, pe care Vidalinc i-o respectă. Gânduri furtunoase se succedau în creierul său ca nişte nori goniţi de un vânt furios pe un cer bântuit de uragan. Voia să dea foc hanului, s-o răpească pe Isabella, să-l omoare pe căpitanul Fracasse, să înece întreaga trupă de comedianţi. Pentru prima oară în viaţa sa întâlnea o împotrivire! Poruncise un lucru care nu fusese adus la îndeplinire! Un măscărici îl brava! Simbriaşii săi dăduseră bir cu fugiţii, burduşiţi de un căpitan de teatru! Orgoliul său se revoltă la acest gând şi un fel de năucire îl năpădi. Era oare cu

putinţă să-i ţină piept cineva?

Apoi se gândea la faptul că, îmbrăcat într-un costum magnific, constelat cu diamante, împodobit cu toate farmecele sale, în deplină strălucire a rangului şi a frumuseţii, nu putuse să obţină o privire binevoitoare din partea unei fete de nimic, a unei actriţe ambulanţe, a unei păpuşi expuse în fiecare seară fluierăturilor primului pierde vară, el, pe care prinţesele îl primeau cu surâsul pe buze, după care ducesele se topeau de iubire, el, care nu întâlnise niciodată o femeie care să-l refuze. Scrâşnea din dinţi de furie, iar mâinile-i crispate mototoleau splendidă tunică din satin alb pe care încă n-o dezbrăcase, ca şi cum ar fi voit s-o pedepsească pentru faptul că l-a secondat atât de rău în proiectele sale de seducere. În sfârşit, se ridică brusc, schiţă un semn de rămas bun către prietenul său Vidalinc şi fără să se atingă de cină ce-i se servise, se retrase

în camera de culcare, unde somnul nu veni să tragă perdelele de damasc ale patului său.

Vidalinc, căruia imaginea Sérafinei îi ţinea o voioasă companie, nici nu observă că mănâncă de unul singur şi cină cu tare multă poftă. Legănat de fantezii voluptuoase în care apărea neîncetat tânăra comediantă, aţipi imediat şi dormi dus până a doua zi dimineaţă.

Când Sigognac, Irod şi Scapin se întoarseră la han, îi găsiră foarte alarmaţi pe ceilalţi comedianţi.

Strigătele: „Omoară-l! Omoară-l!” şi zgomotul încăierării, datorită liniştii nopţii, ajunseseră până la urechile Isabellei şi ale colegilor ei. Fata era cât pe aici să leşine şi de n-ar fi fost Blazius care să o susţină de braţ, i s-ar fi topit picioarele. Palidă ca ceara şi tremurând toată, aştepta în pragul uşii să afle ştiri. Văzându-l pe Sigognac nevătămat, Isabella scoase un strigăt uşor, ridică braţele către cer şi le lăsa să cadă în jurul gâtului tânărului, ascunzându-şi faţa la pieptul său cu un adorabil gest de pudoare; dar,

dominându-şi repede emoția, se desprinse imediat din îmbrățişare, se dete înapoi cu câțiva paşi şi îşi reluă rezerva obişnuită.

— Nu eşti rănit, nu-i aşa? exclamă ea cu glasul cel mai dulce. Cât de mâhnită aş fi fost dacă, din pricina mea, ți s-ar fi întâmplat cel mai mic rău! Şi ce imprudență! Să-l bravezi pe acest duce atât de frumos şi atât de rău, care are privirea şi orgoliul lui Lucifer şi toate astea pentru o biată fată ca mine! Nu eşti înțelept, Sigognac; deoarece acum eşti comediant ca şi noi, trebuie să ştii să suporți anumite insolențe.

— N-am să permit niciodată, nimănui, răspunse Sigognac, s-o insulte în prezența mea pe adorabilă Isabella, chiar dacă port pe față masca unui căpitan.

— Bine rostit, căpitane Fracasse, exclamă Irod, bine rostit şi mai bine acționat! Doamne! Ce straşnice lovituri! Cât de bine le-a prins caraghioşilor ăstora că spada răposatului Matamore n-a fost ascuțită, fiindcă altminteri i-ați fi despicat din creştet şi până în tălpi, aşa cum făceau cavalerii rătăcitori cu sarazinii şi cu vrăjitorii.

— Ciomagul dumitale lucra la fel de bine ca şi sabia mea, replică Sigognac, întorcând cu aceeaşi amabilitate complimentul lui Irod, iar conştiința dumitale trebuie să fie liniştită, deoarece, de data aceasta, nu era vorba deloc de nevinovăția celor pe care-i masacrai.

— Oh! Nu, răspunse Tiranul, râzând în barba sa neagră şi bogată cu gura deschisă până la urechi, era vorba de crema ocnelor, de adevărați ticăloşi, demni de spânzurătoare, nu altceva!

— Asemenea treburi, este cazul să recunoaştem, nu pot fi îndeplinite de oamenii cei mai cinstiți, spuse Sigognac; dar să nu uităm să sărbătorim aşa cum se cuvine vitejia eroică a gloriosului Scapin, care a luptat şi a învins fără alte arme decât acelea dăruite de natură.

Scapin, bufon prin excelență, își dădu niște ifose grozave, de parcă l-ar fi umflat laudele, își duse mâna la inimă, lăsă ochii în jos și execută o reverență comică, copleșit de modestie.

— Aș fi ținut mult să vă întovărășesc și eu, spuse Blazius, dar la vârsta mea îmi cam tremura capul și nu mai sunt bun decât cu paharul în mână, în lupte cu sticlele și în bătălia cu oalele de mâncare.

După ce isprăviră taclalele, ora fiind și înaintată, comedianții se retraseră fiecare în camera lui, cu excepția lui Sigognac, care mai făcu câteva tururi prin galerie, ca și cum ar fi meditat la un proiect: comediantul era răzbunat, dar gentilomul nu. Avea să lepede el oare masca ce-i asigură incognito-ul, să-și spună numele adevărat, să facă tărăboi, să atragă poate asupra colegilor săi mânia tânărului duce? Prudența vulgară spunea nu, dar onoarea spunea da. Baronul nu putea rezista acestui glas poruncitor și astfel își îndreptă pașii către camera Zerbinei.

Bătu încetișor la ușă, care se întredeschise, ca apoi să se deschidă larg când își spuse numele. În camera strălucea o lumină vie; candelabre bogate încărcate cu lumânări trandafirii tronau pe masa acoperită cu o minunată stofă, cutată simetric și împodobită cu desene, pe care fumega un supeu ales, servit în farfurii de argint. Două potârnichi acoperite cu felii de slănină aurie se lăfăiau în mijlocul unui cerc de felii de portocale; gelatine cu lapte de migdale și pateuri cu pește, capodopera jupanului Bilot, le țineau companie. Într-o garafă de cristal presărat cu floricele de aur scânteia un vin de culoarea rubinului, căruia, într-o garafă asemănătoare, îi făcea perechea un alt vin, de culoarea topazului. Pe masă erau doar două tacâmuri și în clipa în care Sigognac intră pe ușă, Zerbina dădea pe gât un pahar, în cinstea marchizului de Bruyères, a cărui privire dogorea de o dublă beție, deoarece niciodată șireată Subreta

nu fusese mai seducătoare şi pe de altă parte, marchizul era adeptul doctrinei după care Venus moare de urât fără de Ceres şi fără de Bachus.

Zerbina făcu, către Sigognac, un grațios semn din cap, gest în care se amestecau în mod abil familiaritatea actriței față de coleg şi respectul femeii față de gentilom.

— Este foarte drăguț din partea dumneavoastră, exclamă marchizul de Bruyères, că ați venit să ne vizi-

tați în cuibul nostru de îndrăgostiți. Nădăjduiesc că teama de-a ne tulbura intimitatea nu vă va împiedica să luați masa cu noi. Jacques, pune un tacâm pentru domnul.

— Primesc amabila dumneavoastră invitație, răspunse Sigognac, nu pentru că mi-ar fi tare foame, dar nu vreau să vă tulbur de la masă, căci nimic nu este mai dezagreabil pentru pofta de mâncare decât un martor care nu mănâncă.

Baronul luă loc în fotoliul pe care i-l aduse Jacques, în fața marchizului şi alături de Zerbina.

Domnul de Bruyères îi tăie o aripă de potârniche şi îi umplu paharul fără să-i pună nicio întrebare, ca un nobil ce era, deoarece bănuia foarte bine că o împrejurare gravă îl aducea aici pe baron, care era de obicei foarte rezervat şi ocolea lumea.

— Vă place acest vin sau îl preferați pe cel alb? întrebă marchizul; în ceea ce mă priveşte, eu beau din amândouă, ca să nu le stârnesc gelozia.

— Eu sunt sobru atât din fire cât şi din obişnuință, rosti Sigognac şi îl temperez pe Bachus cu ajutorul nimfelor, cum spuneau anticii. Îmi ajunge vinul roşu; dar nu pentru a lua parte la un ospăț am comis eu indiscreția de-a pătrunde în ascunzişul iubirii dumneavoastră, la această oră nepotrivită. Marchize, vin să vă cer un serviciu pe care un gentilom nu-l refuza altui gentilom. Fără îndoială că domnişoara Zerbina v-a povestit cum, în foaierul actrițelor, domnul duce de Vallombreuse a vrut să pună mâna pe pieptul Isabellei, sub

pretext că doreşte să prindă acolo o aluniţă neagră, acţiune nedemnă, lascivă şi brutală, pe care n-o îndreptăţea nicio cochetărie sau vreun avans din partea acestei tinere, pe cât de înţeleaptă, pe atât de modestă şi faţă de care declar că nutresc cea mai desăvârşită stimă.

— Ea o merită cu prisosinţă, rosti Zerbina şi cu toate că sunt femeie şi îi sunt colegă, n-aş putea să spun nimic rău despre dânsa, chiar dacă aş vrea s-o fac.

— Am oprit braţul ducelui, a cărui mânie s-a revărsat în ameninţări şi în invective; am răspuns cu sânge rece, batjocoritor, la adăpostul măştii mele de Matamore, continua Sigognac. M-a ameninţat că-şi va pune lacheii să mă ciomăgească; şi, într-adevăr, adineauri, pe când mă reîntorceam la hanul „Stema Franţei”, pe o uliţă întunecoasă, patru derbedei s-au aruncat asupra mea. Cu câteva lovituri date cu latul spadei am pedepsit pe doi din ticăloşi; Irod şi Scapin i-au aranjat pe ceilalţi doi de-or să-i ţină minte multă vreme. Ducele îşi va fi închipuind că nu are de-a face decât cu un biet comediant; însă, cum în pielea acestui comediant se găseşte un gentilom, o asemenea insultă nu va putea să rămână nepedepsită. Mă cunoaşteţi, marchi-ze; cu toate că până acum mi-aţi respectat incognito-ul, ştiţi prea bine cine au fost strămoşii mei şi puteţi să garantaţi că sângele neamului de Sigognac este nobil de o mie de ani, pur de orice mezalianţă şi că toţi cei care au purtat acest nume nu au îngăduit niciodată vreo pată pe blazoanele lor.

— Baroane de Sigognac, rosti marchizul de Bruyères, adresându-se pentru prima oară oaspetelui său cu adevăratul lui nume, voi adeveri cu onoarea mea, în faţa oricui veţi dori, vechimea şi nobleţea familiei dumneavoastră. Palamède de Sigognac a făcut minuni de vitejie în prima cruciadă, unde a condus o sută de lăncieri îmbarcaţi pe o corabie echipată pe cheltuiala sa. Lucrurile

se întâmplau într-o epocă în care strămoşii multor nobili, care fac astăzi pe mândrii, nu erau nici măcar scutieri. Era bun prieten cu Hugues de Bruyères, strămoşul meu şi amândoi se culcau sub acelaşi cort, ca fraţi de arme.

La depănarea acestor amintiri glorioase, Sigognac îşi înălţă capul; simţea cum palpita în el inima strămoşilor, iar Zerbina, care îl contempla, rămase surprinsă de frumuseţea stranie şi pentru a spune astfel, interioară, care lumina ca o flacără figura de obicei tristă a baronului. „Nobilii ăştia, îşi zise Subreta, se cred ieşiţi chiar din coapsele lui Jupiter; la cea mai neînsemnată vorbă, orgoliul le devine ameninţător şi spre deosebire de oamenii de rând, nu pot să digere insultele. Oricum ar fi, dacă baronul m-ar privi cu ochii ăştia fascinanţi, cu siguranţă că, de dragul lui, tare l-aş mai înşela pe marchiz. Eroismul arde ca o pălălaie în tinerelul ăsta de Sigognac!”

— Prin urmare, întrucât aceasta este opinia dumneavoastră asupra familiei mele, se adresă Sigognac marchizului, îl veţi provoca la duel, în numele meu, pe domnul duce de Vallombreuse şi îi veţi transmite condiţiile luptei?

— Am s-o fac, răspunse marchizul pe un ton grav şi măsurat, care contrasta cu buna sa dispoziţie obişnuită şi în plus, îmi pun spada mea, ca secund, la dispoziţia dumneavoastră. Mâine mă voi prezenta la palatul Vallombreuse. Tânărul duce, dacă are defectul de-a fi insolent, nu are cusurul de-a fi laş şi nu se va ascunde îndărătul demnităţii sale de îndată ce va şti adevărata dumneavoastră calitate. Dar acum destul despre toate acestea. Să n-o plictisim mai mult pe Zerbina cu certurile noastre bărbăteşti. Cu toată politeţea de care dă dovadă, văd cum i se strâng buzele purpurii şi trebuie ca râsul şi nu căscatul, să ne arate perlele pe care guriţa sa le adăposteşte ca într-un scrin. Haide, Zerbina, fii din nou veselă şi toarnă

de băut baronului.

Subreta se supuse cu tot atâta grație, câtă dibăcie. Nici Hebe, ce turna nectarul, nu s-ar fi priceput mai bine. Zerbina făcea bine tot ceea ce făcea. În restul timpului, cât mai dură masa, nu mai veni vorba despre acest subiect. Conversația se învârti în jurul jocului Zerbinei, iar marchizul nu mai contenea s-o copleşească cu laude, la care Sigognac putea să le alăture pe ale sale, fără să poată fi acuzat de complezență sau de curtenie, întrucât Subreta dăduse dovadă de un spirit, de o vervă şi de un talent într-adevăr incomparabile. Discutară de asemenea despre versurile domnului de Scudèry, unul dintre cei mai remarcabili literați ai timpului, versuri pe care marchizul le găsea perfecte, dar uşor soporifice, preferind lui Lygdamon şi Lydias, Palavrele căpitanului Fracasse. Era un om de gust, domnul marchiz!

De îndată ce-i stătu în putință, Sigognac îşi luă rămas bun şi se retrase în camera sa, trăgând după el zăvorul. Apoi scoase dintr-o învelitoare de saia, care o ferea de rugină, o sabie veche, a tatălui său, pe care o luase cu el ca pe o prietenă fidelă. O trase încetişor din teacă şi îi sărută cu smerenie mânerul. Era o armă frumoasă, bogată, fără podoabe de prisos, o armă de luptă şi nu de paradă. Pe lamă de oțel albăstrui, reliefată de câteva firişoare subțiri de aur, se vedea imprimată marca unuia dintre cei mai celebri armurieri din Toledo. Sigognac lua un petic de lână şi îl trecu de mai multe ori peste lamă pentru a-i reda toată strălucirea. Pipăi cu degetul tăişul şi vârful şi apoi, sprijinind sabia de uşă, îndoi lama până aproape de mâner, pentru a-i încerca supletea.

Nobilul oțel suporta vitejeşte aceste încercări şi dovedi că nu-şi va trăda prietenul pe câmpul de luptă. Însuflețit de strălucirea netedă a oțelului şi strângând bine în mâna garda spadei, Sigognac începu să fandeze şi să țintească

spre zid, constatând că nu uitase nimic din lecţiile pe care-i le dăduse Pierre, fostul maestru de scrimă, în timpul nesfârşitelor sale ceasuri de răgaz petrecute la castelul Mizeriei.

Aceste exerciţii, cu care se îndeletnicise în tovărăşia bătrânului servitor, în lipsa posibilităţii de-a urma academiile, cum s-ar fi cuvenit unui tânăr gentilom, îi sporiseră forţa, îi întăriseră muşchii, îi dezvoltaseră supleţea naturală. Neavând nimic altceva de făcut, căpătase un fel de patimă pentru scrimă şi studiase în chip temeinic aceasta nobilă ştiinţă; cu toate că nu se credea încă decât un şcolar, el devenise de multă vreme un adevărat maestru şi i se întâmplă adeseori, în asalturile pe care le făceau împreună, să marcheze cu câte un punct albăstrui plastronul de piele de bivol cu care Pierre îşi acoperea pieptul. Este adevărat că, în modestia sa, tânărul Sigognac îşi spunea că bunul Pierre se lasă intenţionat atins, pentru a nu-l descuraja la infinit cu paradele sale invincibile. Dar se înşela în această privinţă: bătrânul profesor de scrimă nu-i ascunsese scumpului sau discipol niciunul din secretele artei sale. Timp de ani de-a rândul, bătrânul îl ţinuse la principii, cu toate că Sigognac se arăta uneori plictisit din cauza acestor exerciţii atât de îndelung repetate şi astfel tânărul baron dispunea de o forţă egală cu aceea a profesorului, dar tinereţea îi dădea mai multă supleţe şi rapiditate; şi vederea îi era, de asemenea, mai bună, încât Pierre, cu toate că ştia o ripostă la orice lovitură, nu mai reuşea să îndepărteze lama baronului cu aceeaşi regularitate ca altădată. Asemenea înfrângeri, care ar fi înăcrit pe un maestru de arme obişnuit, întrucât aceşti gladiatori de profesie nu se lasă învinşi cu bucurie, chiar de către cei ce li-s foarte dragi, umpleau de orgoliu inima bravului slujitor, dar care îşi ascundea bucu-

ria de teamă că nu cumva baronul să se lase pe tânjală,

crezând că-şi a atins ţelul şi că a cucerit laurii măiestriei.

Astfel, în acest secol de rafinaţi, de despicători de nasuri, de înfumuraţi proptiţi ameninţător în şold, de duelişti şi de duelgii care frecventau sălile maeştrilor spanioli şi napolitani pentru a învăţa atacuri secrete şi lovituri ca a lui Jarnac, tânărul nostru baron, care nu ieşise niciodată din foişorul lui decât pentru a vâna prin pârloage, cu ajutorul lui Miraut, vreun iepure costeliv, însemna, fără să aibă conştiinţa valorii sale, una dintre cele mai fine lame ale timpului, capabilă să se măsoare cu spadele cele mai celebre. Poate că nu avea eleganta insolenţă, ţinuta ţanţoşă, lăudăroşenia provocatoare a cutărui sau cutărui gentilom renumit pentru izbânzile sale în dueluri, dar tare îndemânatic ar fi trebuit să fie oţelul în stare să pătrundă în micul cerc închis de garda sa.

Mulţumit de el şi de spadă, pe care o aşeză aproape de căpătâi, Sigognac adormi, după puţin timp, într-o siguranţă perfectă, ca şi cum nu-l ar fi însărcinat pe marchizul de Bruyères să-l provoace la duel pe puternicul duce de Vallombreuse.

Isabella nu putu să închidă ochii toată noaptea: ea înţelegea că Sigognac nu se va opri aici şi îi era teamă, pentru prietenul ei, din pricina urmărilor certei, dar nu-i trecu niciun moment prin gând să intervină pe lângă adversari. Chestiunile de onoare erau socotite, în acea vreme, drept lucruri sfinte, pe care femeile n-ar fi îndrăznit să le curme sau să le stingherească cu scâncelile lor.

Pe la orele nouă, marchizul, gata îmbrăcat, intra în camera lui Sigognac pentru a stabili împreună cu el condiţiile luptei. Baronul voi ca marchizul să ia cu el, în caz de neîncredere sau de refuz din partea ducelui, vechile acte, anticele pergamente de care atârnau sigilii mari de ceară prinse pe şireturi de mătase, diplomele rupte pe la toate îndoiturile şi parafate cu semnături regale, cu cerneală

îngălbenită, arborele genealogic cu ramuri stufoase, încărcate de ascendenți faimoşi, în sfârşit toate piesele care atestau noblețea neamului Sigognac.

Toate aceste hârțoage ilustre, scrise într-o gotică indescifrabilă, pentru a căror lectura ar fi fost nevoie de ochelarii şi de ştiința unui benedictin, erau înfăşurate cu pioşenie într-o bucată de tafta cărămizie, decolorată, ce luase o nuanță gălbuie. Ai fi putut spune că este vorba de o fâşie din stindardul care îi dusese la luptă, odinioară, pe cei o sută de lăncieri ai baronului Palamède de Sigognac împotriva oştilor sarazinilor.

— Eu nu cred, rosti marchizul, că va fi nevoie, în această împrejurare, să prezint dovezile dumneavoastră ca în fața unui herald; va fi de ajuns cuvântul meu, pe care nimeni nu l-a pus vreodată la îndoială. Cu toate acestea, întrucât s-ar putea ca ducele de Vallombreuse, datorită unui dispreț exagerat şi unei semeții nebune, să se prefacă şi să spună că nu vede în dumneavoastră decât pe căpitanul Fracasse, comediant cu leafă în trupă jupanului Irod, am să iau totuşi aceste piese, pe care o să le ducă valetul meu şi pe care le voi arăta, de va trebui.

— Veți face tot ce veți crede de cuviință, răspunse Sigognac; mă bizui pe înțelepciunea dumneavoastră şi încredințez onoarea mea în mâinile dumneavoastră.

— Nu va trece prin nicio primejdie, răspunse domnul de Bruyères, să fiți sigur şi îi vom veni noi de hac acestui duce batjocoritor, ale cărui purtări trufase mă supără peste măsură. Coroana de baron, frunzele şi perlele coroanei de marchiz prețuiesc tot atât cât şi cele opt floricele de aur ale coroanei ducale, când spița este veche şi descendența pură de orice mezalianță. Dar destul cu discuția, trebuie să trecem la acțiune. Vorbele țin de partea femeiască, faptele sunt treaba bărbătească, iar leşia onoarei nu se spala decât cu sânge, după cum spun spaniolii.

După aceasta, marchizul îşi chema valetul, îi înmână teancul de acte şi ieşi din han spre a se duce la palatul Vallombreuse pentru a-şi îndeplini misiunea.

La tânărul duce storurile nu fuseseră încă ridicate; agitat şi mâniat din pricina întâmplărilor din ajun, Vallombreuse nu ațipise decât foarte târziu. De aceea, când marchizul de Bruyères îi spuse valetului lui Vallombreuse să-l anunțe stăpânului său, ochii puşlamalei se holbară cât cepele la o aşa pretenție enormă. Să-l trezească pe duce! Să intre la duce mai înainte ca el să fi sunat! Lucrul acesta ar fi fost la fel cu a pătrunde în cuşca unui leu de Barca sau a unui tigru de India. Ducele, chiar când se culca bine dispus, nu se trezea cu surâsul pe buze.

— Domnul ar face mai bine să aştepte, spuse lacheul tremurând la ideea unei asemenea îndrăzneli, sau să se întoarcă mai târziu. Monseniorul n-a sunat încă şi nu îndrăznesc să iau asupra mea...

— Anunță-l pe marchizul de Bruyères, strigă protectorul Zerbinei cu o voce în care mânia începea să

tremure, sau sparg uşa şi intru singur; trebuie să-i vorbesc numaidecât stăpânului tău despre nişte lucruri foarte importante şi care interesează onoarea.

— Ah! Domnul vine pentru un duel? întrebă valetul îmblânzit subit. De ce nu mi-ați spus o imediat? Am să mă duc să anunț monseniorului numele dumneavoastră; s-a culcat aseară îngrozitor de rău dispus, aşa încât va fi încântat dacă va fi trezit pentru o dispută şi va găsi un pretext pentru a se bate în duel.

Şi lacheul, cu un aer hotărât, păşi în apartamentul ducelui, după ce îl rugase pe marchiz să binevoiască să aibă răbdare câteva minute.

La zgomotul provocat de deschiderea şi de închiderea uşii, Vallombreuse, care nu dormea decât pe jumătate, se trezi de-a binelea şi cu o săritură atât de bruscă încât trosni

toată lemnăria patului, se ridică în capul oaselor, căutând vreun obiect să-l arunce în capul valetului.

— Dracu’ să-l străpungă cu coamele sale pe triplul imbecil care îmi tulbura somnul! strigă el cu o voce foarte iritată. Nu ți-am poruncit să nu intri până nu te chem? Am să pun pe majordom să-ți dea o sută de lovituri de bici pentru că nu m-ai ascultat. Cum am să mai pot adormi acum iarăşi? Mi-a fost teamă un moment că e vorba de drăgăstoasă Corisanda!

— Monseniorul poate să dea dispoziții să fiu ucis în bătăi, dacă crede de cuviință, răspunse lacheul cu un respect plin de prosternare, dar dacă am îndrăznit să calc porunca, nu am făcut o fără motive serioase. Domnul marchiz de Bruyères este aici şi ar voi să vorbească cu domnul duce despre o chestiune de onoare, după câte am înțeles. Domnul duce nu zice că nu este acasă în aceste împrejurări şi este gata să primească întotdeauna acest soi de vizite.

— Marchizul de Bruyères! exclamă ducele, am avut oare vreo ceartă cu el? Nu-mi amintesc deloc; şi, de altminteri, a trecut foarte multă vreme de când n-am mai vorbit cu el. Poate îşi imaginează că vreau să i-o suflu pe Zerbina, fiindcă îndrăgostiții îşi închipuie întotdeauna că ceilalți au pus ochii pe obiectul pasiunii lor. Hai, Picard, dă-mi haina de casă şi trage perdelele patului, ca să nu se vadă neorânduiala aşternutului. Nu trebuie să-l lăsăm să aştepte pe bravul marchiz.

Picard prezentă ducelui un soi de anteriu magnific, după moda venețiană, pe care îl scoase din dulap şi pe al cărui fond de aur erau aşternute flori mari, negre, din catifea; Vallombreuse strânse şnurul pe mijloc, astfel încât să-i iasă în evidență talia fină, se aşeză într-un fotoliu, îşi luă un aer de nepăsare şi spuse lacheului:

— Acum poți să-l pofteşti înăuntru.

— Domnul marchiz de Bruyères, rosti Picard, deschizând

larg cele două canaturi ale uşii.

— Bună ziua, marchize, exclamă tânărul duce de Vallombreuse ridicându-se pe jumătate din fotoliu şi fiţi binevenit, oricare ar fi motivul care vă aduce. Picard, oferă un scaun domnului marchiz. Scuzaţi-mă dacă vă primesc în această cameră cam în dezordine şi în această ţinută matinală; să nu vedeţi în această o lipsă de politeţe, ci un semn al grabei de-a vă primi.

— Iertaţi-mi, replică marchizul, insistenţa sălbatică pe care am depus-o spre a vă tulbura somnul, legănat poate de cine ştie ce vis încântător, dar am acceptat o misiune pe lângă dumneavoastră care nu suferă niciun fel de întârziere între gentilomi.

— Îmi aţâţi la culme curiozitatea, răspunse Vallombreuse; nu bănuiesc câtuşi de puţin care poate fi această afacere urgenţă.

— Fără îndoială, domnule duce, că aţi uitat anumite întâmplări petrecute ieri seară, rosti marchizul de Bruyères. Nişte detalii atât de mărunte nu sunt făcute spre a vi se întipări în memorie. De aceea, dacă îmi îngăduiţi, am să vin în ajutorul memoriei dumneavoastră. În foaierul comediantelor, aţi binevoit să onoraţi cu o atenţie deosebită pe o tânără care joacă în roluri de ingenua: Isabella, mi se pare. Şi, printr-o glumă pe care, eu unul, n-o găsesc condamnabilă, aţi vrut să-i puneţi pe sân o „asasină”. Acest procedeu, pe care nu-l calific, a jignit mult pe un comediant, căpitanul Fracasse, care a avut îndrăzneala să vă oprească mâna.

— Marchize, sunteţi cel mai fidel şi cel mai conştiincios dintre istoriografi, îl întrerupse Vallombreuse. Toate acestea sunt adevărate, de la un cap până la altul şi pentru a termina anecdota, adaug că i-am promis netrebnicului ăsta, insolent ca un nobil, o ploaie de ciomege pe spinare, pedeapsă foarte potrivită unui golan de teapa sa.

— Nu-i mare păcat când punem să li se tragă câte o ciomăgeală unui histrion sau unui neisprăvit de scriitoraş, de care nu suntem mulțumiți, rosti marchizul cu un aer de perfectă nepăsare; aceste creaturi nu prețuiesc nici cât bețele rupte pe spinările lor; însă aici cazul este diferit. Sub înfățişarea căpitanului Fracasse, care, de altminteri, i-a snopit zdravăn pe bătăuşii dumneavoastră, se afla baronul de Sigognac, un gentilom de viță veche şi de cea mai bună noblețe care există în Gasconia. Nimeni nu are de spus ceva pe seama să.

— Ce dracu' caută în trupa aceea de măscărici? întrebă tânărul duce de Vallombreuse jucându-se cu cordonul hainei de casă; puteam eu oare să bănuiesc un Sigognac sub această costumație grotescă şi înapoia nasului de carton mânjit cu carmin?

— În ceea ce priveşte prima dumneavoastră întrebare, rosti marchizul, voi răspunde în câteva cuvinte. Între noi, eu îl cred pe baron foarte îndrăgostit de Isabella; neputând să o rețină în castelul său, baronul s-a angajat în trupă pentru a-şi urmări pasiunea. Nu cred că tocmai dumneavoastră o să găsiți de prost gust această urmărire galantă, din moment ce doamna gândurilor sale vă atâtă fantezia.

— Nu; admit toate acestea. Dar veți recunoaşte că nu puteam să ghicesc acest roman şi că fapta căpitanului Fracasse a fost impertinentă.

— Impertinentă – venind din partea unui comediant, continuă domnul de Bruyères, firească – venind din partea unui gentilom gelos pe iubita sa. De aceea căpitanul Fracasse îşi aruncă masca şi vine, în calitate de baron de Sigognac, să vă provoace la duel prin intermediul meu şi să vă ceară socoteala pentru insulta pe care-i ați adus-o.

— Dar cine îmi spune, rosti Vallombreuse, că acest pretins Sigognac, care joacă roluri de Matamore într-o trupă de bufoni, nu este cumva un intrigant din clasa cea mai de

jos, care uzurpă un nume onorabil pentru a avea onoarea să-şi încrucişeze sabia sa de lemn, de care se folosesc arlechinii, cu spada mea?

— Duce, replică marchizul de Bruyères pe un ton plin de demnitate, n-aş sluji ca martor şi secund cuiva care n-ar fi nobil din naştere. Îl cunosc personal pe baronul de Sigognac, al cărui castel se afla doar la câteva leghe de domeniile mele. Garantez eu pentru el. De altminteri, dacă mai puneţi încă la îndoială titlurile sale de nobleţe, am aici toate piesele trebuincioase pentru a vă linişti scrupulele. Voiţi să-mi îngăduiţi să-mi chem lacheul, care aşteaptă în anticamera şi să vă înmâneze pergamentele?

— Nu este câtuşi de puţin nevoie, răspunse Vallombreuse; cuvântul dumneavoastră îmi ajunge, accept duelul; domnul cavaler de Vidalinc, prietenul meu, îmi va fi secund. Binevoiţi să vă înţelegeţi cu el. Orice armă şi orice condiţii le consider bune. De asemenea, nu m-aş supăra să văd că baronul de Sigognac ştie să pareze tot aşa de bine loviturile de spadă pe cât ştie căpitanul Fracasse să se apere de loviturile de ciomag. Fermecătoarea Isabella va încorona pe învingătorul turnirului, la fel ca în frumoasele timpuri ale cavalerismului. Dar îngăduiţi-mi să mă retrag. Domnul de Vidalinc, care îşi are apartamentul în palat, are să coboare şi aveţi să vă înţelegeţi cu el asupra locului, armei şi orei. Cu acestea, beso a vuestra merced la mano, caballero[120].

După ce rosti aceste cuvinte, ducele de Vallombreuse îl salută pe marchizul de Bruyères cu o curtoazie studiată, dădu la o parte o portieră grea de catifea şi dispăru.

Câteva momente mai târziu cavalerul de Vidalinc veni să se întâlnească cu marchizul; condiţiile fură stabilite numaidecât. Aleseră spada, arma firească a gentilomilor, iar

[120] Cavalere, sărut mâna senioriei voastre (sp.).

întâlnirea fu hotărâtă pentru a doua zi, întrucât Sigognac nu voia ca din pricina lui – în cazul în care ar fi fost rănit sau ucis – să nu mai aibă loc spectacolul anunțat în tot oraşul. Întâlnirea fu fixată într-un anumit loc, în afară incintei zidurilor, într-o pajişte foarte apreciată de dueliştii din Poitiers pentru singurătatea sa, tăria pământului şi avantajele naturale.

Marchizul de Bruyères se înapoie la hanul „Stema Franței” pentru a-i relata îndeplinirea misiunii sale

lui Sigognac, care îi mulțumi călduros pentru faptul de-a fi aranjat atât de bine lucrurile, întrucât îi stăteau pe inimă privirile insolente şi libertatea cu care o învăluia tânărul duce pe Isabella.

Reprezentația urma să înceapă la orele trei şi încă de dimineață pristavul oraşului porni să străbată străzile, bătând din răsputeri în toba mare şi vestind spectacolul, de îndată ce se strângea în jurul lui un cerc de curioşi. Caraghiosul avea nişte plămâni de Stentor[121], iar vocea sa, obişnuită să facă cunoscute oficial edictele, încărca titlurile pieselor şi numele actorilor cu atribute maiestuoase şi emfatice, complet inutile. Geamurile de la ferestre tremurau, iar paharele vibrau în unison pe mese, în interiorul locuințelor. Mai avea, în afară de aceasta, un fel automat de-a mişca din bărbie pe când îşi pronunță frazele, care îl făcea să aducă tare mult cu o jucărie de Nürenberg, spărgătorul de nuci, ceea ce stârnea un haz nebun printre ştrengari. Ochii nu erau mai puțin solicitați decât urechile, iar aceia care nu auziseră înştiințarea puteau să vadă lipite pe la răspântiile cele mai populate, pe zidurile sălii de spectacol şi pe poarta hanului „Stema Franței” nişte afişe mari, pe care stăteau scrise, cu litere majuscule roşii şi negre ce alternau

---

[121] Stentor a luat parte la asediul Troiei. Vestit pentru puterea vocii sale.

în chip savant, titlurile Lygdamon şi Lydias şi Palavrele căpitanului Fracasse, zugrăvite cu pensula de către Scapin, caligraful trupei. Afişele erau redactate în stil lapidar, după modelul roman, iar gusturile delicate n-ar fi putut găsi nimic de obiectat.

Un rândaş de al hanului, pe care îl gătiseră în chip de portar de comedie, cu o mantă de pânză jumătate verde, jumătate galbenă, cu o eşarfă lată de piele, de care atârna de-a curmezişul o spadă, cu o pălărie de pâslă cu boruri largi, trasă până pe ochi şi cu o pană lungă deasupra, de ar fi putut mătura pânzele de păianjen din tavan, ţinea în frâu mulţimea, la poartă pe care o barase cu un soi de halebarda lungă, nelăsând să treacă pe vreunul care nu vărsase bani într-un taler de argint aşezat pe o masă, adică nu-şi plătise preţul locului, sau nu arătase un bilet de intrare în formă cuvenită. Zadarnic încercară câţiva mici slujbaşi, şcolari, paji sau lachei să pătrundă pe furiş şi să se strecoare pe sub redutabila halebardă, că vigilentul cerber îi azvârlea cu o lovitură zdravănă în mijlocul străzii, unde câţiva se şi prăvăliră în şanţul plin cu apă, cu picioarele în aer, mare motiv de ilaritate pentru ceilalţi, care hohoteau zgomotos ţinându-se de coaste de atâta râs, când îi vedeau cum se ridică plini de noroi de sus şi până jos.

Doamnele soseau în litiere, purtate de oameni de rând, voinici, care alergau cu asemenea povară uşoară.

Câţiva bărbaţi sosiţi călări, pe cai sau pe catâri, îşi aruncau frâiele unor lachei ce fuseseră aşezaţi acolo anume pentru acest lucru. Două sau trei caleşti cu poleiala înroşită şi cu picturile spălăcite de vreme, scoase din remize cu această ocazie solemnă, se apropiară de poartă, trase de cai greoi şi ieşiră din aceste caleşti, ca din arcă lui Noe, tot felul de jivine provinciale, cu înfăţişare heteroclită şi împopoţonate cu haine la modă în timpul domniei răposatului rege. Şi totuşi aceste caleşti, oricât de prăpădite

ar fi fost, stârneau o impresie deosebită asupra mulțimii ce alergase să vadă pe cei care intrau la spectacol; rânduite unele lângă altele în piață, caleştile făceau un efect destul de respectabil.

Peste puțin timp sala fu plină de nu mai puteai să vârî o scobitoare. De fiecare parte a scenei fuseseră aşezate fotolii pentru persoanele de marcă; fapt, desigur, dăunător iluziei teatrale şi jocului actorilor, dar obişnuința sa împiedica să se mai observe ridicolul. Tânărul duce de Vallombreuse, care purta un costum de catifea neagră împodobit cu diferite pietre prețioase de culoare neagră, scăldat în dantele, ocupa unul din aceste fotolii, alături de prietenul său, cavalerul de Vidalinc, îmbrăcat într-un minunat costum din satin liliachiu, cu bogate garnituri de aur. Iar marchizul de Bruyères, pentru a o putea aplauda mai în voie pe Zerbina, fără să se compromită prea mult, ocupase un fotoliu de orchestră, îndărătul violiştilor. Un fel de loji din scânduri de brad, acoperite cu serj sau cu tapițerii de Flandra reprezentând frunzişuri, fuseseră aranjate de-a lungul pereților sălii, interiorul alcătuindu-l parterul, unde stăteau în picioare târgoveți mărunți, băieți de prăvălie, mici conțopişti de pe la judecătorie, ucenici, şcolari, lachei şi alți oameni de aceeaşi țeapă.

Prin loji, spectatoarele se aşezau cât mai comod, îşi înfoiau fustele şi îşi treceau degetele prin tăietura croită în corsaje pentru a-şi pune cât mai bine în valoare comorile pieptului lor alb. Şi toate aceste femei erau minunat gătite, desigur atât pe cât le îngăduia garderoba lor de provincie, cam rămasă în urmă față de moda de la Curte. Dar să fiți convinşi că la multe din ele bogăția înlocuia în chip avantajos eleganța, cel puțin în ochii nu îndeajuns de cunoscători ai publicului din Poitiers. Se aflau acolo diamante mari, de familie, care, cu toate că erau prinse în monturi vechi şi cam murdare, nu însemna că prețuiau mai

puţin; dantele vechi, puţin cam galbene, este adevărat, dar de mare valoare; lanţuri lungi de aur de douăzeci şi patru de carate, foarte grele şi preţioase, deşi de o lucrătură veche; brocarturi şi mătăsuri lăsate moştenire de străbunice, cum nu se mai ţes nici la Veneţia şi nici la Lyon. Întâlneai chiar şi fermecătoare chipuri fragede, trandafirii, odihnite, care ar fi fost foarte apreciate la Saint Germain şi la Paris, cu toată fizionomia lor cam prea inocentă şi naivă.

Unele dintre aceste doamne, voind, fără îndoială, să nu fie recunoscute, îşi păstraseră o mică mască, ceea ce nu-i împiedica pe glumeţii de la parter să le ştie numele şi să le povestească aventurile, mai mult sau mai puţin scandaloase. Totuşi singură, într-o lojă, doar cu o femeie ce părea să-i fie însoţitoare, o doamnă mascată cu mai multă îngrijire decât celelalte spectatoare se ţinea ceva mai retrasă, pentru ca lumina să nu cadă asupra-i şi dejuca isteţimea curioşilor. Un voal din dantelă neagră, înnodat sub bărbie, îi acoperea capul şi nu îngăduia să i se deosebească nuanţa părului. Veşmintele sale, din stofă bogată, dar de culoare închisă, se confundau cu umbra în care se ascundea necunoscuta, spre deosebire de celelalte femei, care căutau flăcările luminărilor pentru a ieşi cât mai bine în evidenţă. Uneori chiar îşi ridică la înălţimea ochilor, ca pentru a-i apăra de luminile prea vii, un evantai din pene negre, în centrul căruia era prinsă o oglinjoară, pe care însă n-o consulta.

Viorile, pornind să cânte o ritornelă, îndreptară din nou atenţia generală către scenă şi nimeni nu mai dete vreo atenţie acestei frumuseţi misterioase, care ar fi putut fi luată drept la Dama tapada a lui Calderon.

Spectacolul începu cu Lygdamon şi Lydias. Decorurile, care reprezentau un crâng înverzit, cu sumedenie de arbori, tapisat de muşchi, udat de fântâni limpezi, ce se pierdea în depărtări cu estompări de munţi azurii, prin aspectul lor

agreabil câştigară publicul. Leandru, care juca rolul lui Lygdamon, era îmbrăcat într-un costum vioriu roşcat, împodobit cu câteva broderii verzi, după chipul costumelor pastorale. Părul său frizat se revarsa în bucle spre ceafă, iar aici o panglică i-l strângea în chipul cel mai atrăgător. Un guleraş uşor scrobit îi scotea admirabil în relief gâtul tot atât de alb ca şi acela al unei femei. Barba, deşi rasă cu mare grijă, îi colora obrajii şi bărbia cu o imperceptibilă nuanţă albăstrie şi le dădea o catifelare ca a pufului de piersică, comparaţie pe care o adeverea şi mai bine încă frăgezimea rumenă a fardului întins discret pe pomeţi. Dinţii, înviorați de carminul buzelor şi frecaţi cu înverşunare, străluceau ca nişte perle după ce au fost bine lustruite. Două trăsături de tuş de China îi puseseră în ordine vârfurile sprâncenelor, iar altă linie, de o extremă subţirime, trasă pe marginea pleoapelor, dădea albului ochilor o strălucire extraordinară.

Un murmur de satisfacţie străbătu sala: femeile se plecară unele către celelalte şuşotind, iar o fată tânără de tot, de curând ieşită de la mănăstire, nu se putu opri să nu exclame cu o naivitate ce îi aduse o mustrare din partea mamei sale: „E fermecător!”

Această fetiţă, în candoarea ei, exprima gândul secret al femeilor care ştiau să se poarte mai bine în societate şi poate chiar al propriei sale mame. Se făcu roşie ca racul din pricina dojanei, nu mai scoase un cuvinţel şi îşi ţinu ochii aţintiţi asupra balenelor de la corset, dar nu fără să-i mai ridice totuşi pe furiş când nu era observată. Însă, cu siguranţă, cea mai emoţionată dintre toate era doamna mascată. Zvâcniturile precipitate ale pieptului, care îi saltau dantelele, tremuratul uşor al evantaiului pe care îl ţinea în mână, aplecarea sa peste marginile lojii pentru a nu pierde nimic din spectacol, ar fi trădat lesne interesul pe care-l purta lui Leandru, dacă cineva ar fi avut răgazul s-o observe. Din fericire, toţi ochii erau îndreptaţi către scenă,

ceea ce îi dete timpul necesar să se liniştească.

Lygdamon, după cum ştiu toţi, întrucât nimeni nu ignoră creaţiile ilustrului Georges de Scudery, îşi începe scena cu un monolog foarte emoţionant şi patetic, în care iubitul izgonit de Silvia dezbate importanta problemă de-a şti cum să pună capăt unei existenţe pe care asprimile neînduplecate ale frumoasei sale o fac de nesuportat. Va alege el oare, pentru a-şi termină tristele sale zile, ştreangul sau spada? Se va azvârli oare din vârful unei stânci? Se va arunca în apa râului, pentru a-şi îneca dogoarea sufletului sub valuri? El ezită pe marginea sinuciderii şi nu ştie la ce să se hotărască. Acea vagă speranţă, care nu-i părăseşte pe îndrăgostiţi decât în clipele de supremă disperare, îl opreşte să-şi ia viaţa. Poate că femeia inumană se va îmblânzi şi se va lăsa înduplecată de o adoraţie atât de încăpăţânată!

Trebuie să mărturisim, Leandru debita această tiradă ca un actor desăvârşit, cu nişte alternante între sfârşeală şi disperare nespus de înduioşătoare. Avea o voce tremurată, ca unul pe care durerea îl sugruma şi care, când vorbeşte, de abia îşi stăpâneşte hohotele de plâns şi lacrimile. Când scotea un suspin, părea că-l rupe din fundul sufletului şi se plângea de cruzimile iubitei sale pe un ton atât de dulce, atât de tandru, atât de supus, atât de pătruns, încât toate femeile din sală erau supărate pe această rea şi barbară Silvia, susţinând că, în locul ei, ele n-ar fi fost de o cruzime atât de sălbatică, încât să-l aducă la disperare şi poate chiar la moarte, pe un păstor cu atâtea calităţi.

La sfârşitul acestei tirade, în timp ce îl aplaudau gata-gata să se rupă scaunele, Leandru îşi plimbă privirea peste femeile din sală, oprindu-se la acelea care-i se părea că au titluri de nobleţe; deoarece, în ciuda numeroaselor sale decepţii, el nu renunţase la visul de-a fi iubit de o doamnă din lumea mare, pentru frumuseţea şi talentul său de actor.

Şi văzu ochi cărora lacrimile le dădeau o strălucire aparte

şi sâni albi care palpitau de emoţie. Vanitatea îi fu satisfăcută, dar nu se miră deloc. Succesul nu-l surprinde niciodată pe un actor; dar curiozitatea îi fu aţiţată din plin de la Dama tapada, care stătea retrasă în loja ei. Acest mister prevestea aventură. Leandru ghici numaidecât sub această mască o pasiune pe care convenienţele o forţau să se reţină şi aruncă spre necunoscută o ocheadă arzătoare, pentru a-i arăta că fusese înţeleasă.

Săgeata lansată îşi atinsese ţinta şi nobila îi făcu lui Leandru un semn imperceptibil din cap, ca şi cum i-ar fi mulţumit pentru puterea sa de pătrundere.

Legătura se înfiripase şi de acum înainte, ori de câte ori acţiunea piesei o îngăduia, se schimbau priviri între loja şi scenă. Leandru excela în acest gen de tertipuri; ştia să-şi moduleze glasul şi să declame o tiradă amoroasă astfel încât o persoană din sală să poată crede că o rostea numai pentru ea.

La intrarea în scenă a Silviei, întruchipată de Sérafina, cavalerul de Vidalinc se porni să aplaude cu multă căldură, iar ducele de Vallombreuse, voind să favorizeze izbânda în dragoste a prietenului său, binevoi să-şi apropie de trei sau patru ori palmele mâinilor sale aibe, cu degetele încărcate de inele cu pietre strălucitoare. Sérafina salută printr-o uşoară reverenţă pe cavaler şi pe duce şi se pregăti să înceapă, împreună cu Lygdamon, acel frumos dialog pe care cunoscătorii îl socotesc drept unul dintre pasajele cele mai izbutite ale piesei.

Aşa cum cere rolul Silviei, ea făcu câţiva paşi pe scenă, cu un aer preocupat şi visător, pentru a justifica replica lui Lygdamon:

În reverie dulce eu cred că v-am surprins.

Sérafina era plină de graţie în atitudinea ei nepăsătoare, cu capul uşor aplecat, unul din braţe atârnând alene, iar celălalt sprijinit de cingătoare.

Fusta țărănească, de o nuanță verde ca a apei, cu sclipiri argintii, era tivită cu funde de catifea neagră. În păr avea prinse câteva floricele de câmp, ca şi cum mâna sa distrată le-ar fi cules şi le-ar fi pus acolo fără să ia seama. Aceasta găteală, de altminteri, îi şedea de minune şi mai bine decât diamantele, cu toate că nu aceasta era şi părerea ei, dar sărăcia lucie din scrinul de bijuterii o silise să fie de bun gust şi să nu împodobească o păstoriță la fel ca pe o prințesă. Ea rosti într-un chip fermecător toate acele fraze poetice şi înflorite despre trandafiri, despre zefiruri şi alte adieri, despre înălțimea pădurilor, despre cântecul păsărelelor, prin care Silvia îl împiedica în chip răutăcios pe Lygdamon să-i vorbească despre patima sa, cu toate că acest iubit găseşte în fiecare imagine pe care o întrebuințează frumoasa un simbol de iubire şi un prilej de legătură pentru a reveni la gândul care îl obsedează.

De-a lungul acestei scene, Leandru, în timp ce vorbea Silvia, îşi îndreptă, în chip meşteşugit, câteva suspine către loja misterioasă, lucru pe care îl repeta până la sfârşitul piesei, care se încheie în zgomotul aplauzelor. Este inutil să vorbim mai mult despre o lucrare ce se afla acum în toate mâinile. Succesul lui Leandru fu desăvârşit şi toată lumea se miră că un comediant de valoarea lui nu apăruse încă în fața Curții regale; Sérafina îşi avea şi ea admiratorii ei, iar vanitatea sa rănită se consolă prin cucerirea cavalerului de Vidalinc, care, dacă nu prețuia, în ceea ce priveşte bogăția, cât marchizul de Bruyeres, era tânăr, după gustul zilei şi pe cale de-a parveni.

După Lygdamon şi Lydias, se jucară Palavrele căpitanului Fracasse, care îşi avură succesul lor obişnuit şi stârniră imense hohote de râs. Sigognac, bine învățat de către Blazius şi slujit de o inteligență naturală, jucă rolul căpitanului cu o extravaganță nespus de amuzantă. Zerbina părea că-i unsă cu lumină, aşa de mult strălucea, iar

marchizul, ieşit din minţi, o aplaudă cu furie. Vacarmul pe care îl făcea atrase chiar şi atenţia doamnei mascate. Ea înălţă uşor din umeri şi sub catifeaua măştii sale, un surâs ironic îi ridică un pic colţul buzelor. În ceea ce o privea pe Isabella, prezenţa ducelui de Vallombreuse, aşezat în partea dreaptă a scenei, îi provoca o oarecare nelinişte, care ar fi putut fi observată de către public, dacă ea ar fi fost o comediantă cu mai puţină experienţă.

Se temea că el să nu comită cine ştie ce faptă insolentă, sau act de dezaprobare insultător. Dar teama ei nu se împlini. Ducele nu caută s-o zăpăcească printr-o privire prea fixă sau prea deşănţată; o aplaudă chiar cu decenţă şi rezervă când jocul ei merita aplauze. Numai când situaţiile din piesă îl înfăţişau pe căpitanul Fracasse primind bobârnace, ghionturi şi lovituri de baston, o ciudată expresie de dispreţ stăpânit se aşternea peste trăsăturile tânărului duce.

Buza i se răsfrângea în chip orgolios, ca şi cum ar fi rostit numai pentru sine: „Mi-e silă!” Însă nu dete pe faţă niciunul dintre sentimentele care de bună seamă că îl agitau lăuntric şi îşi păstra, în tot timpul spectacolului, aerul indolent şi trufaş. Cu toate că era violent din fire, ducele de Vallombreuse, o dată furia trecută, era prea gentilom pentru a-şi permite ceva împotriva legilor curtoaziei cu privire la un adversar cu care trebuia să se bată a doua zi: până atunci ostilităţile erau suspendate, de parcă ar fi fost vorba de un armistiţiu al lui Dumnezeu.

Doamna mascată se retrăsese cu puţin mai înainte de sfârşitul celei de-a două piese, pentru a se feri de vălmăşagul mulţimii şi pentru a ajunge, fără să fie văzută, până la litiera care o aştepta la câţiva paşi de sala unde avusese loc spectacolul. Dispariţia ei îl intrigă foarte mult pe Leandru, care, din colţul unei culise, supraveghea sala şi urmărea mişcările femeii misterioase.

Aruncând în grabă o mantie peste costumul său de păstor din Ligdamon, Leandru alergă într-o goană spre poarta actorilor pentru a o urmări pe necunoscută. Firul subțire care îi lega pe unul de altul avea să se rupă dacă nu se grăbea. Doamna, ieşită o clipă din umbră, se reîntorcea acolo pentru totdeauna şi intriga, de abia înjghebată, se destrăma. Cu toate că se grăbise de-i ieşise sufletul, când ajunse afară, Leandru nu zări în jurul său decât casele negre şi ulițele întunecoase, unde licăreau câteva felinare purtate de valeți ce-şi escortau stăpânii şi a căror lumină se oglindea în băltoacele cu apă de ploaie. Litiera, purtată de oameni vânjoşi, apucase să dea după colțul unei străzi, ascunzând o astfel privirilor pasionatului Leandru.

„Sunt un dobitoc, îşi zise în sinea lui, cu acea sinceritate pe care o foloseşti uneori față de tine însuți în clipele de disperare. Ar fi trebuit să ies după prima piesă, să-mi pun hainele de oraş şi să-mi aştept necunoscuta la poarta teatrului, fie că rămânea sau nu să vadă Palavrele căpitanului Fracasse. Ah! Animalule! Ah! Paiață! O doamnă din lumea mare, fiindcă era o nobilă, indiscutabil, îți face ochi dulci şi sub masca ei cade în extaz de admirație când te vede cum joci şi tu n-ai atâta minte să dai fugă după ea! Meriți să ai toată viața ca amante nişte cațe, nişte paciaure de alde Gothon, Maritome, cu mâinile bătătorite de cât au ținut coada măturii”.

Leandru se afla în acest punct al discursului său interior, când un soi de mic paj, îmbrăcat într-o livrea cafenie şi fără galoane, purtând pe cap o pălărie lăsată pe ochi, se înălță deodată în fața lui ca o arătare şi-i spuse cu o voce cu timbru de copil, pe care caută să o îngroaşe spre a o preface:

— Dumneavoastră sunteți oare domnul Leandru, acela care, adineauri, ați jucat rolul pastorului Lygdamon în piesa domnului de Scudery?

— Chiar eu sunt, răspunse Leandru. Ce doriți de la mine

şi ce pot să fac spre a vă fi de folos?

— Oh! Mulţumesc, spuse pajul, eu nu doresc nimic de la dumneavoastră; am primit numai însărcinarea să vă repet o frază, dacă bineînţeles sunteţi dispus s-o auziţi, o frază din partea unei doamne mascate.

— Din partea unei doamne mascate? strigă Leandru. Oh! Rostiţi o numaidecât! Mor de nerăbdare!

— Iat-o cuvânt cu cuvânt, spuse pajul: „Dacă Lygdamon este tot atât de curajos pe cât este de galant, el se va găsi lângă biserică la miezul nopţii; o calească îl va aştepta; să se urce în ea şi să se lase condus."

Mai înainte ca Leandru, grozav de mirat, să fi avut răgazul să răspundă, pajul se eclipsase, lăsându-l foarte perplex asupra a ceea ce trebuia să facă. Dacă inima îi zburda de bucurie la gândul unei aventuri galante, umerii i se înfiorau la amintirea bastonadei primite într-un anume parc, la picioarele statuii ce repre-zenta pe Amor discretul. Să fi fost iarăşi vorba de vreo cursă întinsă vanităţii sale de cine ştie ce ursuz, gelos pe farmecele sale? Avea să găsească oare la locul întâlnirii vreun soţ turbat, cu spada în mână, gata să-l schilodească şi să-i taie beregata? Aceste reflecţii îi îngheţau ca prin farmec entuziasmul, deoarece, după cum am mai spus o, Leandru nu se temea de nimic, în afară de bătăi şi de moarte, ca şi Panurge[122]. Cu toate acestea, dacă nu profita de ocazia ce-i se prezenta atât de favorabilă şi de romanţioasă, se putea ca altă oca-zie să nu se mai ivească niciodată şi o dată cu ea pierea şi visul vieţii sale, vis care îl costase atâta în pomezi, cosmetice, rufe fine şi riscuri de tot felul. Apoi, dacă nu avea să se ducă, frumoasă necunoscută ar fi putut să-l acuze de laşitate, gând mult prea oribil şi care ar fi dat curaj chiar şi fiinţelor celor mai mişele. Această

---

[122] Panurge, tip de beţiv creat de Rabelais în Gargantua şi Pantagruel.

idee insuportabilă îl hotărî pe Leandru. „Dar, dacă această frumoasă, pentru care risc să-mi fie rupte oasele şi să fiu aruncat în cine ştie ce temniță adâncă, o fi vreo babă tencuită cu tot felul de farduri şi cu ceruză, cu perucă şi cu dinți falşi? îşi spuse el. Există bătrâne din astea înfocate, vampire ale dragostei, cărora, spre deosebire de vampirii de prin cimitire, le place să se hrănească cu carne fragedă. Oh, nu! Doamna mascată este tânără şi plină de nuri, sunt convins de acest lucru. Ceea ce zăream din gâtul şi din sânii ei era alb, rotund, apetisant şi făgăduia adevărate minuni în ceea ce privea restul! Da, voi merge, cu siguranță! Am să mă urc în caleaşcă. O caleaşcă! Nimic nu este mai nobil şi nu face impresie mai bună!”

O dată luată această hotărâre, Leandru se reîntoarse la „Stema Franței”, abia se atinse de cina comedianților şi se retrase în camera sa, unde se ferchezui şi se spilcui pe cât putu mai bine, făcând risipă de lenjerie fină cu broderii, de pudră de iris, de parfum de mosc. Luă de asemenea cu sine un pumnal lung şi o spadă, deşi nu era câtuşi de puțin în stare să se servească de ele la nevoie, dar un amant înarmat impune întotdeauna mai mult respect geloşilor supărători. Apoi îşi lasă pălăria pe ochi, se înfăşura, după moda spaniolă, într-o mantie de culoare închisă şi ieşi din han tiptiltiptil, având norocul să nu fie zărit de răutăciosul Scapin, care sforăia de zor în odăița sa, la celălalt capăt al galeriei.

Străzile erau pustii demult, deoarece paşnicii cetățeni din Poitiers se culcau devreme de tot. Leandru nu întâlni nicio vietate în afară de câteva pisici jigărite ce dădeau târcoale melancolice şi care, la zgomotul paşilor săi, dispăreau ca nişte umbre pe sub vreo poartă rău închisă sau prin vreo răsuflătoare de pivniță. Amorezul nostru ajunse în piața bisericii exact când răsună ultima lovitură de clopot ce anunța miezul nopții, iar dangătul lugubru făcu să-şi ia

zborul sumedenie de bufnițe din bătrânul turn. Răsunetul sinistru al clopotului în mijlocul tăcerii nopții stârni în sufletul atât de puțin liniştit al lui Leandru o groază religioasă şi misterioasă. I se părea că aude chiar dangătul înmormântării sale. O clipă stătu în cumpănă dacă n-ar fi mai bine să facă drum întors şi să meargă, prudent, să se lungească singur între cearşafurile sale, în loc să mai alerge după aventuri nocturne; dar văzu caleasca ce-l aştepta la locul hotărât şi pe micul paj, mesagerul doamnei mascate, în picioare, pe scara trăsurii, ținând portiera deschisă. Nu mai era nicio cale să dea înapoi, deoarece puțini oameni au curajul să fie laşi față de martori. Leandru fusese zărit de către copil şi de către vizitiu; ca atare, înaintă cu paşi hotărâți, pe care îi dezmințeau lăuntric nişte grozave bătăi de inimă şi se urcă în trăsură cu aparentul curaj neînfricat al unui Galaor[123].

De abia se aşează Leandru pe pernele caleştii, că vizitiul şi biciui caii, care porniră într-un trap vioi. În caleasca domnea o profundă obscuritate; pe lângă faptul că era noapte adâncă, apărătorile de piele erau lăsate de-a lungul geamurilor şi nu îngăduiau să deosebeşti nimic în afară. Pajul rămăsese în picioare pe scara caleştii şi nu se putea discuta cu el şi nici să se afle de la el cea mai mică lămurire.

Părea, de altminteri, foarte laconic şi puțin dispus să spună ceea ce ştia, dacă ştia cumva ceva. Comediantul nostru pipăi cu atenție pernele, făcute din catifea şi împodobite cu sumedenie de ciucuri; sub picioare simțea un covor gros şi aspiră un uşor parfum de ambră, pe care îl răspândea stofa garniturii interioare, mărturie a eleganței şi rafinamentului. Caleaşca aceasta, fără nicio îndoială că îl ducea în chip atât de misterios către o persoană de vază!

---

[123] Galaor, frate al lui Amadis, în romanul cu acelaşi nume, exemplu de vitejie şi galanterie.

Încercă să se orienteze, dar nu cunoştea decât prea puţin oraşul Poitiers; cu toate acestea i se păru, după câtva timp, ca zgomotul roţilor nu mai era repercutat de ziduri şi că trăsura nu mai trecea peste gârliţele uliţelor. Goneau în afară de oraş, în plin câmp, către cine ştie ce culcuş tainic propice amorurilor şi asasinatelor, se gândi Leandru străbătut de un uşor fior, ducând în acelaşi timp mâna la pumnal, ca şi cum un soţ sângeros sau un frate feroce ar fi apărut deodată în faţa lui, în umbră.

În sfârşit, caleasca se opri. Micul paj deschise portiera; Leandru coborî şi se găsi în faţa unui zid înalt şi întunecat, care i se păru a fi împrejmuirea unui parc sau a unei grădini. Curând deosebi în zid o poartă, iar lemnul ei crăpat, înnegrit şi acoperit de muşchi, o făcea să se confunde la prima vedere cu pietrele zidului. Pajul împinse cu putere unul dintre cuiele ruginite care prindeau scândurile şi poarta se întredeschise.

— Daţi-mi mâna ca să vă călăuzesc, se adresă pajul lui Leandru; este prea mare bezna spre a mă putea urma prin aceste labirinturi de copaci.

Leandru se supuse şi amândoi merseră timp de câteva minute printr-o pădure încă destul de deasă, deşi tare despuiată din pricina iernii, iar frunzele uscate foşneau sub paşii lor. Pădurii îi lua locul apoi o grădină mărginită de arbuşti de merişor şi împodobită cu copaci de tisă, tăiaţi în chip de piramidă, care căpătau, în obscuritate, forme vagi de spectre sau de oameni la pândă, lucru şi mai înfricoşător încă pentru înspăimântatul comediant. După ce traversară grădină, Leandru şi călăuza sa urcară treptele unei terase, pe care se ridica un pavilion construit în stil rustic, având un fel de dom în vârf şi în colţurile acoperişului, nişte vase decorative, din care se ridicau, sculptate, făclii de piatră. Aceste detalii fură observate de amorezul nostru la acea licăreală obscură pe care o răspândeşte totdeauna cerul,

noaptea, într-un loc deschis. Pavilionul ar fi părut nelocuit, dacă o uşoară roşeață cernută printr-o perdea deasă de damasc n-ar fi împurpurat una dintre ferestre, reliefându-i cadrul pe fondul întunecat al clădirii.

Fără îndoială că îndărătul acestei perdele îl aştepta doamna mascată, emoționată desigur şi ea: deoarece, în aceste escapade amoroase, femeile îşi riscă buna lor reputație şi uneori chiar viața, ca şi amorezii lor, de îndată ce lucrurile ajung la urechile soților şi se întâmplă ca aceştia să aibă o fire brutală. Dar în aceste clipe lui Leandru nu-i mai era frică; orgoliul satisfăcut îi ascundea pericolul. Caleaşca, pajul, grădina, pavilionul, toate trădau o nobilă de primul rang şi intriga se înnoda într-un chip care nu avea nimic burghez. Se afla în al nouălea cer de fericire, iar picioarele sale nu mai atingeau pământul. Ar fi voit ca răul şi batjocoritorul de Scapin să-l vadă acum în plină glorie şi triumfător.

Pajul împinse o uşă mare de cristal şi apoi se retrase, lăsându-l pe Leandru singur în pavilionul mobilat bogat şi cu mult gust. Bolta formată de dom reprezenta un cer albastru de o nuanță închisă şi mată, în care pluteau norişori trandafirii şi zburau lin amoraşi în felurite atitudini pline de grație. O tapițerie împodobită cu scene împrumutate din Astrée, romanul domnului Honoré d'Urfé, îmbraca plăcut pereții. Scrinuri încrustate în pietra dură de Florența, fotolii de catifea roşie cu ciucuri, o masă acoperită cu un covor de Turcia, vaze de China, pline cu flori, cu tot anotimpul rece, arătau îndeajuns ca stăpâna casei era bogată şi de neam mare.

Brațe de negri sculptate în marmură neagră, izvorând din mâneci aurite, alcătuiau candelabre şi aruncau strălucirea luminărilor lor peste toate aceste măreții. Orbit de aceste splendori, Leandru nu remarcă dintru început că nu se afla nimeni în salon; îşi scoase mantia, pe care o puse împreună

cu pălăria de fetru pe un taburet, îşi aranja încă o dată, mai bine, în fața unei oglinzi de Veneția, una dintre bucle, a cărei estetică

fusese compromisă, lua ținuta cea mai grațioasă din repertoriul său şi îşi spuse plimbându-şi ochii în jur:

„Ei bine! Dar unde se afla divinitatea acestor locuri? Templul, fără îndoială, îl văd, dar nu şi idolul. Când are să iasă oare din norul ei şi are să se trădeze, ca o adevărată zeița, prin mersul ei, după expresia lui Virgil?”

Leandru ajunsese aici cu lăuntrica sa frazeologie galantă, când faldul unei portiere din damasc sângeriu de India se clinti, deschizând calea doamnei mascate, admiratoarea lui Lygdamon.

Ea îşi mai păstra încă pe față masca de catifea neagră, ceea ce îl nelinişti pe comediantul nostru.

„Să fie oare urâtă? reflectă el; această pasiune pentru mască mă alarmează.” Teamă sa dură puțin, deoarece doamna, păşind către mijlocul salonului unde se afla, respectuos, Leandru, îşi desfăcu masca de pe față şi o aruncă pe masă, descoperind, la strălucirea lumânărilor, un chip destul de armonios şi de agreabil, în care străluceau doi ochi frumoşi de culoarea tutunului de Spania, înflăcărați de pasiune şi surâdea o gură cu dinți frumoşi, roşie ca o cireaşă şi cu buza de jos crestată de o dunguliță. În jurul figurii se ondulau bogații ciorchini de cosițe castanii, care se prelungeau până peste umerii albi şi plini şi îndrăzneau chiar să sărute conturul anumitor jumătăți de globuri, ale căror zvâcnituri se trădau prin freamătul dantelelor ce le învăluiau.

— Doamna marchiză de Bruyères! strigă Leandru cât se poate de surprins şi întrucâtva neliniştit, amintirea bastonadei revenindu-i în minte, este oare cu putință? Sunt oare jucăria unui vis? Să îndrăznesc să cred în această fericire nesperată?

— Nu te înşeli, prietene, spuse marchiza, eu sunt, într-adevăr, doamna de Bruyères şi pot să sper că inima dumitale mă recunoaşte la fel ca şi ochii dumitale?

— Oh! Imaginea dumneavoastră este gravată în inima mea cu trăsături de flăcări, răspunse Leandru pe un ton convingător; nu am decât să privesc în mine pentru a o vedea împodobită cu toate graţiile şi cu toate perfecţiunile.

— Îţi mulţumesc că ai păstrat această frumoasă amintire despre mine, rosti marchiză. Aceasta dovedeşte un suflet ales şi generos. De bună seamă că m-ai crezut crudă, ingrată şi falsă. Vai! Biata mea inimă este atât de iubitoare şi cât de departe eram de-a fi insensibilă la pasiunea pe care mi-o arătai. Scrisoarea dumitale, încredinţată unei slujnice necredincioase, a căzut în mâinile marchizului. El era acela care a întocmit răspunsul pe care l-ai primit şi cu care te-a amăgit. Mai târziu, domnul de Bruyères, râzând de ceea ce numea el o festă grozavă, mi-a citit această scrisoare, unde palpita dragostea cea mai vie şi cea mai pură, luând-o drept o epistolă de un ridicol desăvârşit. Dar n-a stârnit efectul pe care îl aştepta. Sentimentele pe care le nutream pentru dumneata au devenit şi mai puternice şi am luat hotărârea să te răsplătesc pentru suferinţele pe care le-ai îndurat pentru mine. Ştiindu-l pe soţul meu ocupat cu noua sa cucerire, am venit la Poitiers; ascunsă sub această mască, te-am ascultat dând glas atât de bine unui amor fictiv, încât am vrut să văd dacă vei fi la fel de elocvent vorbind pentru dumneata însuţi.

— Doamnă, exclamă Leandru îngenunchind pe o pernă la picioarele marchizei, care se lăsase între braţele unui fotoliu, parcă epuizată de efortul pricinuit pudorii sale de mărturisirea făcută, doamnă, sau mai degrabă regină şi zeitate, ce pot însemna cuvintele fardate, pasiunile dogoritoare contrafăcute, stihuri şi gânduri afectate imaginate la rece de poeţi care îşi rod unghiile, suspinele

deşarte aruncate la picioarele unei comediante mâzgălite cu carmin şi ai cărei ochi distraţi rătăcesc printre spectatori, alături de cuvintele izvorâte din suflet, de jarul care îţi mistuie până în măduva oaselor, de hiperbolele unei pasiuni căreia întregul univers nu-i ar putea inspira îndeajuns de strălucitoare imagini pentru a-şi împodobi idolul şi alături de elanurile unei inimi care ar voi să-şi ia zborul din piept, unde este încătuşată, pentru a servi de pernă picioarelor fiinţei adorate? Dumneavoastră binevoiţi să găsiţi, dumnezeiască marchiză, că exprim cu căldură dragostea în piesele de teatru: pentru că eu nu m-am uitat niciodată la vreo actriţă şi pentru că gândurile îmi zboară întotdeauna mult mai departe, către un ideal perfect, către o doamnă frumoasă, nobilă, spirituală ca dumneavoastră şi numai pe aceasta o iubesc sub numele de Silvia, de Doralisa şi de Isabella, care îi slujesc doar de fantome.

Spunând acestea, Leandru, care era prea bun actor ca să uite că pantomima trebuie să întovărăşească vorbele, se aplecă asupra mâinii pe care marchiza i-o abandonase şi o acoperi cu sărutări înflăcărate. Marchi-za îşi lasă degetele albe, lungi şi încărcate de inele, să rătăcească prin părul mătăsos şi parfumat al comediantului şi pe jumătate răsturnată în fotoliul ei, privea, fără să-i vadă, la micii amoraşi înaripaţi de pe plafonul de un albastru mat.

Deodată marchiza îl respinse pe Leandru-şi se ridică clătinându-se:

— Oh! Sfârşeşte, rosti ea cu un glas întretăiat şi gâfâind, sfârşeşte, Leandru, sărutările tale mă ard şi mă înnebunesc!

Şi, sprijinindu-se cu mâna de perete, ajunse la uşa prin care intrase şi ridică portiera, ale cărei falduri căzură în urma ei şi a lui Leandru, care se apropiase pentru a o susţine.

O auroră hibernală sufla în degetele sale roşiatice, când Leandru, bine învelit în mantia sa şi pe jumătate adormit

într-un colţ al caleştii, fu adus îndărăt la poarta oraşului Poitiers. Ridicând colțul perdelei de piele pentru a recunoaşte drumul, Leandru îl zări de departe pe marchizul de Bruyeres care mergea alături de Sigognac şi se îndreptau spre locul fixat pentru duel. Actorul lasă perdeaua de piele pentru a nu fi văzut de marchiz, pe care caleasca aproape că îl atinse în treacăt. Un surâs de răzbunare satisfăcută îi flutură pe buze. Loviturile de ciomag erau plătite!

Locul ales era adăpostit de vânt printr-un zid lung, care mai prezenta avantajul de a-i ascunde pe combatanți de ochii călătorilor ce treceau pe drum. Terenul era tare, bine bătătorit, fără pietre, movilite sau tufe de iarbă, de care s-ar fi putut împiedica picioarele şi oferea toate înlesnirile pentru ca nişte oameni de onoare să-şi taie în mod corect beregata.

Ducele de Vallombreuse şi cavalerul de Vidalinc, urmați de un chirurg bărbier, nu întârziară să-şi facă apariția. Cei patru gentilomi se salutară cu o curtoazie trufaşă şi cu o politețe rece, aşa cum se cuvine unor oameni bine crescuți care se vor bate pe viață şi pe moarte. O desăvârşită nepăsare se citea pe figura tânărului duce, foarte brav şi de altminteri sigur de iscusința sa. Sigognac nu făcea o figură mai puțin bună, cu toate că se afla la primul său duel. Marchizul de Bruyeres era foarte satisfăcut de sângele rece pe care îl arăta Sigognac şi prevesti numai lucruri bune.

Vallombreuse îşi aruncă mantia şi pălăria şi îşi desfăcu tunica, manevre care fură imitate întocmai de către Sigognac. Marchizul şi cavalerul măsurară spadele combatanților. Aveau aceeaşi lungime.

Fiecare se instală în terenul sau, îşi luă spada şi se aşeză în gardă.

— Începeți, domnilor şi luptați ca nişte oameni curajoşi, rosti marchizul.

— Recomandarea este inutilă, spuse cavalerul de Vidalinc; au să se bată ca nişte lei. Va fi un duel superb.

Vallombreuse, care, în fond, nu se putea împiedica să nu-l dispreţuiască puţin pe Sigognac şi îşi imagina că nu va întâlni decât un adversar slab, fu surprins când, încercând în chip neglijent spada baronului, găsi o lamă suplă şi fermă, care îi dejuca spada cu o admirabilă uşurinţă. Ducele deveni mai atent, apoi încercă o serie de atacuri simulate, imediat ghicite. La cel mai neînsemnat răgaz pe care şi-l îngăduia, vârful spadei lui Sigognac înainta, fiind necesară o paradă promptă. Vallombreuse risca un atac; spada sa, înlăturată printr-o ripostă savantă, îl lasă descoperit şi dacă nu s-ar fi aplecat brusc înapoi, ar fi fost atins în plin piept. Pentru duce, aspectul luptei se schimbă. Crezuse că va putea dirija lupta după placul său şi că, după câteva pase, îl va răni pe Sigognac unde va voi, cu ajutorul unei lovituri care până atunci îi reuşise întotdeauna. Nu numai că acum nu mai era stăpân să atace după placul sau, dar mai avea nevoie de întreaga sa dibăcie pentru a se apăra. Cu toate că se strădui din răsputeri să-şi păstreze sângele rece, mânia îl năpădea tot mai mult; simţea cum devine nervos şi febril, în timp ce lui Sigognac, impasibil, părea să-i facă plăcere să-l irite prin garda sa ireproşabilă.

— Dar noi nu facem nimic în timp ce prietenii noştri se duelează? îl întrebă cavalerul de Vidalinc pe marchizul de Bruyères; e tare frig în dimineaţa asta, să ne batem puţin, chiar şi numai ca să ne încălzim.

— Cu multă plăcere, spuse marchizul, astfel o să ne mai dezmorţim.

Vidalinc era superior marchizului de Bruyères în ştiinţa scrimei şi la capătul câtorva lovituri, făcu să-i sară spada din mâna printr-un atac sec şi rapid. Cum nu există nicio ranchiună la mijloc, se opriră, de comun acord şi îşi îndreptară atenţia asupra lui Sigognac şi Vallombreuse.

Ducele silit de tehnica şi de arta desăvârşită a baronului, se şi dăduse înapoi cu mai mulţi paşi. Începuse să

obosească, iar respirația îi devenise gâfâitoare. Din timp în timp, din oțelurile încrucişate rapid țâşnea câte o scânteie albăstruie, dar riposta slăbea în fața atacului şi ceda. Sigognac, care, după ce îşi obosise adversarul, începuse să plaseze lovituri şi să fandeze, îl făcea pe duce să dea mereu înapoi.

Cavalerul de Vidalinc era foarte palid şi începuse să-i fie teamă pentru prietenul său. Era evident, pentru bunii cunoscători în secretele scrimei, ca întreg avantajul era de partea lui Sigognac.

„Dar de ce dracu' nu încearcă oare Vallombreuse lovitura învățată de la Girolamo din Neapole şi pe care de bună seamă că acest gascon n-o cunoaşte?" murmură Vidalinc.

Ca şi cum ar fi ghicit gândurile prietenului său, tânărul duce încercă să execute faimoasa figură; dar, în clipa în care era pe punctul să expedieze lovitura printr-o mişcare ca de bici, Sigognac o preveni şi îi plasă o lovitură directă atât de desăvârşită, încât îi traversa antebrațul dintr-o parte în cealaltă. Durerea pricinuită de rană îl făcu pe duce să desfacă degetele, iar spada se rostogoli pe pământ.

Sigognac, cu o perfectă curtoazie, se opri de îndată, cu toate că ar fi putut să repete lovitura fără a încălca regulile duelului, care nu trebuia să se oprească la prima sângerare. Sprijinindu-şi vârful lamei de pământ, îşi puse mâna stângă în şold şi păru că aşteaptă hotărârile adversarului său. Însă Vallombreuse, căruia Vidalinc îi repusese spada în mână în urma unui gest de aprobare a lui Sigognac, nu mai era în stare s-o țină şi făcu semn că îl era de ajuns.

După care Sigognac şi marchizul de Bruyères salutară în modul cel mai politicos de pe lume pe ducele de Vallombreuse şi pe cavalerul de Vidalinc şi îşi reluară drumul către oraş.

X
Un cap printr-o ferestruică

Ducele de Vallombreuse fu aşezat cu multe precauţii într-o litieră, cu braţul legat de către chirurg şi susţinut de o eşarfă. Rana sa, cu toate că îl punea în imposibilitate să mânuiască spada pentru câteva săptămâni, nu era deloc periculoasă; fără să atingă vreo arteră sau vreun nerv, lama străbătuse numai carnea. Hotărât lucru, rana îl făcea să sufere, dar orgoliul său sângera cu mult mai mult. De aceea, pe lângă uşoarele contracţii pe care durerea le imprima uneori sprâncenelor negre ale tânărului duce, se putea citi pe faţa să o expresie de furie rece, iar mâna-i sănătoasă zgâria cu degetele crispate catifeaua litierei. Adeseori, în timpul drumului, îşi scoase în afară capul palid pentru a-i ocărî pe purtătorii litierei, care mergeau totuşi cu pasul cel mai egal, căutând locurile netede pentru a evita cea mai mică zdruncinătură, ceea ce nu-l împiedica pe rănit să-i numească „bădărani” şi să le promită că va pune să-i biciuiască, deoarece îl scuturau, susţinea el, ca pe nişte cartofi dintr-un coş.

Ajuns acasă, ducele nu voi să se întindă în pat şi se culcă, sprijinit de perete, pe un scaun cu rezemătoare, cu picioarele acoperite de o cuvertură de mătase pichetată, adusă de Picard, valetul, foarte surprins şi perplex că îşi vedea stăpânul reîntorcându-se rănit; lucru deloc obişnuit, ţinând seama de îndemânarea tânărului duce în materie de scrimă.

Aşezat pe un taburet, alături de prietenul său, cavalerul de Vidalinc îi întindea din sfert în sfert de oră câte o lingură dintr-o băutură întăritoare prescrisă de chirurg. Vallombreuse păstra tăcerea, dar era vizibil că o mânie surdă fierbea în el, în ciuda culmului pe care îl afişa. În

sfârşit furia sa se revarsă în aceste cuvinte violente:

— Concepi oare, Vidalinc, ca această barză slăbănoagă, fără de pene, care şi a luat zborul din turnul ruinat al castelului său, ca să nu moară de foame acolo, să ajungă să mă găurească astfel cu ciocul ei lung, pe mine, care m-am măsurat cu cele mai fine lame ale timpului şi care m-am întors întotdeauna de pe teren fără o zgârietură, ba lăsând, dimpotrivă, acolo, un oarecare amorez leşinat şi dându-şi ochii peste cap în bra-

țele martorilor săi?

— Chiar şi oamenii cei mai fericiți şi mai îndemânatici îşi au zilele lor de ghinion, răspunse în chip sentențios Vidalinc. Fața zeiței Fortuna nu este întotdeauna aceeaşi: când surâde, când este bosumflată. Până acum n-ați avut niciun motiv să vă plângeți de ea, fiindcă v-a alintat la sân ca pe copilul ei cel mai drag.

— Nu este oare ruşinos, continua Vallombreuse, însuflețindu-se, ce caută această fantoşă ridicolă, acest boiernaş grotesc care încasează pumni şi mănâncă bătăi straşnice pe scenă în farse josnice să-l înfrângă pe ducele de Vallombreuse, până acum neînvins? De bună seamă că este vreun gladiator de profesie, ascuns în pielea unui saltimbanc.

— Ştiți bine calitatea sa adevărată, pentru care garantează marchizul de Bruyères, spuse Vidalinc; cu toate acestea, dibăcia sa fără pereche în mânuirea spadei mă uimeşte şi întrece dexteritatea celor mai cunoscuți spadasini. Nici Girolamo şi nici Paraguante, celebrii maeştri de arme, nu au o tehnică mai perfectă. L-am observat bine în această întâlnire şi cei mai frumoşi duelişti ai noştri n-ar fi făcut decât să pălească în fața lui. A fost nevoie de toată îndemânarea dumneavoastră şi de lecțiile napolitanului ca să nu fiți rănit grav. Chiar şi înfrângerea dumneavoastră reprezintă o victorie. Marcilly şi Duportal, care totuşi se

pricep în materie de scrimă şi se număra printre lamele excelente ale oraşului, ar fi rămas pe teren, cu un asemenea adversar şi nu e cazul să vă îndoiți de acest lucru.

— Ard de nerăbdare să-mi se închidă rana, continua ducele după o clipă de tăcere, pentru a-l provoca din nou, ca să-mi iau revanşa.

— Ar fi o acțiune primejdioasă şi pe care nu v-aş sfătui s-o încercați, spuse cavalerul; s-ar putea să vă mai rămână în braț o oarecare slăbiciune ce v-ar micşora şansele de victorie. Acest Sigognac este un adversar de temut, cu care nu trebuie să aibă nimeni de-a face în mod imprudent. Vă cunoaşte acum felul de-a lupta şi siguranță pe care ți-o dă un prim avantaj îi va îndoi forțele. Onoarea a fost satisfăcută în acest chip, întâlnirea a fost serioasă. Opriți-vă aici.

Vallombreuse, în forul său interior, recunoştea justețea acestor opinii. Studiase el însuşi îndeajuns scrima, în care credea că excelează, pentru a înțelege că spada sa, oricât de dibace ar fi fost, nu va putea atinge pieptul lui Sigognac, apărat de o gardă impenetrabilă, în fața căreia se sfărâmaseră toate eforturile sale. Îi recunoştea uimitoarea superioritate, cu toate că se indignă din această pricină. Era chiar constrâns să-şi spună în sinea lui că baronul, nevoind să-l ucidă, îi pricinuise intenționat o rană care să-l facă incapabil de luptă. Această mărinimie, care ar fi mişcat un caracter mai puțin orgolios, îi irită trufia şi îi învenina resentimentele. Să fie învins! O asemenea idee îl înnebunea. În aparență se arăta de acord cu sfaturile prietenului său; dar, după aerul sumbru şi sălbatic al chipului, s-ar fi putut ghici lesne că proiectele negre de răzbunare se şi urzeau în creierul său, proiecte ce trebuiau clocite de ură pentru a fi duse la îndeplinire.

Grozavă figură am să mai fac acum în fața Isabellei, rosti el forțându-se să râdă – dar râdea galben – cu brațul ăsta

străpuns de amorezul ei. Cupidon invalid n-a avut niciodată succes pe lângă Grații.

— Uitați-o pe această ingrată, exclamă Vidalinc. La urma urmelor, ea nu putea să prevadă că un duce va avea capriciul să se îndrăgostească de ea. Întoarceți-vă la buna Corisanda, care vă iubeşte din tot sufletul şi plânge ceasuri întregi la uşa dumneavoastră, ca un câine izgonit.

Nu pronunța acest nume, Vidalinc, strigă ducele, dacă vrei să rămânem prieteni. Aceasta duioşie slugarnică, pe care nicio insultă n-o descurajează, mă dezgustă şi mă plictiseşte peste măsură. Îmi trebuie indife-

rențe trufaşe, mândrii rebele, virtuți ce nu pot fi cucerite! Cât de adorabilă şi de fermecătoare mi se pare aceasta dispretuitoare Isabella! Cât de recunoscător îi sunt că îmi dispretuieşte iubirea, care fără îndoială că ar fi şi pălit până acum dacă ar fi fost acceptată! De bună seamă că n-are un suflet josnic şi de rând, pentru ca să respingă, în situația ei, avansurile unui senior, care o remarcă şi care nu este prea rău făcut, dacă ar fi să ne luăm după doamnele din oraş. În pasiunea mea intră şi un fel de stimă, pe care n-am obiceiul s-o acord femeilor; dar cum să-l alătur pe acest blestemat de boiernaş, pe nenorocitul de Sigognac, lua-l-ar toți dracii?

— Lucrul nu va fi uşor, rosti Vidalinc, acum când este atent şi se păzeşte. Dar chiar de s-ar ajunge la suprimarea lui, va rămâne mai departe, pentru totdeauna, dragostea Isabellei față de el şi dumneavoastră ştiți mai bine decât oricine, că doar ați suferit de multe ori de această pricină, cât de încăpățânate sunt femeile în dragostea lor.

— Oh! Dacă aş putea să-l ucid pe baron, continuă Vallombreuse, pe care argumentele cavalerului nu-l convingeau deloc, aş domestici-o numaidecât pe domnişoară, cu toate aerele sale de mironosiță şi de virtuoasă. Nimic nu se uită mai repede decât un amorez răposat.

Nu aceasta era şi opinia cavalerului de Vidalinc, dar el nu socoti nimerit să înceapă o controversă pe această temă, care ar fi putut să învenineze firea iritabilă a lui Vallombreuse.

— Vindecaţi-vă mai întâi şi apoi vom chibzui la ceea ce este de făcut; aceste discuţii vă obosesc. Încercaţi să vă odihniţi puţin şi să nu va mai necăjiţi; chirurgul m-ar certa şi m-ar învinovăţi că nu mă pricep să îngrijesc bolnavii, de nu v-aş recomanda liniştea, atât a spiritului cât şi a trupului.

Rănitul, supunându-se acestor sfaturi, tăcu, închise ochii şi nu întârzie să adoarmă.

Sigognac şi marchizul de Bruyères se întoarseră liniştiţi la hanul „Stema Franţei”, unde, ca nişte gentilomi discreţi, nu suflară nicio vorbă despre duel; dar zidurile, despre care se spune că au urechi, au şi ochi: ele văd cel puţin tot aşa de bine pe cât aud. În acel loc, solitar în aparenţă, multe priviri iscoditoare spionaseră feluritele întorsături ale duelului. Trândăvia provinciei dă naştere la multe din acele muşte invizibile sau puţin băgate în seama care se învârtesc prin locurile în care trebuie să se întâmple ceva şi care, bâzâind din aripi, zboară apoi să răspândească pretutindeni noutatea. Încă la ora dejunului, întregul Poitiers ştia că ducele de Vallombreuse fusese rănit într-un duel de către un adversar necunoscut. Sigognac, trăind foarte retras la han, nu-şi arătase publicului decât masca, nu şi figura. Acest mister aţâţa la culme curiozitatea, iar imaginaţiile lucrau cu înfrigurare pentru a descoperi numele învingătorului. Este de prisos să relatăm bizarele presupuneri făcute. Fiecare îşi construia cu multă dificultate presupunerea sa, bazându-se pe inducţiile cele mai frivole şi mai ridicole, dar nu-i trecuse nimănui prin cap năstruşnica idee că adevăratul învingător era căpitanul Fracasse, de care râseseră atâta în ajun. Un duel între un

senior de un asemenea rang şi un măscărici ar fi părut o invenție prea gogonată şi prea neroadă pentru a putea da naştere la vreo bănuială. Mai multe persoane din lumea bună îşi trimiseseră oamenii la palatul Vallombreuse pentru a afla noutăți despre duce, socotind să obțină o informație cât de mică datorită indiscreției obişnuite a valeților; dar valeții rămaseră taciturni ca muții din seraiuri, pentru temeinicul motiv că nu aveau nimic ce să spună.

Vallombreuse, din pricina bogăției, a trufiei, frumuseții şi a succeselor sale pe lângă femei, stârnise în jurul său multe invidii, care nu aveau curajul să se arate fățiş; dar înfrângerea sa făcea mare plăcere răutății obscure. Era primul eşec pe care-l suferea şi toți cei jigniți de aroganța sa se bucurau acum de această lovitură, care ținteşte din plin în cele mai delicate fibre ale amorului său propriu. Nu mai conteneau să trăncănească despre bravura, îndemânarea şi minunata înfățişare a adversarului, deşi nu-l văzuseră niciodată. Doamnele, care toate aveau să se plângă mai mult sau mai puțin de purtările tânărului duce față de ele, întrucât Vallombreuse făcea parte dintre acei sacrificatori ale căror capricii răutăcioase pângăresc altarul unde au ars tămâie, se arătau pline de entuziasm față de acela care le răzbuna jignirile secrete. L-ar fi încoronat bucuros cu lauri şi cu mirt: să exceptăm însă din numărul lor pe drăgăstoasa Corisanda, care, cât pe aci să înnebunească de aflarea ştirii, plânse în văzul tuturor şi cu riscul celei mai aspre şi urâte primiri, reuşi să înfrângă consemnul şi să-l vadă nu pe duce, prea bine păzit pentru aşa ceva, ci pe cavalerul de Vidalinc, mai blând şi mai indulgent, care îşi dădu multă osteneală s-o liniştească pe această amantă, mai sensibilă decât era cazul

la nenorocirile unui ingrat.

Cu toate acestea, cum nimic nu poate rămâne ascuns pe acest glob pământesc şi sublunar, se afla de la jupân Bilot,

care o ştia de la Jacques, valetul marchizului, de faţă la convorbirea dintre Sigognac şi stăpânul său la supeul Zerbinei, că eroul necunoscut, învingător al tânărului duce de Vallombreuse, era, fără niciun pic de îndoială, căpitanul Fracasse, sau, pentru a spune mai exact, un baron ce se angajase din dragoste în trupa ambulantă a lui Irod. Cât despre nume, Jacques îl uitase. Era un nume care se termină în gnac, terminaţie comună în ţinutul Gasconiei, dar era atât cât se poate de sigur de rangul său nobiliar.

Aceasta istorie adevărată, deşi romanţioasă, avu mult succes în Poitiers. Cu toţii se interesară de acest

gentilom atât de brav şi cu o spadă aşa de grozavă, iar când căpitanul Fracasse apăru pe scenă, aplauze prelungite, chiar mai înainte de-a deschide gura, dovediră simpatia ce i se purta. Ba unele doamne, dintre cele mai cu vază şi mai bogate, nu se sfiiră să-şi fluture batistele. Şi pentru Isabella răsunară aplauze mai sonore decât de obicei, care erau cât pe aci s-o zăpăcească pe tânăra actriţă şi făcură să-i se ridice în obraji, pe sub pojghiţa de fard, roşeaţa naturală a pudorii. Fără să-şi întrerupă rolul, ea răspunse acestor dovezi de simpatie printr-o reverenţă modestă şi o graţioasă înclinare din cap.

Irod îşi frecă mâinile de bucurie, iar faţa sa lată şi cam gălbuie înflorea ca o lună plină, deoarece încasările erau grozave şi casa ameninţa să crape din pricina unei supraabundenţe monetare, toată lumea vrând să-l vadă pe acest faimos căpitan Fracasse, actor şi gentilom, pe care nu-l înspăimântau nici ciomege şi nici spade şi care nu se temea, ca un inimos apărător al frumuseţii, să se măsoare cu un duce, teroarea celor mai viteji. Cât despre Blazius, el nu prevestea nimic bun de pe urma acestui triumf; se temea, nu fără motiv, de firea răzbunătoare a lui Vallombreuse, care putea să găsească multe şi felurite mijloace să-şi ia revanşa şi să joace cine ştie ce festă urâtă

trupei. Oalele de pământ, spunea el, chiar dacă nu s-au sfărâmat la prima izbitură, trebuie să evite să se ciocnească cu oalele de fier, metalul fiind mai tare decât argila. Cuvinte pentru care Irod, încrezător în sprijinul lui Sigognac şi al marchizului, îl numea poltron şi fricos ce ştie numai să tremure şi să clănţăne din dinţi.

Dacă baronul n-ar fi fost sincer îndrăgostit de Isabella, ar fi putut cu uşurinţă să comită o infidelitate şi chiar două, deoarece nu o singură frumuseţe din oraş îi surâdea cu un aer foarte tandru, în ciuda costumului extravagant, a nasului de carton înroşit cu cinabru şi a rolului ridicol, care nu încuraja deloc iluziile romanţioase. Din pricina sa, succesul lui Leandru fu chiar compromis. În zadar îşi arăta piciorul frumos şi se umfla în pene ca un porumbel moţat şi încălţat, zadarnic îşi răsucea cu degetul buclele perucii şi îşi arăta inelul cu diamant sau îşi descoperea dinţii până la gingii; nu mai producea niciun efect şi ar fi fost în stare să turbeze de ciudă dacă la Dama tapada nu ar fi fost la postul ei, să-l soarbă din priviri şi să-i răspundă la semnele din ochi pe care-i le făcea, prin uşoarele lovituri de evantai pe marginea lojii şi prin alte semne de înţelegere amoroasă. Recenta sa izbândă galantă îi turna balsam peste această mică rană deschisă în amorul său propriu, iar plăcerile pe care-i le promitea noaptea îl consolau că nu este astrul serii.

Comedianţii se înapoiară la han, iar Sigognac o conduse pe Isabella până la camera ei, unde tânăra actriţă, contrar obiceiului ei, îi îngădui să intre. O slujnică aprinse o lumânare, mai puse nişte lemne pe foc şi se retrase discret. Când uşa se închise, Isabella luă mâna lui Sigognac şi o strânse cu mai multă putere decât ar fi putut crede că au nişte degete plăpânde şi delicate şi cu o voce tulburată de emoţie, îi spuse:

— Jură-mi că nu te vei mai bate pentru mine. Jură-mi, dacă mă iubeşti aşa cum spui.

— Este un jurământ pe care nu pot să-l fac, rosti baronul; dacă vreun îndrăzneț își îngăduie să nu-ți arate tot respectul cuvenit, îl voi pedepsi, desigur, așa cum sunt dator, fie el duce sau prinț.

— Gândeștete, continua Isabella, că eu nu sunt decât o biată comediantă, expusă afronturilor primului venit. Opinia lumii, prea justificată, vai! de obiceiurile din teatru, este că orice actriță este dublată de o curte-zană. Când o femeie a pus piciorul pe scenă, ea aparține publicului; privirile lacome îi analizează cu de-amănuntul farmecele, îi scrutează frumusețea, iar imaginația se face stăpână pe ea ca pe o amantă. Fiecare, pentru că o cunoaște, crede că este și cunoscut și dacă este admis în culise, îi tulbură pudoarea prin lipsa de decență a unor mărturisiri pe care ea nu le-a provocat. Dacă este cuminte, i se ia virtutea drept prefăcătorie curată sau calcul interesat. Sunt lucruri care trebuie suportate pentru că nu pot fi schimbate. De aici înainte încrede- te în mine, pentru a respinge, printr-o ținută rezervată, prin cuvinte tăioase, printr-o înfățișare rece, impertinentele seniorilor, ale secăturilor și ale înfumuraților de tot felul care se holbează la toaleta mea sau zgârie cu pieptenele, în pauzele spectacolului, la ușa cabinei mele. O lovitură cu o balenă de corset peste degetele ce-și iau prea multă libertate face tot atât cât și o lovitură a spadei dumitale.

— Îngăduie-mi să cred, fermecătoare Isabella, spuse Sigognac, că spada bărbatului curtenitor poate să sprijine la timp balena de corset a femeii cinstite și nu-și retrage onoarea de-a fi apărătorul și cavalerul tău.

Isabella strângea mai departe mâna lui Sigognac într-a sa și își ațintea asupra lui ochii albaștri plini de

mângâieri și de rugăminți mute, doar îi va smulge jurământul dorit; însă baronul nici nu voia să audă de așa ceva, era neînduplecat ca un hidalgo în ceea ce privește

onoarea şi ar fi bravat de o mie de ori moartea decât să îngăduie ca stăpânei inimii sale să nu-i se arate tot respectul cuvenit; voia că Isabella, pe scenă, să fie stimată la fel ca o ducesă dintr-un salon.

— Te rog, promite-mi, rosti tânăra comediantă, că nu te vei mai expune pentru motive fără însemnătate. Oh! În ce nelinişte şi în ce spaimă am aşteptat reîntoarcerea dumitale! Ştiam că te duci să te baţi cu acest duce, despre care toţi vorbesc cu groază. Zerbina îmi povestise totul. Rău ce eşti, să-mi torturezi astfel inima! Bărbaţii ăştia nu se gândesc deloc la bietele femei când le este în joc orgoliul; merg înainte fără să audă hohotele de plâns, fără să vadă lacrimile, surzi, orbi, feroci. Ştii oare că, dacă ai fi fost ucis, acum aş fi moartă?

Lacrimile care străluceau în ochii Isabellei, numai la ideea primejdiei prin care trecuse Sigognac şi tremuratul nervos al vocii sale arătau că dulcea fiinţă spunea adevărul.

Mişcat, mai mult decât s-ar putea spune, de această pasiune sinceră, baronul de Sigognac, învăluind talia Isabellei cu mâna rămasă liberă, o atrase la pieptul său fără ca ea să opună vreo rezistenţă, iar buzele sale atinseră uşor fruntea plecată a tinerei, în timp ce respiraţia ei gâfâindă o simţea pe inima sa.

Rămaseră astfel câteva minute tăcuţi, într-un extaz de care un iubit mai puţin respectuos decât Sigognac ar fi profitat, dar lui îi repugnă să abuzeze de această castă uitare de sine izvorâtă din durere.

— Consoleazăte, scumpa mea Isabella, rosti el cu o voioşie duioasă, nu sunt mort, ba chiar mi-am rănit adversarul, cu toate că trece drept un duelist destul de bun.

— Ştiu că ai o inimă vitează şi o mâna sigură, continua Isabella; de aceea te şi iubesc şi nu mi-e teamă să ţi-o spun, fiind convinsă că îmi voi respecta sinceritatea şi n-ai să încerci să obţii niciun avantaj de pe urma acestei

destăinuiri. Când te-am văzut atât de trist şi atât de părăsit, în acel castel lugubru unde ți se ofilea tinerețea, am simțit pentru tine o milă duioasă şi melancolică. Fericirea nu mă seduce, strălucirea ei mă înspăimântă. Fericit fiind, mi-ai fi inspirat frică. Cu prilejul acelei plimbări prin grădină, când dădeai în lături mărăcini din fața mea, mi-ai cules un mic trandafir sălbatic, unicul dar pe care puteai să mi-l oferi; am lăsat să cadă peste el o lacrimă înainte de a-l ascunde în sân şi în tăcere, ți-am dat în schimb inima mea.

Auzind aceste cuvinte suave, Sigognac voi să sărute frumoasele buze care le rostiră; dar Isabella se desprinsese din înlănțuirea sa nu ca o mironosiță speriată, dar cu acea fermitate plină de modestie căreia un bărbat politicos nu trebuie să i se împotrivească.

— Da, te iubesc, continuă ea, dar nu aşa cum te iubesc celelalte femei; eu am drept țel gloria ta, iar nu plăcerea mea. Țin să fiu luată drept iubita ta, deoarece este singurul motiv care poate scuza prezența ta în mijlocul acestei trupe de actori ambulanți. Ce importanță pot avea clevetirile ordinare dacă eu îmi păstrez neîntinată stima față de mine şi dacă mă ştiu o virtuoasă? O pată m-ar face să mor. Fără îndoială, sângele nobil care îmi curge prin vine îmi inspiră această mândrie, tare ridicolă – nu-i aşa? – la o comediantă, dar aşa sunt plămădită.

Sigognac era timid, dar era tânăr. Aceste încântătoare mărturisiri, care n-ar fi spus nimic unui înfumurat, pe el îl copleşeau cu o beție delicioasă şi îl tulburau nespus demult. O roşeață vie i se urcă în obrajii de obicei aşa de palizi; i se părea că prin fața ochilor îi trec flăcări; urechile îi țiuiau şi resimțea până în grumaz zvâcnirile iuți ale inimii. Desigur, Sigognac nu punea câtuşi de puțin la îndoială virtutea Isabellei, dar credea că un pic de îndrăzneala ar triumfa asupra scrupulelor ei; auzise spunându-se că ceasul îndrăgostiților, de-a sunat o dată şi nu te ai folosit de el, nu

se mai întoarce. Fata se afla acolo, înaintea lui, în toată gloria frumuseții sale, strălucitoare, luminoasă, suflet înaripat, înger viu în pragul paradisului iubirii; tânărul făcu câți-vă paşi spre ea şi o prinse în brațele sale cu ardoare, tremurând, cuprins parcă de friguri.

Isabella nu încerca să lupte; dar, lăsându-se pe spate pentru a se feri de sărutările tânărului, aținti asupra lui o privire plină de dojană şi scăldată în durere. Din ochii ei frumoşi albaştri țâşniră lacrimi curate, adevărate perle de castitate, ce se rostogoliră de-a lungul obrajilor din care dispăruse dintr-o dată orice culoare, până pe buzele lui Sigognac; un hohot de plâns înăbuşit îi umfla pieptul şi tot trupul i se înmuie, ca şi cum ar fi fost gata să-şi piardă cunoştința.

Baronul, pierdut de spaimă, o aşeză într-un fotoliu şi îngenunchind în fața ei, îi luă mâinile pe care ea i le lasă într-ale lui, implorând iertare, dând vina pe focul tinereții, pe o clipă de amețeală de care se căia şi pe care o va ispăşi prin supunerea cea mai desăvârşită.

— Mi-ai făcut mult rău, spuse într-un sfârşit Isabella, suspinând. Aveam atâta încredere în delicatețea dumitale! Mărturisirea iubirii mele ar fi trebuit să-ți fie de ajuns şi să te facă să înțelegi chiar prin sinceritatea ei că eram hotărâtă să nu cedez. Credeam că mă vei lăsa să te iubesc după fantezia mea, fără să-mi sperii dragostea prin porniri vulgare. Mi-ai gonit această încredere; nu mă îndoiesc de cuvântul dumitale, dar nu mai îndrăznesc să-mi mai ascult îndemnurile inimii. Îmi era totuşi nespus de plăcut să te văd, să te aud, să-ți urmăresc gândurile în privirile ochilor! Doream să împart cu dumneata mâhnirile, lăsând altora plăcerile. Printre toți aceşti bărbați grosolani, libertini, desfrânați, există unul, îmi spuneam, care crede în pudoare şi ştie să respecte ceea ce iubeşte. Îmi făurisem acest vis, de-a avea o afecțiune pură, eu, fată de teatru, urmărită fără

încetare de o odioasă curte. Nu ceream decât să te conduc până în pragul fericirii şi să reintru apoi în adâncul umbrei mele. Vezi că nu eram foarte pretenţioasă.

— Adorabilă Isabella, fiecare cuvânt pe care îl rosteşti, exclamă Sigognac, mă face să simt tot mai mult cât am fost de nedemn; n-am ştiut să preţuiesc această inimă de înger; ar trebui să sărut urma paşilor tăi. Dar să nu te temi de nimic din partea mea; soţul va şti să înfrâneze aventurile nesăbuite ale amantului. Eu n-am decât numele meu; este curat şi fără pată ca şi tine. Ţi-l ofer dacă vrei să-l accepţi.

Sigognac stătea mai departe în genunchi în faţa Isabellei. La aceste cuvinte tânăra se aplecă spre el şi luându-i capul în mâini cu un gest de pasiune delirantă, îşi apropie gură de buzele baronului într-o sărutare fugară; apoi, ridicându-se, făcu câţiva paşi prin cameră.

— Vei fi soţia mea, spuse Sigognac îmbătat la atingerea acestei guri fragede ca o floare, arzătoare ca o flacără.

— Niciodată, niciodată! răspunse Isabella cu o exaltare extraordinară; mă voi arăta demnă de o aşa onoare, refuzând o! Oh! Prietene, în ce încântare cerească pluteşte sufletul meu! Aşadar mă stimezi? Ai cuteza deci să mă conduci cu capul sus în acele săli unde se găsesc portretele strămoşilor tăi, în acea capelă unde se află mormântul mamei tale? Aş putea să stau fără teamă în faţa privirii morţilor care ştiu totul, iar coroniţa virginală n-ar minţi pe fruntea mea!

— Cum! strigă baronul, spui că mă iubeşti şi nu vrei să mă accepţi nici ca iubit şi nici ca soţ?

— Mi-ai oferit numele, aceasta îmi este de ajuns. Ţi-l înapoiez, după ce-l am păstrat un minut în inima mea. O clipă ţi-am fost soţie şi nu voi fi niciodată a altuia. În timp ce te sărutăm, am spus da în sinea mea. Nu aveam dreptul la atâta fericire pe pământ. Pentru tine, drag prieten, ar fi o mare greşeală să-ţi încurci soarta cu o biată comediantă ca

mine, căreia i s-ar reproşa totdeauna viaţa sa de teatru, deşi această viaţă a fost cinstită şi nepătată. Privirile reci şi înţepate cu care m-ar întâmpina doamnele din lumea mare te-ar face să suferi şi n-ai putea să provoci la duel pe răutăţile astea. Eşti ultimul vlăstar dintr-un neam nobil şi ai datoria să redai casei strălucirea de odinioară, înfrântă de soarta vitregă. Când cu o privire duioasă te-ai decis să-ţi părăseşti castelul, te gândeai la iubiri trecătoare şi la aventuri amoroase; era foarte firesc; eu, anticipând viitorul, mă gândeam la cu totul altceva. Te vedeam revenind la Curte, în veşminte magnifice, cu vreo înaltă demnitate. Castelul Sigognac îşi recăpăta vechea strălucire; smulgeam în gând iedera de pe ziduri, acopeream din nou cu ardezie străvechile turnuri, aşezam la loc pietrele căzute, puneam iarăşi geamuri la ferestre, auream din nou berzele şterse de pe blazonul tău şi după ce te conduceam până la hotarele domeniilor tale, dispăream înăbuşindu-mi un suspin.

— Visul tău se va îndeplini, nobilă Isabella, dar nu aşa cum spui, deznodământul ar fi prea trist. Ai să fii prima care, cu mâna ta într-a mea, vei trece acest prag, de unde mărăcinii părăsirii şi ai soartei vitrege vor fi dispărut.

— Nu, nu, va fi vreo frumoasă, nobilă şi bogată moştenitoare, demnă de tine în toate privinţele, pe care o vei putea prezenta cu orgoliu prietenilor tăi şi despre care nimeni nu va putea spune cu un surâs răutăcios: „Am fluierat-o sau am aplaudat-o la cutare pasaj”.

— Este o adevărată cruzime să te arăţi atât de adorabilă şi de perfectă şi să răpeşti orice speranţă, spuse Sigognac; să deschizi cerul şi să-l fereci apoi, nimic nu este mai barbar. Dar voi îndupleca această hotărâre.

— Să nu încerci, continua Isabella cu o energie dulce, hotărârea este de nestrămutat. M-aş dispreţui dacă aş renunţa la ea. Mulţumeştete cu dragostea cea mai pură, cea mai adevărată, cea mai devotată care a făcut vreodată să

bată inima unei femei, dar nu-mi pretinde altceva. Este oare atât de chinuitor, adăugă ea surâzând, să fii adorat de o ingenuă pe care mai mulți bărbați au prostul gust s-o găsească fermecătoare? Vallombreuse însuşi ar fi mândru de acest lucru!

— Să te dăruieşti şi să te refuzi fără de rezervă, să pui în aceeaşi cupă dulceață şi amărăciune, miere şi pelin, tu singură eşti capabilă de un asemenea contrast.

— Da, sunt o fată bizară, continua Isabella, am moştenit această trăsătură de la mama mea; dar trebuie să mă accepți aşa cum sunt. Dacă ai să tot insişti şi ai să mă chinuieşti, am să mă ascund în vreun azil unde n-ai să mă mai găseşti niciodată. Aşadar ne-am înțeles; şi acum, că s-a făcut târziu, dute în camera ta şi vezi de aranjează versurile rolului meu din piesă pe care urmează s-o jucăm în curând, versuri care nu se potrivesc nici cu figura şi nici cu caracterul meu. Eu sunt mica ta prietenă, fii marele meu poet.

Pe când rostea această frază, Isabella căută în fundul unui sertar un sul legat cu o panglicuță trandafirie, pe care îl înmâna baronului de Sigognac.

— Acum, sărută-mă şi dute, spuse ea întinzându-i obrazul. Vei lucra pentru mine şi orice muncă se cuvine să fie răsplătită.

Întors la el în cameră, lui Sigognac îi trebui multă vreme spre a-şi reveni de pe urma emoției iscate de această scenă. Era în acelaşi timp dezolat şi cuprins de încântare, radios şi sumbru, în paradis şi în infern. Râdea şi plângea, pradă sentimentelor celor mai tumultuoase şi mai contradictorii; bucuria de-a fi iubit de o atât de frumoasă ființă şi cu un suflet atât de nobil îl făcea să exulte de fericire, iar certitudinea de-a nu obține niciodată nimic îl aruncă într-o descurajare adâncă. Încetul cu încetul aceste talazuri nebune se potoliră şi calmul puse din nou stăpânire pe el.

Mintea sa reluă una câte una frazele Isabellei pentru a le analiza în toate chipurile, iar tabloul castelului de Sigognac reconstruit, pe care îl evocase Isabella, i se înfăţişa în imaginaţia sa înfierbântată în culorile cele mai vii şi mai puternice. Treaz fiind şi cu ochii deschişi, căzu într-un fel de vis.

Parcă faţada castelului radia voioasă, albă în soare, iar moriştile de vânt aurite proaspăt străluceau pe fondul cerului albastru.

Pierre, îmbrăcat într-o livrea bogată, în picioare, între Miraut şi Belzebut, sub poarta cu armoriile seniorale, îşi aştepta stăpânul. Din căminurile stinse atât amar de vreme se înălţau nori voioşi de fum, care dovedeau că bătrânul castel era populat de o mulţime de slugi şi de argaţi şi că abundenţa se reîntorsese acolo.

Sigognac se vedea pe sine însuşi îmbrăcat într-un costum pe cât de elegant pe atât de magnific, cu broderii strălucitoare şi sclipitoare, conducând-o spre palatul strămoşilor săi pe Isabella, care purta veşminte de prinţesă, blazonate cu armorii, ale căror însemne şi culori păreau să aparţină uneia dintre cele mai vestite case din Franţa. O coroană ducală îi strălucea pe frunte. Dar tânăra nu părea mai mândră astfel. Îşi păstra aerul tandru şi modest şi ţinea în mâna micul trandafir dăruit de Sigognac, căruia timpul nu-i răpise deloc frăgezimea şi pe când păşea alături de Sigognac, respira mireasma florii.

Când tânăra pereche se apropie de castel, un bătrân cu aspectul cel mai venerabil şi mai maiestuos, pe

pieptul căruia străluceau mai multe decoraţii şi a cărui figură îi era cu totul străină lui Sigognac, făcu câţiva paşi în faţa porticului, ca pentru a ura bun venit tinerilor soţi. Dar ceea ce îl surprinse foarte mult pe baron era faptul că lângă bătrân se afla un tânăr având cea mai mândră înfăţişare şi ale cărui trăsături nu le deosebi bine la început, dar care

numaidecât i se păru a fi ducele de Vallombreuse.

Tânărul îi surâdea prieteneşte şi nu mai avea expresia lui semeață.

Arendaşii şi şerbii strigau: „Trăiască Isabella! Trăiască Sigognac!” cu semnele celei mai vii bucurii. Prin tumultul aclamațiilor răzbăteau sunetele unei fanfare de vânătoare; numaidecât, din mijlocul unui desiş, pătrunse în verdeața unei poieni, cravaşându-şi un superb armăsar rebel, o amazoană ale cărei trăsături semănau mult cu cele ale Yolandei. Ea atinse uşor cu mâna gâtul calului, îl îndemnă la un mers mai potolit şi trecu încet pe dinaintea castelului. Sigognac, fără voia lui, urmărea din ochi superba vânătoriță, a cărei fustă de catifea se umfla ca o aripă; dar cu cât o privea mai mult, cu atât viziunea pălea şi se estompa, pierzându-şi cu totul culorile. Ea căpătă străvezimi de umbră şi prin contururile sale aproape şterse, se distingeau mai multe amănunte ale peisajului. Yolanda pierea ca o amintire confuză în fața realității Isabellei. Adevărata iubire făcea să se risipească primele vise ale adolescenței. Într-adevăr, în acest castel ruinat, unde ochii nu aveau să se adape cu altceva decât cu priveliştea dezolării şi a mizeriei, baronul trăise posomorât, într-o stare de somnolență, neînsuflețit, mai asemănător cu o umbră decât cu un bărbat, până în ziua primei sale întâlniri cu Yolanda de Foix, ce vâna în landa pustie. Nu mai văzuse până atunci decât țăranci pârlite de soare şi de vânt, decât păstorițe pline de noroi, femele şi nu femei; Sigognac păstra despre această viziune o senzație de orbire, cum au cei care contemplă soarele. El vedea, neîncetat, plutind prin fața ochilor, chiar şi când îi închidea, această figură strălucitoare care îi părea să aparțină unei alte sfere. Yolanda, este adevărat, era neasemuit de frumoasă, minunată la trup pentru a fascina bărbați mai obişnuiți cu societatea femeilor alese decât un biet boiernaş ce se plimba pe un căluț

răpciugos, în hainele prea largi moştenite de la răposatul său tată. Dar, la surâsul stârnit de veşmintele sale groteşti, Sigognac simțise cât ar fi de ridicol să nutrească cea mai slabă nădejde privitoare la această insolență frumusețe. El o evita pe Yolanda, sau se ascundea pentru a o vedea, fără a fi zărit, înapoia vreunui gard sau trunchi de arbore, pe drumurile pe unde Yolanda obişnuia să umble cu suita sa de admiratori, pe care Sigognac, în dispreţul său faţă de sine însuşi, îi găsea, pe toţi, grozav de frumoşi, minunat de bine îmbrăcaţi, neînchipuit de amabili. În acele zile, cu inima înveninată de o tristeţe amară, se reîntorcea la castel palid, desfigurat, abătut, ca un om care s-a sculat după o boală şi nemişcat la marginea căminului, rămânea tăcut ceasuri întregi, cu bărbia în mâini.

Apariţia Isabellei la castel dăduse o ţintă acestei vagi nevoi de iubire care chinuise tinereţea şi care, de nu există alte preocupări, este însoţită de tot soiul de himere. Graţia, dulceaţa, modestia tinerei comediante găsiseră ecou în cele mai duioase tainiţe ale sufletului lui Sigognac, iar acum o iubea într-adevăr nespus demult. Ea îi tămăduise rana pricinuită de dispreţul Yolandei.

Sigognac, după ce s-a lăsat pradă visărilor fantasmagorice, se dojeni pentru lenea sa şi izbuti, nu fără osteneală, să-şi fixeze atenţia asupra piesei pe care i-o încredinţase Isabella pentru a-i retuşa câteva pasaje. Tăie anumite versuri care nu se potriveau cu fizionomia tinerei comediante şi adăugă altele; refăcu declaraţia de dragoste a înamoratului ca fiind rece, preţioasă, afectată şi exprimată într-un stil obscur şi pretenţios. Compuse în locul ei alta, fără îndoială mai naturală, mai pasionată, mai caldă; Sigognac o închină, în gând, Isabellei în persoană.

Această muncă o termină târziu în noapte, dar se descurcă cu succes, fiind satisfăcut de rezultat; a doua zi fu răsplătit printr-un graţios surâs al Isabellei, care începu

numaidecât să învețe versurile potrivite de poetul său, aşa cum îl numea ea acum. Nici Hardy, nici Tristan n-ar fi izbutit mai bine.

La reprezentația de seară publicul a fost şi mai numeros decât în ajun şi puțin a lipsit ca paznicul să nu fie strivit de spectatorii care se îmbulzeau care mai de care să intre în sală, temându-se că nu vor mai găsi locuri, cu toate că îşi plătiseră biletul. Reputația căpitanului Fracasse, învingătorul lui Vallombreuse, creştea din ceas în ceas şi lua proporții himerice şi fabuloase; i s-ar fi atribuit cu plăcere isprăvile lui Hercule şi vitejiile celor doisprezece lorzi ai Mesei rotunde. Câțiva tineri gentilomi, inamici ai ducelui, se sfătuiseră să şi-l facă prieten pe acest viteaz gladiator şi să-l invite să petreacă cu ei, la o cârciumă, plătind şase pistoli de cap. Şi nu puține doamne se străduiseră să ticluiască biletele de dragoste înflăcărate adresate lui şi aruncaseră în foc cinci sau şase ciorne neinspirate. Pe scurt, era la modă. Numele lui era pe toate buzele. El se sinchisea destul de puțin de aceste succese care îl scoteau din obscuritatea unde ar fi vrut să rămână, dar îi era peste putință să li se sustragă; trebuia să suporte efectele succesului; un moment avu fantezia să fugă şi să nu mai apară pe scenă. Gândul disperării care l-ar fi prins pe Tiran, cu totul uimit de enormele încasări pe care le făceau, îl împiedica să treacă la acțiune. Aceşti comedianți cumsecade, care îl ajutaseră în clipele de sărăcie lucie, nu trebuiau oare să profite de pe urma succesului neaşteptat de care se bucura el acum? De aceea, resemnându-se la a-şi juca rolul, îşi aranjă masca pe față, încheie catarama centironului, îşi potrivi mantia pe umăr şi aşteptă să fie anunțat că i-a venit rândul să intre în scenă. Încasările fiind frumoase şi trupa numeroasă, Irod, ca director generos, dublase luminatul, astfel încât sala era inundată de o lumină strălucitoare, întocmai ca la un spectacol dat la Curte. În speranța că-l vor seduce pe

căpitanul Fracasse, doamnele din oraş se gătiseră cu tot ce aveau mai scump şi după cum se spune la Roma, în fiocchi[124]. Niciun diamant nu mai rămăsese prin scrinuri şi toate aceste pietre preţioase străluceau şi scânteiau pe piepturile mai mult sau mai puţin albe, pe capetele mai mult sau mai puţin frumoase, dar pe care le însufleţea o vie dorinţă de-a plăcea.

O singură loja era încă goală, cea mai bine plasată, cea mai bine văzută dinspre sala, iar toţi ochii se întorceau curioşi într-acolo. Lipsa de punctualitate de care dădeau dovadă cei care plătiseră loja îi miră pe gentilomii şi burghezii din Poitiers, aflaţi la posturile lor de mai bine de o oră.

Irod, întredeschise uşor cortină, pentru a da cele trei lovituri sacramentale să sosească şi cei ce dispreţuiau reguliile teatrului; deoarece nimic nu este mai neplăcut la o comedie, decât aceste târzii şi foarte supărătoare intrări ale unor spectatori, care mişcă scaunele, se aşază zgomotos şi distrag atenţia.

Pe când cortina se ridică uşor, în loja luă loc o tânără şi alături de ea se aşeză cu greu un senior, cu o înfăţişare venerabilă şi patriarhală. Bătrânul gentilom avea plete lungi şi albe, terminate în bucle argintii, ce cădeau de pe tâmplele încă bogate, în timp ce creştetul capului lăsa să se vadă un craniu cu nuanţe ivorii. Şuviţele ţineau tovărăşie unor obraji pe care erau întipărite culori violente, care aduceau mărturie despre obişnuinţa traiului în aer liber şi poate, despre un cult rabelaisian al zeiţei sticlă.

Sprâncenele, rămase negre şi foarte stufoase, umbreau nişte ochi cărora vârsta nu le stinsese vioiciunea şi care scăpărau încă uneori în rotocoalele unor riduri întunecate.

---

[124] În haine de gală.

Nişte mustăţi şi o muscă sub buza de jos, cărora li s-ar fi putut aplica epitetul de grifaigne, folosit îndeosebi de vechile romane eroice medievale când ne prezentau barba lui Charlemagne, se zbârleau în chip de virtute în jurul gurii senzuale şi cu buze groase; o bărbie dublă îi lega figura de gâtul gros, iar aparenţa generală ar fi fost destul de comună, fără de privirea care dădea întregii persoane o notă deosebită şi care nu îngăduia să nu te îndoieşti asupra calităţii personajului. Un guler din dantelă de Veneţia lucrată cu acul se răsfrângea peste vestonul din brocart de aur, iar rufăria de o albeaţă strălucitoare, săltată de un abdomen destul de proeminent, se revărsă şi îi acoperea cingătoarea unor pantaloni scurţi, din catifea de un cafeniu deschis; o mantie de aceeaşi culoare, cu galoane de aur, era aruncată în mod neglijent pe spătarul scaunului. Era uşor de ghicit în acest bătrân un unchi însoţitor, adus în situaţia de dueña de către o nepoată adorată, cu toate capriciile ei; ai fi spus, văzându-i împreună, ea, zveltă şi vaporoasă, el, greoi şi posomorât, că e Diana ducând de zgardă un leu bătrân pe jumătate domesticit, căruia i-ar fi plăcut mai mult să doarmă în vizuina lui decât să fie plimbat astfel prin lume, dar care totuşi se resemnează în faţa acestei situaţii.

Toaleta tinerei dovedea, prin eleganţa ei, bogăţia şi rangul aceleia care o purta. O rochie de un verde ce bătea în albastru, din acea nuanţă pe care pot s-o înfrunte numai blondele cele mai sigure pe tenul lor, punea în valoare albeaţa ca de nea a unui piept descoperit în chip cast, iar gâtul, de transparenţa alabastrului, răsărea, ca pistilul din corola unei flori, dintr-un guleraş scrobit, din dantelă fină, străvezie. Fusta, dintr-o ţesătură de argint, era numai ape de lumină, iar punctele strălucitoare trădau luciul neasemuit de frumos al mărgăritarelor care tiveau rochia şi corsajul. Cosiţele, care păreau scăldate în raze, se ondulau în mici bucle, pe frunte şi tâmple, de-ai fi spus că sunt

turnate în aur viu; pentru a le cânta şi preamări n-ar fi fost de ajuns douăzeci de sonete, cu toate acele concetti[125] italiene şi agudezas[126] spaniole. Sala întreagă era orbită de această frumuseţe, cu toate că nu-şi scosese încă masca, dar tot ceea ce se vedea garanta pentru rest; bărbia delicată şi pură, tăietura perfectă a gurii, a cărei roşeaţă de zmeură câştiga în vecinătatea catifelei negre, ovalul alungit, graţios şi fin al figurii, perfecţia ideală a unei urechi micuţe pe care ai fi putut-o crede cizelată în agată de către Benvenuto Cellini, stăteau mărturie îndeajuns pentru farmecele ce puteau fi invidiate chiar şi de către zeiţele din Olimp.

Curând, stingherită fără îndoială de căldura din sală sau, poate, voind să-şi arate generozitatea faţă de muritori, de care ei nu sunt deloc demni, tânăra zeitate îşi scoase odioasa bucată de carton care eclipsa jumătate din splendoarea sa. Şi atunci cu toţii îi văzură ochii fermecători, ale căror lumini străvezii străluceau ca nişte pietre scumpe de lapis lazuli, între gene lungi de aur întunecat, nasul, pe jumătate grec, pe jumătate acvilin şi obrajii rumeniţi de un imperceptibil carmin ce ar fi făcut să pară spălăcite culorile celui mai fraged trandafir. Era Yolanda de Foix. Gelozia femeilor, care se simţeau ameninţate în succesele lor şi coborâte la treapta de urâciuni sau de bătrâniturI, o recunoscuse fără greş mai înainte de a-şi fi scos masca.

Plimbându-şi privirea liniştită peste sala emoţionată, Yolanda îşi rezemă coatele de marginea lojii, cu obrazul sprijinit în mână, într-o atitudine care ar fi făcut reputaţia unui sculptor şi făuritor de imagini, dacă un maestru, fie el grec sau roman, ar fi putut să inventeze o ţinută de o asemenea graţie dublată şi de o atare eleganţă naturală.

---

[125] Concetti, trăsături de spirit afectate şi strălucitoare (it.).

[126] Agudezas, subtilităţi (sp.).

— Şi mai ales, unchiule, să nu adormi, spuse ea cu jumătate de voce bătrânului senior, care îşi căscă ochii numaidecât şi se îndrepta în scaunul pe care stătea; n-ar fi deloc plăcut pentru mine şi ar fi împotriva legilor vechii galanterii cu care te făleşti neîncetat.

— Fii liniştită, nepoata mea; când neroziile şi năzbâtiile pe care le debitează saltimbancii ăştia, ale căror afaceri mă interesează foarte puţin, au să mă plictisească prea din cale afară, am să te privesc şi numaidecât am să deschid ochii mari, că ai unui monstru din fabulă.

În timpul acestui dialog dintre Yolanda şi unchiul ei, căpitanul Fracasse, ţinând picioarele ca un foarfece deschis, înaintă până aproape de şirul lumânărilor, rostogolind nişte ochi furibunzi şi abordând înfăţişarea cea mai insultătoare şi cea mai semeaţă de pe lume.

Din toate părţile izbucniră aplauze frenetice la intrarea în scenă a actorului favorit, iar atenţia se îndepărtă o clipă de la Yolanda. Negreşit, Sigognac nu era deloc vanitos, iar orgoliul sau de gentilom dispreţuia această meserie de actor ambulant, la care îl silea nevoia. Cu toate acestea, n-am voi să afirmăm că amorul său propriu n-a fost măgulit puţin de această apreciere caldă şi zgomotoasă. Gloria histrionilor, a gladiatorilor, a mimilor a stârnit uneori gelozia personajelor sus puse, a împăraţilor romani şi a Cezarilor, stăpânii lumii, care nu dispreţuiau să-şi dispute, în circ sau pe scena teatrului, coroanele de cântăreţi, de mimi, de luptători şi conducători de care[127], chiar dacă aveau atâtea altele pe cap: martor stă Aenobarbus Nero, pentru a nu pomeni decât de cel mai celebru.

Când conteniră aplauzele, căpitanul Fracasse îşi plimbă prin sală acea privire la care niciun actor nu renunţă,

---

[127] Car, (în antichitate) vehicul cu două roţi, trase de doi sau trei cai, folosiţi în lupte, jocuri şi ceremonii.

pentru a se asigura dacă scaunele sunt ocupate şi pentru a ghici dispoziția binevoitoare sau ostilă a publicului, după care îşi modelează jocul, îngăduindu-şi sau refuzându-şi anumite libertăți.

Deodată baronul simți cum îl cuprind amețelile; luminile luară proporții de nedescris, ca nişte sori, apoi i se părură că devin negre pe un fond luminos. Capetele spectatorilor pe care le desluşea în chip confuz la picioarele lui se topiră într-un fel de ceață informă. O sudoare arzătoare, care deveni numaidecât de gheață, îl scaldă de la rădăcina părului până la călcâie. Picioarele, mai moi decât vata, se îndoiră sub el şi crezu că podeaua teatrului i se urcase până la brâu. Gura pârjolită, uscată, nu mai avea un strop de salivă; un laț de fier îi strângea grumazul la fel cum garrote-le[128] spaniol strangulează un criminal şi din creierul său, vorbele pe care trebuia să le rostească îşi luau zborul speriate, tumultuoase, ciocnindu-se şi încurcându-se ca nişte păsări ce fug din colivia deschisă. Sânge rece, ținută, memorie, toate dispăruseră în acelaşi timp. S-ar fi spus că îl izbise un trăsnet invizibil şi puțin îi lipsi să nu cadă mort, cu nasul în lumânări. O zărise pe Yolanda de Foix, liniştită şi radioasă în loja sa, care ațintea spre el splendizii ei ochi albaştri cu ape verzui.

„O, ruşine! O, furie! O, păcătoasă festă a soartei! O, ghinion grozav de supărător pentru un suflet nobil!

Să fii văzut sub o costumație grotescă, în situația nedemnă şi înjositoare de-a distra oamenii de rând cu tot felul de strâmbături, de către o doamnă atât de trufaşă, de arogantă şi disprețuitoare, în fața căreia, pentru a o umili şi a-i mai tăia din semeție, ai fi vrut să săvârşeşti doar fapte mărețe, eroice, supraomeneşti! Şi să nu poți să te furişezi,

---

[128] Instrument folosit la supliciul prin strangulare (sp.).

să dispari, să te înghită măruntaiele pământului!” Lui Sigognac, pentru o clipă, îi trecu prin minte gândul să fugă, să se azvârlă prin decorul din fundalul scenei, făcând o gaură cu capul, asemenea unei baliste; dar parcă avea în picioare acele tălpi de plumb, despre care se spune că le folosesc alergătorii în exercițiile lor, pentru a se simți mai uşor apoi; nu se putea desprinde de podea şi rămânea acolo pierdut, nemişcat, stupid, spre nespusa mirare a lui Scapin, care, închipuindu-şi că Sigognac şi a uitat rolul, îi sufla încet primele cuvinte ale tiradei.

Publicul crezu că actorul, înainte de-a începe, dorea o a doua salvă de aplauze şi se porni să bată din palme, să tropăie din picioare, să facă cel mai triumfător vacarm care a fost auzit vreodată într-o sală de teatru. Toate acestea îi dădură lui Sigognac răgazul să-şi vină în fire. Făcu un efort suprem de voință şi reintră, în chip violent, în posesia facultăților sale. „Să avem cel puțin gloria infamiei noastre, îşi zise el întărindu-se pe picioare; n-ar mai lipsi decât să fiu fluierat în fața ei şi să primesc, în prezența ei, o grindină de mere verzi şi de ouă răscoapte. S-ar putea să nu mă fi recunoscut îndărătul acestei măşti mârşave. Cine şi-ar putea închipui un Sigognac sub acest costum de maimuță savantă, tărcat cu roşu şi galben? Hai, curaj; noroc! Să fac şi imposibilul ca să reuşesc. Dacă am să joc bine, are să mă aplaude. Va fi, desigur, un straşnic triumf, fiindcă n-o întrec mulți când e vorba de jigniri.”

Aceste reflecții trecură prin mintea lui Sigognac în mai puțin timp decât am avut nevoie ca să le aşternem pe hârtie, până neputând urmări iuțeala gândirii, în timp ce-şi debita marea tiradă cu modulari de voce atât de stranii, cu intonații aşa de neaşteptate, cu o furie comică atât de îndrăcită, încât publicul izbucni în aplauze ce nu mai conteneau, iar Yolanda însăşi, cu toate că lasă impresia că nu gusta asemenea farse, nu se putu opri să nu surâdă.

Unchiul ei, comandorul voluminos, era treaz de-a binelea şi îşi izbea palmele gutoase în semn de satisfacţie.

Nefericitul de Sigognac, în culmea disperării, prin exagerarea jocului său, prin înverşunarea bufoneriilor, prin nebunia fanfaronadelor sale, părea că voieşte să se ridiculizeze pe sine însuşi şi să împingă ocara soartei sale până la limita extremă unde se putea ajunge; îşi aruncă la picioare demnitatea, nobleţea, respectul de sine, amintirea strămoşilor; şi călca peste ele cu o bucurie delirantă şi feroce! „Trebuie să fii mulţumită, potrivnică zeiţă a norocului, sunt destul de umilit şi de cufundat în mârşăvie, gândea el pe când primea bobârnacele, ghiontii şi loviturile de picior; m-ai făcut sărac lipit pământului, acum mă faci ridicol! Mă sileşti printr-o laşă festă să mă dezonorez în faţa acestei persoane mândre! Ce vrei mai mult?”

Câteodată îl cuprindea mânia şi atunci se zbârlea sub ciomagul lui Leandru cu un aer atât de îngrozitor şi de periculos, încât acesta se dădea înapoi de frică; dar, reintrând, printr-o tresărire bruscă, în spiritul rolului său, tremura din tot corpul, clănţănea din dinţi, picioarele îi bâţâiau, se bâlbâia şi spre marea plăcere a spectatorilor, dădea toate semnele celei mai laşe poltronerii.

Aceste extravagante, care ar fi părut ridicole într-un rol mai puţin exagerat decât acela al lui Matamore, erau atribuite de către public vervei actorului, intrat cu totul în pielea personajului şi nu conteneau să producă un efect grozav. Numai Isabella ghicise cărui fapt i se datora tulburarea baronului: prezenţa în sală a acestei insolente vânătoriţe, ale cărei trăsături i se gravaseră bine în memorie. Pe când îşi interpreta rolul, întorcea pe furiş ochii către loja unde trona, cu orgoliul dispreţuitor şi liniştit al unei perfecţii sigure de sine, trufaşa frumuseţe pe care, în umilinţă ei, nu îndrăznea s-o numească rivala sa.

Ea resimţea o amară duioşie să recunoască lăuntric

această superioritate implacabilă şi îşi spunea că nicio femeie n-ar fi putut lupta împotriva farmecului unei asemenea zeițe. Aceste farmece atotputernice o făcură să înțeleagă nesăbuitele pasiuni amoroase pe care le ațâța uneori în mintea puşlamalelor din popor grația incomparabilă a vreunei tinere regine ce-şi face apariția cu ocazia unei intrări triumfale sau a unei ceremonii publice, amoruri urmate de rătăcirea minții, de temniță şi de suplicii. În ceea ce-l priveşte pe Sigognac, îşi promisese să nu se uite la Yolanda, de frică să nu fie cuprins de vreun acces brusc şi pierzându-şi rațiunea, să nu comită în fața publicului cine ştie ce nebunie bizară, care să-l dezonoreze. El încerca, dimpotrivă, să se calmeze, ținându-şi privirea ațintită, când rolul i-o îngăduia, asupra dulcei şi blândei Isabella. Figura ei încântătoare, umbrită de o uşoară tristețe, pe care o explica tirania supărătoare a unui tată, care, în comedie, voia s-o căsătorească împotriva voinței ei, îi redă inimii lui Sigognac un pic de linişte; dragostea uneia îl consola de disprețul celeilalte. Începea să aibă din nou stimă față de el însuşi şi găsea forța trebuincioasă pentru a-şi continua jocul.

Acest supliciu, până în cele din urmă, avu şi el un sfârşit. Piesa se termină, iar când Sigognac, ajuns în culise, sufocat, îşi scoase masca, colegii săi fură izbiți de strania schimbare a trăsăturilor sale. Era livid şi se lăsă să cadă ca un trup fără viață pe un scaun ce se găsea acolo. Văzându-l că e cât pe aci să leşine, Blazius îi aduse o sticlă de vin, susținând că nimic nu este mai indicat în asemenea împrejurări ca o duşcă sau două dintr-un vin straşnic. Sigognac făcu semn că nu voia altceva decât apă.

— Condamnabil regim, spuse Pedantul, gravă eroare dietetică; apa nu e bună decât pentru broaşte, peşti şi lişițe şi nicidecum pentru neamul omenesc; într-o farmacie care se respectă ar trebui scris pe carafele de apă: „Remediu

pentru uz extern”. Bun zdravăn, aş muri pe dată de ar fi să dau pe gât o singură picătură din această umezeală fadă.

Raţionamentele lui Blazius nu-l împiedicară câtuşi de puţin pe baron să înghită o cană plină cu apă. Băutura rece îl refăcu complet şi Sigognac începu să rotească în jurul lui nişte priviri mai puţin înspăimântate.

— Aţi jucat într-un chip admirabil şi fantastic, rosti Irod apropiindu-se de căpitan, dar trebuie să vă mai stăpâniţi. O asemenea vâlvătaie v-ar mistui curând de tot. Arta comediantului cere să se menajeze şi să nu înfăţişeze decât aparenţele lucrurilor. El trebuie să fie rece dând foc scenei şi să rămână liniştit în mijlocul celor mai teribile furii. Nicicând vreun actor nu a reprezentat atât de profund emfaza, impertinenţa şi nebunia lui Matamore şi dacă aţi putea să dispuneţi totdeauna de asemenea efecte de improvizaţie, aţi cuceri laurii comediei înaintea oricărui altul.

— Nu-i aşa, răspunse cu amărăciune baronul, că am întruchipat bine personajul? Eu însumi mă simţeam tare burlesc şi grozav de bufon în scena în care îmi trece capul prin chitara pe care Leandru mi-o sparge de ţeastă.

— Într-adevăr, continua Tiranul, luaserăţi aerul cel mai bizar furibund şi rizibil care se poate imagina. Domnişoara Yolanda de Foix, această splendidă persoană, atât de mândră, de nobilă, de serioasă, a binevoit să surâdă. Am văzut cu ochii mei.

— Este o mare onoare pentru mine de-a o fi distrat pe această frumuseţe, răspunse Sigognac, ai cărui obraji se împurpurară brusc.

— Scuzaţi-mă, exclamă Tiranul, care observase roşeaţa. Acest succes care ne îmbăta pe toţi, bieţi comedianţi de profesie, trebuie să fie, de bună seamă, indiferent unei persoane de rangul dumneavoastră, mult deasupra aplauzelor, chiar de ar fi ele ilustre.

— Nu m-ai supărat deloc, brave Irod, rosti Sigognac, întinzând mâna Tiranului; trebuie să faci bine tot ceea ce faci. Dar nu puteam să nu mă gândesc că tinerețea mea sperase la alte triumfuri.

Isabella, care se îmbrăcase pentru cealaltă piesă, trecu pe lângă Sigognac şi mai înainte de-a intra în scenă, îi aruncă o privire de înger consolator, în care se citea atâta tandrețe, simpatie, pasiune, încât tânărul o uită cu totul pe Yolanda şi nu se mai simți nefericit. A fost ca un balsam divin care i-a cicatrizat rănile orgoliului, pentru un moment cel puțin, deoarece rănile acestea se redeschid şi sângerează mereu.

Marchizul de Bruyères era la postul său şi oricât ar fi fost de ocupat s-o aplaude pe Zerbina în timpul spectacolului, nu iută să se ducă s-o salute pe Yolanda, pe care o cunoştea şi pe care o însoțea uneori la vânătoare. Îi povesti, fără să-l numească pe baron, despre duelul căpitanului Fracasse cu ducele de Vallombreuse, ale cărui detalii le cunoştea mai bine decât nimeni altul, fiind martorul unuia dintre cei doi adversari.

— Nu este deloc cazul să faceți pe discretul, răspunse Yolanda, am ghicit uşor: căpitanul Fracasse nu este altul decât baronul de Sigognac. Nu-l am văzut oare plecând din turnul său cu bufnițe în tovărăşia acestei gâsculițe, a acestei țigăncuşe care joacă roluri de ingenuă cu un aer atât de pătruns, adăugă ea cu un surâs puțin cam forțat şi nu se afla oare în castelul dumneavoastră în alaiul comedianților? După înfățişarea sa de nătărău nu l-aş fi crezut să fie un aşa de straşnic măscărici şi un spadasin atât de viteaz.

Pe când vorbea Yolanda, marchizul îşi plimbă privirile prin sală, pe care o putea observa mai bine decât din locul pe care îl ocupa de obicei, foarte aproape de scenă, pentru a urmări cât mai bine jocul Zerbinei. Atenția i se îndreptă asupra doamnei mascate, pe care n-o zărise deloc până atunci, pentru că el însuşi, aşezat în primul rând, întorcea

aproape totdeauna spatele spectatorilor, de care dorea să nu prea fie remarcat. Cu toate că doamna mascată părea ca şi îngropată sub dantelele sale negre, marchizul crezu că recunoaşte în înfăţişarea şi în atitudinea acestei frumuseţi misterioase ceva care îi reamintea în chip vag de soţia sa, marchiza. „Eh! îşi zise el, marchiza trebuie să se afle la castelul de Bruyères, unde am lăsat o. Dar la degetul inelar al mâinii pe care necunoscută şi o ţinea cochet pe marginea lojii, parcă pentru a se despăgubi de faptul că nu-şi arăta figura, îi scânteia un diamant destul de mare, pe care marchiza avea obiceiul să-l poarte şi acest indiciu tulburându-i fantezia, marchizul, cu gândul să se ducă spre a se convinge asupra faptului, îşi luă rămas bun de la Yolanda şi de la bătrânul senior, cu nişte forme de politeţe cam bruşte, dar nu suficient de prompte, astfel încât, atunci când ajunse la ţintă, găsi doar cuibul, fără pasăre. Doamnă, alarmată, plecase, din care pricină marchizul rămase foarte perplex şi descumpănit, cu toate că era un soţ filosof. „Să fie oare îndrăgostită de acest Leandru? murmură el; din fericire am pus să-l ciomăgească cu anticipaţie pe înfumuratul ăsta şi în privinţa asta nu-i mai datorez nimic.” Gândul acesta îi readuse obişnuita-i seninătate şi se duse înapoia cortinei să se întâlnească cu Subreta, care se şi miră că nu-l vede dând fugă, primindu-l cu o proastă dispoziţie simulată, cu care acest gen de femei ştiu să-i întărate pe bărbaţi.

După reprezentaţie, Leandru, neliniştit de faptul că marchiza dispăruse brusc în mijlocul spectacolului, se îndreptă spre piaţa bisericii, la locul unde pajul venea să-l ia cu călească. Îl găsi pe paj singur, care, după ce îi înmână o scrisoare însoţită de o mică cutie foarte grea, dispăru atât de repede în întuneric, încât comediantul s-ar fi putut îndoi de realitatea apariţiei, dacă n-ar fi ţinut în mâini biletul şi pachetul. În acel moment trecea pe acolo, cu un felinar în mână, un lacheu care îşi cauta stăpânul într-o casă

învecinată. Oprindu-l, Leandru rupse pecetea de pe scrisoare cu o mână grăbită şi tremurătoare şi apropiind biletul de felinarul pe care valetul i-l ținea la înălțimea nasului, citi rândurile următoare:

„Scumpe Leandru, îmi este tare teamă că soțul meu m-a recunoscut la spectacol, cu toată masca pe care o purtam; îşi ațintea ochii cu atâta insistență asupra lojii mele, încât m-am retras în mare grabă spre a nu fi surprinsă. Prudența, atât de potrivnică umorului, ne recomandă să nu ne vedem în noaptea aceasta în pavilion. Ai putea să fii spionat, urmărit, omorât poate, fără să mai vorbim de pericolele la care eu însămi pot să fiu expusă. În aşteptarea unor ocazii mai fericite şi mai prielnice, te rog să porți întreitul lanț de aur pe care ți-l va înmâna pajul meu. Fie ca el, ori de câte ori îl vei pune la gât, să-ți amintească de aceea care nu te va uita niciodată şi te va iubi mereu!

Aceea care, pentru tine, nu este decât Maria."

„Vai! Iată că frumosul meu roman s-a sfârşit, îşi spunea Leandru pe când dădea ceva mărunțiş lacheului care îi ținuse felinarul spre a citi biletul. Păcat! Ah! Fermecătoare marchiză, sunt sigur că te-aş fi iubit vreme îndelungată! continuă el după ce se îndepărta valetul; dar destinul gelos pe fericirea mea s-a împotrivit; să fii liniştită, doamnă, n-am să te compromit prin pasiuni indiscrete. Acest soț brutal m-ar zdrobi fără milă şi ar împlânta lama pumnalului în sânul tău alb. Nu, nu, fără asemenea măceluri sălbatice, mult mai potrivite pentru tragedii decât pentru viața obişnuită. Chiar de ar fi să-mi sângereze inima, nu voi căuta nicidecum să te revăd şi mă voi mulțumi să sărut acest lanț mai puțin fragil şi mai greu decât acela care ne-a unit o clipă. Cât poate să valoreze oare? Pe puțin o mie de ducați, judecând după greutate! Câtă dreptate am să iubesc doamnele din lumea mare! Ele nu prezintă alte inconveniente decât ciomăgelile şi loviturile de spadă pe care le rişti în slujba lor. La urma

urmei, aventura ia sfârşit într-un chip agreabil, să nu ne plângem.” Şi, curios să vadă cum îi străluceşte şi sclipeşte la lumina lanţul său de aur, Leandru se îndrepta spre hanul „Stema Franţei”, cu un mers destul de sigur pentru un iubit căruia tocmai i s-a dat paşaportul.

Intrând în camera sa, Isabella găsi pe masă o casetă aşezată în aşa fel, încât să atragă chiar şi privirea cea mai distrată. O hârtie îndoită era aşezată sub unul din colţurile cutiei, care conţinea, de bună seamă, lucruri foarte preţioase, întrucât ea însăşi era o bijuterie. Hârtia nu purta peceţi şi cuprindea doar aceste cuvinte, aşternute cu un scris tremurat şi chinuit, trădând o mână puţin deprinsa cu aşa ceva: Pentru Isabella.

O impurpurare de indignare se ivi numaidecât în obrajii comediantei la vederea acestor daruri care ar fi dărâmat numeroase virtuţi. Fără ca să deschidă cel puţin caseta, din curiozitate feminină, Isabella chemă pe jupân Bilot, care nu se culcase încă, ocupat fiind să prepare un festin pentru câţiva seniori şi îi spuse să ia cutia pentru a o restitui celui căruia îi aparţine, întrucât ea nu mai voia s-o suporte niciun minut în plus în preajma ei.

Hangiul făcu pe miratul şi se jura pe toţi sfinţii săi, jurământ tot atât de solemn pentru el ca şi Styxul pentru olimpieni, că nu ştia cine pusese acolo caseta, cu toate că bănuia provenienţa sa. Într-adevăr, doamna Leonarda, căreia i se adresase ducele, socotind că o femeie bătrână reuşeşte acolo unde chiar şi diavolul dă greş, era persoană ce pusese pe ascuns bijuteriile pe masă, în absenţa Isabellei. Numai că, în acest caz, blestemata de matroană vânduse ceea ce nu putea remite, încrezându-se prea mult în forţă de corupţie a pietrelor preţioase şi a aurului, care nu au influenţă decât asupra sufletelor josnice.

— Luaţi asta de aici, se adresă Isabella către jupân Bilot, înapoiaţi această cutie infamă celui care a trimis o şi mai cu

seamă, nu suflaţi o vorbă despre toate astea căpitanului: deşi nu mă simt cu nimic vinovată, s-ar putea să-l cuprindă furiile şi să facă un scandal grozav, care ar dăuna mult reputaţiei mele.

Jupân Bilot admira dezinteresarea tinerei comediante, care nici măcar nu se uitase la bijuteriile ce ar fi fost în stare să sucească chiar şi capul unei ducese şi le înapoia în chip dispreţuitor, ca pe nişte zaharicale stricate sau nuci găunoase; şi, pe când se retrăgea, îi făcu un salut din cele mai respectuoase, o plecăciune pe care ar fi închinat-o şi unei regine, într-atât demult îl surprindea această virtute.

Agitată, cuprinsă de febră, Isabella, după plecarea jupânului Bilot, deschise fereastra pentru a mai stinge, în răcoarea nopţii, dogoarea obrajilor şi a frunţii. Prin ramurile copacilor strălucea o lumină pe faţada cufundată în întuneric a palatului Vallombreuse, fără îndoială în camera tânărului duce rănit. Străduţa părea pustie. Cu toate acestea Isabellei, cu acel auz fin al comediantei obişnuite să prindă din zbor murmurul sufletului, i se păru că aude o voce ce şoptea: „Tânăra nu s-a culcat încă."

Foarte intrigată de aceste cuvinte, Isabella se aplecă puţin şi i se păru că distinge din umbră, la piciorul zidului, două forme omeneşti învăluite în mantii, ce stăteau nemişcate, ca nişte statui de piatră, în portalul unei biserici; în celălalt capăt al uliţei, cu toată obscuritatea ce domnea, ochii ei măriţi de frică descoperiră o a treia fantomă ce părea să stea la pândă.

Simţindu-se observate, fiinţele enigmatice dispărură sau se ascunseră cu mai multă grijă, deoarece Isabella nu mai deosebi nimic şi nu mai auzi ceva. Obosită să mai facă de strajă şi crezând că a fost jucăria unei iluzii nocturne, Isabella închise încetişor fereastra, împinse bine zăvorul uşii, puse lampa alături de pat şi se culcă stăpânită de o spaimă vagă, pe care nu o puteau domoli toate

raționamentele ce şi le făcea. Într-adevăr, de ce avea ea oare să se teamă într-un han plin de lume, la doi paşi de prietenii ei, în cameră bine zăvorită şi cu cheia întoarsă de trei ori în broască? Ce legătură puteau să aibă cu ea aceste umbre întrezărite la poalele zidului, care erau fără îndoială niscaiva hoți ce-şi aşteptau prada şi care fuseseră deranjați de lumina de la fereastra sa? Toate aceste reflecții erau logice, dar n-o linişteau: o presimțire în care se amestecă spaima îi strângea ca un cleşte pieptul. Dacă nu-i ar fi fost teamă că au să râdă de ea, s-ar fi sculat şi s-ar fi refugiat la vreuna din colege; însă Zerbina nu era singură, Sérafina n-o iubea deloc, iar duena îi provoca o repulsie instinctivă. Isabella rămăsese aşadar pradă unor spaime de nespus.

Cea mai mică trosnitura a lemnăriei, cel mai uşor sfârâit al luminării, a cărei feştila netăiată se acoperea de o ciupercă neagră, o făcea să tresară şi să se vâre sub aşternut, de teamă să nu vadă în ungherele obscure vreo formă monstruoasă; apoi îşi recapăta curajul, cercetând cu privirea încăperea în care nimic nu avea un aer suspect sau supranatural. În partea de sus a unuia dintre ziduri era practicată o ferestruică rotundă, destinată, fără îndoială, să dea lumina vreunui cabinet întunecos. Ferestruica se rotunjea pe peretele cenuşiu, din cauza slabelor reflexe de lumină, ca o enormă pupila neagră a unui ochi ciclopean şi părea că spionează mişcările tinerei fete. Isabella nu se putea stăpâni să nu privească fix deschizătura profundă şi întunecoasă, zăbrelită, de altminteri, cu două bare de fier aşezate în cruciş. Dinspre această parte nu există, aşadar, niciun motiv de teamă; totuşi, la un moment dat, Isabellei i se păru că vede, în fundul acestei întunecimi, cum strălucesc doi ochi omeneşti.

Numaidecât, un cap oacheş, cu un păr lung şi ciufulit, pătrunse într-una din despărțiturile înguste create de întretăierea barelor; urmă un braț slab, apoi trecură umerii,

stâlcindu-se la contactul aspru cu fierul şi o fetiță, cam de opt zece ani, ținându-se cu mâna de marginea deschizăturii, îşi întinse cât putu mai mult trupul plăpând de-a lungul zidului şi se lasă să cadă pe podea, fără să facă mai mult zgomot decât o pană sau decât un fulg de zăpadă ce coboară pe pământ.

Judecând după imobilitatea Isabellei, împietrită şi înfiorată de groază, copilă o crezuse adormită şi când se apropie de pat, pentru a se convinge dacă somnul îi era adânc, o surpriză fără de margini se zugrăvi pe fața ei negricioasă.

— Doamna cu colierul! exclamă ea, atingând perlele care fâsâiau la gâtul ei slab şi oacheş, doamna cu colierul!

La fel şi Isabella, pe jumătate moartă de frică, o recunoscuse pe fetița pe care o întâlniseră la hanul „La Soarele albastru” şi pe drumul către Bruyères, în tovărăşia lui Agostin. Isabella încerca să strige după ajutor, dar copila îi puse mâna pe gură.

— Să nu strigi, nu eşti deloc în primejdie; Chiquita a spus că n-are să taie niciodată gâtul doamnei care i-a dăruit perlele pe care avea de gând să le fure.

— Dar ce cauți aici, copil nenorocit? întrebă Isabella, revenindu-i un pic de sânge rece la vederea acestei ființe slabe şi debile, care nu putea fi prea de temut şi care, de altminteri, îşi arată față de ea o anumită recunoştință sălbatică şi bizară.

— Să deschid zăvorul pe care îl tragi în fiecare seară, continua Chiquita cu tonul cel mai liniştit şi parcă neavând nicio îndoială asupra legitimității acțiunii ei; m-au ales înadins pentru asta deoarece sunt sprintenă şi subțire ca o şopârlă. Nu există niciun fel de gaură prin care să nu pot să mă strecor.

— Şi pentru ce voiau să deschizi zăvorul? Ca să fure?

— Oh! Nu, răspunse Chiquita cu un aer dispreţuitor;

pentru ca să poată intra câțiva bărbați în cameră şi să te răpească.

— Doamne! Sunt pierdută! strigă Isabella gemând şi împreunându-şi mâinile.

— Nicidecum, rosti Chiquita, pentru că am să las zăvorul ferecat. N-au să îndrăznească să spargă uşa, asta ar face larmă, ar veni lumea şi-i ar înhăța; nu sunt atât de dobitoci!

— Dar aş fi strigat, m-aş fi agățat de ziduri, m-ar fi auzit lumea.

— Un căluş înăbuşă strigătele, spuse Chiquita cu orgoliul unui artist care explica unui ignorant un secret al meseriei, o pătură înfăşurată în jurul corpului împiedica orice mişcare. E lucru foarte uşor. Băiatul de la grajd fusese atras de partea lor şi urma să deschidă poarta din fund.

— Şi cine a urzit aceasta uneltire odioasă? întrebă sărmana comediantă, înspăimântată cu totul de peri-

colul prin care trecuse.

— Seniorul care a dat banii. Oh! Mulți bani! Aşa, cu amândouă mâinile! răspunse Chiquita, ai cărei ochi se aprinseră de o strălucire lacomă şi sălbatică. Dar puțin îmi pasă, tu mi-ai dăruit perle; am să le spun celorlalți că tu nu dormeai, că era un bărbat în camera ta şi că lovitura n-a izbutit. Au să se ducă. Lasă-mă să te privesc; eşti frumoasă şi te iubesc, da, mult, aproape cât pe Agostin. Ții! exclamă ea zărind pe masa cuțitul găsit în car, uite aici cuțitul pe care l-am pierdut, cuțitul tatălui meu. Păstrează-l, are o lamă straşnică.

Asta viperă de te-a înțepat,

Adio de la viața ți-ai luat.

Uite, se roteşte veriga şi apoi se dă lovitură aşa; de jos în sus, fierul pătrunde mai bine. Poartă-l în sân şi când ticăloşii or veni să te supere, paf! Tu ai să le spinteci burta.

Şi micuța comentă cuvintele cu gesturi potrivite.

Această lecție de mânuire a cuțitului, predată în toiul

nopții, într-o situație stranie, de micuța hoață cu ochii rătăciți şi pe jumătate nebună, îi producea Isabellei efectul unui coşmar de care încerci în zadar să scapi.

— Ține aşa cuțitul în mână, cu degetele bine strânse. N-au să-ți facă nimic. Acum eu am să plec. Adio, să-ți aminteşti de Chiquita!

Mica complice a lui Agostin apropie un scaun de perete, se urcă pe el, se ridică pe vârful picioarelor, apucă bară, se curbă ca un arc şi sprijinind călcâiele de zid, printr-un salt nervos ajunse la marginea ferestruicii, prin care dispăru, murmurând că un fel de vag cântec în proza: Chiquita trece prin gaura cheii, dansează ne vârfurile grilajelor şi pe cioburi de sticlă fără să pățească ceva. Doar unul tare şiret ar fi în stare s-o prindă.

Isabella aşteptă cu nerăbdare ivirea zorilor, fără să poată închide ochii un moment, în aşa măsură o tulburase întâmplarea bizară; dar restul nopții s-a scurs în linişte. Însă, când tânăra coborî în sufragerie, colegii ei fură izbiți de paloarea feței şi cearcănele vinete din jurul ochilor. N-o slăbiră cu întrebările până ce fata nu le povesti întâmplările de peste noapte. Sigognac, furios, avea de gând nici mai mult nici mai puțin decât să-i devasteze casa ducelui de Vallombreuse, căruia îi atribuia, fără nicio ezitare, această tentativă scelerată.

— Sunt de părere, spuse Blazius, că este cazul să strângem cât mai neîntârziat decorurile şi să mergem să ne pierdem, sau mai degrabă să ne salvăm în acest ocean al Parisului. Lucrurile iau o întorsătură urâtă!

Comedianții se alăturară cu toții opiniei Pedantului, iar plecarea fu hotărâtă pentru a doua zi.

XI

Pont-Neuf

Ar fi prea lung şi prea plictisitor să urmărim etapă cu etapă călătoria carului comic până la Paris, măreţul oraş; pe drum nu s-a petrecut nicio întâmplare deosebită care să merite să fie povestită. Comedianţii noştri aveau punga plină şi călătoreau repejor, putând să închirieze cai de schimb şi să parcurgă distanţe mari fără să se oprească. La Tours şi la Orléans, trupa se opri să dea câteva reprezentaţii, ale căror încasări îl satisfăcură pe Irod, mai sensibil în calitatea sa de director şi de casier la succesul răsplătit în bani decât oricare alt soi de izbândă. Blazius începea să se liniştească şi să râdă de trecutele lui spaime pe care i le inspirase caracterul răzbunător al lui Vallombreuse.

Totuşi, Isabella mai tremura încă la gândul răpirii care nu izbutise şi cu toate că în hanurile la care trăgeau împărţea camera cu Zerbina, nu o dată în vis i se păru că vede din nou capul înspăimântător de sălbatic al Chiquitei cum iese dintr-o ferestruică, deschisă într-un hău întunecat, contrastând cu dinţii albi ai copilului. Înviorată, de această viziune, ea se trezea ţipând, iar colega ei reuşea cu destulă greutate s-o calmeze.

Fără să manifeste de altminteri vreo stare de nelinişte, Sigognac se culca în camera cea mai apropiată, cu spada la căpătâi şi îmbrăcat, gata pentru oricare atac nocturn. Ziua, cele mai adeseori mergea pe jos, înaintea carului, ca un cercetaş, mai cu seamă când, aproape de drum, niscaiva tufişuri, desişuri, ziduri sau colibe dărăpănate puteau sluji de ascunzătoare pentru o bandă de răufăcători. Dacă vedea cumva un grup de călători cu înfăţişare suspectă, se retrăgea spre căruţă, unde Tiranul, Scapin, Blazius şi Leandru reprezentau o respectabilă garnizoană, chiar dacă, în ceea ce-i privea pe ultimii doi, unul era bătrân şi altul fricos ca un iepure. Alteori, ca un vajnic general de armată,

care ştie să prevadă planurile şi stratagemele inamicului, rămânea în ariergardă, întrucât primejdia putea să vină foarte bine şi din această parte. Dar toate aceste precauţii se dovediră inutile şi exagerate. Niciun atac nu se abătu asupra trupei, fie că ducele nu avusese timpul necesar spre a-l pune la cale, fie că renunţase la această fantezie, sau poate pentru motivul că durerea pricinuită de rană îi frânase curajul.

Cu toate că se aflau la vreme de iarnă, timpul nu era prea rece. Bine hrăniţi şi aprovizionaţi, din spirit de prevedere, de la telali cu veşminte călduroase şi mai groase decât serjul mantalelor de teatru, comedianţii nu sufereau de frig, iar vântul aspru nu le pricinuia alt neajuns decât acela de-a stârni în obrajii tinerelor actriţe o rumeneală ceva mai vie decât de obicei, care uneori se întindea chiar şi peste nasul lor delicat. Aceşti trandafiri de iarnă, deşi puţin cam deplasaţi, nu le împodobeau deloc rău, întrucât orice şade bine unor femei frumoase. În ceea ce o privea pe coana Leonarda, obrazul său de dueña, uzat de patruzeci de ani de farduri, era inalterabil. Gerul şi vântul turbat nu mai aveau nicio influenţă. În sfârşit ajunseră, către orele patru seara, în apropierea marelui oraş, în dreptul râului Bièvre. După ce trecură podişca aruncată peste apă, o luară de-a lungul Senei, acest fluviu ilustru între toate celelalte, ale cărui valuri au cinstea de-a scălda palatul regilor noştri şi atâtea alte edificii renumite în lumea întreagă. Norii de fum care se revărsau din hornurile caselor alcătuiau sub linia cerului un mare banc de pâclă roşcată, pe jumătate străvezie, înapoia căreia soarele apunea roşu ca focul şi despuiat de razele sale. Pe acest fundal de lumină nedesluşita se desenă, într-o nuanţă cenuşiu viorie, conturul clădirilor particulare, religioase şi publice, pe care perspectiva îţi îngăduia să le cuprinzi cu privirea din acest loc. Se zărea, de cealaltă parte a fluviului, dincolo de insula Louviers, bastionul

Arsenalului, mănăstirea Celestinilor, iar ceva mai încolo se contura silueta catedralei Notre-Dame. După ce trecură de poarta Saint Bernard, priveliştea deveni magnifică. Catedrala Notre-Dame se arată în plin centru, proiectându-şi partea opusă faţadei, cu stâlpii arcuiţi ce semănau a gigantice coaste de peşte, cu cele două turnuri pătrate şi cu săgeata ascuţită fixată pe punctul de intersecţie a naosurilor. Alte clopotniţe, mai umile, trădând, pe deasupra acoperişurilor, existenţa unor biserici sau capele ascunse în gloata clădirilor, muşcau cu dinţii lor negri fâşia clară a cerului, dar catedrala atrăgea mai cu seamă privirile lui Sigognac, care nu vizitase niciodată Parisul şi pe care îl uimea măreţia acestui monument.

Forfota carelor şi căruţelor încărcate cu felurite mărfuri, numărul călăreţilor şi al trecătorilor ce se încrucişau tumultuos pe malurile fluviului sau în străzile ce se întindeau de-a lungul lui şi pe unde o lua uneori carul comedianţilor ca să scurteze drumul, strigătele acestei mulţimi îl minunau şi îl zăpăceau pe Sigognac, obişnuit cu vasta singurătate a landelor şi cu liniştea mortuară a vechiului său castel dărăpănat. Credea că i se învârteşte în cap o piatră de moară şi simţea că se clătină ca un om beat. Curând săgeata de la Saint Chapelle, subţire ca un ac, lucrată cu atâta fineţe şi delicateţe, se înalţă peste crestele Palatului, străbătută de ultimele luciri ale soarelui ce apunea. Luminile care se aprindeau împungeau cu puncte roşii faţadele întunecate ale caselor, iar fluviul răsfrângea aceste luciri, alungindu-le ca nişte şerpi de foc în apele sale întunecate.

Curând se desenă în umbră, de-a lungul cheiului, biserica şi mănăstirea Grands Augustin, iar pe ridicătură de pământ de la Pont Neuf Sigognac văzu, la dreapta sa, desluşindu-se prin obscuritatea crescândă, forma unei statui ecvestre, aceea a bunului rege Henric al IV lea; dar

carul, făcând colțul străzii Dauphine, de curând tăiată pe pământurile mănăstirii, făcu să dispară de îndată şi cavalerul şi calul. În susul străzii Dauphine, lângă poartă cu acelaşi nume, se afla un hotel cu foarte multe încăperi, unde trăgeau uneori trimişii țărilor exotice şi himerice. Acest hotel sau han putea să găzduiască, pe nepregătite, numeroase trupe de teatru. Animalele de povară puteau găsi întotdeauna fân în iesle, iar stăpânilor lor nu li s-a întâmplat niciodată să rămână fără de pat. În acest han, socotit de el ca un loc propice, hotărăşte Irod să instaleze tabăra hoardei sale teatrale. Situația strălucită a vistieriei trupei îngăduia acest lux; lux folositor de altminteri, deoarece ridică prestigiul trupei, arătând că nu era alcătuită nicidecum din vagabonzi, escroci şi desfrânați siliți de mizerie să se apuce de neplăcuta meserie de histrioni de provincie, ci din bravi comedianți cărora talentul le aducea un câştig cinstit, lucru cu putință, aşa cum se vădeşte din argumentele expuse de domnul Pierre de Comedie, celebrul poet, în piesă sa Iluzia comică.

Bucătăria în care intrară comedianții, aşteptând să li se pregătească încăperile, era mare de puteai găti aici în voie prânzul lui Gargantua sau al lui Pantagruel. În fundul imensei vetre, ce se căsca roşie şi scânteietoare, ca gura de cuptor ce reprezintă infernul în comedioara cu diavoli a lui Douai, ardeau copaci întregi. În mai multe frigărui suprapuse, pe care le punea în mişcare un câine ce se zvârcolea ca un posedat în interiorul unei roți, se aureau şiruri de gâşte, de găinuşe şi de cocoşei, se pârleau ciozvârte de vită, se rumeneau muşchiuleți de vițel, fără a mai pune la socoteală potârnichile, becaținele, prepelițele şi alt vânat mărunt. Un ajutor de bucătar, pe jumătate copt el însuşi, de pe care curgeau râuri de sudoare, cu toate că nu era îmbrăcat decât cu o simplă vestă de pânză, stropea toate aceste bunătăți cu un polonic pe care îl vâra mereu în

căldarea de sub frigări, îndată după ce-i vărsa conținutul; adevărată muncă de danaidă, deoarece sucul strâns se scurgea mereu.

În jurul unei mese lungi de stejar, acoperită cu o sumedenie de bucate în curs de pregătire, se agita o întreaga armată de bucătari, de mânuitori de satâre şi cuțite, de ajutori de bucătari, din mâinile cărora rândaşii primeau fripturi împănate cu slănină, asezonate, aromate cu mirodenii, pentru a fi duse până la cuptoarele care, incandescente de atâta jăratic şi strălucitoare din pricina scânteilor pe care le azvârleau, semănau mai degrabă cu forjele lui Vulcan decât cu nişte oficine culinare, rândaşii având prin pâcla încinsă înfățişarea unor ciclopi. De a lungul zidurilor strălucea un formidabil sortiment de vase de bucătărie din aramă roşiatică sau din alamă: căldări, cratițe şi tigăi de toate mărimile, cele de fiert peşte de ai fi putut să prepari în ele un borş chiar şi din Leviatan[129], forme de cozonac turnate în chip de donjoane, domuri, temple, mici căşti şi turbane ca ale sarazinilor, în sfârşit toate armele ofensive şi defensive pe care le poate cuprinde arsenalul zeului Gaster. În fiecare clipă sosea din bucătărie câte o slujnică voinică, cu obrajii trandafirii şi bucălați, aşa cum îi zugrăvesc pictorii flămânzi în pânzele lor, ducând pe cap sau ținând la şold coşuri pline cu felurite merinde.

— Dă-mi nucşoarele! spunea unul. Un pic de scorțişoară! striga altul. Mie nişte mirodenii! Pune sare în solniță! Cuişoare aici! Frunze de dafin! O felie de slănină, te rog, subțire de tot! mai ațâțați focul la cuptorul ăsta, nu trage, mai domoliți focul la cuptorul de colo, e prea încins şi o să facă fripturile scrum, ca pe nişte castane uitate în sobă! Toarnă nişte grăsime în supa asta! Dă-mi rântaşul că se

---

[129] Levitan, monstru marin despre care se povesteşte în Biblie.

îngroaşă! Bate bine albuşurile astea de ou, bate-le vârtos că nu fac spumă! Tăvăleşte în pesmet bucăţile astea de şuncă! Scoate din frigare bobocul de gâşcă de colo, e tocmai bun! mai ţine puicuţa încă cinci sau şase învârtituri!

Repede, repede, ia de pe foc muşchiul de vacă. Trebuie să fie în sânge. Mai ţine viţelul şi puii de găină:

Un vitelus necopt şi un pui nerumenit

Cocoaşe-n ţintirim ridică-ne greşit.

Ţine minte asta, băiete. Nu oricine se pricepe la fripturi. E un dar al Cerului. Du ciorba asta cu potroace la numărul 6. Cine a cerut prepeliţe în pesmet? Pregătiţi repede spinarea asta de iepure în vin!

Şi aşa se încrucişau într-un tumult vesel vorbele cu miez şi cuvintele piparate care îşi justificau mai bine denumirea decât cele care nu făceau o ceapă degerată, auzite de Panurge la topirea gheţurilor polare, întrucât toate aveau o legătură cu o sumedenie de mâncăruri, dresuri de bucate sau dulciuri.

Irod, Blazius şi Scapin, care erau foarte pofticioşi şi gata să înfulece ca nişte cotoi aciuaţi pe lângă prea cucernici, îşi lingeau întruna buzele la auzul acestei elocinţe atât de grase, de suculente şi de bine hrănite, despre care susţineau sus şi tare că o preferă elocinţei lui Isocrate, Demostene, Eschine[130], Hortensius[131], Cicero şi alţi asemenea flecari ale căror fraze nu înseamnă decât carne uscată şi nu au pic de măduvă gustoasă.

— Mai c-aş avea pofta să-l sărut şi pe un obraz şi pe celălalt, pe bucătarul ăsta gras şi pântecos ca un

călugăr, care guvernează toate tigăile şi cratiţele astea cu un aer atât de măreţ, rosti Blazius. Nicicând vreun căpitan

---

[130] Eschine (390-314 î. Chr.), orator atenian, rivalul lui Demostene.

[131] Hortensius Hortalus (114-50 î. Chr.), orator roman.

n-a fost mai minunat în bătaia focului!

În momentul în care veni un valet să le spună comedianților că le erau gata camerele, un călător își făcu apariția în bucătărie și se apropie de cămin: era un bărbat de vreo treizeci de ani, înalt, subțire, viguros, cu o fizionomie neplăcută, deși destul de bine proporționată. Reflexul focului de cămin îi înconjura profilul cu un chenar de foc, în timp ce restul figurii sale era scăldat în umbră. Aceasta dâra luminoasă îi scotea în relief arcada sprâncenelor, destul de proeminentă, ce adăpostea niște ochi aspri și scrutători, un nas cu o curbă acvilină, al cărui vârf se prăvălea în chip de cioc încârligat peste o mustață deasă, buza inferioară foarte subțire, care se întâlnea brusc cu o bărbie strânsă și scurtă, ca și cum naturii i-ar fi lipsit materia trebuincioasă pentru a termina această mască. Gâtul care răsărea dintr-un guler lat, din pânză scrobită, era așa de slab, încât puteai să vezi acel cartilaj ieșit în afară, despre care femeile prostuțe își dau cu părerea că ar fi sfertul din mărul fatal, rămas în gâtlejul lui Adam și pe care unii dintre fiii lui nu l-au înghițit încă. Costumul se compunea dintr-o tunică de postav cenușiu, prinsă în copci peste o vestă de piele, dintr-un pantalon bufant, până la genunchi, de o culoare ce bătea în negru și din cizme de pâslă ce treceau peste genunchi și se cutau în spirale vagi în jurul picioarelor. Numeroase pete de noroi, unele uscate, altele proaspete încă, trădau un tare lung drum străbătut, iar rozetele pintenilor înroșite de un sânge negricios arătau că, pentru a ajunge la capătul călătoriei sale, călărețul fusese nevoit să îmboldească stăruitor șalele calului său obosit. O spadă lungă, a cărei gardă din fier cizelat de bună seamă că atârna mai mult de o livră, era prinsă la un centiron lat, din piele, încheiat cu o cataramă din aramă, care încingea talia slabă a necunoscutului. O manta de culoare închisă, pe care o aruncase pe un scaun alături de pălărie, îi completa

îmbrăcămintea. Ar fi fost tare dificil să apreciezi cărei clase îi aparţinea nou venitul. Nu era nici negustor, nici burghez, nici ostaş. Presupunerea cea mai plauzibilă l-ar fi rânduit în categoria acelor gentilomi fără de avere sau aparţinând micii nobilimi, care se fac oameni de casă ai vreunui personaj important şi îşi leagă soarta de norocul acestuia.

Sigognac, care nu era pasionat de problemele bucătăriei ca Irod sau Blazius şi pe care contemplarea acestor bunătăţi grozave nu-l absorbea deloc, privea cu o anumită curiozitate la acest vlăjgan caraghios, a cărui fizionomie nu i se părea necunoscută, cu toate că nu-şi putea aminti nici unde şi nici când anume îl mai întâlnise. În zadar Sigognac făcu apel la memoria sa, nu găsi nicidecum ceea ce căuta. Cu toate acestea simţea în mod confuz că nu avea de-a face pentru prima oară cu acest personaj enigmatic; fără să-i pese prea mult de acest examen inchizitorial de care părea să-şi dea seama, el îşi întoarse spatele de-a binelea către sală, aplecându-se spre cămin, chipurile pentru a-şi încălzi mai de aproape mâinile.

Dar cum memoria să nu-i furniza nimic precis, iar o insistenţă mai îndelungată ar fi putut să dea naştere la o ceartă inutilă, baronul se alătura comedianţilor, care îşi luară în primire camerele respective şi; după ce se mai aranjară un pic, se adunară într-o sală joasă, unde li se servi cina, pe care o întâmpinară cu mare bucurie, ca nişte oameni tare înfometaţi şi însetaţi. Blazius, plescăind zgomotos din limbă, proclamă că vinul este straşnic şi îşi umplu în repetate rânduri paharul; fără să uite însă şi de pocalele colegilor săi, deoarece nu făcea parte dintre acei beţivi egoişti care aduc zeului Bachus un cult solitar; îi plăcea aproape tot atât de mult să îmbie pe alţii la băutură, pe cât îi plăcea să bea el însuşi; Tiranul şi Scapin îi ţineau isonul; Leandru se temea că, de îşi va oferi prea frecvente libaţii, să nu-i dăuneze albeţii tenului şi să nu-i înflorească

pe nas niscaiva bube şi coşuri, ornamente puţin indicate pentru un îndrăgostit. În ceea ce-l privea pe baron, lungile abstinențe suferite la castelul de Sigognac îi creaseră deprinderi de sobrietate castiliană, la care nu putea renunța decât cu greutate. De altminteri Sigognac era preocupat de personajul zărit în bucătărie şi pe care îl găsea suspect, fără a putea spune totuşi pentru ce, întrucât nimic nu era mai firesc decât sosirea unui călător într-un han cu mulți muşterii.

Masa era veselă: însuflețiți de vinul bun şi de bucățele gustoase, bucuroşi în sfârşit că se aflau la Paris, acest Eldorado al tuturor oamenilor plini de planuri, pătrunşi de această atmosferă caldă, atât de agreabilă după ceasurile îndelungate petrecute în frig într-un car, comedianții se lăsau pradă celor mai nebuneşti speranțe. În gând rivalizau cu „Hotel de Bourgogne” şi cu trupa lui Marais. Se vedeau aplaudați, sărbătoriți, chemați la Curte, comandând piese celor mai renumiți autori dramatici ai timpului, tratând pe poeți drept nişte începători fără talent, invitați la ospețe de către marii seniori şi foarte curând, lăfăindu-se în caleşti personale. Leandru visa la cele mai înalte cuceriri şi cel mult dacă consimțea să n-o răpească pe regina însăşi. Cu toate că nu băuse, vanitatea sa era amețită. De la aventura cu marchiză de Bruyers, se credea hotărât irezistibil, iar amorul său propriu nu mai cunoştea hotare. Sérafina îi promitea să nu rămână fidelă cavalerului de Vadalinc decât până în ziua în care îşi va face apariția un admirator bun de jumulit, mai bogat şi mai de vază. În ceea ce o priveşte pe Zerbina, ea îl avea pe marchiz, care trebuia să vină foarte curând după ea şi ca atare nu-şi țesea planuri. Doamna Leonarda, fiind scoasă din cauza datorită vârstei sale şi neputând sluji decât ca Iris mesagera, nu se amuză cu asemenea fleacuri şi nu pierdea ocazia să bârfească. Blazius îi punea mereu în farfurie şi îi umplea paharul până sus, cu

o iuțeală comică, glumă pe care bătrâna
o accepta bine dispusă.

Isabella, care încetase demult să mănânce, frământa distrată între degete un cocoloş de miez de pâine căruia încerca să-i dea forma unei porumbițe şi îşi oprea ochii asupra scumpului ei Sigognac, aşezat la celălalt capăt al mesei, învăluindu-l cu o privire scăldată în casta iubire şi angelică tandrețe. Aerul cald din sală îi adusese o delicată roşeața în obrajii mai adineauri puțin cam palizi din pricina oboselii călătoriei. Era adorabil de frumoasă şi dacă tânărul duce de Vallombreuse ar fi putut s-o vadă astfel, iubirea lui s-ar fi aprins până la furie.

Cât despre Sigognac, el o contemplă pe Isabella cu o admirație respectuoasă; alesele sentimente ale acestei fete încântătoare îl emoționau la fel ca şi farmecele cu care natura o înzestrase atât de darnic şi regretă ca din prea multă delicatețe ea îl refuzase ca soț.

O dată masa terminată, femeile se retraseră, la fel şi Leandru şi baronul, lăsând trio-ul de bețivani emeriți să golească sticlele de băutură până la ultima picătură, procedeu care păru tare meschin băiatului ce avea sarcina să aducă de băut, dar pe care o monedă de argint strecurată pe sub mâna reuşi să-l consoleze.

— Baricadeazăte bine în ungherul dumitale, rosti Sigognac după ce o conduse pe Isabella până la uşa ei; există atâția oameni în hanurile astea, încât nu poți să ştii niciodată dacă ai luat toate măsurile de siguranță.

— Nu te teme de nimic, dragul meu baron, răspunse tânăra comediantă, uşa de la camera are o încuietoare, în care răsuceşti cheia de trei ori şi ar fi bună chiar şi pentru o temniță. Se mai afla, în afară de asta, un zăvor lung cât brațul meu; fereastra este zăbrelită şi nicio ferestruică nu-şi mai cască în zid ochiul întunecat. Călătorii au adeseori lucruri care ar putea ispiti lăcomia răufăcătorilor şi de aceea

camerele lor trebuie să se închidă perfect. Nicicând vreo prinţesă din poveştile cu zâne, ameninţată de o ursită vrăjmaşă, nu va fi fost mai în siguranţă la curtea sa păzită de balauri.

— Uneori, replică Sigognac, toate farmecele sunt zadarnice şi inamicul pătrunde în cetate cu toate talismanele, tetragramele şi formulele abracadabrante.

— Asta pentru că prinţesa, continua Isabella surâzând, îl favoriza pe inamic printr-o complicitate iscată din curiozitate sau din iubire, plictisită să stea astfel mereu închisă, chiar dacă acest lucru era spre binele ei; ceea ce nu este nicidecum cazul meu. Aşadar, întrucât nu mi-e deloc frică, mie, care din fire sunt mai timidă decât o căprioară ce aude sunetul cornului şi lătratul haitei de câini, dumneata trebuie să fii liniştit, dumneata care îl egalezi în curaj pe Alexandru şi pe Cezar. Poţi dormi şi pe o ureche şi pe cealaltă.

Şi, în semn de despărţire, ea întinse spre buzele lui Sigognac o mână subţirică şi dulce, a cărei albeaţă se pricepea s-o ferească de pudrele de tâlc, cu alifii de castravete şi mănuşi anumite, tot atât de meşteşugit ca şi o ducesă. Când Isabella intră în cameră, Sigognac auzi cum se învârteşte cheia în broască, cum se îmbucă închizătoarea uşii şi cum scârţâie zăvorul, toate în chipul cel mai liniştitor cu putinţă; dar, pe când păşea pragul camerei sale, Sigognac văzu cum se aşterne pe perete, conturată de razele felinarului ce lumina coridorul, umbra unui bărbat pe care nu-l auzise venind şi al cărui trup fu cât pe aci să-l atingă. Sigognac întoarse iute capul. Era necunoscutul din bucătărie care se îndreptă, fără îndoială, spre camera ce-i fusese destinată de către hangiu. Lucrul era foarte simplu; cu toate acestea baronul îl urmări din ochi pe misteriosul personaj, a cărui înfăţişare îl preocupa într-un mod straniu, prefăcându-se că nu nimereşte imediat gura cheii, până ce

un cot al coridorului îl ascunse privirilor sale.

O uşă trântită cu zgomot, pe care liniştea ce începuse să domnească în han îl făcea şi mai lesne de auzit, îi dădu de veste că necunoscutul intrase în camera sa şi că locuia într-o aripă destul de îndepărtată a han-ului.

Neavând pofta de somn, Sigognac se gândi să-i trimită o scrisoare bravului Pierre, aşa cum îi promisese să facă de îndată ce va sosi la Paris. Sigognac avu grijă să scrie foarte distinct caracterele, întrucât fidelul servitor nu era mare învăţat şi nu silabisea decât literele de tipar. Epistola era concepută astfel:

„Bunul meu Pierre, iată-mă în sfârşit la Paris, unde, după cât se susține, va trebui să fac avere şi să redau casei mele decăzute strălucirea de odinioară, cu toate că, la drept vorbind, nu văd câtuşi de puțin calea. Totuşi, vreun prilej fericit ar putea să mă apropie de Curte şi dacă reuşesc să vorbesc cu regele, de la care purced toate favorurile, serviciile aduse de strămoşii mei regilor de mai înainte îmi vor fi fără îndoială luate în seamă. Maiestatea sa nu va îngădui ca o nobilă familie, care s-a ruinat în războaie, să se stingă astfel în mare sărăcie. În aşteptare, în lipsa de alte mijloace de trăi, m-am apucat să joc în comedii şi în această meserie, am câştigat câțiva pistoli, din care îți voi trimite o parte de îndată ce voi găsi o ocazie sigură. Aş fi făcut poate mai bine să mă angajez în vreo companie; dar nu voiam să-mi ştirbesc libertatea şi de altminteri, oricât de sărac ar fi acela ai cărui strămoşi au comandat şi care nu au primit niciodată ordine de la nimeni, îi repugnă să asculte de cineva. Şi apoi singurătatea m-a făcut puțin neîmblânzit şi sălbatic. Singura aventura însemnată pe care am avut o în lunga mea călătorie a fost un duel cu un oarecare duce, un om foarte rău şi foarte priceput spadasin, duel din care, spre gloria mea, am ieşit victorios, grație straşnicelor lecții pe care mi le ai dat. I-am străpuns brațul dintr-o parte în

cealaltă şi nimic nu mi-ar fi fost mai uşor decât să-l las mort pe terenul de luptă, deoarece parada nu-i egală atacul, fiind mai mult impetuos decât prudent şi mai puțin ferm decât rapid. De mai multe ori a rămas descoperit şi aş fi putut să termin repede cu el, de-aş fi folosit una din acele lovituri irezistibile, pe care mi le-ai arătat cu atâta răbdare în timpul acelor îndelungi asalturi pe care le făceam împreună în sala scundă din castelul Sigognac singura sală a cărei podea era îndeajuns de solidă pentru a rezista repetatelor noastre fondări şi retrageri, ca să mai omorâm timpul, să ne dezmorțim degetele şi datorită oboselii, să dormim bine peste noapte. Elevul îți face cinste şi am crescut mult în ochii tuturor după această victorie cu adevărat prea uşoară. Opinia lumii ar fi că sunt indiscutabil un excelent spadasin, un gladiator de mâna întâi. Dar să lăsăm aceste lucruri. Mă gândesc adeseori, cu toate distracțiile pe care le aduce o viață nouă, la acest sărman şi bătrân castel ale cărui ruine se prăbuşesc peste mormintele familiei mele şi unde mi-am petrecut trista mea tinerețe. Din depărtări, nu mi pare nici atât de urât şi nici atât de posomorât; sunt chiar clipe când mă plimb pe aripile gândului prin acele săli pustii, privind la portretele îngălbenite care singure mi-au ținut de urât atât amar de vreme şi călcând peste cioburile de geam căzute de la vreo fereastră desprinsă, iar aceasta visare îmi pricinuieşte un fel de plăcere melancolică. Aş fi de asemenea foarte bucuros să-ți văd din nou bătrâna şi blânda față pârlită de soare, luminată, la vederea mea, de un surâs prietenesc. Şi de ce oare aş roşi să ți-o spun? Aş ține tare mult să-l aud pe Belzebut torcând, să-i aud lătratul lui Miraut şi nechezatul sarmanului Bayard, care îşi adună ultimele forțe spre a mă putea duce, cu toate că nu eram deloc greu. Nefericitul pe care îl părăsesc oamenii îşi dăruieşte o parte din suflet animalelor, mai credincioase, pe care nu le sperie soarta nenorocită. Bravele necuvântătoare,

care țineau la mine, mai trăiesc ele încă şi par oare să-şi amintească de mine şi să mă regrete? Ai reuşit, cel puțin, în acest lăcaş ai mizeriei, să nu le laşi să se prăpădească de foame, să-ți iei de la gură, din bietul tău tain şi să le arunci câte o bucățică? Străduiți-vă să rămâneți toți în viață până ce mă voi reîntoarce, sărac sau bogat, fericit sau deznădăjduit, pentru a împărtăşi cu mine dezastrul sau norocul meu şi să sfârşim laolaltă, aşa cum va vrea destinul, în locurile unde am suferit. Dacă mi-a fost dat să fiu ultimul din neamul Sigognac, facă se voia Domnului! mai există şi pentru mine un loc gol în cavoul părinților mei.

Baronul de Sigognac”

Baronul pecetlui scrisoarea cu sigiliul de pe inel singura bijuterie pe care o păstra de la tatăl său şi pe care erau gravate trei berze pe un fond de azur; scrise adresa şi vârî scrisoarea într-un plic spre a o expedia când avea să plece vreun curier spre Gasconia.

Din castelul de Sigognac, unde îl purtase imaginea lui Pierre, gândurile i se reîntoarseră la Paris şi la situația prezentă. Cu toate că orele erau înaintate în noapte, Sigognac auzea vag cum vâjâie în jurul lui acel murmur surd al unui mare oraş care, la fel ca şi oceanul, nu tace niciodată, chiar şi atunci când pare că se odihneşte. Puteai auzi trapul uşor al unui cal, uruitul unei trasuri ce se stinge în depărtări; o frântură de cântec al unui bețivan întârziat, zangănitul unor săbii ce se încrucişează şi se lovesc una de alta, strigătul vreunui trecător atacat de răufăcătorii de pe Pont Neuf, urletul unui câine rătăcit sau orice alte vuiete nedesluşite. Printre aceste zgomote, lui Sigognac i se păru că distinge pe coridor un pas de bărbat încălțat în cizme, ce călca cu multe precauții, ca şi cum n-ar fi voit să fie auzit. Sigognac stinse lumina din cameră pentru ca razele să nu-l trădeze şi întredeschizând uşa, văzu în adâncimile coridorului un individ, învăluit cu grijă într-o pelerină de

culoare închisă, care se îndrepta spre camera primului călător, a cărui înfăţişare i se păruse suspectă. Câteva clipe după aceea, un alt individ, a cărui încălţăminte scârţia binişor, cu toate că se străduia să calce cât mai uşor, apucă pe acelaşi drum ca şi cel dintâi. Nu trecuse o jumătate de oră şi iată că un al treilea vlăjgan, cu o înfăţişare destul de grosolană, îşi făcu apariţia, sub răsfrângerea şovăitoare a felinarului ce era gata să se stingă şi o lua şi el pe coridor. Era înarmat ca şi ceilalţi doi, iar o spadă lungă îi salta la spate marginea pelerinei. Umbra pe care i-o proiecta peste figura borul unei pălării largi de pâslă, cu o pană neagră, nu îngăduia să-i se distingă trăsăturile.

Aceasta procesiune de vlăjgani i se păru tare nepotrivită şi bizară lui Sigognac, iar numărul de patru îi reaminti de cursa ce-i fusese întinsă şi căreia era cât pe aci să-i cadă victimă în străduţa din Poitiers, la ieşirea din teatru, după disputa sa cu ducele de Vallombreuse. A fost ca o rază de lumină pentru Sigognac, care recunoscu în omul ce-l intrigase atât de mult în bucătărie pe secătură al cărei atac i-ar fi putut fi fatal, de nu s-ar fi aşteptat la el. Era, fără îndoială, acela care căzuse de-a berbeleacul, cu picioarele în aer şi cu pălăria înfundată până la umeri, sub ploaia de lovituri date vârtos cu latul sabiei de către căpitanul Fracasse.

Ceilalţi, de bună seamă că erau fartaţii lui, puşi vitejeşte pe fugă de către Irod şi Scapin. Ce întâmplare, sau, pentru a vorbi mai exact, ce complot îi aduna din nou tocmai la hanul unde se încartiruise trupa de actori şi chiar în seara sosirii lor? De bună seamă c-o urmăriseră etapă cu etapă. Şi cu toate acestea, Sigognac supraveghease cu atenţie drumul; dar cum să recunoşti un adversar într-un călăreţ care trece cu un aer indiferent şi nu se opreşte, aruncându-ţi de abia acea privire vagă pe care o trezeşte, în călătorie, orice întâlnire? Ceea ce era sigur, era faptul că ura şi

amorul tânărului duce nu erau deloc adormite şi căutau să fie amândouă satisfăcute. Răzbunarea sa încerca să prindă în aceeaşi plasă pe Isabella şi pe Sigognac. Foarte viteaz cum era din fire, baronul nu se temea de atacurile acestor mercenari pe care numai vântul stârnit de straşnică lui spada i-ar fi pus pe fugă şi care de bună seamă că nu erau mai curajoşi când aveau o spadă în mână decât un ciomag; dar Sigognac se temea de vreo uneltire lasă şi rafinată, urzită împotriva tinerei comediante. Îşi luă deci precauţiile în consecinţă şi se hotărî să nu se culce. După ce aprinse toate lumânările care se găseau în camera sa, deschise uşa astfel încât o masă de lumină să se proiecteze pe zidul opus al coridorului, chiar în locul unde dădea uşa Isabellei; apoi Sigognac lua un loc liniştit, după ce mai întâi îşi trăsese spada şi îşi scosese pumnalul, pentru a le avea la îndemână, dacă era să se întâmple ceva. Aşteptă îndelung fără să vadă ceva. De abia răsunaseră două bătăi la ceasul clopotniţei de la Samaritaine şi la orologiul, mai învecinat, de la mănăstirea Grands Augustins, când se auzi un zgomot uşor şi imediat, în cadrul luminos proiectat pe perete apăru, nesigur, şovăitor şi cu un aer foarte plouat, primul individ, care nu era altul decât Mérindol, unul dintre bătăuşii ducelui de Vallombreuse. Sigognac stătea în picioare, drept, în prag, cu spada în mână, gata de atac şi de apărare, cu o înfăţişare atât de eroică, atât de mândră şi de triumfătoare, încât Mérindol trecu fără să scoată o vorbă şi cu capul plecat. Ceilalţi trei, păşind în şir unul după altul, surprinşi de valul de lumină neaşteptat, în centrul căreia baronul scăpăra cumplit de furie, o şterseră cât putură mai repede, ba chiar ultimul scăpă din mână o rangă, menită fără îndoială să forţeze uşa căpitanului Fracasse, în timp ce acesta va dormi. Baronul îi salută cu un gest batjocoritor şi îndată se auzi în curte zgomotul iscat de caii scoşi în grabă din grajd. Cei patru ticăloşi, văzând că le-a dat greş lovitură,

o rupeau la goană.

La dejun Irod i se adresă lui Sigognac:

— Căpitane Fracasse, nu aveți oare curiozitatea să mergeți să vizitați nițel orașul acesta, unul din cele mai vestite de pe glob și despre care se povestesc atâtea? Dacă va face plăcere, am să vă slujesc de călăuză și de cârmaci, cunoscând încă din adolescență, când am avut prima dată de-a face cu ele, recifurile, stâncile, vârtejurile, Euripele, Charybdele și Scyllele acestei mări periculoase pentru străini și provinciali. Am să fiu un Palinurus pentru dumneavoastră, dar voi avea grijă să nu cad cu nasul în apă, ca acela despre care vorbește Vergilius Maro. Ne place tare mult aici să privim spectacolul, Pont Neuf fiind pentru Paris ceea ce era calea sacră pentru Roma, arteră de circulație, locul de întâlnire și galeria peripatetică a zvoniștilor, nătăfleților, poeților, escrocilor, tâlharilor, coțcarilor, curtezanelor, gentilomilor, burghezilor, soldățoilor și a oamenilor de tot soiul.

— Primesc cu mare plăcere propunerea dumitale, brave Irod, răspunse Sigognac, dar înștiințează-l pe Scapin să rămână la han și cu ochi de vulpe să supravegheze pe toți cei la care observă purtări suspecte, fie că vin, fie că pleacă. Să n-o părăsească un moment pe Isabella. Răzbunarea lui Vallombreuse ne dă târcoale, căutând să ne facă de petrecanie. Noaptea trecută i-am văzut din nou pe cei patru ticăloși pe care i-am pocnit așa de bine în ulița din Poitiers. Scopul lor era, îmi imaginez, să forțeze ușa de la camera mea, să mă surprindă în toiul somnului și să-mi vie de hac. Cum însă eram treaz și îmi era gândul la vreo cursă ce-i se putea întinde tinerei noastre prietene, ticăloșii nu-și au putut duce planul la îndeplinire și văzându-se descoperiți, s-au salvat într-o goană nebună, sărind pe caii ce-i așteptau gata înșeuați în grajd, sub pretextul că voiau să plece a doua zi dis-de-dimineață.

— Eu nu cred, răspunse Tiranul, că vor îndrăzni să încerce ceva la lumina zilei. La cea mai mică chemare ni s-ar sări în ajutor şi de bună seamă că ticăloşii sunt încă foarte abătuţi din pricina neizbânzii. Scapin, Blazius şi Leandru vor fi prea de ajuns ca s-o păzească pe Isabella până ce vom reveni la han. Însă, de teama vreunei certe sau a vreunui scandal pe stradă, am să-mi iau şi eu spada, pentru că la nevoie să vin în ajutorul spadei dumneavoastră.

Spunând acestea, Tiranul îşi închise peste maiestuosul abdomen un centiron de care atârna o straşnică sabie, lungă cât toate zilele. Îşi aruncă peste umăr şi o mică manta scurtă, care nu-i împiedica mişcările şi îşi trase până pe sprâncene pălăria neagră de pâslă cu pană roşie: deoarece când păşeşti pe poduri trebuie să nu te încrezi în vântul ce suflă hain, fie că bate de la miazănoapte, fie că vine de la miazăzi. La moment îţi ia pălăria de pe cap şi ţi-o trimite hăt, departe, în apa fluviului, spre marea veselie şi distracţie a pajilor, lacheilor şi obrăznicăturilor.

Aşa îşi justifica Irod faptul că îşi înfundase pălăria pe ochi, dar prea cumsecadele comediant se gândea că mai târziu i-ar fi putut păgubi gentilomului Sigognac să fi fost văzut, în public, în tovărăşia unui histrion. De aceea îşi ascundea cum putea mai bine figura atât de cunoscută de popor. În colţul străzii Dauphine, sub portalul mănăstirii Grands Augustins, Irod îi atrase atenţia lui Sigognac asupra oamenilor ce veneau să cumpere carnea confiscată de la măcelari, în zilele în care nu era voie să se taie şi care dădeau navală să obţină mai ieftin câte o ciozvârtă. Îi arătă de asemenea şi pe zvonişti şi pe colportorii de noutăţi ce dezbăteau între ei destinele regatelor, schimbându-le după placul lor hotarele, împărţind imperiile şi reproducând până în cele mai mici amănunte discursurile rostite de miniştri, fără de niciun martor, în birourile lor de lucru. Acolo se răspândeau gazetele, pamfletele, scrierile satirice şi alte

broşuri subţirele ascunse pe sub mantale şi colportate pe sub mână. Toată această lume himerică avea chipurile palide şi slabe, un aer de nebunie şi hainele prăpădite de tot.

— Să nu zăbovim ascultându-le prostiile gogonate, n-am mai termina niciodată, spuse Irod, afară numai dacă nu ţineţi să fiţi informat despre ultimul edict al şahului Persiei sau despre ceremonialul uzitat la curtea hanului tătarilor sau în palatul negusului Abisiniei. Să mai înaintăm câţiva paşi şi să putem admira unul din cele mai frumoase spectacole din univers, aşa cum nu ne înfăţişează nici teatrele, în decorurile lor cele mai izbutite. Într-adevăr, perspectiva ce se desfăşura în faţa ochilor lui Sigognac şi a călăuzei sale, după ce străbătură arcadele aruncate peste micul braţ de apă, nu avea pe atunci şi nu are încă nici acum rival pe lume. Primul plan era format din podul însuşi, cu graţioasele sale semilune deschise deasupra fiecărui stâlp. Pont Neuf nu era împovărat, ca podul Change şi podul Saint Michel, cu două rânduri de clădiri înalte. Marele monarh, care poruncise să fie construit, nu voise ca nişte case sărăcăcioase şi posomorite să împiedice perspectiva somptuosului palat unde îşi au reşedinţa regii noştri, panoramă ce se deschide din acest loc în întreaga sa splendoare.

Pe ridicătură de pământ ce alcătuieşte vârful insulei, cu aerul calm al unui Marc Aureliu, bravul rege era turnat călare pe un armăsar de bronz, urcat pe un soclu, de fiecare colţ al soclului sprijinindu-se câte un captiv de război, din metal, ce se zvârcolea în lanţuri. Un grilaj din fier forjat, cu bogate volute, împrejmuia statuia pentru a-i apăra baza de familiarităţile şi de actele ireverenţioase ale plebei: deoarece, uneori, sărind peste grilaj, haimanalele şi ştrengarii se aventurau să se urce în cârca blândului monarh, mai cu seamă în zilele când îşi făcea intrarea familia regală sau

când avea loc vreo execuție mai deosebită. Culoarea severă a bronzului se detaşa puternic pe fondul imprecis al aerului şi pe fundalul povârnişurilor îndepărtate ce se zăreau dincolo de Pont Rouge.

Spre malul stâng, deasupra caselor, țâşnea săgeata Saint Germain des Pres, vechea biserica romană şi se înălțau acoperişurile înalte ale reşedinței de Nevers, mare palat veşnic neterminat. Ceva mai departe turnul, rămăşița antică a palatului Nesle, îşi scalda temelia în apele fluviului, în mijlocul unui morman de dărâmături şi cu toate că se afla de vreme îndelungată în stare de ruină, îşi păstra încă o atitudine mândră pe fundalul orizontului. Dincolo de toate acestea se întindea La Grenoullere şi într-o vagă pâclă azurie se distingeau, la fruntariile cerului, cele trei cruci înfipte în vârful Calvarului sau, cum i se mai spune, muntele Valérien.

Luvrul ocupa, splendid, malul drept, luminat şi aurit de o rază de soare voioasă, mai mult luminos decât cald, aşa cum poate fi un soare de iarnă, dar care dădea un relief, unic în felul său, detaliilor acestei arhitecturi, nobilă şi bogată în acelaşi timp. Lunga galerie ce reuneşte Luvrul cu Tuilleriile, întocmire minunată care îngăduie regelui să fie pe rând, când găseşte de cuviință, fie în dragul său oraş, fie la țară, îşi desfăşura frumusețile sale fără seamăn, sculpturile fine, cornişele cu frumoase ornamente cu subiecte biblice, ieşindurile vermiculate, coloanele şi pilaştrii ce egalau creațiile celor mai îndemânatici arhitecți greci sau romani. Începând din colțul unde se deschide balconul lui Carol al IX lea, clădirea se retrăgea, făcând loc grădinilor şi construcțiilor parazitare, ciuperci crescute la baza vechiului edificiu. Pe chei podețele îşi rotunjeau arcadele şi ceva mai la vale de turnul de Nesle, se înalța un alt turn, rămăşiță a vechiului Luvru al lui Carol al V-lea, care flanca poarta construită între fluviu şi palat.

Aceste două vechi turnuri, clădite în stil gotic, aşezate în diagonală unul faţă de celălalt, contribuiau în mare măsură la splendoarea perspectivei. Ele reaminteau vremurile feudalităţii şi-şi păstrau locul lor printre construcţiile noi şi de bun gust, asemenea unui jilţ meşteşugit după stilul antic sau a vreunui dulap străvechi din stejar, lucrat într-un chip neobişnuit, în mijlocul mobilelor moderne placate cu argint şi cu aurării. Aceste relicve ale secolelor dispărute dau oraşelor o fizionomie respectabilă şi ar trebui să ne ferim cu străşnicie să le nimicim.

La capătul grădinii Tuilleriilor, unde se sfârşeşte oraşul, se desluşea poarta Conference şi de-a lungul fluviului, dincolo de grădină, arborii aleii Cours la Reine, locul de plimbare favorit al curtenilor şi al persoanelor de rang mare, care veneau aici spre a-şi etala caleştile.

Cele două maluri, pe care le-am creionat fugar, încadrau ca două culise scena animată pe care o întruchipa fluviul, brăzdat de bărci ce se îndreptau de la un mal către altul, încărcat cu tot soiul de luntri şi şlepuri legate cu frânghii şi adunate lângă ţărm, unele încărcate cu fân, altele cu lemne şi altele cu mărfuri. Lângă chei, în josul Luvrului, corăbiile regale atrăgeau privirile datorită ornamentelor sculptate şi aurite, ca şi micilor drapele, cu culorile Franţei.

Dacă îţi îndreptai privirea către pod, puteai zări peste coamele ascuţite ale caselor, asemănătoare cărţilor

de joc sprijinite una de alta, clopotniţele bisericii Saint Germain l'Auxerrios. După ce admirară îndeajuns această panoramă, Irod îl conduse pe Sigognac în faţa Samaritaine-ei.

— Chiar dacă acesta este locul de întâlnire al prostovanilor care zăbovesc ceasuri îndelungate aşteptând să vadă cum clopotarul de metal anunţă ora izbind în clopotul orologiului, trebuie să te duci şi să faci la fel cu ceilalţi. Unui călător ce de abia a sosit la Paris nu-i strică să

cașțe puțin gura. Ar însemna mai degrabă sălbăticie decât înțelepciune să disprețuiască, prin atitudini trufașe, ceea ce face încântarea mulțimii.

Astfel, cu aceste vorbe, se scuză Tiranul față de colegul său, în timp ce și pierdeau și ei amândoi vremea la poalele fațadei micii construcții hidraulice, așteptând ca limba mecanismului să pună în mișcare voiosul cântec de clopoței, privind Christ-ul din plumb aurit ce vorbește Samaritencei rezemate de zidul fântânii, cadranul astronomic cu zodiacul și cu măciulia de abanos ce arata mersul soarelui și al lunii, figura himerică sculptată ce vărsa apa înghițită de fluviu, Herculele cu soclul care sprijinea cu tot acest sistem de ornamente, precum și statuia, goală pe dinăuntru, ce servea de giruetă, asemenea zeiței Fortuna la palatul Dogana din Veneția și la turnul pătrat, Giralda, la Sevilla.

Vârful limbii atinse în sfârșit cifra X; clopoțeii începură să răsune în chipul cel mai voios de pe lume, cu glăscioarele lor subțiri, argintii sau cu timbrul de aramă, cântând o arie de sarabanda; clopotarul își ridică brațul de aramă și ciocanul se prăvăli de atâtea ori peste clopot, câte ore trebuiau vestite. Acest mecanism ingenios elaborat de către flamandul Lintlaer, îl amuza copios pe Sigognac care, deși inteligent din fire, era foarte naiv în multe privințe, întrucât nu-și părăsise niciodată castelul din mijlocul landelor.

— Acum s-o luăm în partea cealaltă, spuse Irod; panorama ce se deschide de acolo nu este câtuși de puțin la fel de măreață. Casele de pe Pont au Change sunt prea aproape și înghesuite, încât îți iau întreaga perspectivă. Clădirile de pe cheiul Mégisserie nu prețuiesc mai nimic; și totuși acest turn Saint-Jaques, clopotnița de la Saint-Médéric și turnurile săgeți ale unor biserici îndepărtate sunt la înălțimea marelui oraș. De asemenea, pe insula Palatului, pe cheiul cursului principal al fluviului, casele ordonate, din cărămizi roșii, legate între ele cu lanțuri din piatră albă, au

un aspect monumental pe care îl desăvârşeşte în chip fericit vechiul turn al Orologiului, cu acoperişul sau în chip de stingător de lumânări, care adeseori străpunge tocmai bine negurile cerului. Piața Dauphine ce şi deschide întinderea în trei colțuri, în fața regelui turnat în bronz şi de unde poți vedea poarta Palatului, poate fi considerată printre piețele cele mai bine rânduite şi mai curate... Săgeata ce se înălța din Sainte-Chapelle, această biserică cu două etaje, atât de vestită prin tezaurul şi relicvele sale, domină în chip grațios acoperişurile înalte de ardezie, străpunse de lucarne frumos ornate, ce strălucesc cu o lumină proaspătă, deoarece nu a trecut multă vreme de când nu fost înălțate aceste clădiri; chiar eu, când eram copil, jucam şotronul pe locul unde se afla ele acum; datorită neistovitei darnicii a regilor noştri, Parisul se înfrumusețează zi de zi, spre marea admirație a străinilor, odată întorşi în patria lor, nu mai contenesc să povestească despre minunile sale, găsindu-l şi mai frumos şi mai tare şi aproape nou, ori de câte ori îl revăd cu prilejul altei călătorii.

— Ceea ce mă uimeşte, răspunse Sigognac, chiar mai mult decât mărimea, bogăția şi somptuozitatea clădirilor, atât publice cât şi particulare, este numărul infinit al oamenilor care mişună şi foiesc prin toate străzile astea, prin piețe şi pe poduri, ca nişte furnici cărora le-ai dărâmat furnicarul şi aleargă disperate încoace şi încolo, fără să poți bănui ce țel are toată această agitație. Este straniu să te gândeşti că indivizii care alcătuiesc mulțimea aceasta inepuizabilă au toți o cameră, un pat bun sau rău şi mănâncă aproape în fiecare zi, căci altfel s-ar prăpădi fără multă zăbavă. Ce grămadă uriaşă de provizii, câte cirezi de vite, câte banite de faină, câte poloboace de vin trebuiesc ca să hrăneşti toată lumea asta îngrămădită pe aceeaşi bucată de pământ, în timp ce, în landele noastre, de abia dacă întâlneşti câte un om din loc în loc!

Într-adevăr, afluența oamenilor din popor care circulau pe Pont-Neuf era în măsură să surprindă pe un provincial. În mijlocul drumului treceau şi se încrucişau şiruri de caleşti şi de trăsuri cu doi sau patru cai, unele proaspăt pictate şi aurite, căptuşite cu catifea, cu cristaluri la portiere, balansându-se pe arcuri mlădioase, cu lachei stând țepeni înapoia trăsurii şi conduse de vizitii cu obrajii roşii de mâncare şi băutură bună şi îmbrăcați în livrele bogate, ce abia puteau stăpâni, prin marea mulțime, neastâmpărul armăsarilor înhămați; celelalte trasuri, mai puțin strălucitoare, cu picturile spălăcite, cu perdele de piele, cu arcuri obosite, trase de căi mult mai paşnici, cărora sfârcul biciului trebuia să le trezească avântul, vădeau belşugul mai redus al stăpânilor lor. În primele trăsuri puteau fi văzuți prin geamurile de cristal curteni minunat îmbrăcați, doamne gătite în chipul cel mai cochet; în celelalte, magistrați, medici şi alte personaje grave. Printre toate acestea se mai amestecau- şi căruțe încărcate cu piatră, cu lemne sau cu butoaie, mânate de căruțaşi brutali, care, la cea mai mică încurcătură, înjurau de Dumnezeu cu o vigoare îndrăcită. Prin acest dedal mişcător de care şi căruțe, călăreții căutau să-şi facă drum şi dacă nu se strecurau cu iscusință, se trezeau uneori cu cizma zgâriată şi murdărită de butucul unei roți. Litierele, unele proprietate particulară, altele de închiriat, încercau să rămână la marginea curentului, pentru a nu fi târâte în vâltoarea lui şi mergeau, pe cât mai mult cu putință, de-a lungul parapetelor podului. La un moment dat îşi făcu apariția şi o cireadă de boi, zăpăceala ajungând atunci la culme. Vitele cornute – nu vrem să vorbim despre bipezii căsătoriți care treceau în acele clipe pe Pont-Neuf, ci despre boii sadea – alergau care încotro, băgând capul în pământ, înspăimântați, hărțuiți de câini, îmboldiți cu bâta de văcari. La vederea lor caii se speriau, tropăiau, loveau cu picioarele

din faţă şi dădeau drumul la o serie de zgomote care pe deasupra mai miroseau şi urât. Trecătorii se fereau de teamă să nu fie luaţi în coame, iar câinii, strecurându-se printre picioarele cetăţenilor mai puţin speriaţi, le deranjau centrul de gravitate şi îi făceau să se întindă laţi ca nişte porci. Ba o damă sulemenită şi împopoţonată cu picăţele pe obraji, gătită cu tot felul de imitaţii de pietre scumpe şi cu panglici de culoarea focului, care părea să fie vreo preoteasă a Zeiţei Venus în căutare de aventuri, se poticni, cu pantofii ei cu tocuri înalte şi se întinse lată pe spate, fără să păţească ceva – obişnuită fiind foarte cu asemenea căzături – aşa cum nu pierdură ocazia să remarce glumeţii de prost gust care îi întinseră mâna spre a se ridica de jos. Alte dăţi trecea şi câte o companie de soldaţi ce se îndrepta către un post, cu drapelele fluturând în bătaia vântului şi cu toboşarii în frunte, iar mulţimea trebuia să se dea numaidecât în lături spre a face loc acestor copii ai lui Marte, obişnuiţi să nu întâlnească nicio rezistenţă.

— Toate acestea, se adresă Irod lui Sigognac, absorbit de spectacol, sunt lucruri obişnuite, ce pot fi văzute oricând. Să încercăm să răzbim prin mulţime şi să ajungem prin locurile pe unde îşi au sălaşul originalii de pe Pont-Neuf, figuri extravagante şi caraghioase, pe care cred că este nimerit să le examinăm mai de aproape. Niciun alt oraş în afară de Paris nu este în stare să creeze nişte figuri atât de heteroclite. Ele cresc printre pietrele caldarâmului ca nişte flori sau mai degrabă ca nişte ciuperci diforme şi monstruoase, cărora nu le prieşte niciun alt pământ ca noroiul ăsta negru. Ei! Ia priviţi, iată-l chiar pe Perigourdin du Maillet, zis poetul jegos, care face curte regelui de bronz. Unii pretind că este o maimuţă scăpată din cine ştie ce menajerie; alţii susţin că este una din cămilele aduse de domnul Nevers. Problema n-a fost însă re-zolvată: cât despre mine, eu îl socotesc drept om, după nebunia, aroganţa, lipsa

lui de curățenie. Maimuțele se caută de purici şi alte insecte şi le ronțăie din spirit de răzbunare şi ca represalii; cât despre el, nici pomeneală de aşa grijă; cămilele îşi netezesc părul şi se stropesc cu pulbere ca şi cum ar fi pudră parfumată, de stânjenel; cămilele au de altminteri mai multe stomacuri şi îşi rumegă hrana: lucru pe care acesta nu-l ar putea face, întrucât pipota îi este întotdeauna goală, ca şi căpățâna. Aruncați-i ceva de pomană; o va primi înjurând şi blestemându-vă. Hotărât lucru, este un om sadea, pentru că este nebun, murdar şi nerecunoscător.

Sigognac scoase din chimir o monedă de argint şi o întinse poetului, care, la început, cufundat într-o reverie profundă, aşa cum sunt de obicei oamenii ăştia scrântiți la cap şi cu toane de neînchipuit, nu-l văzu pe baronul proțăpit în fața sa. Îl băgă în seamă, în sfârşit şi ieşind din meditația lui găunoasă, apuca moneda cu un gest brusc şi dement şi o azvârli în buzunar, bombănind nişte înjurături nedesluşite; apoi, demonul versurilor punând din nou stăpânire pe el, se porni să mişte din fălci, să-şi dea ochii peste cap, să facă nişte strâmbături cel puțin tot atât de curioase ca şi schimonoselile capetelor sculptate de către Germain Pilon[132] sub cornişă lui Pont Neuf, acompaniind totul cu mişcări din degete pentru a scanda picioarele versurilor pe care le murmură printre dinți, ceea ce-l făcea să semene cu un scamator şi toate acestea spre bucuria ştrenga-

rilor strânşi roată în jurul lui. Acest poet, trebuie s-o mărturisim, era împopoțonat mai ciudat chiar decât momâia ce întruchipează lăsata secului, când este dusă cu mare alai să fie arsă în miercurea păresimilor, sau decât sperietorile care sunt atârnate prin livezi sau prin vii pentru a

[132] Germain Pilon, sculptor francez (1537-1590).

înspăimânta lăcomia păsărilor. S-ar fi spus, văzându-l, că micul maur din Marche -euf, clopotarul de la Samaritaine sau Jacquemard de la Saint-Paul s-au dus să se îmbrace la taraba cu haine vechi. O pălărie veche de pâslă, pârlită de soare, spălată de ploaie, încinsă cu o panglică de grăsime, terminată, în chip de penaj, cu o pană de cocoş mâncată de molii, semănând mai mult cu o strecurătoare folosită ca filtru de spiţeri, decât cu o pălărie de pus pe un cap omenesc, îi cădea până la sprâncene, forţându-l neîncetat să-şi ridice nasul pentru a putea vedea, întrucât ochii îi erau aproape ascunşi sub marginea fleşcăită şi murdară a pălăriei. Tunica sa, croită dintr-o stofă şi de o culoare imposibil de descris, părea să fie într-o mai bună dispoziţie decât el, întrucât râdea prin toate cusăturile. Veşmântul acesta atât de poznaş crăpa de veselie ca şi de bătrâneţe, vieţuind de mai multă vreme chiar decât Matusalem[133]. Un brâu din postav miţos îi servea drept centiron şi diagonală, de care atârnă, în chip de spadă, o floretă fără de buton protector şi al cărei vârf, ca un brăzdar de plug, scobea caldarâmul în urma sa. Nişte pantaloni scurţi din satin galben, care odinioară slujiseră unor măşti să se deghizeze la vreun carnaval, se pierdeau în cizmele felurite, una de pescuitor de stridii, din piele neagră, alta, cu un carâmb mare peste genunchi, din piele albă de Rusia. Prima avea talpa plată, cealaltă, cu talpa sucită, împodobită cu un pinten, avea pingeaua ferfeniţă, pe care demult ar fi pierdut-o fără de ajutorul unei sfori răsucite de mai multe ori peste picior, asemenea cordelelor unui coturn antic. O mantă din lână aspră, roşie, pe care toate anotimpurile o regăseau la postul ei, îi completă îmbrăcămintea, de care s-ar fi ruşinat până şi un culegător de mere din Perche, dar de care poetul

[133] Personaj biblic, bunicul lui Noe. A trăit 969 de ani.

nostru părea să fie destul de mândru. De sub cutele mantalei, alături de mânerul sabiei, ce avea desigur menirea să-l apere, îşi scotea nasul un codru de pâine.

Mai încolo, într-unul din redanurile în formă de semilună construite deasupra fiecărui stâlp al podului, un orb, însoțit de o cumătră grasă ce-i servea drept ochi, răcnea nişte cuplete cam slobode sau, pe un ton comic de lugubru, psalmodia un cântec de jale despre viața, fărădelegile şi sfârşitul tragic al unui ucigaş vestit. Într alt loc, un şarlatan, îmbrăcat în nişte haine de saia roşie, se agita grozav, în mână cu un cleşte de scos măsele, urcat pe o estradă înfrumusețată cu ghirlande de dinți canini, incisivi, înşirați pe fire de alamă. Şarlatanul sporovăia, la droaia de gură cască ce se strânsese, o cuvântare în care se lauda că este în stare să scoată fără nicio durere (chiar pentru el însuşi), colții cei mai rebeli şi cei mai înrădăcinați, dintr-o lovitură de sabie sau dintr-un foc de pistol, după bunul plac al doritorilor, afară de cazul în care, totuşi, aceştia n-ar fi preferat să fie operați cu mijloace obişnuite.

— Eu nu-i smulg... strigă el cu o voce care aducea cu un chelălăit, eu îi culeg! Haideți, cei dintre voi care suferă de dinți sau de măsele să vină aici fără nicio teamă şi am să vă lecuiesc cât ați clipi din ochi.

Un soi de țopârlan, a cărui falcă tare umflată nu lasă nicio îndoială că suferă cumplit, veni să se aşeze pe scaun, iar cârpaciul îi vâri în gură înfricoşătorul cleşte din oțel lustruit. Nenorocitul, în loc să se prindă cu mâinile de brațele scaunului, se ținea după scumpul lui dinte, căruia îi venea tare greu să se despartă de el şi se înălța la mai bine de două picioare în aer, ceea ce amuza enorm prostimea. O smunciturǎ violentă puse capăt supliciului, iar felcerul flutură pe deasupra capetelor trofeul său teribil de însângerat. În timpul acestei scene groteşti, o maimuțică, legată de estradă cu un lănțişor prins de o cureluşă de piele

care îi încingea şalele, imita într-un chip tare comic strigătele, gesturile şi zvârcolirile pacientului.

Spectacolul acesta ridicol nu-i reținu locului multă vreme pe Sigognac şi pe Irod, care se opriră mai bucuroşi în fața vânzătorilor de gazete şi a buchiniştilor ce-şi instalaseră prăvăliile pe parapete.

La un moment dat Tiranul îi atrase atenția camaradului sau asupra unui cerşetor, numai zdrențe, care se instalase în afară podului, pe lățimea comisei, cu cârjele şi cu un blid lângă el şi de acolo, ridicându-şi brațul, îşi baga pălăria murdară sub nasul trecătorilor aplecați să răsfoiască o carte sau să privească cum călătoreşte apă, spre a-l milostivi cu o dublă, sau cu un teston, sau chiar cu mai mult, dacă aceasta le era placul, întrucât

nu refuza nicio monedă, fiind chiar în stare să le strecoare şi pe cele false.

— La noi, spuse Sigognac, doar rândunelele îşi fac cuibul în cornişe, aici şi-l fac oamenii!

— Dumneavoastră numiți pe acest ticălos om! rosti Irod. Asta înseamnă curată politețe, or, după legea creştină nu trebuie să dispretuieşti pe nimeni. De altminteri există din toate soiurile pe podul acesta, poate chiar şi oameni cinstiți, de vreme ce suntem şi noi de față. După cum sună proverbul, nu poți să treci pe aici fără să întâlneşti un călugăr, un cal bălan şi o târfă. La uitați-vă, tocmai trece un călugăraş ce se grăbeşte foarte, de-i pocnesc sandalele; calul bălan nu-i departe. Eh! La dracu', priviți în fața dumneavoastră la iapa ce se tot înălță pe picioarele dinapoi, de parcă ar fi între stănoage. Nu mai lipseşte decât curtezana. N-o să aşteptăm vreme îndelungată. În loc de una sosesc trei, cu piepturile tare dezvelite, sulemenite ca nişte magaoaie şi râzând întruna, cu un râs nefiresc, ca să-şi arate dinții. Proverbul n-a mințit.

Deodată, la celălalt capăt al podului se auzi o larmă

grozavă şi mulțimea fugi iute într acolo. Erau nişte duelişti care îşi încrucişau spadele pe bucata de pământ de la picioarele statuii, ca fiind locul cel mai liber şi mai potrivit. Răcneau: „Omoară-l, omoară-l!” şi se prefăceau că se atacă cu o furie teribilă. Dar în realitate nu erau decât estocade simulate, decât lovituri reținute şi politicoase, ca în duelurile de comedie, în care, oricât de mulți ar fi ucişi şi răniți, până la urmă nu există niciun mort de-a binelea. Se băteau doi contra doi şi păreau cuprinşi de o tulburare grozavă, înlăturând spadele întinse de camarazii lor, chipurile pentru a-i despărți. Gâlceava asta prefăcută avea drept țel să iște o îngrămădeală a gloatei, pentru ca, în vălmăşag, şterpelitorii de pungi şi hoții de mantale să poată lucra după bunul plac. Într-adevăr, nu puțini curioşi care se vârâseră în gloată, purtând pe umăr o capă splendidă, căptuşită cu catifea şi cu punga doldora de bani, ieşeau din îmbulzeala doar în tunica şi cu banii cheltuiți până la ultimul sfânt, fără s-o ştie. După aceasta duelgii, care nu se ciorovăiseră niciodată, fiind înțeleşi între ei ca nişte pungaşi de bâlci ce erau, se împăcau şi îşi scuturau mâinile cu o mare afectare de lealitate, declarând cu toții că onoarea le era satisfăcută. Ceea ce nu era, la drept vorbind, atât de dificil; onoarea unor asemenea pezevenghi de bună seamă că nu cunoştea susceptibilități prea delicate.

Sigognac, după sfatul lui Irod, nu se apropiase prea mult de luptători, astfel încât nu-i putea vedea decât în chip nedesluşit, prin spațiile pe care le îngăduiau privirii capetele şi umerii curioşilor. Cu toate acestea i se păru că recunoaşte în cei patru netrebnici pe indivizii din noaptea trecută, cei cu purtările misterioase, pe care îi supraveghease în hanul din stradă Dauphine, iar bănuiala sa i-o împărtăşi lui Irod, dar duelgiii o şi şterseră, în chip prudent, îndărătul mulțimii şi ar fi fost mult mai greu să-i regăseşti decât un ac într-un car cu fân.

— Este cu putinţă, spuse Irod, ca aceasta gâlceavă să nu fi fost decât o lovitură plănuită pentru a vă atrage în locul acesta, întrucât de bună seamă că suntem urmăriţi de emisarii ducelui de Vallombreuse. Unul dintre duelgii s-ar fi prefăcut că a fost deranjat sau jignit de prezenţa dumneavoastră şi fără să vă mai lase timpul să vă scoateţi măcar spada din teacă, v-ar fi expediat, ca din greşeală, o lovitură asasină şi la nevoie, cumetrii lui v-ar fi isprăvit de-a binelea. Totul ar fi fost pus pe seama unei întâlniri şi încăierări cu totul întâmplătoare. În asemenea scandaluri, cel care a primit loviturile, le păstrează. Premeditarea şi întinderea cursei nu se pot dovedi.

— Îmi repugnă să-l cred pe un gentilom capabil de o asemenea josnicie: să-şi asasineze rivalul cu ajutorul gladiatorilor, răspunse generosul Sigognac. Dacă nu este satisfăcut de prima întâlnire, sunt gata să încrucişez din nou lama cu el, până la moartea unuia sau a altuia. Astfel se petrec lucrurile între oameni de onoare.

— Fără nicio îndoială, replică Irod, însă ducele ştie prea bine, oricât ar fi de îmbătat de orgoliu, că sfârşitul luptei n-ar putea să-i fie decât funest. A făcut cunoştinţă îndeaproape cu lama dumneavoastră şi ia simţit vârful. Să fiţi convins că vă păstrează din pricina înfrângerii o ranchiună diabolică şi nu va avea niciun fel de scrupule în privinţa mijloacelor de răzbunare.

— Dacă nu-i convine spadă, să ne batem călare, cu pistolul, rosti Sigognac, aşa nu va mai putea să invoce priceperea mea în materie de scrimă.

Tot discutând astfel, cei doi colegi ajunseră pe cheiul şcolii, unde nu lipsi mult ca Sigognac să fie zdro-

bit de o calească, cu toate că tânărul se dădu înapoi cu o mişcare bruscă. Numai datorită taliei sale foarte subţiri reuşi să nu fie turtit de zid, aşa de mult îl înghesuise trăsură, cu toate că de cealaltă parte a străzii era destul loc,

iar vizitiul, printr-o uşoară mişcare a hăţurilor, ar fi putut evita lesne pe acest trecător, pe care se părea că îl urmăreşte. Geamurile caleştii erau ridicate, iar perdelele interioare coborâte; dar dacă cineva le-ar fi dat în lături, ar fi văzut un senior îmbrăcat în veşminte magnifice, cu braţul susţinut de o fâşie de tafta neagră, îndoită în formă de eşarfa. Cu tot efectul roşiatic al perdelelor lăsate, era palid, iar arcurile subţiri ale sprâncenelor sale negre ieşeau în evidenţă pe fondul de un alb mat. Dinţii, mai curaţi decât nişte perle, muşcau până la sânge buza de jos, iar mustaţa fină, întărită şi fixată cu cosmetice, se zbârlea cu nişte contracţii febrile, ca ale unui tigru ce-şi adulmecă prada. Era de o frumuseţe fără de cusur, dar fizionomia sa avea o asemenea expresie de cruzime, încât ar fi inspirat mai degrabă groază decât iubire, cel puţin în acele clipe, în care pasiuni colcăind de ură şi de răutate îi schimonoseau chipul. În acest portret, schiţat pe când am ridicat perdeaua unei trăsuri ce trecea cu cea mai mare iuţeală, am recunoscut fără nicio îndoială pe tânărul duce de Vallombreuse.

— Încă o lovitură neizbutită, exclamă el, în timp ce caleasca îl ducea de-a lungul Tuilleriilor spre Poarta Conferinţei. Şi totuşi îi promisesem vizitiului meu douăzeci şi cinci de ludovici de aur, dacă avea să fie atât de îndemânatic încât să-l agaţe pe blestematul ăsta de Sigognac şi să-l zdrobească de vreo bornă aşa, din întâmplare. Negreşit lucru, steaua mea păleşte; boieraşul ăsta de ţară mă învinge. Isabella pe el îl adoră, iar pe mine mă detestă. Mi-a stâlcit bătăuşii, m-a rănit pe mine însumi. Chiar de o fi invulnerabil sau protejat de cine ştie ce amuletă, trebuie să moară, altminteri nu mai vreau să ştiu de numele meu şi de titlul de duce.

— Humff! exclamă Irod, trăgând o mare cantitate de aer în pieptul său voinic, telegarii de la caleasca asta păreau să

aibă aceleaşi năravuri ca şi caii lui Diomede, care se aruncau asupra oamenilor, îi sfâşiau şi se hrăneau cu carnea lor. Cel puțin, nu sunteți rănit, nu-i aşa? Tâlharul ăsta de vizitiu vă vedea foarte bine şi aş pune rămăşag pe cele mai frumoase încasări ale mele dacă nu urmărea să vă zdrobească, mânându-şi caii cu cea mai mare iuțeală, în mod intenționat, împotriva dumneavoastră, cine ştie cu ce țel sau cu ce gând de răzbunare ascunsă. Sunt sigur de acest lucru. Ați remarcat dacă pe portiere erau pictate armorii? În calitatea dumneavoastră de gentilom cunoaşteți nobila ştiința heraldică, iar blazoanele principalelor familii vă sunt familiare.

— N-aş putea să spun despre acest lucru, răspunse Sigognac; chiar şi un herald, în asemenea împrejurări, n-ar fi putut să distingă fondurile şi culorile unui scut şi cu atât mai puțin diviziunile, figurile şi piesele onorabile. Eram atât de ocupat să mă feresc de roțile trăsurii, încât nu mi mai era gândul să observ dacă era blazonată cu lei pictați cu capul în profil sau cu lei cărora li se văd doar capul şi pieptul, cu pui de vultur sau cu mierle, cu discuri de aur sau cu figuri rotunde, smălțuite, cu cruci întortocheate sau cu marginile dințate, sau mai ştiu eu cu ce alte embleme.

— Asta este neplăcut, răspunse Irod; observarea blazonului ne-ar fi pus pe o urmă bună şi poate că am fi găsit firul acestei intrigi sumbre; întrucât este evident că cineva caută să se descotorosească de dumneavoastră quibuscumque viis[134] cum ar spune pedantul Blazius în latineasca lui... Cu toate că ne lipsesc dove-zile, nu m-aş mira deloc ca trăsura cu pricina să aparțină ducelui de Vallombreuse, care voia să-şi ofere plăcerea de-a trece cu carul lui peste trupul duşmanului său.

---

[134] Prin orice silnicie (lat.).

— Ce idei vă trec prin cap, domnule Irod! exclamă Sigognac; ar fi o acțiune josnică, infamă şi scelerată, prea nedemnă de un gentilom de neam mare aşa cum este, la urma urmelor, acest Vallombreuse. De altminteri, nu l-am lăsat oare în palatul său din Poitiers, într-o stare destul de jalnică, din pricina rănii căpătate? Cum de s-ar putea să se găsească acum la Paris, unde noi am sosit abia ieri?

— Dar nu ne-am oprit oare destul de mult la Orléans şi la Tours, unde am dat câteva reprezentații? În acest răstimp a putut prea bine, cu echipajele de care dispune, să ne urmărească şi chiar să ne întreacă. În privința rănii sale, îngrijită de cei mai pricepuți doctori, de bună seamă că s-a închis şi s-a cicatrizat foarte repede. De altminteri rana nici nu era aşa de primejdioasă încât să-l împiedice pe un tânăr plin de vigoare să călătorească foarte comod în calească sau în litieră. Trebuie, aşadar, scumpul meu căpitan, să fiți cu ochii în patru şi să vă păziți bine, întrucât se plănuieşte împotriva dumneavoastră cine ştie ce lovitură à la Jarnac[135], sau vi se întinde vreo cursă, în care să pierdeți, chipurile, aşa, din întâmplare. Moartea dumneavoastră ar lăsa-o pe Isabella fără de apărare, în mâinile ducelui. Ce am putea să facem împotriva unui senior atât de puternic, noi, nişte sărmani histrioni? Dacă mai există vreo îndoială că Vallombreuse s-ar afla la Paris, emisarii săi, cel puțin, îi țin locul, deoarece chiar noaptea trecută, de n-ați fi stat treaz, cu spada în mână, mânat de o bănuială ce s-a dovedit adevărată, ei v-ar fi măcelărit frumuşel în cămăruța dumneavoastră.

Argumentele pe care le înfățişa Irod erau prea plauzibile pentru a mai fi discutate; de aceea baronul nu

mai răspunse decât printr-un semn de aprobare şi îşi

---

[135] Căpitan francez care şi-a ucis adversarul în duel printr-o lovitură surprinzătoare, tăindu-l sub genunchi cu reversul sabiei.

duse mâna la garda spadei, pe care o şi scosese pe jumătate, pentru a se asigura că se mişca uşor şi nu se înțepeneşte în teacă.

Tot vorbind aşa, cei doi colegi merseră de-a lungul Luvrului şi al Palatului Tuilleriilor, până la Poarta Conferinței, pe unde se ajunge la Cours la Reine, când în fața lor se ivi un mare vârtej de pulbere, unde sclipeau fulgerări de arme şi luciri de cuirase. Se traseră înapoi pentru a lăsa să treacă escorta călare ce preceda trăsura regelui, care se întorcea de la Saint-Germain la Luvru. Sigognac şi Irod putură să-şi arunce ochii în trăsură, întrucât geamurile erau coborâte, iar perdelele date în lături, fără îndoială pentru ca poporul să-şi contemple pe săturate monarhul, arbitru al destinelor sale. Şi văzură o formă palidă, îmbrăcată numai în negru, cu o eşarfă lată, albastră, de decorație, peste piept, la fel de nemişcată ca şi o efigie de ceară. Un păr lung de culoare închisă îi încadra figura fără viață, întristată de o incurabilă plictiseală, o plictiseală spaniolă, ca a lui Filip al II-lea, aşa cum numai Escurialul ştie s-o coacă în tăcerea şi în singurătatea sa. Ochii săi păreau că nu reflectă obiectele din jur; nicio dorință, niciun gând, niciun fel de voință nu aprindea în ei vreo flacără. Dezgustul profund de viață îi pleoştise buza de jos, ce-i cădea posacă ca un fel de strâmbătură bosumflată. Mâinile albe şi slabe se odihneau pe genunchi, asemenea mâinilor unor idoli egipteni. Cu toate acestea, se mai putea desluşi încă o maiestate regală pe figura aceasta posomorâtă, care personifica Franța şi în care se sleia generosul sânge al lui Hernic al IV-lea.

Trăsura trecu într-un vârtej orbitor, urmată de un mare număr de călăreți care încheiau escortă. Sigognac rămase tare gânditor din pricina acestei apariții. În imaginea sa naivă îşi reprezenta regele ca pe o ființă supranaturală, strălucind, în măreția sa, în mijlocul unui soare de aur şi de

pietre nestemate, mândru, splendid, triumfal, mai frumos, mai mare, mai puternic decât toţi ceilalţi, iar el nu văzuse decât un chip trist, plăpând, plictisit, bolnăvicios, aproape sărman ca înfăţişare, într-un costum de culoare întunecată ce aducea a doliu şi nepărând să dea vreo atenţie lumii înconjurătoare, absorbit fiind de cine ştie ce lugubră reverie. „Cum aşa! îşi spunea el, iată-l pe rege, acela care întruchipează atâtea milioane de oameni, care tronează în vârful piramidei, spre care se întind, de la picioarele sale, atâtea mâini rugătoare, care face să amuţească sau să bubuie tunurile, care înaltă sau prăvăleşte, care pedepseşte sau răsplăteşte, care spune „să fie graţiat" dacă voieşte, când justiţia spune „să fie ucis", şi care poate schimba cu o singură vorbă un destin! Dacă privirea sa ar cădea asupra mea, din sărac lipit pământului aş deveni bogat, din slab – puternic; un om necunoscut ar ajunge să fie salutat şi măgulit de toţi. Turnurile şi foişoarele ruinate ale castelului Sigognac s-ar înălţa din nou orgolioase; noi domenii ar veni să se alăture patrimoniului meu atât de micşorat. Aş fi senior peste munţi şi peste câmpii! Dar cum să mă gândesc oare că are să mă descopere vreodată regele în acest furnicar omenesc ce mişună nedesluşit la picioarele sale şi la care nici nu priveşte? Şi chiar de m-ar fi văzut, ce simpatie se poate lega între noi?"

Aceste gânduri şi destule altele, care ne-ar răpi prea multă vreme spre a le împărtăşi, îi treceau prin minte lui Sigognac, care mergea în tăcere alături de colegul său. Irod îi respecta starea de reverie, amuzându-se să privească necontenitul dute-vino al echipajelor. Apoi îi atrase baronului atenţia că în curând avea să fie amiază şi că era timpul ca acul busolei să fie îndreptat spre polul supei, o masă încălzită fiind chiar

mai rea decât o masă rece.

Sigognac se supuse în faţa acestui raţionament

peremptoriu şi apucară din nou calea hanului. Nimic deosebit nu se întâmplase în timpul absenţei lor. Nu se scurseseră decât două ore. Isabella, aşezată liniştit la masă, în faţa unei supe înstelate cu mai mulţi ochi decât trupul lui Argus, îşi întâmpină prietenul cu dulcele ei surâs obişnuit, întinzându-i mâna albă. Comedianţii îi puseră felurite întrebări glumeţe sau curioase despre excursia prin oraş şi îl întrebară dacă se mai afla în posesia pelerinei, batistei şi pungii cu bani. La care Sigognac răspunse bine dispus că se aflau la locul lor. Această conversaţie plăcută îl făcu să uite numaidecât de sumbrele sale preocupări şi ajunse chiar să se întrebe în sinea lui dacă nu era cumva victima unei imaginaţii ipohondrice, care nu vedea pretutindeni decât curse întinse.

Şi totuşi Sigognac avea dreptate, iar duşmanii săi, cu toate că nu le izbutiseră câteva tentative, nu renunţau deloc la întunecatele lor proiecte. Mérindol, ameninţat de către duce că va fi trimis iarăşi la galere, de unde fusese scos, dacă nu-l descotorosea de Sigognac, se hotărî să apeleze la ajutorul unui om curajos, ce se număra printre prietenii săi şi căruia nu-i repugnă nicio faptă, oricât de primejdioasă ar fi fost, cu condiţia să fie bine plătită.

El nu se simţea în stare să-i vină de hac baronului, care de altminteri îl cunoştea acum, lucru ce făcea apropierea de el tare dificilă, Sigognac fiind cu ochii în patru.

Mérindol porni aşadar în căutarea acestui spadasin care locuia în piaţa Marché-Neuf, aproape de Petit Pont, loc populat mai cu seamă de duelgii, trişori, tâlhari şi alţi netrebnici.

Printre casele înalte şi negre, care se sprijineau între ele ca nişte beţivi cărora le este teamă să nu cadă jos, ochi una mai neagră, mai dărăpănată, mai leproasă încă decât celelalte, cu nişte ferestre de unde se revărsau sumedenie de zdrenţe dezgustătoare, ce semănau cu nişte pântece

spintecate din care ies afară măruntaiele şi pătrunse apoi pe o alee obscură, slujind de intrare în această cavernă. Numaidecât lumina zilei ce venea din stradă se stinse şi Mérindol, pipăind zidurile igrasioase şi cleioase de parcă nişte melci le-ar fi acoperit cu balele lor, găsi în întuneric frânghia ce ținea loc de parmalâc al scării, frânghie despre care ai fi zis că-i desfăcută de pe o spânzurătoare şi că-i unsă cu grăsime omenească. Mérindol se cațăra cu chiu cu vai pe această scară de moară, poticnindu-se la fiecare pas de cocoloaşele şi umflaturile pe care le formase la fiecare treaptă străvechiul noroi îngrămădit acolo, strat cu strat, încă de pe timpul când Parisul se numea Lutetia. Cu toate acestea, pe măsură ce Mérindol înainta în periculoasă să ascensiune, întunericul devenea mai puțin adânc. O lumină palidă şi nedesluşită pătrundea prin geamurile galbene ale ferestruicilor construite pentru a lumina scara, ce dădeau spre o curte neagră şi adâncă asemenea unui puț de mână. În sfârşit, ajunse la ultimul etaj pe jumătate sufocat de gazele împuțite ce exalau din plumbul acoperişurilor. Două sau trei uşi dădeau în gangul al cărui tavan, din ipsos, era tare murdar.

Îl înfrumusețau nişte arabescuri obscene, sumedenie de rotocoale şi cuvinte mai mult decât rabelaisiene, trasate de fumul lumânărilor, fresce demne de o asemenea chițomârlie.

Una dintre uşi era întredeschisă. Mérindol o împinse cu o lovitură de picior, nevoind s-o atingă cu mâna şi pătrunse fără altă ceremonie în mica încăpere ce alcătuia palatul Luvru al duelgiului Jacquemin Lampourde.

Un fum acru îi înțepa ochii şi gâtlejul, în aşa hal, încât se porni să tuşească asemenea unei pisici care înghite şi penele când ronțăie o păsărică şi trecură mai bine de două minute până ce fu în stare să vorbească.

Profitând de faptul că uşa era deschisă, fumul se risipi în gang, iar ceața devenind mai puțin deasă, vi-zitatorul

aproape că era în măsură să distingă interiorul încăperii.

Viziunea aceasta merită o descriere deosebită, întrucât este îndoielnic faptul că preacinstitul cititor să fi pus vreodată piciorul într-o asemenea cocioabă şi n-ar putea săşi facă nicidecum o idee despre o sărăcie atât de lucie.

Maghernița era mobilată mai cu seamă de patru pereți de-a lungul cărora scurgerile de apă din acoperiş desenaseră insule necunoscute şi fluvii pe care nu le întâlneşti în nicio hartă geografică. În locurile ce se aflau mai la îndemână, chiriaşii succesivi ai chițomârliei se amuzaseră să-şi graveze cu cuțitul numele lor necuviincioase, baroce sau hidoase, rezultat al acelei înclinații care îi împinge pe oamenii cei mai obscuri să lase o urmă a trecerii lor prin această lume. Adeseori la aceste nume era împerecheat şi un nume de femeie, Iris de răspântie, deasupra cărora trona o inimă străpunsă de o săgeată asemănătoare cu un os lung de peşte. Alții, mai artişti, cu un boț de cărbune scos din cenuşă, încercaseră să schițeze nişte profiluri groteşti, cu o lulea în dinți sau vreun spânzurat ce-şi scoate limba de un cot şi se bălăbăneşte la capătul unei spânzurători.

Pe marginea căminului, unde fumegau mustind ramurile dintr-o legătură de nuiele furate, se îngrămădea, în praf, o lume de obiecte bizare: o sticlă ce avea înfiptă în gât o lumânare pe jumătate arsă, cu seul revărsat în vaste cascade peste sticlă, adevărată torță de fiu risipitor şi de bețivan; un cornet pentru zaruri, cu trei zaruri plumbuite, Orele[136] lui Robert Besmères scrise pentru jocul de cărți, o grămadă de capete de pipe vechi, o oală de gresie pentru tabac, un pantof avea înăuntru un pieptene fără dinți, un felinar orb ce-şi rotunjea lentila asemenea pupilei unei păsări de noapte, legături de chei, fără îndoială false,

136 Livre d'heures, carte de rugăciuni.

întrucât în încăpere nu există nicio mobilă ce ar fi putut fi descuiată, un fier pentru frizat mustăţile, un ciob de oglindă cu luciul vărgat parcă de ghearele unui diavol, în care cineva nu s-ar fi putut privi decât cu câte un ochi o dată şi în plus, nu trebuia ca el să semene cu ochii Junonei, pe care Homer îi numea βοώηlδ precum şi o sumedenie de alte fleacuri tare plictisitoare de descris. În faţa căminului, pe o bucată de zid mai puţin umedă decât celelalte şi care era îmbrăcată de altminteri cu un petic de lână subţire verde şi tărcată, strălucea o panoplie de spade curăţate şi lustruite cu grijă, grozav de bine călite şi purtând pe oţelurile lor emblemele celor mai celebri armurieri din Spania şi din Italia. Erau acolo lame cu două tăişuri, lame triunghiulare, lame scobite la mijloc pentru a lăsa să se scurgă sângele; pumnale lungi cu garda largă, săbii scurte şi late cu un singur tăiş, pumnale, stilete şi alte arme de preţ, a căror bogăţie făcea un ciudat contrast cu dărăpănarea magherniţei. Nicio pată de rugină, niciun fir de praf nu le pângărea strălucirea; erau uneltele ucigaşului cu simbrie şi nici într-un arsenal princiar n-ar fi fost mai bine întreţinute, unse cu ulei, şterse cu petice de lână şi păstrate de parcă n-ar fi fost nicicând folosite. Ai fi zis că atunci ieşiseră proaspăt ascuţite din atelierul armurierului. Lampourde, atât de neglijent în privinţa celorlalte lucruri, îşi punea aici în joc întregul amor propriu şi toată priceperea. Această deosebită grijă, dacă te gândeai la meseria pe care o avea, capăta un caracter oribil, iar pe toate oţelurile atât de bine lustruite, păreau să strălucească reflexe roşii.

Scaune nu existau şi erai liber să rămâi în picioare ca să mai creşti, afară numai dacă nu preferai, spre a-ţi cruţa pingelele, să te aşezi pe un coş vechi, fără fund, pe un cufăr sau pe cutia unei lăute, care zăcea într-un colţ.

Masa se compunea dintr-un oblon de fereastră aşezat pe două capre. Ea servea în acelaşi timp şi de pat. După ce

îmbuca tot ce găsea, stăpânul casei se întindea pe scânduri şi apucând colţul feţei de masă, adică pluşul mantalei sale, a cărei faţă o vânduse spre a-şi umfla pântecele, se întorcea pe jumătate spre perete, pentru a nu mai vedea sticlele goale, spectacol deosebit de melancolic pentru beţivi. În această poziţie îl găsi Mérindol pe Jacquemin Lampourde, sforăind ca pedala unei ţevi de orgă, deşi toate orologiile de prin împrejurimi bătuseră orele patru după amiază.

Un enorm pateu din carne de vânat, în ale cărui ruine rumene se zăreau nişte dâre marmoreene de fistic, zăcea pe jos spintecat şi devorat mai bine de jumătate, ca un cadavru atacat de lupi în mijlocul unei păduri, în tovărăşia unui număr fabulos de sticle, din care fusese supt sufletul şi care nu mai însemnau decât fantome de butelii, aparenţe goale bune de făcut din ele cioburi de sticlă.

Un cumătru, pe care Mérindol nu-l zărise dintru început, dormea cu pumnii strânşi, sub masă, ţinând încă în gură, între dinţi, ciubucul sfărâmat al unei pipe, coşul lulelei fiind rostogolit pe podea îndesat bine cu tutun, pe care în beţia sa uitase să-l aprindă.

— Hei, Lampourde! exclamă simbriaşul lui Vallombreuse, ajunge cu atâta dormit; şi nu mă mai privi cu ochii ăştia holbaţi. Nu sunt nici comisar şi nici vreun sergent care a venit să te înhaţe şi să te ducă la Chatelet. Este vorba de o afacere importantă: încearcă să-ţi scoţi la suprafaţă mintea înecată în fundul oale-

lor cu vin şi să mă asculţi.

Personajul astfel interpelat se ridică cu o încetineală somnolentă, se aşeză în capul oaselor şi întinzându-se, desfăcu nişte braţe aşa de lungi, încât pumnii aproape că atinseseră cei doi pereţi ai încăperii, deschise o gură imensă dinţată cu colţi ascuţiţi şi trosnindu-şi fălcile, trase un căscat formidabil, asemănător rictusului unui leu plictisit, totul însoţit de un fel de cloncănit nearticulat şi gutural.

Nu era un Adonis acest Jacquemin Lampourde, cu toate că el se pretindea răsfăţat de femei ca nimeni altul, ba chiar, dacă ai fi stat să-l asculţi, de femeile din lumea mare şi încă de cele mai avute. Talia solidă, de care era tare mândru, picioarele slabe, ca de cocostârc şira spinării deşirată, pieptul osos şi roşu de atâta băutură, care i se vedea, în acel moment, prin cămaşa descheiată, braţele de maimuţă, destul de lungi ca să-şi poată lega jartierele aproape fără să se aplece, nu compuneau un fizic tare agreabil; în ceea ce privea figura, un nas peste măsură de voluminos, care amintea de nasul lui Cyrano de Bergerac, pretext al atâtor dueluri, ocupa acolo locul cel mai important. Dar Lampourde se consola, în această privinţă, cu zicătoarea populară: „Niciodată nasul mare n-a pocit chipul cuiva". Cu toate că ochii îi erau încă tulburi de beţie şi de somn, prin pupile îi scânteiau fulgere reci de oţel, ce trădau curajul şi hotărârea. Pe obrajii descărnaţi, două sau trei cute perpendiculare, asemenea unor tăieturi de spadă, îşi trasau liniile lor rigide, care nu erau nicidecum semnul unei firi blânde. Un ciuf de păr negru, foarte încâlcit, se revarsa în jurul acestei fizionomii bună de sculptat pe coada unei viori, dar de care, cu toate acestea, nimeni nu avea poftă să-şi bată joc, într-atât de neliniştitoare, de şireată şi de feroce îi era căutătura.

— Să-l înhaţe Maulubec pe animalul care vine să mă deranjeze astfel în clipele mele de bucurie şi să se bălăcească printre visele mele anacreontice! Eram fericit; cea mai frumoasă prinţesa de pe pământ mă întâmpina cu multă graţie şi bunăvoinţă. Ai făcut să-şi ia zborul minunatul meu vis.

— De ajuns cu prostiile şi cu gogoşile, exclamă Mérindol cu nerăbdare; acordă-mi, numai pentru două minute, auzul şi atenţia ta.

— Eu nu ascult pe nimeni când sunt cherchelit, răspunse

cu multă maiestate Jacquemin Lampourde, sprijinindu-se într-un cot. De altminteri am bani, foarte mulți bani. Noaptea trecută eu şi alții am prădat un milord englez doldora de pistoli; acum nu fac altceva decât să-mi mănânc şi să-mi beau partea ce mi s-a cuvenit. Dar din câteva partide de cărți o să se isprăvească iute. Aşadar afacerile serioase să le amânăm pentru astă seară. Să te găseşti la miezul nopții pe platforma de la Pont-Neuf, la picioarele calului de bronz. Am să fiu acolo, proaspăt, cu mintea limpede, sprinten, în deplină posesie a tuturor posibilităților mele. O să discutam şi o să cădem de acord asupra sumei, care, să se ştie, va trebui să fie grasă de tot, deoarece îmi place să cred că un brav ca mine nu este deranjat pentru pungaşii de mâna a doua, pentru furturi neînsemnate sau alte păcate mărunte. Hotărât lucru, furtul mă plictiseşte, nu mă mai ocup decât de asasinat, este mai nobil. Sunt un carnivor leonin şi nu un animal de pradă. Dacă este vorba de ucis, sunt omul dumitale şi pe deasupra mai trebuie ca şi cel atacat să se apere. Victimele sunt câteodată atât de laşe, încât mă dezgustă complet. Un pic de rezistență mă înviorează la lucru.

— Oh! Cât despre asta fii liniştit, răspunse Mérindol cu un surâs răutăcios. Ai să găseşti cu cine să discuți.

— Cu atât mai bine, exclamă Jacquemin Lampourde, a trecut tare multă vreme de când nu m-am mai duelat cu vreunul de talia mea. Însă acum destul; cu asta îți spun bună seara şi lasă mă să dorm.

După plecarea lui Mérindol, Jacquemin Lampourde încerca să adoarmă din nou, dar fu zadarnic. Somnul întrerupt nu se mai întoarse. Duelgiul se sculă, îşi scutură straşnic cumătrul ce sforăia sub masă şi amândoi se îndreptară către un tripou unde se juca lanschenet şi basetă. Asistența era alcătuită din bețivani, spadasini, trişori, lachei, funcționăraşi, din câțiva burghezi naivi aduşi

aici de femei uşoare, bieți porumbei sortiți să fie jumuliți de vii. Nu se auzeau decât zgomotul zarurilor ce se rostogoleau în cornet şi hârşiitul cărților de joc azvârlite, întrucât jucătorii de cărți sunt de obicei tăcuți, afară numai dacă nu pierd, în care caz se mai rostesc şi felurite interjecții cu iz de înjurături. După ce i-au surâs pe rând norocul şi ghinionul, vidul, de care natura şi mai cu seamă omul se îngrozesc, puse stăpânire deplină în buzunarele lui Lampourde. Voi să joace pe cuvânt, dar acesta nu reprezenta o monedă care să aibă curs în acel joc, unde jucătorii, când luau în primire câştigul, muşcau piesele pentru a le încerca, să vadă de nu cumva ludovicii însemnau doar plumb aurit, iar monedele de argint nu erau din cositor bun pentru turnat linguri.

Până la urmă fu nevoit să se lase păgubaş, nemaiavând nicio lețcaie, ca un coate goale, după ce-şi făcuse intrarea ca mare senior şi vânturase pistolii cu amândouă mâinile!

„Uf! exclamă Lampourde când aerul proaspăt al străzii îl izbi în față şi îl făcu să-şi capete iarăşi sângele rece, iată-mă lefter; e nostim cum mă amețesc şi mă abrutizează banii! Nu mă mai minunez că perceptorii sunt atât de dobitoci. Acum, când nu mai am o para chioară, mă simt plin de spirit; ideile bâzâie în jurul creierului meu întocmai ca albinele în jurul unui stup. Din Larindon redevin Cezar! Dar uite, clopotarul de la Samaritaine ciocăneşte orele douăsprezece; de bună seamă că Merindol mă aşteaptă în fața regelui de bronz.”

Şi se îndrepta către Pont-Neuf. Mérindol se afla la postul său, preocupat să-şi privească umbra la lumina argintie a lunii. Cei doi spadasini, deşi se uitară bine de jur-împrejur, spre a vedea dacă nu se afla cineva care să-i poată auzi, vorbiră totuşi foarte încet, o bună bucată de vreme. Ce şi au spus, nu ştim; dar, părăsindu-l pe emisarul ducelui de Vallombreuse, Lampourde zornăia prin buzunare monedele de aur cu o neruşinare ce arăta cât era el de temut pe Pont-Neuf.

XII
Ridichea încoronată

Părăsindu-l pe Mérindol, o mare nehotărâre îi muncea pe Jacquemin Lampourde şi când ajunse la capătul lui Pont-Neuf, el se opri şi rămase câtva timp perplex, asemenea măgarului lui Buridan între cele două măsuri de ovăz, sau, dacă aceasta comparaţie nu vă place, ca o bucată de fier între doi magneţi de forţă egală. Pe de o parte, jocul de cărţi exercita asupra lui o atracţie imperioasă, cu zornăitul sau îndepărtat de piese de aur; pe de altă parte, cârciumă i se înfăţişa împodobită şi ea cuseducţii nu mai puţin însemnate, făcând să-i ţiuie în urechi sunetele ca de clopoţei ale oalelor şi cănilor cu băutură. Supărătoare alternativă! Cu toate că teologii fac din liberul arbitru cea mai frumoasă prerogativa a omului, întrucât în măsura în care era jucător de cărţi era şi beţiv şi de asemenea, în măsura în care era beţiv era şi jucător de cărţi, nu ştia, în realitate, pentru care din ele să se decidă. Făcu trei paşi către tripou, dar sticlele pântecoase, acoperite de praf, drapate cu pânze de păianjen, coafate cu o cască de ceară roşie, îi apărură în imaginaţie într-o lumină atât de vie, încât făcu trei paşi către cârciumă. Atunci Jocul îl agita în chip fantastic, în urechi, un comet plin cu zaruri plumbuite şi îi rotunji dinaintea ochilor un semicerc de cărţi de joc, marcate pe margini, spre a putea trişa, bălţat ca o coadă de păun, viziune încântătoare, care îi ţintui picioarele de pământ.

„Ah, aşa! Care va să zică am să rămân aici înfipt ca un idiot? îşi zise în sinea lui duelgiul, nerăbdător din pricina propriilor sale tergiversări; cu înfăţişarea mea zăpăcită şi perplexă, de bună seamă că am aerul unui mocofan sadea

ce priveşte cum zboară cai năzdravani înaripați. La dracu'! Ce ar fi dacă n-aş merge nici la cârciumă şi nici la tripou şi m-aş duce să-i fac o vizită zeiței mele, Irisul meu, neasemuitei frumuseți care mă ține prins în mrejele ei? Dar s-ar putea ca la această oră să fie plecată de acasă, la vreun bal sau festin nocturn. Şi de altminteri voluptatea moleşeşte curajul, iar cei mai mari căpitani s-au căit grozav că s-au lăsat prea mult subjugați de femei. Mărturie stau Hercule cu Dejanira sa, Samson cu Dalila, Marc Antoniu cu Cleopatra sa, fără să socotim şi pe ceilalți de care nu-mi mai amintesc, întrucât s-au cules de multe ori prunii de când am terminat eu cu şcoală. Aşadar, să renunțăm la această fantezie lascivă şi condamnabilă. Dar ce să aleg totuşi între aceste două lucruri încântătoare? Cine alege pe unul se poate aştepta să ducă dorul celuilalt."

În timp ce-i se desfăşura în minte acest monolog, cu mâinile vârâte în buzunare, cu bărbia rezemată în gulerul încrețit în aşa fel încât îi flutura ciocul în aer, Jacquemin Lampourde părea să prindă rădăcini între bucățile de piatră ale caldarâmului şi să se pietrifice în statuie, aşa cum se întâmplă nu cu puține personaje din Metamorfozele lui Ovidiu.

Deodată duelgiul nostru făcu o săritură atât de bruscă, încât un burghez întârziat, care trecea pe acolo, se sperie şi o lua iute la picior, temându-se ca o să tabere pe el sau cel puțin o să-i ia hainele. Lui Lampourde nici nu-i trecea prin gând să-l jefuiască pe acel nerod, pe care, în reveria sa distrată, nici măcar nu îl observase; dar o idee triumfătoare îi fulgerase prin minte. Încertitudinile sale luaseră sfârşit.

Scoase iute un dublon din buzunar şi îl aruncă în aer, după ce exclamase în prealabil: „Marca înseamnă cârciumă; capul – tripou!"

Piesa făcu mai multe piruete în aer şi atrasă la pământ de greutatea sa, căzu pe o piatră a caldarâmului, lucind ca un

fluturaş de aur sub razele argintii pe care le trimitea luna, neînvăluită în acea clipă de niciun nor. Duelgiul îngenunche pentru a descifra oracolul pronunțat de hazard. Moneda răspunsese „marcă” la întrebarea pusă. Bachus triumfase asupra zeiței Fortuna.

— Bine, mă voi îmbăta, exclamă Lampourde care, după ce şterse noroiul de pe piesa de aur, o lasă să

alunece în chimirul adânc ca o prăpastie, menit fiind să înghită o mulțime de lucruri.

Şi, mărind compasul, se îndrepta grăbit spre cârciumă „Ridichea încoronată”, sanctuar obişnuit al libațiilor sale închinate zeului viței de vie. „Ridichea încoronată” prezenta pentru Lampourde avantajul de-a fi aşezată la colțul lui Marché-Neuf, la doi paşi de locuința sa, la care ajungea din câteva zigzaguri, după ce vâra în el vin cu nemiluita, de îi ajungea, pornind de la pingelele cizmelor, până la omuşor.

Hotărât lucru, era cea mai abominabilă tavernă ce se poate imagina. Nişte proptele scunde, unse cu o vopsea roşie sângerie, sprijineau bârna enormă care îi slujea drept friza şi ale cărei scorojeli luau diverse forme, ce trădau vechi sculpturi, pe jumătate tocite de trecerea timpului. Cu multă atenție ajungeai să deslu-şeşti o încolăcire de butuci, curmeie şi frunze de viță de vie, printre care țopăiau câteva maimuțe ce trăgeau de coadă nişte vulpi. Pe bolta de deasupra uşii era înfățişată o ridiche enormă, zugrăvită după natură, cu frunze verzi şi având o coroană de aur, totul foarte spălăcit şi care slujea de generații întregi de băutori drept firmă şi nume al cârciumii.

Spațiile formate de deschiderile dintre stâlpi erau închise, în acel moment, cu obloane ghintuite şi ferecate, în stare să facă față şi unui asediu, dar nu apropiate atât de ermetic încât să nu îngăduie să se strecoare razele unei lumini roşietice şi să răzbată o larmă surdă de cântece şi de certuri; licăririle acestea se întindeau peste caldarâmul

acoperit de noroi, ce oglindea razele de lumină, provocând un efect straniu. Partea de pitoresc a efectului de lumină îl lăsă complet rece pe Lampourde, dar îl lămuri în schimb că, înăuntru, la „Ridichea încoronată”, se aflau încă numeroşi muşterii.

Duelgiul izbi puternic poarta cu mânerul spadei şi prin ritmul loviturilor date fu recunoscut de îndată drept un obişnuit al casei, iar uşa se întredeschise pentru a putea pătrunde înăuntru.

Sala unde stăteau beţivanii muşterii aducea destul de mult cu o cavernă. Era tare scundă, iar bârna de temelie care traversa tavanul, ajungând să facă burtă sub greutatea caturilor superioare, părea gata-gata să se rupă, cu toate că era solidă de ar fi putut susţine şi un turn de primărie, asemănându-se în această privinţă cu turnul din Pisa sau cu turnul Asinelli din Bolognia, care se apleacă mereu dar nu cad niciodată. Norii de fum stârniţi de lulele şi de lumânări făcuseră tavanul tot atât de negru ca şi cuptorul vetrelor unde se prepară scrumbiile afumate, icrele tescuite şi şuncile. Zidurile fuseseră pictate odinioară într-o nuanţă roşie, cu ghirlande din curmeie şi din frunză de viţă de vie, de pensula vreunui meşteşugar italian sosit în Franţa cu suita Calerinei de Medicis. Pictura se păstrase în partea de sus a sălii, cu toate că era tare întunecată şi semăna mai mult cu nişte pete de sânge uscat decât cu acea înveselitoare nuanţă stacojie, care de bună seamă că strălucise în floarea frăgezimii sale. Umezeala, frecatul spetelor şi al coatelor, capetele jegoase ce se sprijineau de ziduri, stricaseră şi distruseseră toată partea de jos a pereţilor, unde tencuiala apărea murdară, zgâriată şi goală. Odinioară cârciumă avusese vizitatori mai distinşi; dar încetul cu încetul, moravurile devenind mai alese, curtenilor şi căpitanilor le luaseră locul cartoforii, hoţii, tâlharii şi ucigaşii, o întreagă clientelă de haimanale periculoase, care

îşi puseseră oribila lor pecete pe cârciumă şi făcuseră din vesela tavernă un sinistru cuib de răufăcători. O scară de lemn, ce ducea la o galerie spre care dădeau uşile unor odăițe atât de joase încât nu puteai pătrunde în ele decât trăgându-ți coarnele şi capul ca un melc, ocupa peretele din fața intrării. Sub casa scării, în umbra ungherului de sub trepte, câteva butii, unele pline, altele începute, erau aranjate într-o simetrie mai plăcută bețivilor decât orice altfel de ornament. În căminul cu coş mare se mistuiau în valvătăi legături de surcele şi uscături, ale căror capete ardeau chiar şi pe podea care, nefiind altceva decât o pardoseală din cărămidă veche, nu era în primejdie să se aprindă. Focul din cămin lumina cu reflexele sale cositorul unei tejghele aşezate în partea opusă şi unde trona cârciumarul, înapoia unui meterez alcătuit din oale, căni, sticle şi ulcioare. La lumina vie a focului, ce înăbuşea aureolele galbene ale lumânărilor ce pârăiau cu fum mult, dansau de-a lungul zidurilor umbrele bețivanilor conturate caricatural, cu nasuri extravagante, bărbii țuguiate, smocuri de păr ce aminteau de Riquet moțatul[137] şi cu deformări tot atât de bizare ca acelea din Vise caraghioase, datorite maestrului Alcofribas Nasier.

Acest sabat de profiluri negre, care se agitau şi mişunau îndărătul figurilor reale, păreau să-şi bată joc de ele şi să le imite într-un chip caraghios şi spiritual. Familiarii bombei, aşezați pe bănci, îşi rezemau coatele de mesele al căror lemn ciopârtit de sumedenie de crestături, împestrițat cu diverse nume săpate cu cuțitul şi tatuat cu arsuri, era murdărit de sosuri şi pătat de vinul vărsat; dar cea mai mare parte din mânecile ce ştergeau mesele nu puteau să fie murdărite, unele dintre ele fiind chiar găurite la cot, primejduind astfel

[137] Riquet motanul, basm de Ch. Perrault.

numai pielea brațului, presupus doar că este acoperit de mânecă.

Trezite de tărăboiul din cârciumă, două sau trei găini, Lazări cu pene, care la acest ceas din noapte ar fi trebuit să fie cocoțate pe stinghiile lor, se strecuraseră în sala printr-o uşă ce dădea în curte şi ciuguleau pe sub picioarele bețivanilor firimiturile căzute de la ospăț.

Când Jacquemin Lampourde intra la „Ridichea încoronată”, în stabiliment domnea cel mai triumfător vacarm. Vlăjgani cu înfățişarea brutală, vănturându-şi în aer cănile goale, izbeau teribil cu pumnul în masă, de ar fi fost în stare să omoare chiar şi tauri şi făceau să tremure lumânările vârâte în sfeşnice de fier cu coadă. Alții strigau: „Hai noroc, să-ți fie de bine”, ciocnind cănile pline ochi. Unii bețivani îşi acompaniau cântecul bahic urlat în cor, cu nişte voci la fel de îngrozitor de false ca şi lătratul câinilor ce urlă la lună, cu zornăit de cuțite ce loveau marginile paharelor şi cu uruit de farfurii aşezate unele peste altele în formă de căpiță. Alții provocau serioase îngrijorări pudorii ospătăreselor, care, cu brațele ridicate, deasupra mulțimii, duceau tăvi cu bucate fumegânde şi nu puteau să se apere împotriva acțiunilor lor galante, ținând mai degrabă să-şi păstreze intacte tăvile cu mâncăruri decât virtutea. Câțiva muşterii pufăiau din pipe lungi de Olanda şi se distrau să scoată fumul pe nări. În gloata zgomotoasă nu se aflau numai bărbați, sexul frumos fiind reprezentat de câteva eşantioane destul de urâte: deoarece viciul îşi îngăduie uneori să nu aibă chipul mai atrăgător decât virtutea. Aceste Pfils, pentru care primul venit, în schimbul câtorva monede, putea deveni un Tircis[138] sau un Tityr[139], se

[138] Tircis, unul din păstorii lui Virgiliu (Egloga a VII-a), ale cărui cântece alternează cu acelea ale lui Corydon.

[139] Tityr, unul dintre păstorii din prima eglogă a lui virgiliu.

plimbau două câte două, oprindu-se pe la mese şi beau ca nişte porumbițe nesperioase din paharul fiecăruia. Duşcile astea repetate şi copioase, împreună cu căldura focului, le încinseseră obrajii ca jarul, pe sub roşul cărămiziu cu care se fardaseră, astfel încât semănau cu acei idoli pictați în două straturi de vopsea. Părul, fals sau natural, răsucit ca nişte semne de întrebare, era lipit de frunțile ce luceau din pricina ceruzei, sau ondulat cu fierul şi îşi revărsa spiralele până la piepturile larg descoperite şi spoite parcă cu var, nelipsind câte o vinişoară azurie desenată peste albeața lor falsă. Din toaletele lor se desprindea o afectare galantă, ce voia să fie drăgălaşă. Numai panglici, pene, broderii, ceaprazuri, găitane, agrafe, culori țipătoare; dar era lesne de observat că acest lux, făcut ca să ia ochii, nu avea nimic real în el şi că mirosea a dugheană de haine vechi: perlele nu erau decât sticlă goală; bijuteriile de aur doar aramă, rochiile de mătase numai fuste vechi întoarse şi vopsite din nou; dar aceasta eleganță de proastă calitate era îndeajuns pentru a stârni o admirație fără margini în ochii buhăiți de băutură ai petrecăreților adunați în cârciuma sordidă. În ceea ce priveşte parfumul, dacă aceste femei nu miroseau a trandafir, ele răspândeau un miros de mosc asemenea unei vizuini de dihor singurul miros îndeajuns de puternic pentru a domina exaltațiile infecte din maghernița păcătoasă, miros ce putea fi socotit, prin comparație, mai suav decât răşinile frumos aromate, ambra şi smirna. Câteodată, un bețivan înfierbântat de pofte desfrânate şi de băutură, lua pe genunchi una din frumusețile astea puțin sălbatice şi îi şoptea la ureche, într-un sărut ordinar, propuneri anacreontice, primite cu râsete afectate şi cu un „nu" care voia să spună „da"; apoi, de-a lungul scării, puteau fi văzute perechi ce urcau, bărbatul ținând brațul în jurul taliei femeii, femeia ținându-se de parmalâc şi făcând mici fasoane copilăreşti, deoarece chiar şi în desfrâul cel mai

neruşinat este nevoie încă de unele aparenţe de pudoare. Alţii coborau cu o mutră cam ruşinată, în timp ce Amaryllis a lor de ocazie îşi înfoia fusta cu aerul cel mai nepăsător de pe lume.

Lampourde, obişnuit de tare multă vreme cu aceste moravuri, care, de altminteri, i se păreau fireşti, nu acordă nicio atenţie tabloului pe care l-am creionat fugar. Aşezat la o masă, cu spatele rezemat de perete, privea cu nişte ochi plini de iubire şi de pofta nestăvilită la o sticlă de vin de Canare pe care o slujnică tocmai o pusese pe masă, o sticlă antică şi ispititoare, din vinul cel mai bun al dughenei, scoasă din colecţia rezervată specialiştilor şi beţivanilor emeriţi. Cu toate că duelgiul era singur, în faţa lui, pe masă, fuseseră aşezate două pahare, deoarece era cunoscută oroarea ce o avea de-a bea singur şi dintr-o clipă într-alta, putea să-i pice vreun tovarăş de băutură. În aşteptarea acestui conviv întâmplător, Lampourde îşi ridică încetişor, la înălţimea ochilor, paharul cu picior subţirel şi lung, turnat ca un clopoţel de rochiţa rândunicii, în care strălucea, cu irizări luminoase, blonda şi generoasă licoare. Apoi, după ce-şi satisfăcu simţul văzului admirând această culoare caldă de topaz aprins, Lampourde trecu la simţul mirosului şi clătinând vinul printr-o mişcare uşoară, ce îi imprima un fel de rotaţie, aspiră cu nesaţ aroma, cu nişte nări tot atât de căscate ca şi fosele nazale ale unui delfin heraldic. Rămânea simţul gustului. Papilele cerului gurii, excitate cât era nevoie, se impregnaseră cu o înghiţitură din acest nectar; limba plimba licoarea prin ascunzişurile gurii, pentru ca în cele din urmă s-o expedieze spre gâtlej cu un plescăit aprobator. Şi astfel jupân Lampourde, cu ajutorul unui singur pahar, reuşise să desfete trei din cele cinci simţuri pe care le posedă omul, ceea ce însemna fapta unui epicurian foarte priceput, care ştia să stoarcă din lucruri până şi ultima picătură de sevă şi chintesenţa de plăcere pe

care o conțin. Şi pretindea chiar că şi pipăitul şi auzul puteau să-şi găsească aici partea lor de plăcere: pipăitul, prin lustrul, netezimea şi forma cristalului; auzul, prin muzica, vibrațiile şi acordul perfect ce se obțin când îl loveşti uşor cu lama unui cuțit sau când îți plimbi de jur-împrejur degetele ude pe marginea paharului. Dar toate astea sunt paradoxuri, năzbâtii şi fantezii ale unui rafinament prea subtil care nu dovedeşte nimic vrând să dovedească prea mult, în afară poate de rafinamentul vicios al acestui ticălos.

Duelgiul nostru se afla instalat la o masă de câteva minute, când se întredeschise uşa cârciumei; un individ, îmbrăcat în negru din cap până-n picioare, având de culoare albă doar gulerul mare ce îi cădea pe piept şi un val de lingerie albă ce răbufnea în dreptul pântecului între veston şi pantaloni, îşi făcu apariția în stabiliment. Câteva broderii de mărgele negre, pe jumătate destrămate, aveau veleitatea, dar neurmată de vreun efect, să mai ascundă starea deplorabilă a costumului său, a cărui tăietură trăda totuşi un rest de veche elegantă.

Personajul prezenta particularitatea de-a avea față de o albeață palidă, ca şi cum ar fi fost pudrată cu făină, iar nasul tot atât de roşu ca şi un cărbune aprins. Vinişoare violete îi străbăteau şi stăteau mărturie a unui cult asiduu închinat zeiței sticlă. Calculul a tot ceea ce era necesar, butoaie de vin şi damigene de rachiu, ca să aducă acest nas la o asemenea intensitate de roşu, înspăimânta imaginația. Masca asta bizară semăna cu o bucată de brânză în care ai înfipt o cireaşă. Pentru a termina portretul, ar mai fi fost nevoie doar de doi sâmburi de măr în locul ochilor şi de o crestătură subțire reprezentând gura tăiată în chip de puşculiță. Astfel arăta Malartic, prietenul de inimă, Pylade,

Euryalus[140], fidus Achates[141] al lui Jacquemin Lampourde; nu era, cu siguranță, frumos, dar calitățile morale răscumpărau cu prisosință, la el, micile dezagremente fizice. După Jacquemin, față de care avea cea mai profundă admirație, era cea mai bună spada din Paris. La joc întorcea riga cu un noroc pe care nimeni nu-şi îngăduia să-l găsească insolent; bea mereu fără să pară vreodată amețit şi cu toate că nu se ştia să aibă vreun croitor, era mai bine aprovizionat în materie de mantii decât curteanul cel mai gătit.

Altminteri, om delicat în felul său, ținând în stimă legile cavernei, capabil să se lase ucis pentru a veni în ajutorul unui confrate şi să îndure, fără să descleşteze dinții, estrapada[142], brodechinii[143], chevalet-ul[144], chiar şi chestiunea apei, cea mai îngrozitoare tortură pentru un bețiv de calibrul său, mai degrabă decât să-şi compromită banda printr-o vorbă indiscretă. Un individ tare încântător în genul său! De aceea se şi bucura el de stimă generală în lumea în care îşi exercita meseria.

Malartic merse drept la masa lui Lampourde, lua un scaun fără spetează, se aşeză în fața prietenului său, apucă în tăcere paharul plin, care părea că-l aşteaptă şi-l dete pe

---

[140] Euryalus, tânăr troian, prieten al lui Aeneas.

[141] Credinciosul Achetes, (lat.); astfel îl numeşte Virgiliu, în Eneida, pe credinciosul tovarăş al lui Eneas.

[142] Supliciu constând în a-l ridica pe condamnat la o înălțime oarecare şi a-l lăsa, cu o frânghie, să cadă de mai multe ori.

[143] Estrada pe care era torturat condamnatul.

[144] Instrument de tortură format din patru piese de lemn ce alcătuiau o cutie în care era strâns piciorul condamnatului până ce era zdrobit.

gât dintr-o singură înghițitură. Sistemul său diferea de acel al lui Jacquemin, dar nu era mai puțin eficace, aşa cum o dovedea purpura cardinălească a nasului său. La sfârşitul şedinței, cei doi amici aveau acelaşi număr de semne, notate cu cretă, pe tăblița cârciumarului, Iar bunul tată Bachus, stând călare pe butoi, le surâdea fără nicio preferință, ca la doi credincioşi de culte diferite, dar de o râvnă egală. Unul grăbea slujba liturghiei, altul o lungea; dar şi într-un caz şi într altul liturghia era oficiată.

Lampourde, care cunoştea obiceiurile confratelui său, îi umplu de mai multe ori paharul până sus. Această manevră duse în chip necesar la apariția unei a două sticle, care, ca şi prima, se văzu de îndată golită; aceasta fu urmată de o a treia, care rezistă mai multă vreme şi făcu mai multe mofturi pentru a se preda. După care, pentru a-şi recăpătă suflul, cei doi duelgii cerură câte o lulea şi se porniră să trimită spre tavan, prin ceața condensată de deasupra capetelor lor, lungi tirbuşoane de fum, asemenea acelora pe care copiii le pun în vârful coşurilor pe care le mâzgălesc în cărțile şi în caietele lor de şcoală. După un număr oarecare de fumuri aspirate şi date afară, dispărură amândoi, după exemplul zeilor lui Homer şi ai lui Virgiliu, într-un nor unde strălucea singur nasul lui Malartic, asemenea unui meteor roşu. Învăluiți în ceata asta, cei doi cumetri, izolați de ceilalți bețivani, începură o conversație, care ar fi fost periculos să fie auzită de vreun căpitan de strajă; din fericire, „Ridichea încoronată” era un loc sigur, niciun spion n-ar fi îndrăznit să se aventureze aici, iar trapa pivniței s-ar fi deschis sub picioarele ofițerului de poliție atât de îndrăzneț încât să pătrundă în acest cuib de tâlhari. N-ar fi ieşit decât tocat mărunt drept carne pentru plăcintă.

— Cum merg afacerile? îl întrebă Lampourde pe Malartic, cu tonul unui negustor care se informează despre cursul mărfurilor; ne aflăm acum într-un sezon mort. Regele îşi are

reşedința la Saint Germain, unde l-au urmat şi curtenii. Lucrul ăsta dăunează comerțului; nu se mai afla la Paris decât burghezi şi oameni care valorează puțin sau nimic.

— Nu-mi mai vorbi despre astea, răspunse Malartic, e o adevărată ticăloşie. Alaltăieri am oprit, pe Pont-Neuf, un tip bine făcut, cu înfățişarea destul de prezentabilă; i-am cerut banii sau viața; mi-a aruncat punga; nu se aflau în ea decât trei sau patru piese de câte cinci parale, iar mantaua pe care mi-a lăsat o nu era decât din lână subțire, cu un galon din imitație de aur. În loc să fiu cel ce fură, eram cel furat. Nu mai întâlneşti la tripou decât lachei, ajutori de procurori sau copii precoci, ce au şterpelit de prin sertarele părinților câțiva pistoli ca să vină să-şi încerce norocul. Din două schimburi de cărți şi trei aruncături de zaruri îi dau gata. Este o insultă să-ți desfăşori talentele pentru un rezultat atât de neînsemnat! Lucindele, Dorimenele, Cidali-zele, de obicei atât de miloase cu bărbații viteji, refuză să plătească chitanțele şi notele de plată, cu toate că le burduşisem zdravăn, sub pretextul că, nemaifiind aici Curtea, ele nu mai sunt invitate la ospețe şi nu mai primesc nici cadouri şi sunt nevoite pentru a avea cu ce trăi să-şi amaneteze boarfele. Fără de un bătrân gelos încoronat, care m-a tocmit să ciomăgesc pe amanții nevestei sale, n-aş fi câştigat în luna asta nici cu ce să beau apă, ananghie grozavă, la care nu mă va sili nici cea mai cumplită sărăcie, moartea perpendiculară părându mi se de o sută de ori mai dulce. Nu mi s-a comandat nici cea mai măruntă capcană, cea mai uşoară răpire, cel mai mic asasinat. Ce timpuri trăim, Doamne Dumnezeule! Urile se domolesc, ranchiunele se duc pe apa sâmbetei, sentimentul răzbunării se destramă; insultele sunt uitate la fel ca şi binefacerile; secolul îmburghezit îşi sleieşte puterile şi moravurile devin de o greţoşenie care mă dezgustă.

— Timpurile cele bune au apus, replică Jacquemin

Lampourde. Altădată, un nobil puternic ne-ar fi angajat curajul şi vitejia în serviciul său; l-am fi ajutat în expediţiile şi în problemele sale secrete. Acum trebuie să lucrezi pentru public. Cu toate astea mai pică, aşa, unele pleşti straşnice.

Şi pe când rostea aceste cuvinte, Lampourde îşi amestecă piesele de aur în buzunar. Această muzică melodioasă făcu să scânteieze în chip ciudat ochii lui Malartic; dar numaidecât privirea sa îşi reluă expresia placidă, banii unui camarad fiind un lucru sacru; se mulţumi să scoată un suspin care se putea traduce prin cuvintele următoare: „Ce eşti tu de fericit!"

— Mă gândesc, continuă Lampourde, că peste puţin timp voi putea să-ţi găsesc de lucru, fiindcă nu eşti

leneş la treabă şi ai să-ţi sufleci numaidecât mânecile când va fi vorba să dai lovituri de spadă sau să tragi nişte focuri de pistol. Om ordonat fiind, te pricepi să execuţi ordinele date în termenul hotărât şi îţi ei asupra ta riscurile poliţiei. Mă mir că zeiţa Fortuna n-a coborât din bulgărul ei de sticlă în faţa porţii tale; este adevărat că stricata asta, cu prostul gust comun femeilor, îi copleşeşte cu favorurile ei pe o grămadă de fluturatici şi de ageamii, în paguba oamenilor de merit. Până s-o hotărî târfa să se uite cu ochi buni şi la tine, hai să ne petrecem timpul bând papaliter până ce o să ni se umfle şi pingelele.

Această hotărâre filosofică era prea înţeleaptă pentru ca tovarăşul lui Jacquemin să ridice cea mai mică obiecţie. Cei doi duelgii îşi îndesară pipele şi îşi umplură paharele, rezemându-se bine în coate, ca nişte oameni care vor să se bucure pe îndelete de traiul bun şi nu vor nicidecum să fie tulburaţi în tihna lor.

Şi totuşi fură tulburaţi. Într-un colţ al sălii se stârni o rumoare aprinsă. Gălăgia o făcea un grup de muşterii strânşi în jurul a doi oameni, ce discutau condiţiile unei prinsori iscate de neîncrederea unuia în faptul susţinut de

celălalt, afară numai dacă l-ar fi văzut cu propriii săi ochi.

La un moment dat grupul se sparse. Malartic şi Lampourde, a căror atenţie se trezise, zăriră un bărbat de talie mijlocie, dar deosebit de sprinten şi de viguros, pârlit la faţă ca un maur din Spania, cu părul legat cu o batistă, îmbrăcat într-o mantie cu mâneci şi gluga de culoare castanie, care, neîncheiată, lasă să se vadă pe dedesubt o haină strâmtă până la genunchi, din piele de bivol şi nişte pantaloni negri împodobiţi la cusături cu un şir de nasturi de aramă în formă de clopoţei. Mijlocul îi era încins de un brâu lat, din lână roşie, iar din el trase o navaja de Valencia, care, deschisă, atingea lungimea unei săbii. Îi strânse cercul, încerca vârful cu degetul şi păru satisfăcut de examenul sau, deoarece îi spuse adevărul: „Sunt gata”; apoi, cu un accent gutural, şuieră un nume bizar, pe care beţivanii de la „Ridichea încoronată” nu-l mai auziseră în viaţa lor, dar care a mai apărut, nu o singură dată, în paginile acestei cărţi: „Chiquita! Chiquita!”

La cea de-a doua chemare, o fetiţă slabă şi palidă, adormită într-un colţ întunecos, îşi scoase măntăluţa în care se înfăşurase cu multă grijă şi care o făcea să semene cu un pachet de cârpe, înaintă spre Agostin, fiindcă el era şi aţintind asupra banditului ochii ei mari şi strălucitori, însufleţiţi şi mai mult de o aureolă de un negru închis, îi spuse cu o voce gravă şi profundă, care contrasta cu înfăţişarea ei plăpândă:

— Stăpâne, ce doreşti de la mine? Sunt gata să te ascult aici ca şi în landă, pentru că eşti viteaz şi navaja ta numără multe dungi roşii.

Chiquita pronunţă aceste cuvinte în limba esquara sau dialectul basc, la fel de neînţeles pentru francezi ca şi limba nemţească, ebraică sau chineză.

Agostin o lua pe Chiquita şi o rezemă în picioare de uşă, cerându-i să rămână nemişcată. Pe faţa micuţei, obişnuită

cu asemenea exerciții, nu se citea nici groază, nici surpriză; rămase acolo, cu brațele atârnânde, privind în față cu o seninătate deplină, în timp ce Agostin, aşezat la celălalt capăt al sălii, cu un picior în față, celălalt tras înapoi, cumpănea cuțitul sau cel lung, ale cărui plasele i se sprijineau pe antebraț.

Un rând dublu de curioşi alcătuia un fel de alee de la Agostin până la Chiquita, iar secăturile care aveau

abdomenul proeminent îşi sugeau burtă, oprindu-şi respirația, de frică să nu depăşească linia. Nasurile lungi ca nişte flaute de alambic se trăgeau înapoi cu prudență, pentru a nu fi tăiate în zbor.

În sfârşit, brațul lui Agostin se destinse ca un resort, un fulger străluci şi înfricoşătoarea armă zbură şi se înfipse în uşa exact deasupra capului Chiquitei, fără să-i taie un firicel de păr, dar cu o astfel de precizie, încât ai fi zis că voia să-i măsoare talia.

Când navaja trecu şuierând, spectatorii nu se putură opri să nu plece ochii; dar genele bogate ale copilei nici nu tremuraseră măcar. Iscusința banditului stârni o rumoare admirativă în rândurile acestui public dificil. Însuşi adversarul său, care pusese la îndoială că ar fi cu putință o asemenea lovitură, aplaudă plin de entu-ziasm.

Agostin desprinse cuțitul, care mai vibra încă, se reîntoarse la locul său; şi de data aceasta înfipse lama între brațul şi trupul Chiquitei, impasibilă. Dacă vârful cuțitului s-ar fi abătut cu trei sau patru degete, i-ar fi pătruns drept în inimă. Cu toate că galeria strigă că este de ajuns, Agostin îşi reîncepu demonstrația de cealaltă parte a trupului, pentru a arăta că dibăcia sa nu datora nimic întâmplării.

Chiquita, îngâmfată de aceste aplauze care se adresau tot pe urât curajului ei cât şi dexterității lui Agostin, îşi plimbă de jur împrejur priviri triumfătoare; nările sale dilatate aspirau aerul cu putere, iar în gura întredeschisă dinții,

curați ca ai unui animal sălbatic, luceau cu o albeață feroce. Strălucirea dinților și grăuncioarele fosforescente ale pupilelor sale îi prindeau pe fața negricioasă, tăbăcită de viață în aer liber și de vânt, trei puncte scânteietoare, ce o luminau. Părul neîngrijit se răsucea și se încolăcea pe frunte și pe obraji ca niște lungi șerpi negri, prins alandala cu o panglică roșie, peste care se revărsau buclele rebele, ascunzând-o ici și colo. La gâtul ei, de o culoare mai roșiatică chiar decât a pielii de Cordoba, luceau ca niște picături lăptoase perlele șiragului dăruit de Isabella. Cât privea hainele de pe ea, erau altele, mai bune. Chiquita nu mai purta acea fustă galbenă, de culoarea canarului, pe care era brodat un papagal. Aici, la Paris, i-ar fi dat o înfățișare prea ciudată și prea bătătoare la ochi. Purta o rochiță scurtă, de un albastru închis, cu mici cute încrețite pe șolduri și un fel de vestă sau de pieptar din lână groasă, neagră, încheiată peste piept cu doi sau trei nasturi de os. Picioarele ei, obișnuite să calce peste ierburile de câmp înflorite și înmiresmate, erau încăl-țate cu niște pantofi mult prea mari pentru ea, deoarece cizmarul nu putuse să-i găsească unii atât de mici în maghernița lui. Luxul acesta părea s-o stânjeneasca; dar fusese nevoită să facă această concesie noroaielor reci de pe străzile pariziene. Tot la fel de sălbatică era micuța ca și la hanul „La Soarele albastru"; cu toate acestea se vedea că îi trece prin mintea ei sălbatică un număr mai mare de gânduri și că în copil mijeau de pe acum unele nuanțe de fetișcană. Văzuse tare multe lucruri de când plecase din landă, iar imaginația ei naivă păstrase din aceste priveliști un fel de uluire.

Chiquita se reîntoarse la colțișorul ei de mai înainte și înfășurându-se bine în măntăluță, se cufundă iarăși în somnul întrerupt. Mușteriul care pierduse prinsoarea plăti însoțitorului Chiquitei cei cinci pistoli, suma pe care jucaseră. Agostin strecura monedele în chimirul de la brâu

şi se aşeză iarăşi la masă în fața ulciorului pe jumătate golit, pe care îl termina fără nicio grabă: deoarece, neavând o locuință bine stabilită, prefera să rămână în cârciumă decât să tremure pe sub vreun pod sau sub cine ştie ce poartă de mănăstire, aşteptând să se facă ziuă, care se lasă atât de mult aşteptată la vreme de iarnă. Tot în aceeaşi situație se mai găseau şi alți bieți oameni ce sforăiau de zor, unii pe bănci, alții pe dedesubt, înfăşurați în capele lor drept singura învelitoare. Ce spectacol caraghios îl constituiau toate acele cizme ce se întindeau pe podea ca picioarele unor trupuri moarte, după bătaie. Bătălie, într-adevăr, în care victimele lui Bachus se îndreptau clătinându-se şi mătăhăind către vreun ungher întunecos, iar acolo, cu capul rezemat de zid, îşi întorceau jalnic mațele pe dos şi îşi vărsau vinul în loc de sânge, zeflemisiți de cumetrii lor mai robuşti în stomac.

— Pe Sainsanbreguoy! spuse Lampourde lui Malartic, iată un pezevenghi care este foarte dibaci şi pe care am să mi-l însemn ca să-l regăsesc la nevoie, în misiuni dificile. Lovitura asta de cuțit de la distanță este mai prețioasă în cazul adversarilor de care e periculos să te apropii, decât o lovitură de pistol, care face flacără, fum şi zgomot şi poate să cheme străjile în ajutor.

— Da, răspunse Malartic, e o treabă frumoasă şi corect executată; dar dacă nu nimereşti ținta, eşti dezar-

mat şi rămâi de căruță. Cât despre mine, ceea ce m-a încântat în exercițiul ăsta şi în demonstrația de îndemânare primejdioasă, este bravura fetiței. Plăpânda de ea! Nu are nici două degete de carne pe oase, dar adăposteşte în micuța colivie a pieptului ei slăbuț o adevărată inimă de leu sau de erou antic. De altminteri, îmi place, cu ochii ei mari, negri ca tăciunele şi înfrigurați şi cu înfățişarea ei sălbatică, dar calmă. În mijlocul acestor dropii, rațe cu cioc roşu, gâşte pestrițe şi alte păsări din ograda orătaniilor, ea are

înfăţişarea unui pui de şoim coborât într-un coteţ de găini. Mă pricep în materie de femei şi pot să apreciez floarea după mugur. Chiquita, aşa cum îi spune ticălosul ăsta oacheş, are să fie peste doi trei ani o bucăţică demnă de un rege.

— Sau de un hoţ, continua filosofic Jacquemin Lampourde, afară numai dacă soarta nu va împăca aceste două extreme, făcând din această morenă, cum spun spaniolii, iubita unui pungaş şi a unui prinţ. Aşa ceva s-a mai văzut şi nu totdeauna prinţul este cel mai iubit, într-atât de mult târfele astea au fantezia ticăloasă şi desfrânată. Dar să lăsăm încolo discursurile astea de prisos şi să ajungem la lucrurile serioase. O să am nevoie, poate, foarte curând, de câţiva oameni bravi, unul şi unul pentru o expediţie ce ni se propune, nu atât de îndepărtată ca aceea a argonauţilor în căutarea lânii de aur.

— Frumoasă lână! exclamă Malartic cu nasul în pahar, iar vinul părea să sfârâie şi să fiarbă în contact cu acest cărbune aprins.

— Expediţie destul de complicată şi de periculoasă, continua duelgiul; am primit misiunea să-l trimit pe lumea cealaltă pe un anumit căpitan Fracasse, de meserie măscărici, care tulbură, după cât se pare, amorul unui foarte mare senior. Pentru treaba asta, aş fi prea de ajuns eu singur; dar este vorba să se plănuiască şi răpirea fetei, iubită în acelaşi timp de nobilul de vază şi de histrion şi pe care trupă de comedianţi are s-o apere împotriva răpitorilor; să întocmim o listă de prieteni voinici şi fără scrupule. Cum ţi se pare Piquenterre?

— Excelent! răspunse Malartic, dar nu trebuie să te bizui pe el. Acum se leagănă la Montfaucon, la capătul unui lanţ de fier, iar carcasa lui, ciopârtită şi mâncată de păsări, o să cadă curând în groapa spân-zurătorii, peste oasele camarazilor care l-au precedat.

— Vasăzică din această pricină nu-l va mai vedea lumea

de la un când de vreme încoace, rosti Lampourde, cu cel mai frumos sânge rece de pe lume. Ce înseamnă şi viaţa! Faci şi tu într-o seară, liniştit, un chefuleţ cu un prieten, într-o cârciumă pe cinste; apoi fiecare se duce la trebuşoarele lui. Opt zile mai încolo, când întrebi: „Ce se mai aude de cutare?”, ţi se răspunde: „Atârnă în ştreang”.

— Vai! Într-adevăr, aşa este, suspină prietenul lui Lampourde, luând o atitudine tragic-elegiacă sau elegiactragică; aşa cum spune domnul de Malherbe în consolarea trimisă lui Duperrier:

Era din lumea aceasta, în care ce-i mai bun,
Are un crunt destin.

— Să nu ne lăsăm pradă scâncetelor şi văicărelilor femeieşti, rosti duelgiul. Să dăm dovadă de un curaj bărbătesc şi stoic şi să ne continuăm drumul în viaţă, cu pălăria trasă pe sprâncene şi cu pumnul în şold, sfidând spânzurătoarea, care, la urma urmei, lăsând la o parte onoarea, nu este mai mult de temut decât focul tunurilor, ploaia ghiulelelor şi a pietroaielor, prăpădul culevrinelor şi al bombardelor pe care le înfruntă soldaţii şi căpitanii, fără a mai pune la socoteală salvele de muschetă şi armele albe. În lipsa lui Piquenterre, care de bună seamă că se găseşte în slava Cerului alături de tâlharul pocăit[145], să-l luăm pe Corneboeuf. E un voinic şi jumătate, spatos şi îndesat, tocmai bun pentru treburi importante.

— Corneboeuf, răspunse Malartic, se afla acum într-o călătorie de-a lungul coastelor africane, sub comanda lui Cadet la Perle. Regele are pentru el o stimă atât de deosebită, încât a ordonat să-l blazoneze pe umăr cu o floare de crin, pentru a-l putea regăsi oriunde, în caz că s-ar

---

[145] În franceză le bon larron. Le bon e le mauvais larron, cei doi tâlhari care, după Evanghelie, au fost răstigniţi alături de Iisus. Primul s-a pocăit înainte de a muri.

pierde. Însă, de pildă, Piedgris, Tordgueule. La Râpee şi Bringuenarilles sunt liberi şi à la disposicion de usted[146].

— Numele acestea îmi sunt de ajuns, ele aparţin unor bravi şi ai să mă pui în legătură cu ei când va fi momentul potrivit. Şi acestea fiind zise, să dăm gata şi sfertul ăsta de sticlă şi să ne luăm tălpăşiţa de aici. Locul a început să devină mai respingător chiar şi decât lacul Averno[147], deasupra căruia păsările nu pot zbura fără să nu pice moarte din pricina exalaţiilor grozav de vătămătoare. Miroase a sudoare, a murdărie, a ulei ars. Aerul proaspăt al nopţii ne va face bine. Şi fiindcă veni vorba, unde te culci la noapte?

— Nu mi-am trimis în cercetare ofiţerul cu încartiruirea ca să-mi pregătească locuinţa, răspunse Malartic şi pentru la noapte n-am niciun hogeac; aş putea ciocăni la hanul „Melcul fără casă”, dar am acolo o listă de plată lungă cât spada de la cingătoare; şi nimic nu este mai neplăcut când te trezeşti dimineaţa, decât să vezi mutra îmbufnată a unui hangiu bătrân, care, mârâind întruna, se opune la cea mai neînsemnată cheltuială nouă, cerându-şi drepturile, agitând un pumn de bonuri şi de chitanţe pe deasupra capului, asemenea lui tata Jupin cu fulgerele sale. Apariţia neaşteptată a unui ofiţer de poliţie mi s-ar părea mai puţin neplăcută.

— Simplă impresie nervoasă, slăbiciune lesne de înţeles, deoarece fiecare om însemnat îşi are slăbiciunea sa, exclamă sentenţios Lampourde; dar întrucât ţi-e silă să calci pragul „Melcului fără casă”, iar hotelul „Sub cerul liber” înseamnă puţin cam mult cu o gheţărie în iarna asta aspră, îţi ofer

---

146 La dispoziţia dumneavoastră (sp.).

147 Lac în Italia (Campania), înconjurat de bălţi cu exaltaţii nesănătoase. Homer şi Virgiliu au situat aici intrarea în Infern.

ospitalitatea antică a cocioabei mele aeriene şi drept culcuş jumătate din scândură pe care îmi odihnesc mădularele.

— Primesc cu adâncă recunoştinţă, răspunse Malartic. Oh, de trei ori, de patru ori fericit muritorul ce are lari şi penati şi care îşi poate aşeza lângă căminul său prietenul inimii!

Jacquemin Lampourde îşi respectase promisiunea pe care şi o făcuse sie însuşi, după răspunsul oracolului ce înclinase în favoarea cârciumii. Era beat turtă; dar nimeni nu era stăpân pe băutura înghiţită ca Lampourde. El dicta vinului şi vinul nu-i dicta lui. Cu toate acestea, când se sculă, avu impresia că picioarele îi atârnau ca nişte greutăţi mari de plumb şi că i se afundau în podea. Cu o scuturătură energică din încheieturi, îşi desprinse picioarele îngreuiate şi se îndreptă hotărât către uşă, cu capul sus şi fără să se bălăbănească. Malartic îl urmă cu o călcătură destul de sigură, întrucât nimic nu-i mai putea spori beţia. Cufundaţi în apa mării un burete îmbibat cu apă şi el nu va mai absorbi nici măcar o picătură în plus. Aşa era Malartic, cu singura diferenţă că la el lichidul nu era apă, ci suc sadea de viţă de vie. Părăsirea cârciumei de către cei doi cumetri se desfăşură aşadar fără sforţări deosebite şi reuşiră, cu toate că nu aveau nimic de îngeri în ei, să se caţere pe scara lui Iacob ce urca din stradă până la podul lui Lampourde.

La această oră de noapte, cârciumă avea un aspect lamentabil şi ridicol. Focul murea în vatră. Lumânărilor nu le mai tăia nimeni mucurile şi de atâta seu adunat pe margini, parcă dădeau cu tifla, iar de feştilele lor se aninau ciuperci mari şi negre. Stalactite de seu se scurgeau de-a lungul sfeşnicelor şi se sleiau, pe măsură ce se răceau. Fumul stârnit din lulele, abureala răsuflărilor şi a bucatelor se adunase aproape de tavan într-o ceaţă deasă; podeaua, acoperită de firimituri şi de noroi, ar fi avut nevoie, pentru a

fi curăţată, să reverşi peste ea un fluviu, ca în grajdurile lui Augias[148]. Mesele erau acoperite cu resturi de mâncare, cu carcase dezgolite şi cu oase rămase de la şunci, pe care le-ai fi crezut ciopârtite de colţii unor dulăi morţi de foame. Ici şi colo, din câte un ulcior răsturnat în timpul certurilor şi al încăierărilor se mai prelingeau ultimii stropi de vin, iar picăturile, ce cădeau în balta roşie pe care o făcuseră, semănau cu picăturile de sânge ce se scurg dintr-un cap tăiat şi se adună într-un lighean; zgomotul căderii lor, intermitent şi regulat, scanda ca şi tictacul unui orologiu sforăitul beţivilor.

Micul maur de la Marché-Neuf bătu orele patru. Cârciumarul, care aţipise cu capul lăsat pe braţele încrucişate, se trezi şi îşi roti o privire severă de jur-împrejurul sălii. Văzând că deverul şi comenzile de băutură se potoliseră de tot, îşi chemă rândaşii şi le spuse:

— S-a făcut târziu; ia măturaţi-mi pe toţi ticăloşii şi pe blestematele alea, o dată cu gunoaiele de pe jos; mai ales că nici nu mai au de gând să bea!

Rândaşii începură să-şi agite măturoaiele, aruncară trei sau patru găleţi de apă pe podea şi în mai puţin de cinci minute, mai împărţind şi sumedenie de ghionti, cârciumă fu golită de muşteriii azvârliţi în stradă.

XIII
Dublu atac

---

148 Augias, rege legendar al Elidei. Grajdurile sale numărau 3000 de boi şi nu fuseseră curăţate de 30 de ani. Hercule acceptă să le curăţe în schimbul unei zecimi din numărul lor. El schimbă cursul fluviului Alfen, făcându-l să treacă prin grajduri. Regele nerespectându-şi promisiunea, Hercule îl ucise şi îi jefui regatul.

Ducele de Vallombreuse nu era omul care să-şi neglijeze dragostea mai mult decât răzbunarea. Dacă îl ura de moarte pe Sigognac, nutrea în schimb faţă de Isabella una din acele pasiuni turbate, pe care le aţâţa la culme sentimentul imposibilului, în sufletele trufase şi violente, obişnuite să nu le reziste nimic. Gândul ce pusese cu totul stăpânire pe mintea sa era s-o cucerească pe comediantă; prea răsfăţat, din pricina victoriilor facile pe care le repurtase în cariera sa galantă, ducele de Vallombreuse nu putea să-şi explice această înfrângere şi adeseori, în timpul discuţiilor, plimbărilor, exerciţiilor fizice, la teatru ca şi la biserică, în oraş ca şi la Curte, îşi spunea, cuprins de o uimire neaşteptată, în toiul profundelor sale visări: „Cum se face oare că nu mă iubeşte?”

Într-adevăr, lucrul acesta era tare greu de înţeles pentru cineva care nu credea în virtutea femeilor şi cu atât mai puţin în virtutea actriţelor. Se întrebă dacă răceala Isabellei nu era cumva un joc bine ticluit pentru a obţine cât mai mult de la el, întrucât nimic nu aprinde mai tare dorinţele decât sfiiciunile prefăcute şi aerele de mironosiţă. Cu toate acestea, modul dispreţuitor cu care înapoiase caseta cu bijuterii, pusă în camera ei de către Leonarda, dovedea cu prisosinţă că Isabella nu făcea parte dintre femeile care se tocmesc pentru a se vinde mai scump. Chiar de ar fi fost vorba de podoabe mult mai preţioase, tot n-ar fi dus la rezultate mai bune. Întrucât Isabella nici nu deschidea casetele, la ce ar fi folosit oare dacă ele ar fi fost pline cu mărgăritare şi cu diamante, în stare să ispitească până şi o regină? Nici scrisorile de dragoste n-ar fi mişcat-o, oricâtă eleganţă şi pasiune ar fi putut irosi secretarii tânărului duce pentru a zugrăvi patima mistuitoare a stăpânului lor. Ea nici nu le deschidea. Astfel, proza şi versuri, tirade şi sonete, n-ar fi însemnat decât trudă zadarnică. De altminteri,

mijloacele acestea languroase, bune pentru îndrăgostiții timizi, nu se potriveau deloc cu firea întreprinzătoare a tânărului duce. Vallombreuse dădu dispoziții să fie chemată doamna Leonarda, cu care nu încetase să întrețină legături secrete, deoarece este totdeauna bine să ai un spion într-o cetate asediată, chiar dacă fortăreața este greu de cucerit. Câteodată garnizoana se lasă pe tânjeală şi cât ai clipi din ochi se deschide o poartă tainică, pe unde se strecoară inamicul.

Leonarda fu introdusă, printr-o scară dosnică, în camera particulară a ducelui, unde nu-şi primea decât prietenii cei mai intimi şi slujitorii cei mai credincioşi. Era o încăpere de formă lunguiață, iar pereții erau îmbrăcați în tăblii de lemn, cu pilaştrii împodobiți de ciubuce în stil ionic; spațiile dintre colonade erau ocupate de cadre ovale – trădând un gust elegant şi bogat – sculptate adânc în lemn şi care ai fi zis că sunt atârnate de cornişă printr-o sculptură în relief, reprezentând sumedenii de funde, panglici şi împletituri de şnururi aurite, alcătuind o ingenioasă harababură. În medalioanele acestea, sub aparența unor figuri mitologice, ca de pildă Flora, Venus, Gratiile, Diana, nimfe vânătorițe şi zeităţi ale pădurilor, erau pictate amantele tânărului duce, învesmântate ca în antichitatea greacă şi arătându-şi una sânii de alabastru, alta piciorul minunat făcut, cea de colo nişte umeri cu gropițe încântătoare, alta nişte farmece mai tainice, toate redate cu o artă atât de subtilă, încât ai fi putut spune că este vorba mai degrabă de tablourile datorate fanteziei pictorului, decât de portrete pictate după natura. Chiar şi iubitele cele mai prefăcut virtuoase pozaseră pentru aceste picturi, datorate lui Simon Voue[149], celebrul maestru al epocii, crezând că fac ducelui o favoare

[149] Pictor francez (1590-1649).

unică şi neimaginându-şi nicidecum că vor alcătui o galerie. În tavanul săpat în formă de scoică erau înfăţişate găteala şi toaleta Venerei. Zeiţa se privea cu coada ochiului, după ce fusese împodobită de nimfele sale, într-o oglindă ce i-o întindea un luare Cupidon aflat mai la o parte, căruia artistul îi împrumutase trăsăturile ducelui, dar se vedea bine că atenţia zeiţei era îndreptată mai mult către Amor, decât spre oglindă. Scrinuri încrustate în piatra dură de Florenţa, ticsite cu biletele de dragoste, cu şuviţe de păr, cu brăţări, inele şi alte mărturii ale unor pasiuni uitate; o masă din acelaşi material, în care, pe un fundal de marmură, se desprindeau buchete de flori în culorile cele mai vii, în jurul cărora cochetau fluturi având aripile făcute din pietre scumpe; fotolii din lemn de abanos, cu picioarele răsucite, îmbrăcate în imitaţie de brocart roz împodobit cu frunze şi flori de argint; un covor gros de Smirna, pe care se aşezaseră poate sultanele, aduse de la Constantinopol de către ambasadorul Franţei, alcătuiau mobilierul, pe cât de bogat pe atât de voluptuos, al acestui ungher, pe care Vallombreuse îl prefera apartamentelor pompoase şi unde locuia de obicei.

Ducele făcu cu mâna un semn de condescendenţă către Leonarda şi îi arătă un scaun pe care să se aşeze. Leonarda reprezenta tipul ideal al dueñei, iar luxul strălucitor şi tineresc ce o înconjura făcea să iasă şi mai bine în relief faţa ei de ceară galbenă învechită, ca şi urâţenia respingătoare. Veşmintele sale negre, împodobite cu ceaprazuri tot negre, valurile de cap ce-i acopereau faţa îi dădeau, la prima vedere, un aer sever şi respectabil; dar surâsul echivoc care-i flutura printre smocurile de peri de la colţurile buzelor, privirea ipocrit desfrânată a ochilor încercuiţi de riduri întunecate, expresia josnică, lacomă şi slugarnica ce-i se citea pe figură, te scoteau îndată din eroare şi te lămureau că nu ai de-a face cu o coană Pernella, ci cu o coană

Macette, dintre acelea care spală fetele tinere pentru sabat şi care sâmbăta încalecă pe o mătură şi călătoresc cât e noaptea de mare.

— Coană Leonarda, spuse ducele întrerupând tăcerea, te-am chemat deoarece ştiu că eşti o persoană foarte pricepută în ale iubirii, gustând din ea în vremea tinereții şi slujind-o la vârsta matură, ca să mă sfătuiesc cu dumneata asupra mijloacelor de a o seduce pe sălbatica asta de Isabella. O dueña care a fost prima amoreză cunoaşte de bună seamă toate vicleşugurile.

— Domnul duce, răspunse bătrâna comediantă cu un aer de adâncă gravitate, aduce o prea mare cinste slabelor mele cunoştințe şi nu se poate îndoi de zelul meu în a-i fi cu totul pe plac.

— Nu mă îndoiesc deloc, rosti Vallombreuse neglijent; dar, cu toate acestea, treburile mele nu au progresat câtuşi de puțin. Ce s-a mai întâmplat cu frumusețea asta îndărătnică? E la fel de înamorată de Sigognac al ei?

— La fel, răspunse coană Leonarda, scoțând un suspin adânc; tinerețea dă dovadă câteodată de nişte încăpățânări ciudate, pe care nu le poți explica nicidecum. De altminteri, Isabella nu pare să fie plămădită dintr-un aluat obişnuit. O lasă rece orice ispită şi de s-ar fi aflat în Paradisul terestru, femeia asta nici n-ar fi plecat urechea la spusele şarpelui.

— Atunci cum de-a reuşit blestematul ăsta de Sigognac să se facă ascultat de o ureche atât de zăvorită la vorbele altora? strigă ducele, însoțindu-şi vorbele cu gesturi mânioase. Are el vreun filtru, vreo amuletă, e în posesia vreunui talisman?

— Nici vorbă de aşa ceva. Era nenorocit şi pentru sufletele duioase, romanțioase şi mândre, a consola înseamnă cea mai mare fericire cu putință; firile astea preferă să dăruiască decât să primească şi mila, cu ochii înotând în lacrimi, deschide poarta către iubire. Aşa a fost şi cu Isabella.

— Îmi înşiri lucruri de pe altă lume; să fii slab, fără o pară, vrednic de plâns, într-un hal fără de hal, ridicol, toate astea sunt, după părerea dumitale, motive ca să fii iubit? Cu ce poftă ar mai râde doamnele de la Curte de o asemenea filosofie.

— Într-adevăr, teoria nu este prea răspândită, din fericire şi nu se întâlnesc multe femei care să împărtă-şească asemenea ciudăţenii. Senioria voastră a întâlnit o excepţie.

— Să înnebuneşti de furie, nu altceva, numai la gândul că boiernaşul ăsta de la ţară reuşeşte acolo unde eu sunt înfrânt şi îşi bate joc de necazurile mele când îşi strânge în braţe iubita.

— Senioria voastră poate să-şi cruţe supărarea asta. Sigognac nu se bucura de iubirea Isabellei aşa cum înţelege domnul duce. Virtutea Isabellei este neştirbită. Iubirea acestor amanţi perfecţi, deşi foarte înflăcărată, este absolut platonică şi se mulţumeşte cu câteva sărutări pe mână sau pe frunte. Din această pricină şi durează; o dată satisfăcută, iubirea lor s-ar stinge de la sine.

— Coană Leonarda, eşti foarte sigură de ceea ce mi-ai spus? Este oare de crezut să trăiască ei aşa, cast, deşi împreună în marea familiaritate a culiselor şi a călătoriilor, culcându-se sub acelaşi acoperământ, mâncând la aceeaşi masă, apropiaţi fără încetare unul de altul de obligaţiile repetiţiilor şi ale jocului pe scenă? Ar trebui să fie nişte îngeri.

— Isabella este fără discuţie un înger şi nu are nici orgoliul care l-a făcut pe Lucifer să se prăvălească din cer. În ceea ce-l priveşte pe Sigognac, o ascultă orbeşte pe iubita sa şi accepta orice sacrificiu pe care i-l impune ea.

— Dacă aşa se prezintă lucrurile, spuse Vallombreuse, ce ai putea să faci pentru mine? Haide, caută în vreun sertar al cutiei dumitale cu şiretlicuri vreo veche stratagemă irezistibilă, vreo viclenie care să nu dea greş, vreo maşinaţie

cu resorturi complicate, care să-mi aducă victoria; ştii prea bine că aurul şi argintul nu mă costă nimic.

Şi Vallombreuse îşi vârî mâna, mai albă decât a unei femei şi tot atât de delicată, într-o cupă făurită de Benvenuto Cellini, aşezată pe o masă, lângă el, plină ochi cu monede de aur. La vederea pieselor care zornăiau cu un clinchet tare convingător, ochii de cucuvea ai dueñei se porniră să scânteieze, străpungând cu două găuri luminoase pielea negricioasă a feţei sale moarte. Ai fi zis că dueña căzuse în adânci cugetări şi rămase

astfel câteva clipe fără să scoată o vorbă.

Vallombreuse aştepta cu nerăbdare rezultatul acestei profunde reflecţii; în sfârşit, bătrâna rosti:

— În lipsa sufletului, poate că aş fi în stare să vă pun la dispoziţie trupul ei. Un tipar de ceară al broaştei de la uşă, o cheie falsă şi un narcotic bun ar rezolva cu bine problema.

— Fără aşa ceva! O întrerupse ducele, care nu-şi putu stăpâni o mişcare de dezgust. Mi-e silă! Să posezi o femeie adormită, un trup inert, o moartă, o statuie lipsită de cunoştinţă, fără voinţă, fără memorie, să ai o amantă care când se va trezi te va privi cu ochii uimiţi, ca deşteptată dintr-un vis şi de îndată o va cuprinde din nou aversiunea faţă de tine, nutrită de iubirea ei pentru altul! Să fii un coşmar, un vis lubric pe care îl uiţi în zori! Niciodată n-am să mă cobor atât de jos.

— Senioria voastră are deplină dreptate, spuse Leonarda, posesiunea nu înseamnă nimic dacă nu ai şi consimţământul şi nu vă propuneam această cale puţin obişnuită decât din lipsa altor mijloace. Nu-mi plac nici mie procedeele acestea tenebroase, după cum nici acele băuturi care parcă-s preparate după reţetarul otrăvitoarelor. Dar pentru ce, dumneavoastră, care sunteţi frumos ca Adonis, favoritul lui Venus, minunat înveşmântat, bogat, cu mare trecere la Curte, posedând tot ceea ce place femeilor, pentru

ce nu-i faceți, pur şi simplu, curte Isabellei?

— Eh! La dracu', bătrână are dreptate, strigă Vallombreuse, aruncând o privire foarte binevoitoare spre o oglindă de Veneția sprijinită de doi amoraşi sculptați, care se țineau în echilibru pe o săgeată de aur, în aşa fel încât oglinda se aplecă şi revenea la loc după voie, ca să te poți privi în ea cât mai comod. În zadar Isabella este rece şi virtuoasă, ea nu este şi oarbă şi natura n-a fost atât de vitregă cu mine încât prezența mea să-i inspire oroare.

Am să-i fac de bună seamă impresia unei statui sau a unui tablou pe care îl admiri, chiar dacă nu-l iubeşti, dar care îți reține privirile şi le farmecă prin simetria şi coloritul său agreabil. Şi apoi, am să-i şoptesc vorbe cărora femeile nu pot să le reziste, însoțite de nişte priviri care topesc gheata inimilor şi a căror vâlvătaie, s-o spunem fără înfumurare, a incendiat frumusețile cele mai septentrionale şi mai înghețate de la Curte; de altminteri comedianta asta este mândră şi asiduitățile unui duce nu pot decât să-i flateze orgoliul. Am s-o sprijin să ajungă la Comedia Franceză şi am să aranjez nişte cabale în favoarea ei. Şi ar fi atunci un adevărat miracol dacă se va mai gândi cât de cât la nimicul ăsta de Sigognac, de care am să mă descotorosesc eu, fără discuție.

— Domnul duce nu mai are altceva să-mi spună? întrebă doamna Leonarda, care se ridicase şi rămăsese cu mâinile încrucişate pe cingătoare, într-o atitudine de aşteptare respectuoasă.

— Nu, răspunse Vallombreuse, poți să te retragi; dar mai întâi în această şi îi întinse un pumn de ludovici de aur; nu este vina dumitale dacă în trupa lui Irod se găseşte o femeie pudică de nici nu-ți vine să crezi.

Bătrâna îi mulțumi tânărului duce şi se retrase păşind înapoi până la uşă, fără să-şi încurce picioarele în fuste, cu obişnuința pe care i-o dăduseră anii petrecuți în teatru. O

dată ajunsă la uşă, se întoarse brusc şi dis

păru numaidecât în adâncimile scării. Rămas singur, Vallombreuse îşi sună valetul, să vină să-l gătească.

— Ascultă, Picard, spuse ducele, trebuie să te întreci pe tine însuţi şi să-mi dai o înfăţişare irezistibilă; vreau să fiu mai frumos decât Buckingham când se străduia să-i placă reginei Anna de Austria. Ştii că sunt în urmărirea unei frumuseţi şi de o fi să mă întorc plouat, ai să capeţi bice pe spinare, fiindcă nu am niciun defect sau cusur pe care să-l ascund prin vreo podoabă falsă.

— Nu există nimeni pe lume să aibă o graţie mai minunată decât a senioriei voastre, răspunse Picard şi la senioria voastră artei nu-i rămâne decât să dea naturii toată strălucirea ei. Dacă domnul duce binevoieşte să se aşeze în faţa oglinzii şi să stea liniştit câteva minute, am să-l ferchezuiesc şi am să-l fac asemenea lui Adonis, astfel încât n-o să-i mai reziste nicio femeie, oricât de crudă ar fi ea.

Şi zicând aceste vorbe, Picard vârî nişte fiare de frizat într-o cupă de argint, unde sâmburi de măsline, acoperiţi de cenuşă, ardeau domol, ca focul din brosero[150]-urile spaniole, iar când fiarele fură încălzite tocmai bine, lucru de care şi dădu seama apropiindu-le de obraz, începu să frizeze, pornind de la vârfuri, frumoasele bucle ca abanosul, a căror mlădiere nu cerea altceva decât să fie învârtite cu multă graţie în nenumărate spirale.

După ce domnul duce de Vallombreuse fu în sfârşit frizat, iar un cosmetic parfumat suav, mai înmiresmat decât balsamul, îi întări mustăţile fine, asemănătoare arcului lui Cupidon, valetul, satisfăcut de opera sa, se lasă un pic pe spate pentru a-l contempla, asemenea unui pictor care, închizând puţin ochii, priveşte ultima trăsătură de penel ce

---

150 Recipient metalic, conţinând jăratec, folosit la încălzitul camerelor.

a aşternut o pe tablou.

— Ce costum doreşte domnul duce să îmbrace astăzi? Dacă mi-aş permite să dau o părere unei persoane care nu are nicidecum nevoie de ea, aş recomanda senioriei sale costumul de catifea neagră cu tăieturi şi cu garnituri de satin de aceeaşi culoare, cu ciorapi de mătase şi un guler simplu din dantelă de Ragusa. Brocarturile, satinurile țesute cu fire scumpe, pânzele de aur şi de argint, pietrele prețioase, ar putea, prin strălucirea lor nepotrivită, să distragă privirile care trebuie să fie îndreptate numai şi numai spre figura domnului duce, ale cărui farmece nu au fost nicicând mai irezistibile; negrul va scoate mai bine în relief această paloare delicată ce i-a rămas de pe urma rănii şi care îl face atât de interesant.

„Caraghiosul ăsta are tare mult gust şi se pricepe să lingușească tot atât de bine ca un curtean, îşi şopti Vallombreuse în sinea lui; da, negrul o să-mi vină foarte bine! Isabella, de altminteri, nu este femeia căreia să-i ia vederile podoabele de aur, brocarturile şi scânteierile diamantelor."

— Picard, continuă el cu voce tare, ajută-mă să-mi pun ținuta şi pantalonii de catifea şi dă-mi spada de oțel lustruit. Şi acum, spune-i lui Ramee să înhame caii la calească, cei patru armăsari murgi şi cât mai repede. Vreau să plec într-un sfert de ceas.

Picard dispăru imediat pentru a aduce la îndeplinire ordinele stăpânului său. În aşteptarea caleştii, Vallombreuse se plimba de-a lungul şi de-a latul camerei, iar de câte ori trecea prin fața oglinzii de Veneția, îi arunca o privire întrebătoare, iar aceasta, contrar obiceiului oglinzilor, îi trimitea la fiecare întrebare un răspuns măgulitor.

„Ar trebui ca gâsculița asta să fie al dracului de trufaşă, de îndărătnică şi de dezgustată ca să nu se îndrăgostească nebuneşte de mine şi asta numaidecât, cu toate nazurile şi

prefăcătoriile ei de virtuoasă şi în ciuda tânjelilor ei platonice după Sigognac. Da, frumoasa mea, ai să apari foarte curând într-unul din aceste cadre ovale, pictate după natură, în chip de Phoebe silită, cu toată răceala ei, să-l sărute pe Endymion. Ai să ei loc printre aceste zeităţi care la început s-au arătat la fel ca tine: mironosiţe, sălbatice şi îndârjite ca nişte hircaniene şi care, fără nicio discuţie, sunt de un rang mai mare decât ai să ajungi tu vreodată, înfrângerea ta, care lipsea gloriei mele, va veni curând: fiindcă, să ştii, mica mea comediantă, nimic nu poate să se împotrivească voinţei unui Vallombreuse. Frango, nec frangor[151], aceasta este deviza mea."

Un lacheu veni să-l înştiinţeze ca trăsura era trasă la scară. Distanţa dintre strada Tourneilles, unde lo-

cuia ducele de Vallombreuse şi strada Dauphine fu repede străbătută în trapul bătut al celor patru viguroşi armăsari mecklemburghezi, mânaţi de un vizitiu de casă mare, care n-ar fi cedat întâietatea nici măcar unui prinţ de sânge şi care, în chip insolent, o lua înaintea tuturor trăsurilor. Oricât de îndrăzneţ şi de sigur de sine ar fi fost ducele, în timpul drumului nu-şi putea domina o oarecare emoţie, destul de rar întâlnită la el. Încertitudinea provocată de faptul că nu ştia cum avea să fie primit de această dispreţuitoare Isabella făcea să-i bată inima ceva mai repede decât de obicei. Sentimentele pe care le încerca erau foarte contradictorii. Oscilau între ură şi dragoste, după cum şi-o închipuia pe tânăra comediantă rebelă sau ascultătoare faţă de dorinţele-i aprige.

Când splendida calească aurită, trasă de cai de preţ şi încărcată cu lachei îmbrăcaţi în livrele cu semnele lui Vallombreuse, pătrunse în curtea hanului din stradă

[151] Frâng, nu sunt înfrânt (lat.).

Dauphine, ale cărui porți se deschiseră larg spre a-l primi, hangiul, cu boneta în mână, mai degrabă se prăvăli decât coborî din înaltul peronului pentru a ieşi în întâmpinarea acestui magnific oaspete şi pentru a afla ce dorea.

Oricât de repede ar fi alergat hangiul, Vallombreuse, care sărise jos din caleasca fără a mai pune piciorul pe scara trăsurii, se şi îndreptă spre intrare cu un pas foarte grăbit. Fruntea hangiului, prosternată până spre pământ, aproape că îi atinse genunchii, Tânărul duce îi spuse cu o voce stridentă şi sacadată, care punea stăpânire pe el când îl tulbura o pasiune:

— Domnişoara Isabella locuieşte în această casă. Aş vrea s-o văd. Este acasă acum? Nu-i nevoie s-o înştiințezi despre vizita mea. Dă-mi doar un lacheu care să mă conducă până la uşa ei.

Hangiul, care răspunsese la toate aceste întrebări doar prin inclinări respectuoase din cap, adăugă:

— Senior, lăsați-mi gloria să vă conduc eu însumi; o asemenea onoare nu este făcută pentru o secătură de valet. De abia dacă-i vrednic stăpânul casei de asemenea cinste.

— Cum vrei, exclamă Vallombreuse cu o nepăsare trufaşă, dar hai, grăbeştete; uite că au şi apărut capete la ferestre şi se pleacă să se holbeze la mine de parcă aş fi sultanul turcilor sau Amorabachin.

— Am s-o iau înainte ca să vă arăt drumul, spuse hangiul, ținându-şi boneta cu amândouă mâinile şi apăsând-o pe inimă.

După ce urcară scara, ducele şi călăuza sa o apucară pe un coridor lung, în care dădeau sumedenie de uşi, de parcă ar fi fost chiliile unei mănăstiri. Ajuns în fața camerei Isabellei, hangiul se opri şi spuse:

— Pe cine am onoarea să anunț?

— Poți să te retragi acum, răspunse Vallombreuse, punând mâna pe clanță; mă voi anunța singur.

Isabella, aşezată lângă fereastra pe un scaun înalt, într-o rochie de dimineață, cu picioarele întinse alene pe un taburet tapisat, tocmai îşi studia rolul pe care urma să-l joace în noua piesă. Cu ochii închişi, ca să nu vadă cuvintele scrise pe caiet, Isabella, asemenea unui şcolar ce şi pregăteşte lecția, repeta încetişor cele opt sau zece versuri pe care le citise de mai multe ori. Lumina ce se revărsa prin fereastră, reliefându-i conturul catifelat al profilului, îi presăra scântei aurii în zulufii şi puful care se unduiau pe ceafă şi dădea strălucire sidefului transparent al dinților ce se zăreau în gura întredeschisă. O răsfrângere de lumină tempera prin luciul ei argintiu tonul prea întunecat al umbrei, care scalda pielea şi veşmintele fetei şi provoca acel efect magic atât de căutat de către pictori, pe care ei îl numesc, în limbajul lor, clarobscur. Tânăra astfel aşezată alcătuia un tablou fermecător, care n-ar fi avut nevoie decât să fie copiat de un pictor îndemânatic pentru a deveni gloria şi nestemata unei galerii de pictură.

Crezând că este vorba de vreo slujnică ce intrase în camera pentru vreo treabă oarecare, Isabella nici nu-şi ridicase pleoapele-i lungi, cu genele ce păreau fire de aur, aşa cum erau străbătute de lumină. Tânăra, cufundată într-o somnolentă visătoare, continua să-şi debiteze în chip maşinal rimele, aşa cum îți însiri mătăniile, aproape fără să se gândească la versuri. De altfel, ea nu avea niciun fel de teamă, în plină zi, în acest han ticsit de lume, atât de aproape de colegii ei şi neştiind că Vallombreuse se afla la Paris. Atacurile împotriva lui Sigognac nu se repetaseră, iar tânăra comediantă, oricât ar fi fost de timidă, începuse să mai capete puțină încredere. Fără îndoială că răceala ei dezamăgise capriciul tânărului duce, la care ea, în această clipă, nu se gândea mai mult decât la hanul tătarilor sau la împăratul Chinei.

Vallombreuse înaintase până în mijlocul camerei, păşind

uşor, ţinându-şi răsuflarea, ca să nu tulbure acest graţios tablou, pe care îl contemplă cu o admiraţie uşor de înţeles; aşteptând ca Isabella să-şi ridice ochii şi să-l zărească, Vallombreuse îşi pusese un genunchi pe pământ, ţinând într-o mână pălăria largă a cărei pană mătura podeaua, pe când cealaltă mână şi o sprijinea pe inimă, într-o atitudine pe care n-ai fi putut s-o pretinzi mai respectuoasă nici măcar pentru o regină.

Dacă tânăra comediantă era frumoasă, trebuie să mărturisim că nici Vallombreuse nu era mai prejos; razele de lumină îi scăldau din plin chipul, cu trăsături de o regularitate perfectă şi care te făceau să-l asemeni cu un tânăr zeu grec care s-ar fi preschimbat în duce după prăbuşirea Olimpului. În acea clipă iubirea şi admiraţia care i se zugrăviseră pe faţă izgoniseră acea expresie semeaţă şi crudă pe care regretai uneori că i-o citeşti pe chip. Ochii aruncau flăcări, gura îi părea luminoasă; în obrajii palizi i se urcă din inima un fel de seninătate trandafirie. Fulgere albastrii îi treceau prin părul buclat şi uns cu pomezi înmiresmate, ca nişte jocuri de lumină pe un cărbune lustruit. Gâtul său, delicat şi robust în acelaşi timp, era de o albeaţă marmoreană. Iluminat de pasiune, strălucea, parcă arunca scântei şi într-adevăr, puteai să înţelegi de ce un duce astfel zămislit nu era în stare să conceapă ideea că vreo zeiţă, regină sau comediantă, să-i reziste. Într-un sfârşit, Isabella întoarse capul şi îl văzu pe ducele de Villlombreuse îngenuncheat la şase paşi de ea. Perseu de i-ar fi vârât sub ochi masca Meduzei, ţintuită pe scutul său şi schimonosindu-se în chinurile agoniei în mijlocul unei sumedenii de şerpi încolăciţi şi încă Isabella n-ar fi fost fulgerată de o asemenea încrèmenire. Isabella rămase îngheţată, împietrită, cu ochii măriţi de groază, cu gura întredeschisă şi gâtlejul uscat, fără să fie în stare să facă vreo mişcare sau să scoată vreun strigat. O paloare de

moarte i se aşternu pe chip, o sudoare rece îi broboni spatele; crezu că are să leşine; dar, printr-un miraculos efort de voinţă, îşi recapătă forţele spre a nu rămâne expusă la atacurile acestui îndrăzneţ.

— Vă inspir aşadar o oroare de nestăpânit, rosti Vallombreuse cu vocea cea mai dulce şi fără să se ridice în picioare, dacă numai vederea mea vă pricinuieşte un asemenea efect? Un monstru din Africa, ce ar ieşi din cavernă lui, cu botul roşu, cu colţii ascuţiţi şi ghearele gata de atac, cu siguranţă că v-ar fi înspăimântat mai puţin. Sunt de acord că intrarea mea a fost puţin cam neaşteptată şi bruscă; dar nu trebuie să purtaţi pică pasiunii din cauza impoliteţilor pe care ea te îndeamnă să le comiţi. Pentru a vă vedea, v-am înfruntat mânia, iar iubirea mea, cu riscul de-a nu vă fi pe plac, se aşterne la picioarele dumneavoastră, rugătoare şi timidă.

— Vă rog, domnule duce, ridicaţi-vă, exclamă tânăra comediantă, nu se cade să rămâneţi în poziţia aceasta. Eu nu sunt decât o biată actriţă de provincie, iar slabele mele farmece nu merită o asemenea cucerire. Uitaţi un capriciu trecător şi îndreptaţi-vă în alte părţi dorinţele pe care atâtea femei ar fi fericite să le împlinească. Nu faceţi geloase reginele, ducesele şi marchizele din pricina mea.

— Şi ce-mi pasă mie de toate femeile astea, exclamă cu impetuozitate Vallombreuse, ridicându-se, dacă eu ador mândria dumneavoastră, dacă severitatea dumneavoastră are mai mult farmec în ochii mei decât favorurile celorlalte, dacă cuminţenia dumneavoastră mă îmbată, dacă modestia dumneavoastră îmi aţâţă pasiunea până la delir, dacă trebuie să mă iubiţi sau să mor! Nu vă temeţi de nimic, adăugă el văzând că Isabella deschidea fereastra parcă pentru a se arunca în gol dacă ducele ar fi avut intenţia să treacă la acte de violenţă, nu vă cer altceva decât să-mi îngăduiţi să vă stau în preajmă, să-mi permiteţi să vă fac

curte şi să vă înduioşez inima, aşa cum fac amanţii cei mai respectuoşi.

— Cruţaţi-mă de aceste stăruinţe inutile, răspunse Isabella şi am să vă port, în locul iubirii, o recunoştinţă fără margini.

— Nu aveţi nici tată, nici soţ, nici amant, spuse Vallombreuse, care să se opună ca un tânăr curtenitor să vă dorească apropierea şi să încerce să vă placă. Omagiile mele nu sunt o insultă. Pentru ce să mă respingeţi? Oh! Nu ştiţi ce viaţă splendidă v-aş crea dacă aţi consimţi să mă acceptaţi. Încântarea şi farmecul din poveştile cu zâne ar păli faţă de tot ce ar imagina dragostea mea pentru a vă plăcea. Veţi păşi pe nori ca o zeiţă. Picioarele dumneavoastră nu vor călca decât pe azur şi pe raze de lumină. Toate cornurile abundenţei îşi vor revărsa comorile înaintea paşilor dumneavoastră. Dorinţele dumneavoastră nici nu vor avea timp să se zămislească, vi le-aş surprinde în ochi şi le-aş lua o înainte. Lumea din depărtări s-ar şterge ca un vis şi împreună, în acelaşi zbor, printre raze, ne-am urca spre Olimp, mai frumoşi, mai fericiţi, mai îmbătaţi decât Psyché şi Amor. Haideţi, Isabella, nu mai întoarceţi astfel capul, nu mai păstraţi liniştea asta de moarte, nu împingeţi în prăpastia disperării o pasiune care este în stare de orice, în afară la renunţarea la ea însăşi şi la dumneavoastră.

— Aceasta pasiune cu care s-ar mândri oricare altă femeie, nu pot s-o împărtăşesc, răspunse cu modestie Isabella. Chiar dacă nu s-ar împotrivi virtutea şi mă fălesc să spun că o preţuiesc mai mult decât viaţa şi tot aş refuza această onoare primejdioasă.

— Uitaţi-vă la mine cu nişte ochi mai binevoitori, continua Vallombreuse şi am să vă ofer un lucru ce ar stârni invidia femeilor celor mai alese şi mai de rang. Unei alte femei i-aş fi spus: „Ia-ţi ce-ţi place din castelele mele, de

pe domeniile mele, din palatele mele, goleşte-mi scrinurile pline cu diamante şi cu mărgăritare, afundă-ţi braţele până la umeri în fundul cuferelor mele, îmbracă-ţi valeţii şi lacheii în haine prea bogate chiar pentru prinţi, pune de potcoveşte-ţi cu potcoave din argint fin caii de la caleşti, du o viaţă de regină; orbeşte şi lasă înmărmurit Parisul, care, totuşi, nu se mai uimeşte de nimic". Toate aceste farmece şi momeli sunt prea grosolane pentru un suflet ales ca al dumneavoastră. Dar poate vă va impresiona gloria de a-l fi subjugat şi învins pe Vallombreuse, de a-l duce captiv îndărătul carului dumneavoastră de triumf, de a-l numi sluga şi sclavul dumneavoastră pe acela care nu s-a supus niciodată şi pe care niciun lanţ nu l-a putut înfrâna.

— Acest prizonier ar fi prea ilustru pentru lanţurile mele, spuse tânăra actriţă şi n-aş voi să constrâng o libertate atât de preţioasă!

Până aici ducele de Vallombreuse se stăpânise; îşi forţa violenţa sa naturală să ia aspectul unei blândeţi prefăcute, dar din pricina rezistenţei respectuoase şi hotărâte a Isabellei, mânia să începu să clocotească. Vallombreuse simţea că îndărătul acestei virtuţi există o iubire, iar gelozia îi sporea şi mai mult furia. Făcu câţiva paşi către tânără, care puse imediat mâna pe închizătoarea ferestrei. Trăsăturile lui se contractaseră, îşi muşcă buzele, iar aerul răutăcios îi apăruse din nou pe faţă.

— Spuneţi mai degrabă, continuă el cu o voce schimbată, că sunteţi nebună după Sigognac! Iată motivul acestei virtuţi de care faceţi caz! Ce va fi având oare acest fericit muritor de v-a fermecat astfel? Nu sunt oare mai frumos, mai nobil, mai bogat, nu sunt tot atât de tânăr, de spiritual, de îndrăgostit ca şi el?

— El are cel puţin o calitate care vă lipseşte: aceea de-a respecta ceea ce iubeşte, răspunse Isabella.

— Aceasta fiindcă nu iubeşte îndeajuns, exclamă

Vallombreuse luând-o în brațe pe Isabella, al cărei trup se şi aplecase dincolo de fereastră şi care, sub îmbrățişarea îndrăznețului, scoase un strigăt slab.

În aceeaşi clipă se deschise şi uşa. Tiranul, numai temenele şi plecăciuni exagerate, pătrunse în cameră şi se îndrepta spre Isabella, căreia Vallombreuse îi dădu drumul de îndată, turbând de furie că fusese astfel întrerupt în isprăvile sale amoroase.

— Scuză-mă, domnişoară, exclamă Tiranul, aruncându-i ducelui o privire pieziṣă, nu ştiam că eşti într-o aşa de bună companie; dar ora repetiției a sunat la toate orologiile şi numai pe dumneata te aşteptam ca să putem începe. Într-adevăr, prin uşa întredeschisă puteau fi văzuți Pedantul, Scapin, Leandru şi Zerbina, care alcătuiau un grup tare liniştitor pentru pudoarea amenințată a Isabellei. O clipă, ducelui îi trecu prin minte ideea de-a se azvârli, cu sabia în mână, asupra adunăturii de golani şi de a-i pune pe goană, dar s-ar fi iscat un scandal inutil; omorând sau rănind doitrei din histrionii aceştia nu-şi ar fi rezolvat problemele; de altminteri sângele acesta era prea josnic pentru a-şi mânji cu el nobilele sale mâini. El se stăpâni aşadar şi salutând o cu o politețe glacială pe Isabella, care, tremurând toată, se apropiase de prietenii ei, părăsi încăperea; dar, ajuns în pragul uşii, se întoarse, făcu un semn cu mâna şi rosti: „La revedere, domnişoară!”, nişte vorbe foarte simple, fără îndoială, dar care, datorită tonului cu care fuseseră pronunțate, căpătau înțelesuri amenințătoare şi teribile. Capul lui Vallombreuse, atât de încântător cu puțin timp mai înainte, îşi reluase expresia de perversitate diabolică; Isabella nu-şi putu stăpâni un fior de teamă, cu toate că prezența comedianților o punea la adăpost de orice tentativă. O încerca acel sentiment de spaimă adâncă şi de groază de moarte, pe care îl are porumbița deasupra căreia se roteşte, în văzduh, uliul, în cercuri din ce în ce mai mari

şi mai apro-

piate.

Vallombreuse se întoarse la trăsură urmat de hangiu, care nu mai contenea cu ploconeli de prisos, ce scoteau din răbdări şi numaidecât huruitul roţilor vesti că primejdiosul musafir plecase, în sfârşit.

Iată acum explicaţia ajutorului primit de Isabella la momentul cel mai potrivit. Sosirea ducelui de Vallombreuse în caleasca aurită la hanul din stradă Dauphine stârnise un murmur de uimire şi de admiraţie în întregul han, vuiet ce ajunse numaidecât şi la urechile Tiranului, ocupat, ca şi Isabella, să-şi înveţe rolul, în camera sa. În absenţa lui Sigognac, reţinut la teatru ca să probeze un costum nou, bravul Irod, cunoscând intenţiile rele ale lui Vallombreuse, îşi luase angajamentul să fie cu ochii în patru şi cu urechea lipită de gaura cheii, datorită unei indiscreţii lăudabile, asculta discuţia atât de îndrăzneaţă, cu gândul de-a interveni ducă s-ar îngroşa prea mult glumă. Prudenţa lui salvase astfel virtutea Isabellei de cutezanţa acestui duce, om rău, pervers şi gata mereu de insulte.

Era sortit ca ziua aceasta să fie furtunoasă. Ne amintim că Lampourde primise misiunea din partea lui

Mérindol să-l lichideze pe căpitanul Fracasse; de aceea duelgiul, pândind prilejul nimerit spre a-l ataca, se postase şi aştepta pe esplanada unde se înalţa regele turnat în bronz, întrucât Sigognac, pentru a se întoarce la han, trebuia neapărat să treacă peste Pont-Neuf.

Jacquemin se afla acolo de mai bine de o oră, suflând în degetele îngheţate pentru a nu-i fi amorţite în clipa acţiunii şi bătând cu tălpile de caldarâm pentru a-şi încălzi picioarele. Vremea era friguroasă şi soarele apunea îndărătul Podului Roşu, dincolo de palatul Tuilleriilor, în nişte nori sângerii. Crepusculul se lasă repede, iar trecătorii se şi răriseră.

În sfârşit, Sigognac îşi făcu apariţia, mergând cu paşi grăbiţi: o vagă nelinişte îl frământa din pricina Isabellei şi se zorea să se întoarcă acasă. Stăpânit de această grabă, nici nu-l observa pe Lampourde, care, apucându-i mantia de un capăt, i-o trase de pe el cu o mişcare atât de rapidă şi bruscă, încât i se rupseră şnururile. Cât ai clipi din ochi, Sigognac se văzu numai în tunică. Fără a mai încerca să lupte pentru a-şi lua capa înapoi de la atacator, pe care îl socoti la început drept un borfaş de rând, îşi scoase spada din teaca cu iuţeala fulgerului şi trecu imediat în gardă. Lampourde, pe de altă parte, îşi scoase şi el la fel de repede spada. Era mulţumit că adversarul său trecuse atât de repede în gardă şi îşi zise: „O să ne amuzăm puţintel”. Lamele se încrucişară. După câteva tatonări de o parte şi de alta, Lampourde încerca o lovitură fină, care îi fu dejucată numaidecât. „Foarte bună paradă, continuă el în sinea lui; tânărul ăsta ştie carte”.

Sigognac îşi lipi spada de lama duelgiului şi îl atacă cu o flanconadă pe care acesta o pară doar cu o retragere rapidă a corpului, dar admirând în acelaşi timp lovitura adversarului său pentru perfecţia şi regularitatea ei academică.

— Şi acum, asta pentru dumneavoastră! strigă el şi spada să descrise un cerc strălucitor, dar o întâlni pe cea a lui Sigognac, care era iarăşi gata de apărare şi de atac.

Pândind un loc cât de mic pe unde să pătrundă, lamele, cu vârfurile împreunate, se învârteau una în jurul celeilalte, când cu mişcări lente, când cu mare iuţeală, cu şiretlicuri şi prudente care dovedeau forţa celor doi combatanţi.

— Să ştiţi, domnule, exclamă Lampourde, care nu-şi mai putea stăpâni mai departe admiraţia faţă de jocul atât de sigur, de riguros şi de corect, să ştiţi că aveţi o metodă superbă!

— La dispoziţia dumneavoastră, răspunse Sigognac,

administrând o lovitură de spadă perfectă duelgiului, care o înlătura, cu mânerul spadei, printr-o mişcare a încheieturii mâinii tot atât de rapidă ca şi destinderea violentă a unui arc.

— Magnifică estacadă, exclamă duelgiul din ce în ce mai entuziasmat, ce lovitură minunată! În mod logic, ar fi trebuit să fiu cu siguranță ucis. Mă simt vinovat; parada mea este o paradă la noroc, neregulată, sălbatică, bună cel mult ca să nu fiu străpuns la strâmtoare. Aproape că roşesc din pricina faptului că am întrebuințat-o față de un spadasin atât de straşnic ca dumneavoastră.

Toate aceste crâmpeie de discuție erau amestecate cu încrucişări şi ciocniri ale spadelor, cu cuarte, terțe, semicercuri, cu degajări care nu făceau decât să sporească stima lui Lampourde față de Sigognac. Pentru acest gladiator nu avea preț pe lume decât scrimă, iar importanța pe care trebuia s-o acorde oamenilor o decidea după priceperea lor în mânuirea armelor, Sigognac capăta în ochii săi proporții considerabile.

— Ar fi oare o indiscreție, domnule, să vă întreb care este numele maestrului dumneavoastră? Girolamo, Paraguante şi Côte d’Acier ar fi mândri de un asemenea elev.

— Nu am avut drept profesor decât pe un bătrân ostaş, cu numele de Pierre, răspunse Sigognac, pe care toată flecăreala, lista ciudată, îl amuza din plin; țineți, parați-o, e una din loviturile sale favorite. Şi baronul fandă.

— Drace! strigă Lampourde retrăgându-se iute cu un pas; cât pe aci să fiu atins; vârful a alunecat pe sub braț. În plină zi m-ați fi străpuns. Dar nu aveți încă obişnuința acestor dueluri crepusculare şi nocturne, care îți cer nişte ochi de pisică. N-are nicio importanță! A fost bine gândită, bine executată, bine țintită. Acum fiți foarte atent, nu vreau să vă iau pe nepregătite, ca un trădător. Am să încerc asupra dumneavoastră lovitura mea secretă, fructul studiilor pe

care le-am întreprins, aşa zisul nec plus ultra[152] al ştiinţei mele, elixirul vieţii mele. Până în prezent, lovitura asta de spadă infailibilă şi a ucis întotdeauna clientul. Dacă o veţi para, am să v-o arăt şi dumneavoastră. Este singura mea moştenire şi am să v-o las după moarte; altminteri ar însemna să duc cu mine în mormânt această lovitură sublimă, întrucât n-am întâlnit încă pe nimeni în stare s-o execute, poate numai pe dumneavoastră, tinere minunat! Dar nu vreţi oare să vă odihniţi şi să mai răsuflaţi puţin?

Şi rostind aceste cuvinte, Jacquemin Lampourde îşi plecă vârful spadei. Sigognac făcu şi el la fel, iar la capătul câtorva minute duelul reîncepu.

După câteva atacuri, Sigognac, care cunoştea toate şiretlicurile şi tainele scrimei simţi, după modul special în care acţiona Lampourde, a cărui spadă se eschiva cu o repeziciune uluitoare, ca faimoasa lovitura avea să se dezlănţuie asupra pieptului său. Într-adevăr, duelgiul se turti şi se plecă în faţă ca şi cum ar fi căzut în nas, iar baronul nu mai văzu în faţa sa nici urmă de adversar; dar un fulger, şfichiuit cu un şuierat ascuţit, se prăvăli atât de repede peste trupul său, încât nu mai avu răgazul decât să-l despice printr-o lovitură semicirculară a spadei, care rupse dintr-o dată lama lui Lampourde.

— Dacă restul spadei mele nu se afla în burta dumneavoastră, se adresă Lampourde lui Sigognac, ridicându-se de jos şi atingând ciotul de spadă ce-i rămăsese în mână, atunci sunteţi un om extraordinar, un erou, un zeu!

— Nu, răspunse Sigognac, nu sunt atins şi dacă aş vrea, aş putea chiar să vă ţintuiesc de un zid ca pe o bufniţă; dar lucrul acesta repugnă generozităţii mele naturale şi de

---

[152] Nimic mai mult (lat.).

altminteri, m-ați amuzat cu ciudățenia dumneavoastră.

— Domnule baron, permiteți-mi ca de aici înainte să fiu admiratorul dumneavoastră, sclavul, câinele dumneavoastră. Am fost plătit ca să vă ucid. Am primit chiar bani înainte, pe care i-am tocat. Mi-e indiferent. Am să fur ca să dau înapoi aceşti bani.

Acestea fiind zise, ridică de jos mantia lui Sigognac, i-o aşeză pe umeri ca un valet respectuos, îi făcu o plecăciune adâncă şi se îndepărtă.

Cele două atacuri ale ducelui de Vallombreuse dăduseră, amândouă, greş.

XIV
Scrupulele lui Lampourde

Ne putem închipui cu uşurință furia lui Vallombreuse după înfrângerea pe care o îndurase din partea virtuții Isabellei, ajutată, în clipa cea mai potrivită, de intervenția comedianților. Când se înapoie în palatul lui, la înfățişarea pe care o luase chipul său, teribil de palid din pricina turbării reci pe care o încerca, slugile începură să clănțăne din dinți şi să le treacă sudorile agoniei, deoarece cruzimea sa firească, în acest moment de exasperare, îl împingea la furii neroniene, pe care şi le revarsă asupra primului nenorocit care-i cădea sub mână. Nu era deloc un senior indulgent ducele de Vallombreuse, chiar când era în bună dispoziție; însă când era supărat, ar fi fost preferabil să te întâlneşti nas în nas, pe o punte aruncată peste un şuvoi de apă, cu un tigru înfometat. Vallombreuse trânti în urma sa cu atâta violență toate uşile ce-i se deschideau în cale, încât erau gata-gata să sară din țâțâni, iar foitele de aur de pe ornamente se desprindeau ca nişte solzi.

Ajuns în camera sa, îşi azvârli de pământ pălăria cu atâta violență, încât forma i se turti de-a binelea, iar pana zbârlită se rupse cu totul. Ca să-şi mai ostoiască puțin furia şi să respire mai în voie, se desfăcu la piept, fără a mai lua seama la nasturii de diamant de la tunică, ce săreau, în dreapta şi în stânga, pe parchet, ca nişte boabe de mazăre pe o tobă. Dantelele de la cămaşă, datorită crispării degetelor sale nervoase, nu mai fură curând decât o zdreanță destrămată şi cu o lovitură, răsturnă, cu picioarele în sus, un fotoliu pe care îl întâlnise mergând mânios de-a lungul şi de-a latul camerei, întrucât îi căşuna chiar şi lucrurile neînsuflețite.

— Neruşinată creatură! strigă el, pe când se plimba prin cameră, stăpânit de aceeaşi agitație extremă,

mă bate gândul să pun arcaşii poliției s-o înhațe şi s-o azvârle într-un fund de temniță, de unde să nu mai iasă decât rasă pe cap şi biciuită, ca să fie dusă la spital sau la vreo mănăstire pentru târfe pocăite. Nu mi-ar fi greu să obțin ordinul; dar nu, statornicia sa ar deveni şi mai puternică din pricina acestei persecuții, iar iubirea ei față de Sigognac ar spori cu toată ura ce mi-aş atrage o din parte-i. Planul ăsta nu face două parale; atunci ce să fac?

Şi Vallombreuse îşi continua plimbarea furioasă de la un capăt la altul al încăperii, ca o fiară sălbatică în cuşcă, fără a izbuti să-şi obosească turbarea neputincioasă. În timp ce se zvârcolea astfel, fără să ia seama la goana orelor care se scurg întotdeauna într-un ritm egal, fie că suntem mulțumiți, fie că suntem furioşi, noaptea se lăsase, iar Picard, cu toate că nu fusese chemat, intră cu de la sine putere să aprindă lumânările, nevrând să-şi lase stăpânul să fie măcinat de melancolie în întuneric, mama gândurilor negre. Într-adevăr, ca şi cum luminile candelabrelor i-ar fi limpezit mintea, Vallombreuse, pe care îl absorbea dragostea sa față de Isabella, îşi reaminti de ura ce-i o nutrea lui Sigognac.

— Dar cum se face ca boiernaşul ăsta nenorocit n-a fost încă trimis pe lumea cealaltă? exclamă el, oprindu-se dintr-o dată; i-am dat totuşi lui Mérindol ordinul formal să-l lichideze el însuşi, sau cu ajutorul vreunui gladiator mai dibaci şi mai viteaz decât el, dacă el singur nu era îndeajuns pentru treaba asta! „De-i moartă fiara, a murit şi veninul", orice ar spune Vidalinc. Sigognac o dată suprimat, Isabella rămâne la bunul meu plac, tremurând de groază şi dezlegată de o fidelitate de acum înainte fără obiect. Desigur că ea se poartă frumos cu golanul ăsta în speranța că are s-o ia de nevastă şi de aici toate prefăcătoriile astea de pudoare îndârjită şi de virtute inexpugnabilă, respingând iubirea celor mai chipeşi duci, ca şi cum ar fi vorba de nişte zdrențăroşi. O dată rămasă singură, îi vin eu curând de hac şi oricum, mă voi fi răzbunat pe un obraznic care m-a jignit destul, care m-a rănit la braț şi pe care îl întâlnesc mereu ca pe o piedică între mine şi obiectul dorinței mele. Şi acum, să mi-l aduceți pe Mérindol şi să aflăm cum stau lucrurile.

Mérindol, chemat de către Picard, se înfățişă înaintea ducelui mai palid decât un tâlhar care este dus la spânzurătoare, cu tâmplele îmbrobonate de sudoare, cu gâtlejul uscat şi limba încleiată; i-ar fi prins bine, în aceste clipe de groază teribilă, să aibă o pietricică în gură, asemenea lui Demostene, oratorul atenian ce cuvânta în fața mării, ca să mai vină puțină salivă în gură, să-şi uşureze şirul vorbelor şi să-şi dezlege limbuția, cu atât mai mult cu cât fața tânărului senior era mai furtunoasă decât aceea a oricărei mari sau a adunării poporului în Agora. Nenorocitul, făcând mari eforturi pentru a se ține drept pe picioarele ce-i tremurau de parcă ar fi fost beat, cu toate că nu băuse de dimineață nici măcar atât cât să înece o muscă, Mérindol îşi răsucea întruna pălăria pe piept, într-o încurcătură stupidă; nici nu îndrăznea să-şi ridice ochii către stăpânul său, a cărui privire o simțea cum cade

asupra lui ca un duş, când de foc, când de gheaţă.

— Ei bine, animalule, exclamă brusc Vallombreuse, ai să mai rămâi multă vreme proţăpit aşa, cu înfăţişarea asta de osândit la spânzurătoare, ca şi cum ai şi avea la gât cravata de cânepă pe care o meriţi chiar mai mult pentru laşitatea şi stângăcia ta decât pentru fărădelegile tale?

— Aşteptam ordinele senioriei voastre, rosti Mérindol, încercând să surâdă. Domnul duce ştie că îi sunt devotat până la funia ştreangului inclusiv: îmi permit această glumă din pricina graţioasei aluzii pe care

tocmai a făcut o...

— Bine, bine! îl întrerupse ducele; nu ţi-am dat oare sarcina să-mi cureţi drumul de acest Sigognac blestemat care mă stinghereşte şi mi se aşază în cale? N-ai făcut ce ţi-am poruncit, întrucât, am văzut prea bine, după bucuria şi seninătatea Isabellei, ca acest ticălos respira încă şi că n-am fost ascultat. Într-adevăr, nu merită osteneala să ai duelgii în solda, ca să fii slujit astfel! N-ar trebui oare că voi, fără să mai fie nevoie să deschid gura, să-mi ghiciţi sentimentele după străfulgerarea ochilor, după tremurarea genelor şi să ucideţi pe tăcute pe oricine nu-l pot suferi? Dar voi nu sunteţi buni decât să daţi năvală în bucătărie şi să vă ghiftuiţi şi n-aveţi curaj decât să tăiaţi gâturile unor pui de găină. Dacă o să mai mergeţi pe drumul ăsta, am să vă dau pe toţi pe mâna călaului care vă aşteaptă, canalii abjecte ce sunteţi, sceleraţi timizi, asasini stângaci, lepădături şi ruşine a ocnei!

— Domnul duce, o văd cu întristare, obiecta Mérindol pe un ton umil şi spăşit, nu apreciază aşa cum se

cuvine zelul şi aş îndrăzni să spun, talentul credincioaselor sale slugi. Dar Sigognac nu este un vânat ca oricare, pe care îl hăituieşti şi pe care îl dobori după câteva minute de goană. La prima întâlnire, puţin a lipsit să nu-mi crape ţeasta până la bărbie, cu toate că nu avea decât o

spadă de teatru, tocită şi ştirba, ceea ce mi-a prins tare bine. Cea de-a doua cursă l-a găsit foarte atent şi vigilent şi aşa de bine pregătit să treacă la acțiune, încât am fost silit să mă eclipsez, la fel ca şi prietenii mei, pentru a evita o luptă inutilă, în care-i s-ar fi sărit în ajutor şi care ar fi stârnit un scandal supărător. Acum Sigognac îmi cunoaşte înfățişarea şi de m-aş apropia de el, numaidecât ar pune mâna pe spadă. Am fost aşadar obligat să mă duc să caut un spadasin, care mi-e prieten, cea mai bună spadă în oraş, care îl pândeşte şi îl va lichida sub pretext că-i şterpeleşte mantia, la cea dintâi ocazie ce se va ivi la apusul soarelui sau noaptea, fără ca numele domnului duce să poată fi pronunțat în toate acestea, lucru ce nu s-ar fi putut evita dacă lovitură ar fi fost dată de noi, care aparținem senioriei sale.

— Planul nu este rău, răspunse neglijent Vallombreuse, îmblânzit şi poate că este mai bine ca lucrurile să se desfăşoare în acest chip. Dar eşti oare atât de sigur de curajul şi de brațul acestui gladiator? Este nevoie de un viteaz ca să-l răpui pe Sigognac, care, trebuie s-o mărturisesc, cu toate că-l urăsc, nu este deloc laş, pentru că a îndrăznit să-şi măsoare forțele chiar cu mine.

— Oh! replică Mérindol plin de importantă şi sigur de sine, Jacquemin Lampourde este un erou... care a călcat greşit. Îi întrece în vitejie pe Ahilii din legende şi pe Alexandrii cei mari din istorie. Nu este fără reproş, în schimb este fără frică.

Picard, ce se tot învârtea de câteva minute prin cameră, văzând că îi mai trecuseră toanele lui Vallombreuse, care arăta acum mai înseninat, nu se codi să-i spună că un bărbat cu o înfăţişare destul de ciudată se afla afară şi cerea stăruitor să-i vorbească într-o chestiune importantă.

— Adu-l încoace pe netrebnicul ăla, răspunse ducele; dar vai de el dacă mă deranjează pentru cine ştie ce bazaconie,

am să pun să-l scarmene atât de vârtos, încât o să-şi lase şi pielea.

Valetul ieşi pentru a-l introduce pe noul oaspete şi Mérindol era pe punctul să se retragă discret, când apariţia unui ciudat personaj îi ţintui picioarele pe loc. Avea într-adevăr toate motivele ca să rămână prostit de uimire, întrucât bărbatul condus de Picard în faţa lui Vallombreuse nu era altul decât prietenul Jacquemin Lampourde, în carne şi oase. Prezenţa sa neaşteptată într-un asemenea loc presupunea de bună seamă vreun eveniment ciudat şi absolut neprevăzut. De aceea, pe bună dreptate, Mérindol era foarte neliniştit văzându-l că-şi face apariţia astfel, fără intermediar, în faţa stăpânului său, pe acest agent de-a doua mână, aceasta unealtă subalternă a cărei acţiune trebuia să se îndeplinească în umbră.

De altminteri, Jacquemin Lampourde nu părea câtuşi de puţin descumpănit; încă de la uşă, îi făcuse chiar cu ochiul, prieteneşte, lui Mérindol şi se oprise la câţiva paşi de duce, primind din plin, în faţă, lumina candelabrelor, care îi scotea în relief amănuntele fizionomiei sale caracteristice. Fruntea, peste care apăsarea obişnuită a pălăriei brăzdase o dungă roşiatică transversală, asemenea cicatricii unei răni, trăda, prin broboane de sudoare, care încă nu se uscaseră, că spadasinul mersese tare repede sau că tocmai făcuse eforturi fizice violente; ochii săi, de un cenuşiu albăstrui amestecat cu reflexe metalice, se fixau asupra ochilor tânărului duce cu o neruşinare liniştită, din care pricină pe Mérindol îl treceau toţi fiorii. În ceea ce privea nasul său, a cărui umbră îi acoperea un întreg obraz, aşa cum umbra Etnei acoperă o mare parte din Sicilia, acest promontoriu din carne îi despică în chip grotesc profilul ciudat şi monstruos, aurit pe creastă de o rază de lumină care îl făcea să lucească. Mustăţile, năclăite cu o pomadă ordinară, semănau cu o frigare ce i-ar fi traversat buza de sus, iar

cioculețul se ridica întocmai ca o virgulă așezată de-a-ndoaselea. Toate acestea reușeau să-i compună fizionomia cea mai heteroclită de pe lume, una dintre acelea pe care îi place lui Jacques Callot[153] să le schițeze cu penița sa originală și plină de viață.

Costumul său consta dintr-o tunică de piele, din pantaloni cenușii și dintr-o mantie stacojie, ale cărei galoane de aur păreau să fi fost de curând descusute, așa cum trădau dungile de culoare mai vie, vizibile pe fondul puțin cam decolorat al stofei. O spadă cu garda grea atârna pe un centiron lat, împletit cu fire de aramă, care încingea talia uscățivă, dar robustă, a ticălosului. Un detaliu inexplicabil îl preocupa în mod cu totul deosebit pe Mérindol, anume că brațul lui Lampourde, ieșind de sub mantie ca un candelabru pentru lumânări ce se desprinde dintr-un perete lambrisat, ținea în mână o pungă al cărei pântec rotunjor trăda o sumă destul de respectabilă. Gestul acesta de-a oferi bani în loc de-a lua era așa de contrar obiceiurilor fizice și morale ale lui Jacquemin, încât duelgiul îl îndeplinea cu o stângăcie emfatică, solemnă și țeapănă, cu desăvârșire ridicolă. Apoi ideea că Jacquemin Lampourde venea la ducele de Vallombreuse, ca și cum ar fi vrut să-i plătească pentru un serviciu oarecare, era atât de colosal de neverosimilă, încât Mérindol holba teribil ochii și căsca o gură mare și rotundă, ceea ce, după spusele pictorilor și ale fizionomiștilor, reprezintă expresia caracteristică a culmii surprizei.

— Ei bine, bădărane, exclamă ducele după ce-l privi cu luare aminte pe caraghiosul personaj, vrei cumva din întâmplare să-mi dai de pomană, de-mi tot vânturi pe sub nas punga aia cu bani, cu brațul ăla lung de l-ai putea lua

---

[153] Pictor și gravor francez (1592-1635).

drept un braț pentru agățat firmele?

— Mai întâi, domnule duce, rosti duelgiul, după ce își întipări în ridurile lungi care îi brăzdau obrajii şi în colțurile gurii un fel de tremur nervos, fără să supăr pe Măria voastră, eu nu sunt un bădăran. Eu mă numesc Jacquemin Lampourde, spadasin. Situația mea este onorabilă; nicio muncă manuală, niciun fel de comerț sau de meserie nu m-au înjosit vreodată. Nici în cele mai grozave vremuri de restrişte nu mi-am părăsit îndeletnicirea de duelgiu, care nu-ți răpeşte calitatea de gentilom, întrucât primejdia te pândeşte şi mojicii nu înfrunta cu plăcere moartea. Eu ucid ca să trăiesc, pe riscul pielii şi al grumazului meu, întrucât lucrez întotdeauna singur şi dau de ştire celui pe care îl atac, fiindu-mi scârbă de trădare şi de laşitate. Vreți ceva mai nobil? Retrageți-vă, aşadar, epitetul acesta de bădăran, pe care nu l-aş putea accepta decât cu titlu de glumă prietenească; el jigneşte prea grav scrupulele simțitoare ale amorului meu propriu.

— Fie, jupân Jacquemin Lampourde, dacă ții, răspunse ducele de Vallombreuse, pe care ciudățeniile formaliste ale lunganului, aşa de bine proptit în şolduri, îl amuzau fără să vrea; acum explică-mi, rogute, cu ce gând ai venit la mine cu o pungă în mână şi scuturându-ți scuzii întocmai cum îşi agită un nebun marota sau un lepros morişca.

Jacquemin, satisfăcut de concesia oferită susceptibilității sale, înclină din cap, rămânând mai departe cu trupul țeapăn şi execută apoi cu pălăria-i largă de pâslă mai multe învârtituri prin aer, care constituiau, după mintea sa, un salut ce împerechea libertatea bărbătească a ostaşului cu supleţea omului de la Curte.

— Să vă spun chestiunea, domnule duce. Am primit de la Mérindol nişte bani înainte de a-l trimite pe lumea cealaltă pe un anumit Sigognac, zis căpitanul Fracasse. Datorită unor împrejurări independente de voința mea, nu am putut

să aduc la îndeplinire această comandă şi cum sunt cinstit în meseria mea, am venit să înapoiez cui i se cuvin gologanii pe care nu i-am câştigat.

Rostind aceste cuvinte, Lampourde, cu un gest care nu era lipsit de demnitate, puse punga cu banii pe un colţ al splendidei mese încrustate cu piatră dură de Florenţa.

— Iată-i aşadar, spuse Vallombreuse, pe fanfaronii buni să joace în comedii, pe alde ăştia care asudă de zece ori ca să mişte o pietricică, pe ostaşii lui Irod, a căror vitejie şi-o arată faţă de copiii de ţâţă şi care o iau la sănătoasa când victima lor îşi arată dinţii, măgari îmbrăcaţi în piele de leu al căror răget este un zbierat. Haide, fii sincer şi mărturiseşte, Sigognac te-a băgat în sperieţi?

— Lui Jacquemin Lampourde nu-i a fost niciodată frică, continuă spadasinul pe un ton care, cu toată înfăţişarea grotescă a personajului sau, nu era lipsit de nobleţe, adică fără de fanfaronada şi lăudăroşenia ce aminteau de moda spaniolă sau gasconă; în nicio luptă adversarul nu mi-a văzut forma umerilor; din spate sunt necunoscut şi aş putea să fiu, incognito, cocoşat ca şi Esop. Acei care m-au văzut şi m-au apreciat la lucru ştiu că treburile uşoare mă dezgustă. Primejdia îmi place şi înot în ea ca peştele în apă. L-am atacat pe Sigognac după toate regulile artei, secundum artem, înarmat cu una din cele mai bune spade de Toledo pe care le posed, o lamă Alonzo de Sahagun cel Bătrân.

— Ce s-a întâmplat în lupta dintre voi doi, în care nu pari să fi ieşit învingător, întrucât ai venit să-mi restitui banii? întrebă ducele.

— Atât în dueluri, cât şi în ciocniri cu asalturi, împotriva unuia sau mai multora, am culcat la pământ treizeci şi şapte de oameni care nu s-au mai ridicat de jos; nu mai pun la socoteală pe schiloditii sau răniţii mai mult sau mai puţin grav. Dar Sigognac se închide în garda sa ca într-un turn de aramă. Am întrebuinţat împotriva lui toate resursele

scrimei: atacuri simultane, surprize, degajări, retrageri, lovituri neobişnuite; el are paradă şi ripostă pentru fiecare atac; şi câtă siguranţă, combinată cu ce viteză! Ce îndrăzneala temperată de prudenţă! Ce straşnic sânge rece! Ce imperturbabilă stăpânire de sine! Nu este un om, este un zeu cu spada în mână. Cu riscul de-a fi străpuns, mă delectam să privesc la acest joc atât de fin, atât de corect, atât de superior. Aveam în faţă un partener demn de mine; totuşi, cum trebuia să termin o dată cu el, după ce am prelungit lupta pe cât a fost cu putinţă pentru a-mi da răgazul să admir această magnifică metodă, am ales momentul cel mai prielnic şi am riscat lovitura mea secretă, a Napolitanului, pe care o cunosc doar eu în întreaga lume, deoarece Girolamo a murit şi mi-a lăsat o mie moştenire. De altminteri, nimeni altul decât mine nu este capabil s-o execute în deplină ei perfecţiune, de care depinde tot succesul. Am dat lovitura atât de bine şi atât de precis, încât însuşi Girolamo n-ar fi fost în stare s-o execute mai corect. Ei bine! Acest diavol de căpitan Fracasse, aşa cum i se spune, a parat cu o viteză ameţitoare şi cu o lovitură de rever atât de fermă, încât nu mi-a lăsat în mână decât un ciot de spadă, cu care mă agitam ca o babă ce ia la goană, cu o lingură de ciorbă, pe un ştrengar. Priviţi, iată ce a făcut din Sahagunul meu!

Zicând acestea, Jacquemin Lampourde trase jalnic din teaca o bucată de spadă, purtând drept marcă un S încoronat şi arată ducelui frântura netă şi strălucitoare a lamei.

— Nu-i oare asta o lovitură prestigioasă, continua spadasinul, pe care a-i putea s-o atribui Durandal-ului lui Roland, Tisonei Cidului, sau Hauteclaire-i lui Amadis de Gaule? Să-l ucid pe căpitanul Fracasse este o faptă peste puterile mele, o mărturisesc cu toată modestia. Lovitura pe care i-am administrat-o nu a avut până în prezent decât o

singură paradă, cea mai păcătoasă dintre toate, aceea care este făcută cu trupul. Oricine a încasat-o s-a ales cu o butonieră în plus la tunică, pe unde sufletul şi a luat zborul pentru totdeauna. Şi în afară de asta, ca toţi vitejii, căpitanul s-a dovedit şi generos: mă ţinea la discreţia lui, la capătul spadei, destul de uimit şi de stupefiat de păţania mea; şi putea să mă tragă în frigare, ca pe o potârniche, numai de ar fi întins braţul; n-a făcut acest lucru, ceea ce este foarte delicat din partea unui gentilom atacat pe înserate în plin Pont-Neuf. Îi datorez viaţa şi chiar de nu-i mare scofală de capul ei, dată fiind preţuirea pe care i-o arăt, mă simt recunoscător faţă de el; nu voi mai întreprinde nimic împotriva sa, pentru mine e sfânt de acum încolo. De altminteri, chiar de-aş avea mijloacele necesare, m-ar mustra cugetul să vatăm sau să ucid un spadasin atât de minunat, cu atât mai mult cu cât adevăraţii spadasini sunt aşa de rari în vremurile astea în care mişună duelgii de rând şi când spada este ţinută ca o coadă de mătură. De aceea am venit să-l anunţ pe domnul duce să nu se mai bizuie pe mine. Poate că aş fi putut să opresc banii ca despăgubire pentru riscurile şi primejdiile prin care am trecut, dar conştiinţei mele îi repugnă aşa ceva.

— Pe toţi dracii, ia-ţi înapoi banii şi asta cât mai repede, exclamă Vallombreuse pe un ton care nu ad-

mitea nicio replică, sau pun să te arunce, cu banii tăi cu tot, pe fereastră, fără s-o mai deschidă. N-am mai văzut în viaţa mea un ticălos cu atâtea scrupule. Mérindol, în niciun caz n-ai fi capabil de acest gest frumos, demn să figureze printre pildele destinate tineretului.

Întrucât duelgiul ezită, Vallombreuse adăugă:

— Îţi dăruiesc pistolii ăştia ca să bei în sănătatea mea.

— Lucrul acesta, domnule duce, va fi adus la îndeplinire cu sfinţenie, răspunse Lampourde; cu toate acestea, socotesc că senioria sa nu va fi supărată dacă am să joc

câțiva dintre pistolii ăștia.

Isprăvind de rostit aceste cuvinte, Lampourde făcu un pas către masă, își întinse brațul osos, apucă punga cu o dexteritate de scamator și o făcu să dispară ca prin farmec în profunzimile buzunarului său, unde se ciocni, scoțând un sunet metalic, cu un cornet cu zaruri și cu o pereche de cărți de joc. Era lesne de văzut că acest gest îi era mult mai firesc decât celălalt, așa de multă naturalețe se simțea în mișcările sale.

— Eu mă retrag din treburi în ceea ce îl privește pe Sigognac, spuse Lampourde, dar ele pot fi continuate, dacă senioria voastră încuviințează, de către alter ego-ul meu, cavalerul Malartic, căruia i se pot încredința misiunile cele mai primejdioase, într-atât este de dibaci. Are un cap straşnic ce zămislește idei și mâna spre a le executa. Este de altminteri spiritul cel mai descătușat de prejudecăți și de superstiții care a existat vreodată. În vederea răpirii comediantei, căreia îi faceți onoarea de-a vă interesa de ea, am schițat un soi de plan, pe care Malartic îl va duce la bun sfârșit cu desăvârșirea și cu perfecțiunea amănuntelor ce-i caracterizează modul său de lucru. Oh! Mulți autori de comedii aplaudați la teatru pentru înjghebarea pieselor reprezentate ar trebui să-l consulte pe Malartic în ceea ce privește subtilitatea intrigilor, născocirea stratagemelor, jocul imaginației sale. Mérindol, care-l cunoaște, poate sta chezaș pentru deosebitele sale calități. Fără nicio îndoială, domnul duce n-ar putea să facă o alegere mai bună și este un adevărat dar pe care i-l fac. Dar nu vreau să abuzez prea mult timp de răbdarea senioriei sale. Când se va fi decis, senioria să nu are decât să poruncească unui om de al domniei sale să facă o cruce cu cretă pe stâlpul stâng de la „Ridichea încoronată". Malartic are să priceapă și deghizat cum se cuvine, va veni la palatul Vallombreuse pentru a primi ultimele ordine și a stabili toate amănuntele.

O dată terminat acest discurs triumfător, jupân Jacquemin Lampourde se porni să execute cu pălăria de pâslă aceleaşi evoluţii pe care le mai efectuase o dată, când îl salutase pe duce la începutul convorbirii şi o înfundă pe cap, îşi lasă borul pe ochi şi ieşi din cameră cu paşi măsuraţi şi maiestuoşi, satisfăcut de elocinţa şi de frumoasa lui ţinută în faţa unui atât de mare senior.

Această apariţie bizară, mai puţin ciudată totuşi în acest secol de rafinaţi şi de duelgii decât în orice altă epocă, îl amuzase şi îl interesase pe tânărul duce de Vallombreuse. Caracterul original al lui Jacquemin Lampourde, cinstit în felul său, nu-i displăcea deloc; îl ierta chiar pentru faptul că nu izbutise să-l ucidă pe Sigognac. Dacă baronul rezistase acestui gladiator de profesie, se datora faptului că era realmente invincibil, iar ruşinea de-a fi fost rănit de Sigognac îi ustura mai puţin amorul său propriu. Apoi, oricât de turbat ar fi fost Vallombreuse, fapta aceasta, de-a pune să-l asasineze pe Sigognac, i se părea că întrece măsura, nu din pricina delicateţii sufleteşti sau a susceptibilităţii conştiinţei, ci datorită faptului că duşmanul său era gentilom: căci nu-şi ar fi făcut niciun scrupul de conştiinţa să ucidă şi să facă fărâme o jumătate de duzină de burghezi care l-ar fi deranjat, deoarece sângele unor asemenea oameni de nimic nu avea mai multă valoare în ochii săi decât apa din fântâni. Ar fi preferat să-şi trimită el însuşi rivalul pe lumea cealaltă, de n-ar fi fost superioritatea lui Sigognac în materie de scrimă, superioritate a cărei amintire o păstrase din plin braţul său, cu rană de abia cicatrizată şi care nu-i îngăduia să rişte, cu şanse favorabile, un nou duel sau un atac cu arma. Gândurile sale se reîntoarseră aşadar spre răpirea Isabellei, idee care îi surâdea mai mult din perspectivele amoroase cărora le dădea frâu liber imaginaţia sa. Vallombreuse nu se îndoia de faptul că tânăra comediantă, o dată separată de Sigognac

şi de tovarăşii ei, avea să se îmblânzească şi să devină simţitoare la farmecele unui duce cu un fizic atât de atrăgător şi după care înnebuneau cele mai nobile doamne de la Curte. Înfumurarea lui Vallombreuse era incorigibilă, căci niciodată o înfumurare n-a fost mai întemeiată. Ea îi justifica toate pretenţiile, iar lăudăroşeniile sale cele mai impertinente nu însemnau decât adevăruri. De aceea, cu toată înfrângerea suferită recent în faţa Isabellei, tânărului duce i se părea ilogic, absurd, jignitor şi de necrezut să nu fie iubit.

„S-o ţin doar câteva zile într-o ascunzătoare de unde să nu-mi poată scăpa şi am să reuşesc fără discuţie s-o supun, îşi zicea ducele în sinea lui. Voi fi atât de curtenitor, de pasionat, de stăruitor, încât ea însăşi are să se mire foarte curând că a fost aşa de mult timp neînduplecată cu mine.

Am s-o văd cum se tulbură, cum devine palidă, cum îşi pleacă lungile-i pleoape la vederea mea şi când o voi ţine în braţe, cum îşi va lăsa capul pe umărul meu pentru a-şi ascunde sfiala şi tulburarea. Cu un sărut are să-mi spună că m-a iubit totdeauna şi că nu fugea de mine decât pentru a mă înflăcăra şi mai tare, sau că nu era vorba decât de teama şi timiditatea unei muritoare urmărită de un zeu, sau alte asemenea fermecătoare drăgălăşenii, pe care femeile, chiar şi cele mai caste, se pricep să le găsească în asemenea împrejurări. Dar când voi fi stăpân pe inima şi pe trupul ei, ah! De abia atunci am să mă răzbun pentru vechile ei refuzuri jignitoare.”

XV
Malartic la lucru

Dacă mânia ducelui, când s-a reîntors acasă la el, a fost

aprigă, nici mânia baronului n-a fost mai mică aflând fapta nesocotită a lui Vallombreuse împotriva Isabellei. A fost nevoie ca Tiranul şi Blazius să-i țină îndelungate argumentări pentru a-l împiedica să alerge la palatul acestui senior cu scopul de a-l provoca la o luptă pe care ducele, fără nicio îndoială, ar fi refuzat-o: întrucât Sigognac nefiind nici fratele, nici soțul, nici curtezanul declarat al comediantei, nu avea niciun drept să ceară socoteala pentru un act care, de altminteri, era scuzabil de la sine. În Franța a existat întotdeauna libertatea să faci curte femeilor frumoase. Agresiunea spadasinului de pe Pont-Neuf era, negreşit, mai puțin legitimă; dar cu toate că era probabil că lovitura fusese pusă la cale de către duce, cum puteau fi oare urmărite tenebroasele ramificații care îl legau pe acest ticălos vrednic de spânzurătoare de magnificul senior? Şi, presupunând chiar că aceste legături ar fi fost descoperite, cum să le dovedeşti şi cui să ceri să-ți facă dreptate pentru aceste atacuri lase? Sigognac, ascunzându-şi calitatea, apărea în ochii lumii ca un josnic histrion, ca un farsor de o treaptă inferioară, pe care un gentilom ca Vallombreuse putea, după bunul său plac, să dea porunca să fie ciomăgit, întemnițat sau ucis fără ca cineva să fi îndrăznit să protesteze dacă îl supăra sau îl deranja cu ceva. Cât despre Isabella, pentru rezistența ei cinstită, ar fi apărut drept o năzuroasă şi o mironosiță, întrucât virtutea femeilor de la teatru era pusă la îndoială de mulți Toma necredincioşi şi Pyroni[154] sceptici. Nu există aşadar nicio cale pentru a-l face răspunzător pe duce în mod deschis, din care pricină Sigognac turba nu altceva, recunoscând, fără voia lui, temeinicia argumentelor susținute de către Irod şi Pedant, de-a tăcea chitic, dar având ochii bine deschişi şi urechea la

[154] Pyron (cca 360 î. Chr.), primul dintre marii sceptici greci.

pândă: întrucât acest blestemat de senior, frumos ca un înger şi rău că un diavol, nu avea să-şi lase baltă planurile, cu toate că până acum tot ceea ce încercase dăduse greş. O privire blândă a Isabellei, care lua între mâinile ei albe mâinile fremătânde ale lui Sigognac, îndemnându-l să-şi înfrâneze curajul din dragoste pentru ea, îl împăcă de-a binelea pe baron şi lucrurile îşi reluară cursul lor obişnuit.

Debutul trupei înregistrase un deosebit succes. Graţia modestă a Isabellei, verva scânteietoare a Subretei, cochetăria elegantă a Sérafinei, extravaganţa superbă a căpitanului Fracasse, emfaza maiestuoasă a Tiranului, dinţii albi şi gingiile trandafirii ale lui Leandru, bonomia grotescă a Pedantului, spiritul şiret şi hâtru al lui Scapin, perfecţia comică a dueñei stârneau acelaşi efect la Paris ca şi în provincie; după ce obţinuseră laudele capitalei, nu le mai lipsea decât aprecierea Curţii, unde se găsesc cei mai mulţi oameni de gust şi cunoscătorii cei mai fini; era vorba să fie chemaţi chiar la Saint Germain, întrucât, datorită valvei ce se stârnise în jurul lor, regele îşi exprimase dorinţa de a-i vedea jucând, fapt care îl bucura nespus demult pe Irod, conducătorul şi casierul companiei. Adeseori, persoane de vază îi cereau să dea spectacole în palatele lor, cu ocazia vreunei sărbători sau a vreunui ospăţ, în faţa doamnelor curioase să-i vadă pe aceşti actori care

puteau fi comparaţi cu cei de la palatul Bourgogne şi cu trupa de la Marais.

De aceea, obişnuit fiind cu asemenea cereri, Irod nu se arătă surprins când, într-o bună dimineaţa, la hanul din stradă Dauphine se prezentă un fel de intendent sau de majordom, cu acea înfăţişare venerabilă pe care o au servitorii cărora le-a albit părul slujind în casele mari şi care cerea să-i vorbească din partea stăpânului său, contele de Pommereuil, în chestiuni de teatru.

Majordomul, îmbrăcat în catifea neagră din cap până în

picioare, avea la gât un lanţ alcătuit din bucăţi de aur. Purta ciorapi de mătase, iar în picioare avea nişte pantofi cu cocarde late, pătraţi la vârf şi puţin cam largi, aşa cum e potrivit să poarte un bătr în care are uneori crize de gută. Un guler larg ce-i cădea pe piept îşi revarsa albeaţa peste negrul tunicii şi scotea mai bine în relief faţa pârlită de soare şi aerul tare al câmpurilor, pe care sprâncenele, mustăţile şi ciocul apăreau ca nişte trăsături de zăpadă pe o sculptură antică. Pletele sale lungi şi cu desăvârşire albe îi cădeau până la umeri şi îi dădeau înfăţişarea cea mai patriarhală şi mai cinstită. De bună seamă că era unul din acei intendenţi al căror neam s-a stins, care îngrijesc de averea stăpânului lor cu mai multă străşnicie chiar decât de-a lor, care îi mustră pentru cheltuielile nebuneşti şi în timpu-

rile de restrişte, îşi dăruiesc micile lor economii pentru a ajuta familia care i-a hrănit în vremurile de belşug.

Irod nu se mai satură să admire frumoasa înfăţişare şi cinstea ce se citea pe chipul intendentului care, după ce-l salutase în vorbe curtenitoare, îi spuse următoarele:

— Dumneavoastră sunteţi într-adevăr acel Irod care conduce, cu o mână tot atât de sigură că-şi aceea a lui Apollo, trupa muzelor această admirabilă companie de teatru căreia i s-a dus vestea în tot Parisul şi a trecut şi dincolo de zidurile şi meterezele oraşului, deoarece a ajuns până în colţurile îndepărtate ale domeniilor locuite de stăpânul meu?

— Eu am această onoare, răspunse Irod, făcând salutul cel mai graţios pe care i-l putea îngădui înfăţişarea sa rebarbativă şi tragică.

— Contele de Pommereuil, continua bătrânul, ar dori foarte mult în cinstea unor oaspeţi de marcă să ofere, în castelul său, spre a-i distra, spectacolul unei comedii. El s-a gândit că nicio trupă n-ar putea aduce mai bine la

îndeplinire această misiune decât trupa dumneavoastră şi mă trimite să vă întreb, dacă v-ar fi cu putinţă să veniţi să daţi o reprezentaţie pe domeniile sale, care se afla doar la o distanţă de câteva leghe de aici. Domnul conte, stăpânul meu, este un senior magnific, ce nu se uită la cheltuieli şi care n-ar precupeţi nimic pentru a se bucura de prezenţa ilustrei dumneavoastră trupe.

— Voi face tot ce mi vă fi posibil spre a mulţumi o persoană atât de curtenitoare şi de darnică, răspunse Tiranul, deşi ne vine tare greu să părăsim Parisul, fie chiar şi pentru câteva zile, când ne aflăm în culmea succesului.

— Trei zile vor fi de ajuns, rosti majordomul; una pentru călătorie, alta pentru reprezentaţie şi ultima pentru întoarcere. Există la castel o sală de teatru dotată cu cele necesare şi nu va mai rămâne decât să vă aranjaţi decorurile; mai mult, iată aici o sută de pistoli pe care domnul conte de Pommereuil mi-a dat dispoziţie să vi-i remit pentru cheltuielile mărunte de drum; aveţi să primiţi tot pe atât după spectacol, iar actriţelor, fără îndoială că li se vor face unele cadouri: inele, broşe sau brăţări, faţă de care cochetăria feminină este întotdeauna sensibilă.

Şi, întovărăşind vorbele cu fapta, intendentul contelui de Pommereuil scoase din buzunar o pungă lungă şi grea, doldora de monede, o aplecă şi scurse din ea pe masă o sută de scuzi noi şi frumoşi, strălucind cât se poate de atrăgător.

Tiranul privea monedele culcate unele peste altele cu un aer de satisfacţie, mângâindu-şi stufoasa barbă neagră. După ce le contemplă destul, le ridică de pe masă, le aşeză fisic, apoi le aruncă în buzunarul de la centură cu un gest de aprobare.

— Aşadar, acceptaţi, spuse intendentul şi pot să-i spun stăpânului meu că îi veţi satisface cererea?

— Sunt la dispoziţia senioriei sale cu toţi tovarăşii mei, răspunse Irod; acum să-mi spuneţi ziua în care trebuie să

aibă loc reprezentaţia şi piesa pe care o doreşte domnul conte, ca să ne luăm costumele şi accesoriile necesare.

— Ar fi bine, răspunse intendentul, să fixăm ziua de joi, deoarece nerăbdarea stăpânului meu este mare; în ceea ce priveşte piesă, stăpânul meu lasă alegerea ei pe seama gustului şi comodităţii dumneavoastră.

— Iluzia comică, spuse Irod, scrisă de un tânăr autor normand, care promite mult, este tot ceea ce poate fi mai nou şi mai de preferat în momentul de faţă.

— Fie atunci Iluzia comică, versurile nu sunt rele şi există un rol de Matamore superb.

— Acum, ca să nu ne rătăcim, nu mai rămâne altceva decât să ne indicaţi cât mai precis poziţia castelului şi drumul pe care trebuie să-l urmăm spre a ajunge la el.

Intendentul contelui de Pommereuil dădu informaţii atât de exacte şi de amănunţite, încât ar fi fort suficiente chiar şi pentru un orb ce ar fi dibuit pământul cu bastonul; dar, temându-se, fără îndoială, că nu cumva comediantul, odată pornit la drum, să nu-şi amintească cu precizie de toate aceste: mergeţi drept înainte, apoi: luaţi-o la dreapta şi apoi: apucaţi-o la stânga, intendentul adăugă:

— Nu vă mai încărcaţi memoria, plină până la refuz cu cele mai frumoase versuri ale celor mai iluştri poeţi ai noştri, cu nişte noţiuni atât de vulgare şi de prozaice; am să trimit un lacheu care o să vă servească

de călăuză.

Treaba astfel încheiată, bătrânul se retrase cu numeroase plecăciuni, cărora Irod le răspundea la rândul său; după fiecare temenea a comediantului, bătrânul o lua iar de la cap cu salutul, înclinându-se şi mai abitir. Aveau aerul a două paranteze apucate de dânsul sfântului Guy[155] şi care

---

[155] Dansul Sfântului Guy sau coree. Boală nervoasă, caracterizată mai ales prin contracţii involuntare ale muşchilor.

se bâţâiau una în faţa celeilalte. Nevrând să se lase învins în această luptă de amabilităţi şi de politeţe, Tiranul coborî scara, traversă curtea şi nu se opri decât în prag, de unde trimise preacinstitului bătrân un salut suprem: cu spatele convex, cu pieptul concav atât pe cât îi îngăduia burduhanul, cu braţele bălăbănindu-se şi cu capul atingând aproape pământul.

Dacă Irod l-ar fi urmărit cu privirea pe intendentul contelui de Pommereuil până la capătul străzii, poate că ar fi remarcat un fapt contrar legilor perspectivei, anume că talia i se mărea în raport invers cu depărtarea. Spinarea sa gârbovită se îndreptase, tremuratul senil al mâinilor îi dispăruse şi după vioiciunea mişcărilor nu părea să sufere deloc de podagră; dar Irod apucase să intre în casă şi nu văzu nimic din toate acestea.

Miercuri dimineaţa, pe când rândaşii de la han încărcau decorurile şi bagajele într-o căruţă trasă de doi cai voinici, ce fusese închiriată de Tiran pentru transportul trupei, un vlăjgan de lacheu cu o înfăţişare cam de puşlama, îmbrăcat într-o livrea foarte curată şi călărind pe un căluţ perşeron, îşi făcu apariţia plesnind din bici la poarta hanului, pentru a-i zori pe comedianţi să pornească la drum şi spre a le servi de călăuză. Femeile – cărora întotdeauna le place să lenevească în pat şi să se gătească foarte pe îndelete, chiar şi comediantele ce sunt obişnuite să se îmbrace şi să se dezbrace cât ai clipi din ochi, pentru schimbările de costume pe care le cere teatrul – coborâră în sfârşit şi se aşezară cât mai comod posibil pe scândurile bine căptuşite cu paie, pe care le rezemaseră de loitrele căruţei. Omuleţul de pe ceasul de la Samaritaine bătea de orele opt pe clopotul sau, când greoaia căruţă se urni din loc şi porni la drum. În mai puţin de o jumătate de oră lăsară în urmă poarta Saint-Antoine şi Bastilia, ce îşi oglindea mănunchiurile de turnuri în apele negre ale şanţurilor sale de apărare. Străbătură apoi

cartierele mărginaşe şi ogoarele deşarte, presărate cu căsuţe şi o apucară peste câmpuri către Vincennes, al cărui donjon se vedea în depărtări, înapoia unui uşor val de ceaţă albăstrie, rămăşiţă a umezelii de peste noapte, ce se destrăma sub razele soarelui, ca nouraşii de fum stârniţi de artilerie şi pe care îi risipeşte vântul.

Caii fiind odihniţi şi mergând întins, ajunseră numaidecât la vechea fortăreaţă, ale cărei ziduri gotice arătau încă destul de bine, cu toate că n-ar mai fi fost în stare să reziste tunurilor şi bombardelor. Semilunele aurite aşezare în vârful minaretelor capelei clădite de Pierre de Montereau străluceau voioase deasupra meterezelor, ca şi cum ar fi fost mândre că se afla alături de cruce, semnul mântuirii. Apoi, după ce admirară câteva minute acest monument ce purta pecetea vechii splendori a regilor noştri, intrară în pădure, unde, printre tufişuri şi arbuşti, se înălţau maiestuos câţiva stejari străvechi, contemporani fără îndoială cu acela sub care împărţea dreptatea sfântul Ludovic, îndeletnicire foarte nimerită pentru un monarh. Întrucât drumul nu era deloc umblat, iepurii ce se hârjoneau şi îşi treceau lăbuţele peste mustăţi se arătau surprinşi de trecerea căruţei, pe care nici n-o auziseră, deoarece nu făcea zgomot pe pământul reavăn şi adeseori acoperit cu un covor de iarbă. O rupeau la fugă ca şi cum ar fi avut nişte ogari pe urmele lor, lucru care îi amuza straşnic pe comedianţi. Mai departe, un pui de căprioară traversă speriat drumul, iar fugă sa, printre arborii dezgoliţi de frunze, mai putu fi urmărită încă o bucată de timp. Pe Sigognac mai cu seama îl interesau aceste lucruri, ca unul care crescuse şi vieţuise la ţară. Îl bucura să vadă câmpuri, tufişuri, păduri, animale în libertate, privelişte de care era lipsit de când vieţuia la oraş, unde nu vezi decât case, străzi pline de noroi, hornuri fumegânde, fapta oamenilor şi nu fapta lui Dumnezeu. S-ar fi simţit nespus de plictisit de n-ar fi fost tovărăşia blândei

femei, în ai cărei ochi se scaldă destul azur pentru a ține loc de cer.

La ieşirea din pădure li se înfățişa un mic povârniş pe care trebuiau să-l urce. Sigognac îi spuse Isabellei:

— Scumpa mea, în timp ce căruța o să urce încetişor panta, n-ai vrea oare să cobori şi să-ți rezemi brațul de al meu, ca să facem câțiva paşi împreună? Îți vei încălzi astfel picioarele şi ai să-ți dezmorțeşti încheieturile. Drumul este neted şi e o vreme de iarnă tare frumoasă, senină, rece şi înțepătoare, dar nu prea friguroasă.

Tânăra comediantă acceptă propunerea lui Sigognac şi sprijinindu-şi vârful degetelor pe mâna ce i se întindea, sări sprintenă jos. Era un prilej de-a acorda iubitului ei o nevinovată convorbire între patru ochi, pe care pudoarea ei i-ar fi refuzat-o în singurătatea unei încăperi închise. Mergeau când aproape ridicați spre înalturi de dragostea lor şi atingând uşor pământul ca nişte păsări, când oprindu-se la fiecare pas să se contemple şi să se bucure că sunt împreună, unul lângă altul, braț la braț şi pierzându-şi privirile unul în ochii celuilalt. Sigognac îi mărturisea Isabellei cât de mult o iubea; aceste cuvinte, pe care el le rostise de mai bine de douăzeci de ori, i se păreau tinerei cu desăvârşire noi, cum de bună seamă că va fi fost şi prima vorbă rostită de Adam, încercând să glăsuiască, a doua zi după creațiune. Întrucât în privința sentimentelor era persoana cea mai delicată şi cea mai dezinteresată de pe lume, ea încerca prin uşoare supărări şi dezaprobări blânde să zăgăzuiască în hotarele prieteniei o dragoste pe care nu voia s-o împlinească, socotind-o păgubitoare pentru viitorul baronului.

Dar aceste discuții şi certuri nostime nu făceau decât să ațâțe dragostea lui Sigognac, care, în acel moment, nici nu se mai gândea la disprețuitoarea Yolanda de Foix, ca şi cum nici n-ar fi existat vreodată.

— Orice ai face, scumpa mea, îi spunea el iubitei sale, n-ai să reuşeşti să-mi oboseşti statornicia. De va fi nevoie, voi aştepta ca scrupulele tale să se risipească de la sine, până ce frumoasele tale cosite de aur se vor preschimba în păr de argint.

— Oh! exclamă Isabella, atunci am să fiu adevărat leac de dragoste şi urâtă încât să înspăimânt şi cel mai semeţ curaj; îmi va fi teamă că, răsplătindu-l, am să-ţi pedepsesc fidelitatea.

— Chiar şi la şaizeci de ani îţi vei păstra farmecele, ca frumoasa bătrâna a lui Maynard[156], răspunse în chip galant Sigognac, întrucât frumuseţea ta izvorăşte din suflet, care este nemuritor.

— Oricum, spuse tânăra, ai fi tare păcălit dacă te-aş lua în serios şi ţi-aş promite mâna mea pentru ziua în care voi număra doar zece lustre. Dar, continuă ea, reluându-şi tonul serios, să terminăm cu glumele acestea; cunoşti hotărârea mea, mulţumeştete să fii iubit mai mult decât a fost iubit vreodată un muritor, de când palpită inimi pe pământ.

— O mărturisire atât de fermecătoare ar trebui să mă mulţumească, recunosc acest lucru; dar, cum dragostea mea este nemărginită, ea n-ar putea să rabde nicio stavilă. Dumnezeu poate să-i spună mării: „N-ai să înaintezi mai departe”, şi să fie ascultat. Dar o pornire ca a mea nu cunoaşte ţărmuri şi ea creşte mereu, chiar dacă cu glasul tău ceresc i-ai spune: „Opreşte te aici”.

— Sigognac, mă superi cu vorbele acestea, rosti Isabella, făcând baronului o mică strâmbătură, mai gra-ţioasă decât cel mai încântător surâs; deoarece, fără voia ei, inima îi era copleşită de bucurie la auzul acestor încredinţări şi

---

[156] Francois Maynard (1528-1646), poet francez.

mărturisiri de iubire, pe care nicio indiferență n-o descuraja.

Făcură câțiva paşi fără să rostească un cuvânt; Sigognac se temea că, stăruind mai mult, avea s-o supere

pe aceea pe care o iubea mai mult decât viața. Deodată Isabella îşi desprinse brusc mâna şi alergă spre marginea drumului, cu o sprinteneală de căprioară, dând un chiot ca de copil. La o margine de şant, la poalele unui stejar, printre frunzele uscate, îngrămădite de iarnă, Isabella zărise un toporaş, cea dintâi floare a anului, desigur, întrucât nu se aflau decât în februarie; îngenunche, îndepărtă uşor frunzele moarte şi firele de iarbă, tăie cu unghia tulpina plăpândă şi se înapoie cu floricica, mai mulțumită decât dacă ar fi găsit o agrafă cu pietre prețioase, uitată în muşchi de o prințesă.

— Priveşte cât este de micuța, exclamă ea arătându-i o lui Sigognac, cu petalele abia desfăcute la cea dintâi raza de soare.

— Nu soarele, răspunse Sigognac, ci privirea ta a făcut-o să se deschidă. Floarea are aceeaşi nuanță ca şi ochii tăi.

— Mireasma ei nu se împrăştie, deoarece îi este frig, continua Isabella, punând friguroasa floricică în guleraşul ce-l purta.

După câteva minute o scoase de acolo, îi respira îndelung parfumul şi o întinse lui Sigognac, după ce o

sărutase pe furiş.

— Ce frumos miroase acum! Căldura pieptului meu a făcut-o să-şi dea sufletul ei micuț de floare timidă şi modestă.

— Tu ai înmiresmat-o, răspunse Sigognac, ducând la buze toporaşul spre a sorbi sărutarea Isabellei; acest gingaş şi suav parfum nu are nimic pământesc.

— Ah! Răul! exclamă Isabella; eu îi dau, fără de niciun gând ascuns, să miroase o floare şi iată-l cum s-a pornit pe

concetti în stilul lui Marini[157], ca şi cum, în loc să se găsească pe un drum bătut, ar cocheta în salonul vreunei ilustre prețioase. Nu mai este de suferit; la orice vorbă, chiar şi cea mai simplă de pe lume, răspunde cu un madrigal!

Cu toate acestea, în ciuda îmbufnării ei aparențe, tânăra comediantă nu-i purta, fără îndoială, multă pică lui Sigognac, deoarece îl luă iarăşi de braț şi poate, chiar, se sprijini ceva mai mult decât ar fi cerut mersul ei, de obicei atât de uşor şi drumul, prin acele locuri netede, ca o alee dintr-o grădină. Ceea ce dovedeşte că-şi virtutea cea mai curată nu este nesimțitoare la laude şi că însăşi modestia ştie să răsplătească o măgulire.

Căruța se urca încet pe o pantă destul de repede, la poalele căreia se ghemuiseră câteva colibe, parcă pentru a-şi cruța oboseală de a o urca. Țăranii ce locuiai în ele erau plecați în câmp pentru felurite munci şi nu se vedea la marginea drumului decât un orb întovărăşit de un băiețandru, rămas acolo, fără îndoială, spre a implora milă drumeților.

Orbul, care părea încărcat de ani, psalmodia cu un glas fornăit un soi de cântec tânguios, în care îşi jelea orbirea şi implora mila trecătorilor, făgăduindu-le că se va ruga pentru ei şi chezăşindu-le raiul în schimbul pomenilor. Vocea-i jalnică ajunsese demult la urechile Isabellei şi ale lui Sigognac, ca un zbârnâit neplăcut şi supărător printre dulcile lor vorbe de iubire, iar baronul chiar îşi ieşise din răbdări: deoarece, când privighetoarea cânta lângă tine, este plictisitor să auzi în depărtare cum croncăne corbul.

Când ajunseră aproape de bătrânul sărman, acesta, înştiințat de călăuza sa, se porni şi mai tare pe gemete şi pe implorări. Pentru a le îndemna milă către dărnicie, el

---

[157] Giambatista Marino Marini (1569-1625), poet italian cunoscut prin stilul său prețios.

scutură întruna, cu o mişcare sacadată, un taler de lemn în care zornăiau câțiva gologani, bănuți şi alt mărunțiş. O zdreanță găurită îi înfăşura capul şi pe spatele-i curbat ca o arcadă de pod era azvârlită o pătură groasă din lână cafenie, foarte aspră şi tare grea, potrivită mai curând pentru o vită de povară decât pentru un biet creştin şi pe care de bună seamă că o moştenise de la un catâr răposat de răpciugă sau de râie. În ochii dați peste cap se vedea doar albul lor şi pe fața negricioasă şi plină de zbârcituri, provocau un efect hidos; partea de jos a figurii era ascunsă într-o barbă lungă şi căruntă, vrednică de un călugăr capucin sau de un sihastru, care îi ajungea până la buric, ca un antipod al părului din cap. Din tot trupul nu i se vedeau decât mâinile ce ieşeau tremurânde prin despicătura mantalei pentru a agita blidul pomenilor.

În semn de pietate şi de supunere în fața hotărârilor Providenței, orbul îngenunchease pe câteva fire de iarbă mai strivite şi mai putrezite decât antica gunoişte a lui Iov. În fața acestei zdrențe omeneşti, compătimirea trebuia să se înfioare de dezgust, iar pomana îi arunca dania întorcându-şi capul.

În picioare, lângă orb, copilul avea o privire rătăcită şi sălbatică. Fața îi era acoperită pe jumătate de şuvițe lungi de păr negru, care îi cădeau de-a lungul obrajilor. O pălărie veche, spartă, mult prea mare pentru el, culeasă de pe la vreo răspântie de drumuri, îi scălda în umbra partea de sus a feței, lăsându-i în lumină doar bărbia şi gura, în care dintii străluceau cu o albeață sinistră. Un fel de cojoc de pânză groasă peticită însemna tot veşmântul său şi contura un trup slab şi nervos, nu lipsit de elegantă, cu toată sărăcia cumplită. Picioarele delicate şi goale, fără ciorapi şi încălțări, se înroşiseră călcând pe pământul rece.

Isabella se simți mişcată la priveliştea acestui grup vrednic de milă, în care se contopeau nenorocirile bătrâneții

cu cele ale copilăriei, se opri în fața orbului, care își sporovăia rugăciunile cu o volubilitate tot mai mare, întovărăşit de vocea ascuțită a călăuzei sale şi caută în săculețul ei o monedă măruntă spre a o da cer-şetorului. Dar nu-şi găsi punga şi întorcându-se către Sigognac, îl ruga s-o împrumute cu unul sau doi bănuți, lucru pe care baronul îl accepta bucuros, cu toate că orbul, cu tânguirile lui, nu-i plăcea deloc. Ca un om curtenitor, pentru a o feri pe Isabella de a se apropia de o asemenea pleava, făcu el însuşi câțiva paşi şi puse moneda în taler.

Atunci, în loc să-i mulțumească lui Sigognac pentru pomana pe care şi o făcuse, cerşetorul, atât de cocârjat mai adineauri, se îndreptă, spre marea spaima a Isabellei şi desfăcând brațele asemenea unui vultur care, pentru a-şi luă avânt, bate din aripi, desfăşură mantia aceea mare cafenie, sub care părea împovărat, o strânse pe un umăr şi o aruncă apoi cu o mişcare asemănătoare cu aceea a pescarilor care azvârl năvodul într-un heleşteu sau într-un râu. Stofa grea se desfăşură ca un nor peste capul lui Sigognac, îl acoperi şi recăzu greoaie de-a lungul trupului, întrucât marginile erau plumbuite ca acelea ale unei plase, răpindu-i în acelaşi timp vederea, respirația, folosirea mâinilor şi a picioarelor.

Tânăra actriță, împietrită de groază, voi să strige, să alerge, să cheme în ajutor; dar, mai înainte ca ea să fi putut scoate vreun sunet din gâtlej, se simți ridicată de la pământ cu o iuțeală grozavă. Bătrânul orb, devenit, într-un minut, tânăr şi cu vederea ageră, printr-o minune mai degrabă infernală decât cerească, o prinsese de subsuori, în timp ce băiețandrul îi ținea picioarele. Niciunul din ei nu scotea vreo vorbă şi o duceau în direcția opusă drumului. Se opriră înapoia unei cocioabe, unde aştepta un bărbat mascat, călare pe un cal viguros.

Alți doi bărbați, de asemenea călări, mascați, înarmați

până în dinți, stăteau îndărătul unui zid, care împiedică să fie văzuți de pe drum, gata să vină în ajutor celui dintâi de va fi fost nevoie.

Isabella, pe trei sferturi moartă de spaimă, fu aşezată pe oblâncul şeii, care fusese acoperită cu o manta împăturită de mai multe ori, în aşa chip încât să alcătuiască un fel de pernă. Călărețul o încinse pe după mijloc cu o curea de piele destul de lungă pentru ca să şi-o treacă şi peste el, în dreptul şalelor şi o dată lucrurile astfel aranjate, cu o mare dexteritate, ce dovedea experiența în acest soi de răpiri îndrăznețe, dădu pinteni calului, care, strâns zdravăn între pulpele călărețului, porni într-o goană ce dovedea că îndoita povara nu-l apăsa deloc; este adevărat că tânăra comediantă nu atârnă cine ştie ce.

Toate acestea se petrecură într-un interval de timp mai puțin lung decât acela trebuincios pentru a le scrie. Sigognac se zvârcolea sub greaua mantie a falsului orb asemenea unui gladiator înfăşurat în plasa adversarului său. Turba de furie, gândindu-se la vreo trădare a lui Vallombreuse cu privire la Isabella şi se istovea în sforțări grozave. Din fericire îi veni ideea să-şi tragă pumnalul şi să spintece stofa groasă ce-l împovăra asemenea acelor glugi de plumb pe care le poartă damnații lui Dante.

Din două sau trei lovituri de pumnal îşi deschise temnița şi asemenea unui şoim căruia i s-a luat gluga de pe cap, cercetând întinderea cu o privire repede şi pătrunzătoare, îi văzu pe răpitorii Isabellei care o luaseră drept peste câmpuri şi păreau că se străduiesc să ajungă la o pădurice care nu se afla departe. Cât despre orb şi copil, dispăruseră; se tupilaseră de bună seamă prin vreun şanț sau pe sub vreun mărăciniş. Dar nu pe acest vânat de puțin preț voia Sigognac să pună gheara. Azvârlindu-şi mantia care l-ar fi stânjenit, se porni în urmărirea ticăloşilor cu o furie deznădăjduită. Baronul era sprinten, bine croit, făcut

pentru fugă şi în copilăria sa adeseori se întrecuse la alergări cu cei mai iuți copii din sat. Răpitorii, întorcându-se în şa, vedeau cum se micşorează distanța ce-i separa de baron, iar unul dintre ei slobozi chiar un foc de pistol, spre a-l opri din urmărirea sa. Dar nu-l nimeri, întrucât Sigognac, în timp ce alerga, sărea când la dreapta, când la stânga, spre a nu putea fi ochit cu precizie. Călărețul care o ducea pe Isabella încercă s-o ia înainte, lăsând pe seama ariergărzii sale grija de-a se descurca cu Sigognac; dar tânăra, aşezată pe oblâncul şeii, nu îngăduia să-şi ducă cum voia calul, întrucât se zbătea şi se agita, încercând să alunece la pământ.

Sigognac se apropia din ce în ce mai mult, terenul nemaifiind favorabil cailor. Fără să-şi încetinească cursa, îşi scoase spada din teacă şi o ridicase cu vârful în sus; dar el era pe jos singur, împotriva a trei bărbați călări pe cai viguroşi, iar răsuflarea începuse să-l lase; făcu o sforțare grozavă şi din două sau trei salturi, ajunse călăreții care protejau fuga răpitorului. Pentru a nu-şi pierde timpul luptându-se cu ei, Sigognac înțepă, în două sau trei rânduri, cu vârful spadei, crupa animalelor, gândind că, astfel îmboldiți, aveau să-şi ia vânt. Într-adevăr, caii, înnebuniți de durere, se cabrară, aruncară din copite şi nemaivrând să ştie de nimic, cu toate sforțările călăreților de a-i potoli, scapară din frâu şi începură să galopeze de parcă diavolul i-ar fi dus cu el, fără să le mai pese de şanțuri sau de obstacole, astfel încât într-o clipă dispărură din fața ochilor.

Gâfâind, cu fața scăldată în sudoare, cu gura uscată, crezând, în orice moment, că inimă avea să-i plesnească în piept, Sigognac ajunse în fine din urmă bărbatul mascat care o ținea pe Isabella de-a curmezişul pe greabănul calului. Tânăra strigă:

— Ajutor, Sigognac, ajutor!

— Iată-mă! răspunse răguşit baronul cu o voce întretăiată şi şuierătoare şi cu mâna stângă se atârnă de cureaua care o lega pe Isabella de tâlhar.

Sigognac se sforţă să-l tragă jos, alergând alături de cal, asemenea acelor scutieri pe care latinii îi nu-eau desultores. Dar călăreţul strângea vârtos genunchii şi ar fi fost mai lesne să desprinzi torsul unui centaur decât să-l smulgi pe călăreţ din şa; în acelaşi timp îmboldea cu călcâiele pântecul animalului pentru a-l iuţi şi încerca să-l scuture pe Sigognac, pe care nu putea să-l atace, întrucât mâinile îi erau ocupate să ţină hăţurile şi s-o strunească pe Isabella. Calul, hărţuit şi împiedicat astfel, îşi micşoră fuga, ceea ce îngădui lui Sigognac să-şi mai vină oleacă în fire; el profită chiar de acest scurt răgaz pentru a căuta să-şi străpungă adversarul; însă teamă de-a nu o răni pe Isabella în vârtejul acestor mişcări dezordonate îl făcu să nu-şi ochească bine lovitura. Călăreţul, lăsând pentru o clipă frâul din mână, scoase din vestă un cuţit cu care tăie cureaua de care Sigognac se agăţase cu disperare; apoi îşi înfipse, de ţâşni sângele, rotiţele înstelate ale pintenilor în flancurile bietului animal, care se azvârli înainte cu o impetuozitate irezistibilă. Cureaua de piele rămase în pumnul lui Sigognac, care, nemaiavând niciun sprijin şi neaşteptându-se la această viclenie, căzu straşnic de rău pe spate; oricât de iute se ridică el de jos şi îşi apucă spada rostogolită la câţiva paşi de el, acest scurt interval de timp îi fusese suficient călăreţului pentru a lua un avans pe care baronul nu mai putea spera să-l anuleze, obosit cum era de lupta inegală şi de goană turbată. Cu toate acestea, la ţipetele din ce în ce mai slabe ale Isabellei, el porni din nou în urmărirea răpitorului; strădanie zadarnică a unei inimi generoa-se, care vede cum i se răpeşte ceea ce iubeşte! Însă pierdea teren văzând cu ochii, iar călăreţul intrase deja în pădure, al cărei desiş, deşi dezgolit de frunze, era îndestulător, prin

încâlceala trunchiurilor şi a crengilor, să marcheze direcția în care o luase tâlharul.

Cu toate că spumega de furie şi era doborât de durere, până în cele din urmă Sigognac a trebuit să se oprească, lăsând o pe scumpa lui Isabella în ghearele acestui demon, întrucât el nu putea s-o salveze chiar cu ajutorul lui Irod şi al lui Scapin care, la zgomotul împuşcăturilor, săriseră jos din căruță, deşi puşlamaua de lacheu încerca să-i oprească, bănuind cine ştie ce încăierări, neplăceri sau capcane.

În câteva cuvinte scurte şi sacadate, Sigognac îi puse la curent cu răpirea Isabellei şi cu toate lucrurile întâmplate.

— Aici este amestecat Vallombreuse, rosti Irod; să fi aflat el oare de călătoria noastră la castelul Pommereuil şi să ne fi întins această cursă? Sau poate că această comedie pentru care am primit bani nu era decât o stratagemă menită să ne atragă în afara oraşului unde asemenea lovituri sunt dificile şi periculos de dat? În acest caz, blestematul care a jucat rolul majordomului venerabil este cel mai mare actor pe care l-am văzut vreodată. Aş fi jurat că aceasta secătură era un naiv de intendent de casă mare, plămadit doar din virtuți şi din calități. Dar acum că iacătă-ne trei, să răscolim în toate direcțiile crângul ca să găsim cel puțin vreo urmă a bunei noastre Isabella, pe care o îndrăgesc, cât sunt eu de tiran, mai mult decât măruntaiele şi mațele din mine. Vai! Mi-e tare teamă că albina aceasta neprihănită să nu fi fost prinsă în pânza vreunui păianjen monstruos, care o va ucide mai înainte ca noi s-o putem scăpa din țesătura lui aşa de bine urzită.

— Am să-l zdrobesc, exclamă Sigognac, lovind cu călcâiul în pământ de parcă ar fi ținut păianjenul sub cizmă, am să zdrobesc bestia asta veninoasă!

Expresia teribilă a fizionomiei sale, de obicei atât de calmă şi de blândă, arăta că nu era vorba de o fanfaronadă deşartă şi că avea să procedeze întocmai cum spunea.

— Şi acum, zise Irod, fără să ne mai pierdem vremea cu vorbe goale, să pătrundem în pădure şi s-o răscolim. Vânatul nu poate să fie prea departe.

Într-adevăr, de cealaltă parte a pădurii, pe care Sigognac şi comedianţii o străbătură, în ciuda mărăcinilor care le împiedicau mersul şi a ramurilor care le biciuiau fetele, o trăsură cu perdelele trase gonea cu toată iuţeala pe care putea s-o dea celor patru cai de poşta o ploaie de lovituri de bici. Cei doi călăreţi, ai căror cai fuseseră înţepaţi cu spada de către Sigognac şi pe care reuşiseră să-i liniştească, galopau lângă portiere, iar unul dintre ei ţinea de căpăstru calul bărbatului mascat, deoarece cumătrul luase loc în trăsură, pentru a o împiedica de bună seamă pe Isabella să ridice coşul trăsurii, spre a striga după ajutor, sau chiar de-a încerca să sară jos, primejduindu-şi viaţa.

Afară doar dacă ai fi avut cizmele de şapte poşte pe care Prâslea din poveste le răpise cu atâta dibăcie Căpcăunului, altminteri ar fi fost nesăbuit să alergi pe jos după o trăsură ce gonea cu o asemenea iuţeală şi care era atât de bine însoţită. Tot ceea ce putea să facă Sigognac şi tovarăşii lui era să observe încotro se îndrepta cortegiul, indiciu tare slab pentru a o regăsi pe Isabella. Baronul încerca să se ia după urmele roţilor, dar vremea era uscată, iar şinele acestora nu lăsaseră decât semne uşoare pe pământul tare; mai mult decât atât, semnele se amestecau în curând cu urmele altor trasuri şi căruţe care se abătuseră pe drum în zilele precedente. Ajuns la o răspântie în care drumul se despărţea în mai multe drumeaguri, baronul pierdu cu totul urma şi rămase mai nedumerit decât Hercule între Voluptate şi Virtute. Se văzu silit să se întoarcă înapoi, întrucât o presupunere greşită putea să-l îndepărteze şi mai mult de ţinta sa. Mica trupă se întoarse aşadar într-un chip tare jalnic spre car, unde ceilalţi comedianţi aşteptau cu destulă nelinişte şi îngrijorare limpezirea întregului mister.

Încă de la începutul dandanalei, lacheul ce servea de călăuză zorise mersul carului spre a-i răpi lui Sigognac ajutorul comedianților, cu toate că îi strigaseră să oprească; iar când Tiranul şi Scapin, la zgomotul focului de pistol, coborâseră fără voia lui, lacheul dădu vârtos pinteni calului şi sărind şanțul, se aşternu pe goană spre a-şi ajunge din urmă complicii, prea puțin păsându-i de aici înainte dacă trupa de comedianți avea să nimerească sau nu la castelul Pommereuil, dacă acest castel exista totuşi; problemă cel puțin îndoielnică, după cele ce se întâmplaseră.

Irod întrebă pe o bătrână care trecea pe acolo cu o legătură de uscături pe spatele-i gheboşat, dacă se aflau încă departe de Pommereuil; la care bătrâna răspunse ca ea nu cunoştea nicio moşie, niciun târg sau castel cu acest nume, la mai multe leghe de jur-împrejur, cu toate că ea, acum în vârstă de şaptezeci de ani, bătuse din copilărie toate locurile de primprejur, căci îşi ducea viață nenorocită umblând şi cerşind pe drumuri şi drumeaguri.

Devenise foarte limpede că povestea cu reprezentația comediei era o lovitură plănuită de ticăloşi dibaci şi perfizi, în folosul vreunei persoane sus puse, care nu putea fi decât Vallombreuse, îndrăgostit de Isabella; deoarece fusese nevoie de mulți oameni şi de o groază de bani spre a face să funcționeze această maşinărie complicată.

Carul se reîntoarse spre Paris; dar Sigognac, Irod şi Scapin rămaseră acolo, având de gând să închirieze, în vreun sat vecin, nişte cai care să le îngăduie să pornească, cu mai mult spor, în căutarea şi urmărirea răpi-

torilor.

Isabella, după căzătura baronului, fusese dusă într-o poieniță din pădure, coborâtă de pe cal şi urcată în trăsură, în răstimp de mai puțin de trei sau patru minute, cu toate că se zbătuse pe cât putuse mai mult, apoi trăsura se îndepărtase într-un tunet de roți, asemenea carului lui

Capaneu pe podul de aramă. În faţa ei se aşezase respectuos bărbatul mascat care o dusese pe şa.

La o mişcare pe care o făcu Isabella spre a-şi scoate capul pe portiera, bărbatul întinse braţul şi o opri. Nu-i era cu putinţă să lupte împotriva acestui braţ de fier. Isabella se aşeză din nou şi începu să strige, nădăjduind că va fi auzită de vreun trecător.

— Domnişoară, liniştiţi va, vă rog, spuse misteriosul răpitor cu toate formele celei mai alese politeţi. Nu mă siliţi să întrebuinţez constrângerea fizică împotriva unei persoane atât de încântătoare şi de adorabile. Nu vi se vrea răul, ba, dimpotrivă, poate chiar vi se vrea mult bine. Nu vă încăpăţânaţi în răzvrătiri inutile; dacă veţi fi cuminte, voi avea faţă de dumneavoastră atitudinea cea mai cuviincioasă şi nici chiar o regină în captivitate nu ar fi mai bine tratată; însă dacă faceţi tărăboi, dacă vă agitaţi şi strigaţi după un ajutor care nu va veni nicidecum, atunci am cu ce să vă constrâng. Asta o să vă facă mută, iar astalaltă o să vă facă să staţi liniştită.

Şi omul scoase din buzunar un căluş lucrat cu multă artă şi o frânghie lungă de mătase, încolăcită de mai multe ori.

— Ar fi o barbarie, continuă el, să aplici soiul ăsta de botniţă pe o gură atât de fragedă, de trandafirie şi de dulce ca mierea; ochiurile din frânghie, recunoaşteţi şi dumneavoastră, s-ar potrivi şi ele, de asemenea, foarte rău pe nişte încheieturi micuţe şi delicate, făcute pentru a purta brăţări de aur constelate cu diamante.

Tânăra comediantă, oricât ar fi fost de mâniată şi de întristată, se supuse în faţa acestor argumente, care, într-adevăr, erau temeinice. Rezistenţa fizică nu putea sluji la nimic. Isabella se refugie aşadar în colţul trăsurii şi rămase tăcută. Dar suspine îi umflau pieptul şi din frumoşii ei ochii se rostogoleau lacrimi peste obrajii palizi, asemenea unor picături de ploaie pe un trandafir alb. Gândul o purta la

primejdiile ce-i pândeau virtutea şi la disperarea lui Sigognac.

„După criza nervoasă, gândi bărbatul mascat, urmează criza umedă; lucrurile îşi continua cursul lor regulat. Cu atât mai bine, mi-ar fi displăcut să mă port cu brutalitate cu fata asta drăguță.”

Pitită în colțul ei, Isabella arunca din când în când câte o privire temătoare înspre paznicul ei, care observă acest lucru şi îi spuse cu o voce pe care se străduia s-o facă blajină, cu toate că era de felul ei aspră:

— Domnişoară, nu aveți de ce să vă temeți de mine, eu sunt un bărbat curtenitor şi nu voi făptui nimic care să nu vă fie pe plac. Dacă soarta m-ar fi răsfățat mai mult cu darurile sale, fără nicio îndoială, aşa cinstită, frumoasă şi înzestrată cum sunteți, nu v-aş fi răpit în folosul altuia; dar asprimile soartei silesc uneori scrupulele să săvârşească nişte acte puțin cam bizare.

— Recunoaşteți, aşadar, spuse Isabella, că ați fost plătit spre a mă răpi, fapta infamă, nedreaptă şi crudă.

— După cele ce am făcut, răspunse bărbatul mascat cu tonul cel mai liniştit, ar fi cu totul de prisos s-o mai neg. Suntem astfel pe caldarâmul Parisului un anumit număr de filosofi, fără de pasiuni, care, pentru bani, ne interesăm de pasiunile altora şi aranjăm lucrurile astfel încât să-şi le poată satisface, împrumutându-le spiritul şi curajul nostru, creierul şi brațul nostru. Dar, ca să schimbăm discuția, cât de fermecătoare erați în ultima comedie! Ați declamat scena mărturisirii cu o grație fără de asemănare. V-am aplaudat grozav de zgomotos. Perechea aceea de mâini care răsunau ca lopețile de bătut rufe, ale spălătoreselor, eu eram!

— Am să vă spun la rândul meu: să isprăvim cu vorbele şi complimentele acestea deplasate. Încotro mă duceți astfel, în ciuda voinței mele şi în disprețul oricărei legi şi bune cuviințe?

— N-aş putea să vă spun şi de altminteri acest lucru v-ar fi cu desăvârşire inutil; suntem obligați să păstrăm secretul asemenea duhovnicilor şi doctorilor; discreția cea mai desăvârşită este absolut necesară în soiul acesta de treburi oculte, periculoase şi bizare, care sunt conduse de umbre anonime şi mascate. Adeseori, pentru mai multă siguranță, noi nu-l cunoaştem pe cel care ne pune la lucru şi nici el nu ne cunoaşte.

— Aşadar, nu ştii mâna care te împinge la fapta aceasta insultătoare şi vinovată de-a răpi o tânără ce

călătoreşte pe şosea, din mijlocul tovarăşilor ei?

— Chiar dacă ştiu, chiar dacă nu ştiu, înseamnă acelaşi lucru, deoarece conştiința îndatoririlor mele îmi ferecă pliscul. Căutați printre îndrăgostiții dumneavoastră pe cel mai înflăcărat şi față de care vă purtați mai cu asprime. De bună seamă că acesta este, fără niciun pic de îndoială.

Văzând că nu va mai scoate nimic de la el, Isabella nu mai adresă nicio vorbă paznicului ei. De altminteri, ea nu se îndoia câtuşi de puțin că Vallombreuse era autorul loviturii: modul amenințător în care îi aruncase, din pragul uşii, cuvintele: „La revedere, domnişoară!”, cu prilejul vizitei din stradă Dauphine, i se întipărise în memorie şi cu un bărbat de acest soi, atât de furios în dorințele sale, atât de violent în capriciile sale, această simplă frază nu prevestea nimic bun. Convingerea aceasta îi îndoia spaimele bietei comediante, care pălea gândindu-se la asalturile pe care avea să le îndure neprihănirea sa sufletească din partea acestui senior trufaş, mai rănit în orgoliu decât în iubire. Ea nădăjduia că are să-i vină în ajutor curajul lui Sigognac, dar acest prieten credincios şi viteaz reuşi-va el să o descopere la timp, în ascunzişul greu de dibuit unde o duceau răpitorii ei? „Oricum, îşi spuse ea, dacă acest duce rău va voi să mă înfrunte, am la

piept cuțitul Chiquitei şi îmi voi sacrifica viața onoarei.”

Luarea acestei hotărâri îi aduse un pic de linişte.

Caleaşca gonea în acelaşi ritm de două ore, fără altă oprire decât pentru câteva minute spre a schimba caii la un popas hotărât dinainte. Deoarece perdelele lăsate împiedicau vederea, Isabella nu putea ghici în ce direcție era dusă. Cu toate că, nu cunoştea regiunea, dacă ar fi avut posibilitatea să privească afară, ea s-ar fi orientat cât de puțin după soare; dar era dusă cu sila, neştiută de nimeni, spre necunoscut.

Răsunând pe bârnele ferecate ale unei podişti de castel, roțile caleştii o înştiințară pe Isabella ca ajunseseră la capătul drumului. Într-adevăr, trăsura se opri, portiera se deschise şi bărbatul mascat întinse mâna tinerei comediante spre a coborî.

Isabella aruncă o privire în jurul ei şi văzu o curte mare, mărginită de patru clădiri din cărămidă, a căror culoare roşiatică timpul o schimbase într-o nuanță mohorâtă, destul de lugubră. Ferestre strâmte şi lungi străpungeau fațadele interioare şi îndărătul geamurilor verzui se zăreau obloane închise, ceea ce însemna că încăperile pe care le luminau erau nelocuite de multă vreme. Fiecare dală din curte era încadrată într-o ramă din muşchi iar la picioarele zidurilor groase crescuseră câteva buruieni. În partea de jos a peronului, doi sfincşi în stil egiptean îşi întindeau, pe un soclu, ghearele năpădite de muşchi, iar pete din acea lepră, galbenă şi cenuşie, ce se prinde de pietrele vechi, le tărcau crupele rotunde. Deşi pătruns de acea tristețe pe care absența stăpânului o imprima locuințelor, castelul necunoscut avea încă o înfățişare foarte bună şi trăda marea noblețe. Era pustiu, dar nu părăsit şi nu se observa niciun semn de ruină. Trupul era intact, numai sufletul lipsea.

Bărbatul mascat o dete pe Isabella în grija unui soi de lacheu îmbrăcat într-o livrea cenuşie. Lacheul o conduse pe

o scară spaţioasă, cu balustrada bogat ornamentată, ce se răsucea în sumedenii de încolăciri şi arabescuri lucrate în fier, la modă sub trecută domnie, spre un apartament care, odinioară, de bună seamă că fusese considerat nec plus ultra al luxului şi a cărui bogăţie ofilită preţuia, nici vorbă, cât eleganţa modernă. Pereţii primei camere erau căptuşiţi cu lemn de stejar vechi, reprezentând arhitecturi cu pilaştri, cornişe şi rame din frunze sculptate, care încadrau tapiţerii din Flandra ce înfăţişau felurite peisaje. În cea de-a doua încăpere, îmbrăcată de asemenea în lemn de stejar, dar cu o ornamentaţie mai meşteşugită şi mai bine scoasă în relief de poleielile cu aur, picturile luaseră locul tapiţeriilor şi reprezentau alegorii al căror sens ar fi fost destul de greu de descoperit sub fumul aşternut de vreme şi sub straturile de lac galben; părţile întunecate se lăţiseră şi numai regiunile luminoase se mai deosebeau. Aceste figuri de divinităţi, de nimfe şi de eroi se desprindeau pe jumătate din obscuritate şi neputând fi desluşite decât prin părţile lor luminoase, produceau un efect ciudat, care, seara, la lumina îndoielnică a unei lămpi, putea deveni înfricoşător. Patul ocupa un iatac spaţios şi era acoperit cu o cuvertură din tapiţerie lucrată cu acul vărgată cu benzi de catifea; totul era neînchipuit de măreţ, dar în tonuri potolite. Câteva fire de aur şi de argint străluceau printre mătăsurile şi veşmintele de lână decolorate, iar rosături vineţii răsfrângeau nuanţa altădată roşie a stofei. Pe o măsuţă de toaletă, admirabil sculptată, se apleca o oglindă de Veneţia care îi arăta Isabellei paloarea şi trăsăturile de nerecunoscut ale chipului. Un foc zdravăn, care dovedea că tânăra comediantă era aşteptată, ardea în cămin, un monument spaţios susţinut de hermeşi fixaţi în socluri şi totul încărcat de volute, console, ghirlande şi ornamente de o bogăţie puţin cam greoaie, în mijlocul cărora era înrămat portretul unui bărbat, a cărui expresie o izbi tare mult pe Isabella. Această figură nu era necunoscută; i

se părea că şi-o reaminteşte aşa cum la deşteptare îţi reaminteşti una din acele imagini zărite în vis şi care, nerisipindu-se o dată cu visul, te urmăreşte vreme îndelungată în viaţă. Era un cap palid, cu ochi negri, cu buze rumene, cu părul castaniu, ce mărturiseau vârsta de patruzeci de ani şi o mândrie plină de nobleţe. O cuirasă din oţel lustruit, vărgată de panglici de aur încrustate cu email negru şi peste care era petrecută o eşarfă albă, îi acoperea pieptul. Cu toate gândurile năpădite de griji şi de groază, foarte îndreptăţite, pe care i le insufla situaţia sa, Isabella nu se putea opri să nu privească la acest portret şi să nu-şi aţintească ochii asupra lui ca fascinată. Era în această figură o oarecare asemănare cu chipul lui Vallombreuse; dar expresia era atât de diferită, încât această legătură se risipea numaidecât.

Isabella se găsea în această stare de reverie când lacheul în livrea cenuşie, care se depărtase pentru câteva

momente, se întoarse cu doi valeţi ce purtau o măsuţă cu un singur tacâm şi îl spuse captivei: „Domnişoara este servită”. Unul dintre valeţi apropie, în linişte, un fotoliu, altul dete la o parte capacul unei supiere de argint vechi, masiv din care se înalţa un vârtej de abur ce răspândea un miros agreabil, vestind o supă tare gustoasă. În ciuda supărării pe care i-o provocase această aventură, Isabella simţea că-i e foame, fapt pentru care se dojenea, ca şi cum natura ar uita vreodată de drepturile sale; dar gândul că aceste bucate ar putea să conţină vreun narcotic ce ar lăsa-o pradă, fără de apărare, în faţa atacurilor, o opri şi îndepărtă farfuria în care apucase să vâre lingura.

Lacheul în livrea cenuşie păru să-i ghicească teama şi în faţa Isabellei, gustă din vin, din apă şi din toate bucăţele ce erau aşezate pe masă. Prizoniera, un pic mai liniştită, lua o înghiţitură de supă, mânca o îmbucătură de pâine, rupse o aripă de pui şi o dată terminată această masă uşoară, cum

emoțiile de peste zi îi pricinuiseră friguri, îşi apropie fotoliul de foc şi rămase astfel o bucată de vreme, cu cotul rezemat de brațul jilțului, cu barba în mâna şi cu gândurile pierdute într-o vagă şi dureroasă visare.

Isabella se ridică apoi şi se apropie de fereastră, spre a vedea ce perspectivă i se deschide în fața ochilor. Nu existau nici zăbrele, nici bare, nici ceva care să-i reamintească de o închisoare. Dar, aplecându-se, văzu, la poalele zidului, apă stătută şi înverzită a unui şanț adânc ce înconjura castelul. Podişca peste care trecuse trăsura era ridicată şi afară numai dacă ai fi trecut şanțul înot, orice mijloc de comunicare cu exteriorul era cu neputință. Chiar şi atunci ar fi fost tare greu de urcat drept în sus, pieptiş, căptuşeala din piatră a şanțului. Un soi de alee, alcătuită din arbori seculari plantați în jurul reşedinței, o împiedica cu totul să privească în zare. De la ferestre nu se zăreau decât crengile încolăcite ale copacilor, care, chiar dezbrăcate de frunze, astupau perspectiva. Trebuia să renunțe la orice speranță de fugă sau de eliberare şi să aştepte întâmplările cu acea nelinişte nervoasă, poate mai rea decât catastrofa cea mai teribilă.

Pe bună dreptate biata Isabella tresărea la cel mai uşor zgomot. Murmurul apei, un suspin al vântului, o trosnitură a lemnăriei, pârâitul focului, îi iscau pe spate broboane reci. În fiecare moment aştepta să se deschidă o uşă, să se deplaseze vreun panou, trădând un coridor secret, iar din acest cadru sumbru să iasă cineva, om sau fantomă. Poate că spectrul ar fi înspăimântat-o chiar mai puțin. O dată cu crepusculul ce se lasă tot mai mult, spaimele îi sporeau; pe uşă intră un lacheu viguros, aducând un sfeşnic încărcat cu lumânări; Isabella fu cât pe aci să leşine. În timp se Isabella tremura de groază în apartamentul ei singuratic, răpitorii benchetuiau într-o sală scundă: întrucât ei trebuiau să rămână în castel ca un fel de garnizoană, în cazul unui atac

din partea lui Sigognac. Beau cu toții ca nişte bureți, însă unul din ei, mai cu seamă, dădea dovadă de o putere neobişnuită de-a turna pe gât. Era omul care o dusese pe Isabella de-a curmezişul calului şi întrucât îşi scosese masca, oricui îi era îngăduit să-i contemple fața albă ca brânză în care pâlpâia un nas înfierbântat până la roşu. După nasul acesta de culoarea cireşii, l-am recunoscut pe Malartic, prietenul lui Lampourde.

XVI
Vallombreuse

Rămasă singură în această încăpere necunoscută, în care primejdia putea să se ivească dintr-un moment într altul sub o formă misterioasă, Isabella îşi simțea inima apăsată de o spaimă de nedescris, cu toate că viața ei rătăcitoare o făcuse mai curajoasă decât sunt femeile de obicei. Cu toate acestea, locul nu avea nimic sinistru, cu luxul lui vechi, dar bine conservat. Flăcările dansau voioase peste butucii enormi din cămin; lumânările aruncau o lumină vie, care pătrundea până în cele mai mici unghere, izgonind o dată cu întunericul himerele fricii. O căldură dulce domnea în încăpere şi totul îmbia la moliciunile traiului tihnit. Picturile din cadre primeau prea multă lumină pentru a căpăta aspecte fantastice, iar, în rama sa bogat împodobită, de deasupra căminului, portretul de bărbat care îi atrăsese atenția Isabellei nu avea acea privire fixă şi care totu-şi pare că te urmăreşte, atât de înfricoşătoare la unele portrete. Părea mai degrabă să surâdă cu o bunătate liniştită şi protectoare, asemenea unei icoane de sfânt pe care îl poți invoca în clipele de primejdie. Toate aceste lucruri calme, liniştitoare, ospitaliere nu-i destindeau deloc nervii Isabellei,

ce vibrau asemenea corzilor întinse ale unei chitare pe care tocmai le-ai făcut să tremure; ochii îi rătăceau de jur-împrejur, căutând neliniştiţi şi pe furiş, voind să vadă şi temându-se să vadă, iar simţurile sale aţâţate peste măsură desluşeau cu groază, în mijlocul adâncii linişti a nopţii, acele zgomote imperceptibile care înseamnă vocea tăcerii. Doar Dumnezeu ştia ce sensuri teribile le dădea ea! În curând neliniştea îi deveni atât de puternică, încât se hotărî să părăsească această încăpere atât de luminată, de caldă şi de tihnită, spre a se aventura prin coridoarele castelului, cu pericolul de a se întâlni cu niscaiva fantome, în căutarea vreunei ieşiri uitate sau a unui loc de refugiu. După ce s-a asigurat că uşile camerei sale nu erau încuiate cu cheia întoarsă de două ori, lua de pe măsuţă lampa pe care lacheul o lăsase peste noapte şi apărând-o cu mâna, porni la drum.

Mai întâi întâlni scara cu rampa cu ornamente complicate din fier, pe care o urcase sub escortă slugii; o coborî, gândindu-se, pe bună dreptate, că nicio ieşire favorabilă evadării sale nu se putea afla la primul etaj. În josul scării, sub vestibul, zări o uşă mare cu două canaturi; răsucind clanţa, uşa se deschise în faţa el cu o trosnitură de lemn şi cu un scârţâit din ţâţâni, al căror zgomot i se păru aidoma tunetului, cu toate că ar fi fost cu neputinţă să-l auzi la trei paşi. Lumina slabă a lămpii ce pârâia în aerul jilav al unui apartament mult timp închis îi înfăţişa sau mai degrabă o făcu pe tânăra comediantă să zărească o încăpere vastă, nu dărăpănată, dar având acel aspect mort al camerelor ce nu mai sunt locuite; bănci mari de stejar se rezemau de pereţii îmbrăcaţi în tapete înfăţişând felurite personaje, de care atârnau trofee de arme, mănuşi de oţel, spade şi scuturi ce-şi trădau existenţa prin străfulgerări bruşte. O masă grea cu picioare masive, de care tânăra fu cât pe aci să se lovească, trona în mijlocul încăperii; o ocoli, dar care nu-i fu groază

când, apropiindu-se de uşa ce se afla faţă în faţă cu aceea pe unde intrase care dădea în sala următoare zări două forme omeneşti înarmate din cap până-n picioare, ce stăteau nemişcate în chip de santinele de fiecare parte a pervazului uşii, cu mănu-şile de oţel încrucişate pe garda spadelor nemaipomenit de mari, ce-şi înfigeau vârfurile în pământ; deschizăturile căştilor le făceau să semene cu nişte chipuri de păsări hidoase, găurile imitând luminile ochilor, iar partea din vizieră, ce apăra nasul, aducând cu un cioc; pe coamele coifului se zbârleau, ca nişte aripi agitate şi palpitânde, foiţe de fier cizelate în formă de pene; pântecele plastronului, peste care fusese aplicată o pojghiţă strălucitoare, se bombă într-un chip ciudat, de parcă ar fi fost săltat de o respiraţie adâncă; din genunchiere şi din apărătoarele coatelor ţâşnea câte un vârf de oţel curbat ca o gheară de vultur, iar vârful apărătoarelor picioarelor se alungea în chip de pinten. La lumina şovăitoare a lămpii ce tremura în mâna Isabellei, aceste două fantome de fier căpătau o înfăţişare cu adevărat înfricoşătoare şi tare nimerită pentru a înspăimânta până şi firile cele mai curajoase. De aceea, pe bună dreptate, palpita atât de puternic inima bietei Isabella, încât îi auzea bătăile şi îi simţea zvâcniturile până în grumaz. Să fiţi convinşi că în acele momente Isabella regreta că îşi părăsise camera pentru această plimbare nocturnă plină de riscuri. Totuşi, întrucât războinicii nu se mişcau câtuşi de puţin, deşi ar fi trebuit să-i remarce prezenţa şi cum nu aveau aerul că vor să-şi agite spadele spre a-i bara trecerea, Isabella se apropie de unul dintre ei şi îi puse lampa sub nas. Omul înarmat nu se emoţiona câtuşi de puţin şi îşi păstra ţinuta cu o desăvârşită nepăsare. Isabella, prinzând curaj şi bănuind adevărul, îi saltă viziera care, deschisă, lasă să se vadă doar un gol cufundat în întuneric, asemenea căştilor cu care sunt împodobite blazoanele. Cele două santinele nu erau altceva

decât panoplii, armuri germane curioase, puse acolo pe scheletul unui manechin. Însă lumina îi era pe deplin îngăduită unei biete prizoniere ce rătăcea la vreme de noapte printr-un castel singuratic, într-atât acele carapace metalice, turnate pe un trup omenesc ca nişte statui ale războiului, aminteau de forma omului chiar fiind goale şi o făceau chiar mai înspăimântătoare prin severitatea unghiurilor şi a nodurilor de la articulații. Isabella, cu toată tristețea ce o stăpânea, nu se putu opri să nu surâdă recunoscându-şi greşeala şi asemenea eroilor din romanele cavalereşti, care, cu ajutorul unui talisman, au sfărâmat vraja ce apara un castel fermecat, ea păşi vitejeşte în cea de-a doua sală, fără să-i mai pese de aici înainte de cei doi paznici neputincioşi.

Era o sufragerie spațioasă, aşa cum stăteau mărturie bufetele înalte din lemn de stejar sculptat, în care licăreau nedesluşit grămezi de argintărie: ibrice, solnițe, cutii pentru mirodenii, cupe mari cu picior, vase pântecoase, farfurii mari de argint sau de argint aurit, asemănătoare unor scuturi sau roți de car, sticlării de Boemia şi de Veneția, cu forme subțiratice şi capricioase, care, surprinse de lumină, aruncau focuri verzi, roşii şi albaştrii. Scaune cu spătarul pătrat orânduite în jurul mesei păreau să aştepte nişte invitați ce nu aveau să vie, iar peste noapte puteau să slujească unui festin de umbre. O piele veche de Cordoba, gofrată cu aur şi acoperită cu flori, aşternută deasupra unei căptuşeli din lemn de stejar ce se ridică până la jumătatea peretelui, era luminată pe alocuri de reflexe roşietice şi dădea obscurității o bogăție caldă şi sumbră. Isabella întrevăzu dintr-o privire aceste vechi măreții şi se grăbi să păşească pragul celei de-a treia porți.

Această sală, care părea să fie salonul de onoare, era mai mare decât celelalte şi ele de altminteri foarte spațioase. Flacăra săracă a lămpii nu lumina ungherele îndepărtate,

iar slabă el lucire se stingea, la câțiva pași de Isabella, în firicele gălbui asemenea razelor unei stele prin ceață. Oricât de palidă ar fi fost, lumina aceasta era îndestulătoare pentru a se putea vedea prin întuneric și pentru a da tenebrelor întruchipări înfrico-șătoare și diforme, schițe vagi, pe care teama le desăvârșea. Fantome se drapau cu faldurile perdelelor; brațele fotoliilor păreau să învăluiască spectre, iar stafii monstruoase se înghemuiau prin ungherele întunecate, încolăcite în chip hidos sau agățate cu unghii de liliac.

Înfrânându-și spaimele himerice, Isabella își continuă drumul și văzu în fundul sălii un baldachin seniorial acoperit cu pene, împodobit cu armorii, al căror blazon ar fi fost tare greu de descifrat, care se înalța deasupra unui jilț în formă de tron, așezat pe o estradă, acoperită cu un covor, la care se ajungea prin trei trepte. Toate acestea, stinse, confuze, scăldate în întuneric și trădate numai de câte un reflex de lumină, căpătau, datorită misterului, o măreție sălbatică și uriașă. Ai fi spus că e un scaun demn de-a prezida un sanhedrin[158] de spirite și n-ar fi fost nevoie de un mare efort de imaginație spre a vedea acolo un înger sumbru, așezat între lungile-i aripi negre.

Isabella iuți pasul și oricât de ușor i-ar fi fost mersul, scârțiitul încălțămintei sale capătă, în mijlocul acestei tăceri, rezonante îngrozitoare. Cea de-a patra sală era o cameră de culcare, ocupată în parte de un pat enorm, ale cărui perdele, din damasc de India, de un roșu închis, cădeau greoaie în jurul așternutului. În spațiul dintre pat și perete lucea un crucifix de argint, așezat deasupra unui scaun de rugăciune din abanos.

Un pat cu perdele trase, chiar și ziua are ceva neliniștitor.

---

158 Tribunal suprem la vechii iudei.

Te întrebi ce se afla înapoia acestor draperii lăsate; dar noaptea, într-o încăpere părăsită, un pat închis complet este înfricoşător. El poate să ascundă un somnoros, la fel de bine ca şi un cadavru sau chiar un om viu ce stă la pândă. Isabellei i se păru că aude îndărătul perdelelor ritmul intermitent şi profund al unei respirații de om adormit; să fi fost oare o iluzie sau o realitate? Ea nu îndrăzni să se convingă de acest fapt îndepărtând faldurile stofei roşii şi lăsând să se abată pe pat razele de lumină ale lămpii ce-o avea.

Biblioteca urma camerei de culcare; în dulapuri, deasupra cărora erau aşezate busturi de poeți, de filosofi şi de istorici, care o priveau pe Isabella cu ochii lor mari, albi, sumedenie de volume, aflate cam în neorânduială, îşi arătau cotoarele etichetate, cu cifre şi titluri, al căror aur se reînsuflețea la trecerea luminii. În acel loc clădirea făcea un colț în unghi drept şi dădeai într-o galerie lungă, ce ocupa o altă fațadă a curții. Era galeria în care se succedau, într-o ordine cronologică, portretele de familie. Un şir de ferestre corespundea peretelui pe care erau agățate portretele prinse în rame de aur vechi şi înroşit. Obloane străbătute în partea de sus de câte o deschizătură ovală închideau ferestrele, iar în această rânduială crea în acel moment un efect ciudat. Luna răsărise şi prin spațiul acestor deschizături trimitea o rază care reflecta imaginea pe peretele opus; se întâmplă uneori ca pata de lumină vineție să cadă pe chipul unui tablou şi să se potrivească acolo asemenea unei măşti palide. În lucirea aceasta magică, pictura capăta o viață ce-ți stârnea nelinişte, cu atât mai mult cu cât trupul, rămânând în întuneric, capetele acestea cu palori argintate, ce se reliefau brusc, păreau să țâşnească din ramele lor asemenea unor sculpturi, parcă pentru a o vedea pe Isabella cum trece. Altele, pe care le atingea numai lumina palidă a lămpii, îşi păstrau sub lacul îngălbenit atitudinea lor

moartă, plină de solemnitate, dar se părea că prin pupilele lor negre sufletul strămoşilor venea să privească lumea ca prin nişte deschizături făcute anume; şi acestea nu erau efigiile cele mai puțin sinistre din colecție.

Traversarea acestei galerii mărginite de figuri fantastice însemna pentru curajul Isabellei o faptă la fel de bravă ca aceea a unui soldat de-a merge la pas prin fața focului unui pluton. O sudoare rece stârnită de spaimă îi înmuia cămăşuța între umeri şi îşi imagina că, înapoia ei, aceste fantome cu cuirase şi cu tunici împodobite cu ordine cavalereşti, bătrânele nobile cu gulere înalte încrețite şi cu turnele peste măsură de mari, coborau din ramele lor şi porneau s-o urmărească într-o procesiune funebră. Isabella credea chiar că le aude paşii de umbre care ating, pe nesimțite, parchetul, pe urmele ei. În sfârşit, ajunse la extremitatea acestui larg coridor, unde întâlni o uşă de sticlă ce dădea în curte; Isabella o deschise, nu fără a-şi învineți degetele de vechea cheie ruginită, pe care o răsuci cu greu în broască şi după ce avu grijă să pună la adăpost lampa, pentru a o regăsi când avea să se întoarcă, ieşi din galerie, locaş de spaime şi de iluzii nocturne.

La vederea cerului liber, pe care câteva stele, nemistuite cu totul de slabă lumină albă a lunii, străluceau cu o sclipire argintie, Isabella se simți năpădită de o bucurie nespus de plăcută şi de profundă, ca şi cum s-ar fi reîntors de la moarte la viață; i se părea că Dumnezeu o vedea acum de pe bolta sa cerească, în timp ce ar fi putut prea bine să o uite, pe când era pierdută în acele tenebre adânci, sub tavanele opace, prin acel dedal de camere şi de coridoare, cu toate că situația ei nu se îmbunătățise cu nimic, o povară imensă i se ridicase de pe piept. Isabella îşi continuă explorările, dar curtea era închisă straşnic de pretutindeni, asemenea incintei unei fortărețe, cu excepția unei poterne sau arcade de cărămizi, ce dădea, probabil, spre şant:

deoarece, aplecându-se cu băgare de seamă simţi răceala umedă a apei adânci ce-i atingea faţa ca o adiere de vânt şi auzi murmurul slab al unui mic val ce se sparse de piciorul şanţului. Probabil că prin acest loc se aprovizionau bucătăriile castelului; dar pentru a ajunge sau a te îndepărta de aici, era nevoie de o mică barcă, aflată, fără îndoială, la baza meterezului, în vreun ungher de apă, la care Isabellei nu-i stătea în putinţă să ajungă.

Evadarea era deci imposibilă şi pe aici, la fel ca şi prin celelalte părţi. Ceea ce explica libertatea relativă îngăduită prizonierei. Avea colivia deschisă, asemenea acelor păsări exotice ce sunt aduse pe corăbii şi despre care se ştie că sunt nevoite să se întoarcă şi să se agaţe de catarg după vreo scurtă excursie, deoarece pământul cel mai apropiat se afla încă atât de departe, ca aripile li s-ar frânge mai înainte de-a ajunge la liman. Şanţul ce da roată castelului îndeplinea rolul oceanului din jurul corăbiei. Într-un colţ al curţii, o licăreală roşiatică se furişa prin obloanele unei săli scunde şi în liniştea nopţii, o gălăgie nedesluşită venea dinspre acest ungher scăldat în întuneric. Tânăra se îndrepta spre locul de unde porneau razele de lumină şi frânturile de zgomot, împinsă de o curiozitate lesne de conceput; îşi lipi ochii de crăpătura unui oblon închis mai puţin bine decât celelalte şi putu să descopere cu uşurinţă ce se petrecea înăuntrul sălii. În jurul unei mese pe care o lumina o lampă cu trei feştile, atârnată de tavan cu un lanţ de aramă, chefuiau nişte vlăjgani sălbatici şi grosolani la înfăţişare, în care Isabella, cu toate că nu-i văzuse decât mascaţi, recunoscu fără greutate pe bărbaţii care luaseră parte la răpirea ei. Erau Piedgris, Tordgueule, la Râpée şi Bringuenarilles[159], al căror fizic răspundea acestor nume

[159] Pictor cenuşiu, Frânge-mutră, Coate-goale şi Prăjină.

încântătoare. Razele de lumină ce cădeau de sus făceau să le lucească frunțile, le cufundau ochii în întuneric, le scoteau la iveală muchia nasurilor şi se agățau de mustățile lor bizare, astfel încât exagerau şi mai mult sălbăticia acestor căpățâni, ce nu aveau câtuşi de puțin nevoie de aşa ceva pentru a ți se părea înfricoşătoare. Un pic mai departe, la capătul mesei, ca un brigand de provincie ce nu putea sta pe aceeaşi treaptă cu nişte spadasini din Paris, şedea Agostin, care se descotorosise de peruca şi de barba falsă ce-i slujiseră să facă pe orbul. La locul de onoare se afla Malartic, ales în unanimitate regele festinului. Fața îi era mai palidă şi nasul mai roşu ca de obicei, fenomen care putea fi explicat prin numărul de sticle goale rânduite pe bufet ca nişte trupuri secerate într-o bătălie, precum şi prin numărul de sticle pline pe care pivnicerul i le aşeză dinainte cu o iuțeală ce nu obosea.

Din vorbăria confuză a băutorilor, Isabella nu desluşi decât câteva cuvinte, al căror sens îi scăpa cele mai adeseori: deoarece erau vorbe de tripou, de cârciumă şi de sala de arme, câteodată chiar expresii hidoa-se de argou, împrumutate din dicționarul Curții Miracolelor, unde se vorbesc limbile Egiptului şi ale Boemei; nu găsi nimic printre aceste vorbe care s-o lămurească asupra soartei ce îi fusese hotărâtă şi pătrunsă un pic de frig, se pregătea să plece, când Malartic, spre a face tăcere, dădu o lovitura îngrozitoare cu pumnul în masă, încât sticlele prinseră să se clatine de parcă ar fi fost bete, iar paharele zornăiră ciocnindu-se unele de altele, stârnind un clinchet cristalin, ce corespundea cu muzica notelor de, mi, sol şi bețivanii, oricât ar fi fost de îndobitociți, săriră în sus de un cot de pe băncile lor şi toate mutrele se întoarseră, cât ai clipi din ochi, către Malartic.

Profitând de acest moment de linişte în vacarmul chefului, Malartic se ridică, înălțându-şi paharul aşa ca

vinul să scânteieze în lumină ca nestemata unui inel şi luă cuvântul:

— Prieteni, să ascultaţi cântecul ăsta pe care eu l-am făcut, fiindcă mă slujesc de lira la fel de bine ca şi de spadă, e un cântec bahic, aşa cum îi şade bine unui beţiv pe cinste. Peştii care beau apă, sunt muţi; dacă ar bea vin, cu siguranţă că ar cânta. Aşadar, să dovedim că suntem din spiţa omenească, printr-un chef cu muzică.

— Cântecul! Cântecul! strigară Bringuenarilles, la Râpée, Tordgueule şi Piedgris, incapabili să urmărească această dialectică subţire.

Malartic îşi drese glasul prin câteva zdravene hum! Hum! Şi, cu toate fasoanele unui cântăreţ, chemat în salonul regelui, cu o voce care, deşi puţin cam răguşită, nu era lipsită de calităţi, cântă cupletele următoare:

„Lui Bachus, cel beţiv, ce-ntreaga lume-l ştie,
Noroc! Noi să-i urăm, cântând cu mic cu mare:
Slăvit al viţei sânge de-a pururea să fie,
Ce iese din ciorchinii, cu sârg storşiţi în vie!
Trăiască, vivat, ura, rubinul în licoare!

Suntem preoţii viţei an de an,
Mereu purta-vom ale vinului culori.
Avem în sticle suliman,
Ce la obraji ne face rumeiori,
Iară pe nas ne-aşterne flori.

Ruşine celui ce din apa chioară a gustat,
În loc cu vinul proaspăt să se îndulcească!
În faţa cănilor să stea îngenuncheat,
Sau în broscoi să fie preschimbat,
Şi prin băltoace să se bălăcească!”

Cântecul fu primit cu strigăte de bucurie şi Tordgueule, care avea pretenţia că se pricepe în materie de poezie, nu se

sfii să-l proclame pe Malartic emulul poetului Saint-Amant, părere ce dovedea cât de mult falsifica beția putința de judecată a cumătrului. Se hotărî să se bea câte un pahar de vin plin ochi în onoarea cântărețului, iar când cupele fură golite, fiecare şi-o deşertă pe gât până la ultima picătură, spre a dovedi că-şi au băut în chip cinstit porția. Duşca asta îi dete gata pe cei mai slabi din bandă: la Râpée alunecă sub masă, unde sluji de saltea lui Bringuenarilles; Piedgris şi Tordgueule, mai voinici, îşi lăsară doar să le cadă capetele înainte şi adormiră, având drept pernă brațele încrucişate. În ceea ce-l privea pe Malartic, se ținea drept în scaun, cu cana în mână, cu ochii holbați şi cu nasul stacojiu, dar de un roşu atât de viu, că părea să arunce scântei asemenea unui fier scos din cuptor; repeta mecanic, cu stupiditatea solemnă a beției înfrânate, fără ca nimeni să cânte în cor cu el:

„Lui Bachus, cel bețiv, ce-ntreaga lume-l ştie,
Noroc! Noi să-i urăm, cântând cu mic, cu mare...”

Dezgustată de acest spectacol, Isabella nu mai privi prin deschizătura oblonului şi îşi continua investigațiile, care o aduseră curând sub bolta unde atârnau, cu contragreutățile lor, lanțurile punții trasă către castel. Nu există nicio speranță să pună în mişcare maşinăria aceasta greoaie şi cum trebuia să coboare puntea spre a pleca, locul neavând altă ieşire, captiva se văzu nevoită să renunțe la orice proiect de evadare. Isabella merse să-şi ia lampa din locul unde o lăsase, în galeria portrete lor, pe care o străbătu de data aceasta cu mai puțină groază, deoarece cunoştea acum obiectul spaimei sale, iar frica este stârnită de necunoscut. Traversă repede biblioteca, sala de onoare şi toate încăperile pe care le explorase cu precauții pline de spaimă. Armurile de care se speriase atât de mult i se părură aproape vrednice de râs şi cu paşi hotărâți, urcă scara pe care o coborâse cu puțin timp înainte, ținându-şi răsuflarea şi

păşind în vârful picioarelor, de teamă să nu trezească cel mai uşor ecou aţipit în încăperea sonoră de sub scară.

Dar care nu-i fu spaima când zări, din pragul încăperii sale, o figură ciudată, aşezată la gura căminului! Nu era, cu siguranţă, o fantomă, deoarece lumina lumânărilor şi reflexele focului din cămin o luminau într-un chip prea desluşit pentru ca să te poţi înşela; era un trup slăbuţ şi delicat, este adevărat, dar foarte însufleţit, aşa cum o dovedeau doi ochi mari, negri, aruncând o văpaie sălbatică, ce nu aveau câtuşi de puţin privirea fără vlagă a spectrelor şi care se aţinteau cu o linişte fascinantă asupra Isabellei, încadrată de pervazul uşii. Pletele lungi, negre, aruncate pe spate, îţi îngăduiau să vezi în toate amănuntele sale un chip cu pielea măslinie, cu trăsături fin sculptate, de o sălbăticie tinerească şi vivace, a cărei gura întredeschisă descoperea nişte dinţi de o albeaţă strălucitoare. Mâinile pârlite de traiul în aer liber, dar micuţe, le ţinea încrucişate la piept, de se vedeau unghiile mai palide decât degetele. Picioarele goale nu atingeau podeaua, fiind prea scurte pentru a ajunge de la fotoliu până la podea. Prin crăpătură cămăşii grosolane de pânză străluceau în chip vag câteva boabe dintr-un şirag de mărgăritare.

După acest amănunt al colierului, am recunoscut-o fără îndoială pe Chiquita. Era ea, într-adevăr, dar nu în straie de fată, ci travestită încă o dată în băiat, deghizare pe care o folosise spre a face pe călăuza falsului orb. Costumul acesta, alcătuit dintr-o cămaşă şi din nişte pantaloni largi, nu-i şedea deloc rău: deoarece se afla la acea vârstă când este greu să deosebeşti o fetiţă de un băieţandru.

De îndată ce recunoscu bizara făptura, Isabella îşi reveni din emoţia pe care i-o provocase neaşteptata apariţie. Chiquita, prin ea însăşi, nu era tare de temut şi de altminteri, ea părea să aibă, faţă de tânără comediantă, un fel de recunoştinţă cam dezordonată şi ciudată, pe care o

dovedise, în felul ei, într-o primă întâlnire. În timp ce o privea pe Isabella, Chiquita murmură, cu jumătate de glas, acel soi de cântec în proză, pe care îl fredonase cu un accent de nebunie, pe când îşi vâra trupul prin lucarnă, cu prilejul primei încercări de răpire de la „Stema Franţei”: „Chiquita dansează pe vârfurile grilajelor, Chiquita trece prin găurile încui-etorilor...”

— Mai ai cuţitul, o întrebă ciudata fiinţă pe Isabella, când aceasta se apropiase de cămin, cuţitul acela cu trei dungi roşii?

— Da, Chiquita, răspunse tânără, îl port aici, între cămaşa şi bluză. Dar pentru ce această întrebare? Îmi este oare viaţa în pericol?

— Un cuţit, exclamă micuţă, în ai cărei ochi scăpăra o strălucire sălbatică, un cuţit este un prieten credincios; el nu-şi trădează stăpânul dacă stăpânul său îi dă să bea: deoarece cuţitului îi este sete.

— Tu mă sperii, copil rău, urma Isabella, pe care o tulburau aceste cuvinte sinistre şi bizare, dar care,

în situaţia în care se găsea, puteau să ascundă un avertisment ce-i putea fi de folos.

— Ascute-i vârful de marmură căminului, continua Chiquita, iar lama ascute-o pe pielea încălţămintei.

— Pentru ce-mi spui toate acestea? întrebă comedianta tare palidă.

— Într-o doară; cine vrea să se apere, îşi pregăteşte armele, asta-i totul.

Aceste fraze ciudate şi sălbatice o îngrijorau pe Isabella şi totuşi, pe de altă parte, prezenţa Chiquitei în camera ei o liniştea, Micuţa părea să nutrească pentru ea un fel de afecţiune, care cu toate că se baza pe un motiv fără de importantă, nu era mai puţin adevărată.

„N-am să-ţi tăi niciodată gâtul”, spusese Chiquita şi în mintea ei sălbatică, aceasta însemna o promisiune solemnă,

un pact de alianță pe care nu trebuia să-l calce.

Isabella, în afară de Agostin, era singura ființă omenească ce-i arătase simpatie. Primise de la ea cel dintâi giuvaier cu care își împodobise cochetăria ei copilăroasă şi prea tânără încă pentru a fi geloasă, admira într-un chip naiv frumusețea tinerei comediante. Fața ei dulce o cucerea, deoarece nu mai văzuse până atunci decât chipuri rătăcite şi sălbatice, pe care puteai desluşi gânduri de pradă, de revoltă şi de ucidere.

— Cum se face că eşti aici? o întrebă Isabella după un moment de linişte. Ai fost pusă cumva să mă păzeşti?

— Nu, răspunse Chiquita; am venit singură, unde m-au călăuzit lumina şi focul. Mă plictiseam să rămân într-un ungher în timp ce bărbații dădeau pe gât sticlă după sticlă. Sunt atât de mică, de tânără şi de slăbuță încât nu sunt luată în seamă mai mult decât o pisică ce doarme sub masă. Când gălăgia era în toi, am şters-o afară pe nesimțite. Mirosul vinului şi al hălcilor de carne îmi face scârbă, obişnuită cum sunt cu parfumul buruienilor şi cu mireasma de răşină a pinilor.

— Şi nu ți-a fost frică să rătăceşti fără lumânare, de-a lungul acestor coridoare lungi şi întunecoase, prin încăperile mari cufundate în beznă?

— Chiquita nu cunoaşte frica; ochii ei văd în întuneric, picioarele ei păşesc fără să se poticnească. De întâlneşte cumva o buhă, buha închide ochii; liliacul îşi strânge aripile când se apropie Chiquita. Strigoiul se dă la o parte pentru a o lăsa să treacă sau se întoarce înapoi. Noaptea este prietena sa şi nu-i ascunde nicio taină. Chiquita ştie unde se afla cuibul bufniței, tainița hoțului, groapa celui ucis, locul pe unde umblă stafiile; dar niciodată ea nu le-a destăinuit zilei.

Pe când rostea aceste cuvinte ciudate, în ochii Chiquitei scăpăra o strălucire supranaturală. Puteai ghici că mintea

ei, tulburată din pricina singurătății, se credea înzestrată cu un fel de putere magică. Scenele de tâlhărie şi de omor, care se învălmăşeau cu copilăria ei, de bună seamă că îi influențaseră puternic imaginația aprinsă, primitivă şi febrilă. Convingerea ei avea înrâurire şi asupra Isabellei, care se uită la ea cu o teamă superstițioasă.

— Vreau mai degrabă, continua micuță, să rămân aici, lângă foc, alături de tine. Eşti frumoasă şi îmi place să te privesc; semeni cu Preacurata Fecioară, pe care am văzut o cum străluceşte la altar, dar numai de departe: fiindcă mă izgoneau din biserici cu câinii, pentru motivul că eram nepieptănată şi că fusta mea galbenă ca penele canarului i-ar fi făcut să pufnească în râs pe credincioşi. Cât de albă îți este mâna! A mea, de o pun deasupra, seamănă cu o labă de maimuță. Pletele tale sunt fine ca mătasea; părul meu ciufulit se zbârleşte ca nişte mărăcinişuri, Oh! Eu sunt tare urâtă, nu-i aşa?

— Nu, scumpa mea micuță, răspunse Isabella, înduioşată fără să vrea de această admirație naivă; şi tu, de asemenea, eşti frumoasă; nu-ți lipseşte decât să te găteşti puțintel, ca să fii deopotrivă cu cele mai drăguțe fete.

— Crezi? Ca să mă dichisesc, am să fur nişte haine frumoase şi atunci Agostin are să se îndrăgostească de mine.

Gândul acesta lumină cu o lucire trandafirie chipul arămiu al copilei şi timp de câteva minute, ea rămase ca pierdută într-o visare încântătoare şi adâncă.

— Ştii cumva unde ne aflăm? întrebă Isabella când Chiquita îşi înălță pleoapele adumbrite de lungi gene negre, pe care şi le ținuse o clipă plecate.

— Înt- un castel ce aparține seniorului care are o groază de bani şi care pusese să te răpească încă la Poitiers. Nu aveam decât să trag zăvorul şi totul ar fi fost gata. Însă tu îmi dăruiseşi şiragul de mărgăritare şi eu nu voiam să-ți

pricinuiesc vreo suferinţă.

— Totuşi, de data aceasta, ai ajutat să mă răpească, rosti Isabella; aşadar nu mă mai iubeşti, dacă mă dai pe mâna duşmanilor?

— Poruncise Agostin: trebuia să ascult. De altminteri, ar fi făcut un altul pe călăuza orbului, iar eu n-aş mai fi intrat în castel împreună cu tine. Aici poate că îţi voi sluji la ceva. Sunt curajoasă, sprintenă şi puternică, deşi sunt mică şi nu vreau să-ţi se facă niciun rău.

— Castelul acesta, în care sunt ţinută prizonieră, e tare departe de Paris? întrebă tânăra, apropiind-o pe Chiquita de genunchii ei; n-ai auzit cumva pe vreunul dintre oamenii aceştia pronunţându-i numele?

— Ba da, Tordgueule a spus că ţinutul se numeşte... cum oare a spus? exclamă micuţa scărpinându-se în cap cu un aer zăpăcit.

— Încearcă să-ţi reaminteşti, copilul meu, rosti Isabella, atingând uşor cu mâna obrajii oacheşi ai Chiqui-

tei, care se înroşi de plăcere la această mângâiere, deoarece până atunci nimeni nu-i arătase o asemenea bunăvoinţă.

— Cred că e Vallombreuse, răspunse Chiquita silabă cu silabă, ca şi cum ar fi ascultat un ecou interior. Da, Vallombreuse, sunt sigură acum; acelaşi nume ca şi al seniorului pe care l-a rănit în duel prietenul tău, căpitanul Fracasse. Ar fi fost mai bine de l-ar fi ucis. Ducele ăsta este foarte rău, deşi aruncă aurul cu grămada, cum aruncă un semănător boabele de grâu. Îl urăşti, nu-i aşa? Şi ai fi tare mulţumită dacă ai reuşi să-i scapi?

— O, da! Însă acest lucru e cu neputinţă, exclamă tânăra comediantă. Un sunt adânc înconjoară castelul; puntea este ridicată. Orice evadare este imposibilă.

— Chiquita râde de gratii, de încuietori, de ziduri şi de şanţuri adânci. Chiquita poate să iasă când pofteşte din

închisoarea cea mai bine ferecată şi să zboare în lună pe sub ochii temnicerului înmărmurit. Dacă vrea Chiquita, mai înainte de răsăritul soarelui, căpitanul are să ştie unde este ascunsă aceea pe care el o caută.

Auzind aceste fraze incoerente, Isabella se temu că nebunia să nu fi tulburat cumva şubredul creier al Chiquitei; însă fizionomia copilei era atât de liniştită, ochii aveau o privire aşa de lucidă, iar vocea îi vibra cu un accent aşa de convingător, încât această presupunere nu putea fi împărtăşită; cu siguranță că ciudata creatură poseda o parte din puterea aproape magică pe care şi-o atribuia.

Parcă pentru a o convinge pe Isabella că nu se laudă, Chiqulta îi spuse:

— Am să ies de aici numaidecât, lasă-mă să mă gândesc o clipă ca să găsesc calea; nu vorbi, opreşte-ți respirația: cel mai mic zgomot face să-mi fugă gândurile; trebuie să ascult spiritul.

Chiquita îşi lăsă capul în jos, îşi puse o mână pe ochi spre a se izola de tot ce o înconjura, rămase câteva minute într-o imobilitate fără de viață, apoi îşi ridică fruntea, deschise fereastra, se urcă pe pervaz şi pironi în întuneric o privire de o tărie neasemuită. La picioarele zidului clipocea apa mohorâtă din sunt, stârnită de vântul nopții.

„Are să-şi ia zborul, într-adevăr, ca un liliac?” se întrebă tânăra actriță, care urmărea cu ochii plini de atenție toate mişcările Chiquitei. În fața ferestrei, de cealaltă parte a şanțului, se ridică un copac mare, de mai multe ori centenar, ale cărui ramuri principale se întindeau aproape pe orizontală, jumătate deasupra pământului, jumătate peste apa din şant; dar mai lipseau opt sau zece picioare pentru ca vârful celei mai lungi crăci să ajungă până la zid. Pe acest copac îşi înjghebase Chiquita planul de evadare. Se înapoie în cameră, scoase dintr-unul din buzunare o frânghiuță foarte fină de păr de cal, tare strâns împletită,

măsurând şapte-opt lungimi cât ai ține brațele întinse, o desfăşură metodic pe parchet, scoase din celălalt buzunar un fel de cârlig de fier pe care îl prinse de frânghie; apoi se apropie de fereastră şi azvârli cârligul spre ramurile copacului. Prima oară gheara nu se înfipse şi căzu împreună cu frânghia, lovindu-se cu zgomot de pietrele zidului. La cea de-a doua încercare, cangea cârligului pătrunse scoarța şi Chiquita trase frânghia, rugând-o pe Isabella să se atârne de ea cu toată greutatea sa. Ramura agățată se apleca atât pe cât îi îngăduia flexibilitatea trunchiului şi se apropie de fereastră cu cinci sau şase picioare. Atunci Chiquita fixă frânghia de zăbrelele de fier ale balconului cu un nod ce nu se putea desface şi săltându-şi trupul plăpând cu o agilitate ciudată, se atârnă cu mâinile de frânghie şi mutând când o mână când alta, ajunse numaidecât la cracă, pe care încălecă imediat ce o simți că-i trainică.

— Desfă acum nodul frânghiei ca să-l pot trage la mine, spuse ea prizonierei cu o voce şoptită, dar desluşită; afară numai dacă nu ai poftă să mă urmezi, dar frica ți-ar tăia răsuflarea, iar amețeala te-ar trage de picioare ca să cazi în apă. Adio! Pornesc la Paris şi am să fiu curând înapoi. La lumina lunii mergi iute, nu glumă.

Isabella se supuse, iar arborele, nemaifiind ținut, îşi recapătă poziția obişnuită, trecând-o pe Chiquita pe celălalt mal al şanțului, în mai puțin de un minut, ajutându-se cu genunchii şi cu mâinile, ea ajunse la poalele trunchiului, pe pământ solid şi numaidecât prizoniera o văzu îndepărtându-se cu paşi repezi şi pierzându-se în întunecimile albăstrii ale nopții.

Tot ceea ce se întâmplase cu câteva clipe mai înainte i se părea Isabellei un vis. Pradă unui fel de năucire,

Isabella nu închisese încă fereastră şi privea arborele nemişcat care îşi contura în fața ei liniile negre ale scheletului sau pe cenuşiul lăptos al unui nor străbătut de o

lumină difuză trimisă de discul astrului, pe care îl ascundea pe jumătate. Isabella se înfioră văzând cât de subţire era la capăt creangă în care curajoasei şi sprintenei Chiquita nu-i fusese teamă să se încreadă. Era mişcată la gândul dragostei pe care i-o dovedea această biată făptură nenorocită şi sălbatică, ai cărei ochi erau atât de frumoşi, de luminoşi şi de pătimaşi, ochi de femeie pe un chip de copil şi care arăta atâta recunoştinţă pentru un dar sărăcăcios. Cum însă răcoarea o pătrundea şi micii ei dinţi, ca nişte mărgăritare, se porniră să clănţăne înfrigurat, Isabella închise fereastra, lasă perdelele şi se ghemui într-un fotoliu, lângă foc, rezemându-şi picioarele pe globurile de aramă ale grătarului căminului.

De-abia se aşezase în fotoliu, că îşi făcu apariţia majordomul, urmat de aceiaşi doi valeţi de mai înainte, care duceau o măsuţă acoperită cu o faţă de masă scumpă, brodată, lucrată cu multă grijă, pe care era servită o cină nu mai puţin aleasă şi delicată decât dejunul. De s-ar fi petrecut cu câteva minute mai înainte, intrarea lacheilor ar fi zădărnicit evadarea Chiquitei. Isabella, încă nespus de tulburată de emoţionantă scenă, nu se atinse deloc de bucăţele ce fuseseră aşezate înainte-i şi făcu semn să fie luate. Dar majordomul aşeză lângă pat o tavă cu creme şi pricomigdale; mai întinse de asemenea pe un fotoliu o rochie, bonete şi un halat de noapte, toate împodobite cu dantele şi lucrate de o mână tare pricepută. Nişte buturugi enorme fură aruncate peste jăraticul ce stătea să se acopere de spuză, iar lumânările fură schimbate cu altele noi. Acestea o dată împlinite, majordomul îi spuse Isabellei că, dacă-i trebuia o cameristă care s-o ajute, avea să-i fie trimisă de îndată. Întrucât tânăra comediantă făcu un gest de refuz, majordomul se retrase, salutând în chipul cel mai respectuos de pe lume.

După plecarea majordomului şi a lacheilor, Isabella,

aruncându-şi halatul de noapte peste umeri, se culcă îmbrăcată, fără să intre în aşternuturi, pentru a fi iute gata, în picioare, în caz de alarmă. Îşi scoase de la sân cuţitul Chiquitei, îl deschise, îi roti veriga şi îl aşeză lângă ea, la îndemână. O dată luate aceste măsuri de prevedere, îşi plecă pleoapele-i lungi, voind să adoarmă, dar somnul se lasă poftit. Întâmplările de peste zi îi tulburaseră nervii, iar temerile nopţii nu aveau câtuşi de puţin darul de a-i linişti. De altminteri, aceste vechi castele ce nu mai sunt locuite iau, în ceasurile de întuneric, nişte înfăţişări ciudate; ai impresia că deranjezi pe cineva şi că o gazdă invizibilă se retrage la apropierea ta printr-un culoar secret ascuns în ziduri. Tot soiul de zgomote uşoare, inexplicabile, se stârnesc pe neaşteptate. O mobilă trosneşte, auzi orologiul morţii, cu loviturile lui seci în căptuşeala de lemn a pereţilor, un şobolan umblă pe după tapet, o buturugă roasă de viermi sare în ţăndări, în foc, asemenea unei plesnitoare cu artificii şi te trezeşti cuprins de spasme chiar în clipa în care era cât pe aci să aţipeşti. Ceea ce se întâmplă şi cu tânăra prizonieră; se ridică în capul oaselor, deschidea nişte ochi speriaţi, îşi plimbă privirile în jurul camerei şi nevăzând nimic ieşit din comun, îşi lăsă din nou capul pe pernă. Într-un sfârşit, totuşi, somnul reuşi s-o biruie, astfel încât s-o despartă de lumea reală, al cărei vuiet nu mai răzbea până la ea. Dacă ar fi fost acolo, Vallombreuse s-ar fi găsit în condiţiile cele mai favorabile pentru a-şi pune în aplicare planurile temerare şi galante, deoarece oboseala învinsese pudoarea. Din fericire pentru Isabella, tânărul duce nu sosise încă la castel. Să nu-l mai fi interesat oare prada sa, acum, când o ţinea în vizuina lui, ori putinţă de a-şi satisface capriciul îl făcuse să se stingă?

Nicidecum; acest duce frumos şi rău avea o voinţă mai tenace, mai cu seamă voinţa de-a face rău: deoarece el resimţea, în afară voluptăţii, o anumită plăcere perversă să-

şi bată joc de orice lege divină şi omenească; dar, pentru a îndepărta bănuielile, chiar în ziua răpirii, se arătase la Saint-Germain, îşi prezentase omagiile regelui, luase parte la vânătoare şi vorbise, într-un chip firesc, cu mai multe persoane. Seara, jucase şi pierduse, spre a fi văzut de toți, sume ce ar fi fost importante pentru unul mai puțin bogat. Se arătase a fi într-o dispoziție excelentă, mai ales din clipa în care un om de încredere al său, ce călărise într-o goană nebună, se înclinase în fața sa, înmânându-i un plic. Această necesitate de-a stabili, în caz de cercetări, un alibi de netăgăduit, îi apărase în acea noapte pudoarea Isabellei.

După un somn bântuit de vise ciudate, în care când o vedea pe Chiquita alergând şi agitându-şi brațele ca nişte aripi în fața căpitanului Fracasse, aflat călare, când îl vedea pe ducele de Vallombreuse, cu ochii aprinşi, plini de ură şi de dragoste, Isabella se trezi şi se miră de timpul cât putuse să doarmă. Lumânările arseseră până la apărătoarea sfeşnicelor, buturugile se prefăcuseră în scrum, iar o rază veselă de soare, ce pătrunsese prin spațiul dintre perdele, îşi luase libertatea de-a se juca pe patul ei, cu toate că nu-i fusese prezentată.

Faptul că se luminase de zi însemna pentru tânăra femeie o mare uşurare. Situația ei, fără îndoială, nu se îmbunătățise câtuşi de puțin, dar primejdia nu mai era sporită de acele spaime fantastice pe care noaptea şi necunoscutul le strecoară până şi în firile cele mai hotărâte. Cu toate acestea bucuria ei nu fu de lungă durată, întrucât se desluşi un zornăit de lanțuri; puntea se lasă; uruitul unei caleşti mânată în goană mare răsună pe blănile podului, bubui sub bolta asemenea unui tunet surd şi se stinse în curtea interioară.

Cine ar fi putut să intre în acest chip semeț şi impunător dacă nu seniorul locului, ducele de Vallombreuse însuşi? După aceeaşi senzație care o vesteşte pe porumbiță de

prezența vulturului, cu toate că nu-l vedea încă, Isabella simți că el era duşmanul şi nu altcineva. Frumoşii ei obraji deveniră palizi ca şi ceara netopită, iar biata ei inimioară se porni să bată a predare în fortăreața pieptului ei, cu toate că nu dorea deloc să capituleze. Numaidecât însă, învingându-şi slăbiciunea, curajoasă fată îşi veni în fire şi se pregăti de apărare. „Numai de ar ajunge Chiquita la timp să-mi aducă ajutor!” îşi spunea ea, iar ochii i se întorceau fără să vrea către medalionul aşezat deasupra căminului: „O, tu, care al înfățişare atât de nobilă şi de bună, proteguieşte-mă împotriva obrăzniciei şi perversității neamului tău. Nu îngădui ca aceste încăperi, peste care străluceşte chipul tău, să fie martorele dezonoarei mele!”

După ce trecu o oră, vreme pe care tânărul duce o folosi spre a îndrepta neorânduiala adusă întotdeauna veşmintelor de o călătorie făcută în grabă, majordomul intră în chip ceremonios în camera Isabellei şi o întrebă dacă îl putea primi pe domnul duce de Vallombreuse.

— Eu sunt prizonieră, răspunse tânăra femeie cu multă demnitate; răspunsul meu nu este mai liber decât este persoana mea, iar această cerere, care ar fi politicoasă într-o situație obişnuită, nu stârneşte decât hazul în starea în care mă aflu. Eu nu am niciun mijloc să-l împiedic pe domnul duce să intre în această încăpere din care nu pot ieşi. Vizita sa eu nu o accept; o îndur. Este un caz de forță majoră. Să vină dacă îi place să vină, la acest ceas sau la altul; îmi este totuna. Duceți-vă de-i repetați cuvintele mele.

Majordomul se înclină, se retrase de-a-ndăratelea către uşă, întrucât i se recomandase să aibă cea mai desăvârşită considerație față de Isabella şi dispăru pentru a merge să-i comunice stăpânului său că „domnişoara” consimțea să-l primească.

După câteva momente majordomul reapăru, anunțându-l pe ducele de Vallombreuse.

Isabella se ridicase pe jumătate din fotoliu, în care, datorită emoţiei, căzu iarăşi, cu faţa năpădită de o paloare ca de mort. Vallombreuse înainta spre ea, cu pălăria în mână, într-o atitudine de respect desăvârşit. Întrucât o văzu că tresare la apropierea lui, se opri în mijlocul camerei, o salută pe tânăra comediantă şi îi spuse cu acea voce pe care se pricepea s-o facă atât de dulce spre a seduce:

— Dacă prezenţa mea îi este prea odioasă acum fermecătoarei Isabella şi dacă ea are nevoie de câtăva

vreme pentru a se obişnui cu gândul de-a mă vedea, am să mă retrag. Ea este prizoniera mea, însă eu nu sunt mai puţin robul ei.

— Aceasta curtenie soseşte cu întârziere, răspunse Isabella, după violenţa pe care aţi folosit-o împotriva mea.

— Iată ce înseamnă, continua ducele, să scoţi oamenii din fire printr-o virtute prea crudă; nemaiavând niciun pic de speranţă, ei recurg la cele mai cumplite violente, ştiind că nu pot nicidecum să-şi înrăutăţească situaţia. Dacă mi-ai fi îngăduit să-ţi fac curte şi ai fi arătat puţină bunăvoinţă faţă de patima mea dogorâtoare, aş fi rămas printre adoratorii dumitale, străduindu-mă prin atenţii curtenitoare şi delicate, prin generozităţi izvorâte din dragoste, prin acte de devotament cavaleresc, prin pasiune înflăcărată şi stăpânită să înduioşez încetul cu încetul această inimă rebelă. Ţi-aş fi inspirat dacă nu dragoste, cel puţin acea milă duioasă care câteodată o precede şi o aduce cu ea. Cu trecerea timpului poate că răceala dumitale s-ar fi dovedit nedreaptă, căci n-aş fi precupeţit nimic spre a-i arăta greşeala făptuită.

— Dacă aţi fi folosit mijloacele acestea atât de cinstite, spuse Isabella, aş fi compătimit o dragoste pe

care n-aş fi putut să o împărtăşesc, deoarece inima mea nu se va dărui niciodată şi cel puţin, n-aş fi fost nevoită să vă urăsc, sentiment care nu se împacă cu sufletul meu şi pe care îl încearcă îndurerat.

— Aşadar mă urăşti îngrozitor? rosti ducele de Vallombreuse cu un tremur de ciudă în voce. Şi cu toate acestea, n-o merit. Greşelile mele faţă de dumneata, dacă pot fi socotite astfel, izvorăsc chiar din pasiunea mea; şi care femeie, oricât de castă şi de virtuoasă ar fi, urăşte de-a binelea pe un om curtenitor din pricina urmărilor pe care le au avut farmecele sale asupra lui, chiar de nu i-a fost aceasta vrerea?

— Desigur, nu există niciun motiv de ură când îndrăgostitul rămâne între marginile respectului şi suspină cu o timiditate discretă. Chiar şi virtuoasa cea mai prefăcută îl poate răbda; când însă nerăbdarea sa obraznică trece dintru început la cele mai neauzite excese şi purcede la întinderea de curse, la răpire şi la sechestrare, aşa cum dumneavoastră nu v-a fost teamă s-o faceţi, niciun alt sentiment nu este cu putinţă, decât o scârbă de neînvins. Orice suflet, de este un pic dârz şi mândru, se revoltă când vrei să-l constrângi. Dragostea, care este un har divin, nici nu se impune, nici nu se obţine cu de-a silă. Dragostea bate încotro vrea ea.

— Aşadar, o scârbă de neînvins, iată tot ceea ce pot aştepta de la dumneata, răspunse Vallombreuse, ai cărui obraji deveniseră palizi şi care îşi muşcase de mai multe ori buzele, în timp ce Isabella îi vorbea cu acea hotărâre dulce la auz, care însemna tonul firesc al acestei tinere femei, pe cât de înţeleaptă pe atât de amabilă.

— Aţi avea o cale spre a-mi recuceri stima şi pentru a-mi câştiga prietenia. Redaţi-mi în chip nobil libertatea pe care mi-aţi luat-o. Daţi ordin să mă ducă iarăşi la tovarăşii mei neliniştiţi, care nu ştiu ce s-a întâmplat cu mine şi mă caută cu disperare, îngroziţi de moarte. Lăsaţi-mă să-mi reiau umila mea viaţă de comediantă, mai înainte ca zvonul acestei aventuri, de pe urma căreia cinstea mea ar putea avea de suferit, să se răspândească în rândurile publicului

mirat de absenţa mea.

— Ce nenorocire, strigă ducele, să-mi ceri singurul lucru pe care nu-ţi l-aş putea acorda fără a mă trăda pe mine însumi! De ce nu doreşti o împărăţie, un tron, că ţi le-aş dărui; o stea, aş porni s-o caut luând cu asalt cerul. Vrei însă ca eu să-ţi deschid poarta acestei colivii în care, o dată ieşită, n-ai mai intra niciodată. Este cu neputinţă! Ştiu că mă iubeşti atât de puţin încât nu am altă cale spre a te vedea, decât să te ţin ferecată. Oricât de mult ar suferi orgoliul meu din această pricină, mă folosesc de această cale: deoarece nu mă mai pot lipsi de prezenţa dumitale, la fel ca o plantă de lumină. Gândurile mele se întorc către dumneata ca spre soarele lor şi este noapte pentru mine acolo unde nu eşti de faţă. Dacă ceea ce am îndrăznit înseamnă o crimă, trebuie cel puţin să am un folos de pe urma ei, întrucât nu-mi vei ierta-o, cu toate că mi-o spui. Aici, cel puţin te am în mână, îţi stau în preajmă, îţi învălui ura cu dragostea mea, îmi abat răsuflarea caldă a pasiunii mele peste sloiurile de gheaţă ale răcelii tale. Lumina ochilor tăi sunt silite să-mi răsfrângă chipul, urechile să-mi asculte sunetul vocii. Ceva din mine se insinuează, fără să vrei, în sufletul tău; am o înrâurire asupra ta, de n-ar fi decât prin spaima pe care ţi-o provoc, iar zgomotul paşilor mei ce răsuna în anticamera te face să tresări. Şi apoi, această captivitate te separă de acela pe care îl regreţi şi pe care îl urăsc cumplit, deoarece a ademenit o inimă care ar fi fost a mea. Gelozia mea satisfăcută se reduce la această firavă fericire şi nu vrea să o pună în primejdie înapoindu-ţi libertatea, pe care ai folosit-o împotriva mea.

— Şi până când, întrebă tânăra, vreţi să mă ţineţi sechestrată, nu ca un senior creştin, ci ca un pirat african necredincios?

— Până în clipa în care mă vei iubi sau îmi vei spune-o, ceea ce înseamnă acelaşi lucru, răspunse tânărul duce cu o

seriozitate absolută şi cu aerul cel mai convins din lume. Apoi făcu Isabellei cel mai graţios salut şi se retrase într-un chip foarte degajat, ca un adevărat curtean pe care nicio situaţie nu-l pune în încurcătură.

O jumătate de oră după aceea, un lacheu aducea un buchet, împreunare a celor mai rare flori, ce-şi amestecau culorile şi parfumurile; de altminteri, toate erau rare la această epocă a anului şi fusese nevoie de tot talentul grădinarilor şi de vara contrafăcută a serelor spre a hotărî pe acele fermecătoare fiice ale Florei să îmbobocească atât de timpuriu. Coada buchetului era strânsă într-o brăţară minunată, demnă de o regină. Printre flori atrăgea privirile o hârtie albă, împăturită. Isabella o lua: deoarece, în situaţia în care se afla,

aceste detalii mărunte de curtenie nu mai aveau semnificaţia pe care ar fi avut o dacă ar fi fost liberă.

Hârtia era o scrisoare a lui Vallombreuse, concepută în termenii ce vor urma, aşternută cu un scris îndrăzneţ, ce se potrivea cu caracterul personajului. Prizoniera recunoscu în scrisoare mâna care scrisese Pentru Isabella pe casetă cu bijuterii lăsată în camera ei de la Poitiers:

„Scumpa Isabella,

Îţi trimit aceste flori, cu toate că sunt sigur că nu vor fi bine primite. Venind din partea mea, frăgezimea şi noutatea lor nu vor fi pe placul asprimii dumitale fără de seamăn. Dar, oricare le-ar fi soarta, chiar de te-ai interesa de ele numai pentru a le arunca pe fereastră în semn de mare dispreţ, prin însăşi mânia dumitale, ele îţi vor sili gândurile să se oprească o clipă; fie doar spre a-l blestema, asupra aceluia care se declară, în ciuda oricăror fapte, adoratul dumitale îndărătnic.

Vallombreuse”

Această scrisoare, de o curtenie preţioasă, dar care trăda tenacitatea extraordinară a celui care o scrisese, tenacitate

pe care nimic n-ar fi putut s-o descurajeze, produse în parte efectul sperat de duce. Isabella o ținea în mână cu un aer posomorât, iar chipul lui Vallombreuse îi apărea în fața ochilor minții sub o înfățişare diabolică. Florile, cele mai multe aduse din țări străine, fuseseră aşezate de lacheu lângă ea, pe o măsuță şi parfumurile lor se întețeau la căldură din încăpere, iar aromele exotice se revărsau puternice şi amețitoare. Isabella le luă şi le aruncă în anticameră, fără să scoată brățara de diamante ce înconjura cozile florilor, fiindu-i teamă să nu fi fost impregnată cu vreun filtru subtil, narcotic sau afrodiziac, în stare să tulbure mințile. Nicicând flori mai frumoase n-au fost mai vitregite şi cu toate acestea Isabella le iubea nespus demult; dar îi era teamă că, de le-ar fi păstrat, înfumurarea neroadă a ducelui ar fi sporit şi mai mult; şi, de altminteri, aceste flori cu forme bizare, cu culori ciudate, cu parfumuri necunoscute nu aveau farmecul modest al florilor obişnuite; frumusețea lor orgolioasă amintea de aceea a lui Vallombreuse şi prea îi semăna mult.

De abia apuca să pună buchetul proscris pe o mescioară din camera învecinată şi să se aşeze într-un fotoliu, că se înfățişă o cameristă spre a o ajuta să se aranjeze. Fata, destul de drăguță, foarte palidă, cu o înfățişare tristă şi blândă, avea în zelul ei ceva inert şi părea distrusă de o teroare tainică sau de o autoritate îngrozitoare. Îşi oferi serviciile Isabellei aproape fără s-o privească şi cu o voce fără vlagă, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu fie auzită de urechile zidurilor. La un semn de încuviințare al tinerei femei, îi pieptăna cosițele bălaie, aflate în mare neorânduială în urma scenelor violente din ajun şi a neliniştilor nervoase de peste noapte, îi lega buclele mătăsoase cu panglici de catifea şi îşi îndeplini lucrul ca o coafeză ce se pricepe în meserie. Scoase apoi dintr-un dulap instalat în perete mai multe rochii de o rară bogăție şi elegantă, care păreau croite

pe talia Isabellei, dar tânăra actriță nu se apropie de ele, cu toate că rochia îi era decolorată şi mototolită; altfel ar fi părut că poartă livreaua ducelui, iar intenția ei, foarte hotărâtă, era să nu primească nimic din ce venea de la el, chiar de i s-ar fi prelungit captivitatea mai mult decât gândea.

Camerista nu insista şi îi respectă capriciul, aşa cum celor ce sunt condamnați li se lasă posibilitatea să facă ce vor înăuntrul temnițelor lor. S-ar fi zis, de asemenea, că ocolea să lege prietenie cu stăpâna sa vremelnică, de teamă să nu-i stârnească o simpatie inutilă. Se mărginea, atât pe cât îi stătea în putință, la o stare de automat. Isabella, care avea de gând să obțină de la ea unele desluşiri, înțelese că era de prisos s-o întrebe ceva şi se lăsă în voia îngrijirilor ei mute, nu fără a fi cuprinsă de un fel de groază.

Când camerista se retrase, fu adusă masa de prânz şi cu toată situația tristă în care se afla, Isabella mâncă vârtos: natura îşi reclamă în chip imperios drepturile, chiar şi în cazul celor mai delicate persoane. Prânzul îi redădu puterile de care avea mare nevoie, forțele sale fiindu-i sleite de feluritele emoții şi zdruncinări sufleteşti. Cu mintea ceva mai liniştită, prizoniera prinse să gândească la curajul lui Sigognac, care se purtase atât de vitejeşte şi care ar fi smuls-o din mâinile răpitorilor, cu toate că era singur, dacă n-ar fi pierdut câteva minute spre a se descotorosi de mantia aruncată de orbul trădător. De bună seamă că acum era înştiin-țat şi fără nicio îndoială că avea să alerge spre a o apăra pe aceea pe care o iubea mai mult decât propria-i viața. La gândul pericolelor la care avea să se expună el în această acțiune primejdioasă, întrucât ducele nu era omul care să lase să-i scape prada fără rezistență, din pieptul Isabellei se revărsă un suspin, iar o lacrimă porni dinspre inimă în ochi; îi părea rău că este pricina acestor conflicte şi aproape ca şi blestema frumusețea, izvorul tuturor

necazurilor. Cu toate acestea, Isabella era modestă şi nu căutase deloc să ațâțe pasiunile în jurul ei prin cochetărie, aşa cum fac multe comediante şi chiar doamne din lumea mare, sau unele burgheze.

Pe aici se afla în reveria ei când, dinspre fereastră, se auzi o lovitură uşoară şi scurtă, iar un ochi de geam se crăpă în chip de stea, ca şi cum ar fi fost lovit de un bob de grindină. Isabella se apropie de fereastră şi o văzu în arborele din față pe Chiquita care îi făcea semn, în chip misterios, să-i deschidă fereastra şi legăna frânghia prevăzută la capăt cu o gheară de fer. Comediantă prizonieră înțelese gândul copilei, ascultă de semnul ei, iar cramponul, azvârlit cu o mâna sigură, se prinse de balustrada balconului. Chiquita înnodă celălalt capăt al frânghiei de craca şi se atârnă de ea la fel ca şi în ajun; dar nu ajunsese la jumătatea drumului, că nodul se desfăcu, spre marea groază a Isabellei şi frânghia se desprinse de copac. În loc să cadă în apa verde din şanț, cum era de temut, Chiquita, căreia acest accident, dacă era cu adevărat un accident, nu-i tulburase prezența de spirit, se lovi, împreună cu frânghia prinsă de balcon cu cramponul de fier, de zidul castelului, sub fereastră, la care ajunse numaidecât, ajutându-se cu mâinile şi cu picioarele, pe care le sprijinea de zid. Apoi sări peste balcon şi se avântă cu uşurință în cameră; văzând-o pe Isabella grozav de palidă şi aproape leşinată, îi spuse surâzând:

— Ți-a fost frică şi ai crezut că Chiquita o să se întâlnească cu broaştele din şanț. Nu legasem creanga decât cu un ochi, spre a putea trage frânghia spre mine. La capătul unditei ăsteia negre, de bună seamă că, aşa slabă şi negricioasă cum sunt, aveam înfățişarea unui păianjen care se urcă pe firul țesut de el.

— Scumpa mea micuță, exclamă Isabella sărutând-o pe Chiquita pe frunte, eşti un copil viteaz şi curajos.

— Ți-am văzut prietenii, te căutaseră întruna; dar fără de

Chiquita n-ar fi descoperit niciodată ascun-zişul tău. Căpitanul umbla încoace şi încolo ca un leu; capul parcă îi fumega, din ochi arunca fulgere, nu altceva. M-a urcat pe oblâncul şeii şi s-a ascuns cu camarazii lui într-o pădure, aflată nu departe de castel. Nu trebuie să fie văzuţi. Diseară, de cum o cădea întunericul, au să încerce să te scape; o să se lase cu lovituri de spadă şi cu focuri de pistol. Are să fie grozav. Nimic nu este mai frumos decât să vezi bărbaţi care se luptă; dar să nu te sperii şi să te porneşti pe ţipete. Ţipetele femeilor tulbură curajul. Dacă vrei, am să stau lângă tine ca să prinzi curaj.

— Fii liniştită, Chiquita, n-am să-i stingheresc prin spaime prosteşti pe bravii mei prieteni care îşi pun în primejdie viaţa spre a mă salva.

— Atunci e bine, continua micuţă, apără-te până diseară cu cuţitul pe care ţi l-am dat. Lovitura trebuie s-o dai de jos în sus, să nu uiţi asta. Cât despre mine, deoarece nu trebuie să fim văzute împreună, am să caut vreun colţişor unde să pot să dorm şi eu. Mai cu seamă, să nu te uiţi deloc pe fereastră, lucrul acesta ar stârni bănuieli şi ar arăta poate că aştepţi ajutor dintr-acolo. Atunci s-ar porni să cerceteze cu de amănuntul în jurul castelului şi prietenii tăi ar fi descoperiţi. Lovitura ar da greş şi ai rămâne în ghearele acestui Vallombreuse pe care îl urăşti.

— Nu mă voi apropia de fereastră, răspunse Isabella, îţi promit, oricât m-ar împinge curiozitatea.

Liniştită din partea acestui punct însemnat, Chiquita dispăru şi se duse în sala scundă să-i reîntâlnească pe spadasini, care, înecaţi în băutură, doborâţi de un somn animalic, nici nu-i observaseră măcar lipsa. Se rezemă de perete, îşi împreună mâinile pe piept, ceea ce însemna poziţia sa preferată, închise ochii şi nu zăbovi să adoarmă, căci micile ei picioare de căprioară făcuseră, în noaptea ce se scursese, mai mult de opt leghe, între Vallombreuse şi

Paris. Întoarcerea pe cal, mers cu care nu era obişnuită, o obosise, poate şi mai mult. Cu toate că trupul ei slăbuţ avea vigoarea oţelului, era frântă de oboseală, iar somnul îi era atât de adânc, încât părea că-i moartă.

— Cât mai dorm şi copiii ăştia! exclamă Malartic, care se trezise, în sfârşit; cu tot zaiafetul nostru a dus-o numai într-un somn! Ei! Voi, animale frumuşele, încercaţi să vă săltaţi pe labele dinapoi şi duceţi-vă în curte să vă turnaţi câte o găleată de apă rece peste căpăţână. Circe a beţiei a făcut din voi nişte purcei; deveniţi iarăşi oameni prin acest botez şi apoi o să mergem în inspecţie ca să vedem de nu se urzeşte ceva în sprijinul frumuseţii, a cărei pază şi apărare ne-au fost încredinţate de seniorul Vallombreuse.

Duelgiii se ridicară cu greutate şi părăsiră încăperea, nu fără a contura mai întâi nişte schimbări bruşte de direcţie de la masa spre uşă, spre a da ascultare ordinelor atât de înţelepte ale căpeteniei lor. Când se tre-ziră aproape de-a binelea, Malartic îi luă cu el pe Tordgueule, Piedgris şi pe la Râpée, se îndrepta spre poternă, descuie lacătul care închidea lanţul bărcii trasă la uşa bucătăriei ce da spre apă şi luntrea, împinsă cu o prăjină, sfâşiind acoperământul verde vineţiu al lintiţei, ajunse numaidecât la o scară strâmtă, tăiată în căptuşeala şanţului.

— Tu, se adresă Malartic lui la Râpée, când oamenii săi se urcară pe marginea din afară a taluzului, tu ai să rămâi aici şi ai să păzeşti luntrea, în cazul în care inamicul ar voi să pună mâna pe ea spre a pătrunde în cetate. În afară de asta mi se pare că nu prea te ţii vârtos pe reazemul picioarelor. Noi ăştilalţi o să patrulăm şi o să răscolim un pic tufişurile ca să-şi ia zborul păsărelele.

Malartic, urmat de cei doi acoliţi ai lui, se plimbă prin jurul castelului preţ de mai bine de un ceas, fără să întâlnească nimic suspect; iar când se reîntoarse la locul de unde pornise, îl găsi pe la Râpée dormind de-a-npicioarelea,

rezemat de un copac.

— Dacă am fi fost o trupă regulată, îi spuse el trezindu-l cu o lovitură de pumn, aş pune să fii executat pentru că ai dormit în timp ce erai de gardă, fapt contrar oricărei bune discipline marțiale; dar, pentru că nu pot să-ți trag câteva focuri de archebuză, te iert şi te condamn numai să bei o cană cu apă.

— Prefer mai curând două gloanțe în cap decât o cană cu apă în stomac, răspunse bețivul.

— Răspunsul ăsta este straşnic, rosti Malartic şi demn de un erou al lui Plutarh[160]. Greşeala îți este iertată fără de vreo pedeapsă, dar să nu mai cazi în păcat.

Patrula se înapoie, iar barca fu legată din nou cu grijă şi încuiată cu lacătul, luându-se precauțiile ce se obişnuiesc într-o cetate. Mulțumit de inspecția sa, Malartic îşi spuse în sinea lui: „Dacă fermecătoarea Isabella iese de aici, sau dacă viteazul căpitan Fracasse pătrunde încoace, fiindcă trebuie să prevezi cele două cazuri, atunci alb să mi se facă nasul sau obrazul să mi se înroşească."

Rămasă singură, Isabella deschise un volum din Astreea, scris de domnul Honoré d'Urfé, ce se găsea uitat pe un raft. Încerca să-şi îndrepte gândurile spre lectură. Însă numai ochii urmăreau în chip mecanic rândurile. Mintea îi zbura departe de păgâni şi nu se întovărăşea o clipă cu acele scene pastolare ce erau, chiar şi la acea epocă, învechite. De plictiseală, aruncă volumul şi îşi încrucişă brațele în aşteptarea evenimentelor. Se săturase de atâtea presupuneri câte făcuse şi fără să mai încerce să ghicească cum avea s-o elibereze Sigognac, se bizuia pe devotamentul nemărginit al acestui om curtenitor.

Se lăsase seara. Lacheii aprinseră lumânările şi peste

---

[160] Scriitor şi istoric grec, autorul Vieților paralele (50-125 î. Chr.).

puțin timp își făcu apariția majordomul, care anun-ță vizita ducelui de Vallombreuse. El intră după valet și își salută captiva cu cea mai desăvârșită politețe. Era, într-adevăr, de o frumusețe și de o elegantă inegalabile. Chipul său încântător trebuia să inspire dragoste oricărei inimi neprevenite. Vesta de satin de culoarea mărgăritarului, pantalonii până la genunchi din catifea de un roșu pal, cizmele în formă de pâlnie, din piele albă, garnisite cu dantele, eșarfa din brocart de argint de care atârna o spadă cu mâner bătut în pietre prețioase, îi scoteau în chip minunat în evidență darurile cu care îl înzestrase natura și era nevoie de întreaga virtute și constantă a Isabellei spre a nu fi emoționată.

— Am venit să văd, adorabilă Isabella, rosti el, așezându-se într-un fotoliu lângă tânăra femeie, dacă voi fi mai bine primit decât buchetul meu; nu am înfumurarea s-o cred, dar vreau să te obișnuiești cu mine. Mâine, un nou buchet și o nouă vizită.

— Buchetele și vizitele vor fi inutile, răspunse Isabella; politeței mele îi vine greu s-o spună, dar sinceritatea mea nu trebuie să vă lase nicio speranță.

— Ei bine, exclamă ducele cu un gest de nepăsare semeață, am să mă lipsesc de speranță și mă voi mulțumi cu realitatea. Așadar, nu știi, biată copilă, cine este Vallombreuse, tu, care încerci să-i reziști. Niciodată vreo dorință nepotolită nu și-a avut lăcașul în sufletul său; merge către ceea ce vrea și nimic nu-l poate îndupleca sau abate din drum; nici lacrimi, nici rugăminți fierbinți, nici strigăte, nici cadavre aruncate de-a curmezișul, nici ruine fumegânde; prăbușirea universului nu l-ar uimi și pe dărâmăturile lumii și-ar satisface capriciul. Nu-i înteți pasiunea prin farmecul imposibilului, imprudent-o, care duci mielul pe la nările tigrului și apoi i-l iei înapoi.

Isabella fu înspăimântată de schimbarea fizionomiei

săvârşite pe chipul lui Vallombreuse în timp ce rostea aceste cuvinte. Expresia graţioasă dispăruse. Nu se mai citea pe chip decât o răutate rece şi o hotărâre implacabilă. Printr-o mişcare instinctivă, Isabella îşi trase înapoi fotoliul şi duse mâna la corsaj pentru a simţi dacă este acolo cuţitul Chiquitei. Valombreuse îşi apropie scaunul fără afectare. Stăpânindu-şi mânia, îşi şi luase din nou pe faţă acel aer încântător, voios şi tandru, care până atunci fusese irezistibil.

— Domină-ţi voinţa; nu te mai întoarce către o viaţă care trebuie să-ţi fie de aici înainte ca un vis uitat.

Renunţă la încăpăţinările astea de fidelitate himerică faţă de o dragoste ce lâncezeşte, nedemnă de tine şi gândeştete că în ochii lumii îmi aparţii încă de pe acum. Gândeştete mai cu seamă că te ador cu o furie, cu o frenezie, cu un delir, pe care nicio femeie nu mi le au însufleţit vreodată. Nu încerca să scapi de această văpaie care te învăluie, de această dorinţă căreia nu i te poţi împotrivi şi pe care nimic nu poate s-o abată din calea ei. Asemenea unui metal rece azvârlit într-un creuzet unde fierbe metalul topit, indiferenţa ta aruncată peste pasiunea mea se va topi acolo unindu-se cu ea. Orice vei face, ai să mă iubeşti cu voie ori fără de voie, pentru că vreau acest lucru, pentru că eşti tânără şi frumoasă şi pentru că sunt tânăr şi frumos. În zadar ţii piept şi te zbaţi, n-ai să desfaci braţele ce s-au strâns peste tine. Aşadar, orice rezistenţă ar fi împotriva raţiunii, pentru că este inutilă. Resemneazăte surâzând; la urma urmei, să însemne oare o atât de mare nenorocire să fii iubită nebuneşte de ducele de Vallombreuse? Această nenorocire ar face fericirea multor femei.

În timp ce vorbea cu acest entuziasm înflăcărat ce îmbăta mintea femeilor şi le învinge pudoarea, dar care, de data aceasta, nu avea nicio înrâurire, Isabellei, atentă le cel mai neînsemnat zgomot din afară, de unde trebuia să-i vină

scăparea, i se păru că aude un vuiet uşor, aproape imperceptibil, ce venea dinspre celălalt mal al şanţului. Era un zgomot surd şi ritmic, asemenea hârâitului provocat de o activitate regulată, făcută cu precauţie, împotriva unui obstacol. Temându-se ca nu cumva Vallombreuse să-l ia în seamă, tânăra femeie răspunse în aşa chip, încât să rănească înfumurarea orgolioasă a tânărului duce. Îi plăcea mai mult ca ducele să fie aprins de mânie decât îndrăgostit şi îi preferă mai curând izbucnirile decât dovezile de iubire. Ea spera, de altminteri, că, certându-se cu el, îl va împiedica să audă ceva.

— Această fericire ar fi o ruşine de care aş scăpa prin moarte, dacă n-aş avea altă cale. N-ai să ai vreodată de la mine decât cadavrul meu. Îmi erai indiferent; acum te urăsc pentru purtarea insultătoare, infamă şi violenţă. Da, îl iubesc pe Sigognac, pe care ai încercat în mai multe rânduri să-l asasinezi.

Uşorul zgomot se auzea mereu, iar Isabella, nemaipăstrând nicio măsură, ridică vocea spre a-l acoperi.

La aceste cuvinte îndrăzneţe, Vallombreuse păli de furie, iar ochii săi aruncară nişte priviri de viperă; o spumă uşoară îi muşti în colţul buzelor; îşi duse în chip spasmodic mâna la garda spadei. Gândul de-a o ucide pe Isabella îi străbătuse creierul ca un fulger; dar, printr-un uimitor efort de voinţă, se stăpâni şi se porni pe un râs strident şi nervos, în timp ce înainta spre tânără comediantă.

— Pe toţi diavolii, strigă el, să ştii că îmi placi aşa; când îmi arunci ocărî, ochii tăi prind să lumineze neobişnuit, iar chipul tău capăta o strălucire supranaturală; eşti şi mai frumoasă. Ai făcut bine că ai vorbit sincer. Aceste reţineri mă plictiseau. Aha! îl iubeşti pe Sigognac! Cu atât mai bine! Are să-mi facă şi mai multă plăcere să te am. Ce desfătare să sărut aceste buze care îţi spun: „Te urăsc”! Are mai mult farmec decât eternul şi fadul: „Te iubesc”, cu care femeile îţi

fac greață.

Înfricoşată de hotărârea lui Vallombreuse, Isabella se ridicase şi îşi scosese de la piept cuțitul Chiquitei.

— Bun! exclamă ducele văzând o înarmată pe tânăra femeie, ai şi fluturat pumnalul în vânt! Dacă n-ai fi uitat istoria romană, ai fi ştiut, frumoasa mea, ca doamna Lucreția nu s-a slujit de cuțitul ei decât după aten-

tatul lui Sextus, feciorul lui Tarquinius Superbus[161]. Exemplul acesta din antichitate este bun de urmat.

Şi, fără să se sinchisească mai mult de cuțit decât de acul unei albine, înaintă spre Isabella, pe care o prinse în brațe mai înainte ca ea să fi avut timpul să-şi ridice pumnalul. În aceeaşi clipă se auzi o trosnitură, urmată imediat de un zgomot năpraznic; fereastra, ca şi cum ar fi primit, din afară, lovitura de genunchi a unui uriaş, se prăvăli cu o zarvă nemaipomenită de geamuri sparte în cameră, unde pătrunseră mormane de crăci care alcătuiau un fel de catapultă rămuroasă şi de pod mişcător.

Era creştetul copacului care înlesnise ieşirea şi reîntoarcerea Chiquitei. Trunchiul, tăiat cu ferăstrăul de Sigognac şi de tovarăşii lui, se supunea legilor gravitației. Căderea sa fusese astfel îndreptată încât să arunce un soi de trăsură de unire, pe deasupra apei, între malul şanțului şi fereastra Isabellei.

Surprins de năvala fără de veste a acestui arbore ce se amestecă într-o scenă de dragoste, Vallombreuse dete drumul tinerei actrițe şi îşi scoase spada, gata să întâmpine pe cel dintâi ce avea să pornească la asalt.

Chiquita, care intrase în vârful picioarelor, uşoară ca o nălucă, o trase pe Isabella de mânecă şi îi spuse:

— Adăposteştete înapoia acestei mobile, are să înceapă

[161] Sextus Tarquinius, fiul lui Lucius Tarquinius Superbus, cel de-al VII-lea şi ultimul rege al Romei, a violat-o pe Lucreția, care apoi s-a sinucis.

dansul.

Micuța spunea adevărul, două sau trei lovituri de foc răsunară în liniştea nopții. Garnizoana descoperise atacul.

XVII
Inelul cu ametist

Urcând treptele câte patru deodată, Malartic, Bringuenarilles, Piedgris şi Tordgueule alergară în camera Isabellei spre a înfrunta atacul şi spre a da ajutor lui Vallombreuse, în timp ce la Râpée, Mérindol şi duelgiii de casă ai ducelui, pe care îi adusese cu el, traversau şanțul în barcă spre a efectua o învăluire şi spre a lua inamicul pe la spate. Strategie savantă şi demnă de un priceput comandant de oşti!

Creştetul copacului astupa fereastra, de altminteri destul de strâmtă, iar crăcile sale se întindeau aproape până în mijlocul camerei; aşadar nu se putea expune atacurilor un front destul de larg de luptă. Malartic se trase împreună cu Piedgris de o parte a peretelui şi îi aşeză, de cealaltă parte, pe Tordgueule şi Bringuenarilles, ca să nu aibă de înfruntat prima furie a atacului şi spre a fi mai la adăpost. Mai înainte de-a pătrunde în cetate, trebuia să treci prin acest gard alcătuit din nişte bărbați vânjoşi şi sălbatici, care erau gata de luptă, cu spada într-o mână şi cu pistolul în cealaltă. Îşi puseseră cu toții din nou măştile; deoarece nici unii dintre aceşti oameni cinstiți nu ținea să fie recunoscut în cazul în care lucrurile ar fi luat o întorsătură proastă, iar cei patru bărbați cu fetele negre, nemişcați şi tăcuți asemenea unor stafii, alcătuiau o privelişte destul de înfricoşătoare.

— Retrageți-vă sau puneți-vă masca, îi spuse Malartic în şoaptă lui Vallombreuse, este inutil să fiți vă-

zut în această încăierare.

— Ce-mi pasă! răspunse tânărul duce, nu mă tem de nimeni în lume şi cei care vor fi apucat să mă vadă, n-au să mai aibă prilejul s-o spună, adăugă el agitându-şi spada în chip amenințător.

— Duceți-o cel puțin într-o altă încăpere pe Isabella, Elena acestui alt război al Troii, pe care vreun plumb de pistol rătăcit ar putea s-o ucidă din întâmplare şi asta ar fi păcat.

Ducele, găsind că sfatul este chibzuit, înaintă spre Isabella, care se adăpostise împreună cu Chiquita îndărătul unui dulap de stejar şi o lua în brațe, cu toate că ea se agață cu degetele crispate de reliefurile sculpturilor şi se împotrivi eforturilor lui Vallombreuse în chipul cel mai energic; această fată virtuoasă, învingând timiditatea gintei feminine, prefera să rămână pe câmpul de bătălie, expusă gloanțelor şi vârfurilor de spadă care i-ar fi ucis doar viața, decât să rămână singură cu Vallombreuse, ferită de primejdiile luptei, dar expusă unor atacuri ce-i ar fi ucis onoarea.

— Nu, nu, lasă-mă! strigă ea, zbătându-se şi prinzindu-se cu o sforțare disperată de pervazul uşii, deoa-

rece simțea că Sigognac nu putea să fie departe. În sfârşit, ducele reuşi să întredeschidă canatul uşii şi era pe cale s-o ducă pe Isabella cu el în cealaltă cameră, când tânăra femeie se desprinse din mâinile lui şi alergă către fereastră; dar Vallombreuse o prinse iarăşi, o saltă de la pământ şi o duse spre fundul apartamentului.

— Salvează-mă, strigă ea cu o voce slabă, deoarece se simțea la capătul puterilor, salvează-mă, Sigognac!

Se auzi un zgomot de crăci strivite, iar o voce puternică, ce părea că vine din cer, tună în camera aceste cuvinte: „Iată-mă!” şi, cu iuțeala fulgerului, o umbră neagră trecu printre cei patru duelgii, împinsă de un aşa elan, încât se şi află în mijlocul încăperii, când patru detunături de pistol

trăsniră aproape în acelaşi timp. Nori de fum se răspândiră în fulgi deşi care ascunseră pentru câteva clipe rezultatul acestui împătrit foc; când norii se mai risipiră puțin, duelgiii îl văzură pe Sigognac, sau mai bi nu zis pe căpitanul Fracasse, întrucât ei nu-l cunoşteau decât sub acest nume, în picioare, cu spada în mâna şi fără altă rană decât că pana de la pălărie îi fusese retezată, rotitele şi cremenele pistoalelor neputând funcționa aşa de repede încât să-l atingă gloanțele, pe când trecuse, pe cât de neaşteptat pe atât de iute. Dar Isabella şi Vallombreuse nu se mai găseau acolo. Ducele profitase de zarva spre a-şi duce prada pe jumătate leşinată. O uşă solidă, un zăvor tras se ridicau între biata comediană şi generosul ei apărător, ce era tare încurcat cu banda ce-i rămăsese în spinare.

Din fericire, Chiquita, sprintenă şi suplă ca o şopârlă, în speranța de a-i fi de folos Isabellei, se strecurase prin uşa întredeschisă, pe urmele ducelui, care, în dezordinea provocată de acțiunile violente, în mijlocul zgomotelor armelor de foc, nu o luase în seamă, cu atât mai mult cu cât ea se ascunsese numaidecât într-un ungher întunecos al vastei săli, luminată destul de slab de o lampă aşezată pe o mescioară.

— Mizerabililor, unde este Isabella? strigă Sigognac, văzând că tânăra comediantă nu se afla acolo; chiar adineauri i-am auzit vocea.

— Nu ne-ai dat-o s-o păzim, răspunse Malartic cu cel mai perfect sânge rece de pe lume şi de altminteri noi suntem nişte dueñe destul de nepricepute.

Şi, rostind aceste cuvinte, țâşni cu sabia întinsă asupra baronului, care-l întimpina într-un mod corespun-zător. Nu era un adversar de dispreţuit acest Malartic; el trecea, după Lampourde, drept cel mai dibaci gladiator din Paris; dar nu era capabil să-i țină mult timp piept lui Sigognac.

— Stați de pază la fereastră, în timp ce eu mă ocup de

cumătrul ăsta, le spuse el, pe când îşi încrucişă spadă, lui Piedgris, Tordgueule şi Bringuenarilles, care îşi reîncărcau pistoalele în mare grabă. În aceeaşi clipă un nou asediator răsări în cameră, printr-un periculos salt acrobatic. Era Scapin, căruia fostele lui meserii de scamator şi de ostaş îi dădeau o uşurinţă deosebită pentru asemenea ascensiuni folosite în asedii.

Dintr-o aruncătură rapidă de ochi văzu că mâinile duelgiilor erau ocupate să verse în arme praf de puşcă şi gloanţe şi că îşi puseseră spadele alături de ei; iute ca fulgerul, profită de o clipă de nesiguranţă a inamicului uimit de bizara sa intrare, adună spadele şi le aruncă pe fereastră; apoi alergă spre Bringueaarilles, îl apucă de brâu şi îşi făcu un scut din inamicul său, împingându-l în faţă şi învârtindu-l astfel încât să-l înfăţi-şeze ţevilor pistoalelor îndreptate asupra sa.

— Pe toţi diavolii, nu trageţi, urlă Bringuenarilles pe jumătate sufocat de braţele vânjoase ale lui Scapin, nu trageţi: o să-mi zdrobiţi şalele sau capul, ar fi nespus de jalnic să fiu rănit de camarazii mei.

Spre a nu le înlesni lui Tordgueule şi lui Piedgris posibilitatea de a ochi pe la spate, Scapin, în mod prudent, se rezemase de perete, aşezându-le în faţă pe Bringuenarilles în chip de meterez; şi, în scopul de-a schimba ţinta, îl clătină când încoace, când încolo pe duelgiu care, cu toate că atingea uneori pământul cu picioarele, nu recapăta forţe noi asemenea lui Anteu.

Jocul acesta era tare chibzuit: deoarece Piedgris, care nu ţinea cine ştie ce la Bringuenarilles şi căruia îi pasă de viaţa unui om tot atât cât şi de un pai, chiar dacă acest om ar fi fost tovarăşul său, ochi capul lui Scapin, a cărui talie depăşea cu puţin talia spadasinului; lovitura porni, dar comediantul se aplecase, ridicându-l pe Bringuenarilles spre a se pune la adăpost, iar glonţul merse de găuri lemnăria,

luând cu el urechea nenorocitului, care se porni să urle: „Sunt mort! Sunt mort!” cu o vigoare ce dovedea că era viu de-a binelea.

Scapin, care nu era dispus să aştepte un al doilea foc de pistol, ştiind prea bine că, spre a-l nimeri, glonțul ar trece prin trupul lui Bringuenarilles, sacrificat de nişte amici puțin delicați, fiind astfel cu putință să fie rănit grav, se sluji de rănit ca de un proiectil şi îl azvârli cu atâta violență în Tordgueule, care înainta ținând aplecată țeava armei, încât pistolul îi scăpă din mână şi duelgiul se rostogoli claie peste grămadă pe duşumea, laolaltă cu camaradul său, care îl stropea cu sânge pe față, orbindu-l. Căzătura fusese atât de violentă, încât rămase câteva momente lat la pământ şi amețit, ceea ce dădu timp lui Scapin să împingă pistolul, cu piciorul, sub o mobilă şi să-şi scoată pumnalul spre a-l întâmpina pe Piedgris, care îl atacă spumegând de furie, cu pumnalul în mână, turbat că nu-şi nimerise ținta.

Scapin se aplecă şi cu mâna stângă apucă încheietura brațului în care ținea Piedgris pumnalul şi îl forță să rămână cu el în aer, în vreme ce cu cealaltă mână, înarmată cu un pumnal lung, îi dete duşmanului său o lovitură care cu siguranță că-l ar fi ucis, de n-ar fi fost grosimea pieptarului sau din piele de bivol. Lama traversă totuşi pielea, îşi croi drum prin carne, dar alunecă de-a lungul unei coaste. Cu toate că nu era mortală, nici măcar tare periculoasă, rana îl descumpăni pe Piedgris şi îl făcu să se clatine, astfel încât comediantul, imprimând brațului pe care nu-l slăbise o smucitură violentă, reuşi lesne să-şi răstoarne inamicul, care se şi prăvălise pe un genunchi. Ca un plus de precauție, îi mai încolăci puțin căpățâna cu călcâiul ca să rămână liniştit de-a binelea. În timp ce se petreceau aceste fapte, Sigognac se duela cu Malartic, cu furia rece a unui om care poate pune o ştiință desăvârşită în slujba unui mare curaj. Pară toate loviturile spadasinului şi

îi şi zdrelise braţul, aşa cum o dovedea o roşeaţă subită apărută pe mâneca lui Malartic. Acesta simţind că era pierdut dacă se prelungea lupta, se hotărî să facă un efort suprem şi fandă la maximum spre a-i plasa lui Sigognac o lovitură directă. Cele două lame se ciocniră cu o mişcare atât de rapidă şi de bruscă, încât izbitura făcu să sară scântei; dar spada baronului, înşurubată într-un pumn de bronz, înlătura spada descumpănită a duelgiului. Vârful trecu pe sub subţioara căpitanului Fracasse, zgâriindu-i stofa tunicii, fără a-i rupe ţesătură. Malartic se ridică; dar, mai înainte de a-şi fi reluat poziţia de defensivă, Sigognac făcu să-i zboare spada din mână, puse piciorul pe ea şi ducând lama la gâtul adversarului, îi strigă:

— Predăte sau eşti mort!

În acest moment critic, un trup puternic, zdrobind ramurile mărunte, îşi făcu intrarea în mijlocul bătăliei, iar nou venitul, constatând situaţia perplexă a lui Malartic, îi spuse cu un ton plin de autoritate:

— Poţi să te supui viteazului acesta fără ca să fii dezonorat; viaţa ta se afla în vârful spadei sale! Ţi-ai făcut datoria în chip leal; considerăte prizonier de război.

Apoi, întorcându-se spre Sigognac: Încredeţi-vă în cuvântul lui, spuse el, este un om corect în felul său-şi nu va mai săvârşi de acum înainte nimic împotriva dumneavoastră.

Malartic făcu un semn de învoire şi baronul îndepărta vârful teribilei sale spade. Cât despre duelgiu, îşi adună arma de pe jos, cu un aer destul de jalnic, o vârî în teacă şi se aşeză, în tăcere, într-un fotoliu, după care îşi strânse cu batista braţul pe care se lăţea pată roşie.

— În privinţa păcătoşilor ăştia, mai mult sau mai puţin răniţi ori morţi, spuse Lampourde (fiindcă el

era), este bine să ne luăm măsurile de siguranţă şi dacă nu aveţi nimic împotrivă, o să le legăm labele ca unor

orătanii pe care le duci la târg, cu capul în jos. Ar putea să se ridice de jos şi să muşte, fie chiar şi de călcâi. Sunt nişte canalii în toată legea, capabili să se prefacă grozav că nu se mai pot bate, spre a-şi cruța pielea, care, cu toate acestea, nu valorează mare lucru.

Aplecându-se peste trupurile ce zăceau pe podea, scoase din buzunarul pantalonilor nişte bucăți de frânghie subțire, cu care legă, cu o dexteritate uimitoare, picioarele şi mâinile lui Tordgueule, care simulă că se împotriveşte, ale lui Bringuenarilles, care se porni să scoată nişte strigăte ca de gaiță jumulită de vie şi chiar ale lui Piedgris, cu toate că nu mişca mai mult decât un cadavru, având şi aceeaşi paloare lividă.

Dacă ne stârneşte uimire faptul că îl vedem pe Lampourde printre asediatori, vom răspunde că duelgiul căpătase o admirație fanatică pentru Sigognac, a cărui metodă extraordinară îl încântase aşa de mult, în întâlnirea avută cu el pe Pont-Neuf, încât îşi pusese serviciile la dispoziția căpitanului, servicii care nu erau de dispreţuit în aceste grele şi periculoase împrejurări. De altminteri, se întâmpla adeseori ca, în asemenea aventuri primejdioase, camarazii plătiți de interese diferite să se întâlnească, cu sabia în vânt sau cu pumnalul scos, dar din această pricină nu-şi făceau niciun fel de mustrare de cuget.

Nu am uitat faptul că la Râpée, Agostin, Mérindol, Azolan şi Labriche traversaseră, cu barca, şanțul cu apă, încă de la începutul atacului şi ieşiseră din castel pentru a crea o diversiune, căzând în spatele inamicului.

Ocoliseră şanțul într-o linişte desăvârşită şi ajunseseră la locul unde arborele cel mare, desprins de trunchi, căzuse de-a curmezişul apei şi slujea în acelaşi timp de pod mişcător şi de scară eliberatorilor tinerei comediante. Bravul Irod, aşa cum ne închipuiam, nu uitase să-şi ofere brațul şi vitejia lui Sigognac, pe care îl prețuia nespus demult şi pe

care l-ar fi urmat până în fundul iadului, chiar dacă n-ar fi fost vorba de scumpa Isabella, iubită de întreaga trupă şi de el în chip cu totul deosebit. Dacă nu-l am văzut încă făcându-şi apariția în toiul bătăliei, acest fapt nu are nicio legătură cu laşitatea, întrucât, deşi histrion, era la fel de curajos ca un căpitan, o pornise călare pe copac, la fel cu ceilalți, săltându-se cu mâinile şi înaintând prin smucituri, spre paguba pantalonilor, al căror fund se destrămă de zor din pricina scoarței pline de zgrunțuri. În fața lui călărea, de bine de rău, portarul teatrului, un om zdravăn şi energic, obişnuit să împartă pumni şi să se apere împotriva asalturilor mulțimii. Portarul, ajuns în locul unde se bifurcau crăcile, apucă o ramură groasă şi îşi continua ascensiunea; dar, când sosi la capătul trunchiului, Irod, dăruit cu o corpolentă de Goliat, foarte potrivită pentru rolurile de tiran, însă deloc nimerită pentru escaladări simți cum se îndoaie ramurile sub el şi le auzi trosnind într-un chip îngrijorător. Privi în jos şi întrezări în întuneric, la vreo treizeci de picioare adâncime, apa mohorâtă a şanțului. Această perspectivă îl făcu să reflecteze şi să se aşeze pe o porțiune de craca mai solidă, în stare să-i susțină trupul.

„Hmm! îşi zise el în forul său interior, un elefant ce ar dansa pe un fir de păianjen ar fi la fel de înțelept ca şi mine de m-aş aventura pe rămurelele astea pe care le-ar apleca şi o vrabie. Asta e nimerită pentru îndrăgostiți, pentru alde Scapin şi alți fârtați sprinteni, nevoiți să fie slăbi din pricina rolului pe care îl joacă. Eu, rege şi tiran de comedie, care preferă mesele întinse alergatului după femei, nu sunt deprins cu sprintenelile astea acrobatice şi cu mersul pe frânghie. De fac un pas mai mult spre a porni în ajutorul căpitanului, care de bună seamă că se afla la nevoie, fiindcă înțeleg după detunăturile pistoalelor şi după zangănitul spadelor că lupta trebuie să fie aprigă, mă rostogolesc în apa asta stygiană, groasă şi neagră ca cerneala, înverzită de

plante vâscoase, ce mişună de brotaci şi de broaşte râioase şi mă scufund în nămol până peste cap, moarte lipsită de glorie, mormânt fetid, sfârşit cu totul nefericit şi fără de niciun profit, fiindcă n-am băgat în spital niciun inamic. Nu-i nicio ruşine să fac cale întoarsă. Curajul aici nu are nicio putere. Chiar de-aş fi Ahile, Roland sau Cidul şi tot nu m-aş putea împiedica să cântăresc două sute patruzeci de livre şi câteva uncii pe o cracă groasă cât degetul cel mic. Aceasta nu mai este chestiune de eroism, ci de statică. Aşadar, să facem stânga mprejur; am să găsesc eu desigur vreun mijloc ca să pătrund pe furiş în fortăreață şi să-i fiu de folos bravului baron, care, în momentul de față, de bună seamă că se îndoieşte de prietenia mea, de are cumva vreme să se gândească la cineva sau la ceva.”

O dată terminat acest monolog, cu iuțeala cuvântului lăuntric, de o sută de ori mai prompt decât celălalt,

căruia, cu toate acestea bunul Homer îi dă epitetul de înaripat, Irod făcu o pivotare bruscă pe calul său de lemn, adică pe trunchiul arborelui şi îşi începu, în chip prudent, coborârea. Deodată se opri. Un zgomot uşor, semănând cu acela stârnit de un genunchi ce se freacă de scoarță, precum şi o răsuflare de om care se sforțează să urce, îi ajunseră la urechi şi cu toate că noaptea era întunecoasă, iar bezna era sporită şi mai mult de umbra castelului, i se păru că desluşeşte o formă vagă ce alcătuia un gheb pe linia dreaptă a arborelui. Spre a nu fi zărit, se aplecă, se turti pe cât îi permitea pântecul său maiestuos şi îl lasă să înainteze, rămânând ca o stâncă de piatră şi oprindu-şi răsuflarea. După vreo două minute se sălta un pic şi văzând că adversarul se afla lângă el, se ridică brusc, înfățişându-şi capul mare cât o banită duşmanului perfid care socotea să-l surprindă şi să-l lovească pe la spate. Pentru a nu-şi stingheri mâinile ocupate cu escaladarea, Mérindol, şeful atacului, îşi ținea cuțitul între dinți, ceea ce, în întuneric, îți

lasă impresia că are nişte mustăți nemaipomenit de mari. Cu mâna sa puternică Irod îl apucă de gât şi aşa îl strânse de beregată, încât Mérindol, strangulat de parcă ar fi avut capul trecut prin nodul ştreangului, deschise ciocul ca să mai respire şi dete drumul cuțitului care căzu în şanț. Cum apăsarea beregatei nu contenea, genunchii i se înmuiară, brațele ce îi atârnau făcură câteva mişcări convulsive şi numaidecât zgomotul unei căderi grele răsună în întuneric, iar apa din şanț țâşni în stropi până la picioarele lui Irod.

„Unu' până acum! îşi spuse Tiranul; dacă nu s-a sufocat, are să se înece. Această alternativă îmi place tare mult. Dar să ne continuăm coborârea noastră periculoasă."

Mai înaintă câțiva paşi. O mică licărire albăstruie tremura la o mică depărtare de el, trădând feştila unui pistol; mecanismul rotitei se declanşă cu un zgomot sec, o lumină străbătu beznă, se auzi o detunătură, iar un glonte trecu la două sau trei degete deasupra lui Irod, care se aplecase de îndată ce văzuse punctul strălucitor şi îşi băgase capul între umeri, asemenea unei broaşte țestoase ce-şi vâra capul în carapacea sa; ceea ce îi prinse tare bine.

— Triplu corn de încornorat! mormăi o voce răguşită, care nu era alta decât a lui la Râpée, nu mi-am atins ținta.

— Cu puțin, puişorule, răspunse Irod şi eu mi-s cu toate astea destul de burduhănos; se vede că eşti nemaipomenit de stângaci; cât despre tine, fereştete de asta!

Şi Tiranul ridică un retevei pe care-l ținea legat de încheietura mâinii cu o curea de piele, armă puțin nobilă, dar pe care o mânuia cu o admirabilă dexteritate, întrucât, în turneele sale, venise mult timp în contact cu ciomăgarii din Roueñ. Reteveiul întâlni spada pe care spadasinul o scoase din teacă, după ce îşi vârâse în cingătoare pistolul devenit inutil şi o făcu să zboare în țăndări, ca sticla, astfel încât în mâna lui la Râpée nu mai rămăsese decât un ciot. Capătul ciomagului îi atinse chiar umărul şi îi făcu o

vânătaie, destul de uşoară, este adevărat, întrucât forţa loviturii fusese atenuată.

Cei doi inamici, aflaţi faţă în faţă, întrucât unul cobora mereu, iar celălalt se străduia să se urce, se înhăţară de brâu şi încercară să se arunce unul pe altul în prăpastia şanţului negru, căscată sub ei. Cu toate că la Râpée era un ticălos plin de vigoare şi îndemânatec, o greutate ca a Tiranului nu era uşor de clătinat. Mai degrabă ai fi încercat să scoţi un turn din temelii. Irod îşi încolăcise picioarele pe după trunchiul copacului şi se ţinea de el de parcă ar fi fost prins cu nişte scoabe zdravăn înfipte. Strâns între braţele sale nu mai puţin musculoase decât cele ale lui Hercule, pe la Râpée îl treceau sudorile şi gâfâia din greu. Aproape turtit de bustul larg al Tiranului, îşi sprijinea mâinile pe umerii lui, pentru a încerca să scape de grozava strânsoare. Printr-o prefăcătorie abilă, Irod slăbi un pic menghină, iar spadasinul se înaltă, trăgând adânc în piept o duşcă zdravănă de aer; apoi Irod, dându-i brusc drumul, îl apucă mai de jos, neputând să-l prindă de şale şi ridicându-l în aer, îl desprinse din punctul său de sprijin. Tiranului îi era acum de ajuns să-şi desfacă mâinile spre a-l expedia pe la Râpée să facă o gaură în lintiţa din şanţ.

Deschise larg mâinile şi duelgiul se prăvăli; dar era un vlăjgan sprinten şi robust, aşa după cum am mai spus-o şi cu degetele crispate se apucă de copac, bălăbănindu-şi trupul atârnat deasupra prăpastiei, spre a încerca să prindă trunchiul cu coapsele sau cu pulpele. Nu izbuti şi rămase alungit ca un I, cu braţul teribil de încleştat din pricina greutăţii restului. Degetele, ce nu voiau să dea drumul, se înfundau în scoarţa copacului ca nişte gheare de fier, iar vinele se întindeau pe mână cât pe aci să se rupă, asemenea corzilor de vioară când întorci prea mult şurubul. Dacă ar fi fost lumină şi nu beznă, s-ar fi putut vedea cum ţâşneşte sângele din unghiile învineţite.

Poziția nu era plăcută. Agățat cu un singur braț pe care îl întindea îngrozitor greutatea trupului său, la Râpée, în afară de suferința fizică, încerca groaza amețitoare a prăbușirii, amestecată cu atracția pe care ți-o inspiră suspendarea deasupra unei prăpăstii. Ochii lui holbați priveau fix la adâncul întunecat; urechile îi zbârnăiau; prin tâmple îi treceau șuieraturi ca niște săgeți; îl năpădea dorința să se azvârle, căreia însă îi punea mereu frâu instinctul neadormit al conservării: nu știa să înoate și pentru el, acest șanț însemna mormântul. În ciuda înfățișării sale sălbatice și a sprâncenelor smolite, judecând bine, Irod avea suflet destul de bun. I se făcu milă de nenorocitul care atârnă în vid de câteva minute, lungi ca veșnicia și a cărui agonie se prelungea cu niște spaime atroce. Aplecându-se pe trunchiul copacului, îi spuse lui la Râpée:

— Blestematule, dacă-mi promiți pe viața ta din cealaltă lume, pentru că aia de aici e la discreția mea,

că n-ai să te mai amesteci în luptă, am să te despironesc de pe lemnul de care atârni ca tâlharul răstignit alături de Iisus.

— Ți-o jur, horcăi cu o voce înăbușită la Râpée, aflat la capătul puterilor; dar mai repede, fie-ți milă, cad!

Cu mâna sa herculeană, Irod prinse brațul ticălosului și datorită puterii sale uimitoare, ridică trupul până la copac, unde îl puse călare, în fața sa, mânuindu-l la fel de ușor ca pe o păpușă de cârpă.

Cu toate că la Râpée nu era o femeiușcă sclifosită, gata să leșine la tot pasul, era aproape leșinat când bravul comediant îl trase de deasupra prăpastiei, unde, dacă n-ar fi fost mâna viguroasă care să-l susțină, s-ar fi prăvălit ca o masă inertă.

— N-am nici săruri să-ți dau să le respiri, nici pene să-ți le ard pe sub nas, îi spuse Tiranul scotocindu-se prin buzunare; dar iată un leac întăritor care îți vă face bine, e

rachiu curat de Hendayes, caimac de soare.

Şi puse gâtul sticlei pe buzele duelgiului pe jumătate mort.

— Haide, suge din zerul ăsta; încă două sau trei înghiţituri şi ai să fii la fel de viu ca şi un şoim căruia i s-a scos gluga de peste ochi.

Băutura puternică îşi făcu de îndată efectul asupra spadasinului, care îi mulţumi lui Irod şi îşi mişcă braţul amorţit spre a-şi recapăta supleţea.

— Acum, spuse Irod, fără să ne mai pierdem vremea cu fleacuri, să coborâm de pe stinghia asta de coteţ, unde nu prea mă simt în largul meu, pe preasfântul pământ gol, care se potriveşte mai bine cu trupul meu zdravăn. Mergi în faţă, adăugă el, întorcându-l pe la Râpée şi punându-l călare în cealaltă direcţie.

La Râpée se lasă să alunece şi Tiranul îl urmă. Ajuns la picioarele arborelui, cu Irod înapoia lui, spadasinul desluşi pe marginea şanţului un grup ce sta la pândă, alcătuit din Agostin, Azolan şi Basque.

— Prieteni, le strigă el cu glas tare şi întorcându-şi capul îi spuse comediantului pe şoptite: Nu scoate o vorbuliţă şi mergi după mine.

Când ajunseră jos, la Râpée se apropie de Azolan şi îi şopti la ureche parola. Apoi adăugă:

— Eu şi camaradul acesta suntem răniţi şi o să ne retragem puţin de o parte, ca să ne spălăm rănile şi să le legăm.

Azolan făcu un semn de aprobare. Nimic nu era mai firesc decât această poveste. La Râpée şi Tiranul se îndepărtară. Când intrară sub adăpostul arborilor, care, deşi erau dezgoliţi de frunze, puteau, cu ajutorul nopţii, să-i ascundă, spadasinul îi spuse lui Irod:

— Mi-ai cruţat în chip mărinimos viaţa. Eu te-am salvat acum de la moarte, fiindcă ăştia trei te-ar fi ucis. Mi-am

plătit datoria, dar nu mă socotesc descărcat; dacă vei avea vreodată nevoie de mine, ai să mă găseşti. Acum pleacă şi vezi-ţi de treabă. Eu o iau pe aici, apuc-o pe acolo.

Irod, rămas singur, continua să meargă pe alee, privind, printre arbori, la castelul blestemat în care nu putuse pătrunde, spre marele său regret. Nicio lumină nu strălucea la ferestre, cu excepţia părţii unde se dăduse atacul; restul castelului era cufundat în beznă şi în tăcere. Totuşi, luna care răsărea începea să-şi răspândească pe colţul faţadei lucirile-i blânde şi poleia cu argint ardeziile viorii ale acoperişului. În lumina ce mijea se putea vedea un om de strajă, plimbându-şi umbra pe o mică esplanada aflată la marginea şanţului. Era Labriche, care păzea luntrea, cu ajutorul căreia Mérindol, la Râpee, Azolan şi Agostin traversaseră şanţul.

Această privelişte îl făcu pe Irod să reflecteze: „Ce dracu' poate să facă omul ăsta singur cuc în locul acesta pustiu, în timp ce tovarăşii lui mânuiesc de zor cuţitele? Fără îndoială, de teamă vreunei surprize sau pentru a asigura retragerea, păzeşte vreo trecere secretă, vreo posternă ascunsă, pe unde, poate, dacă l-aş ameţi cu o lovitură de retevei în cap, aş reuşi să pătrund în castelul ăsta afurisit şi să-i dovedesc lui Sigognac că nu-l am uitat."

Tot chibzuind astfel, Irod, de abia călcând şi nefăcând mai mult zgomot decât dacă tălpile i-ar fi fost căptuşite cu pâslă, se apropie de santinelă cu acea încetineală molatică de felină, cu care sunt înzestraţi oamenii ce atârnă greu. Când fu aproape, îi trase în ţeasta o lovitură tocmai bună ca să-l scoată din luptă, dar nu să şi-l ucidă pe cel ce o încasase. După cum am putut vedea, Irod nu era de altminteri crud şi nu dorea moartea păcătosului.

Tot aşa de surprins că şi cum trăsnetul l-ar fi lovit în cap pe o vreme senină, Labriche se rostogoli cu picioarele în sus şi nu se mai clinti, întrucât puterea loviturii îl zăpăcise şi-l

făcuse să leşine. Irod înaintă până la parapetul şanţului şi zări ca în dreptul unei tăieturi înguste a parmalâcului dădea o scară diagonală, tăiată în căptuşeala şanţului şi care ducea la baza lui sau cel puţin până la nivelul apei ce clipocea pe ultimele ei trepte. Tiranul coborî treptele cu precauţie şi simţind că i se udă picioarele, se opri, încercând să străpungă bezna cu privirea. Desluşi imediat forma bărcii, plasată în umbra zidului şi o trase de lanţul cu care era legată la baza scării. Să rupă lanţul nu a însemnat decât o joacă pentru zdravănul nostru tragedian; apoi păşi în luntre, care, sub greutatea sa, fu cât pe aci să se răstoarne. Când clătinăturile se potoliră, iar echilibrul se restabili, Irod prinse să mânuiască încetişor singura vâslă ce se afla în partea dindărăt a bărcii, ce slujea în acelaşi timp de vâslă şi de cârmă. Barca, datorită impulsului, ieşi curând din beznă, pentru a pătrunde în zona luminoasă, unde, pe apă uleioasă, fluturaşii de argint ai lunii tremurau ca nişte solzi de albişoară. La lumina palidă a astrului, Irod văzu, la temelia castelului, o scară mică ce se deschidea sub o arcadă de cărămidă. Trase la mal aici şi ţinând o pe sub bolta, ajunse fără de vreo piedică în curtea interioară, cu totul pustie în acel moment.

„Iată-mă aşadar în inima cetăţii, îşi spuse frecându-şi mâinile; curajul meu are un reazem mai solid pe lespezile largi şi bine tencuite între ele decât pe acel bat bun pentru papagali, de pe care am coborât. Acum să ne orientăm şi apoi – la drum, să-l regăsim pe tovarăşii noştri.”

Zări peronul păzit de cei doi sfincşi de piatră şi gândi foarte sănătos că intrarea aceasta arhitecturală ducea la sălile cele mai bogate ale palatului, unde, fără îndoială, Vallombreuse o dusese pe tânăra comediantă şi unde, de bună seamă, clocotea bătălia în onoarea acestei Elene fără de Menelaos şi virtuoasă mai cuseamă faţă de Paris. Sfincşii nu aveau aerul că vor să ridice gheara spre a-l opri din

drum.

Victoria părea că a rămas de partea atacatorilor. Bringuenarilles, Tordgueule şi Piedgris zăceau pe podea ca nişte viței pe paie. Malartic, capul bandei, fusese dezarmat. Însă, în realitate, învingătorii erau captivi. Uşa încăperii, închisă pe dinafară, se interpunea între ei şi obiectul căutării lor, iar această uşă, din stejar gros, împodobită cu ferecături elegante din oțel lustruit, putea să devină un obstacol de netrecut pentru nişte oameni care nu aveau nici topoare, nici răngi pentru a o sparge. Sigognac, Lampourde şi Scapin, proptindu-şi umerii de canaturi, se străduiau s-o deschidă, însă uşa rezista zdravăn, iar forțele lor reunite se înmuiau din ce în ce mai mult.

— Dacă i-am da foc? rosti Sigognac, cuprins de disperare; în vatră sunt nişte buşteni aprinşi.

— Ar ține prea mult timp, răspunse Lampourde: inima stejarului arde anevoie; să luăm mai degrabă scrinul de colo şi să facem din el un fel de catapultă sau de berbec, bun ca să sfărâme obstacolul ăsta atât de supărător.

Zis şi făcut, iar curioasa mobilă, lucrată în sculpturi delicate, înşfăcata cu brutalitate şi aruncată cu pute-

re, se izbi de uşa solidă, fără alt succes decât zgârierea luciului şi decapitarea unui cap drăguț de înger sau de amor, sculptat cu gingăşie, care alcătuia unul din colțurile sale. Baronul turba, deoarece ştia că Vallombreuse părăsise camera luând-o cu el pe Isabella, cu toată împotrivirea disperată a tinerei fete.

Deodată se auzi un zgomot asurzitor. Crăcile care astupau fereastra dispăruseră, iar arborele se prăvălea în apa şanțului cu un pârâit năpraznic în care se amestecau strigăte omeneşti, acelea ale portarului teatrului, care se oprise în suişul sau, craca fiind prea slabă pentru a-l susține. Azolan, Agostin şi Basque avuseseră ideea triumfătoare de-a împinge arborele în apă, spre a tăia

retragerea asediatorilor.

— Dacă nu dăm la pământ uşa asta, spuse Lampourde, suntem prinşi ca nişte şobolani în cursă. La dracu' cu meşterii de odinioară ce lucrau într-un chip atât de trainic! Am să încerc să tai lemnul în jurul broaştei cu pumnalul, ca s-o sfărâm, fiindcă rezistă atât de vârtos. Trebuie să ieşim de aici cu orice preț; nu mai avem posibilitatea să ne agățăm de copacul nostru, aşa cum se slujesc urşii de trunchiurile arborilor în gropile Bernei din Elveția.

Lampourde era pe cale să se apuce de lucru, când un scârțâit uşor, asemănător cu acela al unei chei ce se învârteşte, răsună în broască, iar uşa atacată în zadar se deschise de la sine.

— Cine este îngerul bun, care ne vine astfel în ajutor? strigă Sigognac. Şi prin ce miracol uşa asta cedează de bunăvoie, după ce s-a împotrivit atâta?

— Nu există nici înger, nici miracol, răspunse Chuiquita ieşind de după uşă şi ațintindu-şi asupra baronului privirea misterioasă şi liniştită.

— Unde este Isabella? strigă Sigognac, răscolind cu ochii încăperea slab luminată de lucirile tremurătoare ale unei mici lămpi.

Mai întâi n-o zări. Ducele de Vallombreuse, surprins de bruscă deschidere a canaturilor, se vârâse într-un colț, aşezând-o în spatele lui pe tânăra comediantă, pe jumătate leşinată de groază şi de oboseală; ea se lăsase în genunchi, cu capul rezemat de perete cu părul despletit şi fluturând, cu veşmintele în dezordine, cu capsele şi bumbii corsajului sfărâmate, într-atât se răsucise cu disperare între brațele răpitorului, care simțind că-i scapă prada, încercase zadarnic să-i fure câteva sărutări lascive, asemenea unui faun urmărit că târăşte o tânără fecioară în desişul pădurilor

— Se află aici, spuse Chiquita, în colțul ăsta, înapoia

seniorului Vallombreuse; dar ca să ai femeia trebuie să ucizi bărbatul.

— Să nu-ți pese de asta, am să-l omor, exclamă Sigognac, îndreptându-şi spada către tânărul duce, care îşi şi luase poziția de apărare.

— Vom vedea acest lucru, domnule căpitan Fracasse, cavaler al țigăncilor, răspunse tânărul duce cu un aer de total dispreț.

Lamele se încrucişau şi se urmăreau rotindu-se una în jurul celeilalte, cu acea încetineală prudentă de care se slujesc virtuozii scrimei în luptele ce se dau pe viață şi pe moarte. Vallombreuse nu era de forța lui Sigognac; însă el, aşa cum se cădea pentru un om de rangul lui, frecventase multă vreme academiile, udase de năduşeală multe cămăşi în sălile de arme şi lucrase cu cei mai buni maeştri. Aşadar nu ținea spada ca pe o mătură, dacă am folosi expresia disprețuitoare a lui Lampourde la adresa dueliştilor stângaci, care, după el, dezonorează meseria.

Ştiind cât de temut era adversarul său, tânărul duce se mărginea la defensivă, para atacurile şi nu dădea lovituri. Spera să-l extenueze pe Sigognac, care era obosit de atacul asupra castelului şi de duelul său cu Malartic, întrucât auzise prin uşa zangănitul spadelor. În acest timp, pe când înlătura lama baronului, cu mâna stângă căuta la piept un fluier mic de argint, atârnat de un lănțişor. Când dete de el, îl duse la buze şi scoase un sunet ascuțit şi prelung. Această mişcare era cât pe aci să-l coste scump; mult n-a lipsit ca spada baronului să-i țintuiască mâna pe gură; însă vârful, înălțat de o ripostă puțin cam tardiva, îi zgârie doar degetul cel gros. Vallombreuse îşi reluă poziția de apărare. Ochii săi aruncau priviri sălbatice, asemenea celor ale vrăjitorilor şi ale vasiliştilor[162], care au darul de-a ucide; un

---

[162] Vasilisc, animal din basme, care ucide cu privirea.

surâs de o răutate diabolică îi crispa colțurile gurii, radia de ferocitate satisfăcută şi fără să se facă descoperit, înainta spre Sigognac, atacându-l cu lovituri mereu parate.

Malartic, Lampourde şi Scapin priveau cu admirație lupta aceasta aşa de interesantă, de care atârna soarta bătăliei, capii celor două tabere duşmane aflându-se față în față şi luptând corp la corp. Scapin chiar adusese candelabrele din cealaltă cameră pentru ca rivalii să se poată vedea mai bine. Mişcătoare atenție!

— Nu combate rău micul duce, spuse Lampourde, apreciind în mod imparțial meritele, nu l-aş fi crezut în stare de o asemenea apărare; dar dacă întinde brațul este pierdut. Căpitanul Fracasse are brațul mai lung decât el. Ah! Drace, parada asta de semicerc este prea largă! Ce vă spuneam? Iată spada adversarului care trece prin deschizătură. Vallombreuse este atins; nu, a făcut-o retragere la timp. În acelaşi moment se auzi un zgomot vijelios şi paşi care se apropiau. O tăblie a uşii se desprinse cu un trosnet năpraznic, şi cinci sau şase lachei înarmați se repeziră cu furie în sală.

— Duceți de aici pe femeia aceasta, le strigă Vallombreuse şi luați la goană secăturile. Cât despre căpi-

tan, mă ocup eu de el şi alergă spre el cu spada întinsă.

Năvala ticăloşilor îl surprinse pe Sigognac. Strânse ceva mui puțin garda spadei, deoarece o urmărea din ochi pe Isabella, care leşinase de-a binelea şi pe care o duceau spre scară doi lachei, protejați de duce, iar spada lui Vallombreuse îl atinse uşor la încheietura mâinii. Aceasta zgârietură făcându-l iarăşi atent asupra situației în care se afla, îi expedie ducelui o lovitură violență care îl atinse deasupra claviculei şi îl făcu să se clatine. În acest moment Lampourde şi Scapin îi luau în primire pe lachei aşa cum se cuvenea; Lampourde îi ințepa cu spada cea lungă, ca pe nişte şobolani, iar Scapin le ciocănea capetele cu patul unui

pistol pe care îl culesese de pe jos. Văzându-şi stăpânul rănit, care se rezemă de perete şi se sprijinea de gardă spadei sale, cu figura acoperită de o paloare neobişnuită, aceste canalii nemernice, laşe la suflet şi fără curaj, părăsiră lupta şi o luară la picior. Este adevărat că Vallombreuse nu era iubit de slujitorii săi, pentru că se purta mai degrabă ca un tiran decât ca un stăpân şi îi brutaliza cu o ferocitate de necrezut.

— Ajutor, ticăloşilor! Ajutor! suspină el cu o voce slabă. Îl lăsaţi voi pe ducele vostru fără de sprijin şi fără de ajutor?

În vreme ce se petreceau aceste întâmplări, aşa cum am mai spus, Irod, cu un pas atât de uşor pe cât îi îngăduia corpolenţa sa, urcă scara cea mare, luminată, de la sosirea lui Vallombreuse la castel, cu un felinar mare, împodobit cu multe ornamente şi atârnat de un cordon de mătase. Ajunse pe palierul primului etaj chiar în momentul în care Isabella, despletită, palidă, înţepenită, era dusă ca o moartă de lachei. Crezu că, datorită împotrivirii ei virtuoase, tânărul duce o omorâse sau poruncise să fie ucisă, iar furia sa întreţinându-se la acest gând, tabări cu nişte lovituri grozave de spadă peste ticăloşi, care, surprinşi de această agresiune neaşteptată împotriva căreia nu se puteau apăra, având mâinile ocupate, deteră drumul prăzii şi o rupseră la fugă de parcă ar fi fost urmăriţi de Scaraoţchi în persoană.

Irod, aplecându-se, o ridică pe Isabella, îi rezemă capul de genunchiul său, îi puse mâna pe inimă şi se convinse că bătea încă. Fata părea să nu aibă nicio rană şi începu să suspine slab, asemenea cuiva care îşi recapăta încetul cu încetul cunoştinţa. În această situaţie, peste puţin timp, dete de el Sigognac, care se descotorosise de Vallombreuse, administrându-i acea furioasă lovitura cu vârful, tare admirată de Lampourde. Baronul îngenunche lângă prietena sa, îi luă mâinile într-ale sale şi cu o voce pe care Isabella o auzea nedesluşit, de parcă venea din străfundurile unui vis,

îi spuse:

— Revino-ți în fire, sufletul meu şi nu-ți mai fie teamă. Te afli în brațele prietenilor tăi şi nimeni nu va mai putea să-ți facă acum vreun rău.

Cu toate că nu deschisese încă ochii, un surâs plin de dor se schiță pe buzele fără de culoare ale Isabe-llei, iar degetele ei palide, umede de sudorile reci ale leşinului, strânseră aproape pe nesimțite mâna lui Sigognac. Lampourde privea cu un aer înduioşat acest grup emoționant, deoarece aventurile amoroase îl interesau, iar el pretindea că se pricepe mai bine decât oricare altul în treburile inimii.

Deodată, un semnal poruncitor din corn răbufni în liniştea care urmase după agitația furtunoasă a bătă-

liei. După câteva minute, semnalul se repetă cu o furie stridentă şi prelungă. Era un ordin al stăpânului căruia trebuia să te supui. Se auziră zornăituri de lanțuri. Un zgomot surd arăta că puntea fusese lăsată; un vârtej de roți bubui pe sub boltă şi la ferestrele scării scânteiară deodată lucirile roşii ale tortelor împrăştiate prin curte. Uşa vestibulului se trânti cu zgomot, iar paşi grăbiți răsunară în cămăruța sonoră de sub scară.

Numaidecât apărură patru lachei în livrele de zile mari, purtând lumânări de ceară aprinse, cu acel aer impasibil şi cu acel zel mut pe care îl au valeții de casă mare. Îndărătul lor se urca un bărbat cu înfățişare aristocratică, îmbrăcat din cap până în picioare în catifea neagră, împodobită cu ceaprazuri din jeuri. Un ordin din acelea pe care şi le rezervă regii şi principii sau pe care ei nu le acordă decât celor mai ilustre personaje, strălucea la pieptul său pe fondul închis al stofei. O dată ajunşi pe palier, lacheii se rânduiră la perete, ca nişte statui ce țin în mâna torțe, fără ca vreo mişcare a pleoapelor, fără ca vreo tresărire a muşchilor să trădeze în vreun chip faptul că priveau la spectacolul destul de ciudat totuşi ce se desfăşura sub ochii lor. Întrucât stăpânul nu

pronunțase încă niciun cuvânt, ei nu trebuiau să aibă vreo opinie.

Seniorul îmbrăcat în negru se opri pe palier. Cu toate că vârsta îi întipărise încrețituri pe frunte şi pe

obraji, cu toate că îi îngălbenise pielea feței şi îi albise părul, puteai încă să recunoşti în el originalul portretului care atrăsese privirile Isabellei în clipele sale de restrişte şi căruia i se rugase fierbinte ca unui chip de prieten. Era prințul, tatăl lui Vallombreuse. Fiul purta numele unui ducat, aşteptând ca ordinea naturală a succesiunilor să-l facă, la rândul său, cap de familie.

La vederea Isabellei, susținută de Irod şi de Sigognac şi căreia paloarea sa, fără un pic de sânge, îi dădea înfățişarea unei moarte, prințul ridică brațele către cer, suspinând.

— Am ajuns prea târziu, spuse el, cu toată strădania pe care mi-am dat-o şi se pleca către tânăra comedianta, luându-i mâna inertă.

Pe mâna ei, albă ca şi cum ar fi fost sculptată în alabastru, strălucea la degetul inelar un inel, în care era prins un ametist destul de mare. Bătrânul senior păru peste măsură de tulburat la vederea inelului. Îl scoase din degetul Isabellei cu un tremur convulsiv, făcu semn unuia din lacheii ce purtau torțe să se apropie şi la lumina ei mai vie descifra blazonul gravat în piatră, apropiind inelul foarte mult de lumină şi apoi îndepărtându-l, pentru a observa mai bine amănuntele, cu vederea sa de om bătrân.

Sigognac, Lampourde şi Irod urmăreau cu nelinişte gesturile fără noimă ale prințului şi schimbările fizionomiei sale la vederea acestei bijuterii pe care părea s-o recunoască tare bine şi pe care o sucea şi o răsucea în mâini, ca şi cum nu s-ar fi putut hotărî să împărtăşească un gând dureros.

— Unde este Vallombreuse, strigă el, în sfârşit, cu o voce tunătoare, unde este acest monstru nedemn de neamul meu?

El recunoscuse, nemaiputând fi nicio îndoială, în acest giuvaier, inelul împodobit cu un blazon imaginar cu care îşi sigila odinioară scrisorile pe care-i le trimitea Corneliei, mama Isabellei.

Cum de se găsea acest inel la degetul tinerei actriţe răpite de Vallombreuse şi de la cine îl avea ea oare? „Să fie ea fața Corneliei şi a mea? îşi spunea prinţul. Meseria ei de comediantă, vârsta, chipul ei unde se regăsesc câteva trăsături îndulcite ale mamei sale, totul se potriveşte şi mă face să cred acest lucru. Atunci, acest blestemat de libertin se ţinea după sora lui; dragostea asta este un incest; oh! Cumplit mai sunt pedepsit pentru o greşeală veche!”

Isabella deschise în sfârşit ochii, iar prima ei privire îl întâlni pe prinţ, ce ţinea în mâna inelul pe care i-l scosese din deget. I se păru că mai văzuse acest chip, dar tânăr încă, fără păr alb şi fără barbă căruntă. Ai fi spus că este copia îmbătrânită a portretului aşezat deasupra căminului. La vederea lui inima Isabellei fu copleşită de un sentiment de adâncă veneraţie. Mai văzu lângă ea pe viteazul Sigognac şi pe bunul Irod, amândoi sănătoşi şi teferi, iar spaimelor luptei le urmă liniştea mântuirii. Nu mai avea de ce să se teamă, nici pentru prietenii ei, nici pentru ea. Ridicându-se pe jumătate, îşi înclină capul în faţa prinţului, care o contemplă cu o atenţie pătimaşă şi părea să caute în trăsăturile tinerei fete o asemănare cu un model odinioară mult iubit.

— Domnişoară, cine v-a dat acest inel care îmi redeşteaptă anumite amintiri? Este al dumneavoastră de multă vreme? întreba bătrânul senior cu emoţie în glas.

— Îl am din copilăria mea şi este unica moştenire pe care am primit o de la mama, răspunse Isabella.

— Şi cine era mama dumneavoastră, ce făcea ea? întrebă prinţul cu un interes sporit.

— Se numea Cornelia, adăugă cu modestie Isabella şi era

o biată comediantă de provincie care juca în roluri de regine şi de prinţese tragice, în trupa din care fac încă parte.

— Cornelia! Nu mai poate fi nicio îndoială, rosti prinţul tulburat, da, ea este; dar, stăpânindu-şi emoţiile, îşi reluă un aer măreţ şi calm şi îi spuse Isabellei:

— Îngăduie-mi să păstrez acest inel. Am să-ţi l înapoiez atunci când va trebui.

— Se afla la adăpost în mâinile senioriei voastre, răspunse tânăra comediantă, în mintea căreia, printre amintirile învăluite în ceaţă ale copilăriei, se profila amintirea unui chip pe care, în vremea când era micuţă, îl văzuse aplecându-se peste leagănul ei.

— Domnilor, rosti prinţul, aţintindu-şi privirea hotărâtă şi deschisă asupra lui Sigognac şi a tovarăşilor săi, în orice altă împrejurare aş putea să găsesc stranie prezenţa dumneavoastră înarmată în castelul meu; însă cunosc motivul care v-a făcut să năvăliţi în acest lăcaş, până astăzi respectat cu sfinţenie. Violenţa atrage după sine violenţa şi o justifică. Voi închide ochii asupra celor ce s-au petrecut. Dar unde este ducele de Vallombreuse, acest fiu degenerat care îmi dezonorează bătrâneţile?

Ca şi cum ar fi răspuns la chemarea tatălui său, Vallombreuse apăru chiar în aceeaşi clipă în pragul sălii, susţinut de Malartic; era groaznic de palid, iar mâna sa crispată apăsa o batistă la piept. Mergea cu toate acestea, dar aşa cum merg fantomele, fără să ridice picioarele. O voinţă teribilă, cu preţul unui efort ce dădea trăsăturilor sale imobilitatea unei măşti săpate în marmură, doar ea îl ţinea pe picioare. Auzise glasul tatălui său, de care, oricât de ticăloşit ar fi fost, se temea încă şi spera să-şi ascundă rana căpătată. Îşi muşcă buzele ca să nu strige şi îşi înghiţea spuma însângerată ce îi înflorea la colţurile gurii; îşi scoase chiar şi pălăria, cu toată durerea atroce pe care i-o provoca ridicarea braţului şi rămase astfel descoperit şi tăcut.

— Domnule, rosti prințul, faptele dumitale nesocotite depăşesc toate limitele şi duci o asemenea viață destrăbălată, încât voi fi silit să implor regelui, pentru dumneata, favoarea unei temnițe sau a unui exil perpetuu. Răpirea, sechestrarea, violul, acestea nu mai înseamnă aventuri amoroase şi dacă pot să trec cu vederea din rătăcirile unei tinereți destrăbălate, nu voi scuza niciodată crima plănuită la rece. Ştii oare, monstrule, continuă el, apropiindu-se de Vallombreuse şi vorbindu-i la ureche, aşa încât să nu fie auzit de altcineva, ştii cine este această fată, Isabella aceasta pe care ai răpit-o cu toată împotrivirea ei virtuoasă?... Este sora ta!

— Fie că ea să-l înlocuiască pe fiul ce-l vei pierde! răspunse Vallombreuse, cuprins de o sfârşeală ce făcu să-i apară pe fața lividă sudorile agoniei; însă nu sunt vinovat aşa cum socoteşti. Isabella este neprihănită, iau mărturie pe Dumnezeu în fața căruia mă voi înfățişa. Moartea nu are obiceiul să mintă şi poate fi crezut cuvântul unui gentilom care îşi dă sfârşitul!

Această frază fusese rostită destul de tare spre a fi auzită de toți. Isabella îşi întoarse frumoşii ei ochi scăldați în lacrimi către Sigognac şi citi pe chipul acestui îndrăgostit desăvârşit că, spre a crede în virtutea celeia pe care o iubea, nu aşteptase mărturisirea in extremis a lui Vallombreuse.

— Dar ce ai? întrebă prințul, întinzând mâna către tânărul duce, care se clătină, cu tot sprijinul lui Malartic.

— Nimic, tată, răspunse Vallombreuse de abia mai rostind cuvintele... nimic... mor! Şi se prăvăli deodată pe dalele palierului, fără ca Malartic să-l poată reține.

— N-a căzut în nas, spuse în chip sentențios Jacquiemin Lampourde, nu este decât un leşin; poate să mai scape. Noi ăştia, care mânuim spadă, ne pricepem mai bine în treburile astea decât oamenii cu lanțete şi decât spițerii.

— Un doctor! Un doctor! strigă prințul, uitând la această

privelişte de toate sentimentele de ură şi de ostilitate. Poate că mai există vreo speranță. Dăruiesc o avere celui care îmi va salva copilul, ultimul vlăstar al unei nobile seminții! Duceți-vă o dată! Ce faceți acolo? Alergați, porniți în goană!

Doi dintre lacheii impasibili care luminaseră cu torțele lor această scenă, fără să clipească măcar din ochi, se desprinseră de lângă perete şi se grăbiră să execute ordinele stăpânului lor. Alte slugi ridicară trupul lui Vallombreuse cu toate precauțiile ce se pot închipui şi la ordinul tatălui său, îl transportară în apartamentul lui, unde îl întinseră pe pat.

Bătrânul senior urmări jalnicul cortegiu cu o privire în care durerea gonise mânia. Vedea cum i se sfârşeşte neamul cu acest fiu iubit şi urât în acelaşi timp, dar ale cărui vicii le uită în acest moment pentru a nu-şi reaminti decât de calitățile lui strălucite. O melancolie adâncă îl năpădea şi rămase câteva minute cufundat într-o tăcere pe care o respectară toți cei de față.

Isabella, care îşi revenise cu totul după leşin, stătea în picioare, cu ochii aplecați lângă Sigognac şi Irod, îndreptându-şi cu o mână ruşinoasă dezordinea veşmintelor. Lampourde şi Scapin, ceva mai îndărăt, se retrăgeau în lături ca nişte personaje de al doilea plan, iar în cadrul uşii se vedeau capetele curioase ale duelgiilor, care luaseră parte la luptă şi care nu erau prea liniştiți în privința soartei lor, întrucât se temeau să nu fie trimişi la galere sau la spânzurătoare, că unii care îl ajutaseră pe Vallombreuse în acțiunile sale pline de răutate.

În sfârşit, prințul întrerupse această tăcere supărătoare şi spuse:

— Părăsiți castelul în această clipă, voi toți care v-ați pus în slujba patimilor urâte ale fiului meu. Sunt prea gentilom pentru a face treaba arcaşilor şi a călăului; fugiți cât mai repede, dispăreți din ochii mei, vârâți-vă în vizuinile voastre de hoți. Justiția se va pricepe să vă regăsească acolo.

Complimentul nu era prea amabil; însă n-ar fi fost momentul potrivit să arate o susceptibilitate prea deosebită. Duelgiii, pe care Lampourde îi dezlegase încă de la începutul acestei scene, o luară la sănătoasa, cu Malartic în frunte.

După ce dispărură, tatăl lui Vallombreuse o lua pe Isabella de mână şi desprinzând-o din grupul în care se găsea, o aşeză lângă el şi îi spuse:

— Rămâi aşa, domnişoară; locul dumitale este de acum înainte alături de mine. E tot ceea ce se poate acum, să-mi redai o fiică, deoarece mi-ai luat un fiu. Şi îşi şterse o lacrimă care, fără voia lui, i se revărsase peste pleoapă. Apoi, întorcându-se către Sigognac cu un gest de nobleţe incomparabilă, rosti: Domnule, puteţi pleca cu tovarăşii dumneavoastră. Isabella nu are nimic de ce să se teamă lângă tatăl ei, iar acest castel va fi de aici înainte căminul ei. Acum, când familia ei este cunoscută, nu se cuvine ca fiica mea să se întoarcă la Paris. O plătesc destul de scump pentru a o păstra. Cu toate că mă costă nădejdea perpetuării unui neam, vă mulţumesc că i-aţi cruţat fiului meu săvârşirea unei fapte ruşinoase, dar ce spun? A unei crime abominabile! Prefer pe blazonul meu o pată de sânge unei pete de noroi. Deoarece Vallombreuse era un infam, bine aţi făcut că-l aţi ucis; v-aţi purtat ca un adevărat gentilom şi m-am încredinţat că sunteţi într-adevăr, proteguind lipsa de apărare, inocenţa şi virtutea. Era dreptul dumneavoastră. Onoarea salvată a fiicei mele răscumpăra moartea fratelui ei. Iată ceea ce îmi spune raţiunea; dar inima mea de părinte murmură şi ar putea să mă năpădească gânduri nedemne de răzbunare, pe care să nu fiu în stare să le stăpânesc. Plecaţi, n-am să purced la nicio urmărire şi voi încerca să uit că o necesitate neîndurătoare a îndreptat spada dumneavoastră asupra pieptului fiului meu!

— Senior, răspunse Sigognac cu tonul celui mai profund

respect, țin într-atât demult seama de durerea unui tată, încât aş fi acceptat ofensele cele mai jignitoare şi mai amare, fără să scot o vorbă, cu toate că în acest conflict nenorocit loialitatea mea nu-şi poate face niciun reproş. N-aş voi să rostesc nimic, spre a mă justifica în ochii dumneavoastră, care să acuze pe nefericitul duce de Vallombreuse; dar să fiți convins că nu l-am urmărit, ca el s-a aruncat singur în calea mea şi că am făcut totul şi asta în mai multe întâlniri, pentru a-l cruța. Aici, chiar furia să oarbă e cea care l-a azvârlit în spada mea. O las în mâinile dumneavoastră pe Isabella, care îmi este mai scumpă decât viața şi mă retrag, mâhnit până la capătul zilelor din pricina acestei triste victorii, pentru mine o adevărată înfrângere, deoarece îmi năruieşte fericirea. Ah! Era mai bine să fi fost ucis şi victimă decât ucigaş!

După aceasta, Sigognac îl salută pe prinț şi aruncând Isabellei o lungă privire plină de iubire şi de re-

gret, coborî treptele scării, urmat de Scapin şi Lampourde, nu fără a întoarce de mul multe ori capul, ceea ce îi îngăduia s-o vadă pe tânăra fată rezemată de balustradă, de teamă să nu leşine, ducându-şi batista în ochii înecați în lacrimi. Să fi plâns ea moartea fratelui ei ori plecarea lui Sigognac?

Noi credem că plângea din pricina plecării lui Sigognac, întrucât aversiunea pe care i-o inspiră Vallombreuse nu avusese încă timpul să se preschimbe la ea în tandrețe, la neaşteptată revelație a rudeniei. Cel puțin baronul, oricât de modest ar fi fost, judeca astfel şi ciudat lucru e şi inima omului, se îndepărtă consolat prin lacrimile vărsate de cea pe care o iubea.

Sigognac şi trupa sa ieşiră din castel trecând peste punte şi pe când mergeau de-a lungul şanțului spre a se duce să-şi ia caii din păduricea unde îi lăsaseră, auziră un glas ce se văicărea, înălțându-se din şanț chiar din locul astupat de

copacul prăvălit. Era portarul teatrului, care nu izbutise să se descurce din încâlceala ramurilor şi care strigă după ajutor de ți se rupea inima, nemaiavând decât capul în afara apei şi fiind în pericol să înghită acest neplăcut lichid, pe care îl ură mai mult decât o doctorie amară ca fierea, ori de câte ori deschidea pliscul spre a chema în ajutor. Scapin, care era foarte agil şi mlădios la trup, se săltă pe copac şi îl pescui îndată pe portar, de pe care curgeau şiroaie de apă şi de ierburi acvatice.

Caii nu se mişcaseră de sub umbrarul lor şi în curând, încălecați de călăreții noştri, apucară din nou drumul Parisului, într-un ritm vioi.

— Ce părere aveți, domnule baron, despre toate aceste întâmplări? îl întrebă Irod pe Sigognac, care călărea lângă el. Se însăilează ca un final de tragicomedie. Cine s-ar fi aşteptat, în mijlocul încăierării, la intrarea seniorială a acestui tată, precedat de torțe, venind să pună frâu nebuniilor tinereşti, care cam depă-şiseră măsura, ale domnului, fiul său? Şi aceasta recunoaştere a Isabellei cu ajutorul unui inel în care era incrustată o pecete blazonată, n-am mai văzut-o oare noi la teatru? La urma urmei, pentru că teatrul este imaginea vieții, viața trebuie să-i semene, la fel cum un original seamănă cu portretul său. Auzisem mereu spunându-se în trupă că Isabella era de obârşie nobilă. Blazius şi Leonarda îşi aminteau chiar că l-au văzut pe prinț, care nu era încă decât duce, pe vremea când îi făcea curte Corneliei. Nu o singură dată a îndemnat- o Leonarda pe tânăra fată să-şi caute tatăl; dar ea, blândă şi nepretențioasă, n-a întreprins nimic, nevoind să intre cu de-a sila într-o familie care poate că ar fi respins-o şi s-a mulțumit cu soarta ei modestă.

— Da, cunoşteam faptele acestea, răspunse Sigognac; fără a acorda de altminteri importanță acestei ilustre obârşii, Isabellei mi-a povestit viața mamei sale şi mi-a

vorbit despre inel. Se vedea de altfel bine, după gingăşia sentimentelor amabilei fete, că în vinele ei curge un sânge nobil. Aş fi ghicit acest lucru chiar de nu mi-ar fi spus. Frumuseţea sa castă, fină şi pură îi trăda obârşia. De aceea dragostea ce-i o purtam a fost întotdeauna însoţită de timiditate şi de respect, deşi curtenia îşi ia vânt uşor cu comediantele. Dar ce fatalitate ca acest blestemat de Vallontbreuse să fie tocmai fratele ei! Între noi doi există acum un cadavru; un râu de sânge ne separă şi cu toate acestea, nu puteam să-i salvez onoarea decât prin această moarte. Nenorocit ce sunt! Eu însumi am înălţat obstacolul de care trebuie să se zdrobească dragostea mea şi mi-am ucis nădejdea cu spada ce-mi apăra comoara. Pentru a păstra femeia pe care o iubesc, mi-am îndepărtat-o pe vecie. Cu ce obraz mă voi înfăţişa, având mâinile înroşite de sânge, înaintea Isabellei îndoliate? Vai! Acest sânge l-am vărsat pentru propria ei apărare, dar era sânge de frate! Chiar dacă ea m-ar ierta şi m-ar vedea fără ură, prinţul, care are acum asupra ei dreptul de tată, l-ar izgoni, blestemându-l, pe ucigaşul fiului său. Oh! M-am născut într-o zodie păcătoasă.

— Toate astea sunt, fără îndoială, vrednice de plâns, răspunse Irod, dar buclucurile Cidului şi ale Himenei erau de altminteri mai încurcate, aşa cum se vede în piesa domnului Pierre de Corneille şi cu toate acestea, după multe lupte între dragoste şi datorie, ele au luat sfârşit printr-o înţelegere ca între prieteni nu fără câteva antiteze şi agudezas-uri, puţin cam trase de păr, după gustul spaniol, dar de un efect grozav în teatru. Vallombreuse nu e fratele Isabellei decât dinspre unul din părinţi. N-au supt laptele de la acelaşi sân şi nu s-au cunoscut ca rude decât câteva minute, ceea ce micşorează mult ura. Şi de altminteri tânăra noastră nici nu voia să-l vadă în ochi pe acest gentilom pătimaş, care o urmărea cu galanteria sa violentă şi scandaloasă. Prinţul însuşi nu era deloc mulţumit de fiul

său, care era feroce ca Nero, desfrânat ca Heliogabal, pervers ca Satana şi care ar fi fost de douăzeci de ori spânzurat până acum, de n-ar fi avut calitatea de duce. Nu-ți pierde aşadar toate speranțele. Poate că lucrurile au să ia o întorsătură mai favorabilă decât gândeşti.

— De-ar da Dumnezeu, bunul meu Irod, răspunse Sigognac, dar mi-a fost dat să n-am parte de fericire. Ghinionul şi ursitoarele cocoşate şi rele la suflet m-au întâmpinat la naştere, într-adevăr, ar fi fost mai bine pentru mine să fiu ucis, deoarece, prin sosirea tatălui ei, virtutea Isabellei ar fi fost salvată fără de moartea lui Vallombreuse şi apoi, trebuie să-ți mărturisesc totul, nu ştiu ce groază m-a pătruns cu un fior de gheață până în măduva oaselor, când l-am văzut pe acel tânăr frumos, atât de plin de viață, de foc şi de pasiune, cum se prăbuşeşte deodată, țeapăn, rece şi palid, la picioarele mele. Irod, moartea unui om este un lucru grav şi cu toate că nu mă încearcă remuşcările, întrucât n-am făptuit o crimă, îl văd acolo pe Vallombreuse întins, cu părul răspândit pe marmura scării şi cu o pată roşie la piept.

— Toate acestea sunt năluciri, rosti Irod, l-ați ucis după toate regulile. Conştiința dumneavoastră poate să fie liniştită. Un galop bun vă va risipi aceste scrupule provocate de friguri şi de răcoarea nopții. La ce trebuie să vă gândiți numaidecât, e să părăsiți Parisul şi să porniți spre un loc de refugiu unde să fiți dat uitării. Moartea lui Vallombreuse va face valva la Curte şi în oraş, oricâtă grijă s-ar depune spre a fi ascunsă. Şi cu toate că nu este deloc iubit, s-ar putea să vi se caute ceartă. Şi acum, fără să mai pierdem vremea vorbind, să dăm pinteni cailor şi să înghițim panglica de şosea ce se întinde în fața noastră, plictisitoare şi cenuşie, între două rânduri de cozi de mătură, sub licărirea înghețată a lunii.

Caii, îndemnați cu călcâiul, se aşternură mai repede la

drum; dar, în timp ce ei călătoresc, să ne reîntoarcem la castel, tot atât de potolit acum pe cât era de zgomotos ceva mai înainte şi să intrăm în camera în care slugile l-au aşezat pe Vallombreuse. Un sfeşnic cu mai multe braţe, pus pe o măsuţă, răspândea în încăpere o lumină ale cărei raze cădeau pe patul tânărului duce, nemişcat ca un cadavru şi care părea şi mai palid pe fondul cărămiziu al pierderilor şi al apelor roşii ale mătasei. Căptuşeala din lemn de abanos a pereţilor, încrustată cu împletituri din aramă, se ridică până la înălţimea unui om şi slujea de baza unei tapiţerii mari ce înfăţişa povestea Medeei şi a lui Iason, plină toată de omoruri şi de vrăjitorii sinistre. Aici o vedeai pe Medeea tăindu-i în bucăţi pe Peleas, sub pretextul că îl reîntinereşte ca pe Iason. Dincolo, soţie geloasă şi mamă denaturată, îşi strângea de gât copiii. Pe un alt cadru, o puteai vedea fugind, beată de răzbunare, în carul ei tras de balauri ce scuipau foc. Fără îndoială, tapiţeria era frumoasă şi de preţ şi lucrată de o mână de meşter; dar aceste subiecte de mitologie feroce aveau un nu ştiu ce lugubru şi crud, care trăda firea sălbatică a celui care le alesese. În fundul patului, perdelele ridicate îţi îngăduiau să-l vezi pe Iason luptând cu monstruoşii tauri de aramă, apărătorii Lânii de aur şi ai fi putut spune că Vallombreuse, zăcând neînsufleţit sub ei, era una din victimele lor.

Veşminte de o elegantă cu totul strălucită, încercate şi apoi dispreţuite, erau aruncate ici şi colo pe scaune, iar într-un cornet mare de Japonia, împodobit cu desene albastre şi roşii, aşezat pe o masă din lemn de abanos, aşa cum erau toate mobilele din cameră, era aşezat un buchet magnific, alcătuit din cele mai rare flori, menit să-l înlocuiască pe acela care fusese refuzat de Isabella, dar care nu ajunsese la destinaţie din pricina atacului neprevăzut al castelului. Florile, larg deschise şi superbe, mărturie, încă proaspătă a unei preocupări galante, alcătuiau un ciudat contrast cu

trupul întins fără de mişcare, iar un moralist ar fi găsit acolo material berechet ca să filosofeze.

Aşezat într-un fotoliu, lângă pat, prințul privea cu ochii întunecați la figura tot atât de albă ca şi dantelele pernei ce se revărsau în jurul ei. Paloarea însăşi îi făcea trăsăturile mai delicate şi mai pure. Toate aspectele vulgare pe care viața le poate întipări pe o figură omenească dispăreau aici într-o seninătate marmoreană şi nicicând Vallombreuse nu fusese mai frumos. Niciun suflu nu părea să iasă din buzele sale întredeschise, iar rodiile lor făcuse loc violetelor morții. Contemplând acest trup fermecător, care curând avea să se risipească în neființă, prințul uita că din el se desprinsese un suflet de demon şi se gândea cu tristețe la acest nume mare pe care secole trecute i-l lăsaseră moştenire cu smerenie şi care nu avea să mai ajungă în veacurile viitoare. Ceea ce deplângea era mai mult decât moartea fiului său, era moartea casei sale: o durere necunoscută de burghezi şi de țărani. Ținea mâna înghețată a lui Vallombreuse între mâinile sale şi simțind

un pic de căldură, nu se gândea că venea de la el şi se lăsă în voia unei speranțe himerice.

Isabela stătea dreaptă la picioarele patului, cu mâinile împreunate, rugându-se lui Dumnezeu, cu toată căldura sufletului, pentru acest frate a cărui moarte o provocase în chip nevinovat şi care plătea cu viața crima de-a fi iubit prea mult, crimă pe care femeile o iartă bucuros, mai cu seama atunci când ele sunt pricina.

— Şi acest doctor care nu mai soseşte! exclamă prințul cu nerăbdare, poate că mai există vreun remediu.

Pe când rostea aceste cuvinte, se deschise uşa şi apăru chirurgul, însoțit de un învățăcel care îi ducea geanta cu instrumentele. După un salut uşor, fără să scoată o vorbă, merse drept la patul unde zăcea tânărul duce, îi pipăi pulsul, îi puse mâna pe inimă şi făcu un semn de

descurajare. Totuşi, pentru a da deciziei sale o certitudine ştiinţifică, scoase din buzunar o oglindă mică din oţel lustruit şi o apropie de buzele lui Vallombreuse, iar apoi o examină cu atenţie; un nor uşor se formase pe suprafaţa metalului şi îl întunecă. Doctorul, mirat, repetă experienţa. O nouă ceaţă acoperi oţelul. Isabella şi prinţul urmăreau cu mare îngrijorare gesturile chirurgului, a cărui faţă se mai descreţise un pic.

— Viaţa nu s-a stins cu totul, rosti el în sfârşit, întorcându-se către prinţ şi ştergându-şi oglinda; rănitul

respira încă şi atâta timp cât moartea nu şi-a pus gheara pe un bolnav, exista speranţe. Dar, cu toate acestea, nu vă lăsaţi cuprinşi de o bucurie prea timpurie, care v-ar face apoi durerea şi mai amară: am spus că domnul duce de Vallombreuse nu şi-a dat suflarea de pe urmă; asta-i totul. De aici până la a-i reda sănătatea e cale, nu glumă. Acum îi voi examina rana, care s-ar putea să nu fie mortală, deoarece nu l-a ucis imediat.

— Să nu rămâi aici, Isabella, rosti tatăl lui Vallombreuse, asemenea privelişti sunt prea tragice şi prea sfâşietoare pentru o fată tânără. Ai să fii înştiinţată despre decizia doctorului după ce îşi va termina examenul.

Tânăra se retrase, condusă de un lacheu, care o duse într-un alt apartament, întrucât acela pe care îl oc-upa era încă în neorânduială şi devastat din pricina luptei ce se dăduse acolo.

Ajutat de învăţăcelul sau, chirurgul desfăcu tunica lui Vallombreuse, sfâşie cămaşa şi descoperi pieptul, tot atât de alb ca şi ivoriul, pe care ieşea la iveală o rană îngustă şi triunghiulară, împodobită de câteva picături de sânge. Rana sângerase puţin. Sângele cursese înăuntru; discipolul lui Esculap răsfrânse buzele ranei şi o cercetă. O tresărire uşoară contractă faţa rănitului, ai cărui ochi rămâneau tot închişi şi care nu se muşca mai mult decât o statuie de pe

un mormânt, dintr-o capelă de familie.

— Îmi place lucrul ăsta, exclamă chirurgul, observând contracția dureroasă: suferă, deci trăieşte. Sensibilitatea aceasta e de bun augur.

— Nu-i aşa că va trăi? rosti prințul; dacă îl vei salva, am să te fac bogat, am să-ți îndeplinesc toate dorințele; ce-mi vei cere, vei dobândi.

— Oh! Să nu ne grăbim aşa, spuse doctorul, eu nu răspund încă de nimic: spada a străbătut partea de sus a plămânului drept. Cazul este grav, foarte grav. Cu toate acestea, cum bolnavul este tânăr, viguros, clădit – de n-ar fi fost această blestemată rană – să trăiască o sută de ani, s-ar putea să scape, afară numai de nu s-or ivi complicații neprevăzute: există, pentru cazuri asemănătoare, exemple de vindecare. Natura are atâtea resurse la oamenii tineri! Seva vieții ce se afla încă în ascensiune repară atât de repede pierderile şi îndreaptă atât de bine stricăciunile! Cu ajutorul ventuzelor şi al scarificărilor am să încerc să eliberez pieptul de sângele care s-a răspândit înăuntrul său şi care ar fi sfârşit prin a-l sufoca pe domnul duce, dacă n-ar fi căzut, din fericire, pe mâinile unui om de ştiință, caz rar în aceste sate şi castele îndepărtate de Paris. Hai, secătură, urmă el adresându-se învățăcelului său, în loc să te zgâieşti la mine ca la panoramă, cu ochii rotunzi şi holbați, mai bine înfăşoară fesele şi împătureşte compresele ca să pun primul bandaj.

Operația o dată terminată, chirurgul îi spuse prințului:

— Porunciți, vă rog, seniore, să ni se pună un pat de campanie într-un colț al camerei şi să ni se servească ceva de mâncare, întrucât eu şi cu elevul meu vom veghea cu schimbul la căpătâiul domnului duce de Vallombreuse. Este important să fiu aici, să observ cu atenție fiecare simptom, să-l combat dacă este neprielnic, să-l ajut dacă este favorabil. Aveți încredere în mine, seniore şi să fiți convins

că tot ceea ce ştiinţa omenească poate întreprinde pentru a salva o viaţă, va fi făcut cu îndrăzneală şi cu prudenţă. Înapoiaţi-vă în apartamentele dumneavoastră, răspund de viaţa domnului, fiul dumneavoastră... până mâine.

Ceva mai calmat datorită acestei asigurări, tatăl lui Vallombreuse se retrase la el, unde, din oră în oră, un lacheu venea să-i aducă veşti despre starea tânărului duce.

În nouă locuinţă ce-i fusese destinată, Isabella o găsi pe aceeaşi cameristă, posomorâtă şi sălbatică, ce o aştepta spre a-i ajuta să se dezbrace, numai că expresia figurii sale era cu totul schimbată. În ochii ei strălucea o vâlvătaie ciudată şi bucuria vie a urii satisfăcute îi lumina chipul palid. Răzbunarea, ajunsă în sfârşit la soroc, a unei insulte necunoscute şi mistuită în tăcere, în turbarea rece a neputinţei, o transformase dintr-un spectru mut într-o femeie vie. Îi aranjă frumoasele cosite ale Isabellei cu o veselie ascunsă fără de îndemânare, îşi trecea cu multă bunăvoinţă braţele prin mânecile cămăşii de noapte, îngenunchea spre a o descălţa şi părea tot atât de blândă pe cât se arătase de ursuză mai înainte. Buzele ei, atât de bine pecetluite nu demult, clocoteau de întrebări. Însă Isabella, preocupată de întâmplările furtunoase petrecute în acea seară, nu lua în seama nimic din toate acestea şi nici nu remarcă încruntarea sprâncenelor şi chipul mânios al fetei, când un slujitor veni să spună că nu era pierdută orice speranţă în privinţa domnului duce. La auzul acestei veşti, bucuria dispăru de pe chipul ei întunecat, luminat pentru o clipă şi îşi reluă înfăţişarea posomorâtă până în momentul în care stăpâna sa îi îngădui să plece, cu un gest binevoitor.

Culcată într-un pat moale, tocmai bine făcut spre a-i servi de altar lui Morfeu şi pe care, cu toate acestea, somnul nu se grăbea să-l viziteze, Isabella căuta să-şi dea seama de sentimentele pe care-i le provoca această întorsătură bruscă a destinului. Ieri încă, ea nu era decât o biată comediantă,

fără alt nume decât porecla cu care era trecută pe afişele de la colțurile răspântiilor, Astăzi, o persoană cu mare vază o recunoştea drept fiica sa; ea, floare umilă, se altoia pe una din ramurile acestui puternic arbore genealogic ale cărui rădăcini se afundau atât de departe în trecut şi care, pe fiecare cracă, purta câte un personaj ilustru, un erou! Acest prinț atât de venerabil şi care nu avea drept superiori decât capetele încoronate, era tatăl ei. Teribilul duce de Vallombreuse, atât de frumos în ciuda perversității sale, se schimbă din îndrăgostit în frate şi dacă avea să supraviețuiască, pasiunea sa fără îndoială se va stinge într-o prietenie curată şi calmă. Acest castel, altădată închisoarea ei, îi devenise cămin; se află aici la ea acasă, iar slujitorii o ascultau cu un respect care nu mai avea nimic forțat sau simulat. Toate visele pe care le-ar fi putut făuri ambiția cea mai nesăbuită, soarta îşi luase asupra ei să le îndeplinească în folosul ei şi fără ca ea să ia parte în vreun fel. Din ceea ce părea că va fi pierzania ei, norocul răzbătuse surâzător, de necrezut, mai presus de orice aşteptări.

Cu toate că era atât de copleşită de fericire, Isabella se miră că n-o încearcă sentimentul unei bucurii mai mari; sufletul ei trebuia să se obişnuiască cu lumea aceasta de gânduri, atât de nouă. Poate că, fără să-şi dea bine seama, regreta chiar viața de teatru; însă ceea ce domina totul era gândul la Sigognac. Această schimbare în situația ei o îndepărta sau o apropia oare de îndrăgostitul atât de desăvârşit, de devotat, de curajos? Săracă fiind, ea nu-l acceptase de soț de teamă să nu-i fie o piedică în calea norocului său; bogată, însemna pentru ea o datorie deosebit de scumpă să-i ofere mâna. Fiica recunoscută a unui prinț, putea să devină foarte bine baroana de Sigognac. Dar baronul era ucigaşul lui Vallombreuse. Mâinile lor nu s-ar fi putut uni deasupra unui mormânt. Dacă tânărul duce nu avea să-şi dea sfârşitul, poate că avea să păstreze de pe

urma rănii şi mai cu seamă de pe urma înfrângerii, întrucât la el orgoliul era mai sensibil decât carnea, o îndelungă duşmănie. Dinspre partea sa, prinţul, oricât de bun şi de generos ar fi fost, era în stare să nu vadă cu ochi buni pe acela care era cât pe aci să-i răpească fiul; putea, de asemenea, să dorească pentru Isabella o altă alianţă; dar, în forul ei interior, tânăra fată îşi promise să fie credincioasă iubirii sale de comediantă şi să ia mai degrabă drumul călugăriei decât să accepte drept soţ un duce, un marchiz, un conte, chiar dacă pretendentul ar fi fost nespus de frumos şi înzestrat ca un prinţ din basme.

Mulţumită de această hotărâre, era pe cale să adoarmă când un zgomot uşor o făcu să redeschidă ochii; şi o zări pe Chiquita la picioarele patului, privind o în tăcere, cu un aer gânditor.

— Ce vrei, scumpa mea copilă? o întrebă Isabella, cu vocea cea mai blândă, aşadar n-ai plecat cu cei-

lalţi? Dacă doreşti să rămâi lângă mine, te voi ţine, întrucât mi-ai făcut multe servicii.

— Te iubesc mult, răspunse Chiquita; dar nu pot să rămân cu tine atâta timp cât va trăi Agostin. Pe fierul armelor din Albaceta stă scris: „Soy de un dueño”, ceea ce înseamnă: „Eu nu am decât un stăpân”, cuvinte frumoase, demne de oţelul credincios. Am o dorinţă totuşi. Dacă găseşti că am plătit colierul de mărgăritare, sărută-mă. N-am fost sărutată vreodată. Trebuie să fie atât de bine!

— Oh! Din toată inima! rosti Isabella, luând capul copilei şi sărutând o pe obrajii oacheşi, care se împurpurară, într-atât de puternică îi era emoţia.

— Acum, adio! exclamă Chiquita, care îşi recăpătase calmul obişnuit.

Era pe cale să se retragă aşa cum venise, când zări pe masa cuţitul pe care i-l dăduse tinerei comediante şi pe care o învăţase cum să-l mânuiască spre a se apăra de atacurile

lui Vallombreuse; îi spuse Isabellei:

— Iau cuțitul, nu mai ai nevoie de el.

Şi dispăru.

XVIII
În familie

Chirurgul garantase până a doua zi de viața lui Vallombreuse. Promisiunea fusese îndeplinită. Pătrun-zând în camera aflată în neorânduială, în care zăceau pe mese cârpe însângerate, lumina zilei îl găsise pe tânărul bolnav respirând încă. Chiar şi pleoapele i se întredeschideau, îngăduindu-i să arunce priviri fără de vlagă şi sticloase, împovărate de spaimele nedesluşite ale prăvălirii în neant. Prin ceața leşinurilor îi apăruse chipul descărnat al morții, iar în unele clipe, ochii săi, ațintiți asupra unui punct fix, păreau să deosebească un lucru înfricoşător, invizibil pentru alții. Pentru a scăpa de această halucinație, îşi plecă genele lungi ale căror franjuri negre accentuau şi mai mult paloarea obrajilor năpădiți de felurite nuanțe ca de ceară şi le ținea cu îndărătnicie coborâte; apoi vedenia pierea. Chipul său recapăta atunci o expresie mai puțin înspăimântată, iar privirea se pornea din nou să plutească în jur. Încet, încet, sufletul i se întorcea de pe tărâmurile neantului, iar inima, în tăcere, sub urechea medicului, aplecată peste pieptul bolnavului, reîncepea să bată: zvâcnituri slabe, mărturii nedesluşite ale vieții, pe care numai ştiința putea să le audă. Buzele întredeschise îngăduiau să se vadă albeața dinților ce păreau să schițeze un surâs lipsit de viață, mai trist decât zbârcirile feței pe care le naşte suferința, întrucât era surâsul pe care-l zugrăveşte pe gurile omeneşti apropierea odihnei veşnice; cu toate acestea, câteva uşoare nuanțe

rumenii se îmbinau cu tonurile violete şi arătau că sângele pornea încetul cu încetul să circule iarăşi. În picioare, la căpătâiul rănitului, maestrul Laurent, chirurgul, observa aceste simptome atât de anevoios de apreciat, cu o atenție ageră şi profundă. Era un om instruit acest maestru Laurent şi căruia, pentru a fi cunoscut aşa cum merită să fie, nu-i lipsiseră până atunci decât ocaziile ilustre. Talentul său nu fusese folosit până atunci decât în anima vili[163] şi tămăduise, neştiut de nimeni, țărani, mici târgoveți, soldați, grefieri, procurori şi magistrați mărunți ai justiției... El acordă, aşadar, vindecării tânărului duce o importanță extraordinară. Amorul lui propriu şi ambiția erau, de asemenea, în joc în acest duel pe care-l susținea împotriva Morții. Spre a-şi păstra pentru sine întreaga glorie a triumfului, spusese prințului care voise să aducă din Paris pe cei mai vestiți doctori că era de ajuns numai el pentru treaba asta şi că nimic n-ar fi fost mai grav în tratarea unei asemenea răni decât o schimbare de metodă.

„Nu, n-are să moară, îşi spunea el pe când îl examină pe tânărul duce; nu are fata hipocratică, membrele îşi păstrează suplețea şi a suportat cu bine spaima dimineții, care agravează bolile şi provoacă crizele funeste. De altminteri, trebuie să trăiască, salvarea lui înseamnă norocul meu; am să-l smulg pe acest tânăr frumos, moştenitor al unei familii nobile, din labele osoase ale cârnei! Sculptorii or să mai aştepte încă multă vreme până i-or ciopli monumentul funerar. El are să mă scoată din satul ăsta unde vegetez. Să încercăm mai întâi, cu riscul de-a provoca febră, să-i dăm un pic de forță cu ajutorul unui întăritor puternic,”

---

163 Dictonul complet este: faciamus experementum in anima (sau corpore) vili – să facem probă pe corpul unui om de condiție inferioară (lat.).

Deschizându-şi singur cutia cu medicamente, deoarece elevul său, care veghease o parte din noapte, dormea pe patul de campanie improvizat, scoase din ea mai multe flaconaşe care conţineau esenţe felurit colorate, unele roşii ca rubinul, altele verzi ca smaraldul, altele de un galben auriu sau de o transparentă ca a diamantului. Etichete latineşti prescurtate şi asemănătoare, pentru ignoranţi, cu nişte formule cabalistice, erau lipite pe cristalul flacoanelor. Maestrul Laurent, cu toate că era sigur de el, citi în mai multe rânduri numele fiolelor pe care le pusese de o parte, privi conţinutul lor în lumină, profitând de o rază a soarelui ce răsărise şi care răzbătea prin perdele, cântări cantităţile pe care le scotea din fiecare sticlă într-o eprubetă de argint a cărei greutate o cunoştea şi combină din toate o poţiune[164] după o reţetă pe care o ţinea în mare secret.

Amestecul o dată preparat, îşi trezi învăţăcelul şi îi porunci să salte puţin capul lui Vallombreuse, apoi descleştă, cu ajutorul unei lopaţele subţiri, dinţii rănitului şi izbuti să vâre, între cele două rânduri de perle, gâtul subţire al flaconului. Câteva picături din lichid pătrunseră în gâtlejul tânărului duce, iar gustul lor amar şi puternic îi contracta uşor trăsăturile împietrite. O înghiţitură îi coborî în piept, urmată numaidecât de o alta, iar doză întreagă, spre marea mulţumire a doctorului, fu absorbită fără prea multă greutate. Pe măsură ce Vallombreuse bea, o roşeaţă imperceptibilă i se urcă în obraji; o licăreală caldă îi strălucea în ochi, iar mâna sa inertă, întinsă pe cearşaf, cauta să se mişte. Scoase un suspin şi că unul care se trezeşte dintr-un vis, îşi plimbă în jurul său o privire în care i se reîntorceau gândurile sale clare.

„Am riscat tare mult, îşi zise maestrul Laurent în sinea

---

164 Poţiune (franţuzism), nume dat medicamentelor lichide care se iau pe cale bucală.

sa, medicamentul ăsta este un filtru. Poate să ucidă sau să învie. Acum a înviat. Esculap, Hygio şi Hippocrate, fiţi binecuvântaţi!" În această clipă, o mână dădu la o parte, cu precauţie, tapiţeria portierei, iar sub cuta ridicată apăru venerabilul cap al prinţului, obosit şi mai îmbătrânit de spaima nopţii teribile decât de scurgerea a zece ani.

— Ei bine! Maestre Laurent? murmură el cu o voce tare îngrijorată.

Chirurgul îşi duse un deget la buze şi cu cealaltă mână i-l arăta pe Vallombreuse uşor ridicat pe pernă şi nemaiavând aspectul cadaveric, întrucât poţiunea îl dogorea şi îl reînsufleţea prin focul ei.

Maestrul Laurent, cu acel pas uşor, obişnuit la persoanele care îngrijesc bolnavii, îl întâmpină pe prinţ în pragul uşii şi trăgându-l un pic de o parte, îi spuse:

— Vedeţi, seniore, starea domnului, fiul dumneavoastră, departe de-a se fi înrăutăţit, se îmbunătăţeşte vădit. Fără îndoială, nu este încă salvat; dar, afară numai dacă nu se iveşte o complicaţie neaşteptată, pe care mă lupt din răsputeri s-o previn, după părerea mea, va scăpa teafăr şi va putea să-şi urmeze gloriosul destin ca şi cum n-ar fi fost rănit.

Un viu sentiment de bucurie părintească lumină chipul prinţului; şi, întrucât el înaintă în încăpere spre a-şi îmbrăţişă fiul, maestrul Laurent îi puse în chip respectuos mâna pe mânecă şi îl opri:

— Îngăduiţi-mi, prinţe, să mă opun la îndeplinirea acestei dorinţe atât de fireşti; doctorii sunt adeseori supărători, iar severităţile medicinei nu le mai întâlneşti nicăieri. Vă rog, nu intraţi la duce. Prezenţa voastră iubită şi temută ar putea, în starea de slăbiciune în care se găseşte, să-i provoace o criză periculoasă. Orice emoţie i-ar fi fatală şi capabilă să rupă firul tare plăpând cu care l-am legat iarăşi de viaţă. În câteva zile, întrucât rana va fi pe cale de

cicatrizare, iar forţele îi vor reveni încetul cu încetul, veţi avea plăcerea să-l vedeţi după voia dumneavoastră şi fără de nicio primejdie.

Prinţul, liniştit astfel, se supuse argumentelor juste ale chirurgului şi se retrase în apartamentul său, unde se îndeletnici cu citirea unor cărţi cucernice, până ce bătu de amiază, ora la care majordomul veni să-l anunţe că „prânzul senioriei sale este servit”.

— Să fie înştiinţată contesa Isabella de Lineuil, fiica mea, – acesta este titlul pe care-l va purta de aici înainte – să binevoiască a coborî să ia masa, spuse prinţul majordomului, care se grăbi să aducă la îndeplinire ordinul.

Isabella traversă anticamera cu armuri, cauza spaimelor ei nocturne şi n-o mai găsi deloc lugubră în

limpezimea senină a zilei. O lumină pură se revarsa din ferestrele înalte pe care nu le mai orbeau obloanele închise. Aerul fusese împrospătat. Legături de ienupăr şi lemne aromate, arse în căminuri, cu flacără mare, izgoniseră mirosul de stătut şi mucegai. Graţie prezenţei stăpânului, viaţa revenise în această locuinţă moartă.

Sufrageria nu mai semăna cu cea dinainte, iar masa, care în ajun părea pusă pentru un festin de spectre, acoperită cu o faţă de masă scumpă, pe care îndoiturile cutelor desenau pătrate simetrice, căpătase o înfăţişare frumoasă, cu vechea sa veselă din argint încărcată de cizelări şi blazonată de armorii, cu carafele din cristal de Boemia, poleite cu aur, cu paharele de Veneţia cu picior în spirală, cu vasele pentru mirodenii şi cu felurile de mâncare din care se ridicau aburi plăcuţi la miros.

Din nişte butuci uriaşi azvârliţi pe grătarul căminului, alcătuit din ghiulele mari de metal lustruit, aşezate unele peste altele, se revărsau în sus, de-a lungul unei plăci cu blazonul prinţului, vârtejuri bogate de flăcări amestecate cu scăpărări voioase de scântei, ce răspândeau o căldură

plăcută în vasta încăpere. Argintăriile de pe bufete, poleiala de aur şi de argint a tapetului din piele de Cordoba căpătau, din pricina flăcărilor din cămin, reflexe şi sclipiri purpurii, cu toată lumina zilei.

Când intră Isabella, prinţul luase loc pe scaun, al cărui spătar înalt reprezenta un fel de baldachin. Înapoia lui stăteau doi lachei în livrea de ceremonie. Tânăra fată făcu tatălui ei o reverenţă modestă, în care nu se simţea influenţa teatrului şi pe care ar fi încuviinţat o orice doamnă din lumea mare. Un slujitor îi apropie

un scaun şi fără prea multă emoţie, se aşeză în faţa prinţului, în locul pe care acesta i-l indicase cu mâna.

După ce s-a servit supa, mai marele sufragiilor despică, pe o mescioară, bucăţile de carne pe care i le aducea de la masă un ajutor de sufragiu şi pe care valeţii le puneau din nou pe masă, tăiate.

Un lacheu îi umplea paharul Isabellei, care nu bea decât vin amestecat cu multă apă, ca o persoană măsurată şi sobră ce era. Tare emoţionată din pricina evenimentelor din ziua şi noaptea trecută, înmărmurită şi tulburată de brusca schimbare a ursitei sale, neliniştită în privinţa fratelui ei atât de grav rănit, nedumerită asupra soartei iubitului ei Sigognac, abia dacă gusta din mâncărurile aşezate în faţa ei.

— Nici nu mănânci, nici nu bei, contesă, îi spuse prinţul; ia cel puţin aripa asta de potârniche.

La auzul acestui titlu de contesă, pronunţat cu o voce amicală şi totuşi serioasă, Isabella îşi întoarse către prinţ frumoşii ei ochi albaştri miraţi, cu o privire timidă şi întrebătoare.

— Da, contesă de Lineuil; este titlul unui domeniu pe care ţi-l dăruiesc; întrucât numele de Isabella, oricât de încântător ar fi, nu-i s-ar mai potrivi fiicei mele fără să fie oricât de puţin însoţit.

Isabella, supunându-se unui puternic avânt al inimii, se

ridică, trecu de cealaltă parte a mesei şi îngenunchind lângă prinț, îi luă mâna şi i-o sărută în semn de recunoştință pentru aceasta mărinimie.

— Ridicăte, fiica mea, continua prințul cu un aer înduioşat şi reiați locul. Ceea ce făptuiesc este drept. Numai destinul m-a împiedicat s-o fac mai degrabă, iar această teribilă întâlnire, care ne-a strâns pe toți laolaltă, are tâlc, în care văd mâna lui Dumnezeu. Virtutea ta a împiedicat să se săvârşească o crimă îngro-zitoare şi te iubesc pentru cinstea ta, chiar de ar fi ca ea să mă coste viața fiului meu. Dar Dumnezeu îl va salva, pentru a se căi de-a fi ofensat nevinovăția cea mai curată. Maestrul Laurent mi-a dat multe speranțe şi din pragul uşii de unde îl priveam zăcând în pat, Vallombreuse nu mi-a părut deloc să aibă întipărită pe frunte acea pecete a morții pe care noi, cei hârsiți în lupte, ne pricepem bine s-o recunoaştem.

Li se aduse apă pentru a se spăla, într-un vas splendid din argint aurit, iar prințul, după ce-şi aruncă şervetul, se îndreptă spre salon, unde, în urma unui semn, îl urmă şi Isabella. Bătrânul senior se aşeză lângă cămin, un monument sculptural ce se înălța până în tavan, iar fiica sa luă loc alături de el, pe un scaun fără spătar. După ce lacheii se retraseră, prințul lua cu duioşie mâna Isabellei într-ale sale şi câtva timp îşi contempla în tăcere fiica regăsită într-un chip atât de ciudat. Ochii săi exprimau o bucurie întrepătrunsă de tristețe: deoarece, cu toate asigurările doctorului, viața lui Vallombreuse atârna încă de un fir. Fericit pe de o parte, era nenorocit dinspre alta; dar chipul fermecător al Isabellei risipi îndată această impresie dureroasă şi prințul îi vorbi astfel noii contese:

— Scumpa mea fiică, cu prilejul acestei întâmplări care ne adună laolaltă într-un chip straniu, romanțios şi supranatural, de bună seamă că ți-a trecut prin minte gândul că în tot răstimpul scurs între copilăria ta şi ziua de

astăzi nu te-am căutat deloc şi că numai întâmplarea a înapoiat copilul pierdut tatălui ce şi a uitat îndatoririle. Ar însemna să nu-mi cunoşti bine sentimentele, iar tu ai un suflet atât de mărinimos, încât, de bună seamă că ai alungat numaidecât un asemenea gând. Mama ta, Cornelia, cunoşti acest lucru, avea o fire semeață şi mândră; ea judeca totul stăpânită de porniri impetuoase neobişnuite, iar când înalte interese, aş spune aproape rațiuni de stat, m-au forțat să mă despart de ea, peste voința mea, în vederea unei căsătorii poruncite de una din acele dorinți supreme care înseamnă ordine, cărora nimeni nu li se poate opune, cuprinsă de ciudă şi de mânie, ea a refuzat cu încăpățânare tot ceea ce ar fi putut să-i îndulcească traiul şi să ți-l asigure pe al tău în viitor. Domenii, castele, contracte de rentă, bani, bijuterii, ea mi-a trimis totul înapoi cu un dispreț insultător. La această dezinteresare, pe care o admirăm, am răspuns cu aceeaşi încăpățânare şi am lăsat unei persoane de încredere sumele şi titlurile înapoiate pentru a le putea lua îndărăt... în cazul când i-ar fi trecut toanele. Dar ea a stăruit în refuzurile sale, schimbându-şi numele, a trecut în rândurile altei trupe cu care a început să cutreiere țara, evitând Parisul şi locurile în care mă găseam. I-am pierdut curând urma, cu atât mai mult cu cât regele, stăpânul meu, mi-a încredințat ambasade şi misiuni delicate, care m-au ținut vreme îndelungată pe meleaguri străine. Când m-am reîntors datorită unor oameni de încredere, pe cât de siguri pe atât de isteți, care întrebaseră şi descususeră comedianții de la felurite teatre, am aflat de moartea Corneliei, care se stinsese cu câteva luni în urmă. Cât despre copil, nu s-a mai auzit nimic şi nu se ştia ce se întâmplase cu el. Călătoriile fără de sfârşit ale trupelor comice, poreclele pe care şi le iau actorii care le alcătuiesc şi pe care le schimba adeseori din nevoie sau din capriciu, îngreuiază tare mult cercetările aceluia care nu poate să le

facă el însuşi. Slabul indiciu care putea călăuzi pe cel interesat nu este îndestulător pentru omul plăţii, care este animat doar de impulsul lăcomiei. Mi s-a atras atenţia asupra mai multor fetiţe din aceste trupe; dar amănuntele privitoare la naşterea lor nu se potriveau deloc cu naşterea ta. Câteodată mi-a fost chiar dat să aud minciuni sfruntate din partea unor mame cărora puţin le pasă dacă îşi păstrau odrasla şi a trebuit să mă feresc împotriva acestor şiretlicuri. Nu se atinsese nimeni de banii depuşi. Fără nicio îndoială, Cornelia, fire pizmaşă, voise să mi-o răpească pe fiica ei şi să se răzbune în acest chip. A trebuit să cred că ai murit; şi cu toate acestea, un instinct tainic îmi şoptea că trăieşti. Îmi aminteam cât erai de drăgălaşă şi de micuţă în leagăn şi cum cu degetele tale trandafirii mă trăgeai de mustăţi, negre pe vremea aceea, când mă aplecam să te sărut. Naşterea fiului meu reînviase această amintire în loc s-o stingă. Văzându-l cum creşte în răsfăţul luxului, îmbrăcat în panglici şi în dantele ca un copil de rege, având drept jucării giuvaieruri care ar fi însemnat fericirea unor familii cinstite, mă gândeam că, poate, în acele clipe, abia acoperită cu vreo vechitură mototolită de teatru, sufereai de frig şi de foame într-o căruţă sau într-o şură bătută de vânturi din toate părţile. Dacă trăieşte, îmi spuneam, cine ştie ce director de trupă se poartă aspru cu ea şi o bate. Atârnată de un fir de alamă, pe jumătate moartă de frică, întruchipează roluri de amoraşi şi de spirite în zborurile din piesele cu maşinării. Lacrimile pe care de abia şi le stăpâneşte şiroiesc şi îi brăzdează fardul grosolan cu care i-au fost mânjiţi obrajii palizi, sau, tremurând de emoţie, bolboroseşte în fumaria luminărilor un rolişor copi-lăresc pentru care a încasat sumedenie de palme. Şi mă învinovăţeam că n-am răpit copilul de la sânul mamei încă din ziua în care se născuse; dar pe atunci credeam eternă această iubire. Mai târziu, m-au încercat alte chinuri. În

această viață rătăcitoare și desfrânată, frumoasă așa cum făgăduia că va fi, câte atacuri n-avea să sufere puritatea sa sufletească din partea libertinilor care roiesc în jurui comediantelor ca fluturii în jurul lumânărilor; iar roșeața mi se suia în obraji la gândul că sângele meu, care curge în vinele sale, suferea astfel de jigniri. De multe ori, manifestând mai multă înclinare față de comedie decât nutream într-adevăr, mă duceam la teatre, căutând să descopăr printre ingenue vreo tânără de vârsta pe care ar fi trebuit s-o ai și frumoasă cum îmi închipuiam că ești. Dar n-am văzut decât mutre afectate și fardate și doar nerușinarea de curtezană sub grimase de inocentă. Niciuna din acele neisprăvite nu puteai să fii tu.

Așadar am renunțat, plin de tristețe, la speranța de a-mi regăsi fiica, a cărei prezență mi-ar fi înseninat bătrânețile; prințesa, soția mea, moartă după trei ani de căsătorie, nu-mi dăruise alt copil decât pe Vallombreuse, care, datorită caracterului său neînfrânat, îmi pricinuia multă mâhnire. Acum câteva zile, aflându-mă la Saint-Germain, în preajma regelui, pentru îndatoriri cerute de funcția mea, am auzit niște persoane de la Curte vorbind frumos despre trupa lui Irod și cuvintele rostite mi-au stârnit dorința să asist la un spectacol al acestor comedianți, cei mai buni din câți veniseră de multă vreme încoace, din provincie la Paris. Era lăudată mai cu seamă o anumită Isabella, pentru jocul ei corect, decent, firesc și plin de o grație naivă. Acest rol de ingenuă, pe care îl interpreta atât de bine în teatru, ea îl continuă, după cum se afirmă cu tărie și în viața de toate zilele, iar cele mai răutăcioase limbi rămâneau mute în fața virtuții ei. Frământat de o presimțire tainică, m-am dus în sala unde declamau acești actori și te-am văzut jucând, în aplauzele generale, înfățișarea ta de tânără, cinstită, ținuta timidă și modestă, sunetul vocii tale atât de fraged și atât de argintiu, toate acestea îmi tulburau sufletul într-un chip

ciudat. Chiar şi ochilor unui tată le este cu neputință să recunoască în frumoasa față de douăzeci de ani pe copilul pe care nu l-a mai văzut din leagăn şi mai cu seamă în lucirile lumânărilor, prin strălucirea teatrului; dar mi se părea că dacă un capriciu al soartei ar fi împins pe scenă o tânără de neam, ea ar fi avut această înfățişare rezervată şi discretă, care ține la distanță pe ceilalți comedianți, această distincție care îi făcea pe toți să exclame: „Cum de se afla oare aici?” În aceiaşi piesa juca şi un pedant al cărui obraz încins de băutură nu mi era necunoscut. Anii nu-i schimbaseră cu nimic urâțenia grotescă şi mi-am amintit că încă pe atunci juca în rolul de Pantalone şi de bătrâni ridicoli, în trupă în care juca Cornelia. Nu ştiu pentru ce imaginația mea făcea o legătură între tine şi acest Pedant, camaradul de odinioară al mamei tale. În zadar susținea rațiunea ca acest actor putea să se fi angajat în trupă, fără ca prin aceasta să fii şi tu acolo; mi se părea că ținea în mâinile sale capătul firului misterios cu ajutorul căruia urma să mă călăuzesc în acest labirint de întâmplări obscure. De aceea am luat hotărârea să-i pun câteva întrebări şi aş fi făcut-o, dacă, atunci când am trimis după el la hanul din stradă Dauphine, nu mi s-ar fi spus că Irod şi comedianții lui plecaseră spre a da o reprezentație într-un castel din împrejurimile Parisului. Aş fi rămas liniştit până la reîntoarcerea actorilor, dacă un servitor de ispravă n-ar fi venit să-mi aducă la cunoştință, de teama vreunei încăierări supărătoare, că ducele de Vallombreuse, îndrăgostit la nebunie de o comediantă numită Isabella, care îi rezista cu cea mai hotărâtă virtute, plănuise s-o răpească în timpul acestei expediții, presupuse adevărate, cu ajutorul unei bande de spadasini plătiți, acțiune peste măsură de neobişnuită şi de violentă, în stare să se sfârşească grav, întrucât tânăra fată era întovărăşită de prieteni care nu călătoreau fără arme. Datorită acestei înştiințări, bănuiala

privitoare la naşterea ta îmi stârni în suflet o tulburare nespus de greu de închipuit. M-am cutremurat la gândul acestei iubiri criminale care se preschimbă într-o dragoste monstruoasă, dacă presimțirile mele nu mă înşelau, deoarece, în cazul în care ele ar fi fost adevărate, atunci erai propria soră a lui Vallombreuse. Am aflat că răpitorii urmau să te aducă în acest castel şi m-am grăbit să vin aici cât mai repede. Te-am găsit eliberată, fără ca onoarea ta să fi avut de suferit, iar inelul cu ametist a confirmat ceea ce-mi spunea vocea sângelui la vederea ta.

— Credeți-mă, seniore şi tată, răspunse Isabella, nu v-am învinovățit niciodată. Obişnuită din copilărie cu această viață ambulantă de comediantă, mi-am primit cu uşurință soarta, necunoscând şi nevisând alta. Puținul pe care îl ştiam despre lume mă făcea să înțeleg că aş fi înfăptuit ceva împotriva bunei cuviințe de-aş fi vrut să intru într-o familie ilustră, pe care, fără îndoială, rațiuni puternice o forțau să mă lase în obscuritate şi să mă dea pradă uitării. Amintirea confuză a obârşiei mele îmi inspira uneori orgoliu şi îmi spuneam, când vedeam aerul dispreţuitor pe care îl luau doamnele din lumea mare față de comediante: „Şi eu sunt de neam nobil!” Dar aceste fumuri se risipeau îndată şi nu păstrăm decât respectul de neînfrânt față de mine însămi. Pentru nimic în lume n-aş fi pătat sângele curat care îmi curgea prin vine. Destrăbălarea din culise şi urmăririle a căror țintă sunt actrițele, chiar când sunt lipsite de frumusețe, nu-mi inspirau decât dezgust. Am trăit în teatru aproape ca într-o mănăstire, deoarece poți să fii pretutindeni cuminte, atunci când vrei. Pedantul era pentru mine ca un tată şi cu siguranță că Irod ar fi sfărâmat oasele oricui ar fi îndrăznit să mă atingă chiar şi cu un deget, sau să-mi spună numai o vorbă necuviincioasă. Deşi comedianți, sunt oameni foarte de ispravă şi vă rog să-i sprijiniți dacă se vor găsi cândva la vreo nevoie. Lor le

datorez în mare parte faptul de a-mi putea înfățișa fruntea buzelor dumitale fără să roşesc şi de a mă numi cu mândrie fiica dumitale. Singurul meu regret este de-a fi fost cauza inocentă a nenorocirii întâmplate domnului duce, fiul dumitale şi aş fi dorit să intru în familia dumitale sub auspicii mai favorabile.

— N-ai nimic să-ți reproşezi, scumpa mea fiică, tu nu puteai să ghiceşti aceste mistere ce s-au lămurit deodată, printr-un concurs de împrejurări pe care le-ai găsi romanțioase de le ai întâlni într-o carte; iar bucuria mea de-a te revedea tot atât de demnă de mine ca şi cum n-ai fi trăit printre întâmplările unei vieți rătăcitoare şi ale unei profesiuni puțin riguroase de obicei, umbreşte durerea în care m-a cufundat nefericită rană a fiului meu. Fie că va trăi, fie că va muri, n-aş putea să te urăsc. Oricum, virtutea ta l-a scăpat de la săvârşirea unei crime. Astfel, să nu mai vorbim de lucrul acesta. Dar, printre cei care te-au eliberat, cine era tânărul care părea să conducă atacul şi care l-a rănit pe Vallombreuse? Un comediant, fără îndoială, cu toate că mi s-a părut că avea o înfățişare tare mândră şi un curaj plin de îndrăzneală.

— Da, tată, răspunse Isabella, ai cărei obraji se acoperiră de o uşoară şi pudica roşeață, un comediant. Dar dacă îmi este îngăduit să trădez un secret, care nu mai înseamnă o taină pentru domnul duce, am să vă spun că acest pretins căpitan Fracasse (acesta este rolul său în trupă) ascunde sub masca sa o figură nobilă şi sub numele său de teatru un nume de neam ilustru!

— Într-adevăr, răspunse prințul, cred că am auzit vorbindu-se despre acest lucru. Ar fi fost uimitor că un comediant să se expună la actul temerar de-a se împotrivi unui duce de Vallombreuse şi de-a se lupta cu el. Trebuie să-ți curgă în vine un sânge aprig pentru asemenea cutezanță. Numai un gentilom poate să învingă un gentilom,

la fel după cum un diamant nu este zgâriat decât de alt diamant.

Orgoliul nobiliar al prințului încerca o oarecare consolare gândindu-se că fiul său nu fusese rănit de un om de rând. Lucrurile luau astfel un aspect conform cu regulile. Lupta devenea un fel de duel desfăşurat între oameni de condiție egală, iar motivul său putea fi mărturisit; mândria nu avea nimic de suferit din pricina acestei întâlniri.

— Şi cum se numeşte acest valoros campion, continua prințul, acest viteaz cavaler apărător al nevinovăției?

— Baronul de Sigognac, răspunse Isabella cu o voce tremurândă; îi destăinuiesc numele fără teamă în fața generozității dumneavoastră. Sunteți prea drept ca să-l urmăriți pentru nefericirea unei victorii pe care o deplânge.

— Sigognac! rosti prințul. Credeam că-i stins neamul acesta. Nu e oare o familie din Gasconia?

— Da, tată, castelul său se găseşte în împrejurimile oraşului Dax.

— Fără îndoială, acesta este. Cei din familia Sigognac au armorii foarte expresive; pe un scut de azur, trei berze de aur, doua şi una. Noblețea lor e străveche. Palamede de Sigognac a luat parte în chip glorios la prima cruciadă. Un Raiumbaud de Sigognac, tatăl acestuia, fără îndoială, era prieten la toartă şi tovarăş nedespărțit al lui Henric al IV-lea, în vremea tinereții acestuia, dar nu l-a urmat la Curte deoarece, după cum se spune, treburile îi erau în mare neorânduială şi nu se câştigau decât lovituri de pe urma bearnezului.

— În aşa de mare neorânduială, încât trupa noastră silită de o noapte ciuruită de ploaie să caute un adăpost, l-a găsit pe fiu într-un turn cu bufnițe, ruinat de tot, unde-i se prăpădeau tinerețile şi pe care l-am smuls din acest castel al mizeriei, temându-ne să nu moară acolo de foame, din mândrie şi din melancolie; n-am văzut niciodată o soartă

nefericită îndurată mai bărbăteşte.

— Sărăcia nu-i o crimă, rosti prinţul şi orice casă nobilă care nu-şi a pătat onoarea poate să se înalţe iarăşi. De ce, în marea lui restrişte, baronul de Sigognac nu s-a adresat vreunuia dintre vechii tovarăşi de arme ai tatălui, sau chiar regelui, protectorul înnăscut al tuturor gentilomilor?

— Nenorocirea te face timid, oricât ai fi de brav, răspunse Isabella şi amorul propriu struneşte curajul. Venind cu noi, baronul se gândea că va întâlni la Paris un prilej favorabil, care însă nu s-a ivit; pentru a nu însemna o povară pentru noi, a vrut să înlocuiască pe unul dintre camarazii noştri ce murise pe drum şi cum acest rol se joacă cu masca, a socotit că nu-şi va compromite demnitatea.

— Sub această deghizare comică, fără ca să fiu ghicitor, întrevăd un firicel de iubire, rosti prinţul surî-zând cu o bunătate şireată; dar lucrurile acestea nu mă privesc; îţi cunosc îndeajuns virtutea şi nu mă nelinişt esc pentru câteva suspine discrete ce-ţi sunt destinate. De altminteri, n-a trecut destul timp de când sunt tatăl tău pentru a-mi îngădui să te dojenesc.

În timp ce vorbea astfel, Isabella îl privea ţintă pe prinţ cu ochii ei mari şi albaştri, în care străluceau nevinovăţia cea mai curată şi cinstea cea deplină. Nuanţele trandafirii care îi coloraseră frumosul chip la auzul numelui lui Sigognac, se risipiseră; pe faţa ei nu se putea citi niciun semn de ruşine sau de încurcătură. Privirea unui tată, privirea chiar a lui Dumnezeu, de ar fi fost să citească în inima ei, n-ar fi găsit nimic vrednic de dojană.

Convorbirea ajunsese aici, când fu anunţat ciracul maestrului Laurent; aducea un buletin favorabil despre sănătatea lui Vallombreuse.

Starea rănitului era cât se putea de satisfăcătoare; după ce înghiţise doctoria, avusese loc o criză fericită, iar doctorul răspundea de aici înainte de viaţa tânărului duce.

Vindecarea lui nu era decât o chestiune de timp.
Câteva zile mai târziu, susținut de două sau trei perne, îmbrăcat într-o cămaşă cu guler din dantelă de Veneția, cu părul pieptănat şi aranjat, Vallombreuse, stând în pat, primea vizita credinciosului său prieten, cavalerul de Vidalinc, căruia nu i se permisese încă să-l vadă. Prințul stătea pe un scaun între pat şi perete, privind cu o adâncă bucurie paternă la figura palidă şi slăbită a fiului său, dar pe care nu se mai desluşea niciun simptom îngrijorător. Buzele îşi căpătaseră iarăşi culoarea, iar scânteia vieții îi strălucea în ochi. Isabella stătea în picioare la căpătâiul patului. Tânărul duce îi ținea mâna între degetele sale subțirele şi de o albeață vineție, ca acelea ale bolnavilor lipsiți o bucată de vreme de aerul liber şi de soare. Întrucât îi era încă oprit să vorbească altfel decât prin monosilabe, îşi mărturisea în acest chip simpatia față de aceea care era pricina fără voie a rănii sale şi îi dădea să înțeleagă că o ierta din tot sufletul. La el, fratele luase locul iubitului, iar boala, potolindu-i dogoarea, nu contribuise în mică măsură la această dificilă schimbare. Isabella era într-adevăr, pentru el, contesa de Lineuil şi nu comedianta din trupa lui Irod. Îi făcu un semn prietenesc din cap lui Vidalinc şi îşi retrase o clipă mâna din aceea a surorii sale spre a i-o întinde. Era tot ceea ce permitea doctorul de data aceasta.
După ce au trecut două sau trei săptămâni, Vallombreuse, întremat de o hrană uşoară, putu să petreacă pe un scaun alungit câteva ceasuri şi să înfrunte aerul proaspăt, încărcat cu adierile îmbălsămate ale primăverii, ce pătrundea printr-o fereastră deschisă. Isabella îi ținea deseori de urât şi îi citea din cărți, ocupație în care, datorită vechii ei îndeletniciri de comediană, se pricepea de minune, prin obişnuința de-a nu încetini glasul şi de-a schimba intonațiile acolo unde era nevoie. Într-o zi, după ce sfârşise un capitol şi avea de gând să înceapă un altul, al cărui

rezumat îl şi citise, ducele de Vallombreuse îi făcu semn să pună jos cartea şi îi spuse:

— Scumpa mea soră, aventurile acestea sunt cele mai amuzante de pe lume, iar autorul lor se poate socoti printre oamenii cei mai de duh de la Curte şi din oraş; pe toate ulițele nu se vorbeşte decât despre cartea lui, dar mărturisesc că acestei lecturi îi prefer conversația ta încântătoare. N-aş fi crezut să câştig atâta, pierzând orice speranță. Fratele este văzut de tine cu ochi mult mai buni decât iubitul; pe cât erai de aspră cu unul, pe atât eşti de blândă cu celălalt. Găsesc în acest simțământ liniştit un farmec pe care nu-l bănuiam deloc. Îmi dezvălui un întreg aspect necunoscut al femeii. Târât de pasiuni aprinse, urmărind plăcerea pe care mi-o făgăduia frumusețea, exaltat şi aprins de mânie din pricina piedicilor, eram asemenea crudului vânător din legendă, pe care nimic nu-l opreşte; nu vedeam decât o pradă în ceea ce iubeam. Gândul unei împotriviri mi se părea cu neputință. Cuvântul virtute mă făcea să ridic din umeri şi pot să spun, fără înfumurare neroadă singurei care nu mi-a cedat, că aveam multe temeri să nu cred în el. Mama mea murise pe când nu împlinisem decât trei ani; nu ți se dăduse de urmă şi nu ştiam nimic din ceea ce este curat, duios, delicat într-un suflet de femeie. Ți-am văzut; o simpatie de nestăvilit, în care de bună seamă că şi vocea tainică a sângelui îşi spunea cuvântul, m-a târât spre tine şi pentru prima dată în inima mea un simțământ de stimă s-a întrepătruns cu iubirea. Caracterul tău, cu toate că mă arunca pradă deznădejdii, îmi plăcea. Încuviințam statornicia modestă şi politicoasă cu care-mi respingeai omagiile. Cu cât mă izgoneai, cu atât mai mult te găseam demnă de mine. Mânia şi admirația urmau una după alta în sufletul meu şi câteodată sălăşluiau împreună. Chiar şi atunci când eram stăpânit de cele mai cumplite pasiuni, te-am respectat întotdeauna. Presimțeam îngerul,

dincolo de femeie şi eram dominat de puterea morală a unei purități cereşti. Acum sunt fericit, deoarece am tocmai ce doream de la tine, fără s-o ştiu, acea dragoste eliberată de orice amestec terestru, de nezdruncinat, eternă; în sfârşit, există un suflet care este al meu.

— Da, scumpul meu frate, răspunse Isabella, este al tău şi sunt nespus de fericită că-ți pot spune aceasta. Ai în mine o soră devotată, care te va iubi îndoit pentru timpul pierdut, mai cu seamă dacă, aşa cum ai făgăduit, ai să-ți potoleşti pasiunile înfocate care îl neliniştesc pe tatăl nostru şi n-ai să dai la iveală decât ceea ce este mai bun în tine.

— Ia te uită la drăguța noastră predicatoare, rosti Vallombreuse surâzând; este adevărat că sunt un monstru nemaipomenit, dar mă voi îndrepta, dacă nu de dragul virtuții, cel puțin pentru a nu mi vedea ilustra soră luând un aer sever la vestea vreunei noi escapade. Cu toate acestea, mă tem că întotdeauna voi întruchipa sminteală, după cum tu vei reprezenta mereu înțelepciunea.

— Dacă îmi faci asemenea complimente, zise Isabella cu un aer uşor de amenințare, am să iau iarăşi cartea şi vei fi nevoit să asculți cu de amănuntul povestea pe care tocmai urma să i-o spună corsarul african, în cabina galerei sale, neasemuitei prințese Amenaida, captiva lui, aşezată pe perne din brocart de aur.

— N-am meritat o pedeapsă atât de aspră. Chiar de ar trebui să par un flecar, am poftă să vorbesc. Blestematul ăsta de doctor mi-a aşternut pecetea tăcerii atât de mult pe buze şi m-a făcut să semăn cu o statuie a lui Harpocrate[165]!

— Dar nu te temi că ai să oboseşti? Rana de-abia ți s-a cicatrizat. Maestrul Laurent m-a sfătuit atâta să-ți citesc,

[165] Harpocrate, zeul tăcerii la greci. Derivat din Horus, zeul egiptean.

pentru ca, ascultând, să-ți cruți pieptul!

— Maestrul Laurent nu ştie ce vorbeşte şi vrea să-şi mai prelungească importanța. Plămânii mei aspiră şi dau aerul afară cu aceeaşi uşurință de mai înainte. Mă simt foarte bine şi am poftă nebună să încalec pentru a face o plimbare prin pădure.

— Atunci tot mai bine este să stăm de vorbă; primejdia, cu siguranță, are să fie mai mică.

— Peste puțin timp voi fi iarăşi pe picioare, surioară şi te voi prezenta în lumea în care te cheamă rangul şi unde frumusețea ta atât de desăvârşită nu va întârzia să-ți aducă la picioare sumedenie de adoratori, printre care contesa de Lineuil îşi va putea alege un soț.

— N-am nicio poftă să mă căsătoresc şi crede mă că nu sunt câtuşi de puțin vorbe de clacă aruncate de o fată care ar fi tare supărată de ar fi crezută numaidecât. Mi-am dăruit destul mâna, la sfârşitul pieselor în care jucăm, ca să nu fiu atât de grăbită s-o fac şi în viața reală. Nu visez altă viață mai dulce decât să rămân lângă prinț şi lângă fine.

— Un tată şi un frate nu sunt întotdeauna de ajuns, chiar şi pentru făptura cea mai desprinsă de lucrurile lumeşti. Iubirile acestea nu-ți umplu întreaga inimă.

— Pe a mea au s-o umple totuşi, în întregime şi dacă mă vor părăsi într-o zi, voi lua calea mănăstirii.

— Ar însemna, într-adevăr, să împingi austeritatea prea departe. Oare cavalerul de Vidalinc nu ți se pare că are tot ceea ce-i trebuie pentru a fi un soț desăvârşit?

— Fără îndoială. Femeia pe care o va lua de soție se va putea socoti fericită; dar, oricât de fermecător ar fi prietenul tău, scumpul meu Vallombreuse, n-am să fiu niciodată această femeie.

— Cavalerul de Vidalinc e puțin cam roşcovan şi poate că te asemeni regelui nostru Ludovic al XIII-lea, căruia nu-i place culoarea asta, foarte prețuită totuşi de către pictori.

Dar să nu mai vorbim de Vidalinc. Cum ţi se pare marchizul de l'Estang, care a venit zilele trecute să se intereseze cum îmi mai merge şi nu te-a mai slăbit din ochi cât a ţinut vizită? Era atât de uimit de graţia ta, atât de orbit de frumuseţea ta fără de asemănare, încât se încurcă în complimente şi nu făcea altceva decât să se bâlbâie. Lăsând la o parte această timiditate, care trebuie să-şi găsească scuze în ochii tăi, deoarece tu i-ai pricinuit-o, este un cavaler desăvârşit.

E frumos, tânăr, de neam ales şi grozav de bogat. Ţi s-ar potrivi de minune.

— De când am onoarea să aparţin ilustrei voastre familii, răspunse Isabella, puţin cam scoasă din răbdări

de glumele acestea, prea multă umilinţă nu mi-ar şedea bine. Nu voi spune aşadar că mă consider nedemnă de o asemenea căsătorie; însă dacă marchizul de l'Estang ar cere tatei mâna mea, l-aş refuza. Ţi-am mai spus o, frate, nu vreau să mă căsătoresc şi o ştii bine, tu care mă chinuieşti astfel.

— Oh! Ce fire virginală şi sperioasă mai ai, scumpa mea soră! Nici Diana nu-i mai sălbatică, în pădurile şi văile ei din Hemus[166]. Ba chiar, dacă ar fi să dăm ascultare bârfelilor mitologice, tânărul Endymion a fost privit cu ochi tare buni. Te superi pentru că, vorbind între noi, îţi propun câteva partide potrivite; dacă astea nu-ţi plac, o să-ţi găsim altele.

— Nu mă supăr, frate; dar, negreşit, vorbeşti prea mult pentru un bolnav şi am să-l pun pe maestrul Laurent să te dojenească. N-ai să-ţi primeşti la cină aripa de pui.

— Dacă aşa stau lucrurile, am să tac, rosti Vallombreuse cu un aer de supunere; dar să fii convinsă că n-ai să te măriţi decât cu cel pe care ţi-l voi alege eu.

---

[166] Vechea denumire a Munţilor Balcani.

Drept răzbunare faţă de zeflemelele înverşunate ale fratelui ei, Isabella începu să citească povestea corsarului african, cu o voce tare şi vibrantă, care o acoperea pe aceea a lui Vallombreuse: „Tatăl meu, ducele de Fossombrone, se plimba cu mama mea, una dintre cele mai frumoase femei, dacă nu cea mai frumoasă din ducatul Genovei, pe ţărmul Mediteranei, spre care cobora scara unei superbe vile, unde locuiau pe timpul verii, când piraţii din Alger, ascunşi îndărătul stâncilor, se aruncară asupra lui, îi învinseră rezistenţa deznădăjduită, datorită numărului lor, îl lăsară mort pe loc şi o târâră pe ducesă, pe atunci însărcinată cu mine, cu toate strigătele ce le scotea, până la barca lor, care se îndepărtă repede, întrucât piraţii vâsleau din răsputeri şi ajunseră la galera căpeteniei, ce era adăpostită într-un mic sân de mare. Mama mea, înfăţişată beiului, îi plăcu şi ajunse favorita lui...”

Vallombreuse, pentru a dejuca gluma răutăcioasă a Isabellei, închise ochii şi la acest pasaj plin de interes, se prefăcu adormit.

Somnul, pe care Vallombreuse mai întâi îl simulase, deveni curând adevărat, iar tânăra fată, văzându-şi fratele adormit, se retrase în vârful picioarelor.

Această conversaţie, în care ducele părea că a vrut să introducă o intenţie răutăcioasă, o tulbura pe Isabella fără să vrea. Vallombreuse, păstrându-i o pică tainică lui Sigognac, cu toate că nu-i pronunţase niciodată numele de la atacul castelului încoace, căuta oare să ridice, printr-o căsătorie, un obstacol de netrecut între baron şi sora sa, ori dorea numai să ştie dacă actriţa, transformată în contesă, nu îşi schimbase sentimentele ca şi soarta? Isabella nu putea să răspundă la aceste două întrebări ce i se înfăţişau, pe rând, în reveria sa. Întrucât ea era sora lui Vallombreuse, rivalitatea dintre Sigognac şi tânărul duce cădea de la sine; însă, pe de altă parte, era greu de presupus că un caracter

atât de trufaş, de orgolios şi de răzbunător, să fi uitat ruşinea unei prime înfrângeri şi mai cu seamă, a celei de-a doua. Cu toate că poziţiile se schimbaseră, Vallombreuse, în inima sa, de bună seamă că nu încetase să-l urască pe Sigognac. Chiar de ar fi fost atât de mărinimos pentru a-l ierta, generozitatea sufletească nu-i putea impune să-l iubească şi să-l admită în familia sa. Trebuia să renunţe la speranţa unei împăcări. Prinţul, de altminteri, n-ar vedea niciodată cu plăcere pe acela care pusese în primejdie viaţa fiului său. Aceste reflecţii o cufundau pe Isabella într-o melancolie de care încercă zadarnic să scape. Atâta timp cât ea se socotise, datorită stării sale de comediantă, ca un obstacol în calea fericirii lui Sigognac, respinsese orice gând de-a se căsători cu el; însă acum, când o învârtitură neaşteptată a roţii norocului o copleşea cu tot ceea ce ar fi putut dori, ar fi ţinut să-l răsplătească, dăruindu-i mâna, pe acela care i-o ceruse atunci când era dispreţuită şi săracă. Socotea că ar fi adus o josnicie faptul de-a nu împărtăşi situaţia fericită cu tovarăşul de sărăcie. Dar, tot ceea ce putea să facă era să-i păstreze o fidelitate nestrămutată, întrucât nu îndrăznea să intervină în sprijinul lui nici pe lângă prinţ, nici pe lângă Vallombreuse.

În curând, tânărul duce se simţi destul de bine pentru a lua masa împreună cu tatăl şi cu sora lui; la aceste mese arăta prinţului o deferenţă respectuoasă, iar Isabellei o iubire plină de atenţii şi delicată şi dovedea că, cu toată frivolitatea sa aparentă, spiritul îi era mai înzestrat decât te ai fi putut aştepta de la un tânăr căruia îi plăceau fără măsură femeile, duelurile şi tot felul de petreceri. Isabella intervenea cu modestie în aceste conversaţii şi puţinele cuvinte pe care le rostea erau atât de chibzuite, aşa de pline de fineţe şi de la locul lor, încât prinţul era fermecat, cu atât mai mult cu cât tânăra fată, cu un tact desăvârşit, evita orice preţiozitate şi pedanterie.

Vallombreuse, restabilit pe deplin, îi propuse surorii sale o plimbare călare prin parc şi cei doi tineri străbătură la pas o alee lungă, ai cărei arbori seculari se uneau în chip de boltă şi alcătuiau un acoperiş prin care nu pătrundeau razele soarelui; ducele îşi recăpătase întreaga sa frumusețe, Isabella era fermecătoare şi nicicând n-au călărit alături doi tineri mai grațioşi. Numai că pe fața tânărului duce se putea citi veselia, iar pe cea a fetei melancolia. Uneori, vorbele de duh ale lui Vallombreuse îi aduceau pe buze un surâs nedesluşit şi uşor, apoi cădea iarăşi într-o visare plină de sfârşeală; însă fratele ei nu părea să observe această tristețe şi îşi întețea verva.

— Oh! Ce lucru minunat înseamnă să trăieşti! spunea el. Nici nu ne închipuim câtă plăcere găseşti în acest act atât de simplu: a respira! Niciodată arborii nu mi s-au părut atât de verzi, cerul atât de albastru, florile atât de înmiresmate! E ca şi cum m-aş fi născut ieri şi parcă aş vedea creațiunea pentru prima oară. Când mă încearcă gândul că aş fi putut zace întins sub o lespede de marmură şi când acum mă plimb cu scumpa mea soră, nici nu ştii cât de fericit sunt! Rana nu mă mai doare câtuşi de puțin şi cred că am putea

încerca un mic galop la întoarcerea la castel, unde prințul se plictiseşte aşteptându-ne.

Cu toate obiecțiile Isabellei, mereu plină de teamă, Vallombreuse îşi îndemnă calul din pulpe şi cele două animale porniră să alerge destul de iute. La baza peronului, pe când îşi ridica sora din şa, tânărul duce îi spuse:

— Acum iată-mă băiat mare şi am să capăt permisiunea să ies singur!

— Ce! De abia te-ai vindecat şi vrei să ne şi părăseşti, răutăcios ce eşti!

— Da, trebuie să fac o călătorie de câteva zile, răspunse în chip neglijent Vallombreuse.

Într-adevăr, a doua zi porni la drum după ce şi luă rămas

bun de la prinț, care nu se împotrivi la călătorie şi îi spuse Isabellei pe un ton enigmatic şi ciudat:

— La revedere, surioară, vei fi mulțumită de mine!

XIX
Urzici şi pânze de păianjen

Sfatul lui Irod era înțelept, iar Sigognac se hotărî să-l urmeze; de altminteri, o dată ce Isabella ajunsese din comediantă o doamnă din lumea mare, nimic nu-l mai lega de trupă. Trebuia să dispară pentru câtva timp, să se cufunde în uitare, până ce ura stârnită de moartea probabilă a lui Vallombreuse se va fi potolit.

De aceea, după ce şi luă rămas bun, nu fără emoție, de la aceşti bravi actori, care se dovediseră atât de buni camarazi pentru el, Sigognac părăsi Parisul, călare pe un căluț viguros, cu buzunarele destul de bine încărcate cu pistoli, reprezentând partea ce i se cuvenea din încasări.

Fără să străbată cale lungă peste zi, se îndreptă spre castelul său, deoarece, după vijelie, pasărea se întoarce totdeauna la cuibul ei, chiar de ar fi el încropit din aşchii şi din paie vechi. Era singurul lăcaş unde putea să se refugieze şi în disperarea sa, încerca un fel de plăcere să se întoarcă la sărmanul conac al strămoşilor săi, pe care poate ar fi făcut mai bine să nu-l părăsească. Într-adevăr, soarta sa nu se îndreptase câtuşi de puțin, iar ultima aventură nu putea decât să-l păgubească. „Haida de, îşi spunea el mergând pe drum, mi-a fost ursit să mor de foame şi de plictiseală între zidurile astea crăpate, sub acoperişul prin care trece apa ca printr-un ciur. Nimeni nu se poate împotrivi soartei ce i-a fost scrisă şi eu am să mi-o împlinesc pe a mea; am să fiu ultimul din neamul Sigognac!”

Este de prisos să descriem pe îndelete această călătorie care a ținut vreo douăzeci de zile şi n-a fost înveselită de nicio întâlnire mai aparte. Va fi de ajuns să spunem că, într-o seară, Sigognac zări din depărtări cele două turnuri ale castelului său, luminate de razele asfințitului şi care se desprindeau limpede pe fundalul violet al orizontului. Un capriciu al luminii le făcea să apară şi mai apropiate decât erau în realitate şi într-unul din rarele geamuri ale fațadei, soarele înrăma o scânteie roşie de o strălucire de nespus. Ai fi zis că e un rubin singuratic.

Această privelişte stârni în sufletul baronului o înduioşare ciudată; fără îndoială, avusese mult de suferit în acest castel ruinat şi cu toate acestea, revăzându-l, încerca acea emoție pe care ți-o stârneşte întoarcerea unui vechi prieten, a cărui absență a făcut să-i fie uitate defectele. Viața i se scursese acolo, sărmană, obscură singuratică, dar nu fără câteva tainice bucurii; deoarece tinerețea nu poate fi pe de-a-ntregul nefericită. Chiar şi cea mai părăsită de curaj, tot îşi făureşte visuri şi nutreşte speranțe. Deprinderea cu o suferință capăta până la urmă un anumit farmec şi regreți unele tristeți mai mult decât anumite bucurii.

Sigognac dădu pinteni calului pentru a-şi iuți pasul, astfel încât să ajungă înainte de lăsarea nopții. Soarele coborâse de tot şi deasupra liniei întunecate, trasată de landă pe cer, nu se mai putea vedea decât un segment subțire din discul sau scobit, astfel încât lucirea roşiatică a geamului se stinsese, iar castelul nu mai alcătuia decât o pată cenuşie, care se confunda aproape cu întunericul; dar Sigognac cunoştea bine drumul şi curând o apucă pe calea bătută odinioară, pustie acum, care ducea la castel.

Ramurile sălbatice ale gardului îi biciuiau cizmele, iar broscuțele sperioase săreau prin iarba umedă de rouă, ferindu-se din calea copitelor calului; un slab şi îndepărtat lătrat de câine, ce nu stătea locului parcă spre a-i trece de

urât, răzbătea prin liniştea adâncă în care era cufundată câmpia.

Sigognac îşi opri calul spre a putea asculta mai bine. Crezuse că recunoaşte glasul răguşit al lui Miraut. În curând lătratul se auzi mai aproape şi se schimba într-un hămăit voios, mereu reînnoit, întrerupt de o goană gâfâindă; Miraut îşi descoperise stăpânul şi alergă cu toată iuțeala pe care i-o îngăduiau labele lui bătrâne. Baronul fluieră într-un anumit chip şi după câteva minute, credinciosul şi bravul câine țâşni impetuos printr-o spărtură a gardului, urlând, plângând, scoțând strigăte aproape omeneşti. Cu toate că îşi pierduse răsuflarea şi gâfâia din greu, sări la botul calului, încercând să se urce pe şa spre a ajunge la stăpânul său şi dădu cele mai bizare dovezi de bucurie câinească pe care le-a eprimat vreodată un animal din neamul său. Nici chiar Argus, când l-a recunoscut pe Ulysse, la Eumea, nu era atât de mulțumit ca Miraut

Sigognac se aplecă şi îi mângâie capul cu mâna spre a-i potoli furia de simpatie.

Satisfăcut de chipul în care fusese întâmpinat şi vrând să ducă vestea cea bună locuitorilor castelului, adică lui Pierre, lui Bayard şi lui Belzebut, Miraut porni ca o săgeată şi începu să latre în aşa chip înaintea bătrânului servitor ce stătea în bucătărie, încât acesta pricepu că se întâmplă ceva cu totul deosebit.

„Să se fi întors tânărul meu stăpân?” îşi spuse Pierre ridicându-se şi apucând-o pe urmele lui Miraut, care îl trăgea de pulpana cojocului. Deoarece se făcuse noapte, Pierre aprinse de la focul din cămin, unde fierbea cina lui modestă, o scurtătură din lemn de brad, a cărei lumină roşiatică şi fumegândă îl lumină deodată pe Sigognac şi calul său, aflați la capătul drumeagului.

— Dumneavoastră sunteți, domnule baron! strigă tare vesel bravul Pierre, la vederea stăpânului său; Miraut mi-o

şi spusese pe limba lui cinstită de câine: căci suntem atât de singuri aici, încât oameni şi dobitoace, vorbind doar între ei, ajung să se înțeleagă. Cu toate acestea, nefiind înştiințat de întoarcerea dumneavoastră, mă temeam să nu mă înşel. Aşteptat sau nu, fiți binevenit pe domeniile dumneavoastră; o să încercăm să vă sărbătorim pe cât putem mai bine.

— Da, chiar eu sunt, bunul meu Pierre, Miraut nu te-a mințit; eu, în persoană, dacă nu mai bogat, cel puțin sănătos şi teafăr. Haidem, porneşte înainte cu torța şi să intrăm în casă.

Pierre, nu fără opinteli, deschise cele două canaturi ale vechii porți, iar baronul de Sigognac trecu pe sub portalul luminat într-un chip fantastic de lucirile torței. În licăreala ei, cele trei berze sculptate pe bla-zonul de pe bolta părură că se însuflețesc şi că dau din aripi ca şi cum ar fi vrut să salute reîntoarcerea ultimului lăstar al familiei pe care ele simbolizează vreme de atâtea secole.

Deodată, se auzi un nechezat prelung, asemeni unei trâmbițe. Era Bayard, care, din fundul grajdului său, îşi simțise stăpânul şi scotea din bătrânii lui plămâni astmatici o cântare strălucitoare ca de trâmbită!

— Bine, bine, te aud, bietul meu Bayard, rosti Sigognac pe când descaleca şi-i aruncă frâiele lui Pierre;

am să vin să-ți dau bună seara.

Şi se îndreptă spre grajd, când fu cât pe aci să cadă jos; o grămăjoară negricioasă i se încurca printre picioare, miorlaind, torcând, încovrigându-se. Era Belzebut, care îşi exprimă bucuria prin toate mijloacele pe care natura le-a dăruit neamului pisicesc. Sigognac îl luă în brațe şi îl sălta până în dreptul obrazului. Cotoiul era în culmea fericirii; în ochii lui rotunzi se aprindeau luciri fosforescente; datorită tremurăturilor nervoase îşi deschidea şi-şi închidea pe rând labele cu ghearele ce se trăgeau înapoi ca într-o teacă. Se înăbuşea şi mai multe nu, de grabă cu care torcea şi cu o

pasiune nebună, îşi vâra botul negru şi cu umflături ca un nas de beţivan în mustaţa lui Sigognac.

După ce-l dezmierda pe îndelete, întrucât nu dispreţuia mărturiile de dragoste ale prietenilor umili, baronul, în chip delicat, îl lăsă jos pe Belzebut şi veni la rând Bayard, pe care îl mângâie de mai multe ori, lovindu-l uşor cu latul palmei peste gât şi peste crupă. Credinciosul animal îşi aşeză capul pe umărul stăpânului său, scurmă pământul cu copita, iar cu picioarele dinapoi încercă să facă o plecăciune vioaie. Bayard întâmpina în chip politicos căluţul, care fu instalat alături de el simţindu-se sigur de afecţiunea lui Sigognac şi poate satisfăcut că avea să aibă de-a face cu un animal din neamul său, lucru ce nu-i se mai întâmplase de tare multă vreme.

— Acum, după ce am răspuns politeţilor dobitoacelor mele, îi spuse Sigognac lui Pierre, n-ar fi poate prea nepotrivit să merg în bucătărie să văd ce ai prin dulap; de dimineaţă, masa a fost tare anemică, cât despre prânz, nici gând de aşa ceva, deoarece voiam să ajung la capătul călătoriei mai înainte de-a se lăsa noaptea. La Paris mi-am cam pierdut din obiceiurile mele de cumpătare şi nu mi-ar părea rău să iau cina, chiar de ar fi vorba numai de nişte firimituri.

— Stăpâne, se mai găseşte oleacă de plăcintă de mei, un pic de slănină şi de brânză de capră. Sunt bucate aspre şi ţărăneşti, pe care poate că nu le veţi mai găsi bune de mâncat după ce aţi gustat din bucătăria aleasă. Dacă nu vă vor desfăta cerul gurii, cel puţin vă vor împiedica să muriţi de foame.

— Asta-i tot ce poate să ceară un om de la hrană, răspunse Sigognac şi nu sunt deloc nerecunoscător, cum s-ar părea că o crezi, faţă de bucăţele simple care m-au întărit în tinereţe şi m-au făcut sănătos, sprinten şi puternic; serveşte-mi plăcinta ta de mei, slănină şi brânză cu mândria

unui bucătar-şef, ce ar aduce pe o farfurie de aur un păun ce-şi roteşte coada!

Liniştit în privinţa bucatelor, Pierre aşternu în grabă, peste masa pe care Sigognac îşi lua de obicei sărăcăciosul prânz, o faţă de masă de culoare cenuşie, dar curată; aşeză într-o parte paharul, iar în cealaltă oala de gresie plină cu o poşircă acră, spre a stabili armonia cu bucata de plăcintă şi rămase în picioare îndărătul stăpânului său, asemenea unui majordom ce slujeşte un prinţ. După anticul ceremonial, Miraut, stând pe coadă, la dreapta lui şi Belzebut, ghemuit la stânga, priveau în extaz la baronul de Sigognac şi urmăreau călătoriile pe care le săvârşea mâna sa, de la farfurie până la gură şi de la gură până la farfurie, în aşteptarea unei bucăţele pe care le-o arunca în chip nepărtinitor.

Bizarul tablou era luminat de scurtătură din esenţa răşinoasă pe care Pierre o înfipsese într-un cârlig de fier, înăuntrul vetrei, pentru că fumul să nu se răspândească în încăpere. Tabloul repeta atât de exact scena descrisă la începutul acestei povestiri, încât baronul, izbit de asemănare, îşi închipuia că visase şi că nu ieşise niciodată din castelul lui.

Timpul care, la Paris, se scursese atât de repede şi fusese plin de întâmplări, părea că se oprise în loc la castelul Sigognac. Orele adormite nu se osteniseră să-şi întoarcă nisiparniţa plină de colb. Toate se găseau în acelaşi loc. Păianjenii dormitau mai departe în unghere, în hamacele lor cenuşii, aşteptând să pice vreo muscă improbabilă. Unii chiar îşi pierduseră curajul şi nu-şi mai reparaseră pânzele, nemaiavând destulă substanţa pentru a-şi toarce firul din pântece; pe cenuşa albă din vatră, un tăciune, care părea că nu mai arsese de la plecarea baronului, scotea o dâră subţire de fum, asemenea aceleia ce se ridică dintr-o lulea gata să se stingă; numai urzicile şi cucuta crescuseră în

curte, iar iarba care înconjura lespezile era mai înaltă; o creangă a unui copac, care nu ajungea odinioară decât până la fereastra bucătăriei, îşi vira acum un lăstar plin de frunze prin ochiul unui geam spart. Acestea erau singurele noutăţi.

Fără de voia lui, Sigognac se simţea subjugat iarăşi de această atmosferă. Vechile sale gânduri i se întorceau ca nişte puhoaie; se cufundă în visări tăcute, pe care Pierre le respecta şi pe care Miraut şi Belzebut nu îndrăzneau să le tulbure prin mângâieri nepotrivite. Toate câte i se întâmplaseră nu-i mai făceau decât impresia unor aventuri pe care le-a citit într-o carte şi a căror amintire i-ar fi rămas în chip nedesluşit în minte. Căpitanul Fracasse, pe jumătate şters de pe acuma, nu-i mai apărea, în depărtare, decât asemenea unui spectru palid ce a purces şi s-a desprins din el pentru totdeauna. Lupta cu Vallombreuse nu i se schiţa în memorie decât sub forma unui şir de mişcări bizare, în care voinţa sa nu se amestecase nicidecum. Niciuna din faptele săvârşite în acest răstimp nu- i se părea că a depins de el, iar reîntoarcerea sa la castel rupsese firele care îl legau de viaţă. Numai iubirea sa pentru Isabella nu se risipise şi o regăsea mereu vie în inima sa, dar mai degrabă ca o aspiraţie a sufletului decât ca o pasiune reală, întrucât cea care însemna ţinta pasiunii nu putea să-i mai aparţină. Sigognac înţelegea că roata carului sau, îndrumată o clipă pe o altă cale, căzuse iarăşi pe făgaşul ei fatal şi se resemnă la acest gând cu o descurajare liniştită. Se dojenea numai pentru faptul că nu nutrise câteva clipe de speranţă şi de aluzii. De ce dracu' şi cei nenorociţi aspiră şi ei la fericire? Ce prostie!

Totuşi reuşi să se scuture de această toropeală şi cum vedea în ochii lui Pierre mijind întrebări timide, Sigognac îi povesti pe scurt vrednicului slujitor faptele mai de seamă care puteau să-l intereseze în această istorisire; la auzul povestirii celor două dueluri ale elevului său cu

Vallombreuse, bătrânelul, mândru de-a fi crescut un asemenea discipol, strălucea de bucurie şi repetă, cu ajutorul unui băţ, loviturile pe care-i le descria Sigognac, având ca adversar peretele.

— Vai! Scumpul meu Pierre, exclamă baronul oftând, mi-ai arătat prea bine toate aceste secrete ale scrimei, pe care nimeni nu le stăpâneşte ca tine. Victoria aceasta m-a pierdut şi m-a aruncat iarăşi, pentru multă vreme, dacă nu pentru totdeauna, în acest sărman şi trist castel. Ce noroc ciudat mai am şi eu: triumful mă doboară şi îmi strică toate treburile în loc să le aranjeze. Ar fi fost mult mai bine dacă aş fi fost rănit sau chiar ucis în această întâlnire neplăcută.

— Cei din neamul Sigognac nu pot să fie înfrânţi, exclamă în chip sentenţios bătrânul slujitor. Orice s-ar întâmpla, stăpâne, sunt mulţumit că l-aţi omorât pe acest Vallombreuse. De bună seamă că faptele s-au petrecut conform regulilor, sunt convins de acest lucru, iar altceva nu mai este necesar. Ce pretenţii să aibă un om care moare din pricina unei lovituri straşnice de spadă, fiind în gardă?

— Niciuna, cu siguranţă, răspunse Sigognac, pe care filosofia de ofiţer de jandarmi a bătrânului maestru de arme îl făcu să surâdă; însă mă simt puţin cam obosit. Aprinde lampa şi condu-mă la camera mea.

Pierre se supuse. Baronul, precedat de slujitor şi urmat de câine şi de pisică, urca încet vechea scară cu fresce stinse şi decolorate. Herculii, pe suporturile lor, din ce în ce mai palizi, se străduiau să susţină cornişa falsă, a cărei greutate părea să-i zdrobească. Îşi umflau de disperare muşchii vlăguiţi, dar cu toate acestea nu putuseră împiedica să se desprindă din perete câteva bucăţi de tencuială. Împăraţii romani nu se prezentau deloc mai bine şi cu toate că îşi luau aere de mari viteji şi de învingători, îşi pierduseră care coroana, care sceptrul, care purpura. Zăbrelele pictate, de pe boltă, se surpaseră în mai multe locuri, iar ploile de

peste ierni, care răzbiseră prin crăpăturile zidului, geografiaseră nişte Americi noi, alături de vechile continente şi de insulele care fuseseră trasate mai de demult.

Toată această dărăpănare, pe care Sigognac, mai întâi de-a fi ieşit din conacul său, n-o băgase deloc în seamă, îl impresiona şi îl cufundă, în timp ce urcă scara, într-o adâncă melancolie. Vedea aici inevitabila şi fatala decadenţă a neamului sau şi îşi spunea: „Dacă această boltă ar resimţi un pic de milă faţă de familia pe care a adăpostit-o până acum, ar trebui, de bună seamă, să se prăbuşească şi să mă strivească pe loc!”

O dată ajuns la uşa apartamentelor, lua lampa din mâinile lui Pierre, căruia îi mulţumi, spunându-i că poate să se retragă; nu voia să fie văzut cât era de emoţionat.

Sigognac străbătu încet prima sală unde se desfăşurase, cu câteva luni în urmă, cina comedianţilor. Amintirea acestui tablou voios o făcea şi mai lugubră. Tulburată o clipă, liniştea părea să fi pus din nou stăpânire aici, pentru totdeauna, mai posomorâtă, mai adâncă, mai grozavă. În acest mormânt, ronţăitul unui şobolan ce şi tocea incisivii căpăta rezonanţe ciudate. Luminate de licărirea slabă a lămpii, portretele, sprijinindu-se cu coatele de ramele lor ofilite de aur, ca de nişte balcoane, deveneau îngrijorătoare. S-ar fi zis că voiau să se smulgă din fundalul lor de întuneric şi să coboare să-l salute pe nefericitul lor vlăstar. O viaţă spectrală însufleţea aceste efigii antice; buzele lor pictate se mişcau, murmurând cuvinte pe care le auzea sufletul în locul urechilor; ochii li se ridicau cu tristeţe către tavan şi pe obrajii lor lăcuiţi, sudoarea umezelii se condensă în picături mari, care străluceau în lumina asemenea unor lacrimi. Spiritele strămoşilor rătăceau, fără îndoială, în jurul acestor imagini care înfăţişau forma pământeană pe care o însufleţiseră altădată, iar Sigognac le simţea prezenţa invizibilă în groaza tainică a acestei semiobscurităţi. Toate

chipurile acestea cu cuirase sau cu turnele aveau un aer jalnic şi năpădit de mâhnire.

Numai ultimul portret, acela al mamei lui Sigognac, părea că surâde. Lumina cădea drept deasupra lui şi fie că pictura mai recentă şi făcută de o mână mai meşteră crea această iluzie, fie că, într-adevăr sufletul venise o clipă să dea viaţa acestei aparenţe, portretul exprima o dragoste încrezătoare şi voioasă, care îl miră pe Sigognac şi îl făcu s-o ia drept o prevestire favorabilă, deoarece expresia acestui cap i se păruse întotdeauna melancolică.

În sfârşit, Sigognac paşi în camera sa şi puse lampa pe măsuţa pe care mai zăcea încă volumul lui Ronsard, pe care îl citea atunci când comedianţii bătuseră la vreme de noapte la poarta castelului. Hârtia, plină de ştersături, ciorna unui sonet neterminat, se afla tot în acelaşi loc. Patul, care nu mai fusese făcut, păstra

întipărită urma ultimelor persoane care se odihniseră în el.

Isabella dormise acolo. Capul ei drăguţ se rezemase de pernă aceasta, confidenta a nenumărate visuri!

La gândul acesta, Sigognac îşi simţi inima torturată, într-un chip voluptos, de o durere plăcută, dacă pot fi puse împreună aceste cuvinte inamice prin firea lor. În imaginaţia sa îi apăreau cu vioiciune farmecele adorabilei fete: raţiunea îi şoptea, cu o voce plictisitoare şi supărată, că Isabella era pierdută pe veci pentru el şi cu toate acestea, i se părea că vede, datorită unor năluciri stârnite de dragoste, între faldurile perdelelor, chipul ei curat şi fermecător, asemenea chipului unei soţii caste, care aşteaptă reîntoarcerea soţului.

Pentru a pune capăt acestor vedenii care îi moleşeau curajul, se dezbrăca şi se culca, sărutând locul ocupat altădată de către Isabella; însă, cu toată oboseala, somnul zăbovi mult, iar ochii îi rătăciră mai bine de o oră în jurul încăperii dărăpănate, când urmărind vreo răsfrângere

ciudată a razelor lunii pe geamurile ce-şi pierduseră lustrul, când privind ţintă, în chip inconştient, la vânătorul de rate sălbatice din pădurea de arbori albaştri şi galbeni, înfăţişaţi pe vechea tapiţerie.

Dacă stăpânul veghea, în schimb animalul dormea netulburat. Belzebut, încovrigat la picioarele lui Sigognac, sforăia ca motanul lui Mahomed pe mâneca profetului. Liniştea desăvârşită şi adâncă a fiinţei necuvântătoare sfârşi până a-l cuprinde şi pe om, iar tânărul baron porni spre ţara visurilor.

Când se vesti aurora, Sigognac fu şi mai izbit decât fusese în ajun de halul, de pustietatea în care se găsea castelul său. Lumina zilei nu ştie ce-i compătimirea faţă de ruine şi de vechituri; ea dezvăluie cu cruzime sărăcia, zbârciturile, petele, lucrurile spălăcite, pulberea şi colbul, mucegaiurile; noaptea, mai milostivă, îndulceşte totul cu umbrele sale, ce-i sunt prietene şi cu trena valului şterge lacrimile lucrurilor. Camerele, atât de vaste odinioară, îi apăreau mici şi se miră cum de le păstrase atât de mari în amintirea sa; dar în curând Sigognac se obişnui din nou cu dimensiunile locuinţei sale şi reintră în viaţa lui de altădată, aşa cum îmbraci o haină veche pe care ai părăsit-o o bucată de vreme, spre a purta una nouă; se simţea în largul său în acest veşmânt uzat, ale cărui cute fuseseră făcute de obiceiurile sale.

Ziua şi-o rânduia astfel. Se ducea să facă o scurtă rugăciune în capela ruinată, unde repauzau strămoşii săi, smulgea nişte mărăcini de pe vreo lespede de mormânt sfărâmată, îşi luă în grabă masa puţină şi cumpătată, se exersa la scrimă împreună cu Pierre, încaleca pe Bayard sau pe căluţul pe care îl păstrase şi după o lungă excursie, se întorcea acasă, tăcut şi posomorât că altădată; apoi cina între Belzebut şi Miraut şi se culca răsfoind, spre a-i veni somnul, unul din volumele desperecheate şi citite de o sută

de ori, din biblioteca sa, devastată de şobolanii leşinaţi de foame. După cum se vede, nu supravieţuia nimic din strălucitul căpitan Fracasse, din îndrăzneţul rival al lui Vallombreuse; Sigognac redevenise de-a binelea castelanul din castelul sărăciei. Într-una din zile, coborî în grădină în care le condusese pe cele două tinere comediante.

Grădina era mai în paragină, mai în dezordine şi mai năpădită de buruieni ca niciodată: cu toate acestea, măceşul care dăruise un trandafir pentru Isabella şi un boboc pentru Sérafina, spre a nu se putea spune că două doamne ieşeau dintr-o grădină fără să se fi gătit cât de cât cu flori, părea că de data aceasta, ca şi atunci, se ambiţionase straşnic. Pe aceeaşi ramură, se răsfăţau doi trandafiraşi fermecători, cu petale plăpânde, ce înfloriseră în dimineaţa aceea şi care păstrau încă, în inima lor, două sau trei mărgăritare de rouă.

Priveliştea lor îl înduioşa într-un chip deosebit pe Sigognac, datorită amintirii pe care i-o treziseră. Îşi aduse aminte de vorbele rostite de Isabella: „În timpul plimbării noastre prin grădină, când îndepărtai mărăcinii din faţa mea, mi-ai cules un mic trandafir sălbatic singurul dar pe care puteai să mi-l faci; am lăsat să picure o lacrimă peste el, mai înainte de a-l adăposti la sânul meu şi în tăcere, ţi-am dat inima mea în schimb”.

Sigognac lua trandafirul, îi aspira cu pasiune mireasmă şi îşi lipi buzele de petale, închipuindu-şi că sunt buzele prietenei sale, nu mai puţin dulci, mai rumene şi mai parfumate. De când se despărţise de Isabella, gândul lui o urmărea fără contenire şi înţelegea că nu mai putea să se lipsească de ea. În primele zile, tulburarea stârnită de mulţimea întâmplărilor ce sosiseră una după alta, zăpăceala iscată de întorsăturile soartei, călătoria care-i silise gândurile să zboare aiurea, toate îl împiedicaseră să-şi dea seama de adevărata lui stare sufletească.

Dar, întors iarăşi în singurătate, în calm şi în tăcere, el o regăsea pe Isabella la capătul tuturor visărilor

sale. Îi absorbea toate gândurile şi toate simţămintele. Chiar şi imaginea Yolandei dispăruse ca un abur uşor. Nici nu se mai întrebă măcar dacă iubise vreodată acea frumuseţe orgolioasă; nu se mai gândea la acest lucru. „Şi cu toate acestea, Isabella mă iubeşte!” îşi spunea el, după ce recapitulase pentru a suta oară toate obstacolele ce se ridicau împotriva fericirii sale.

Trecură astfel două sau trei luni. Sigognac se afla în camera sa, căutând trăsătura finală a unui sonet în care îşi preaslăvea iubita, când Pierre veni să-l anunţe pe stăpânul său că sosise un gentilom care doreşte să-i vorbească.

— Un gentilom care vrea să-mi vorbească! exclamă Sigognac. Ori visezi tu, ori se înşală el. Nimeni pe lume nu are să-mi spună ceva; cu toate acestea, dată fiind ciudăţenia faptului, introdu-l pe neobişnuitul muritor. Cel puţin spune-mi care-i este numele.

— N-a vrut să şi-l spună, pretinzând că acest nume nu v-ar lămuri cu nimic, răspunse Pierre, deschizând cele două canaturi ale uşii. În prag apăru un tânăr frumos, îmbrăcat într-un elegant costum de călărie de postav cenuşiu roşcat, împodobit cu verde, încălţat cu cizme de pâslă cenuşie, cu pinteni de argint şi ţinând în mână o pălărie cu boruri largi, împodobită cu o pană lungă, verde, ceea ce îngăduia să-i vezi în plină lumină capul mândru, delicat şi încântător, ale cărui trăsături regulate, demne de o statuie antică, ar fi putut stârni gelozia a sumedenie de femei.

Acest cavaler desăvârşit nu păru să-i facă lui Sigognac o impresie agreabilă, deoarece păli uşor şi dintr-o săritură alerga să-şi ia spadă, atârnată la căpătâiul patului, o scoase din teacă şi trecu în poziţia de apărare.

— La dracu’! Domnule duce, credeam că v-am omorât de-a binelea! Dumneavoastră sunteţi sau umbra

dumneavoastră care îmi apăreţi astfel?

— Sunt eu însumi, Hannibal de Vallombreuse, răspunse tânărul duce, eu însumi în carne şi oase, pe atât de puţin decedat pe cât este cu putinţă; dar băgaţi cât mai iute spada aceea în teacă. Ne-am bătut de două ori până acum. E de ajuns. Proverbul spune că lucrurile repetate îţi fac plăcere, dar că a treia oară ele ajung plictisitoare. N-am venit ca duşman. Dacă am să-mi reproşez câteva mici păcate faţă de dumneata, ţi-ai luat revanşa din plin. Aşadar, nu ne mai datorăm nimic unul altuia. Pentru a-ţi dovedi bunele mele intenţii, iată un brevet semnat de rege, care îţi dăruieşte un regiment. Tatăl meu şi cu mine i-am amintit Maiestăţii sale despre devotamentul arătat de neamul Sigognac faţă de regi, strămoşii săi. Am vrut să-ţi aduc personal această veste bună; şi acum, întrucât îţi sunt oaspete, dă poruncă să se răsucească nişte gâturi de orice ar fi, să se pună la frigare, orice vei pofti; dar, pentru numele lui Dumnezeu, dă-mi să mănânc. Hanurile de pe drumurile acestea sunt tare nenorocite, iar în carele mele, împotmolite în nisip la o oarecare distanţă de aici, se află toate proviziile mele.

— Îmi este tare teamă, domnule duce, ca dejunul meu să nu-ţi se pară o răzbunare, răspunse Sigognac cu o curtenie plină de voioşie; dar să nu pui pe seama picii masa pe care o vei lua. Purtarea dumitale sinceră şi călduroasă m-a mişcat până în adâncul sufletului şi nu vei avea de aici înainte un prieten mai devotat decât mine. Cu toate că n-ai nicio nevoie de serviciile mele, îţi sunt la dispoziţie. Hei! Pierre, găseşte nişte pui de găină, ouă, carne şi străduieştete să-l ospătezi cât mai bine pe acest senior care moare de foame şi care nu este obişnuit cu aceasta ca noi.

Pierre puse în buzunar câţiva dintre pistolii trimişi de stăpânul său şi de care încă nu se atinsese, încălecă pe căluţ şi alergă în galop până în satul cel mai apropiat, în căutare de provizii. Găsi câţiva pui, o şuncă, o butelie cu vin

vechi şi la preotul de prin partea locului, pe care îl convinse, nu fără osteneală, să i-l dea, un pateu din ficat de rață, mâncare aleasă, demnă să figureze la ospățul unui episcop sau al unui prinț.

După un ceas se reîntoarse, lasă în seama unei fete slabe şi zdrențăroase pe care o întâlnise pe drum şi o trimise la castel, grija să întoarcă frigarea şi aşeză masa în sala portretelor, alegând printre farfuriile şi vasele de faianță de prin dulapuri pe acelea care erau ciobite sau crăpate doar o dată, întrucât nici nu putea fi vorba de argintărie, ultima piesă fiind topită de multă vreme. După ce isprăvi, veni să-şi anunțe stăpânul că „domnii erau serviți."

Vallombreuse şi Sigognac se aşezară față în față, pe cele mai puțin şchioape dintre cele şase scaune, iar

tânărul duce, pe care îl amuza situația această nouă pentru el, porni la atacul bucatelor, strânse cu atâta trudă de către Pierre, cu o amuzantă şi cruntă pofta de mâncare. Dinții săi frumoşi, după ce au devorat un pui întreg, care, este drept, părea mort din pricina slăbiciunii, se înfipseră plini de voioşie în halcă trandafirie dintr-o şuncă de Bayonne, de făcea, cum se spune, să sară firimituri până în tavan. Proclamă ficații de rață o mâncare delicată, aleasă, ambroziană şi găsi că brânzulica de capră, vărgată şi punctată cu nuanțe verzi, însemna un pinten straşnic care îți dădea ghes la băut. Aduse de asemenea laude vinului, care era vechi şi de viță bună şi a cărui frumoasă culoare se înroşea ca purpura în vechile pahare de Veneția.

O dată chiar aşa de bine dispus era, încât fu cât pe aci să pufnească în râs văzând chipul înspăimântat al lui Pierre, surprins că l-a auzit pe stăpânul său numindu-l „domnul duce de Vallombreuse" pe acest om viu ce trecea drept răposat. Pe când îi ținea piept pe cât putea mai bine tânărul duce, Sigognac era uimit că-l vede la el acasă, rezemându-se în chip familiar cu coatele de masa lui, pe acest elegant şi

mândru senior, altădată rivalul său în dragoste, a cărui viață se aflase de două ori în vârful spadei sale şi care încercase în mai multe rânduri să-l expedieze pe lumea cealaltă cu ajutorul duelgiilor.

Ducele de Vallombreuse pricepu gândurile baronului fără ca acesta să şi le fi exprimat, iar când bătrânul slujitor se retrase, după ce aşezase pe masă o sticlă cu vin tare şi două pahare mai mici decât celelalte, pentru a sorbi prețioasă licoare, îşi răsuci între degete vârful mustății fine şi se adresă baronului cu o sinceritate prietenească:

— Văd bine, scumpul meu Sigognac, că, în ciuda politeții dumitale, acțiunea mea ți se pare puțin cam ciudată şi neaşteptată. De bună seamă că-ți spui: „Cum se face oare că acest Vallombreuse, atât de trufaş, de arogant, de poruncitor, să fi devenit din tigrul care era un miel pe care o păstoriță l-ar putea duce de capătul unei panglici?” În răstimpul celor şase săptămâni cât am rămas țintuit la pat, am chibzuit la unele lucruri, aşa cum şi cel mai viteaz om îşi poate îngădui în fața veşniciei: deoarece moartea nu înseamnă nimic pentru noi, nobilii, care ne jucăm cu viața noastră, cu o elegantă pe care burghezii nu vor lua-o niciodată drept pildă. Am înțeles deşertăciunea multor lucruri şi mi-am făgăduit, de aveam să mă însănătoşesc, să mă port altfel. Din moment ce iubirea pe care mi-o inspirase Isabella se preschimbase într-o prietenie curată şi sfântă, nu mai aveam niciun motiv să te urăsc. Nu mai erai rivalul meu. Un frate nu poate să fie gelos pe sora lui; îți sunt recunoscător pentru iubirea respectuoasă pe care n-ai încetat să i-o porți atunci când se afla într-o situație care îngăduia familiaritățile exagerate. Ai fost cel dintâi care a ghicit acest suflet încântător sub deghizarea ei de comediantă. Sărac fiind, ai oferit femeii disprețuite cea mai mare bogăție pe care poate s-o posede un nobil, numele strămoşilor săi. Ea îți aparține, aşadar, acum când are un

nume ilustru şi este bogată. Iubitul Isabellei trebuie să fie soțul contesei de Lineuil.

— Dar, răspunse Sigognac, ea m-a respins întotdeauna cu încăpățânare, atunci când putea crede în totala mea dezinteresare.

— Supremă delicatețe, susceptibilitate îngerească, spirit curat de sacrificiu; se temea să nu-ți pună piedici în cale şi să nu-ți dăuneze fericirii; dar recunoaşterea ce a intervenit a schimbat cu totul situația.

— Da, acum eu sunt acela care aş putea fi un obstacol pentru înaltă ei situație. Am oare dreptul să mă arăt mai puțin devotat decât ea?

— O mai iubeşti încă pe sora mea? rosti ducele de Vallombreuse pe un ton grav; în calitate de frate, am dreptul să-ți pun această întrebare.

— Din tot sufletul, din toată inima, cu tot sângele meu, răspunse Sigognac; mai mult decât a iubit vreodată un bărbat o femeie pe acest pământ, unde nimic nu este desăvârşit, afară de Isabella.

— În acest caz, domnule căpitan de muschetari, în curând guvernator de provincie, porunceşte să-ți înşeueze calul şi vino cu mine la Vallombreuse să te prezint după regulile cuvenite prințului, tatăl meu şi contesei de Lineuil, sora mea. Isabella a refuzat ca soț pe cavalerul de Vidalinc, pe marchizul de l'Estang, doi tineri tare frumoşi, pe legea mea; dar cred că, fără să se lase prea mult rugată, are să-l accepte pe baronul de Sigognac.

A doua zi, ducele şi baronul călătoreau, unul lângă altul, pe drumul ce ducea spre Paris.

XX
Declarația de dragoste a Chiquitei

O mulțime compactă umplea piața Greve, cu toate că era încă dis-de-dimineață, după cum arată orologiul Primăriei. Marile acoperişuri ale lui Dominique Bocador se profilau într-o nuanță cenuşiu viorie pe un cer de un alb lăptos. Umbra lor rece se întindea până în mijlocul pieței şi învăluia o schelărie sinistră, ce depăşea cu unul sau două picioare înălțimea frunților, mânjită într-un roşu sângeriu. Pe la ferestrele caselor apăreau câteva capete, ce se trăgeau numaidecât înapoi, văzând că spectacolul nu începuse. O bătrână chiar îşi arată fața zbârcită la o lucarnă a foişorului ce se înalța în colțul pieței, de unde, aşa după cum vrea tradiția, doamna Marguerite a privit la supliciul lui La Molie şi al lui Coconas[167]: schimbarea nefericită a unei frumoase regine într-o vrăjitoare urâtă! De crucea de piatră implantată la marginea povârnişului care cobora spre fluviu, se atârnase un copil, ce se cățărase cu mare greutate acolo şi care îşi ținea brațele petrecute peste traversă, cu genunchii şi cu picioarele strângând vârtos trunchiul, într-o poziție la fel de chinuitoare ca şi aceea a tâlharului nepocăit pe cruce, dar pe care n-ar fi părăsit o nici pentru o jimbă sau pentru o plăcintă cu mere. De acolo i se arătau toate amănuntele interesante ale eşafodului, roata pe care urma să fie tras osânditul, frânghiile cu care avea să fie legat, drugul cu care aveau să i se zdrobească oasele; toate, lucruri ce meritau să fie examinate.

Cu toate acestea, dacă, printre spectatori, vreunul s-ar fi gândit să studieze cu nişte ochi mai atenți copilul acesta astfel cocoțat, ar fi deslușit în expresia de pe figura sa un alt sentiment decât acela al unei curiozități vulgare. Nu ferocea

---

[167] Coconas şi La Molle au conspirat împotriva lui Carol al IX-lea, regele Franței (1574). Ducesa de Nevers şi Marguerite de Valois (Regina Margot au pus să se îmbălsămeze capetele iubiților lor.)

atracție a unui supliciu o adusese acolo pe tânăra ființă cu chip negricios, cu ochi mari, trași, cu cearcăne întunecate, cu dinți strălucitori, plete lungi, negre, ale cărei mâini înmănușate de dogoarea soarelui se crispau pe traversele de piatră. Finețea trăsăturilor sale părea chiar să trădeze alt sex decât cel arătat de veșmintele ei; dar nimeni nu privea în această parte și toate capetele se întorceau în mod instinctiv spre eșafod sau spre chei, pe unde trebuia să-și facă apariția condamnatul.

În rândurile grupurilor puteau fi văzute câteva chipuri cunoscute: un nas roșu în mijlocul unei figuri palide îl semnala pe Malartic și din profilul coroiat al lui Jacquemin Lampourde răzbătea îndeajuns peste faldul unei mantii aruncate pe umăr, după moda spaniolă, pentru a nu ne putea îndoi de identitatea sa. Cu toate că își trăsese pălăria peste ochi, până la sprâncene, spre a ascunde absența urechii ce-i fusese sfârtecată de glonțul lui Piedgris, era lesne să-l recunoști pe Bringuenarilles în pușlamaua voinică ce stătea pe o bornă și trăgea dintr-o pipă lungă de Olanda, ca să-i mai treacă vremea. Piedgris discuta cu Tordgueule, iar pe treptele Primăriei se plimbau, în chip peripatetic, vorbind despre unele și altele, mai mulți obișnuiți ai hanului „La ridichea încoronată”.

Piața Grève, unde, mai curând sau mai târziu, trebuia să ajungă în mod fatal, exercita o fascinație ciudată asupra ucigașilor, spadasinilor și pungașilor. Această piață sinistră, în loc să-i respingă, îi atrage. Se învârtesc în jurul ei, descriind mai întâi niște cercuri largi, apoi mai strâmte, până ce se prăvălesc; le place să privească spânzurătoarea de care vor fi aninați; îi contemplă cu aviditate aspectul oribil și învață din schimonoselile, osândiților să se familiarizeze cu moartea; efect cu totul contrar concepției justiției, anume de-a înfricoșa scelerații la privirea torturilor.

În afară de aceasta, ceea ce explică îmbulzeala unor

asemenea desfrânați în zilele de execuție este şi faptul că protagonistul tragediei este întotdeauna o rudă, o cunoştință, adeseori un complice. Se duc să vadă cum îi este spânzurat vărul, cum este tras pe roată un prieten apropiat, cum este fiert omul darnic care îți pune în circulație monedele false. Să lipsească de la această sărbătoare ar fi însemnat o impolitețe. Este agreabil pentru un condamnat să aibă în jurul eşafodului un public alcătuit din figuri cunoscute. Lucrul acesta te întăreşte şi îți reînsuflețeşte energia. Nimeni nu vrea să fie laş în fața celor care prețuiesc adevăratul merit şi orgoliul vine în ajutorul suferinței. Cutare, înconjurat de asemenea spectatori, moare ca un roman,

pe când, dacă ar fi fost ucis pe ascuns, în fundul unei pivnițe, s-ar fi purtat ca o muieruşcă.

Bătură şapte ore. Execuția trebuia să aibă loc abia la orele opt. De aceea, auzind cum răsună orologiul, Jacquemin Lampourde îi spuse lui Malartic:

— Vezi prea bine c-am fi avut timp să mai dăm pe gât o sticlă; dar aşa eşti tu întotdeauna, nerăbdător şi nervos. Dacă ne-am reîntoarce „La ridichea încoronată”? Mă plictisesc să aştept întruna şi să mă învârtesc pe loc. Merită oare atâta aşteptare ca să vezi cum îl trage pe roată pe un biet amărât? Supliciul ăsta-i anost, burghez şi comun. Dacă ar fi fost cel puțin vorba de o rupere straşnică în bucăți, cu patru cai încălecați fiecare de către un arcaş al armaşului, de vreo tortură cu cleşti înroşiți în foc, de vreun tratament cu smoală fierbinte şi cu plumb topit, ceva ingenios în materie de schingiuiri şi sălbatic de dureros, care să facă cinste imaginației judecătorului sau dibăciei călăului, oh! Atunci, nu spun nu. Aş fi rămas, pentru amorul artei; dar, pentru atât de puțin, la naiba!

— Găsesc că eşti injust în privința roții, răspunse în chip sentențios Malartic, frecându-şi nasul mai stacojiu ca

niciodată; roata îşi are părţile ei bune.

— Nu se poate discuta despre gusturi. Fiecare este atras de propria sa plăcere, după cum spune un autor latin tare vestit, al cărui nume l-am uitat, întrucât memoria mea nu reţine lesne decât numele marilor căpitani. Îţi place roată; n-am să te contrazic în această privinţă, ci am să-ţi ţiu tovărăşie până la sfârşit. Eşti de acord, cu toate acestea, că tăierea unei căpăţâni executată cu o lamă damaschinată, având pe spate o scobitură umplută cu argint viu spre ai spori greutatea, cere ochi ageri, vigoare, dexteritate şi îţi oferă un spectacol pe cât de nobil, pe atât de atrăgător.

— Da, fără îndoială, dar lucrurile se petrec prea repede, nu e decât un fulger; şi apoi decapitarea este rezervată gentilomilor. Butucul este unul din privilegiile lor. Printre supliciile de rând, mi se pare că roata biruie vulgara spânzurătoare, bună cel mult pentru răufăcătorii de mâna a doua. Agostin este mai mult decât un simplu hoţ. Merită un tratament mai bun decât frânghia, iar justiţia a avut faţă de el consideraţiile care i se cuvin.

— Ai avut totdeauna o slăbiciune pentru Agostin şi asta fără îndoială din pricina Chiquitei, a cărei ciudăţenie îţi întărâtă ochii tăi desfrânaţi; eu nu-ţi împărtăşesc admiraţia ce o porţi acestui bandit, făcut mai degrabă să lucreze la drumul mare şi prin trecătorile munţilor, ca un salteador, decât pentru a opera cu delicateţea potrivită în mijlocul unui oraş civilizat. Nu ştie nimic din rafinamentele artei. Apucăturile îi sunt moro-

cănoase, sălbatice şi provinciale. La cel mai mic obstacol mânuieşte cuţitul şi ucide la întâmplare, în chip crud. A tăia nodul gordian nu înseamnă a-l desface, orice ar spune Alexandru cel Mare. Şi, în afară de aceasta, nu se foloseşte de spadă; ceea ce este lipsit de nobleţe.

— Specialitatea lui Agostin este navaja, unealta ţinutului său natal; n-a bătut ca noi, ani de zile, pardoseala sălilor de

arme. Procedeul sau e plin de neprevăzut, are îndrăzneala, originalitate. Lovitura lui reuneşte însuşirile plăcute ale balisticii cu siguranța discretă a armei albe. Îndividul este atins, la douăzeci de paşi, fără de zgomot. Regret tare mult că i-a fost întreruptă cariera aşa de curând. Făcea figură frumoasă; avea un curaj de leu.

— Cât despre mine, răspunse Jacquemin Lampourde, eu sunt pentru metoda academică. Fără forme, toate îşi pierd valoarea. Ori de câte ori atac, îmi bat omul pe umăr şi îi las răgazul să-şi ia poziția de apărare; se apăra dacă vrea. Este un duel, nu mai este un omor. Sunt un spadasin nu un asasin. Este adevărat că profunda mea ştiință a scrimei îmi asigură sorți de izbândă şi că spada mea aproape că nu dă greş; dar a cunoaşte bine jocul nu înseamnă a trişa. Adun punga, ceasul, bijuteriile şi mantia mortului; ar face o alții în locul meu. Întrucât eu sunt cel care am dus greul este firesc să am profitul. Orice ai spune, treaba aceasta cu cuțitul îmi repugnă; este bună la țară şi cu oameni de gloată.

— Oh! Tu, Jacquemin Lampourde, eşti plin până peste cap de principii; nimeni n-ar putea să te facă să renunți la ele; cu toate acestea, un pic de fantezie nu prinde rău în artă.

— Aş fi de acord cu o fantezie savantă, complicată şi delicată; dar aceasta brutalitate dezlănțuită şi sălbatică îmi displace. De altminteri, Agostin se lasă îmbătat de sânge şi în beția sa roşie, loveşte la întâmplare. Aceasta înseamnă o slăbiciune: când bei din cupa amețitoare al omorului, trebuie să ai capul ager. De pildă, în casa aceea unde a pătruns nu demult că să fure nişte bani, l-a omorât pe bărbat, care se trezise şi a ucis-o şi pe femeie, care dormea; omor de prisos, prea din cale afară de crud şi puțin curtenitor. Nu trebuie să ucizi femeile decât atunci când țipă, chiar şi atunci este mai bine să le pui căluş în gură:

căci dacă eşti prins, măcelurile astea emoţionează judecătorii şi mulţimea şi ai aerul unui monstru.

— Vorbeşti ca sfântul Ioan Gură de Aur, răspunse Malartic, într-un chip atât de magistral şi de peremptoriu, încât nu găsesc nimic pentru a-ţi răspunde; dar ce are să se întâmple cu biata Chiquita?

Pe când Jacquemin Lampourde şi Malartic filosofau astfel, o calească ce venea dinspre chei pătrunse în piaţă şi stârni unduiri şi vârtejuri în rândurile mulţimii. Caii tropăiau fără să poată înainta şi uneori copitele lor se prăvăleau peste cizme, ceea ce stârni între puşlamale şi lachei nişte dialoguri arţăgoase, amestecate cu înjurături.

Pietonii striviţi în acest chip ar fi luat bucuroşi cu asalt caleasca dacă armoriile ducale zugrăvite pe tăblia uşii nu le-ar fi inspirat un soi de teroare, cu toate că erau oameni ce nu respectau mai nimic. Curând grupurile deveniră atât de dese, încât echipajul fu nevoit să se oprească în mijlocul pieţei, unde, de departe, vizitiul, nemişcat pe capra caleştii, părea că stă aşezat deasupra capetelor. Pentru a-şi deschide drum şi răzbate dincolo, ar fi trebuit să strivească prea multă mojicime şi această mojicime, care, în piaţa Grève, se afla la ea acasă, poate că n-ar fi îngăduit aşa ceva.

— Netrebnicii ăştia aşteaptă vreo execuţie şi n-au să lase drumul liber decât după ce condamnatul o să fie trimis pe lumea cealaltă, spuse un tânăr frumos, îmbrăcat splendid, unui prieten, de asemenea foarte arătos la înfăţişare, dar purtând un costum mai modest, care stătea alături de el. În fundul caleştii. La dracu' cu imbecilul ăsta care şi a găsit să fie tras pe roata tocmai la ora când traversam noi piaţa Grève! Nu putea oare să amâne lucrul pe mâine?

— Să fii convins că asta este şi dorinţa lui şi că întâmplarea este şi mai neplăcută pentru el decât pentru noi, răspunse prietenul.

— Lucrul cel mai bun care ne rămâne de făcut, scumpul

meu Sigognac, este să ne resemnăm, să întoarcem capul de cealaltă parte, dacă spectacolul ne dezgustă, lucru dificil totuşi, dacă lângă tine se petrece ceva îngrozitor: martor ne stă sfântul Augustin, care a deschis ochii în circ, la un ţipăt grozav scos de mulţime, cu toate că îşi făgăduise să-i ţină închişi.

— În orice caz, nu avem multă vreme de aşteptat, răspunse Sigognac; priveşte acolo, Vallombreuse: mulţimea se dă în lături în faţa căruţei în care se găseşte condamnatul. Într-adevăr, se vedea înaintând o căru-ţă, trasă de o gloabă după care tânjea spânzurătoarea de la Montfaucon, înconjurată de câţiva arcaşi călări; stirnind un zgomot de fiare vechi şi străbătând grupurile de curioşi, ea se îndrepta către eşafod. Pe o scândură aşezată de-a curmezişul loitrelor stătea Agostin, lângă un călugăr capucin cu barbă albă, care îi ducea la buze un crucifix din aramă galbenă, lustruit de săruturile celor aflaţi în agonie, deşi erau în deplină sănătate. Părul banditului era prins într-o basma, ale cărei capete înnodate îi atârnau în josul cefei. O cămaşă din pânză groasă şi nişte pantaloni din saia veche însemnau toate veşmintele sale. Era în ţinută de eşafod; ţinuta simplă. Călăul şi pusese mâna pe ţoalele condamnatului, după cum îi era dreptul şi nu-i lăsase decât aceste zdrenţe, prea de ajuns ca să termine cu viaţa. O serie de frânghii, al căror capăt era ţinut de gâde, aflat în urma căruţei, pentru a nu fi văzut de condamnat, îl legau pe Agostin, lăsându-i o libertate aparentă. Un ajutor al călăului, aşezat de o parte, pe una din hulubele căruţei, ţinea hăţurile şi biciuia din răsputeri mârţoaga costelivă.

— Ia priveşte, rosti Sigognac în caleasca, astă e banditul care m-a oprit o dată la drumul mare, în fruntea unei trupe de manechine; ţi-am povestit întâmplarea asta în timpul călătoriei noastre, când am trecut prin locul unde s-a petrecut.

— Îmi amintesc, răspunse Vallombreuse şi am râs din toată inima de păţanie: dar, de atunci, se pare că ticălosul s-a consacrat unor isprăvi mai serioase. Ambiţia l-a dus la pierzanie; de altminteri se prezintă destul de bine.

Agostin, puţin cam palid sub pieliţa sa arsă de soare de felul ei, îşi plimbă peste mulţime o privire preo-

cupată, care părea să caute pe cineva. Trecând pe lângă crucea de piatră, zări copilul cocoţat de care a fost vorba la începutul acestui capitol şi care nu-şi părăsise locul.

La vederea lui, un fulger de bucurie îi străluci în ochi, iar un zâmbet uşor îi întredeschise buzele; făcu din cap un semn imperceptibil, rămas bun şi testament în acelaşi timp şi rosti cu jumătate de voce:

— Chiquita!

— Fiule, ce vorbă ai pronunţat? întrebă capucinul clătinându-şi crucifixul; sună ca un nume de femeie; vreo ţigancă fără îndoială sau vreo fată desfrânată. Gândeşte te mai curând la izbăvirea ta; eşti cu un picior pe pragul veşniciei.

— Da, părinte şi cu toate că părul mi-e negru, eşti mai tânăr decât mine cu barba dumitale albă. Fiecare învârtitură de roată către această lemnărie mă îmbătrâneşte cu zece ani.

— Pentru un brigand de provincie, pe care ar trebui să-l intimideze faptul că va muri în faţa parizienilor, rosti Jacquemin Lampourde, care se apropiase de eşafod slujindu-se de coate printre atâţia gură cască şi cumetre, acest Agostin se poartă destul de bine; nu e nici prea desfigurat şi nici nu are, ca unii, în mod anticipat, înfăţişarea cadaverică a celor osândiţi la supliciu. Capul nu i se bălăbăneşte; îl ţine sus şi drept; ca un semn de curaj, a privit ţintă la maşina eşafodului. Dacă experienţa mea nu mă înşală, are să-şi dea un sfârşit corect şi decent, fără să geamă, fără să se zbată, fără să ceară să facă mărturisiri

pentru a câştiga timp.

— Oh! Cât despre asta, nu este nicio primejdie; la tortură a lăsat să i se înfigă opt pene mai degrabă decât să descleşteze dinții şi să-şi trădeze un tovarăş.

În timpul acestor scurte dialoguri, căruța ajunsese la picioarele eşafodului, ale cărui trepte Agostin le urcă încet, precedat de ajutorul călăului, sprijinit de capucin şi de gâde. În mai puțin de un minut fu întins şi legat strâns de roată de către ajutoarele călăului. Acesta, după ce îşi aruncă mantaua roşie brodată la umăr cu nişte şireturi albe, îşi sumese mâneca în jurul brațului, ca un colac, spre a avea mişcările mai libere şi mai uşoare şi se aplecă să apuce drugul fatal.

Era momentul suprem. O curiozitate plină de nelinişte apăsa pieptul spectatorilor. Lampourde şi Malartic deveniseră serioşi; chiar şi Bringuenarilles nu mai pufăia din pipa pe care şi-o scosese dintre buze. Tordgueule, mirosind că putea să i se întâmple şi lui o aventură asemănătoare, luase un aer melancolic şi visător. Deodată, un fel de freamăt străbătu mulțimea. Copila cocoțată pe cruce îşi dete drumul, alunecând până la pământ şi strecurându-se ca o şopârlă printre grupuri, ajunse la eşafod, îi urcă treptele din două sărituri şi apăru în fața gâdelui mirat, care îşi ridicase bara, cu chipul ei palid, scânteietor, sublim, iluminat de o asemenea hotărâre, încât călăul se opri fără de voie şi nu slobozi lovitura gata să cadă.

— Piei de acolo, puştoaico, strigă călăul, sau drugul o să-ți zdrobească țeasta.

Dar Chiquita nici gând să-l asculte. Puțin îi pasă dacă avea să fie omorâtă. Aplecându-se asupra lui Agostin, îl sărută pe frunte şi îi spuse: „Te iubesc!”; apoi, cu o mişcare mai iute ca fulgerul, îi împlantă în inimă navaja pe care şi o luase înapoi de la Isabella. Lovitura fusese dată de o mână atât de sigură, încât moartea fu aproape instantanee;

Agostin de abia mai avu timpul să spună: „Mulțumesc”.

„Cuando esta vivora pică,

No hay remedio en la botica”

murmură copilul cu un hohot de râs sălbatic şi nebun, repezindu-se în josul eşafodului, unde călăul, încremenit din pricina întâmplării, îşi lăsase în jos drugul nefolositor, nehotărât fiind dacă trebuia să zdrobească oasele unui cadavru.

— Bine, Chiquita, foarte bine! Nu se putu stăpâni să strige Malartic, care o recunoscuse sub hainele ei de băiat.

Lampourde, Bringueaarilles, Piedgris, Tordgueule şi prietenii „Ridichii încoronate”, minunați de această faptă, se rânduiră în chip de gard compact, astfel încât să-i împiedice pe soldați să poată alerga după Chiquita. Certurile şi îmbrâncelile, amestecate cu lovituri de pumni, stârnite de această zăpăceală prefăcută, îi dădură micuței răgazul să ajungă la caleasca lui Vallombreuse, oprită în colțul pieții. Ea se săltă pe scara trăsurii şi agățându-se cu mâinile de portiera, îl recunoscu pe Sigognac, căruia îi spuse cu o voce gâfâindă:

— Am salvat-o pe Isabella, salvează-mă.

Vallombreuse, pe care această scenă bizară îl interesase în chip deosebit, strigă vizitiului:

— Porneşte cu toată iuțeala şi de va trebui, poți să treci peste burțile acestor ticăloşi.

Dar vizitiul nu avea nevoie să strivească pe nimeni. Mulțimea deschidea cu grabă cale liberă caleştii şi închidea iarăşi, numaidecât, drumul, pentru a opri urmărirea nu prea energică a soldaților. În câteva minute, caleasca ajunse la poarta Saint-Antoine şi cum zvonul unei întâmplări atât de recente nu putuse să fi răzbătut până aici, Vallombreuse porunci vizitiului să domolească iuțeală, cu atât mai mult cu cât un echipaj ce gonea cu o asemenea viteză ar fi părut, pe drept cuvânt, suspect. După ce lăsară în urma foburgul,

spuse Chiquitei să intre în trăsură. Fără să scoată o vorbă, ea se aşeză pe o pernă în fața lui Sigognac. Sub înfățişarea cea mai calmă, era pradă unei exaltări fără de margini. Nu i se mişca niciun muşchi al feței, dar un val de sânge îi împurpura obrajii, de obicei atât de palizi şi dădea ochilor ei mari, ațintiți, care priveau fără să vadă, o strălucire supranaturală.

Un fel de transfigurare se petrecuse în Chiquita. Acest efort violent sfâşiase crisalida copilărească în care dormea fata. Împlântându-şi cuțitul în inima lui Agostin, ea şi-o deschisese, cu aceeaşi lovitură, pe a ei. Dragostea ei se născuse din acest omor; ființa bizară, aproape fără sex, jumătate copil, jumătate drăcuşor, care fusese până atunci, nu mai exista. De aici înainte era femeie, iar pasiunea ei înflorită într-un minut avea să fie eternă. Un sărut, o lovitură de cuțit, aceasta însemna dragostea Chiquitei.

Caleaşca mergea întruna şi se şi vedeau răsărind de după copaci acoperişurile mari, de ardezie, ale castelului. Vallombreuse îi spuse lui Sigognac:

— Vino în apartamentul meu şi aranjează te puțin, înainte de-a te prezenta surorii mele, care nu ştie de călătoria mea şi de sosirea dumitale; am pregătit lovitura asta de teatru care sper că va reuşi straşnic. Coboară burduful dinspre partea dumitale ca să nu fii văzut, pentru ca surpriză să fie deplină. Dar ce ne facem cu puiul ăsta de drac?

— Porunciți, spuse Chiquita, care, prin adânca ei reverie auzise vorbele lui Vallombreuse, porunciți să fiu dusă la doamna Isabella; ea să fie judecătorul soartei mele.

Cu perdelele lăsate, caleasca intră în curtea de onoare: Vallombreuse îl luă de braț pe Sigognac şi îl conduse în apartamentul său, după ce spusese unui lacheu s-o ducă pe Chiquita la contesa de Lineuil.

Văzând o pe Chiquita, Isabella îşi puse de o parte cartea

pe care voia să o citească şi îşi îndreptă asupra

fetei o privire plină de întrebări.

Chiquita rămase nemişcată, fără să scoată o vorbă, până ce lacheul părăsi încăperea. Atunci, cu un fel de solemnitate ciudată, înaintă spre Isabella, îi luă mâna şi spuse:

— Cuțitul este înfipt în inima lui Agostin; nu mai am stăpân şi simt nevoia să mă devotez cuiva. După el, care acum este mort, pe tine te iubesc cel mai mult pe lume; mi-ai dat şiragul de mărgăritare şi m-ai sărutat. Mă vrei să-ți fiu sclavă, câine, spiriduş? Porunceşte să-mi dea o zdreanță neagră ca să port doliu după iubirea mea; am să mă culc în pragul uşii tale; asta n-are să te stingherească deloc. Când vei avea nevoie de mine, vei fluiera aşa – şi Chiquita fluieră – iar eu am să apar numaidecât. Vrei?

Isabella, drept orice răspuns, o strânse la piept pe Chiquita, îi atinse fruntea cu buzele şi primi fără de înconjur acest suflet care-i se dăruia.

XXI
Hymen, o, Hymenes!

Isabella, obişnuită cu purtările enigmatice şi bizare ale Chiquitei, n-o întrebase nimic, gândindu-se să-i ceară explicații când ciudata ființă avea să fie mai calmă. Presimțea, neîndoielnic, întâmplări îngrozitoare îndărătul acestor lucruri; dar sărmană copilă îi adusese asemenea servicii, încât trebuia s-o primească, în această stare, vădit deznădăjduită, fără s-o mai descoase cu felurite întrebări.

După ce o dădu în grija unei cameriste, îşi reluă lectura întreruptă, cu toate că n-o interesa câtuşi de puțin cartea; după câteva pagini, întrucât mintea nu mai urmărea rândurile, puse semnul de carte între pagini şi aşeză

volumul pe masă, printre felurite broderii începute. Cu capul sprijinit în mână, cu privirile pierdute în depărtări, ea păşi pe drumul obişnuit al visărilor ei. „Ce s-o fi întâmplat cu Sigognac, îşi spunea ea, se mai gândeşte oare la mine, mă mai iubeşte oare? Fără îndoială că s-a întors în castelul lui sărăcăcios şi crezându- mi fratele mort, nu îndrăzneşte să dea niciun semn de viață. Obstacolul acesta fără de temei îl opreşte. Ar fi încercat, altminteri, să mă revadă; cel puțin mi-ar fi scris. Poate gândul că acum însemn o partidă bogată îi înfrânează curajul. Dacă m-o fi uitat? Oh! Nu; e cu neputință. Ar fi trebuit să-l înştiințez că Vallombreuse s-a vindecat de pe urma rănii primite; dar nu şade bine unei tinere de neam să ațâțe astfel pe un iubit aflat în depărtări, spre a se înapoia; lucrul acesta ar jigni toate susceptibilitățile feminine. Adeseori mă întreb dacă n-ar fi fost mai bine pentru mine să rămân umila comediantă care eram. Puteam, cel puțin, să-l văd în fiecare zi şi sigură de virtutea mea ca şi de respectul lui, să gust în linişte din fericirea de-a fi iubită. Cu toată dragostea înduioşătoare a tatălui meu, mă simt tristă şi singură în acest castel magnific; cel puțin dacă ar fi aici Vallombreuse, tovărăşia lui m-ar distra; dar absența lui se prelungeşte şi caut zadarnic sensul vorbelor ce mi le-a spus la plecare, însoțite de un surâs: „La revedere, surioară, ai să fii mulțumită de mine". Uneori, mi se pare că înțeleg, dar nu vreau să mă opresc la un asemenea gând: decepția ar fi prea dureroasă. Dacă ar fi adevărat, ah! Aş deveni nebună de bucurie!"

Contesa de Lineuil, deoarece este poate un pic cam familiar s-o numim pur şi simplu Isabella pe fiica recunoscută a unui prinț, ajunsese aici cu monologul ei interior, când un mai mare peste lachei veni să întrebe dacă doamna contesă putea să-l primească pe domnul duce de Vallombreuse, care sosise din călătorie şi voia s-o salute.

— Să vină numaidecât, răspunse contesa, vizita sa îmi

face cea mai mare plăcere.

De abia trecuseră cinci sau şase minute şi tânărul duce intră în salon cu chipul strălucitor, ochii ageri, călcătura sigură şi uşoară, cu acel aer glorios pe care îl avea înainte de-a fi rănit; îşi aruncă pălăria de fetru cu pană pe un fotoliu şi luând mâna surorii sale, o duse la buze într-un chip pe cât de respectuos, pe atât de tandru.

— Scumpa mea Isabella, am întârziat mai mult decât aş fi vrut, deoarece pentru mine înseamnă un mare neajuns să nu te văd, într-atât de repede m-am deprins cu plăcuta obişnuință a prezenței tale; dar în timpul călătoriei am lucrat în folosul tău şi speranța că îți voi face plăcere mă despăgubea întrucâtva.

— Cea mai mare plăcere pe care ai fi putut s-o faci, răspunse Isabella, ar fi fost să rămâi la castel, lângă

tatăl tău şi lângă mine şi nu să porneşti la drum, cu rana de abia închisă, pentru nu ştiu ce fantezie.

— Am fost oare rănit? răspunse râzând Vallombreuse; pe legea mea dacă îmi amintesc; nu țin minte deloc. Niciodată nu m-am simțit mai sănătos, iar această mică excursie mi-a prins tare bine. Şaua îmi prieşte mai mult decât canapeaua. Dar pe tine, scumpă soră, te găsesc puțin cam slăbită şi palidă; te-ai plictisit cumva? Castelul ăsta nu e vesel, iar singurătatea nu le prinde bine fetelor tinere. Lectura şi brodatul devin cu timpul nişte ocupații melancolice şi sunt momente când celei mai înțelepte dintre fete, sătulă să tot privească pe fereastră la apq înverzită din şanț, i-ar plăcea să vadă chipul vreunui mândru cavaler.

— Cât mă necăjeşti cu vorbele tale de şagă, frate şi cum îți place să-mi sâcâi tristețea cu năzbâtiile tale! Nu mi-a ținut oare de urât prințul, cu atâta bunăvoință părintească, neostenit în vorbe înțelepte şi pline de învățăminte?

— Fără îndoială, prea cinstitul nostru tată e un gentilom perfect, chibzuit la sfat, îndrăzneț la faptă, curtean

desăvârşit în preajma regelui, mare senior la el acasă, doct şi priceput în tot felul de ştiinţe; dar genul de distracţie pe care ţi-l stârneşti este o distracţie serioasă şi eu nu vreau ca scumpa mea soră să-şi treacă tinereţea într-un chip solemn şi posac. Deoarece nu l-ai vrut pe cavalerul de Vidalinc şi nici pe marchizul de l'Estang, m-am apucat eu să caut şi în călătoriile mele, am găsit ce-ţi trebuia: un soţ fermecător, desăvârşit, ideal, care o să-ţi placă la nebunie, sunt convins de acest lucru.

— E o cruzime, Vallombreuse, să mă persecuţi cu glumele astea. Ştii doar, frate rău, că nu vreau să mă căsătoresc; n-aş putea să-mi dau doar mâna, fără de inimă, iar inima mea nu-mi mai aparţine.

— N-ai să mai vorbeşti aşa când am să-ţi prezint soţul pe care ţi l-am ales.

— Niciodată, niciodată, răspunse Isabella cu o voce schimbată de emoţie; am să rămân credincioasă unei amintiri nespus de scumpe, deoarece nu-mi închipui că ai de gând să-mi constrângi voinţa.

— Oh! Nu, nu sunt până într-atât de tiranic; eu îţi cer numai să nu-mi respingi protejatul mai înainte de a-l fi văzut.

Fără să mai aştepte consimţământul surorii sale, Vallombreuse se ridică şi trecu în salonul vecin. Se întoarse numaidecât aducându-l cu el pe Sigognac, a cărui inimă bătea grozav de tare. Cei doi tineri, ce se ţineau de mână, rămaseră câtva timp în pragul uşii, sperând că Isabella are să-şi întoarcă ochii spre ei, dar ea şi-i ţinea plecaţi, cu sfiiciune, privind la vârful corsajului şi gândindu-se la acel prieten pe care nu-l bănuia atât de aproape de ea.

Văzând că nu îi ia în seamă şi că se cufundă din nou în visările ei, Vallombreuse făcu câţiva paşi către sora sa, ducându-l pe baron de vârful degetelor, aşa cum conduci o doamnă la dans şi făcu nu salut ceremonios, salut repetat şi

de Sigognac. Numai că Vallombreuse surâdea, în timp ce Sigognac pălea grozav. Viteaz în fața bărbaților, era timid cu femeile, asemenea tuturor inimilor generoase.

— Contesă de Lineuil, exclamă Vallombreuse pe un ton uşor emfatic şi parcă exagerând în chip intenționat eticheta, permiteți-mi să vă prezint pe unul dintre bunii mei prieteni, pe care sper că îl veți întâmpina în chip favorabil: baronul de Sigognac.

La auzul acestui nume, pe care îl luă la început drept o glumă a fratelui ei Isabella tresări, totuşi aruncă o privire grăbită către nou venit. Dându-şi seama că Vallombreuse n-o înşelase, o emoție extraordinară puse stăpânire pe Isabella. Mai întâi se făcu albă ca varul, tot sângele năvălindu-i spre inimă; apoi, în virtutea reacției, o roşeață plăcută îi învălui, ca un nor trandafiriu, fruntea, obrajii şi cât se zărea din sânul ei, acoperit de pieptar.

Fără să scoată o vorbă, se ridică şi se aruncă de gâtul lui Vallombreuse, ascunzându-şi capul pe umărul tânărului duce. Douătrei hohote de plâns frământară trupul grațios al fetei, iar câteva lacrimi udară catifeaua tunicii în locul unde îşi rezemase capul. Prin gestul acesta drăguț, atât de pudic şi de feminin, Isabella îşi dezvălui toată gingăşia sufletului ei. Îi mulțumea lui Vallombreuse, a cărui bunătate ingenioasă o înțelesese şi neputând să-şi îmbrățişeze iubitul, îşi îmbrățişă fratele.

Când socoti că Isabella avusese răgazul să se linişească, Vallombreuse se desprinse încetişor din îmbră-țişarea ei şi îndepărtându-i mâinile, cu care îşi acoperea fața spre a-şi ascunde lacrimile, îi spuse:

— Scumpa mea soră, îngăduie-ne un pic să-ți vedem chipul fermecător, altminteri protejatul meu va crede că nutreşti față de el o silă de nestăpânit.

Isabella se supuse şi îşi îndreptă spre Sigognac frumoşii ei ochi luminați de o cerească bucurie, în ciuda perlelor

strălucitoare care îi mai tremurau încă pe lungile-i gene: îi întinse mâna ei frumoasă, pe care baronul, închinându-se, o sărută în chipul cel mai drăgăstos. Senzația resimțită ajunse până în inima tinerei, care fu cât pe aci să leşine; dar îți revii repede după aceste emoții desfătătoare.

— Ei bine, rosti Vallombreuse, nu aveam oare dreptate când susțineam că ai să-l primeşti bucuroasă pe pretendentul ales de mine? Câteodată este bine să-ți aperi fanteziile cu înverşunare. Dacă nu m-aş fi arătat tot atât de încăpățânat pe cât erai hotărâtă tu, scumpul Sigognac ar fi pornit iarăşi spre domeniile sale, fără a te fi văzut şi ar fi fost păcat, recunoşti acest lucru.

— Recunosc, scumpul meu frate; ai fost în cele petrecute de o bunătate vrednică de toată laudă. Numai tu puteai, în aceste împrejurări, să duci la bun sfârşit împăcarea, întrucât numai tu ai suferit.

— Da, rosti Sigognac, domnul duce de Vallombreuse a dat dovadă, față de mine, că are un suflet mare şi generos; a lăsat deoparte simțămintele de ură care puteau să pară îndreptățite şi a venit la mine cu mâna întinsă şi cu cugetul curat. Pentru răul pe care i-l am făcut, se răzbună cu noblețe, obligându-ă la o recunoaştere veşnică, povară uşoară, pe care o voi purta bucuros până la moarte.

— Nu mai vorbi de aceste lucruri, scumpe baroane, răspunse Vallombreuse; ai fi făcut întocmai ca mine, în locul meu. Doi viteji termină totdeauna prin a se înțelege; spadele ce se încrucişează înfrățesc sufletele, iar noi, mai curând sau mai târziu, trebuia să devenim doi prieteni, ca Teseu[168] şi Pirithous, ca Nisus şi Euryale, ca Pythias şi

---

[168] Rege legendar al Atenei. Eroul cel mai popular al Aticei. Împreună cu Pirithous, prietenul său, a pătruns în Infern pentru a o răpi pe Persefona. Hades, zeul Infernului, îi opreşte acolo. Teseu este eliberat de Heracle şi readus pe pământ.

Damon[169], dar nu te mai ocupă de mine. Spune mai degrabă surorii mele cât o regretai şi cât te mai gândeai la ea în conacul Sigognac, unde mi s-a servit una dintre cele mai bune mese din viața mea, deşi susțineai că regulă ce domneşte acolo este să mori de foame.

— Şi eu am cinat acolo de minune, rosti Isabella surâzând, iar amintirea ce-o păstrez este tare plăcută.

— Veți vedea că toată lumea va fi luat parte la festine demne de Baltazar, în acest turn al foametei, replică Sigognac; dar eu nu roşesc din pricina fericitei săracii ce ți-a înduioşat sufletul, scumpă Isabella; o binecuvântez; îi datorez totul.

— Sunt de părere, rosti Vallombreuse, că aş face bine să mă duc să-l salut pe tata şi să-l anunț despre sosirea ta, la care se aşteaptă un pic, e cazul s-o mărturisesc. Dar, contesa, îl accepți într-adevăr de soț pe baronul de Sigognac? N-aş vrea să fac cine ştie ce greşeală nemaipomenită. Îl accepți? Foarte bine. În acest caz pot să mă retrag; logodnicii au să-şi spună câteodată lucruri foarte inocente, dar prezența unui frate i-ar stânjeni; vă las unul altuia, convins fiind că îmi vei mulțumi; şi apoi meseria de dueña nu mă interesează. La revedere; am să mă înapoiez curând ca să-l iau pe Sigognac, spre a-l prezenta prințului.

După ce aruncă aceste cuvinte cu un aer degajat, tânărul duce îşi puse pălăria pe cap şi părăsi încăperea, lăsându-i singuri pe cei doi minunați îndrăgostiți. Oricât de agreabilă ar fi fost tovărăşia lui, absența sa era şi mai plăcută.

Sigognac se apropie de Isabella şi îi luă mâna, pe care ea nu şi-o retrase. Timp de câteva minute tânăra pereche se

---

[169] Filozofi pitagoreici din Syracusa (sec. IV î. Chr). În timpul domniei lui Denys cel Tânăr, Pythias, condamnat la moarte, a cerut un răgaz. Damon a consimțit să moară în locul prietenului său dacă acesta nu avea să se înapoieze la termenul fixat.

privi cu ochi în care se citea extazul. Asemenea tăceri sunt mai elocvente decât cuvintele; lipsiți așa de multă vreme de plăcerea de-a se vedea, Isabella și Sigognac nu se puteau sătura unul de altul; în sfârșit baronul îi spuse tinerei sale iubite:

— Abia îndrăznesc să cred în atâta fericire. Oh! Ce stea ciudată am și eu! M-ai iubit pentru că eram sărac și nenorocit, iar ceea ce trebuia să mă ducă la pieire este pricina fericirii mele. O trupă de comedianți îmi hărăzeau un înger de frumusețe și de virtute; un atac înarmat mi-a dăruit un prieten, iar răpirea ta a făcut să fii recunoscută de un tată ce te căuta în zadar; toate acestea pentru că un car s-a rătăcit prin lande într-o
noapte întunecoasă.

— Acolo sus era scris că trebuia să ne iubim. Sufletele înfrățite sfârșesc prin a se găsi când știu să aștepte. La castelul Sigognac am simțit într-adevăr că mi se împlinea destinul; când te-am văzut, inima din piept, pe care niciun fel de atenție curtenitoare n-a reușit s-o miște, a fost zguduită. Timiditatea ta a făcut mai mult decât toate îndrăznelile și din acel moment m-am hotărât pentru totdeauna să nu-ți aparțin decât ție sau lui Dumnezeu.

— Și totuși, rea ce ești, mi-ai refuzat mâna când ți-am cerut-o în genunchi; știu foarte bine ca o făceai din generozitate, dar era o generozitate plină de cruzime.

— Am s-o îndrept pe cât voi putea mai bine, scumpul meu baron și iată-mi mâna, împreună cu inima, care erau ale tale demult. Contesa de Lineuil nu e obligată să aibă aceleași scrupule ca și sărmana Isabella. Nu aveam decât o singură teamă, că n-ai să mă mai vrei din mândrie. Dar, spune drept, renunțând la mine, nu te-ai fi căsătorit cu altă femeie? Mi-ai fi rămas credincios, chiar fără să nutrești vreo speranță? Te gândeai oare la mine când a venit Vallombreuse să te plictisească la castelul tău?

— Scumpa mea Isabella, ziua orice gând îmi zbura către tine, iar seara, când îmi puneam capul pe pernă atinsă o dată de fruntea ta curată, rugăm fierbinte zeitățile visului să-mi înfățişeze fermecătoarea ta icoană în oglinda lor fantastică.

— Şi aceste bune divinități ți-au împlinit adeseori ruga?

— Nu m-au amăgit niciodată şi numai venirea dimineții te făcea să dispari prin poarta de ivoriu. Oh!

Ziua îmi părea tare lungă şi aş fi vrut să dorm întruna.

— Şi eu te am văzut multe nopți în şir. Înimile noastre îndrăgostite îşi dădeau întâlnire în acelaşi vis. Dar, Domnul fie lăudat, iată-ne reuniți pentru multă vreme; pentru totdeauna, sper. Prințul, cu care Vallombreuse trebuie că s-a învoit, întrucât fratele meu nu te-ar fi îndemnat în chip uşuratic la acest pas, fără nicio îndoială, va primi favorabil cererea ta. În mai multe rânduri, mi-a vorbit frumos despre tine şi îmi aruncă priviri ciudate, care mă tulburau nespus demult şi al căror tâlc nu îndrăzneam atunci să-l pricep, întrucât Vallombreuse încă nu spusese că nu te va mai urî.

În acest moment tânărul duce se reîntoarse şi-i spuse lui Sigognac că îl aşteaptă prințul.

Sigognac se ridică, se înclină în fața Isabellei şi îl urmă pe Vallombreuse de-a lungul mai multor apartamente, în capătul cărora se găsea camera prințului.

Bătrânul senior, îmbrăcat în veşminte negre, decorat cu ordinele primite, stătea lângă fereastră, într-un fotoliu mare, înapoia unei mese acoperite cu un covor turcesc şi încărcată cu hârtii şi cărți. Cu tot aerul binevoitor, figura îi era un pic gravă, ca aceea a unei persoane care aşteaptă o vizită solemnă. Lumina care aluneca pe fruntea sa în luciri mătăsoase făcea să-i strălucească, asemenea unor şuvițe de argint, câteva fire de păr desprinse din buclele pe care pieptenele valetului le aranjase de-a lungul tâmplelor. Privirea îi era blândă, hotărâtă şi deschisă, iar timpul, care

lăsase pe figura aceasta nobilă urme ale trecerii sale, îi redă în măreţie ceea ce îi răpise în privinţa frumuseţii. La vederea prinţului, chiar de-ar fi fost lipsit de însemnele rangului său, era cu neputinţă să nu încerci un sentiment de veneraţie. Bădăranul cel mai necioplit şi mai sălbatic ar fi recunoscut în el un adevărat mare senior. Prinţul se ridică din fotoliul său spre a răspunde salutului lui Sigognac şi îi făcu semn să ia loc.

— Preacinstite tată, spuse Vallombreuse, ţi-l prezint pe baronul de Sigognac, altădată rivalul meu, acum prietenul meu, în curând ruda mea dacă îţi vei da consimţământul. Lui îi datorez faptul că m-am cuminţit. Nu-i o obligaţie uşoară. Baronul vine în chip respectuos să-ţi facă o cerere şi aş fi foarte încântat de i-ai îndeplini-o.

Prinţul făcu un gest de învoire ca pentru a-l îndemna pe Sigognac să vorbească.

Astfel încurajat, baronul se ridică, se înclină şi rosti:

— Prinţe, vă cer mâna contesei Isabella de Lineuil, fiica dumneavoastră.

Parcă pentru a avea un răgaz de gândire, bătrânul senior păstra câteva momente de tăcere, apoi răspun-se:

— Baroane de Sigognac, primesc cererea dumitale şi consimt să se încheie această căsătorie, doar dacă voinţa mea părinteasca se potriveşte cu dorinţa fiicei mele, pe care nu vreau să o silesc câtuşi de puţin. Nu vreau să folosesc tirania şi numai contesa de Lineuil este în măsură să decidă în această privinţă, în ultimă instanţă. Trebuie s-o consult. Fanteziile tinerelor sunt uneori ciudate.

Prinţul rosti aceste cuvinte cu maliţiozitatea fină şi cu surâsul spiritual al curteanului, ca şi cum n-ar fi ştiut de multă vreme că Isabella îl iubea pe Sigognac; însă era de demnitatea lui de tata să pară că nu ştie acest lucru, lăsând totuşi să se întrevadă că nu se îndoia câtuşi de puţin.

După o pauză, continuă:

— Vallombreuse, dute de cheam-o pe sora ta, întrucât fără ea, nici vorbă, nu pot să-i dau un răspuns baronului de Sigognac.

Vallombreuse dispăru şi se reîntoarse numaidecât cu Isabella, mai mult moartă decât vie.

Cu toate asigurările fratelui ei, Isabella nu putea încă să creadă în atâta fericire; pieptul îi palpita de-i ridică corsajul, obrajii nu mai aveau pic de culoare, iar genunchii i se muiaseră de tot. Prinţul o trase lângă el şi fu nevoită, într-atât tremura demult, să se sprijine de braţul jilţului spre a nu cădea jos de-a binelea.

— Fiica mea, rosti prinţul, iată un gentilom care îţi face onoarea să-mi ceară mâna ta. Eu aş vedea bucuros această căsătorie: deoarece este de viţă veche, are o reputaţie fără de pată şi mi se pare că reuneşte toate condiţiile dorite. Eu sunt satisfăcut; dar s-a priceput el oare să se facă plăcut de tine? Capetele bălaie nu judeca totdeauna la fel ca cele cărunte. Cercetează-ţi inima, întreabă-ţi sufletul şi spune dacă îl primeşti pe domnul baron de Sigognac de soţ. Fără pripeală; când e vorba de un lucru atât de serios, nu trebuie să te grăbeşti.

După surâsul binevoitor şi călduros al prinţului se vedea bine că glumeşte. De aceea Isabella, devenind mai îndrăzneaţă, îşi trecu braţele pe după gâtul tatălui ei şi îi spuse cu o voce dezmierdătoare:

— Nu-i nevoie să mă gândesc atâta. Întrucât baronul de Sigognac îţi place, senior şi tată al meu, am să mărturisesc, cu o sinceritate curată şi plină de modestie, că îl iubesc de când l-am văzut şi că n-am dorit niciodată alt soţ. Să-ţi dau ascultare va fi fericirea mea cea mai mare.

— Ei bine, daţi-vă mâna şi îmbrăţişaţi-vă în semn de logodnă, rosti vesel ducele de Vallombreuse. Romanul se termină mai bine decât s-ar fi putut crede după începutul tare încurcat. Pe când nunta?

— Croitorilor le trebuie opt zile ca să taie stofele şi să fie gata cu veşmintele, zise prinţul, tot pe atât şi caretaşilor pentru a aranja caleştile; până atunci, Isabella, iată-ţi zestrea: comitatul de Lineuil al cărui titlu îl porţi şi care aduce o rentă de cincizeci de mii de scuzi cu pădurile, livezile, heleşteiele şi ogoarele sale (şi îi întinse un teanc de hârtii). În ceea ce te priveşte, Sigognac, ţine aceasta ordonanţă regală prin care eşti numit guvernator al unei provincii. Nimeni nu este mai potrivit decât dumneata în acest loc.

Către sfârşitul acestei scene Vallombreuse se eclipsase, dar reapăru în curând, urmat de un lacheu, care purta o cutie învelită într-o îmbrăcăminte de catifea roşie.

— Surioara mea, spuse el tinerei logodnice, iată darul meu de nuntă şi îi înfăţişă cutia.

Pe capac se putea citi: „Pentru Isabella”. Era sipetul pe care i-o oferise odinioară comediantei şi pe care ea, virtuoasă, îl respinsese.

— De data aceasta ai să-l primeşti, adăugă el cu un zâmbet fermecător; nu îngădui că aceste diamante cu ape atât de superbe şi perlele acestea cu luciu desăvârşit să ajungă să fie pângărite. Să rămână la fel de pure ca şi tine!

Isabella, zâmbind, lua un colier şi îl trecu pe după gât spre a dovedi frumoaselor pietre că nu le purta ură. Apoi îşi puse în jurul braţului sidefiu un şir întreit de perle şi îşi atârnă la urechi doi cercei scumpi.

Ce să mai adăugăm la toate acestea? O dată trecute cele opt zile, capelanul castelului Vallombreuse îi uni pe Isabella şi pe Sigognac, cărora le sluji de martor marchizul de Bruyères, în capela castelului, împodobită toată cu buchete de flori şi strălucind de lumânări. Muzicanţii aduşi de tânărul duce cântară, cu glas ce părea că pogoară din cer şi

se suie într-acolo, un motet de Palestrina[170]. Sigognac era radios, Isabella adorabilă sub lungile sale valuri albe şi nicicând, fără numai dacă nu ştiai mai dinainte, n-ai fi putut bănui că această frumoasă persoană, atât de nobilă şi de modestă în acelaşi timp, care semăna cu o prinţesă de sânge, apăruse în comedii, în faţa luminărilor scenei.

Sigognac, guvernator de provincie, căpitan de muschetari, îmbrăcat în chip minunat, nu avea nimic de-a face cu nenorocitul de gentilom a cărui mizerie a fost descrisă la începutul acestei povestiri.

După o masă strălucitoare la care au luat parte prinţul, Vallombreuse, marchizul de Bruyères, cavalerul de Vidalinc, contele de l'Estang şi câteva doamne virtuoase, prietene ale familiei, cei doi soţi dispărură; dar trebuie să-i părăsim în pragul camerei nupţiale cântând cu jumătate de glas: „Hymen, o, himenes!" după obiceiul antic. Misterele fericirii trebuie respectate şi de altminteri Isabella este atât de pudică, încât ar muri de ruşine dacă ar fi să i se scoată, în chip indiscret, chiar şi un ac de la corsaj.

XXII
Castelul fericirii

E lesne de închipuit că buna Isabella, devenită baroana de Sigognac, n-a uitat, în mijlocul onorurilor de care se bucura, de bravii ei tovarăşi din trupa lui Irod. Deoarece n-a putut să-i invite la nuntă din pricina situaţiei lor, care nu se mai potrivea cu a sa, ea le-a oferit tuturor daruri, cu o graţie atât de fermecătoare, încât le îndoia valoarea. Mai mult, până la plecarea trupei, ea se duse adeseori să-i vadă

---

[170] Giovanni Pierluigi da Palestrina (1524-1594), compozitor italian.

jucând, aplaudându-i la momentul potrivit, ca o persoană care se pricepea în materie: deoarece noua baroana nu ascundea că fusese comediantă, mijloc excelent de-a tăia gurilor rele pofta de-a o spune – ceea ce ele n-ar fi uitat s-o facă, dacă Isabella ar fi vrut să tăinuiască faptul. De altminteri sângele ilustru ce-i curgea prin vine închidea gura tuturor, iar modestia sa cuceri în curând toate inimile, chiar şi pe cele ale femeilor, care ajunseră la părerea că este o doamnă nobilă cum nu se găseşte niciuna la Curte.

Regele Ludovic al XIII-lea, auzind despre întâmplările Isabellei, o laudă tare mult pentru înțelepciunea sa şi îi arătă lui Sigognac o stima deosebită pentru atitudinea sa rezervată, neplăcându-i, ca unui monarh cast ce era, tineretul îndrăzneț şi corupt. Vallombreuse, venind des în legătură cu cumnatul său, se îndreptase în chip vădit, ceea ce îi pricinuia prințului o mare bucurie.

Tinerii soți duceau aşadar o viață încântătoare, tot mai îndrăgostiți unul de altul şi neîncercând acea îndestulare de fericire care dăunează şi traiurilor celor mai armonioase. Cu toate acestea, de la un timp, Isabella părea însuflețită de o activitate misterioasă. Avea convorbiri secrete cu intendentul ei; venea să o vadă un arhitect care îi prezenta planuri; sculptori şi pictori primiseră ordine din partea ei şi porniră spre o destinație necunoscută. Toate acestea se făceau pe ascuns, fără de ştirea lui Sigognac, în înțelegere cu Vallombreuse, care părea să cunoască taina.

Într-o bună dimineața, după ce se scurseseră câteva luni, necesare, fără îndoială, pentru aducerea la îndeplinire a proiectelor sale, Isabella îi spuse lui Sigognac, ca şi cum o idee neaşteptată i-ar fi trecut prin minte:

— Scumpul meu senior, nu te gândeşti niciodată la sărmanul tău castel Sigognac şi n-ai dori oare să revezi leagănul iubirii noastre?

— Nu sunt atât de ingrat şi nu o singură dată m-am

gândit la el; dar n-am îndrăznit să te invit la această călătorie, neştiind dacă va fi pe gustul tău. Nu mi-aş fi îngăduit să te răpesc din mijlocul desfătărilor de la Curte, a cărei podoabă eşti tu, spre a te duce în acest castel plin de crăpături, lăcaş al şobolanilor şi al bufniţelor, pe care, cu toate acestea, îl prefer celor mai bogate palate, întrucât este reşedinţa de secole a strămoşilor mei şi locul unde te am văzut pentru prima oară; el va fi pentru mine totdeauna sfânt şi l-aş însemna bucuros cu un altar.

— Cât despre mine, continua Isabella, m-am întrebat adeseori dacă măceşul din grădina mai are flori.

— Mai are, rosti Sigognac, aş putea să jur; aceşti arbuşti de câmp trăiesc vreme îndelungată şi de altminteri, o dată ce-i ai atins tu, trebuie să înflorească mereu, chiar şi în hatârul singurătăţii.

— Spre deosebire de soţii obişnuiţi, răspunse râzând baroana de Sigognac, eşti mai curtenitor după căsătorie decât înainte şi îi ticluieşti soţiei tale la madrigale ca unei iubite. Întrucât dorinţa ta se potriveşte cu capriciul meu, n-ai vrea să plecăm chiar în săptămâna aceasta? Timpul este frumos, căldurile cele mari au trecut şi o să călătorim în chip tare plăcut. Are să vină cu noi şi Vallombreuse; am s-o iau şi pe Chiquita, căreia îi va face plăcere să revadă locurile pe unde a copilărit.

Pregătirile fură repede terminate şi porniră la drum. Merseră întins şi călătoria fu încântătoare; deoarece Vallombreuse dăduse dinainte porunci pentru schimburile cailor, la capătul câtorva zile ajunseră la răspântia unde se unea şoseaua cu aleea ce ducea la castelul de Sigognac.

Să fi fost orele două după amiaza şi cerul strălucea împrăştiind o lumină vie. În momentul în care caleasca cârmi spre a intra pe alee şi perspectiva castelului se desfăşura dintr-o dată ochilor, Sigognac crezu că-i vine ameţeala: nu mai recunoştea aceste locuri, atât de familiare

totuşi în memoria sa.

Pe drumul nivelat nu mai întâlneai nici cel mai mic făgaş. Gardurile înfrunzite, curățate de ramurile nefolositoare, îngăduiau călătorului să treacă fără să-l mai zgârie cu ghearele lor. Arborii, tăiați cu măiestrie, aruncau o umbră agreabilă, iar arcada lor încadra o privelişte cu totul nouă. În locul tristei dărăpănături a cărei jalnică descriere ne revine în minte, se înalța, în lumina unei voioase raze de soare, un castel cu totul nou, asemănător celui vechi, aşa cum un fiu seamănă tatălui său. Cu toate acestea, în formă sa nimic nu se schimbase. Avea aceeaşi orânduire arhitecturală; numai că, în câteva luni întinerise cu mai multe secole. Bucățile de piatră căzute fuseseră puse la locul lor. Foişoarele, zvelte şi albe, împodobite cu acoperişuri frumoase din ardezii, ce conturau felurite simetrii, se țineau mândre, ca nişte paznici feudali, în cele patru colțuri ale castelului, înălțându-şi în azurul cerului giruetele aurite. Un acoperiş ascuțit, împodobit cu o creastă elegantă de metal, luase locul vechii învelitori surpate, cu țigle pline de pete şi acoperite cu muşchi. La ferestre, cărora li se înlăturaseră scândurile ce le astupau, străluceau geamuri noi, încadrate în rame de plumb, întruchipând cercuri şi romburi; nicio crăpătură nu se căsca pe fațada complet restaurată. O splendidă poartă de stejar, sprijinită de ferecături scumpe, închidea porticul pe care altădată îl lăsau deschis cele două canaturi vechi şi mâncate de carii, cu pictura spălăcită. Deasupra bolțarului arcadei, în mijlocul ornamentelor scobite de o daltă pricepută, străluceau armoriile lui Sigognac: trei berze pe câmp de azur, cu nobila deviză, odinioară ştearsă, acum perfect citeață, în litere de aur: Alta petunt[171].

---

[171] Tind spre înălțimi (lat.).

Sigognac, câteva minute, nu scoase o vorbă, contemplând acest spectacol minunat, apoi se întoarse către Isabella şi îi spuse:

— Ţie, zână graţioasă, îţi datorez această transformare a castelului meu. Ţi-a fost de ajuns să-l atingi cu nuieluşa ta spre a-i reda splendoarea, frumuseţea şi tinereţea. Îţi voi purta o recunoştinţă veşnică pentru aceasta surpriză; e încântătoare şi nespus de plăcută, că tot ceea ce porneşte de la tine. Fără ca să fi rostit un cuvânt, mi-ai ghicit dorinţa tainică a sufletului.

— Mulţumeşte-i şi unui anumit vrăjitor care m-a ajutat tare mult în toate acestea, răspunse Isabella şi i-l arătă pe Vallombreuse, aşezat într-un colţ al caleştii. Baronul strânse mâna tânărului duce. În răstimpul acestei discuţii, caleaşca ajunsese într-o piaţă bine proporţionată situată în faţa castelului, din ale cărui hornuri de cărămizi aurii se înălţau către cer vârtejuri de fum alb, aducând dovada că erau aşteptaţi oaspeţi de seamă.

Pierre, îmbrăcat într-o frumoasă livrea nouă, stătea în pragul uşii de la intrare, ale cărei canaturi le dete în lături la apropierea trăsurii de unde coborâră la picioarele scării baronul, baroana şi ducele. Opt sau zece lachei, rânduiţi în chip de gard, pe trepte, se plecară adânc în faţă noilor stăpâni, pe care nu-i cunoşteau încă.

Pictori îndemânatici dăduseră iarăşi frescelor de pe ziduri prospeţimea dispărută. Herculii de pe reazemele lor susţineau cornişa falsa cu un aer de uşurinţă datorat muşchilor umflaţi după moda florentină. Împăraţii romani se lăfăiau în purpura lor strălucitoare. Apa de ploaie infiltrată nu mai geografia bolta cu

pete, iar prin gratiile simulate se putea vedea un cer fără de nori.

O metamorfoză asemănătoare avusese loc pretutindeni. Lemnăriile şi pardoselile fuseseră refăcute. Mobile noi,

având o formă asemănătoare, le înlocuiseră pe cele vechi. Amintirea era întinerită şi nu învălmăşită. Tapiţeria de Flandra cu vânătorul de rate sălbatice acoperea mai departe pereţii camerei lui Sigognac, dar fusese spălată în chip meşteşugit şi astfel culorile i se învioraseră. Patul era acelaşi; numai că un sculptor în lemn, plin de răbdare, astupase găurile făcute de cari, potrivise figurinelor de pe friză nasurile şi degetele care lipseau, împlinise frunzişul căzut, redase ornamentelor tocite contururile de mai înainte şi adusese mobila veche la integritatea ei iniţială. O draperie de mătase ţesută cu bogate ornamente, verde şi albă, cu acelaşi desen ca şi cealaltă, cădea în falduri între spiralele coloanelor răsucite, bine cernite şi frecate.

Delicata Isabella nu voise să se pornească pe un lux nepotrivit, totdeauna foarte uşor de înfăptuit când ai bani cu nemiluita; ea se gândise să farmece sufletul unui soţ iubit cu duioşie, redându-i impresiile din copilărie, dezbrăcate de sărăcia şi tristeţea lor.

Totul părea vesel în acest castel, odinioară atât de melancolic. Chiar şi portretele strămoşilor, spălate de murdărie, restaurate şi lăcuite, surâdeau în ramele lor de aur, cu un aer tineresc. Bătrânele văduve nobile, ursuze, călugăriţele cu aer de mironosiţe nu-i mai făceau, ca altădată, mutre Isabellei, devenită din comediantă, baroană; o primeau ca pe cineva din familie.

Nu mai aflai în curte urzici, cucută şi nici vreun alt soi de buruieni pe care le ocrotesc umezeala, singurătatea şi nepăsarea. Dalele de piatră, prinse între ele cu ciment, nu mai prezentau acel chenar verde, semnul caselor abandonate. Prin geamurile curate de la ferestrele camerelor, ale căror uşi fuseseră altădată zăvorite, puteau fi văzute perdele din stofe alese, care arătau că sunt gata să primească oaspeţi.

Coborâră în grădină, păşind pe un peron ale cărui trepte,

întărite şi curățate de muşchi, nu mai tremurau sub piciorul prea încrezător. La poalele parmalâcului se răsfăța, păstrat cu mare îngrijire, trandafirul sălbatic care îşi dăruise floarea tinerei comediante, în dimineața plecării lui Sigognac. Mai avea un trandafir pe care Isabella îl culese şi-l puse în sân, văzând aici o fericită prevestire pentru trăinicia iubirii ei. Grădinarul nu se ostenise mai puțin decât arhitectul; datorită foarfecelor sale, se făcuse iarăşi ordine în această pădure virgină. Nu mai întâlneai ramuri crescute sălbatic, ce-ți închideau drumul şi nici mărăcinişuri cu unghii ascuțite; puteai să treci fără să-ți laşi rochia pradă spinilor. Arborii îşi reluaseră obişnuința de-a făuri bolți de verdeață şi alei. Tufele de merişor, tăiate proaspăt, încadrau în parcelele respective toate florile pe care le poate revărsa coşul Florei. În fundul grădinii, Pomona, tămăduită de lepră, îşi arăta alba-i goliciune de zeiță. Un nas de marmură lipit cu îndemânare îi restabilea profilul grec. În coşul ei se găseau fructe sculptate şi nu ciuperci veninoase. Botul de leu revarsa în bazin râulețe de apă cristalină. Plante agățătoare, de care se legănau clopoței de toate culorile şi care îşi prindeau cârceii de nişte zăbrele trainice, vopsite în verde, ascundeau în chip pitoresc zidul împrejmuitor şi dădeau o înfățişare plăcut rustică micului pavilion din scoici şi pietricele ce slujea de nişă statuii. Niciodată, chiar şi în cele mai fericite zile ale lor, nici castelul şi nici grădină nu fuseseră gătite cu atâta bogăție şi gust.

Fala domeniului Sigognac, eclipsată aşa de mult timp, strălucea în toată splendoarea sa! Sigognac, uimit şi fermecat de pare ar fi păşit în vis, strângea la piept brațul Isabellei şi fără să se ruşineze, lasă să-i curgă pe obraji două lacrimi de înduioşare.

— Acum, rosti Isabella, după ce am văzut totul pe îndelete, trebuie să vizităm şi pământurile pe care le-am răscumpărat pe ascuns spre a reconstitui vechea baronie de

Sigognac, cum a fost, sau aproape cum a fost. Îngăduie-mi să mă duc să-mi pun un costum de călărie. N-am să întârzii mult, întrucât prima mea meserie m-a obişnuit să mă schimb repede. Între timp alegeţi-vă caii şi daţi poruncă să fie înşeuaţi.

Vallombreuse îl conduse pe Sigognac, care văzu în grajd, odinioară pustiu, zece cai frumoşi, despărţiţi prin stănoage din lemn de stejar, ce călcau cu picioarele aşternutul din paie împletite. Crupele lor puternice şi netede străluceau cu un luciu catifelat şi auzindu-i pe cei ce intraseră, nobilele animale îşi întoarseră spre ei ochii inteligenţi. Deodată răsună un nechezat: era bravul Bayard, care îşi recunoscuse stăpânul şi îl saluta în felul lui; acest bătrân slujitor, pe care Isabella nu se gândea să-l izgonească, ocupa, la capătul rândului, locul cel mai călduros şi mai bun. Ieslea îi era plină cu ovăz măcinat, pentru ca dinţii săi lungi să nu se trudească cu sfărâmatul grăunţelor; între picioarele sale dormea camaradul lui, Miraut, care se ridică şi veni să lingă mâna baronului. Cât despre Belzebut, dacă nu şi-a făcut încă apariţia, nu trebuie să învinovăţim buna sa inimioară de motan, ci obiceiurile prudente ale neamului său, pe care toată această harababură, într-un loc odinioară atât de liniştit, îl înspăimânta grozav. Pitit într-un hambar, aştepta căderea nopţii ca să se arate şi să-şi prezinte omagiile stăpânului iubit.

Baronul, după ce-l mângâie pe Bayard, alese un roib frumos, ce fu scos îndată din grajd; ducele luă un cal scund de Spania, cu capul curbat, demn să fie încălecat de un infante, iar pentru baroană fu pusă o şa bogată, de catifea verde, pe un încântător cal alb de paradă, al cărui păr lucea ca argintul. În curând apăru Isabella, îmbrăcată într-un costum de amazoană, nespus de elegant, care îi punea în lumina liniile frumoase ale taliei sale, atât de bine făcute şi care era alcătuit dintr-o vestă de catifea albastră împodobită

cu nasturi, cu ceaprazuri şi cu găitane de argint, cu pulpanele ce-i cădeau peste o fustă lungă din atlas de culoarea mărgăritarului.

Pe cap purta o pălărie bărbătească, din pâslă albă, umbrită de o pană albastră încrețită care se întindea, la spate, până pe gât. Pentru ca iuțeala cursei să nu-i răvăşească cositele aurii, tânăra femeie şi le strânsese într-o plasă de culoarea azurului, semănată cu mici perle de argint, de o cochetărie fermecătoare.

Gătită astfel, Isabella era încântătoare şi în fața ei, frumusețile cele mai semețe de la Curte ar fi fost nevoite să se declare învinse. Costumul acesta cavaleresc scotea în relief, în grația de obicei atât de modestă a baroanei, o fațetă a mândriei, care îi trăda obârşia ilustră. Era tot aceeaşi Isabella, dar era, de asemenea, fiica unui prinț, sora unui duce, soția unui gentilom a cărui noblețe data încă dinainte de cruciade. Vallom-

breuse remarcă acest fapt şi nu se putu opri să nu spună:

— Surioară, ce înfățişare falnică ai astăzi! Nici Hippolyta, regina amazoanelor, nu era, de bună seamă, mai trufaşă şi mai triumfătoare!

Isabella, căreia Sigognac îi ținu piciorul, se săltă cu uşurință în şa; ducele şi baronul îşi încălecară caii, iar cavalcada ieşi în esplanada castelului, unde se întâlni cu marchizul de Bryères şi cu câțiva gentilomi din partea locului, care veniseră să-i felicite pe noii căsătoriți. Aşa după cum cereau legile politeții, voiră să-i însoțească, însă oaspeții susținură că nu vor să fie nişte oameni atât de supărători, încât să întrerupă o plimbare începută şi îşi întoarseră caii spre a ține tovărăşie tinerei perechi şi ducelui de Vallombreuse.

Grupul de călăreți, sporit cu cinci sau şase persoane în costume de paradă, întrucât boiernaşii se gătiseră cât putuseră mai bine, căpătase un aer ceremonios şi magnific.

Era un adevărat cortegiu de prinţesă. Apucând pe un drum bine întreţinut, străbătură fineţe înverzite, pământuri lucrate, care îşi recăpătaseră fertilitatea, moşioare unde munca era în toi, păduri în care se tăiau arborii cu pricepere. Toate acestea aparţineau lui Sigognac. Landa, cu ierburile sale violete, părea că se îndepărtase din preajma castelului.

Pe când treceau printr-o pădure de brazi, la hotarele baroniei, se auzi lătrat de câini şi îndată îşi făcu apariţia Yolanda de Foix, urmată de unchiul ei, comandorul şi de unul sau doi admiratori. Drumul era îngust şi cele două grupuri de călăreţi se atinseră în treacăt, în sens contrar, cu toate că fiecare cauta să-i facă loc celuilalt. Yolanda, al cărei cal lovea pământul cu picioarele dinainte şi se cabră, atinse uşor, cu fusta ei, fusta Isabellei. Ciuda îi împurpura obrajii, iar mânia ei căută vreo insultă; dar Isabella avea un caracter ce se afla deasupra vanităţilor feminine; gândul de-a se răzbuna pentru privirea plină de dispreţ pe care i-o aruncase altădată Yolanda, însoţită de cuvântul „ţigancă", aproape chiar în acest loc, nici nu-i trecu măcar prin minte; ea se gândi că acest triumf al unei rivale putea să rănească, dacă nu inima, cel puţin orgoliul Yolandei şi cu un aer demn, modest şi graţios, o salută pe domnişoara de Foix, care fu nevoită să răspundă printr-o uşoară înclinare a capului, motiv pentru care era cât pe aci să turbeze de furie. Baronul de Sigognac îi adresă, cu un aer detaşat şi liniştit, un salut foarte respectuos şi Yolanda nu surprinse în ochii fostului ei adorator nici măcar o scânteiere din vechea flacără. Îşi cravaşă calul şi porni în galop, luând după ea mică-i trupă.

— Pe toate Venerele şi pe toţi Cupidonii, rosti plin de veselie Vallombreuse către marchizul de Bruyères, alături de care călărea, iată o fată, dar ce aer al dracului de ursuz şi de sălbatic mai are! Ce priviri arunca

surorii mele! Ai fi zis tot atâtea lovituri de stilet.

— Când ai fost regina unui ținut, răspunse marchizul, nu-ți pare bine să fii detronată, iar victoria este, hotărât lucru, a doamnei baroane de Sigognac.

Cavalcada se reîntoarse la castel.

Un dejun strălucit, servit în sala în care odinioară bietul baron îi ospătase pe comedianți cu propriile lor merinde, prin cămara sa fluierând vântul, îi aştepta pe oaspeți, care fură încântați de felul frumos în care era aşezată masă. O argintărie scumpă, cu armoriile lui Sigognac, scânteia pe o față de masă de damasc, a cărei urzeală înfățişa, printre înfloriturile sale, berze heraldice. Cele câteva piese din vechiul serviciu, care mai puteau fi cât de puțin întrebuințate, fuseseră păstrate cu sfințenie şi erau amestecate cu piesele moderne, pentru ca acest lux să nu pară prea recent şi pentru că vechiul Sigognac să contribuie puțin la splendorile celui nou.

Se aşezară la masă. Locul Isabellei era acelaşi pe care îl ocupa în acea faimoasă noapte care schimbase destinul baronului; Isabella se gândea la acest fapt, la fel ca şi Sigognac, deoarece soții schimbară între ei un surâs ca între iubiți, înduioşat de amintire şi luminat de nădejde.

Lângă mescioara pe care mai marele chelnerilor tăia bucățile de carne, stătea în picioare un bărbat cu talie atletică, cu o față mare, palidă, înconjurată de o barbă deasă, oacheşă, îmbrăcat în catifea neagră şi purtând la gât un lanț de argint, care, din când în când, dădea porunci lacheilor, cu un aer maiestuos. Lângă un bufet încărcat cu sticle, unele pântecoase, altele subțiri şi lungi, câteva îmbrăcate într-un fel de împletituri după proveniență, se învârtea de colo până colo, cu mult sarg în ciuda tremuratului de om senil, o apariție hazlie, cu un nas rabelaisian împodobit cu sumedenie de bubulițe, cu obrajii sulemeniți de must, cu ochii

mici, ceacâri, răutăcioşi, deasupra cărora se găseau sprâncenele în chip de accent circumflex.

Sigognac, privind din întâmplare într-acolo, recunoscu în primul pe tragicul Irod, iar în al doilea pe grotescul Blazius.

Isabella, văzând că Sigognac şi a dat seama de prezenţa lor, îi spuse la ureche ca, spre a-i pune pe aceşti oameni cumsecade la adăpost, de aici înainte, de neajunsurile din viaţa teatrului, pe unul îl făcuse intendentul, iar pe celălalt pivnicerul lui Sigognac, slujbe foarte uşoare şi care nu cereau cine ştie ce muncă; fapte cu care baronul fu de acord şi o aprobă pe soţia sa.

În timp ce mesenii se ospătau, iar sticlele, înlocuite cu sârg de către Blazius, urmau unele după altele fără întrerupere, Sigognac simţi cum i se sprijină un cap pe unul din genunchi, iar pe celălalt, nişte gheare ascuţite îi cânta o binecunoscută arie la chitară. Erau Miraut şi Belzebut, care, profitând de faptul că o uşă era întredeschisă, se strecuraseră în sală şi cu toată frica pe care le-o insufla splendida şi numeroasa adunare, veniseră să-i ceară stăpânului partea lor din festin. Sigognac, trăind acum în belşug, nu avea de gând să-şi izgonească umilii prieteni din vremurile de restrişte; îl mângâie pe Miraut cu mâna, scărpină scăfârlia fără de urechi a lui Belzebut şi le împărţi amândurora cu dărnicie bucăţele straşnice. Fărâmăturile însemnau, de data aceasta, bucăţele de slănină din pateuri, resturi de potârniche, porţii de peşte şi alte bucate gustoase.

Belzebut era în culmea fericirii şi cu lăbuţa sa cu ghearele desfăcute, cerea mereu noi firimituri, fără a clinti marea răbdare a lui Sigognac, pe care îl amuza grozavă lăcomie. În sfârşit, umflat ca un burduf, mergând cu picioarele crăcănate, de abia putând să mai toarcă, bătrânul motan negru se retrase în camera cu tapiţerii de Flandra, ce reprezentau felurite peisaje şi se răsuci ca un covrig, în locul său obişnuit, pentru a digera masa copioasă.

Vallombreuse ținea piept marchizului de Bruyères, iar gentilomii din împrejurimi nu conteneau să tot închine cupe de vin pline vârf, în sănătatea soților, la care Sigognac, sobru din fire şi din obişnuință, răspundea muindu-şi vârful buzelor în paharul mereu plin, întrucât nu-l golea niciodată. În sfârşit, gentilomii, amețiți bine de băutură, se ridicară de la masă, clătinându-se şi ajutați puțin de lachei, se îndreptară spre apartamentele ce le fuseseră pregătite.

Isabella, pretextând că-i obosită, se retrăsese la desert. Chiquita, ridicată la rangul de camerista, o dezbrăcase şi o aranjase pentru noapte, cu acea hărnicie tăcută care îi caracteriza munca.

Chiquita era acum o fată frumoasă. Pielița fetei, pe care n-o mai argăseau asprimile anotimpurilor, se luminase, păstrând totuşi acea paloare puternică şi pasionată pe care pictorii o admira aşa de mult. Părul, care făcuse cunoştință cu pieptenele, era prins cuviincios cu o panglică roşie, ale cărei capete fluturau pe ceafa ei oacheşă; la gât purta şi acum şiragul de mărgăritare dăruit de Isabella şi care, pentru ciudata fată, întruchipa semnul vizibil al renunțării ei voluntare la libertate, un fel de subjugare pe care numai moartea putea s-o frângă. Purta o rochie de culoare neagră, în semn de doliu după o iubire unică. Stăpâna sa nu se împotrivise la această fantezie. Chiquita, nemaiavând nimic de făcut în cameră, se retrase, după ce îi sărută mâna Isabellei, aşa cum nu uita s-o facă în fiecare seară.

Când Sigognac intră în această cameră unde petrecuse atâtea nopți solitare şi triste, ascultând minutele, lungi ca orele, căzând picătură cu picătură şi vântul gemând jalnic înapoia vechii tapițerii, zări, la lucirea unui felinar chinezesc atârnat de tavan, între perdelele de brocart verde şi alb, capul drăguț al Isabellei, care se apleca spre el cu un surâs cast şi fermecător.

Era împlinirea desăvârşită a visului ce-l nutrise, pe

vremea când, fără vreo speranță şi crezându-se despărțit pentru totdeauna de Isabella, privea patul gol cu o adâncă melancolie. Negreşit, destinul potrivea bine lucrurile.

Către dimineața, Belzebut, prada unei agitații ciudate, îşi părăsi fotoliul unde petrecuse noaptea şi se cațăra cu greu pe pat. Ajuns acolo, se izbi cu nasul de mâna stăpânului său, adormit încă şi încerca să scoată un sfârâit care aducea cu un horcăit.

Sigognac se trezi şi îl văzu pe Belzebut privindu-l, ca şi cum ar fi implorat un ajutor omenesc şi holbându-şi peste măsură marii săi ochi verzi, care şi deveniseră sticloşi şi pe jumătate stinşi. Blana sa îşi pierduse luciul strălucitor şi se lipea parcă scăldată de sudorile agoniei; era cuprins de tremurături şi făcea sforțări grozave spre a se ține pe labe. Întreaga sa înfățişare trăda viziunea a ceva groaznic. În sfârşit, căzu pe o parte, fu zguduit de câteva mişcări convulsive, scoase un suspin asemănător cu strigătul unui copil ce-i sugrumat şi se înțepeni ca şi cum nişte mâini invizibile i-ar fi întins peste măsură picioarele. Murise. Urletul funebru o deşteptă din somn pe tânăra femeie.

— Sărmanul Belzebut! exclamă ea văzând trupul fără de viață al motanului, a răbdat sărăcia din castelul Sigognac, nu va avea parte să cunoască şi zilele de prosperitate!

Belzebut, trebuie s-o mărturisim, murea victimă a lipsei lui de cumpătare. O indigestie îl sufocase. Stomacul sau leşinat de foame nu era obişnuit cu asemenea ospețe.

Moartea lui îl mişcă pe Sigognac mai mult decât s-ar putea spune. El nu gândea că necuvântătoarele ar fi simple automate şi admitea că ele au un suflet de o natură mai prejos decât cea a omului, dar în stare totuşi să înțeleagă şi să aibă simțăminte. Această opinie, de altminteri, este împărtăşită de toți acei care, ducând vreme îndelungată o viață singuratică în tovărăşia vreunui câine, a vreunei pisici sau a oricărui alt animal, au avut răgazul să-l observe şi să

statornicească cu el legături prelungite. De aceea, cu ochii înlăcrimați şi cu inima pătrunsă de tristețe, îl înfăşura cu grijă pe sărmanul Belzebut într-o bucată de stofă, pentru a-l îngropa pe întuneric, faptă care ar fi părut poate ridicolă şi nelegiuită în ochii prostimii.

Când se lasă noaptea, Sigognac lua o sapă, un felinar şi trupul lui Belzebut țeapăn în lințoliul lui de mătase. Coborî în grădină şi începu să sape pământul la rădăcina trandafirului sălbatic, în lumina slabă a felinarului, ale cărui raze trezeau gângăniile şi atrăgeau fluturii de noapte ce veneau să zbârnâie din aripile lor prăfuite. Era o beznă adâncă; de abia se ghicea un colț de lună prin crăpăturile unui nor de culoarea cernelii, iar scena se bucura de mai multă solemnitate decât ar fi meritat funeraliile unei pisici.

Sigognac sapa într-una, deoarece vroia să-l îngroape pe Belzebut destul de adânc, astfel încât fiarele de pradă să nu-l poată trage afară. Deodată fierul sapei scoase scântei, ca şi cum s-ar fi ciocnit cu o cremene. Baronul socoti că e vorba de o piatră şi îşi îndoi loviturile; dar ele sunau într-un chip ciudat şi lucrul nu înainta. Atunci Sigognac apropie felinarul spre a-şi da seama despre ce obstacol este vorba şi văzu, nu fără surprindere, capacul unui fel de cufăr din lemn de stejar, acoperit peste tot cu plăci groase din fier ruginit, însă foarte trainice încă; eliberă lada săpând pământul de jur-împrejur şi slujindu-se de sapă ca de o pârghie, izbuti să ridice cufărul misterios, cu toată marea lui greutate, până la marginea gropii şi să-l împingă pe pământul tare. Apoi îl puse pe Belzebut în golul lăsat de ladă şi astupă groapa.

O dată terminată această muncă, Sigognac încerca să transporte lada găsită la castel; dar povara era prea mare pentru un singur om, chiar viguros de ar fi fost şi se duse să-l caute pe credinciosul Pierre ca să-l ajute. Valetul şi stăpânul apucară fiecare de câte una din toartele cufărului

şi îl duseră la castel, încovoindu-se sub povară.

Pierre sparse încuietoarea cu o secure, iar capacul, sărind în lături, dete la iveală un morman însemnat de piese de aur: uncii, cvadrupli, ţechini, genovezi, portughezi, ducaţi, cruzade, angeloţi şi alte monede de diferite valori şi din felurite ţări, dar niciuna dintre ele nu era modernă. Bijuterii vechi, împodobite cu pietre preţioase, erau amestecate printre piesele de aur.

Sigognac găsi, pe fundul cufărului golit, un pergament sigilat cu armoriile familiei Sigognac, însă umezeala ştersese scrisul. Doar semnătura era încă puţin vizibilă şi literă cu literă, baronul descifra aceste cuvinte: Raymond de Sigognac. Numele acesta era al unuia dintre strămoşii săi, plecat într-un război din care nu se mai înapoiase niciodată, lăsând nelămurită taina morţii sau a dispariţiei sale. Nu avea decât un fiu, copil încă şi în momentul în care pornise într-o expediţie periculoasă îşi îngropase comoara, neîmpărtăşind secretul decât unui om de încredere, pe care moartea îl surprinsese, fără îndoială, mai înainte de-a putea destăinui moştenitorului legitim locul unde era ascunsă. O dată cu acest Raymond începea decăderea casei Sigognac, odinioară bogată şi puternică.

Acesta era, cel puţin, romanul foarte probabil pe care şi-l imagină baronul, după aceste slabe indicii; dar ceea ce nu era deloc îndoielnic, era faptul că această comoară îi aparţinea. O chemă pe Isabella şi îi arată

mormanul de aur.

— Negreşit, rosti baronul, Belzebut era geniul bun al familiei Sigognac. Murind, mă face bogat şi pleacă atunci când soseşte îngerul. Nu mai avea nimic de făcut, pentru că tu îmi aduci fericirea.